This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Cesta z Království Českého do Benátek, odtud do Země Svaté, ...

Kryštof Harant z Polžic a Bezdružic

Digitized by Google

168 v 13

DOMI NUS ILLU MINA TIO MEA

Taylor Institution.

Comenius Collection

PG5091·H3·C4

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Tisk Jaroslava Pospíšila.

Digitized by Google

168 a 13

Comenius Collection

PG5091.H3.C4

Digitized by Google

302664667/

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Tisk Jaroslava Pospíšila.

Digitized by Google

STAROČESKÁ

BIBLIOTHÉKA

VYDÁVANÁ

NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.

ČÍSLO IV.

KRISTOFA HARANTA Z POLŽIC

CESTA DO ZEMĚ SVATÉ A DO EGYPTA.

Reisl nach dem Heiligen Lande und nach Egypten.

DÍL I.

V PRAZE.
V KOMMISSÍ U FRANTIŠKA ŘIVNÁČE.

1854.

Digitized by Google

Digitized by Google

CHRISTOF HARANT

Z POLŽIC.

Digitized by Google

KRISTOFA HARANTA

Z POLŽIC A Z BEZDRUŽIC A NA PECCE atd.

CESTA

Z KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO DO BENÁTEK,

ODTUD DO ZEMĚ SVATÉ, ZEMĚ JUDSKÉ A DÁLE DO EGYPTA, A POTOM NA HORU OREB, SINAI A SV. KATEŘINY V PUSTÉ ARABII.

DÍL I.

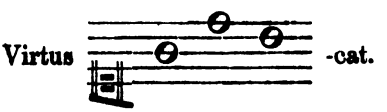

Heslo Harantovo.

SPISŮ MUSEJNÍCH ČÍSLO XLVIII.

V PRAZE.
V KOMMISSÍ U FRANTIŠKA ŘIVNÁČE.

1854.

Digitized by Google

TAYLOR INSTITUTION
UNIVERSITY
18 MAY 1983
OF OXFORD
LIBRARY

Digitized by Google

Kristof Harant pocházel ze staročeské rodiny rytířův Harantův Polžických. Pamětní knížka rodu Harantovského z polovice XVII. věku v českém Museum *) vede tento rod od nějakého Haranta z Polžic a na Polžicích **), kterýž zemřel prý léta 1346. Na jakých pramenech rodopis tento se zakládá a má-li skutečnou podstatu, toho nelze nám jest vyšetřovati a také k účelu našemu nic na tom nezáleží; a však jisté jest, že Kristof Harant, maje do stavu panského přijat býti, před nejvyššími úředníky zemskými a jinými osobami panského stavu k tomu zřízenými prokázal, že čtyři předkové jeho po sobě postupně, po meči i po přeslici, byli stavu rytířského.

Děd Kristofa Haranta byl dle téhož rodopisu Jindřich Harant z Polžic a na Dlouhém Derflíně († 1541), tohoto pak manželkou jmenuje se tu Brigida z Háje († 1542). Syn jejich a Krištofův otec, Jiří Harant z Polžic, vstoupiv brzy po smrti otce svého ve služby zemské, nalézá se potom léta 1578 hejtmanem kraje Plzenského, a pak léta 1583 císaře Rudolfa II. radou a přísedícím soudu zemského. Týž Jiří koupil léta 1553 v pátek před sv. Martinem, 10. Listop., od Adama ze Šternberka, nejvyššího sudího dvorského, tvrz a statek Klenovský blíž Klatov, za 3325 kop gr. česk. (D. Z. 51. D. 25.), odkudž se potom psával „na Klenovém“; z kteréhožto statku pak něco odprodav, potom zase léta 1568, v pátek po sv. Martinu,

*) Knížka tato náležela někdy Kristofovi Vilémovi Harantovi svobodnému pánu z Polžic a z Bezdružic, Krištofa Haranta bratrovu synu, kterýž léta 1694 co generál jízdy v Praze zemřel. Spůsobem nepovědomým dostala se později do knihovny někdy Vunšvické, kterážto knihovna potom od velesl. stavův království Českého koupena a l. 1837 českému národnímu Museum darována jest.

**) Polžice, ves v někdejším kraji Klatovském, nyní k městu Týnu Horšovu náležíc.

Digitized by Google

12. Listop., koupil od Sylvestra Mlazovského z Těšnic vsi Chřepice a Němčise, za 787 kop gr. Praž. (D. Z. 60. F. 9.). Zemřel roku 1584 v sobotu před sv. Trojicí, 26. Května, v 62 letech věku svého. Týž Jiří Harant byl čtyrykráte ženat. S první manželkou, Annou z Útova († 1552), měl syny Bohuslava Jindřicha a Jana Bořivoje, pak dcery Brigidu, Johanku, Reginu a Lidmilu. Podruhé oženil se s Johankou Černínovou z Chuděnic († 1556) a potřetí s Marjannou z Předenic († 1561). Od těchto dvou manželek nepozůstalo dítek žádných. Čtvrtou pak manželku měl Marjannu z Janovic, kteráž mu byla matkou tří synův: Kristofa, Adama a Jana Jiřího.

Nejstarší syn z tohoto posléze řečeného manželství, Kristof Harant z Polžic, spisovatel knihy této, narodil se léta 1564. Prvního vzdělání svého literního nabyl doma ve vlasti své, kdež tehdáž byly školy vůbec výtečné, vynikajíce důkladností a spořádaností svou nad jiné zemí okolních. Zde naučil se starým jazykům, řeckému a latinskému, i přisvojil si nejpotřebnější toho času nové jazyky, německý a vlaský; zde také seznámil se s vědami, ježto se toho času vůbec pěstovaly, a dán jemu dobrý základ v pěkných uměních, ze jmena pak v umění hudebním, jehož potom byl ctitelem velikým až do smrti své.

Ve dvanáctém roce věku svého, totiž léta 1576, dostal se Kristof Harant v osobní službu k arciknížeti Ferdinandovi II. Tyrolskému, jehož dvůr a sídlo bývalo v Inspruku. Byl pak týž Ferdinand bratr Maximiliana II. císaře a Českého krále; a protož se podobá, že se měl Kristof Harant zde na dvoře arciknížecím k týmž úřadům přispůsobiti a vzdělati, ve kterýchž tehdáž i otec jeho byl postaven a potom i zemřel. A jakož Kristofovi ani na schopnostech ani na náklonnosti k vědám a k pěknému umění nescházelo, i nalezl na dvoře arciknížecím dobrou příležitost, vědomosti své rozšířiti a nad to nových nabyti, jmenovitě co se dotýče staré řecké a latinské literatury, dějepisu, zeměpisu a věd politických. Arcikníže Ferdinand byl k němu pro přirozený jeho vtip, a spolu příjemnou jeho postavu i ušlechtilé chování, zvláštní milostí nakloněn, tak že Harant na všech jeho kratších i delších cestách, v Němcích i v zemi Vlaské, býval jeho průvodčím. S potěšením rozpomíná se ještě Harant v cestopisu svém na to, jak za času svého při dvoře a v službě arciknížecí se zdržování

Digitized by Google

skoro každé dvě neděle s Jeho Milostí do Hallu jezdíval, a jak si tam železným lisem sám několik tolarův vyrazil a okrojil; jak tu také dosti často vídával slavného kuchaře, totiž arciknížete Ferdinanda samého, prostě a bez velkého nákladu ryby, raky i vejce v pánvi vřelé vody slané strojiti, jež potom tak za tepla sám jídal, a ostatek svým komorníkům rozdával; a jak s arciknížetem i s jinými mnohými knížaty zbrojnici v Benátkách naskrze spatřil. (Díl I. kap. 1.)

Ztráviv při dvoře arciknížecím, jak sám praví, drahně let, vrátil se, bez pochyby okolo téhož času, když otec jeho zemřel (1584), zase do vlasti své. A když potom léta 1587 i také matka jeho Marjanna, rozená Janovská, odebrala se na věčnost, oženil se Kristof Harant okolo l. 1588 s Evou Černínovou z Chuděnic, kteráž jemu, jak se podobá, věnem přinesla nějaký podíl na statku Touškově nade Mží *), odkudž potom Harant podlé rodového jmena svého užíval přídavku „v Touškově nade Mží". Tak nalézáme jej, mimo jiné, v Tituláři léta 1589. Z tohoto manželství měl Harant, pokud se ví, dvě děti: dcerku Lidmilu Kateřinu, narozenou okolo l. 1589, a synáčka Viléma Humprechta, jenž se narodil l. 1592.

Zatím léta 1591 vypukla válka s Turky, kteří vpadše do Uher, zmocnili se tu některých měst a pevností. Léta 1593 a následujících let vypravil proti nim císař Rudolf II. z Čech vojska veliká, a mnoho pánův i rytířův českých táhlo s nimi do Uher bojovat proti úhlavnímu nepříteli křesťanstva; neb bylo tehdáž s potupou seděti doma na statku svém, kdež bylo nebezpečenství obecné, a kdež jiní krajané krváceli pod meči nevěřících. Tu také rozloučiv se Harant se svou chotí, odebral se do Prahy a přijal velitelství nad jistým dílem vojska českého. I bojoval potom v Uhřích, dle svědectví Jonaty Bohutského, udatně a platně několik let, což i tím se potvrzuje, že mu císař Rudolf II. po skončeném tažení (1597) za jeho udatnost a prospěšné služby v Uhřích z obzvláštní milosti a vděčnosti své povolil 700 zl. ročního platu z důchodů zemských.

Vrátiv se Kristof Harant domů, potkal se s zármutkem, že mu téhož času, léta 1597, milá jeho manželka Eva z Chu-

*) Touškov nade Mží v bývalém kraji Plzenském, nyní k statku Čeminskému náležící. Léta 1591 nalézá se na Touškově pánem týž Diviš Markvart z Hrádku a na Bělé, o kterém hned na počátku cestopisu Harantova zmínka se činí. (D. Z. 91. D. 30.)

Digitized by Google

děnic zemřela. Hned po smrti její odevzdal dvé dítek svých ku příbuzné paní Lidmile Markvartové z Hrádku, rozené Černínové z Chuděnic, ježto sídlila v Plzni, maje úmysl, vydati se na cestu do Jerusaléma i jiných míst východních, dílem snad proto, aby se v zármutku svém vyrazil, dílem pak chtěje v tom následovati jiné krajany své, kteří túž cestu i jiné daleké cesty nedávno před ním byli vykonali, jakož o tom v předmluvě své k prvnímu dílu obšírněji mluví; a snad jej také pudila zvědavost, poznati a na své oči viděti znamenitosti zemí východních.

Rozžehnav se s dětmi svými v Plzni i s jinými přátely, vyjel dne 2. Dubna 1598 z Čech s panem Heřmanem Černínem z Chuděnic, tovaryšem pouti své, a s jedním služebníkem. Dne 19. Dubna dostali se do Benátek; ale že tu dlouho žádné lodí nebylo k odplutí pohotově, projeli se zatím vůkol po pevné zemi a navštívili města Padui a Ferraru. Potom spravivše sobě na cestu potřeby, převlekli se v oděv poutnický, podobný oděvu bratří řádu Františkánského, aby Turkům nepřišli v podezření, a vstoupivše na lodí, vyjeli ještě s jinými pěti poutníky dne 12. Července z Benátek. Dne 25. t. m. připlouli k ostrovu Zante, potom dne 31. k ostrovu Kandii a dne 19. Srpna k Cypru. Na každém tom ostrově pozdrželi se některý čas, a všedše tu v Cypru na jinou lodí, dostali se konečně dne 31. Srpna, po některých nesnázích na moři, šťastně do přístavu Jopenského v Zemi svaté, a odtud dne 3. Září do Jerusaléma. A poněvadž válka císaře s Turky vždy ještě trvala, z té příčiny nesměli se prozraditi; nébrž tázáni byvše jak prvé v Cypru, tak i tu v Jerusalémě od úředníkův tureckých, kdo jsou a odkud jedou, odpovídali krátce, že někteří jich jsou Francouzové a někteří Benátčané; zvláště pak o sobě sám vypravuje Harant, že ku panství pánův Benátčanův se přiznávati, a časem i za Poláka vydávati musil; neb s těmito státy měli Turci tehdáž pokoj.

V Jerusalémě zdrželi se Harant a Černín až do dne 19. Září a navštívili v tom čase všecka místa svatá, jak v městě samém, tak i v okolí jeho až k Jerichu a k Jordanu, pokud byla křesťanům přístupná, kdež i také dne 16. Září oba na rytíře hrobu božího pasovati se dali. Majíce pak úmysl, podívati se také do Egypta a na horu Sinai, vzali z Jerusaléma cestu do Gazy, města přímořského, a tu vsedše dne 23.

Digitized by Google

na lodí, dostali se dne 28. do města Damiaty a odtud dne 4. Října do Kairu, kdež byli hospodou u francouského konsula. Dne 8. téhož měsíce vydali se odtud dále na cestu k Rudému moři přes úžinu Suezskou do pusté Arabíe, a přijeli dne 16. do kláštera sv. Kateřiny pod horou Sinai. Z kláštera vyšli si na horu Oreb, Sinai a na horu sv. Kateřiny, a pak dne 19. obrátili se odtud zase do Kairu. V noci na to přepadli je na cestě v poušti loupežní Arabové, oloupili je ze všeho, co měli při sobě i na sobě, a Haranta svlékli do naha; leč jeho zvláštní přítomnost ducha zachovala mu při té příhodě předce 22 dukátův, které v plátěném pásku měl zašité, jakož o tom v dílu II. v kap. 13. obšírně vypravuje. Načež dne 26. dostali se bez další nehody do Kairu do hospody své. Ku pyramidám Harant nepřišel, proto že řeka Nil, tehdáž rozvodněná, některé mosty byla pobrala; i musil se tedy spokojiti, dívaje se na pyramidy jen z daleka.

Odtud vydali se na cestu zpátkem do vlasti své. Zjednavše sobě místa na lodí Nilské, odplouli z Kairu dne 31. Října, a dostali se dne 2. Listopadu do Rosety, a odtud po zemi dne 3. do Alexandrie. Tu pobyvše až do 12. téhož měsíce, plavili se potom zase na lodí kupecké do Benátek. Harantova nesnáz veliká na této daleké plavbě byla ta, že po nakoupení v Alexandrii na cestu potřeb, nic více z peněz mu nezbylo, než jediný široký tolar. K tomu roznemohl se na moři těžce na zimnici, tak že tovaryšové jeho již o něm pochybovali; ale pevná povaha těla jeho i z toho nebezpečenství mu pomohla, tak že dne 26. Prosince téhož roku, ač s nouzí, však předce šťastně do Benátek se navrátil. — Podali jsme tento výtah z Harantova cestopisu proto, aby čtenář měl kratičký přehled obšírného toho díla.

Po návratu svém z této pouti bydlil Harant v Plzni se svými dítkami, kteréžto ale již druhého roku na to, totiž l. 1599, obě v šesti nedělích jedno po druhém k jeho veliké žalosti zemřely.

Téhož léta 1599 přistěhoval se také do Plzně císař Rudolf II. s celým dvorem svým, pro přímoří, ježto tehdáž v Praze panovalo. Tu poznav lépe Haranta, velice si jej oblíbil, a jsa pamětliv služeb jeho vojenských, před několika lety v Uhřích prokázaných, učinil jej dne 1. Května 1601

Digitized by Google

svým komorníkem i radou, a čím dále tím více milostí svou k němu se nakloňoval.

Harant, přišed se dvorem císařským, když přímoří pominulo, do Prahy, nalézl zde, mimo své služby dvorské, dosti příležitosti a času, obírati se s vědami, jež od mladosti miloval. Toho času složil také některé básně latinské, které sice tiskem nevyšly, ale v rukopisích kolujíce, tehdáž pochvaly znamenité docházely. Eliáš Nysselius nazívá jej proto ve svém Trophaeo Christi resurgentis podporou klesající literatury, totiž středověké latinské. Na to také vztahuje se epigram, kterýž Jiří Carolides, dvorský básník císaře Rudolfa II., na podobenství rodového znaku Harantův Kristofovi ke cti složil:

Gallus Haranteae gentis decus exprimit ales,
Tempora definit voce, vigilque cubat:
Christophorus magno dum servit adestque Rudolpho,
Advigilat, reliquo tempore carmen amat.

Znak rodu Harantův z Polžic byl totiž v červeném poli bílý kohout s černým ocasem. — Že mu v takových okolnostech nescházelo také na pochlebnících, kteří jeho i bez toho ctižádostivého ducha ještě více podněcovali, úžitek od něho majíce aneb jeho se nadějíce, dá se snadno pomysliti. A protož netřeba se tomu diviti, že Harant, nemaje toho času dosti na stavu svém rytířském, na to mysliti počal, aby do stavu panského byl povýšen. I obrátil se v té věci k císaři samému, a vyžádal sobě od něho list přímluvný k stavu panskému do sněmu, kterýž takto zní:

„Rudolf atd. Vysoce urození, urození, věrní naši milí! Vznesl jest na nás poníženě statečný Kristof Harant z Polžic, komorník náš, věrný milý, že toho úmyslu jest, tohoto nynějšího sněmu při stavu vašem panském podlé starobylého spuosobu a pořádku s náležitou uctivostí vyhledávati, aby do téhož stavu panského přijat býti mohl; kdež aby takové žádosti své tím snázeji užil a toho od vás dosáhl, těšíce se velice milostivé přímluvě naší císařské, nás jest za toto k vám připsání s ponížeností prosil. I poněvadž rod jeho rytířský starožitný a s vzácnými předními oběma stavy království tohoto netoliko spřízněn, ale také všem vuobec dobře známý jest, a Jich Milostem králuom, předkuom našim, též od předkuov jeho mnohé platné věrné služby prokazovány byly, jakž pak také on Kristof sám nám tolikéž věrně a pilně sloužiti se snaží: k vám se za něho a k stavu vašemu milostivě přimlou-

Digitized by Google

vati a žádati ráčíme, když toho tak při vás s náležitou uctivostí hledati bude, abyšte ho podlé starobylého spuosobu, pořádku a svobod stavu vašeho panského mezi sebe a do téhož stavu přijali a této naší milostivé přímluvy, kteréž se on nemálo těší, užiti dali. A my vám to milostivě spomínati ráčíme. Dán na hradě našem Pražském v středu po památce svatých tří králův (8. Ledna), léta páně 1603."

Stav panský zachoval se v tom dle žádosti císařovy, a přijal Haranta, prohlédaje k starobylosti rodu jeho rytířského, i s jeho potomky mezi sebe, však tak, aby předky své rytířské prokázal. (D. Z. 52. B. 18.) Což když potom po některém čase učinil a průkaz jeho byl schválen, vykonal Harant dle vysvědčení panského, ježto léta 1607 v sobotu po ochtábě těla božího, 23. Června, do desk zemských vloženo jest, obyčejný stavu panského slib. (D. Z. 138. N. 8.)

Toho času, okolo léta 1603, oženil se Kristof Harant podruhé, vzav sobě za manželku Barboru Mířkovskou z Tropčic, vdovu po Karlovi Škopkovi z Bílých Otradovic a na Pecce; a v sobotu po sv. Voršile, 25. Října léta 1603, vzdali sobě vespolek oba tito manželé dskami zemskými veškeré jmění své pro případ smrti, při čemž Barbora Mířkovská 1000 kop gr. česk. sobě vymínila, aby mohla s nimi svobodně naložiti. (D. Z. 236. N. 5. 6.)

Potom léta následujícího 1604 v pondělí po sv. Janu Křtiteli, 28. Června, koupila táž manželka jeho po prvním muži svém Karlovi Škopkovi pozůstalou polovici hradu Pecky, s polovicí městečkem Peckou, s podacím kostelním tamtéž, se zlatými doly a s vesnicemi jmenem Stupná, Stikov, Vidochov, Vidochovec, s dílem vsí jmenem Nedařice, Uhlířov a Nováves, za 29.000 kop grošů míšenských. (D. Z. 179. A. 18.) Ale nezdá se, žeby se byl Harant hned již potom na koupeném statku stáleji zdržoval, dílem proto, že služba dvorská jemu toho nedopouštěla, dílem pak také že v Praze více po své chuti živ býti mohl, nežli na statku venkovském, kterýž jemu nad to ještě jen odpoly náležel.

Téhož léta 1604, dne 26. Srpna, narodila se Harantovi dcerka, a pokřtěna byla dne 30. t. m. vodou Jordanskou, kterouž byl s sebou přivezl z pouti své, i nazvána Rozina Alžběta.

Jaké vážnosti Harant toho času vůbec požíval, poznává se z toho, že Jonata Bohutský, měštěnín Starého města Praž-

Digitized by Google

ského, jemu a spolu Vilémovovi Slavatovi z Chlumu etc. léta 1606 dne 6. Června, věnoval druhé vydání Veleslavínova spisu: Politia historica, kteréžto cti tehdáž jen osobám nejvznešenějším se dostávalo *). Týž přípis Bohutského jest i také proto zvláště pamětihodný, že se v něm zachovalo hodnověrné svědectví o výtečnosti Kristofa Haranta v umění hudebním, i proslulosti, kterouž proto měl za svého času netoliko v Čechách, ale i v Říši. „Při těch všech slavných V. Msti prácech" — dí Bohutský v nadřečeném přípisu — „netoliko *artes* neb umění literní *exotericas*, ale i *acromaticas*, z nichž obzvláštně *musicam vocalem* a *instrumentalem* pominouti jste neráčili." Kteréhožto zřídka důkladně známého „umění hudebního jakým milovníkem býti ráčíte, skutkové nemalí ve skladbách V. Mti to netoliko zde při Jeho Mti Císařské kaple, ale i při jiných Jich Mtí arciknížat a knížat Říšských dvořích rozhlašují a ukazují, tak že ráčivše býti v Alexandrii, městě Egyptském, kdež nad jiné země všech časův hudba vzácná byla, — vidí se, jakobyste všecku jich chválu a umění s sebou do vlasti převesti a novou Alexandrii při dvoře Jeho Mti Císařské Vaší Milosti vzácným příkladem a podporováním téhož umění založiti račili." I sám Harant zmiňuje se v cestopisu svém na konci prvního dílu, že když v Jerusalémě po svých chůzech v klášteře odpočívali, často u večer s mnichy, jichž někteří dobří hudebníci a zpěváci byli, na altáně všelijaké pěkné kusy čtyr i pěti hlasů zpíval; a že tu také v klášteře sám jeden zpěv složil na text žalmu 124: Qui confidunt in domino; kteréžto skladba šestihlasá k témuž dílu prvního vydání na konci také přiložená se nalézá, jakožto na důkaz Harantovy v tom umění dokonalosti. A však i on sám také nemálo sobě na této své proslulosti pro to umění zakládal; neboť heslo, ježto sobě položiti dal pod vyobrazení své, k prvnímu vydání cestopisu připojené, totiž: „Virtus ut sol micat," dílem známkami hudebními vyznačeno jest, kteréžto známky, čteny jsouce spůsobem onoho věku, doplňují slabik *ut sol mi* **).

Zatím blaženost Harantova, které toho času požíval, zkalila se nemálo nenadálou smrtí druhé jeho manželky Barbory,

---

*) První vydání léta 1584 obětováno bylo od Veleslavíny nejvyšším úředníkům zemským království Českého.

**) Viz ono heslo, spůsobem Harantovým vyobrazené, na listu titulovém vydání tohoto.

Digitized by Google

rozené Míčkovské z Tropčic, ježto dne 10. Července léta 1607 zemřela v Praze po dětátku. S ní, jak se podobá, pochováno bylo z velkého dílu také štěstí jeho domácí; neb ačkoli se potom zase a potřetí oženil, pojav sobě Annu Salomenu Hradištskou z Hořovic, šlechtičnu vznešenou a bohatou, však nezdá se, žeby jemu byla předešlé ztráty nahradila; alespoň sám o ní vysvědčuje před smrtí svou, že byla vrtkavá a nestálá, a nad to hrdá, s poddanými nemírně nakládajíc.

Léta 1608, v sobotu po neděli Invocavit, 1. Března, učinil Kristof Harant s bratry svými Adamem na Klenovém a Janem Jiřím na Velkých Hošticích dskami zemskými rozdíl o společný po otci i po matce jim pozůstalý statek. (D. Z. 134. B. 18.)

Téhož také léta vydal popsání cesty své tiskem, nemoha v tom odepříti žádosti nejedněch pánův a přátel svých, kteří naň o to neustále nastupovali; mezi nimiž byli také někteří, však menší počtem i méně podstatní, usilujíce o to, aby je sepsal v jazyku německém. Ve spisu tomto vypravuje obšírně, netoliko co se jemu a jeho tovaryšům kde přihodilo, nébrž popisuje i krajiny a místa, která viděl, líčí jejich příběhy a znamenitosti, pak tehdejší obyvatelův obyčeje a řády, vše s důkladností velikou, a pokud na onen čas bylo možné, i s kritičností, dokládaje se přitom všude starých i novějších spisovatelův, jak řeckých a latinských, tak i vlaských, francouských, španělských a německých, tak že při této práci, jakož seznam na konci druhého dílu připojený ukazuje, bez mála do šesti set rozličných spisův užil. I ačkoli na nejednom místě přivádí tu také důklady takové a zvláště přísloví, ježto méně se hodí, takořka s násilím přivlečeny jsouce, v čemž opět patrně se jeví jeho ctižádost, aby byl jmín za muže nad jiné učeného; však nedá se nikoliv upříti, že byl v dějepisu starých i novějších časů, v přírodopisu i v jiných vědách toho věku pěstovaných znamenitě zběhlý, tak že v tom skutečně i nad učené současníky své vynikati mohl. Již prvé poznali jsme ho co výtečného znalce hudby; i nebude tu od místa doložiti, že byl také výborný kreslič. Neb všecky obrazce, k prvnímu vydání připojené, kreslil sám, a mnohé jen po pamněti; a v skutku jsou mezi nimi výkresové někteří ve spůsobu svém tak správní a dokonalí, že se i nejlepším toho času výkresům v Říši čestně po bok postaviti mohou. Krom toho shledá ho čtenář i co znamenitého plavce, kterýž se ne-

Digitized by Google

hrozil s paluby veliké lodí kupecké u prostřed moře skočiti, aby se vykoupal, a řeku Jordanskou nebezpečnou a tak hlubokou, že u prostřed se pod vodu pustiv, do dna dostačiti nemohl, šestkráte po sobě přeplavati. Nad to pak dává jemu Gotfried Steegh, císaře Rudolfa II. komorník, ve své latinské básni, kteráž k Harantovu cestopisu prvního vydání za úvod připojena jest, vysvědčení takové, že výborně uměl zacházeti se zbraní všelikou a jak s koněm tak i pěšky turnovati, a že jemu během i skokem sotva kdo vyrovnati se mohl; že byl výtečný v lovu kanců i jelenův, a že nikdo takovou sílou míč povětrný zhůru vymrštiti, ani tak obratně s malým míčem hráti nedovedl, jako on, neb těmito posléze řečenými hrami tehdáž ještě i osoby vznešené rády se bavívaly *).

Co se pak jeho charakteru dotýče, spatřuje se všude, že byl muž přímý a srdce nad míru dobrého, u něhož dobré slovo všecko vymohlo. Neb ačkoli sobě časem a při dobré příležitosti rád nějaký vtip a žertík dovolil, však nikomu tím nechtěl ublížiti a hned napraviti hleděl, vida, žeby z toho co povážlivého pojíti mohlo. Jeden toho příklad najde čtenář na spolupoutníku jeho Nizozemci Lampertovi, jehož Harant spolu s Černínem z Benátek až do Egypta na svůj náklad vychovávali, ačkoli snad s právem měli jej v podezření, že byl šibal. A tolikéž sám také vysvědčuje o sobě ve spisu svém, kdež dí: „Lásky a přízně, leč pravdou a upřímnou věrností, dosáhnouti se nestrojím.“ A dále: „Abych komu svým spisem ubližovati chtěl, toho se *jako poctivý pán* snažně vystříhám.“ A však právě tato jeho úslužnost k jiným, že se dal snadně přemluviti, a spolu také jeho ctižádost, byly potom hlavní příčinou jeho nešťastného skončení.

Léta 1612 v pondělí po sv. Alžbětě, 19. Listop., koupila manželka Harantova Anna Salomena Hradišťská z Hořovic od Adama Škopka z Bílých Otradovic druhou polovici hradu

---

*) Nemo exercitiis facile hunc exaequet honestis,
A vitiis pauci tam longa lance recedant.
Si villanellas dulci modulamine musas
Componit, voce atque manu cantatque sonatque,
Orpheum superat; certet contra Hectorem in armis;
Nec quisquam saltu seu cursu vincere possit,
Nemo ita figat apros, par cervis retia tendat,
Certet equis canibusve, haud tanto robore follem
Projiciat, parvamve pilam simili trahat astu.

Digitized by Google

i městečka Pecky s doly zlatými a s vesnicemi jmenem Lhota, Staňkov, Vidonice, Velká Borovnice, Bělá, Radkyně a Rašín, za 36.000 kop gr. míš. (D. Z. 236, juxta k 6 a 189, J. 8.), tak že nyní Harantovi a manželce jeho celý ten statek náležel. Od té doby, jak se podobá, zdržoval se Harant s rodinou svou častěji a stáleji na statku svém nežli v Praze; památku jeho zvěstují zde potud ještě některé mdlé stopy maleb na zdi v nádvoří zámeckém, mezi nimiž také jeho znak se spatřuje, a pak zvonek na věži kostelní v městečku Pecce *).

Potom l. 1619, v sobotu po sv. Martinu, 16. Listop., koupil Harant od bratří Gabriele Kristofa a Václava z Sebuzína dům nárožní v Menším městě Pražském v ulici, kudy se jde na Újezd, kteréhož ale zas léta následujícího v úterý po sv. Bartoloměji, 25. Srpna, své manželce postoupil. (D. Z. 237, list 11—26.)

Po smrti císaře Rudolfa II. († 1612, 20. Ledna) bratr a nástupce jeho císař Matyáš II. Haranta neméně si oblíbil, což z toho se souditi může, že ho povýšil k hodnosti svého dvorského rady. Ale právě za tohoto mocnáře vznikly v Čechách ony nešťastné rozbroje mezi katolíky a stranou pod obojí, kteréž po jeho smrti († 1619, 20. Března) stupně nejvyššího dosáhše, zemi Českou uvedly v záhubu. Již před tím, však neví se zajisté kdy, ani čím puzením, byl přestoupil Harant, ač potud horlivý katolík, i se svou rodinou k straně pod obojí; ale zdá se, že ho k tomu okolo l. 1618 přivedla rada přátel a i také jeho vlastní ctižádost, aby spolu s jinými pány a rytíři mohl účasten býti všelikých hodností, ježto sněm zemský, kde tehdáž strana pod obojí výhradně vládla, svým přívržencům rozdával; neb až do l. 1619 nenalézáme Haranta v žádných takových hodnostech ani kommissích od sněmu zemského zřízených.

Když pak léta 1619 na sjezdu, kterýž držán byl na hradě Pražském od 18. až do 23. Března, stavové po všem království nařídili veřejnost a výpravu proti lidu císařskému, zvolivše k lidu svému jízdnému i pěšímu za kommissaře po

*) Týž zvonek, pokud z Hebrova přepisu (Böhmens Burgen, II., 1. str. 17, pozn.) souditi se může, má tento nápis: Anno 1614. Vidit Deus omnia, quae fecerat, et fuerant valde bona. H. H. Christof Harant auf Pecka etc. Joannes Steinberger, Pfarrherr.

Digitized by Google

krajích po jedné osobě panské a druhé rytířské, tu také spatřujeme již Kristofa Haranta, z pánův, a s ním Odolena Pětipeského z Chyš, z rytířstva, jakožto kommissary nad lidem z krajův Boleslavského, Hradeckého a Kouřimského, s nařízením, aby při témž lidu stavovském jak v ležení, tak i tehdáž, kdeby koli táhl, zůstávali, nad důstojníky jako velení měli, a na to pilný pozor dali, aby se obyvatelům království Českého od téhož lidu žadné škody nedály.

Na to v měsíci Červnu téhož léta stál Harant s Matyášem hrabětem z Turnu, vůdcem vojska stavovského, nepřátelsky před Vídní, maje velení nad dělostřelbou; a jeho řízení střelby připisuje se, že koule z děl až i do oken hradu císařského lítaly, tak že král Ferdinand II. byl skutečně v nemalém nebezpečenství života.

A potom zase, když stavové na sjezdu obecném, jenž držán byl na hradě Pražském od 23. Července až do 31. Srpna t. l., zřídili kommissí k odhadání odjatých statkův a domův klášterských i jiných duchovních osob katolických, totiž v každém kraji, kdež se ti kteří statkové nacházeli, po třech osobách, z každého stavu jednu, tu také ustanoven byl za kommissaře do kraje Hradeckého Kristof Harant, ze stavu panského, a spolu s ním Mikuláš Klusák z Kostelce, ze stavu rytířského, a Jan Tobolecius ze stavu městského.

A když konečně stavové téhož léta v Srpnu proti císaři Ferdinandovi II. byli za krále Českého zvolili Fridricha, falckrabě na Rýnu, učinil tento Haranta potom svým radou a komorníkem, a pak i presidentem komory české; kteréžto úřady Harant také na sebe přijal, vykonav přísahu ku presidentství v jazyku německém před Kristianem knížetem Anhaltským a před tehdejším nejvyšším kancléřem Václavem Vilémem z Roupova, a uveden byv na ten úřad od nejvyššího písaře zemského Kašpara Kaplíře ze Sulevic. V úřadě tomto dává se jemu vůbec vysvědčení, že jej řídil spravedlivě, nečině žádného rozdílu mezi osobami strany pod obojí a mezi katolíky, a že kněžím katolickým zúplna poroučel vydávati platy jejich, cožby, jak sám také se zmiňuje, žádný jiný na jeho místě nebyl učinil. Patrné jest, že nyní Harant litoval kroku svého, vida že zle učinil, přidržev se strany Fridrichovy; ano jsou i zprávy, že již prvé v jednom shromáždění ještě s některými jinými pány byl radil stavům, aby se císaři Fer-

Digitized by Google

dinandovi podrobili a za krále jej přijali, ale že nebyl slyšán; a nyní byl již příliš daleko zašel, než aby byl mohl odstoupiti a v milost doufati.

A však Harant nepožíval dlouho této své hodnosti presidentské; neb brzy na to, jakož povědomé jest, učinila bitva Bělohorská (1620, 8. Listopadu) panování Fridrichovu a jeho strany jednou ranou smutný konec. Harant odejel z Prahy na svůj statek a zámek Pecku. Nezbývalo mu nic jiného, než aby se, jako mnoho jiných pánův a rytířův českých strany jeho, ze země vystěhoval a v cizině u některého mocnáře nekatolického příchrany hledal; ale prvé, nežli mu možné bylo shledati k tomu potřebné peníze, přijelo pro něj, asi na počátku měsíce Března l. 1621, silné oddělení vojska císařského a jali jej. I vypravuje se tu na místě v někdejším poddaném jeho městečku Pecce, že když s nimi z brány zámecké vyjel na zdvihací most, strhl se vítr veliký a vzal jemu s hlavy klobouk. Tu prý řekl Harant, jako předvídaje svůj konec, tato slova: „Kdybych byl Římanem, i hned bych se vrátil a dnes bych nešel z domu ani krok.“ Byť i zpráva tato byla smyšlená, však zajisté charakteristická jest, že i tu ještě Harant svou učeností zablesknouti se chtěl.

Do Prahy jsa přivezen, opatřen byl, spolu s jinými, vězením na hradě Pražském v pokojích při úřadě purkrabském. Ve vyšetřování pak dáno mu za vinu, že byl při obležení Vídně a do hradu císařského střileti dal; že byv zavázán králi Ferdinandovi přísahou ji zrušil a Fridrichovi falckraběti přisahal, a že úřad presidenství komory české na sebe vzav, důchody království Českého obracel ku prospěchu buřičův. A poněvadž omluvy Harantovy nepostačovaly, aby se z viny vyvedl, odsouzen byl dne 19. Června l. 1621 k smrti mečem, však aby hlava jeho při těle zůstala, a veškeré jmění jeho propadlo císaři v pokutě, vyjmouc věno jeho manželky.

Na to připravoval ho k smrti Jan Rosacius Hořovský, toho času správce církevní u sv. Mikuláše v Menším městě Pražském, assessor konsistoře pod obojí. Dle zprávy buď téhož kněze Jana, jenž s osobami nejonačejšími tehdáž na smrt odsouzenými pracoval, aneb kohokoli jiného, kdo tu s ním byl přítomen, (kteroužto zprávu, svého času tištěnou, Pavel Skála ze Zhoře celou do spisu svého pojal,) byl Kristof Harant v posledních dobách života svého mysli velmi zarmoucené a sklí-

Digitized by Google

čené. Sedě ve vězení při purkrabství s Vilémem Konecchlumským a Divišem Černínem, dožádal se téhož kněze Jana, aby i jim bylo poslouženo velebnou svátostí. „I kdež jsme přišli mezi ně," vypravuje dotčený spisovatel, „pan Harant k knězi Janovi řeč svou učinil s velikou žalostí ducha, řka: Ach můj milý otče! i já mám umříti a nevím proč. Ty dvě příčiny proti mně čelí: jedna, že jsem k Vídni s jinými táhl, u ní ležel a do oken, kde císař byl, střileti dal; druhá, že byv prvé přísahou zavázán, presidentství komory české na sebe jsem vzal: ješto co se první věci dotýče, to od direktorův pod ztracením cti, hrdla i statku na mne vzloženo bylo, a ne jen na mne, ale i na jiné, kteříž také, jako i já, táhnouti musili; a že jsem k sobě ten úřad přijal, komuž bylo lépeji, jako kněžím pod jednou? nebo jim jejich deputáty zúplna jsem vydávati poroučel, čehožby žádný sice jiný byl neučinil!" —

Druhý den na to, totiž v neděli dne 20. Června, před večerem byli všickni odsouzení páni s hradu Pražského dovezeni na radnici Staroměstskou a tu rozdílnými vězeními a strážemi silnými opatřeni. V pondělí pak, dne 21., v 5 hodin ráno, udeřeno bylo na hradě Pražském z kusu. A v tu chvíli císařští richtářové přišli mezi ně, oznamujíce, že jest hodina exekucí; protož aby hotovi byli, a na koho voláno bude, ten aby šel. Jakož pak hned za nimi přišli městští richtáři, a volali nejprvé na hrabě Šlika a za ním na Václava z Budova. „A mezi tím Kristof Harant pro kněze Jana poslal, aby k němu šel, že již na něho pořádek přichází. A když přišli jsme k němu, naříkal na svou nevinu, že se mu křivda děje. A mezi tím prosil a zavázal kněze Jana, aby oznámil manželce jeho věci tyto: předně, že ji napomíná, aby při náboženství byla stálá; nebo já, prý, vím tak mnoho, že jest velmi vrtkavá a nestálá; a dokud Vy budete na Malé straně, ať se Vámi spravuje. Připomeňte jí to, že jsem já mnohé země projel, a i v náboženství mnoho přehlídl a zkusil, a naposledy jsem nic jiného nenašel, než to, že v samém milosrdenství božím a v zásluhách dostatečných jediného spasitele Krista Ježíše hříchův odpuštění i života věčného docházíme: a v té víře hotov jsem umříti, a jsem jist, že dnes mého milého spasitele tváří v tvář viděti a s ním i se všemi svatými toho života požívati budu. Druhé řekněte jí, prosím, ať s poddanými nakládá mírněji, robot jim nepřivětšuje, ale raději chudým poddaným

Digitized by Google

ať pomáhá a jim platy a roboty odpouští.“ Třetí s strany svých dětí jí tolikéž poroučel a svou poslední vůli oznamoval, aby je vychovati dala v náboženství pod obojí; i jiné některé věci jí přikazoval, jakby své děti vésti a jaké jim naučení, kdyžby dorostly, dáti měla. „A co Vás tu prosím,“ doložil, „to také jsem jí napsal; ale víceji snad na Vaše předložení, než na mé psaní učiní *). — To kněz Jan potom skutkem vykonal: ale jináč se děje“ — poznamenal týž spisovatel.

„Potom s vzdycháním pan Harant doložil i toho: Ach můj milý bože! jaké země jsem projel, v jakých nebezpečenstvích býval, za kolik dnův chleba nevídaje; pískem jsem se jednou zasypal, a ze všeho mi můj milý pán bůh pomohl: a nyní v své milé vlasti nevinně umříti musím! Odpustiž pane bože mým nepřátelům! — A v tom zavolali na něho. Pročež rozžehnavše se, šli jsme až na to zarmoucené lešení. — Kristof Harant, jda ze světnice, řekl: V tebeť jsem, pane bože můj, od mladosti mé doufal, nedejž mi na věky zahanbenu býti! A za tím s knězem Janem říkal modlitbu, až přišli na lešení; a tu hledě do nebe, zvolal: V ruce tvé, pane Ježíši Kriste, poroučím duši mou! A svlekv se z kabátu, klekl, a opět po knězi Janovi hlasitě, do nebe hledě, volal: V tebeť jsem, pane bože můj! od mladosti mé doufal, a protož v ruce tvé, bože, poroučím duši mou! — a v tom stát byl.“

Potom tělo Harantovo i s hlavou vloženo bylo do truhly k tomu již přihotovené a propuštěno jeho manželce, kterážto je dala do domu svého přenesti, pěkně obmyti a přistrojiti, načež téhož dne večer tiše a beze vší slávy v zemi posvátné pochováno jest.

A poněvadž Harant, kromě cti a hrdla, byl i statku odsouzen, proto také propadla císaři v pokutě ona první polovice hradu i statku Peckovského se vším příslušenstvím, ježto Harantovi podlé svrchu řečené smlouvy náležela po jeho druhé manželce Barboře Mířkovské z Tropčic. Potom ale léta 1622, v pondělí po sv. Šimonu a Judě, 31. Října, tato polovice propuštěna byla vdově Harantově, Anně Salomeně z Hořovic, v ceně odhadní 21.289 kop 34 gr. a 2 pen. míš. (D. Z. 194. L. 20.) **),

*) Úplný obsah této řeči můž se nalezti v knížce »Koruna neuvadlá mučedlníkův božích« atd., kterouž Jungmann témuž Janovi Rosaciovi připisuje.

**) Léta 1623 darovala táž vdova po Kristofovi Harantovi farnímu kostelu v městečku Pecce zvon prostřední, jenž se tam potud spatřuje.

Digitized by Google

kteráž pak ten celý statek Peckovský se vším jeho příslušenstvím l. 1624 v pondělí po sv. Jakubu, 29. Července, prodala Albrechtovi Václavovi vladaři domu Valdšteinského, knížeti Fridlandskému, za 130.000 kop gr. míš., k čemuž od něho ještě přidáno darem 1000 tol. říšských dceři její Sybile. (D. Z. 239. B. 13.) Valdštein pak léta 1627, dne 8. Prosince, daroval to celé panství, totiž zámek a městečko Pecku s jedenácti vesnicemi, klášteru kartouskému ve Valdicích blíž Jičína.

Vdova Harantova nezachovala se podlé jeho posledního nařízení, písemně i ústně jí zůstaveného, nébrž přestoupila nejen sama k víře katolické, ale dala také všecky děti své, s Kristofem Harantem splozené, v ní vychovati. Léta 1625 vdala se za téhož Heřmana Černína z Chuděnic, kterýž byl druhdy tovaryšem pouti Harantovy v zemích východních. Mimochodem budiž o něm zde poznamenáno, že na témž sjezdu l. 1619, kdež Kristof Harant ustanoven byl kommissařem stavovského lidu válečného, týž Černín, tehdáž hejtman Starého města Pražského, spolu s jinými zbaven byl svého úřadu, jakožto osoba stavům odporná; potom ale l. 1644 povýšen do stavu hraběcího.

Téhož léta 1625 v sobotu po proměnění Krista pána, 9. Srpna, odkázala Anna Salomena, někdy Harantová, veškeré jmění své nynějšímu svému manželu Heřmanovi Černínovi, a dítkám svým, po Kristofovi Harantovi pozůstalým, totiž Janovi Vilémovi, Leopoldovi Jiřímu, Rudolfovi Václavovi a svrchu dotčené dceři Sybile, v sumě 100.006 kop míš. na rovné díly. (D. Z. 142. E. 15.) Zemřela l. 1637.

Synové Harantovi Jan Vilém a Leopold Jiří zvolili sobě stav vojenský. Jan Vilém byl léta 1631 setníkem, a oženil se l. 1634 s Barborou Křineckou z Ronova, kterážto jemu spolu se svou sestrou Helenou Eustachií, provdanou Šternberkovou, potom l. 1637 dne 2. Května prodala statek Jilemnici s jeho příslušenstvím i se zámkem Roketnickým, za 64.000 kop míš. (D. Z. 314. C. 30.) Zemřel okolo léta 1643. Heslo jeho, v pamětní knížce rodu Harantova vlastní rukou zaznamenané, zní takto: Wer mich lobt in praesentia, und schändet in absentia, den hol die pestilentia.

Druhý syn, Leopold Jiří, byl dle Tituláře l. 1652 vydaného tehdáž ještě živ. Padl v souboji, kterýž byl vznikl proto, že mu odpůrce jeho vyčítal potupnou smrt otcovu.

Digitized by Google

Třetí syn, Václav Rudolf, stal se mnichem řádu bosáckého sv. Augustina, přijav jmeno klášterské Augustinus a S. Clara de Monte Falco. Týž odkázal léta 1632, 17. Srpna veškeré jmění své dvěma klášterům svého řádu, totiž ve Vídni a v Praze u sv. Václava v Novém městě, každému polovici, a zemřel léta 1664 dne 18. Září co převor posléze řečeného kláštera u sv. Václava v Praze.

O dceři Sybile nic více se neví, nežli že l. 1632 již na živě nebyla. Krom toho zůstala také po Kristofovi Harantovi z druhého manželství ještě dcera Rozina Alžběta, kteráž se potom provdala za nějakého svobodného pána z Puchheimu.

Bratří Kristofa Haranta, jakož na počátku již řečeno, byli dílem jeho vlastní rodní, z téhož otce i matky, dílem pak poloubratří, matkou rozdílní. Vlastní a mladší bratr jeho, Adam Harant z Polžic a z Bezdružic a na Klenovém, zemřel již léta 1617 dne 12. Prosince, maje věku svého 52 let, a pochován jest ve farním kostele v Klatovech. Manželka jeho, Eva z Malovic, zemřela l. 1600 dne 11. Května.

Druhý a nejmladší jeho vlastní bratr, Jan Jiří (starší) Harant z Polžic a z Bezdružic, na Velkých Hošticích a v Habarticích, vystěhoval se po bitvě Bělohorské i se svou manželkou Lidmilou z Příchovic († 1631) do Sas, kdež potom l. 1638 popsání cesty bratra svého Kristofa z češtiny na německý jazyk vyložil. Kdy a kde zemřel, neví se. Heslo jeho bylo: Vive deo et proximo.

Tohoto pak Jana Jiřího syn byl Kristof Vilém Harant z Polžic a z Bezdružic, jenž se narodil l. 1617 dne 10. Dubna. Léta 1642 vstoupil ve služby vojska císařského a setrval v nich až do smrti své. Léta 1648 píše se již plukovníkem a potom léta 1678 cís. skutečným komorníkem, generálním strážmistrem polním a plukovníkem pluku kyrysnického. Týž vydal nadřečený převod německý Harantova cestopisu v Norimberce tiskem, a věnoval to dílo přípisem, jehož datum jest v Norimberce dne 10. Dubna 1678, císaři Leopoldovi I., jakož v předmluvě praví, proto, že původce toho cestopisu, jeho v pánu zesnulý strýc Kristof Harant, jej v jazyku českém tehdáž panujícímu císaři Rudolfovi II. podati a přivlastniti zamýšlel. Týž Vilém Harant byl za svého času známý co náruživý a šťastný soubojník, pročež jej také vůbec nazívali duellatorem. Zemřel v Praze co generál jízdy a velitel posádky téhož

Digitized by Google

města i nejvyšší velitel vojenský v zemi České, dne 25. Února léta 1691, a pochován v hlavním chrámu páně u sv. Víta *). Heslo jeho vyznačuje zřetelně jeho k boji vybízející povahu: Frische, frische Feigen — vor alle die, die mich neiden!

Z bratří Kristofa Haranta polourodých, po matce Anně z Útova, byl nejstarší Bohuslav Harant z Polžic a na Tisovém, kterýž ale zemřel již před rokem 1584. Druhý poloubratr, Jindřich Harant z Polžic a z Bezdružic a v Klatovech, zemřel léta 1603 dne 15. Prosince, v 61 letech věku svého, a tu v Klatovech ve farním kostele pohřben. První manželka tohoto byla Anna z Janovic, a druhá Anežka z Lažan, kterážto zemřela l. 1628 dne 18. Listopadu v městě Hofu ve Vogtlandě. Třetí poloubratr, Jan Bořivoj Harant z Polžic a ve Vrchavči, jakož se v Tituláři léta 1589 jmenuje, zahynul potom v bitvě mořské, ježto svedena byla s Turky. O polousestrách Kristofa Haranta z též Anny z Útova, totiž Brigitě, Johance, Regině a Lidmile, neví se dále nic.

O jiných dalších příbuzných a potomcích rodu Harantovského, komu na tom záleží, najde zprávy důkladné ve spisu od sboru numismatického v Praze vydaném: „Beschreibung der bisher bekannten böhmischen Privatmünzen und Medaillen.“ V témž spisu také vyobrazen jest peníz oblý, na památku Kristofa Haranta z Polžic, však ale již v časích pozdějších, jak ze stříbra tak i ze zlata ražený (Tab. XV. 120.); na jehož jedné straně spatřuje se obraz Harantův, a na druhé rodu jeho znak s poznamenáním roku 1618 a počátečních písmen jmena jeho: K. H. Z P.

Kristofovi Harantovi propůjčovalo se každého času čestné místo v životopisích a vyobrazeních mužův učených země České. První počátek životopisu jeho učinil Bohuslav Balbín v „Bohemia docta“, Tract. I. pag. 54. Obšírnější životopis podal potom Pelcl v „Biographien böhmischer Gelehrten“, III.

---

*) Hrobový kámen jeho nalézá se v témž chrámu páně pod velikým kůrem blíž hrobky sv. Zikmunda, maje tento nápis: Monumentum excelli. et illustriss. d. Christophori Guilielmi Harant, lib. baronis a Polschitz et Wezeritz, S. C. R. M. camerarii, equitum generalis, regiminis peditum colonelli, regiae civitatis Pragensis commendantis, nec non incliti regni Boemiae commendantis generalis, qui die 10. Aprilis 1617 natus, saepius hostes infensissimos morti devovit, et 25. Febr. 1691 mortis praeda factus est Deo aeternum vivat.

Digitized by Google

str. 86; ale zprávy jeho jsou tak matné a nedůkladné, že se zdá, jakoby byl Pelcl ani Harantova cestopisu sám nečetl, jinakby se aspoň s tímto pramenem shodovati musel, čehož nikterak není. Pelclovu práci potom spůsobem svým vzdělal Schiffner, v „Gallerie der interessantesten und merkwürdigsten Personen Böhmens", V. str. 64, jalovým přemítáním a nechutnými smyšlénkami na spůsob povídky ji rozšířiv. Pešek v „Geschichte der Gegenreformation in Böhmen", I. str. 435 až 441, ku práci Pelclově přidal jen některé zprávy z Persekucí církve o posledních dobách života Harantova. Heber, v „Böhmens Burgen" atd. II. 1. str. 15—19, o Harantovi již mnoho nového a dobrého na světlo vynesl z desk zemských, v ostatním ale také zúplna spoléhal na Pelcla. Nejzevrubnější a spolu i nejdůkladnější zprávy o Harantovi, ovšem hlavně v účelu rodopisném, přináší spis málo výše jmenovaný sboru numismatického v Praze. — Kterých pramenů zde v tomto životopisu jsme užili, větším dílem již na svých místech poznamenáno jest. Přitom však nemůžeme nevzdati díkův slovútným pánům, panu Antonínovi Rybičkovi ve Vídni za laskavé přislání výpisův z pramenů některých, jichž zde v místě není, a panu Václavovi Hankovi, bibliotékáři českého Museum, za ochotnou pomoc při vyhledání pramenův, ježto se v témž Museum chovají.

Nejstarší a prvotní vyobrazení Kristofa Haranta, od slovútného císařského rytce Jiljího Sadelera pocházejíc, jest ono, ježto Harant sám k cestopisu svému připojil; dle něhož pak učiněno bylo Norimberské k německému vydání téhož spisu, a potom Balzerovo v „87 Abbildungen böhm. und mähr. Gelehrten und Künstler"; a i toto zde přiložené vyobrazení dle onoho původního spůsobeno jest.

Již nahoře učinila se zmínka, že do textu prvního vydání pojati jsou také dřevotiskové, od Haranta samého kreslení, jichž v obou dílech vesměs do padesáti se počítá. Příznivou náhodou zachovalo se nám až potud patero týchž desk dřevěných, jimiž se první vydání tisklo, totiž dvě k prvnímu dílu a dvě k druhému; mezi kterýmiž jedna, představujíc nové město Jerusalém, jak obsahem nejdůležitější, tak i nejzachovalejší jest, kdežto se čísla zúplna shodují s vypsáním přednějších míst téhož města, jež se nalézá na str. 238 a 239 vydání tohoto.

Digitized by Google

Sbor Matice české, umíniv vydati zanímavý i úžitečný, a v prvním vydání svém již velmi vzácný cestopis Harantův tiskem, snesl se z hodných příčin na tom, aby dřevotiskové v něm, nemajíce nyní vůbec leč jen cenu archeologickou, byli pominuti, a jen ono vyobrazení nového Jerusaléma, touž prvotní deskou je spůsobíc, aby se přiložilo jako na ukázku; dále také ustanoveno, aby některé méně podstatné texty latinské i řecké, jako zpěvy a modlitby, statuta i listiny, a zvláště takové, ježto i krom toho v jazyku českém tu se přinášejí, z tohoto vydání se vymezily, však obojí tak, aby se spisu v podstatě jeho nikoli neublížilo; a poněvadž Harant dle obyčeje spisovatelův tehdejších ve spisu svém zhusta užívá také slov cizích, sluchu našemu neobyčejných a jej urážejících, taková slova aby se v textu jinými vhodnými a správnými nahradila, ale aby vždy předce dole pod sloupcem byla poznamenána.

Co se pak jazyka samého ve spisu tomto dotýče, nemůžeme ho nikoli naskrze a bez vyjímky za vzor správnosti a dokonalosti schvalovati. Neb toho času spisovný jazyk český vůbec již velmi byl pokažen, zvláště v užívání příčestí tak řečených; na čež již Melantrich léta 1580 stěžoval, uznav za potřebné tiskem vydati „Krátkou správu pravého mluvení, jak vlastně mužskému a jak vlastně ženskému pohlaví mluviti náleží; item jak mnohu a jak jednomu; čehož nyní, prý, mnohý nešetře a nové zvyklosti užívaje, ledakdys v řeči své, aneb ve psaní svém, udělá z muže ženu a z ženy muže, z jednoho mnoho a z mnoha jednoho, a to nejvíce in participiis.“ Táž vada nalézá se i u Haranta; a však nechtíce ve spisu jeho mnoho rýpati, opravili jsme jen nejhrubší takové poklésky, jiných, a zvláště užívání ženského příčestí *-íc* místo mužského *-e* v časoslovech takových, kdež mužské příčestí s třetí osobou jednotného počtu času přítomného se shoduje, ku př. milujíc místo miluje, radujíc místo raduje atd., tak zanechavše. Jiná vada Harantova ve spisu tomto jest, že pravidelného genitivu ve rčení negativním a při jistých složených časoslovech všude důsledně nešetří; tak ku př. píše: dobyti město, zanechati něco a j.; a také v zájmenech osobních užívá všude instrumentalu *ním*, *ní*, *nimi* bez předložky, místo správnějšího *jím*, *jí*, *jimi*. Přes to však přese všecko může se mnohý ze spisu Harantova vždy ještě mnohému

Digitized by Google

dobrému jak v jazyku tak i v pravopisu přiučiti; i dotkneme ku př. jen toho, že Harant při vší nesprávnosti tehdejšího psání spůsobu vždy předce píše dvoustran-ý, čtverhran-ý, kdež nyní v obyčej vešlo psáti dvoustran-ný, čtverhran-ný, ač toto složené přídavné právě tak utvořeno jest, jako dvouhlav-ý (orel), čtyrnoh-ý (stůl), a nikoli dvouhlav-ný, čtyrnož-ný.

Mapka k tomuto cestopisu náležitá připojena bude k dílu druhému.

V Praze, v měsíci Březnu 1854.

Karel Jaromír Erben.

Digitized by Google

Quo mea me quondam traxit fortuna, sequebar,
Factus Idumaeae gentis ab orbe redux.
Ne mirare meum, si fors rimabere, factum:
Me mea delectant, te tua, quemque sua.

Chr. Harant.

Digitized by Google

Předmluva k čtenáři.

Nestálost přirození našeho a nejistota spůsobu všeho světa vždycky až posavad s sebou to přinášela, že netoliko každému člověku obzvláštně, ale každé obci, a zvláště v řízení [1]) a v správách světských postaveným lidem potřebí jest, bylo a zůstává povědomosti příkladův předešlého i přítomného věku, a to jak dobrých a ctnostných pro následování a naučení, tak zlých pro uvarování. *Aristoteles*, znamenitý mudřec [2]), svědčí, že známost cizích a domácích věcí nejpodstatnější v životu obcování úžitek přináší. Což vše v skutku jest patrné; nebo kdyby příkladu, pamětí a historií nebylo, zdaližbychom takové osvícení a světlo netoliko v světských, ale i v duchovních věcech měli? Ano jsouce již při konci věku světa tohoto, i z přirození čím dále tím více pokaženější a mdlejší, zdaližbychom tak všecky věci z vtipu a mozku našeho vyhledati, spořádati i zdržeti mohli, kdyby nám to z zvláštního božího daru a potom od předkův jako *traduce natura*, anebo z rukou do rukou — jakž říkáme — dodáváno nebylo?

Ty pak všecky věci nejvíce po bohu působí a přivodí do cizích, okolních neb dalekých zemí putování, kteréž vlastně takto *D. Neugebaurus tract. de peregr.* vypisuje: „Putování jest žádostivé odebrání se na místa přespolní, pro spatření jich, poznání i dosažení něčeho dobrého, kteréžby se buď vlasti, buď přátelům aneb nám samým obzvláštně hoditi mohlo.“ *Aristoteles lib. 1. Rhet. cap. 7.* píše: „Že pro nabytí umění, práv a ustanovení lidských vyměření nejvíce světa putování napomáhá; v tom množství národův obyčejové a správy po-

---

[1]) v regimentu. [2]) filozof.

Digitized by Google

znati se mohou, obzvláštně pak v radách zemských historie a staré paměti známost velice potřebná jest.“ *Plato in lib. de legibus* vypravuje mnoho o náboženství, správách světských, cvičení mládeže, kupectví a obchodích [1]), kteréžto věci za cíl vezdejšího blahoslavenství pokládá, a všech těch největší původy jmenuje putování a očité svědky. Sumou putování největší úžitkové v tom se nacházejí:

Předně *salus civitatis*, to jest: obecné neb obce dobré, proto že když obyvatelé putují, docházejí rad, obyčejův a síly cizích aneb okolních národův poznání, podlé čehož opatřiti se mohou.

Sanctitas morum, dobří řádové; nebo poznajíc obyčeje a mravy cizí, opatrnější bývají.

Cultus artium, milost k umění, proto že se vtip ostří, a tím se umění zlepšují.

Usus rerum et experientia, zkušení, kteréž jak v čas války, tak v času pokoje potřebné jest.

Mercatura et commercia, kupectví aneb obchody [2]), proto že tím se dodávají s obojí strany potřeby.

Opressorum hospitium, bídných neb ssoužených útočiště, když jsouc bývalí, vědí se jinam kde uteci.

Confoederatarum civitatum vinculum, smlouvání spolčených měst, aneb: zemí svazek; tím, když jedni k druhým často se ohlašují a navštěvují, víra a láska se tvrdí; odtud dědičné smlouvy [3]) pošly.

Speculum mortalium, zrcadlo smrtelnosti, abychom vždycky před očima měli putovaní naše v tomto údolí pláče, a do jiného života věčného se strojili.

Podlé čehož byli nesčíslní všech věkův muži, vyššího i nižšího stavu, učení i neučení, kteříž aby tak napověděným spůsobem vlasti, obci i potomkům prospěli, neohlédajíc se na mnohá nebezpečenství, náklady, času i věku strávení, opouštějíce vlast, přátely, příbuzné, rozkoše, zvůle atd., kterýchž i sám císař Fridrich, toho jména první, svaté a slavné paměti (když těm, ježto pro učení do cizích zemí putují, mnohých privilegií uděloval, *constitut. Ne filius pro patre, lib. 4. Cod.*

---

[1]) handlích. [2]) handle. [3]) erbanuňkové.

Digitized by Google

tit. 13.), vypisujíc lituje těmi slovy: „Kdožby se nad těmi, ježto putují pro učení, neslitoval? kteřížto z náklonnosti k umění jako vypovědění bývají, z bohatých učinění chudí, sebe samých nešetříc život svůj v mnohá nebezpečenství vydávají, a často od nejchatrnějších lidí, což těžko snésti jest, křivdy na těle svém bez příčiny snášeti musejí;“ nicméně na to jsou se i proto oddávali a podnes oddávají, aby projedouc a projdouc [1]) množství zemí, a někteří veškeren okršlek světa, věci hodné, paměti úžitečné poznamenali, a je potomkům (čehož se i nám od předkův našich z daru božího dostalo) zanechali.

Homerus, Orpheus, Musaeus, Melampodes proto jsou vznešení, a od některého tisíce let jejich dobrá památka zůstává, že jsou do cizích zemí z své vlasti, obzvláštně do Egypta táhli, aby se tam od tehdejších kněží egyptských tomu, čehož žádali, naučili, jakož o tom mnohé jejich od nich sepsané věci až dosavad vysvědčují.

Ptolomaeus, Herodotus, Strabo, Diodorus Siculus ty všecky země, kteréž v svých až podnes trvajících kronikách vypsali, sami očitě spatřili a protáhli.

Anacharsis, Tatar rozený, pro ***Solona*** mudrce z Tatarské země do Řecké přišel [2]), a jeho drahný čas slyše do vlasti se navrátil (***Herodotus lib. 4.***).

Lycurgus, rodu královského slavný vládce [3]) a správy spisovatel, množství zemí projel, nežli jest v městě Sparta jaké řády ustanovil (***Aristoteles lib. 2. polit. cap. 7.***).

Solon, Plato, Democritus do Asie a Egyptu putovali, aby jak města, tak ty věci, o nichž slyšeli, zkusili a spatřili.

Hippocrates, vznešený podnes lékař, sem i tam po světě jezdil, a zvláště do ostrova ***Coo***, aby se v něm pamětí ***Aesculapia***, předního lékaře, tehdáž již mrtvého, doptal, a čehož se tak tam uptal, to pěkně sepsav, až do dneška našim lékařům k velikému prospěchu zanechal (***Plinius lib. 29.***).

Dioscorides pro holičství [4]) ležení a vojska následoval, a čemu se tak přinaučil, to potomkům k dobrému pozůstavil.

---

[1]) provandrujíc. [2]) přivandroval. [3]) regent. [4]) barvířství.

Digitized by Google

Aristoteles půl třetího sta obcí obyčeje a práva shromáždil, a do jedné knihy poznamenané vydal, kteráž však našich časův a nás nedošla.

Římané, jichžto nařízení, řádův a práv křesťanští národové až podnes z většího dílu užívají, ostatní pak jako z nějakého pramene od nich svůj původ berou, ti, řku, aby k té své tak přišlé dokonalosti obec svou přivedli, s počátku vlády své [1]) sem i tam po světě mnohé rozšafné lidi rozposílali, kteřížby se na dobré správy a řády vyptali, a je, po navrácení se domův, v spisu podali: jakož pak do samého města *Athen* padesáte mužův pojednou vypravili, kteříž *leges duodecim tabularum* řečené, a první základ všech nynějších práv psaných s sebou do Říma přinesli; a to tak pilně zachovávali, že když koho v poselství a za legáta vysílali, každý takový povinen byl, po navrácení se zprávu [2]) psanou, netoliko věcí přihodilých, ale i správy a řády těch, u kterýchž byl, činiti a do rady podati; tu oni každou do chrámu modly *Saturna* na památku a ku potřebě skládali (*Livius*). Ten spůsob strany zpráv [3]) až podnes u mnohých se zachovává, obzvláštně v obci Benátské, kteráž i tou příčinou velice prospívá a slavná jest, jakž se to na díle v mé historii doleji pozná.

Ptolomaeus Philadelphus, Egyptský král, zvěděv o dobré správě i zákonu božím v národu Židovském, k Eleazarovi biskupu Židovskému tehdejšímu psaní učinil a žádal, aby mu některé muže v písmích svatých i v jazycích zběhlé odeslal, kteřížby mu Zákon boží z jazyku židovského do řeckého přeložili; což tak na žádost krále biskup učinil, a k němu dva a sedmdesáte vykladačů odeslal, kteřížto v městě Alexandrii Starý Zákon, nikdá prvé v jiné krom v hebrejské řeči nebývalý, ve dvou a sedmdesáti dnech v jazyk řecký přeložili, jejž potom král na sedmdesáti dvou knihách zlatými literami vypsati dal, a ty muže s velikými dary do některého krát stotisíc zlatých do Judstva propustil (*Josephus* v 12. knize 2. kap. Starožitností).

Mithridates, král v Pontu, dvamecítmerou řečí lidí aneb národův sobě poddaných mluviti uměl, tak že všecky sám vyslýchal, všem sám odpovídal; kterýžto kdyby nebyl pán

---

[1]) regimentu svého. [2]), [3]) relací.

Digitized by Google

mnoho prošlý [1]), nikoliby jich tak mnoho byl neuměl (*Mercurius Trimegistus*).

V Starém Zákoně nejedny příklady putování máme. Onino dva od Josue do Země zaslíbené poslaní, zdaliž jsou s svou dobrou zprávou při lidu Israelském mnoho dobrého příčinou nebyli (Josue v 2. kap.)? Královna z Sáby žádostiva jsouc krále Šalomouna slyšeti, dalekou cestu z nejzadnější Arabie do Jerusaléma, na dvě stě čtyřidceti jednu míli, před sebe vzala i zase domův s radostí se navrátila (3. Král. 10. kap.). Tři mudrci pro poznání Krista Pána od východu slunce jeli do Betléma. O putování Krista pána a svatých jeho mnohoby bylo vypravovati, ale jest věc prvé každému křesťanskému člověku známá.

Za našeho posledního věku léta 1492 *Christophorus Columbus*, aby napravil mapy a desky zeměpisné [2]), pro lepší světa povědomost nalezl nové krajiny, nám neznámé, a jakž říkáme, Nový svět aneb *Americam* (*Petrus Cieza tom. 2. rer. Indic.*). Po něm *Albericus Vesputius*, *Ferdinandus Cortesius*, *Benzo* a jiní též země západní pilně projeli, a mnohé přinalezli, a povědomě všem v svých spisích zůstavili. *Leo Afer*, *Paulus Venetus*, *Nicolaus et Mathias Paulini*, *Johannes Montevilla* země Tatara Chana, Perské, Indie východní [3]) a téměř všecku Asii a Afriku pilně spatřivše, vypsali, a mnoho dobrého tím spůsobili.

Abych pak i některých spolukrajanův svých a Čechův mlčením nepominul: zdaliž nemáme dosti vzácných příkladův, nerci-li za předešlých věkův, jako na Menhartovi, biskupu Pražském, léta 1130, Vladislavovi a Jindřichovi, knížatech Českých, kteříž se do Asie i do Afriky vydali, zvláště pak do Jerusaléma putovali; ale i za našich časův mezi mnohými pány obzvláštně urozeného pána, pana Zdeňka Adalberta Popela z Lobkovic, na Chlumci, Jistebnici a Roudnici atd., kterýž projev a shledv Italii, Hišpanii a jiné mnohé země, po navrácení se z nich domův od J. M. C. nejprvé do říšské rady vsazen byl, potom pak v brzkém času k vzácnému úřadu nejvyššího kancléřství království tohoto povýšen a povolán jest; v kterémžto povolání svém, co onino svrchu psaní v spisích

---

[1]) zvandrovalý. [2]) tabule *geographické*. [3]) orientalské.

Digitized by Google

svých na jevo a vůbec k dobrému vydávali, tento pán po ta léta skutečně a chvalitebně nad obyčej a pamět tohoto království (aniž se který příklad nachází, aby v tak mladém věku kdy prvé od koho ten slavný a veliký úřad spravován býti měl) s velikým J. M. C. zalíbením řídí, spravuje a v něm trvá.

Druhý příklad máme na urozeném pánu, panu Vilémovi Slavatovi z Chlumu a z Košmberka, na Hradci, Telči a Stráži, kterýž pro umění literní v vlaských *universitatibus* na díle se držel, potom celou Italii, Hišpanii, Gallicii k Svatému Jakubu, zemi Franckou [1]), Anglickou [2]), Nizozemi [3]), Dány [4]) a Říši projel, a vedlé svobodných umění a jiných šlechtických cvičností [5]) předním řečem, vlaské, španělské, francouzské, německé, latinské se naučil. Pročež brzo po jeho se do vlasti své navrácení od J. M. C. za komorníka, potom za soudce zemského, dále za maršálka dvoru krále J. M. přijat, až i zemským úředníkem, totiž purkrabím Karlštýnským, a naposledy místodržícím úřadu nejvyššího komornictví dvoru J. M. C. jest učiněn, a tomuto království i J. M. C. k obzvláštnímu milostivému zalíbení platně a chvalitebně až posavad nad spůsob věku jeho mladého prospívati nepřestává. A tak, co onen slavný mudřec [6]), od některých *divinus* nazvaný (*Plato lib. 12. de legibus*), blahoslavenstvím při své obci, kterouž vzdělával [7]) a napravoval, býti soudil: když mladí lidé toliko v věcech vojenských, dospělejší pak, od let padesáti počínajíc, v věcech správy a řízení [8]) světského se obírají a dostatečně cvičí, tím spíše souditi máme, že jsou tito jmenovaní páni v svých putováních [9]), nabyvše obojího spolu Platona blahoslavenství, daleko jeho naučení [10]) převýšili, a obojí cvičení nad pomyšlení jeho skutečně prokazují, vše podlé onoho muže svatého povědění (*Ecclesiasticus* v 34. kap.): „Člověk“ prý, „bývalý vyrozumívá mnohým věcem, a kdo mnoho zkusil, vypravuje umění. Kdož není zkušen, málo ví; kdo pak mnoho prošel, důmyslnější bývá atd.“ A v pravdě máme z čeho pánu bohu děkovati, že po ta léta, jiným okolním národům zároveň, množství veliké, ze všech tří stavův království tohoto, milovníky putování [11]) a velmi zkušené osoby vzbudil a vzbuzuje, jichž pro krátkost na ten čas pominouti musím.

---

[1]) Frankreich. [2]) Engelland. [3]) Nydrland. [4]) Dennemark. [5]) kavalírských exercicí. [6]) filozof. [7]) formoval. [8]) regimentu. [9]) peregrinacích. [10]) instrukcí. [11]) peregrinací.

Digitized by Google

Kterýchžto mužův a pánův slavných příkladem maje i já úmysl a žádost věcí čítaných a slýchaných poněkud poznati a zkusiti, obral jsem sobě některá přední místa a země, v nichž předešle nejsvětější, nejmoudřejší a nejslavnější za Starého i Nového Zákona byli, kdež nejstarožitnější národové bydleli, z nichž nám všech dobrých řádův a ctnostného obcování pravidlo pošlo, a což nejhlavnější jest, v nichž pán bůh všemohoucí největší skutky a zázraky tehdejších časův konal, v nichž Kristus pán, syn boží a spasitel náš jediný, osobně pro naše spasení putoval a pracoval, a sumou země, kteréž rájem zemským někdy byly, ty jsem z obzvláštní horlivosti, s velikým života nebezpečenstvím před sebe vzal, a do nich se s boží pomocí vypravil: ač jsem se měl nač ohlédati a strašiti, když těch časův mezi J. M. C. pánem, pánem nás všech nejmilostivějším, a Tureckým tyranem válka v Uhřích se začala, abych se do jistého nebezpečenství nevydával, kteréžby mně potkalo, kdybych byl za J. M. C. poddaného a z těchto zemí poznán. A však chtěje sobě i jiným mou příčinou prospěti, vždy jsem se tam (díka milému pánu bohu) dopravil, mezi tím sebe i vlast svou zapírati, ku panství pánův Benátčanův se přiznávati, a časem i za Poláka (nebo Turci s těmi národy mír a pokoj na ten čas mají) se vydávati musil. V čemž jak jest mi všemohoucí pán bůh nápomocen býti ráčil, jak spokojené mysli a jaké rozkoše ducha jsem nabyl i požil, toť, pobožný čtenáři, v tomto přítomném spisu pro rozhorlení a roznícení takovéž žádosti v tobě a poznání mého dobrého i zlého, tím volněji a snažněji na světlo vydávám a propůjčuji. Obzvláštně pak mezi jinými úžitky tento každý, kdož ho se mnou zakusil, musí za veliký vyznati: že spatřujíce ta někdy nejslavnější a ku podivu krásná města a země skrze ten zevnitřní smysl zraku, tím víceji srdce naše osvěcujeme a probuzujeme, poznávajíc tehdejší velikou milost boží a nevypravitelná požehnání na ty národy vylitá a jim prokázaná, tak že což o nich čítáme, to tam očitě a tělesnými i vnitřními duchovními smysly poznati můžeme, podlé povědění:

Segnius irritant animos demissa per aures,
Quam quae sunt oculis commissa fidelibus.
Visus certificat plus, quam quod Cicero narrat.

To jest krátce, jak Němci říkají: Sehen geht für sagen. „Spatřiti více jest než praviti.“ Probuzujeme se, řku, k horlivěj-

Digitized by Google

čímu pánu bohu dík činění, plesajíce radostí nesmírnou, že jest všemohoucí pán bůh ty všecky spasitelné dary na nás nehodné z onoho lidu vyvoleného a tak velmi milého milostivě přenesti, a jich nás účastny skrze Ježíše Krista pána našeho učiniti ráčil; zase naproti tomu když patříme na přísnou, však spravedlivou boží pomstu, došlou na ty národy, jak země nanejvýš spustlá, neúrodná jest, města z kořen [1]) vyvrácená leží, lid zlořečený, a pod mocí toho ukrutného a krve křesťanské žíznícího nepřítele Turka zůstává, ovšem se ku pravému pokání probuditi a milosti boží sobě draze vážiti máme, pamatujíce na pohrůžku syna božího, pána našeho Ježíše Krista, propověděnou: když se to stalo na zeleném, žeť se totéž ovšem na suchém státi může.

Přes to pak všecko, aby někdo neřekl aneb nemyslil, poněvadž z většího dílu témuž mému vypsání míst a věcí v těch zemích množství jiných přede mnou spisovatelův [2]) a poutníkův podobná, a snad i podstatnější poznamenání, též také cíl a příčiny od nich položené se nacházejí, že jsem mohl jak sobě tak jim tímto mým spisem [3]) zaneprázdnění uspořiti. Což ačkoli jsem znal poněkud tak býti, a mne to též dosti dlouho a několik let od úmyslu mého pozdržovalo: však když jsou nejedni páni a přátelé moji velice na mne nastupovati a žádati nepřestávali, jim jsem naposledy odepříti nemohl, ale nad to ještě i v jazyku českém jim k vůli (protože počtem i podstatou převyšovali, míníc jej v německé řeči též některým slavným pánům k vůli sepsati) jej přítomně vydávám. Vedlé toho tím spíše k tomu jsem přistoupil, vida an se s mnohými spisovateli [4]) v předních věcech srovnám, a jimi své utvrzení, k lepšímu mně věření, že jsem tam byl a věci pravdivé píši, vezmu. K tomu staré jest přísloví: že není tak zlá a ničemná knížka, aby v ní něco dobrého nebylo. Ješto kdo posoudí s počátku ode mne položené příčiny, totiž že časem netoliko stavení a krajiny, ale ovšem lidé, obyčejové a řádové, příčinou nestálosti věku a přirození našeho, a tím více při posledku svém, proměnu berou a čím dále více scházejí, pozná to snadně, že tím spůsobem ve všech věcech novotnější den ode dne zprávy a povědomosti potřebí jest, obzvláštně v věcech řízení [5]) se dotýkajících, kdež vždycky buď

---

[1]) z gruntu. [2]) škrybentův. [3]) traktátem. [4]) authory. [5]) regimentu.

Digitized by Google

v lepší dobré, neb v horší zlé proměna bývá; a tak jest *fatum* jeho a úsudek boží, že jest-liže ne ve všem, aspoň na díle v něčem vždy obzvláštnosti nějaké požívati musí, jakž to pohříchu až příliš netoliko u nás, ale všudy po všem okršlku světa skutečně se nachází a shledává.

Z těch tedy příčin naději se, což jsou dva moji krajané přede mnou, jeden jménem Martin Kabátník z Litomyšle, druhý Oldřich Prefát z Vlkanova, rodič Pražský, léta páně 1546, a jiní mnozí slavní spisovatelé [1]) a cizozemci o též cestě do Země svaté sepsali a na světlo vůbec vydali, že to mému spisu málo újme a škoditi bude. Nebo ať toliko ku příkladu o dvou těch ze jmena položených povím: První, Kabátník, ač v těch zemích všech byl, v kterých i já, však jest je velmi jalově a nepodstatně vypsal, nic jiného nežli své příběhy oznamujíc, což vedlé mého úmyslu, kterýž k tomu směřuje, aby v něm definicí nahoře položené, strany putování [2]), ve všech artikulích za dosti se stalo, postačiti nemůže. K tomu, jakož od té chvíle veliká proměna v těch místech se stala, když jest země Svatá, Egyptská a jiné okolní, kteréž za času putování jeho pod správou žoldánův Egyptských byly, za mého času až posavad pod mocí Tureckého císaře jsou a zůstávají: což vše jiné správy, jiného řízení [3]) vypsání atd. potřebuje, i také v mém spisu [4]) dle možné krátkosti se najde. Druhý toliko v Zemi svaté byl a půl cesty a pouti mé vykonal, tak že o polovici méně vypsal, jakž se to srovnajíc jeden spis [5]) proti druhému snadno poznati bude moci. A tak nápodobně i o komkoli jiném, kdyby se vyšetřovati [6]) měl, shledá se rozdíl veliký, přečtení i paměti hodný.

Naposledy uznal jsem toho potřebný úžitek nemalý býti, kdyžto majíc úhlavního a ukrutného toho vraha nepřítele Turka přede dveřmi vlasti naší milé, a tuto čísti budeme o jeho násilném panování nad těmi krajinami, kteréž někdy mlékem a strdí oplývaly, již pak nanejvýš spustlé a v podrobě veliké postavené jsou, (abychom) tou příčinou i křesťanských lidí v těch zemích se podnes zdržujících bíd a strastí skrze lítost a žalost křesťanskou jako čitelní byli, jim božského požehnání a ochrany žádali, i samých sebe a vlasti naší litovali, tak

---

[1]) škrybenti. [2]) *peregrinací.* [3]) regimentu. [4]) traktátu. [5]) traktát. [6]) examinovati.

Digitized by Google

abychom k svatému pokání jedni druhých ponoukajíce, tím žádostivěji a zmužileji s pomocí boží takové síle nepřátelské odpírali, a ji od nás daleko zapuditi mohli. Nebo jak jmeno jeho *Turca* vlastně v jazyku latinském *vastatorem*, na česko „zhoubce“ znamenává, tak ovšem skutek to dostatečně až příliš potvrzuje, žeť on s námi pro samé jmeno a panství, jako někdejší mocnářové [1]) *Cyrus*, *Alexander Magnus*, *Pyrrhus* a jiní těm podobní, neválčí, ale o to se snažuje, kterakby jmeno a náboženství křesťanské, stavy a řády dobré dokonce [2]) vykořenil, a vlast milou naši, jako jiné sobě podmaněné země, na nejvyšší zkázu a záhubu přivedl. O čemž nikdá dosti ani příliš jak v čas války, tak při pokoji sobě připomínati a předkládati nemůžeme, a bez úžitku nebývá.

Všemohoucí pán bůh račiž to z své pouhé milosti dáti, aby touto mou prací mnohá srdce vzbuzena aneb ponuknuta byla v kterýchkoli z těch ode mne přivedených příčinách, tak aby se, jakž na pobožné křesťany náleží, chovati i opravdověji ve všem dobrém setrvati mohli. Amen.

---

[1]) potentátové. [2]) z gruntu.

Digitized by Google

První díl

cesty z království Českého do Benátek,

odtud po moři do země Svaté, země Judské a dále až do Egypta, potom na horu Sinai, Oreb a sv. panny Kateřiny, v pusté Arabii ležící, kterou jsem s pomocí pána boha všemohoucího já Krištof Harant z Polžic a z Bedružic na Pecce atd., Římského císaře Jeho Milosti rada a komorník, šťastně vykonal.

Kapitola 1.

V níž se vypisuje počátek cesty z Čech skrze díl země Německé až do města Benátek ve Vlaších ležícího.

Když se psalo léta páně 1598. v pondělí po Provodní neděli, to jest 30. dne měsíce Března, vyjel jsem z zámku Bělé od urozeného a statečného rytíře, pana Diviše Markvarta z Hrádku na Bělé, Nekmíři a Trpistech atd., na ten čas J. M. C. rady, a přijel do města Plzně na noc k urozené paní Lidmile Markvartové z Chudenic atd., při kteréžto tehdáž mých dvé dítek, totižto: synáček jménem Vilém Humprecht, šesti let stáří, a dcerka Lidmila Kateřina, okolo let devíti, hned od smrti dobré paměti mé milé manželky a paní mateře jich se zdržovalo, a však potom léta 1599. 13. dne *Octobris*, po mém z cesty zase do království Českého se navrácení, toho času, když J. M. C. pro přímoří v městech Pražských dvorem v Plzni býti ráčil, obé dvé, jedno po druhém, v šesti dnech s mou velikou žalostí z tohoto bídného do onoho věčného života prostředkem smrti vykročilo.

Digitized by Google

Druhého dne, totiž v úterý posledního měsíce Března, vyjev z Plzně přijel jsem na Bystřici. A tu jsem podlé společného našeho o tom snešení a zůstání shledal se s urozeným a statečným rytířem, panem Heřmanem Černínem z Chudenic, na ten čas J. M. C. komorníkem, též cesty mé mým věrným spolutovaryšem a pravým *Achatem* na mne očekávajícím. Na zejtří ráno, totiž ve středu 1. dne měsíce Dubna, strojili jsme sobě potřeby a věci na tak dalekou a nebezpečnou cestu náležející. Po obědích vida pan Heřman Černín nemalý počet z panstva a rytířstva, příbuzných i nepříbuzných, s námi se žehnati úmysl majících, zamyslil všelijaké kratochvíle, až i k kroužku, dav na vybranou v dar pozlacený koflík, honbu držel.

Ve čtvrtek ráno, to jest 2. dne Dubna, vyjel jsem ve jméno boží se panem Heřmanem Černínem a jedním služebníkem, všickni tří na koních, z Bystřice. O polednách přijeli jsme do Nových Kostelů, německy Neu-Kirchen, a tu se začíná dolejší Bavorská země aneb dolejší Bavory, kdežto poobědovavše dojeli jsme na noc do města Kauby. Na ráno podávajíce se dále do země Bavorské, jeli jsme skrz některá pěkná a veselá města, jako Straubingen, při řece Dunaji ležící, léta páně 1208. od knížete Ludvíka Bavorského vystavené; potom skrze Landshut.

Leží pak Landshut při řece Isr, latině *Isera* řečené, větší díl jeho na rovině, něco pak při vrchu vystaveno jest, na němž velmi ozdobný a nákladný zámek knížete Bavorského stojí. Za tím zámkem jest velmi pěkná a rozkošná zahrada, v níž všelijaká cizí a divná koření, kvítí a byliny, mistrovští labyrintové, obrazy a sochy [1]), mnohé stromoví a zvláště ze všelijakého ovoce nákladní plotové a hradby se spatřují; neb tu někdy na větším díle kníže Bavorské obyčej míval se zdržovati.

V městě stojí velmi vysoká věž, na kterouž jsme až do kranclů neb pavláčky vylezli. Chtějí tomu, žeby se nad tuto v Landshutu, Vídeňskou a Štraspurkskou vyšších a nákladnějších věží ve vší Říši nenacházelo. A však jednékaždé z těch jiná vlastní obzvláštnost nad druhou se pokládá, totiž že se Vídeňská za nejpevnější, Štraspurkská za nejpěknější a Landshutská za nejvyšší drží.

Z Landshutu jeli jsme k Rozenhaimu, až k zemi Tyrolské, k Kopfšteinu, zámku a městu tak řečenému, klíči a pevnosti z té strany země Tyrolské. Odtud přijeli jsme do města Švacu, kdež

[1]) *statuae.*

Digitized by Google

jsou znamenité stříbrné hory, mezi nimiž nám nejpřednější dva doly, Falkenstein a Erbstollen, kteréžby dnem i nocí znamenité kyzy vydávati měly, chválili.

Potom jsme se dostali do města Hall, kteréž neveliké jest, ale pěkně vystavené. V něm jest dům veliký a nákladně stavený, německy münzhaus, totiž mince, kdež všelijakou stříbrnou tyrolskou minci bijí, a to tímto u nás a jinde neobyčejným spůsobem. Nejprvé ukují množství stříbrných šínův, dlouhých na dva lokty a na tři prsty širokých; ty potom odtud, kdež je kují, do jiného místa při zemi snášejí, a tu jsou kola mistrovská, vodou se jako mlýnská točící, kdež jeden šín po druhém kladou mezi ty kola, kteráž zhůru dolů ustavičně jdou a v jistém místě se scházejí, majíce vnitř ráz arciknížat z obojí strany, svrchní i spodní, rytý, tak že dřív než jeden šín prostrčíc vytáhnou, do čtyrmecítma rázů na každém šínu tolarových vytlačených se najde; a to tak rychle od ruky jde, že tím spůsobem do několika set tolarů za hodinu vytisknouti se může. Odtud zase do jiného pokoje se nosí, a tam jsou dvě přes celý pokoj tabule, na jedné jsou železní presové, jimiž se tolary z těch šínů vedlé rázu okrajují a krouží, a potom na druhou tabuli již hotoví tolaři přenášejí; okrajkové pak zase se na šíny šmelcují. Co se pak tkne menší mince, jako krejcarův a malých peněz, kteří firer slovou (platí jich pět za krejcar), ty opět jináč dělají. Jest vodní kolo, které vždycky se vodou táhne a točí, a podlé toho připravená jakási váha železná aneb *sphaera*, na sáh zdýlí, při ní na koncích jsou dvě železné koule, a to železo aneb váha se obrací rovně jako při hodinách *sphaera*, a jest k té váze přidělaný pres s rázem, a když se ta váha jednou obrátí, vyzdvihne se ten pres a podloží pod něj plech, z kteréhož krejcary dělají, a tak se vytiskne krejcar anebo ten firer peníz, odstrčíc jej jen prstem pryč, kterýž na tabuli padne; a než dobře váha zase na druhou stranu se obrátí, podložíc plíšek hned se zase jiný vytiskne. A tak jim to velmi spěšně od rukou jde, že se jich veliké množství za den nadělati může.

Za času mého při dvoře a v službě Jeho Milosti Arciknížecí Ferdinanda slavné a svaté paměti se zdržování skoro každé dvě neděle jsem s Jeho Milostí do Hallu jezdíval, kdež Jeho Milost svou pannu sestru královnu Magdalénu, dceru císaře Ferdinanda, kteráž se v Hallu v klášteře, aneb jak tam slove: stift (nadání) jménem navštívení svaté Alžběty, až do své smrti zdržovala, často navštěvovati a k minci a jiným svým důchodům dohlídávati

Digitized by Google

ráčil; a pamatuji se, že jsem sám v též minci několik tolarů tím svrchu psaným spůsobem okrojil aneb vystřihl, což vše každému velmi lehce činiti přijde.

V témž městě také dobrá a pěkná sůl se dělá a k nám do Čech vozí, kterouž jmenujeme velkou, pro rozdíl té, již my malou nazýváme a z Salcpurku k nám dochází. Veliký pak dostatek tuto se jí vaří, a to v několika velikých pánvích, pod kterýmiž oheň přes celý rok se neuhašuje, kromě tří výročních svátkův, totiž o vánocích, o velikénoci a o sv. Duše. Do těch pánvic z hor nákladně vedená voda slaná a studená teče, a zaraziti se aneb zastaviti může vedlé potřeby, když se do pánví napuštěná voda sama vyvaří a sama sůl bílá zůstane; potom se vynáší a do velikých hlubokých prostic vysypá a natlačí, a tak nedaleko ohně při teple, aby vyschla, se zanechává, i bude tak v hromadu spečena. K tomu jsou jistí pacholci nosiči, salzträger řečení, ti ji z těch puten aneb prostic v celosti tak spečenou vykládají, a majíce na ramenou k tomu své přípravy k nešení, na sebe každý ji z té jedné prostice naloží, a na jiné místo vynášejíc na hromady sypají. Ti pak nosiči [1]) tak silných ledví jsou, že jí obyčejně tři i půlčtvrta centnéře jeden unese. Také jsem nejednou vídával a na kováře aneb kotláře v jiných zemích zpomínal, když tuto při těch solních hutech pánev opravují a hřeby nytují, že věc k víře nepodobnou činí, a to tímto spůsobem: postaví se čtyrmecítma pacholků okolo pánve, každý v rukou na dlouhém topořišti veliké kladivo drží, tím jak první udeří, hned jiní po něm tak pořádkem spěšně a místně na hřeby bijí, že než první zdvihna své kladivo dle spěšné možnosti k ráně zase přijde a udeří, již jsou oni všickni vybili; u nás pak a jinde kotláři a jim podobní, když tři neb čtyry spolu tepoucí tovaryše mají, dosti činiti se vidí, aby pořádně bez překážky a spěšně tloukli.

Také jsem tuto dosti často slavného kuchaře prostě, bez velikého nákladu ryby aneb pstruhy strojiti vídal, i jeho strojení požíval. Nebo arcikníže Ferdinand, když sobě zalíbiti ráčil, kázal čerstvých pstruhů v keseru přinesti, a dada je vykuchati, sám je v témž keseru do pánve vřelé vody slané vložiti a tam tak dlouho držeti ráčil, až dobře a s pěknou barvou se uvařili; týmž spůsobem raky i vejce. Potom tak za tepla sám přítomně jísti a ostatek svým komorníkům dáti ráčil.

---

[1]) salcträgerové.

Digitized by Google

Odtud přijeli jsme do města Inspruku, kdež arciknížata obyčejně dvorem a sídlem bývají, a já se tu za slavné paměti arciknížete Ferdinanda při Jeho Milosti dvoře také drahně let z mé mladosti choval.

Město Inspruk leží v hrabství Tyrolském při řece In, latině *Aenus*, a netoliko pro dvůr arciknížat v něm stálý, ale i pro soudy vrchní té země jest hlavní město celého hrabství. Ta země vůkol jest úrodná, zvěří jak srstnatou tak pernatou, nejvíce pak od kamzíkův, kteříž se při vrších a na horách nejvyšších, na větším díle přes celý rok sněhy pokrytých, zdržují, v hojnosti vedlé pitomého dobytka obdařená. Na důchody, z hor stříbrných a z mědí pocházejících, může se dobrému knížetství přirovnati. Mezi jiným stavením v městě jest radní dům hodný spatření, a má ven na náměstí [1]) výstupek aneb pavlač, s střechou nákladně pozlacenou, nákladem svaté a slavné paměti císaře Maximiliana toho jména prvního. Tento slavný mocnář [2]) nejvíce se v tom městě zdržoval, a to pro lov kamzíkův, jichž sobě velice vážil, tak že pro následování jich na horách nejednou u veliká nebezpečenství života svého přišel, jakož toho až podnes věčná památka dvou míl vzdálí od města při městečku Cirl, kdež kříž dřevěný vysoko v skále hory, na místě takového velikého nebezpečenství postavený, dotčeného císaře zůstává. A sám císař Maximilian I. v knize své, kterouž v rytmích německých sepsal a Thewerdanck (drahý dík) tituloval, mnoho o svých nebezpečenstvích vypisuje. Jest pak kniha ta tištěna in *folio*, tehdáž i nynějšího času v pravdě hodna, aby ji knížata a velicí páni pilně čítali; neb v ní přivozuje dvě osoby, jednu jménem závist, a druhou všetečnost, a tu, co mu se kdy z závisti nepřátelské, co z všetečného věku mladosti na vodách, na zemi, v bitvách, v turnajích a ve všem životě až do věku sešlosti jeho odporného a nebezpečného (jaká kdy při tom boží ochrana a pomoc byla, a jeho síly prozřetelnosti a rozumu ochotnost) přihodilo.

Příběh [3]) zajisté oznámené památky kříže dřevěného jest takový: Když se od města Inspruku proti řece nahoru na dvě míle vzdálí jede, tu na jedné velmi vysoké a na spůsob zdi příkré, skalnaté stráni po pravé ruce spatřuje se díra veliká, k jeskyni podobná, a v ní kříž neb *crucifix* dřevěný, čtyřidceti noh zvýší postavený, od těch pak, kteříž pod ním cestou a silnicí jdou aneb

---

[1]) rynk. [2]) potentát. [3]) historia . . . taková.

Digitized by Google

jezdí, sotva se zdá býti dvou aneb tří noh zdýlí. A jest z těchto příčin tam postavený:

Císař Maximilian toho jména první, Fridricha císaře syn jediný, jsa tehdáž věku mladého a mládencem smělým, po lovu kamzíkův dnem i nocí dychtící, jednoho času tak se dlouho a daleko za jedním kamzíkem sháněl, že jako oslepený zapálenou žádostí nemnoho dolů, ale po něm vždy nahoru leza hleděl, až dál jíti nemohl a kamzíka dolů srazil. Tu teprva dolů shlédši spatřil a poznal, že příliš vysoko se vydal, nebo pokoušeje dolů lezti, nemohl; nahoru výš lze nebylo, proto že vyšší a přes něho se hrozně chýlící, jakoby hned padnouti měly, skály, a to velmi příkré, viděl; a soudil sám, že jinému za ním tou aneb jinou cestou a až k němu lezti možné není, ani aby mu se jaká pomoc od nástrojův [1]) a příprav dodati mohla, lečby se byla stezka k němu od někud po straně vytesala, kterouž by však několik mužův za čtyry neděle udělati nemohlo. Dole, a to velmi daleko, viděl služebníky své s množstvím lidu shromážděného, žalostivě volajíce a kvílíce, nejinák než jako pána a jediného císaře Fridricha synáčka a dědíce, jižjiž hladem bídně a jim v oči skonati majícího, želejíce a žádného spomožení nevědouce.

Dva celé dni a dvě noci nebohé kníže mladé v tom zarmouceném spůsobu trval, a jakouž takouž naději vysvobození měl, zvláště když viděl, že mnoho lidu dole přebývalo, jakoby se některý nějakým jemu spomožitelným obmyslem vydařiti mohl. Neb i veliké množství z okolní krajiny k té zarmoucené příhodě mladého pána svého z vyšších i nižších stavův v místo dotčené se shrnulo, a tu nemohouc jináč, modlitbami dnem i nocí jemu nápomocni byli, a při tom obávali se, aby i pana otce jeho, císaře Fridricha, hořem nad ztrátou syna svého neztratili. Kníže vida, an se žádný ku pomoci jeho nemá, ztratil všecku naději lidské pomoci a počal volati i znamení dávati, aby kněz s velebnou svátostí přijda, jemu ji tak z důli a z daleka ukazoval, aby aspoň očima, co ústy nemohl, přijímal. Což když se stalo, pánu bohu se poručil a na smrt oddal, i lid, an se s ním s pláčem velikým a křikem žehná, viděl. V tom již poslední hodiny očekávaje dotčené kníže Maximilian, uslyšel za sebou jakýsi chřest; načež když se zpět obrátil, spatřil jonáka mladého, v sedlských šatech oděného, an se k němu po těch skalách dere, veliké kamení s cesty sráží, škuliny

[1]) instrumentův.

Digitized by Google

a rozsedliny jimi zamítá a cestu až k němu prodělává. Kterýž jak se k knížeti dobral, podal mu ruky řka: „Milý kníže, buď dobré mysli a raduj se nad tvými cnostmi, neb ten, jenž tebe vysvobodí, tobě přítomen jest. Nestrachuj se, ale následuj mne, já tebe brzo na místo bezpečné přivedu.“ Tou řečí se kníže velice potěšil, strach smrti od sebe pustil a nad přirození a povahu z tak dlouhého postu jakési posilnění při sobě poznal, tak že za tím jistým jonákem s radostí dolů chvátal, nemoha se nad divným a vtipným dolů scházením a se vedením dosti nadiviti. Než téměř dolů sešel, hned ho přední jeho dvořané a páni obklíčili, jeden přes druhého ruky mu podávajíce a s ním se radostně vítajíce, tak že ani kníže ani kdo jiný na toho vůdce jaký pozor dáti, ani se pro veliké množství lidu volně ohlídnouti mohl, nemysle jináč, než že jej lid z druhé strany mezi sebou má a pro odplatu do města přivede; nýbrž jsa strachem a hladem zemdlený, na koně vsazen a do města s radostí veden jest. Potom po některé hodině když poodpočinul a lépe k sobě přišel, dal se po tom svém vůdci ptáti, ale nijakž se ho doptati nemohl; z toho každý soudil, že ten jistý byl anděl od boha k němu poslaný. Pročež díky a chválu v kostelích i jinde pánu bohu vykonavše, kníže na to místo, kdež v tom nebezpečenství stál, jmenovaný kříž postaviti dal, aby tudy putující lidé jak při něm velikou milost boží stalou poznati, tak sebe v budoucích potřebách touž milostí boží těšiti a k ní se tím důvěrněji utíkati mohli.

Nyní zase k městu přistoupíme. Jest v něm kostel nejpřednější řádu sv. Františka, v kterémž stojí hrob mramorový císaře Maximiliana Prvního, a vůkol toho hrobu jsou z mosazi odlívaní obrazové pozlacení všech předkův slavného domu Rakouského, v mustru od šatstva, zbrojí a krojův, který kdo z nich sobě obliboval, a to v každého vlastní postavě, v podobě obličeje i velikosti osoby; mezi nimiž někteří do desíti noh zdýlí se nacházejí, maje každý obraz své jméno, věk atd. na tabulce vyryty. A nachází se mezi jinými i ten udatný rek Gottfrid *de Bullion*, první král křesťanský v Jerusalémě, železnou korunou korunovaný, o němž doleji něco více psáti se bude. Jest v témž kostele kapla nákladná po pravé straně, když se do něho vejde, po mnohých stupních nahoru, v níž arcikníže Ferdinand a Filipina v bílém mramorovém hrobě pohřbeni leží.

Spatřuje se také při městě arciknížat Rakouských znamenitý zeughaus aneb zbrojnice, kdežto se od věcí tureckých drahých

Digitized by Google

a křesťanských válečných nástrojův nákladných veliké množství chová.

V Inspruku tedy málo poodpočinuvše, jeli jsme dále, a hned od Inspruku skrze hluboká údolí, z obojí strany převysokými horami a skalami ohražená, místem pěknými zámky a besídkami [1]) okrášlená, až právě do města Brixu, u prostřed hrabství ležícího.

Jest pak Brixu položení v místě rozkošném a zdravém, tak že tu ani přílišným horkem, jako ve Vlaších a jinde k straně polední a východní, země nevyhoří, ani jakou ukrutnou zimou, jako málo dál odtud v horách *Alpes* výš ležících, nemnoho pomrzne, nýbrž velmi mírné povětří se nachází, všelijaké zemské úrody, byliny a koření tu výborné jsou, jakož pak znamenité červené víno tu vůkol města roste, že je toliko k samým knížecím a panským stolům prodávají. Také v tom městě stolice jest biskupská.

A poznavše tu lepší příhodnost a bezpečnost na poštýřských koních skalnatým cestám zvyklých jeti, prodali jsme naše z Čech vzaté koně, a odtud potom skrz město Poc až do Tridentu jsme šťastně přijeli.

Město Trident leží právě na pomezí Benátského panství, v údolí rovném, vůkol vrchy od sněhu na nich přes celý rok se bělícími co zdí nějakou obehnané. Vedlé města běží řeka neveliká, německy die Etsch, latině *Athesis*, rozkošným tokem, z níž do města a do všech ulic strouhy jdou, a těmi se město čistí. Dostatek má od hovad, ovocí, oleje, vína, obilí atd. Jest v něm biskupská stolice a zámek slavně vystavený, biskupovo sídlo obyčejné. Domy má pěkné, jakoby teprv v nově vystaveny byly. Měšťané užívají německé a vlaské řeči jednostejně, vrchnost mají na díle arciknížata Rakouská, na díle biskup, ač před lety všecko k říši a císařům Římským německého národu přináleželo, o čemž na ten čas dosti buď povědíno.

Slove pak *Tridentum* od *tridente*, slova latinského, to jest: vidlic o třech špicích, kteréž za času pohanstva modle své *Neptunovi* místo *sceptrum* přivlastňovali, jakž toho někdy obraz s týmž tříhranným *sceptrum* při kostele sv. *Viglia* z té strany náměstí [2]) ukazoval.

Za našich časův věku posledního to město nejslavnější učiněno jest skrz *concilium* v něm shromážděné a držané, léta 1546. začaté, a léta 1564. dokonané. K němu se sjelo sedm kardinálův,

---

[1]) lusthauzy. [2]) rynku.

Digitized by Google

patriarchové tři, arcibiskupův třidceti tři, biskupův sto třidceti pět, mistrův sv. Jana Jeruzalémského sedm, opatův, *theologův*, doktorův a jiných prelátův do sta čtyřidceti a šesti, a s čeládkou všech čtyry tisíce osob.

V kostele německém sv. Petra řečeném leží tělo děťátka, půl třetího léta stáří, jménem Šimona neb Simeona, mučedlníka nevinného, těžce a ukrutně od některých Tridentských Židův tehdáž, totiž léta 1475. dvanáctého dne měsíce Dubna, zamordovaného, potomně kanonizovaného a za svatého vyhlášeného, kteréž jsme v celosti až podnes s rozeznáním ran jeho zůstávajícího viděli. Jest pak o tom skutku v pravdě pověst [1]) taková:

Někteří přední Židé, ze jména tito: *Israel*, *Samuel*, *Thobias*, *Moyses*, *Simon*, *Magir*, *Seligman*, *Vital*, *Angel*, všelijak o to pečovali, aby slavnost svou (*phase*) velikonoční přicházející nějakou křesťanskou obětí posvětili a sebe ve zlosti proti křesťanům potvrditi mohli. Vyšetřili naposledy pacholátko, synáčka jednoho ševce, člověka dobrého, blízko jich ulice obydlí své majícího, kteréž vídali často na ulici i před svými domy vycházeti a hrávati. Tobiáš žid spatřiv jednoho času to pacholátko, an z domu otce svého vyšlo, a neviděv tu tehdáž žádného z křesťanův, k děťátku se přilísal a z daleka jemu jablko ukazujíc je k sobě přivábil, a to když se k němu přiblížilo, pod dlouhý plášť svůj vzal a do *synagogy* aneb školy židovské přinesl, a tu jiné výš jmenované židy a starší svolati dal; kteříž jak přišli, hned z nich čtyři to děťátko za ruce a za nohy chytili, a jiní je špicemi a šídly za živa po všem těle bodli, a hrdlo jemu šátkem, aby nekřičelo, zatáhše a ústa zacpavše, s mnohými rouhavými při tom mluvenými řečmi krev do medenice z něho cedili, až i po dlouhém trápení tak v rukou svých umořili a usmrtili. Potom nočním časem to mrtvé tělo ven vynesše do řeky uvrhli, za to majíc, že do ráná pryč uplyne; ale zmýleni byli, nebo je někteří sousedé z města u břehu nalezli a před vrchnost položili, velice se divíce ukrutnosti těch, kteříž je zamordovali. Po brzkém od vrchnosti města uvážení bylo domnění, vedlé podobně přivedených a jinde od Židův spáchaných příkladův, že toho žádný neučinil nežli Židé; protož usoudili, aby na ně od práva tuze bylo nastoupeno, zdaliby se k tomu přiznali. I stalo se tak, a než se některých přísnými slovy počali dotazovati, hned k tomu všemu se přiznali. Začež

[1]) historia.

Digitized by Google

potom dotčení vražedlníci hodnou mzdu smrti vzali, jiní pak Židé všickni z města vypověděni a na věčnost vyhnáni jsou. Od toho času žádných v tom městě netrpí, a žádá-li který do města jíti aneb má-li v něm co činiti, přes tři dni se v městě zdržovati nesmí. Svědčí tu historii kniha *Aetatum mundi* řečená, v níž podobným spůsobem psaná stojí, a tištěná jest okolo těch časův.

V Tridentu jsme koně poštýřské pustili, a nájemné, jimž vlasky *cavalli à vettura* říkají, najali, vzavše od jistých osob k tomu nařízených cedulku vysvědčení, odkud a kde jsme jeli, i že z dobrého povětří jedeme, na cestu jsme se vydali; nebo ten jest obyčej v zemích vlaských a jiných okolních, že když v kterém městě aneb vesnici dosti opodál mor jest, tedy žádného jinde bez vysvědčení [1]), vlasky *fede*, k sobě nepustí, aby tím spůsobem před těmi, o nichž slyšeli, žeby nakaženi byli, stříci se mohli. Ano není na tom dosti, když někdo od nejbližšího města, že z něho třebas té hodiny jede, vysvědčení ukáže; ale musí, jak dlouho jel, odkud a z které strany světa (zvláště ti, na nichž po řeči a spůsobu poznati mohou, že buď cizozemci aneb z daleka jsou), skrze kterákoli města, jak v nich dlouho se zdržoval, na jiných cedulkách vysvědčení předložiti, jinák mu s helepartnami zpátkem cestu ukáží a jako před čertem z daleka se křižovati budou. Pakli vždy do města chce a vjíti musí, tedy nemůže prvé leč se za čtyřidceti dní (slove *la quarantana*) opodál od města v nějakém buď špitále (*il lazaretto* u nich), aneb kde mu jinde vyměřeno bude, pozdrží a vyčeká, aby nikam jinam nejezdil. Toho když svědectví ukáže, teprva jej pustí.

Podávajíce se tedy z Tridentu blíže k Benátkům a moři Benátskému, nejprvé jeli jsme skrze malá městečka jménem *al Borgo*, *Cofel* aneb *covolo*, jest *clausa* a klíč druhý z té strany země Tyrolské; jest pak vrch velmi vysoký a příkrý, po jehožto stráni cesta úzká vytesána jest, a pod ní údolí hluboké, skrze něž řeka Etsch strašlivě pro kamení a skály hřmotem teče. Nad tou cestou vysoko nahoře jest ta *clausa*, pevnost v skále vytesaná pro některé sto vojákův, a v ní studnice vody čisté a stálé. Do té klauzy není odnikud přístupu, ani s hůry, ani po stranách aneb naproti, ale od spodku, kdo do ní chce, musí vsednouti na dřevo příční po provaze dolů spuštěné, a tak vrtidlem [2]) dáti se nahoru

[1]) kundšaftu. [2]) rumpálem.

Digitized by Google

táhnouti; a jest dobře opatřená a bezpečná, nebo samým kamením dvadceti pacholků může celé vojsko zastaviti a zpátkem zahnati. Svědčí o tom i *Bembus lib.* 19. *Ven. hist.*

Potom jeli jsme dále skrze jiná městečka: *Basian, Castel franco*, kdežto jsme přes noc zůstali. Odtud nazejtří přijeli jsme do *Mastris* o poledni; tu posnídavše najali jsme lodičku, vlasky *gondoly*, a skrze *Mastre* po vodě, kteráž tudy do moře Benátského vchází, až k samému moři jsme se připlavili.

Majíce se na moře až k Benátkám pustiti, větší lodí jsme zjednali, a prvé než jsme se vypravili, osoby k tomu nařízené strany vysvědčení [1]) nás se dotazovali a podlé obyčeje výš položeného vyptávali. Na to jim pan Černín, tovaryš můj, vysvědčení naše ukázal, kteréž když jeden Vlach k sobě přijal a četl, řekl: kterak jest to, že tři osoby jsme pospolu a na všecky nás to vysvědčení [2]) potahujeme? on že v něm nenachází nežli dvě osoby, totiž: *Signor Hermanno Czernin de Chudenicz col uno servitore*, to jest: pana Heřmana Černína z Chudenic s jedním služebníkem. Poněvadž tedy pravíme, že jsme vždycky pospolu byli a jeli, to vysvědčení [3]) na nás nesvědčí, nýbrž se v nemalé podezření dáváme; a kdyby sobě nevážil a dle povinnosti své k nám se zachoval, žebychom u velikém nebezpečenství byli. Protož abychom zpátkem se navrátili, a odkud jsme přijeli, z Tridentu, odtud také na tři osoby, chceme-li do Benátek, vysvědčení přinesli. — Kdo se tedy více leknouti měl, jako já i všickni tří spolu: neb jsme poznali, že tak bylo, jakž on pravil; ale na cestě jsme toho nešetřili, aby jaký omyl nedostavením mého jména býti měl, až tu teprva pozdě, kdežto nemálo jsem se zarmoutil, žebychom do Tridentu, na 15 mil českých, zpátkem pro jiné vysvědčení [4]) jeti musili. A však nevím, jak mi v tom rychle na mysl přišlo, zdabychom chytrostí touto [5]) sobě pomoci mohli: I počnu se vesele stavěti, a řka k tomu Vlachu, že se velmi mýlí a nerozumí co čte, aby ještě jednou četl, nebo jsem toho prvé nešetřil. On počne čísti: *Signor Hermanno Czernin*, v tom já ukážíc na pana Černína, oznamuji jemu, že to jest ten pán zúplna dostavený. Dále aby mé jméno četl. On čte: *de Chudenicz, col uno servitore*; tu já na sebe ukáži a na služebníka, a že jsem *de Chudenicz* jemu jistím, a tak doložené i služebníka že vidí; z toho

---

[1]) kundšaftu. [2]), [3]) ten kundšaft. [4]) jiný kundšaft. [5]) fortelem tímto.

Digitized by Google

poněkud jsem se i na něj potužil, žeby nám byl křivdu svým neumělým čtením učinil. Což on slyše spokojen byl a nás propustil, s velikou naší radostí i kratochvílí, že jsem tak snadně jméno jedné osoby na dvě potáhl a tudy nám pomohl. Nebo tím snáze nám toho věřil, proto že u nich není obyčej, aby kdo dvě aneb tři příjmí měl, aneb z několika panství se psal jako u nás, a zase nečasto jména vlastní dokládají, než prostě jméno roda aneb sídla; a tak ač mého vlastního jména neviděl, na příjmení *de Chudenicz* jako páně Heřmanovu přestal a toho nevážil. Po propuštění nás ten den jsme do Benátek šťastně přijeli a do hospody, slove „u Bílého lva", 19. dne měsíce Dubna se uchýlili, jsouce již na té vší cestě z Čech za sedmnácte dní, odkudž do Benátek naší cestou 94 českých míli učiní.

Kapitola 2.

Vypsání, co jsme v Benátkách před sebe vzali; též o spůsobu toho města.

Na ráno 20. dne Dubna přišel k nám hospodář a oznámil, žeby byl obyčej všech příchozích do města, jména poznamenávati, a k tomu že jest zvláštní úřad zřízený, tam že jíti máme, kdež on nás doprovodí. Tak jsme s ním *al officio del forestiero*, to jest: k úřadu cizozemce popisujícímu, šli, a tu naše jména, vlast i obchod, a jak tam dlouho býti míníme, zapsali. Potom pilně jsme se vyptávali, zdaliby která náve aneb lodí na východ slunce, jak oni jmenují: *in levante*, do Cypru, *Tripoly* a tu vůkol se vypraviti měla; až po dlouhém hledání sotva jsme se jedné doptali, kteráž sama po některém téhodnu do Cypru, a odtud do *Tripoly* pro kupecké zboží plaviti se měla, však pokudžby dosti nákladů z křesťanských zemí měla, jakož pak tehdáž špatně spravená byla. Nicméně vděk nám přišlo, že jsme se aspoň té doptali, ač jsme poznali, že dlouho tu čekati a čas mařiti musíme, kteréhož abychom vždy něco užili, dali jsme se na spatřování města a míst okolních; o čemž něco položiti a čtenáře s sebou jako po procházce voditi, ažby lodí [1]) na hotově byla, pomíjouti nemohu.

---

[1]) náve.

Digitized by Google

Národ Benátský, latině *Veneti*, jakž *Sabellicus historia Veneta* píše, pošel z národu francouzského z jedné provincie *Britannia* řečené, od *Venetis*, o nichž *Caesar comm. de bellis* nejednou zmínku činí. *Livius* pak v první knize praví, že za času zkázy a vyvrácení města *Trojanského Antenor*, z rodu královského, vida vlast svou nanejvýš zkaženou, odtud s lidem Trojanským, co ho shromážditi mohl, a s *Heneti*, národem z *Paphlagonie*, kteříž na pomoc Trojanským přitáhše a kníže své v bitvě ztrativše, k němu se připojili, nových krajin hledati po moři se pustil, až připloul k místu okolo Benátek; a jakž z lodí vystoupil, město jménem *Troja* založil a vystavěl (nyní toliko jest ves), potom národ té země *Euganey* od moře až do *Alpes* hor vyhnal, lidem svým tu krajinu osadil, kteréž až podnes v držení jest, a místo *Heneti*, *Veneti* (*H* v *V* proměnivše) až posavad se jmenují. *Lucanus lib.* 4.

Sic Veneti stagnante Pado.

Město Benátky nejprvé svůj počátek vzalo léta po narození Krista pána 407. za času *Arcadia* a *Honoria*, Řeckých císařův, když *Radagasus*, král z Gothie, se dvěmakrát sto tisíc do vlaské země vtrhl, všecko nač přišel pálil, mordoval atd. *Paulus Diaconus hist.* A tehdáž se mnozí po ostrovích, na nichž nyní město stojí, skryli, a s rybáři, kteříž se tu osadili, až nepřítel odtáhl a poražen byl, zdržovali. Léta 413., když *Alaricus*, král Vizigotský, týmž spůsobem do Vlach přitáhl, město Řím vybojoval a pokazil, ti lidé a jiní, co nejpřednějšího bylo, zase na ty ostrovy utekli, a tu se mnozí z nich dokonce na místě, kdež *Riu'alta* až podnes slove, osadili, a jiní, když nepřátelé z země pryč odtáhli, zase do měst se navrátili. Naposledy léta 453. pro strach krále Atilly Uherského, kterýž všecku německou a vlaskou zemi i jiné mnohé vybojoval a vyhubil (od toho také sloul *Flagellum dei*, to jest bičem aneb metlou boží), tak mnoho lidu na dotčené ostrovy se vydalo, všech věcí dostatek s sebou nashromáždivše, že tehdáž město právě založili a jménem okolního národu *Venetia* nazvali. Leží pak na ostrovích jezera aneb zátoky moře *Adriatického* a právě proti řece vlasky *Brenta*, latině *Medoacus* řečené, kteráž do téhož jezera padá a se tratí. Vlastně to jezero jest díl moře Adriatického, ale velmi mělké a tiché pro vršky a ostrovy, jimiž jest od velkého moře odděleno, tak že do něho voda z moře nemůže, nežli málo kolikas místy (slovou *portae*, brány) jako splavy nějakými, však dobře opatřenými pro bouře

Digitized by Google

mořské i pro vpády nepřátel, a kdyby několik jiných řek nebylo, kteréž do něho vpadají, málo by v sobě vody mělo.

Někteří přirovnávají položení břehův *terrae firmae* neb *continuae*, to jest: z jedné strany země vlaské stálé, k lučišti, hráze pak aneb ty ostrůvky z druhé strany moře velikého připodobňují k tětivě. Netoliko pak po vodě ale i po zemi z přirození opatřené jest, jsouc ku podívu pevné. Nebo voda v té zátoce jest tak mělká, že se na ní jináče nelze plaviti nežli malými a nehlubokými lodkami; k tomu na mnohých místech s žádnými lodkami k městu by přístup nebyl, kdyby *canalů*, to jest příkopů, naschvál k tomu udělaných, nemělo. Kdoby tedy na Benátky z té strany země chtěl připadnouti, musil by od země přes vody až do města buď z lodí aneb z vorů dříví dlouhý most ustavěti, aby přes něj vojsko převedl. Ale měl by při tom toto zaneprázdnění, že všudy tak širokého místa nenajde, aby lodí aneb vory rozšířil; pakliby našel, tedy nedlouho a nedaleko pro nestálost vody, kteráž v jistých hodinách schází a zase přistupuje, sem i tam by tím mostem metala, ažby jej roztrhla aneb odnesla. A kdeby se tolik lodí a dříví dostati mohlo, aby tak veliké byly, ješto by velkou tíž od municí a lidu snésti mohly? Benátské *gondole* nic toho nesnesou; a přes to měli by Benátčané všecky v své moci při městě, bránice z daleka z velkých kusův střelby, aby se nic po vodě nevezlo, a z některého sta kusův vždy by nějaká škoda a skutek následoval. Však prvé z oné strany *terrae firmae* musil by šest hlavních pevností a velikých měst, jenž jsou: *Padua*, *Tervis*, *Verona*, *Bressa*, *Bergamo* a *Crema*, mimo jiné menší, dobyti a opanovati. Z druhé strany jest ta vznešená a slavná ve všem křesťanstvu pevnost *Palma*, v krajině *Forojuliensi*, a od Benátčanův léta 1594. teprv dostavená. Pakli by chtěl bez mostu na vořích aneb lodičkách k městu, tolik jich nedostane, a by i dostal, kdyby neměl lidí, dobře struh a *canalů* povědomých, nikoli by k městu v šiku a hlučně přijíti nemohl. Chtěl-li by pak *artalerii* vézti, tu by na velkých lodkách a širokých prámích aneb vořích plaviti musil; a však by skrz všecky *canaly* pro úzkost jich projeti, a pro divné motanice z nich se vytočiti, ani se v nich ohýbati nemohl, zatím by se z města střelbou překážka učiniti mohla.

Z té strany moře kdoby armádu od velikých lodí [1]) měl,

[1]) šifů.

musil by skrze dotčené brány do *lacu* aneb jezera; a tu z obojí strany jsou tak dobře střelbou opatřené [1]) pevnosti, žeby snadno nejlepší armádu rozehnaly. A vždy, by i té brány dobyl, však do jezera nemůže nežli jednou lodí [2]) na špic, proti němuž by Benátčané ze všech stran, na lodích [3]) i na náspech kolím obitých jako v hradbách [4]) bez těžkosti všecko rozstříleli; a jakby jednu lodí [5]) potopili, jižby po armádě veta bylo, proto že od těch bran jest toliko jediný kanál do města pro veliké lodí [6]), a jinudy do města přístupu není. Summou jest nedobyté, lečby nikdež vůkol sebe žádné země neměli, žeby se pro hlad poddati musili; ale kdoby jim zabránil na silných armadách na moře vypadati, a do okolních zemí a do Turek dojížděti a obilím se opatřiti? Toto též při položení toho města šetřiti se může, že ne bez příčiny předkové opodál, a na deset mil vlaských od moře velikého a jeho bran vzdálí, je založili. Neb tou příčinou netoliko před vpády nepřátel a loupežníků jsou bezpečnější, ale tím bližší země a krajin okolních, z kterýchž jak obilí tak zahradní věci a vaření, voda sladká a všecky jiné potřeby městu se dodávají, a tím laciněji na mnoze a čerstvější pro blízkost cesty toliko pěti mil vlaských přicházejí. K tomu čím blíže jsou země, tím zdravější a pohodlnější povětří mají, jináče by je smrad mořský a z bahna okolního dávno byl z toho místa vypudil; ale v pravdě po starých lidech, jichž tam množství viděti, znáti jest, že tam mimo jiná v mokrých místech vystavená města musí zdravé povětří býti.

Město na dvé velikým kanálem se dělí, a také slove *Grande*, to jest veliký, kterýž skrze město spůsobem litery versální *S* prochází, zdýlí do 2500 geometrických krokův, a naskrz jest široký čtyřidceti kroků; nemá nežli jediný most kamenný z jednoho oblouku, ale tak vysoký, že pod ním prostřední lodí se stožárem [7]) projde, a dvě galery s rozloženými vesly sebe minouti mohou, ješto by pod Pražským mostem s těžkostí jedna prošla. Z toho kanálu jde jiných třinácte menších do města, po kterýchž na lodičkách *gondole* řečených sem i tam se plaví; a místy jsou břehové zdmi vyhnaní, po nichž se může suchou nohou choditi, a na druhou stranu kamenné a dřevěné mostky, jichž do 450 pokládají. Však větší díl města v vodě a na kolích stojí, ostatek na ostrůvkách, tak že více lidé po vodě se plaviti, než po zemi

---

[1]) naspihované. [2]) jedním šífem. [3]) šífích. [4]) šancích. [5]) jeden šif. [6]) šify. [7]) šif s mastbaumem.

Digitized by Google

choditi musejí; však možnější mají své vlastní gondole při dveřích přivázané, na nichž plaví se kde chtějí; jiní po všem městě nájemných za jisté uložené peníze dostati mohou. Všech všudy po městě někteří do 3000, a jiní do 4500 pokládají.

Město v svém okršlku má osm mil vlaských, kostelův farních 62, klášterův čtyřidceti jeden, z nichž jest sedmnácte pro mužské pohlaví, ostatní pak pro ženské; špitálův sedmnácte, kapliček osmnácte; pěkných a z mramoru vystavených paláců množství, zvláště z obojí strany velikého kanálu a kde voda jest; jinde, které ulice jsou bez vody, pro úzkost jich a stavení na výš nemohou se zúplna spatřiti, aniž tak lidné jsou jako jiné. Nejpřednější stavení jest kostel sv. Marka, palác a radnice [1]), v jednom náměstí [2]) pospolu ležící. Radnice [3]) ozdobným malováním od stříbra a zlata pěkně se stkví; v níž jsou všecka knížata Benátská vymalovaná, jichž bylo do devadesáti osob, krom místa prázdného jednoho, v němž toto psáno stojí: *Hic est locus Marini Falieri decapitati pro criminibus*, totiž: Tuto jest místo Marina Faliera pro výstupky sťatého, proto že chtěl město a vlast svou pod moc tyranskou přivesti, léta 1354.

Kostel sv. Marka jest všecken z pěkného mramoru vystavený, zvláště vnitř dílem nákladným od malých kousků jako kostky rozličného porfyru a jiných barev mramoru aneb polívané hlíny skládaných, a tak mistrovsky spojených, že složíc jakékoli figury, spíše se malované nežli kousky kamenné přirozených barev přetažené na zdi a na stěnách býti vidí. Takového díla máme v Čechách příklad při kostele sv. Víta na hradě Pražském, proti J. M. C. kuchyni, na kaple sv. Václava. To řemeslné dílo latině slove *Museum, musivum, vermiculatum, segmentatum*, a takto se vypisuje: „Jsou kousky mramorové, sklenné, dřevěné atd. rozličných barev, kteréž se pro vyznamenání všelijakých figur v hromadu spojují.“ Jakož pak po levé straně kostela Benátského, když se do něho vejde, jsou dvě tabule mistrovské, každá osobu mužskou z rozličných kamenův vysazenou mající. V témž kostele stojí třidceti šest mramorových sloupův. Nad velikým oltářem jest klenutí a na něm historia Starého a Nového Zákona, z jakýchs hadích kamínkův vysazená. Za oltářem stojí dva kameny jako kusy sloupu, vzdálí od sebe na dva kroky, a tak jsou prohlídací, jakoby ze skla byly. Proti oltáři jsou dvě pavlače, na jedné zpěváci, na druhé

[1]) rathouz. [2]) placu. [3]) rathouz.

Digitized by Google

diakon evangelium v jistý čas zpívají. Jsou také v témž kostele dvoje varhany proti sobě, tu obyčejně na oboje hrávají, že jedny po druhých střídavě [1]) jdou. Na oltáři stojí tabule z stříbra a zlata slité, mnohými drahými kameny a perlami vysazené. U prostřed kostela po pravé ruce jest brána s obrazy sv. Františka a Dominika, kteréžby v témž kostele nějaký opat Joachim dvě stě let před jich narozením se na svět vymalovati dáti měl, ozdobená, za níž chová se poklad sv. Marka. Ode dvou stran kostela jest prostor [2]) klenutý, historiemi Starého a Nového Zákona malovaný, a podlaha mramory rozličných figur vykládaná. Prvé než se do kostela vejde, musí se pod čtyrmi věžmi jíti, kteréž stojí na sloupích z černého mramoru, ty jsou pěknými bílými pruhy a pasy [3]) strakaté. Vnitř vůkol všeho kostela jsou dvoje pavlače, spodní stojí na 114 vysokých porfyrových sloupích a vrchní na 146 menších mramorových. Zevnitř jest také pavlač s mramorovými sloupy vůkol a vůkol. Nad předními dveřmi stojí čtyři koňové pozlacení, velicí jakoby živí byli, a mistrovsky jakoby se zpínali z mosazi slití. Ti byli císaři *Vespasianovi*, kterýž Jerusalém zkazil, léta od narození božího 72. ku poctivosti v Římě dělaní. Odkudž je císař Konstantin Veliký do Konstantinopole přivezti dal; potom je léta 1202. Benátčané, jakž město Konstantinopolis s jinými národy na čas opanovali, vedlé jiných mnohých věcí vzali a na to místo postavili. Střecha nad kostelem jest pěti okrouhlými báněmi olovem přetaženými přikrytá.

Věže čtverhranná okolo osmdesáti noh podál od kostela samotná stojí, dvě stě třidceti noh vysoká a při každé straně od jednoho rohu k druhému čtyřidceti noh široká jest, vnitř tak povlovné a mistrovské schody má, že se jich toliko dvadceti pokládá. Praví se, žeby císař Fridrich poslední do ní s koněm až do střechy beze škody vjeti, a zase dolů sjeti měl. Příklad takových schodů máme na hradě Pražském, kdež J. M. C. vížku nad pokoji novými, nad níž altán s římsou postaven jest, v nově ustavěti dal: v té věži jdou schody až do vrchu mistrovsky, že se po nich jezditi může, a jdou kolem až nahoru. Před kostelem sv. Marka jest náměstí [4]) aneb rynk čtyry sta kroků zdýlí a sto třidceti zšíří, na kterémž stojí dva sloupové: na jednom jest znamení sv. Marka, totiž lev s křídly, a na druhém sv. *Theodoret*. Mezi těmi sloupy obyčej mívají utráceti zločince a *strappacordu* dávati. *Strappacorda*

---

[1]) *alternatim*. [2]) plac. [3]) štrychy. [4]) plac.

Digitized by Google

jest trestání milostivé, jako u nás na planýř aneb do obojku postaviti; nebo tam mají sloup na spůsob spravedlnosti, kterýž na ryncích měst Pražských stojí. Na konci příčních trámů jest skřipec, a po něm provaz až na zem z obou stran visí: na jeden konec za ruce, nazpět aneb zádu obrácené, vinného přiváží, a potom jej nahoru, jak vysoko chtějí aneb poručeno sobě mají, pochopové a biřici táhnou, a co nejrychleji provaz s ním dolů pustí, a leda jen by země nedopadl jej zdrží, a kolikrát jim poručeno, tolikrát jej vytáhnou a pokaždé prudce dolů spustí. Tím spůsobem netoliko velikou hanbu a posměch, ale i vytočení kloubův a rukou, mimo přílišné těla střesení, tomu jistému činí. A jest ta věc tam tak obyčejná, že málo na ni dbají; mnozí z kratochvíle a třebas z peněz tak se houpati dají, nebo vědí, jak mají ruce stisknouti a mnohých při tom fortelů, jako když ruce na zad [1]) založí a jimi se drží, užívají, a tak od toho častého natahování silné a zvyklé údy mají.

Také jakž jsem nahoře dotekl, kde se poklad při kostele sv. Marka chová, tuto něco o něm položím. Jest zajisté věc hodná spatření, neb obyčejně každého roku na den sv. Marka v kostele na veliký oltář se vykládá a každému k spatření přes celý den ukazuje; a však tu dva páni, dokud vyložený jest, při něm sedí a naň pozor mají. Předně pak jest dvanácte zlatých korun a dvanácte zlatých jakýchsi kabátův, všecko perlami a drahým kamením osazených; tabule zlatá na oltář, mnohým drahým kamením obkládaná; šest zlatých křížův s drahým kamením, dvě zlaté kadidlnice a několik jiných stříbrných; nádoby všelijaké, z drahých celých kamenův dělané, z nichž dosti se malé kousky v prsteních draho cení [2]); džbánek z achatu, plný velikých perel, dvě perly jako žaludy, jeden veliký rubín, dva měšce plné drahých kamenův, monstrancí, svícnů, ornátův a jiných potřeb kostelních, všecko od zlata a drahým kamením krumplovaných, množství, že se při tom všem zlato za nic nepokládá. Rohy jednorožcovy tři, z nich dva každý přes půldruhého lokte zdýlí a čtyř prstů ztlouští, třetí pak něco menší, se spatřují. Knížecí klobouk samý na dvakrát stotisíc dukátův se cení [3]), a jiné mnohé věci nemožné spamatování, kteréž Benátčané, na díle co v válkách na moři i na zemi, nejvíce když Konstantinopole dobyli, od mocnářův [4]) darem dostali,

---

[1]) za ksasy. [2]) šacují. [3]) šacuje. [4]) potentátův.

Digitized by Google

tu sv. Marku obětovali; však svůj obecní poklad z důchodův a na hotových penězích jinde mají.

Nemohu pominouti, abych tuto kratičce nedotekl, kterak jest dotčený poklad, jakkoli dobře opatřený a hlídaný, jednoho času vykraden byl. Píše o tom *Sabellicus hist. Veneta lib.* 6. *decade* 3. takto: Byl jeden Řek jménem *Stamatus*, rozený z *Crety* aneb *Candie*, kterýž přišel do kostela tehdáž, když poklad sv. Marka knížeti Estenskému v kaple, kdež bývá, ukazovali, a do též kaply mezi jinými knížete služebníky, jakoby jeden z jeho dvořenínův byl, se dostal, kdežto netoliko tak velikého bohatství se nezázal, ale hned, jakby ten poklad ukrasti mohl, o to přemýšlel. Tak několik dní pořád jakby začíti měl myslil, až jednoho času v kostele se v noci za oltář skryl a tam se zavříti dal; potom při kaple (kteráž z mramorového štukoví udělaná jest) jeden kus [1]) mramorový mistrovsky vyňal a hned dále díru ve zdi lámal; co rumu bylo, to do pytlíku pěkně smetši vsypal, a ten štukový kus zase do díry vsadil; k svitání pak aneb ke dni, když obyčej byl kostel otvírati, za oltář ušel a odtud, an žádný toho nešetřil, pod pláštěm ten pytlík rumu z kostela vynesl a do vody vysypal; tím spůsobem po několik nocí to činil, až zeď naskrze prolomil. Potom jakž se k pokladu dobral, ten dotčeným spůsobem po několik nocí do najatého sobě domku vynášel, až jej všecken pobral; však vkládáním zase toho štukového kusu ani jináč v domnění nepřišel. Naposledy maje úmysl co nejdříve s tím pokladem z Benátek ujeti, prvé nežby se co toho vyjevilo, staral se o tovaryše, kterýžby se plaviti a jemu jeho hlídati pomohl. Měl pak jednoho známého kmotra jménem Zachariáše, také z *Crety* rodilého; toho když sobě zvolil, vedl nejprvé do kostela k oltáři, a tu ho k tomu měl, že jest mu přísahou mlčení a tejnost toho, coby mu zjeviti chtěl, zachovati se zavázal. A tak *Stamatus* jemu o své krádeži oznámil, a do svého domku jej uvedši, ten poklad zúplna ukázal. K čemuž když Zachariáš, jako dobrý člověk (nad tím nenadálým a k víře nepodobným skutkem ustrnuv, a hrůzou jatý jsa) nic v dobré chvíli nepromluvil, až se vždy upamatoval, a vida že *Stamat* naň škaredě hledí (myslil, aby mu se něco zlého od něho nestalo, a již ovšem málo chybilo, jakž se na trápení přiznal, že jej zabiti chtěl), ochotným a veselým se stavěje, štěstí jemu přejíc [2]) k němu promluvil, z mlčení svého se omlou-

[1]) štuk. [2]) vinšujíc.

Digitized by Google

vaje a pravě, žeby pro velikou radost srdce nad takovým bohatstvím nercili mlčeti, ale i zblázniti se mohl. Takovým řečem Zachariáše když zloděj uvěřil, dal mu hned prsten s drahým kamenem a vyslal ho, aby lodí jednal, že v noci do ní poklad snesouc spolu do Turek ujeti mohou. Zachariáš slibujíc tak učiniti, napomínal ho, aby neodcházel, ale ve všem naň se bezpečil: však upřímo šel na radnici [1]) a žádal před kníže puštěn býti. To když se stalo, všecko o té krádeži zjevil, a aby dříve, nežby zloděj úmysl změnil a co jiného před sebe vzal, tam poslali, žádal, i na důvod toho prsten darovaný ukázal. Tak hned do toho domku poslali, a tu jej jali, i všecken poklad zúplna zastihše pobrali a s velikým všech podivením na radnici [2]) složili, odkudž zase do té kaply vnešen a lépeji opatřen jest. Ten pak zloděj utracen, a Zachariáš mnohými dary a do smrti poctivým opatřením [3]) obdařen byl.

Z nejhlavnějších stavení jest také *arsenal*, jejž německy Zeughaus a česky zbrojnice jmenujem. Ten se spíše zdá býti obzvláštní město nežli jaká ohrada: jest v okršlku přes dvě míle vlaské a má takový nesčíslný počet všech válečných na moře i po zemi potřeb, že nelze vyčítati, nebo snáze bych mohl s oním vzácným a slavným kapitanem generalním císaře Karla Pátého, markrabětem jménem *Davalus Vastius*, toho sobě žádati [4]), což on, všed ráno do té zbrojnice [5]) a teprv v samý večer vycházeje, propověděl: žeby raději tu zbrojnici [6]) měl, nežli čtyry možná města vlaská se vším jejich příslušenstvím. Nicméně sumovně něco o něm napíši, a jej na patnácte domův rozdělím, kteréž jsem ne v této jízdě, ale když jsem s Jeho Milostí arciknížetem Ferdinandem svaté paměti, i s jinými mnohými knížaty v Benátkách před tím naskrze spatřil.

První jest, v němž se uherské kopí, terče, meče na dvě ruce a zbroje chovají, a ty na galerách se užívají. 2. Dům, v němž veliká děla a kusové rozdílní veliké střelby jsou, totiž karthauni, dvojkarthauni [7]) atd. do sta kusů. 3. Kde koláři dělají kola a jiné potřeby na lodí [8]). 4. Střelba veliká polní, té bylo do tří set kusův. 5. Opět kusy na lodí [9]), jichž do čtyr set pokládali. 6. Kdež mnoho tisíc kulí železných k střelbě, a tu množství děl na kolách i bez kol na zemi leželo. 7. Opět mnohé kusy střelby

---

[1]) rathouz. [2]) rathouze. [3]) provizionem. [4]) to vinšovati. [5]) toho ceughausu. [6]) ten ceughaus. [7]) tupplkarthauni. [8]), [9]) šífy.

Digitized by Google

veliké a zvláště Turkům vzaté, přes sto kusův, tu množství praporcův tureckých i jiné loupeže všudy visí. 8. Kde vesla dělají, latině slovou *gubernacula navis*, vlasky *themone*, jimiž pozadu na lodí [1]) přidělanými všecka lodí [2]) se spravuje, nahýbá i převrhnouti může. 9. Mnoho heleparten a oštipů, i kopí jezdeckých [3]) do sedmdesáti tisíc, hákův pak, dvojhákův [4]), ručnic, mušket a co jiného lid pěší do pole potřebuje, jest bez počtu. 10. Kdež mnoho žen bývá, ty dělají plachty na galery. 11. Kdež se množství nadělaných plachet k lodím [5]) chová. 12. Tu jest mnoho tisíc provazů tlustých na lodí [6]). 13. Kdež množství vesel na galery hotových leží. 14. Kde stojí lodí velmi nákladná, veliká, zlatem a stříbrem, řezbami řemeslně ozdobená, a slove *bucentauro;* na té každoročně i kdyžkoli jiným časem kníže *solemniter* v slávě a pompě své na moře vyjíždí, jako na den vstoupení Krista pána na nebe, kdežto (jakž níže dostatečněji položím) kníže vyjeda na moře, prsten do moře s jistou ceremonií uvrhna, je sobě a obci Benátské jako pannu nějakou zasnubuje. 15. Kdež jest mnoho galer, a jak praví, do dvou set, kromě jiných lodí [7]), však rozkladených a nespojených, ale tak spravených, že za některý den všecky složiti a sbíti, i na moře vyvezti mohou.

Lidí, ješto tam den ode dne dělají a při něm slouží, pokládají na větším díle do půldruhého tisíce osob; kteří se pak od mnoha let tu pracujíce zstarali, těm dávají opatření [8]), tak že za měsíc několik tisíc pánům nařízeného vydání přijde. Když toho potřeba káže, mohou do něho co chtí vody napustiti, a hned sbité galery aneb lodí [9]) do vody pustiti a branami (kteréž mají dvě) ven vyvezti. Jakož vždycky z rok do roka v čas nejlepšího pokoje do třidcíti galer a obecních velkých lodí [10]) na moři a v přístavích [11]) pomořských drží, kteréžby loupežníky jímali, bezpečnost na moři působili, zvláště co se moře Adriatického jich vlastního dotýče (kteréž se tím jménem jmenuje, počítajíc od Benátek až na samý špic aneb konec *Italie*, a z druhé strany proti *Italii* až k horám, jenž *Acroceraunii montes* slovou, dochází, kdež odtud zase slove *Ionium* moře, a čím dál jináče, však to celé *Mare mediterraneum*, to jest: prostřed země ležící, se jmenuje). Nebo tak jsou s okolními mocnáři [12]) i s Turkem na tom zůstali, aby

---

[1]) šífu. [2]) všecken šíf. [3]) rejtharských. [4]) tupplhákův. [5]) šífům. [6]) šífy. [7]) šífův. [8]) provizion. [9]) šífy. [10]) šífův. [11]) portích. [12]) potentáty.

Digitized by Google

každou lodí [1]) aneb galeru zajíti aneb lidí na ní pomordujíc potopiti mohli, kteřížby listu průvodního [2]) neměli, buďto ve třech aneb ve čtyrech lodích [3]) spolu nebyli, aneb admiralovi, to jest: hejtmanu Benátskému na moři, spustíc plachty a z některého kusu střelby pozdravení mu dadouc, poctivosti neučinili; proto že ti, kteřížby se k nim dotčeným spůsobem nezachovali, zajisté *piratae*, loupežníci, býti musejí. Turek také v tu stranu moře nikdá jednu galeru samou pro strach křesťanův nepouští, protož nedbá, by i časem (jakž se to stává) některá jeho galera, ještoby sobě tejně poodpustila a na loupež do moře Adriatického táhla, tím spůsobem potrestána byla jiným ku příkladu; aby proti učiněné přísné zápovědi jeho, za kterouž mu Benátčané platí, neloupili a Benátčanům neškodili. Nebo to moře pro úzkost svou a mnohé skály, hory a jiné kouty kupcům velmi nebezpečné jest, loupežníkům pak jisté číhadlo a stráž k loupení a obírání lodí [4]). Každá galera vypravená nejméň pány za měsíc do sedmi set dukátův stojí vychovati. To až potud o zevnitřním spůsobu města.

Nyní počnu praviti o vnitřním, totiž o regimentu a správě města, od počátku obce až do těchto časův.

Co onen učený a pobožný muž *Johannes Gerson* v traktátu *de potestate ecclesiastica, consideratione* 18. o cíli a směřování vší správy [5]) píše těmito slovy: „Cíl práva a správy jest, aby člověk povinen byl něco před se bráti, aneb nebrati, pro zachování zemského dobrého. Cíl zákona božího jest, aby se věčné dobré dosáhnouti mohlo.“ To řku tak skutečně až posavád obec Benátská prokazovala, že jest cíle šťastného obcování lidského svou dobrou správou [6]) nad jiné obce a království požívala; a slove od toho „pannou nepoškvrněnou“, proto že od začátku svého nikdá od žádných nepřátel přemožena a v poddanost přivedena nebyla. Nebo nečte se o žádné obci ani městu od světa počátku, kteréžby v tak dlouhém času jako Benátky aneb Benátčané nikdá nepřátelům svým v moc nepřišli. Ačkoli praví, že jsú za některý čas Římským císařům postavec [7]) zlatohlavu každoročně jako *recognitionis nomine* (na znamení poddanosti) posílati měli, kteroužto povinnost jim císař *Otto* První z lásky, když ho kníže Benátské v spůsobu neznámém a pro slib, kterýž byl učinil putovati k svatému Marku, slavně ctil a choval, že jim odpustiti a je

---

[1]) každý šíf. [2]) pasportu. [3]) šífích. [4]) šífův. [5]) všeho regimentu. [6]) svým dobrým regimentem. [7]) štuku.

Digitized by Google

z ní propustiti měl. *Sabellicus lib.* 2. *Enead.* 9. Však mohli to (snad) pro sousedství, aneb více pro daleký strach, nežli z jakého skutečného přinucení činiti; neb to posavád zachovávají, že raději pokoj penězi kupují, nežli válkou sobě dobývají. Spůsob tedy správy jejich všickni napořád *aristocraticum* (to jest: kde přední a znamenitější lidé i moudří správu města, obce i země drží, nepřipouštějíce k ní lidu obecného a řemeslníkův) jmenují a býti praví, a tak *proportione geometrica*, když totižto obzvláštní přední, sobě rovní v bohatství, urozenosti, a jiné mnohé v tom převyšující osoby se šetří, aneb krátce když obzvláštnosti se požívá, žeby se řídili a spravovali. Kdežto naproti tomu jest spůsob správy *democraticus*, to jest, v kterémž se všickni stavové, tak dobře vyšší jako nižší, ke vší moci a správě obecné, jedni před druhými nic napřed nemajíc, připouštějí; a ta slove *proportio arithmetica*, že se tu žádného bohatství, urozenosti ani jakého privilegium obzvláštního nešetří. A těm dvoum správám protivný spůsob třetí jest *monarchia*, kdež toliko jedna osoba o své újmě jménem svým, vlastní a plnou mocí vládne a rozkazuje. Ale kdo pilně spůsob jejich správy naskrze a ve všem se mnou pováží, pozná, že k žádnému z těch tří vlastně ani k žádnému obzvláštně připsati se nemůže. Nebo ačkoli některé přední důstojnosti a úřady samým *al gentilhuomini*, latině *patriciis*, vlastně na česko se vykládá vládykám, propouštějí, jako ku příkladu knížecí, patriarchitské, radní aneb konšelské atd., a však také přední úřady samým z obce a ne vládykám přivlastňují, jako nejvyšší kancléřství a nejužitečnější u nich zemská písařství ve všech stupních [1]). K tomu ačkoli *gli gentilhuomini* přednost mají při shledání obecních i obzvláštních, však zase přísněji se tresce vládyka, když co nejmenšímu z obce ublíží, nežli když jemu od obecného měšťana co uškozeno bývá. Obojí pak jednostejné svobody při obcování, kratochvílích a jiných všech obchodech požívají a sobě rovni jsou podlé pravidla *arithmetického* [2]). Úřady když rozdávají aneb rozdělují, činí to jak losem tak volením společně proti pravidlu geometrickému, kteréž [3]), aby osob šetření a vybírání bylo, vyměřuje, i proti arithmetickému, kteréž [4]) vesměs kohokoli a z jakéhokoli stavu neb povolání, kdyžby jen hodný byl, vzíti dovoluje. Co se *monarchiae* dotýče, té také na díle kus

---

[1]) *per omnes gradus.* [2]) regule *arithmetické.* [3]) reguli geometrické, kteráž. [4]) aritmetické, kteráž.

Digitized by Google

přijali, když jsou kníže nad sebou postavili a jemu v několika věcech plnou moc a mnohá *regalia*, jako listy svým jménem titulovati, podpisovati atd., minci rázem svým bíti dáti, audiencí a odpovědi dávati atd. povolili. A však v nejhlavnějších věcech nic bez dovolení rad sobě přidaných učiniti ani svým jménem aneb mocí před se bráti nemůže. A tím spůsobem mohl bych mnoho jiných příkladův přivesti, kdyby toho potřeba ukazovala. *Vide Bodinum de republica.* Aby pak vždy jméno správy jejich politické se ukázalo, vidí mi se, že *mixtus status proportione harmonica* slouti může, to jest: správa ze dvou aneb tří jiných smíšená, divným prostředkem a libou mírností vše srovnávající, úřady dle každého náležitosti, pokuty dle zasloužilosti vyměřující; a to se při této Benátské obci znamenitě poznává. Nebo ač kníže vždy jako hlavu nad sebou mají, však to jim působí, že stav vládycký a městský, když jiného nad sebou vidí a k třetímu zření mají, sobě nepřekážejí a nezávidí atd., a přitom nejsou jako poddaní a chlapi, aniž se tyranství strachují, ale svobodní zůstávají; a to příkladem tělesného člověka, v němž mysl aneb rozum nejpřednější jest, spravuje, zdržuje a vede jej jakkoli v rozličných údech těla, v rozdílných vlastnostech a skutcích sobě odporných postaveného; kteréž coby bez rozumu chvalitebného spůsobily, a co zase rozum bez přisluhování údův, každý věděti může. A tím spůsobem mnoho jiných *harmonií* správy jejich se najde, když úřady pořád teď níže vypisovati budu.

Od začátku založení toho města až do tří set let, kolik ostrůvků bylo, tolik bylo hejtmanů obce, jenž *tribuni* slouli; ale potom, když se stavení města lépeji spojila, všelijak jeden na druhého grunty sahajíc mezi sebou se nesnadili a tak velice nesvorní byli, až obec všech těch hejtmanství, rozumějíc, žeby žádného řádu nebylo, se spolčila, hejtmany jednomyslně s úřadu ssadila a kníže, kterýžby je všecky dle jisté sobě dané instrukcí a přidaných k radě osob spravoval, sobě volila. Což se stalo léta páně 700. Potom pomalu jiní úřadové vzešli, kteréž tuto pro krátkost pominu; ale o nynějším *magistratu*, jak jest rozličný, kdy pošel a co spravovati má, kratičce položím.

Všecka obec dělí se na osoby duchovní a světské. Duchovní hlava jest *patriarcha*, a má pod sebou biskupy a rozdílné preláty. Dokud *Atilla* města *Aquilegium* nezkazil a nevyvrátil, byla v něm stolice *patriarchy*, ale potom na žádost Benátčanův ta stolice do Benátek přenešena jest, a tu až podnes trvá. Že pak nekaždý

Digitized by Google

rozumí, jaký jest tó úřad *patriarcha*, a zvláště když ho u nás ani vůkol nemáme, toto v krátkosti o něm oznámím.

Patriarcha jest slovo řecké, česky slove otec otcův aneb nejvyšší otec, a to proto, že jako oni staří za Starého Zákona, *Abraham*, *Isaac*, *Jacob*, patriarchové slovou, nebo jsou jiných našich svatých Otcův původové a předkové byli: tak i nyní v církvi křesťanské otcové jiných otcův, jako arcibiskupův, biskupův a prelátův býti mají. Byli pak za staré církve toliko tito patriarchové: Římský, Konstantinopolitánský, Alexandrinský, Antiochenský a Jerusalémský, biskupové, jakž to *in decretis Gratiani distin. 22. part. I. cap. Renovantes*, *et ibid. Diffinimus* psáno stojí. Po některých časích k těm jiní přidáni jsou, jako: *Aquilejenský*, *Bituricenský*, města v říši Francouzské [1]), jenž slove vůbec *Bourges*, *Cantuaricensis* v Angličanech [2]) [*Cantabrige* po englicku], biskupové, jakž o tom *glossa cap. Diffinimus*, *dist.* 22. vedlé 9. *qu.* 3. *Conquestus*, *a cap. Nunc vero*, *ibid. a* 32. *dist. cap. Erubescant*, svědčí. Privilegia jejich přední jsou: že slovou *primates*, 99. *dist. cap. provinciae*, a jsou více nežli arcibiskup, *dist.* 21. *cap. cleros: Abbas in cap. Scriptum de electione;* též že před sebou všudy kde jdou kříž mohou dáti nésti, kromě kdyby papež osobně tu byl, anebo legát jeho *à latere;* že k nim appellovati se musí prvé nežli ku papeži z kraje pod jeho správu náležitého, *ca.* 23. *Antiqua*, *tit.* 33. *de privilegiis et exces.* 9. *qu.* 3. *Conquestus;* že arcibiskup bez jeho povolení aneb jemu učiněné *praesentací* žádného biskupa světiti nemůže, *dist.* 65. *Placet*, *et cap. Quoniam*, *ibidem.* A některá jiná, pro krátkost tuto pominutá.

Světských hlava jest kníže, a má pod sebou lid na tré rozdělený, totiž vládyky, měšťany a obecní zběř. Ačkoli pak všickni jednostejně měšťané jsou a městského práva jeden tak jako druhý užívá, však rozdíl jest, že vládykové vším vládnou a na hejtmanství do všech krajin a měst jim poddaných vysíláni bývají, druzí téměř všech úřadův zhoštěni jsou. Kníže má svou instrukcí, kteráž v tejnosti jest; ale co se při volení a panování jeho pompy, důchodův a jiných předností dotýče, o tom tuto položím. Po smrti kteréhokoli knížete, a jak ho jen k hrobu slavně a na obecný náklad doprovodí, hned se k tomu nařízení *senatores*, to jest rady, na palác sejdou, z nichž nejpřednější *viceregent* a *vicedux*, to

[1]) Frankrejchu. [2]) Englandu.

Digitized by Google

jest místodržící, právem jest; ti dokud jiné kníže voleno není, z palácu nemohou, nebo dvéře se zavírají a silně střeží [1]), tak že oni v tom čase všecky zemské potřeby říditi a opatrovati musejí. Po témž pohřbu shromáždí se veliká rada, *gran consiglio* řečená (o kteréž níže se pokládá), a ta z prostředku svého nařídí osoby jménem *inquisitores*, aby se na život a správu předešlého knížete vyptali a v jistém času, pokudžby co zlého na něj mohlo prokázáno býti, žalovali, a jeho statek na místě obce vinili; tak že dědicové a statku držitelé nebožtíka, pokudž co prokázáno i od pánův přisouzeno bývá, to z statku nahraditi musejí, však jich živých poctivosti a dobrého jména bez ublížení. Ač i v té příčině ani tak přísně s dědici nezacházejí, aby nemírnou sumu na statek ukládati měli, ale leda bázeň a strach byl budoucím knížatům, aby se šetřili, a dětí neb přátel svých nezavozovali. Pakli nic trestu [2]) hodného není, chválí se, a památka jeho dobrá zůstane. Potom sejdou se, aby nové kníže volili, a tu divným obyčejem losy vybírají, jedni druhé volíc nejprvé za volence, a ti zas jiné, až naposledy několik osob, kterýby knížetem býti měl, volí; a ten musí dvadceti pěti losy aneb (jakž oni užívají) kuličkami stříbrnými a zlatými jiné převyšovati. Takový když se najde, hned mu jiní všickni ruce líbajíc štěstí s radostí přejí [3]), a někteří jej na paláce i ven z palácu lidem vyhlásí; na to hned po všem městě zvoní, rázem jména a obrazu jeho mince se bije. V tom vedou jej do kostela sv. Marka, a on po vykonání služeb církevních na pavlači se lidu ukáže, ke všechněm řeč učiní a ve všem dobrém se zakazuje. Odtud jej doprovázejí páni radní k oltáři, kdež on *procuratoribus sancti Marci*, totiž kostelníkům kostela sv. Marka, dle jemu předložené formule přísahu činí. Potom přistoupí *vicarius* téhož kostela a knížeti praporec knížetství do rukou dodá, kterýž on jinému k držení odevzdá; po oféře odtud ke dveřům jde, a vstoupí na stolici, na spůsob kazatelnice udělanou, s kterouž od plavcův právo k tomu majících zdvížený okolo kostela po náměstí [4]) a vůkol se nese, maje vedlé sebe jednoho z nejbližších příbuzných svých, kterýž z mísy všelijakou zlatou i stříbrnou minci hrstí mezi lid hází, až bývá přinešen k stupňům palácu, kdež ho páni radní očekávají. Tu z té stolice sejda, klobouk knížecí od jednoho na hlavu jeho se vloží, a tak jde do pokoje radního, kdež právo a klíče palácu k sobě přijímá. Odkudž potom každý domův se navracuje. Kníže

[1]) vartují. [2]) štrafování. [3]) vinšují. [4]) placu.

Digitized by Google

pak když vychází, vždycky tento spůsob zachovává: má na sobě oděv knížecí, totiž klobouk, sukní zlatohlavovou s dlouhými rukávy až k zemi, a jak z paláců vyjde, pokaždé velikým zvonem na věži sv. Marka zvoní. Nesou před ním praporce na dlouhých tyčích, trouby stříbrné přes dva lokty zdýlí, jimiž před ním troubí; nesou také kříž, za tím stolici pozlacenou a polštář zlatohlavový. Potom jde kníže pod umbrellí mezi dvěma, maje na hlavě knížecí čepici aneb klobouk špičatý a rohatý, kterýžto roh jest pozadu nakřivený, znamenaje a jako ukazuje, že ne na něm, ale na těch, jenž za ním jdou, senátořích, moc a vladařství záleží. Napřed na tom klobouce jest přidělaný zlatý kříž, a to z té příčiny, když jednoho času otec knížete *Laurentia Celsa* jemu jako synu svému knížecí poctivost učiniti, klobouk před ním sníti a ruce políbiti se zbraňoval, ten kříž dali, aby i knížecímu úřadu i otcovské moci se neublížilo, tím spůsobem, jakoby, když to otec učiniti musil, ne synu, ale kříži [1]) ku poctivosti to učinil. *Egnatius exempl. lib.* 9. *cap.* 5. Za ním jde množství pánův dva a dva spolu, však z prvních dvou po knížeti ten, který po pravé ruce jde, nese meč nahoru špicí obrácený, v pošvě zlaté, na znamení, že jakož jiná knížata a mocnáři [2]) meč dobytý před sebou nositi dávají a tím svou plnou moc a panství dokázati chtějí: tak naproti tomu on svou moc, zákony a právy obmezenou, jako meč pošvou obalený, od těch, kteříž z rad za ním jdou a meč nesou, ve všem dosahuje a jich radou nic kvapného předse bráti nemůže a nemíní. *Sabellicus lib.* 7. *Enea.* 8. Jedna z předních povinností jeho jest, že každého téhodne jednou ke všem úřadům osobně dojíti, dohlídnouti, je k spravedlnosti, aby nic z přízně a z hněvu nesoudili, napomínati, a pokudžby na ně jaké žaloby šly, je potrestati moc má a může. *Egnat. lib.* 2. *cap.* 1.

Důchodu stálého z obce vychází knížeti tři tisíce důkátův, a na ty musí drabanty chovati a jiná vydání činiti, zvláště pak čtyry hody [3]) každoročně dáti strojiti, jako: na den sv. Štěpána, na sv. Marka, na den božího vstoupení a na sv. Víta; k těm veliké množství pánův důstojníkův [4]) pozvati, a nad to jednou v roce každému z rad dar od zlata aneb stříbra dáti povinen jest.

Již pak úřady a jiné *officiry* tuto položím. Předně jest rada veliká, vlasky *gran consiglio*, a jako základ vší správy [5]); v té radě a z jejího prostředku skůro všickni *officirové* se volí, krom

---

[1]) *crucifixu.* [2]) potentátové. [3]) pankéty. [4]) officírův. [5]) všeho regimentu.

Digitized by Google

některých málo, kteříž od rady *pregadi* řečené voleni bývají. Do té pak velké rady všickni *patricii* přes pětmecítma let zstáří přijíti mohou, a scházívají se v zimě po obědích, v létě ráno obyčejně v svátek aneb v neděli, tak že jich všech spolu do čtrnácti set shromážděných bývá.

Po té radě jde jiná, *pregadi* slove, česky: dožádaných; a ta vlastně rada slove. Neb v té se věci strany pokoje i války pořádně řídí; mohou nové řády ustanovovati, hejtmany voliti, radu řečenou *i savi grandi, i savi de terra ferma* a *i savi de gli ordini etc.* voliti, a bez podání toho na velkou radu potvrzovati.

Collegio jest rada, v kteréž kníže, šest rad jiných, šest *savi grandi*, pět *savi de terra ferma*, pět *di savi de gli ordini* a tři *di quarantia criminali* sedí. Před těmi čtou se listové ode všad, tu se audiencí dává legátům, komisí nařizují a co k které radě vyříditi náleží, to odsílají a odvozují.

Savi grandi slovou vysoko moudří, těch jest šest; řídí a spravují věci pokoje i nepokoje se dotýkající; píší a odpovědi dávají mocnářům [1]) cizím, a co nařídí, o tom radě *pregadi* relací činí.

Savi de terra ferma, to jest: moudří na zemi; těch jest pět. Nemnoho se od *saui grandi* dělí, však nejvíce válečných a vojenských [2]) věcí se dotýkají.

Savi de gli ordini jsou mladí lidé v pěti osobách, kteříž sobě ledacos od starých rad k vyřízení dáváno mívají, aby se cvičili a budoucně hoditi mohli.

Consiglieri, rady, jsou šest v počtu; ti vždycky při knížeti býti a s ním říditi musejí; on pak nic bez nich nečiní. Coby pak těžkého bylo, to mohou na velikou radu vznésti.

Consiglieri da basso, rady dolejší; ti nebývají než za jeden rok osm měsícův *in collegio* a čtyry měsíce *in quarantia criminale*, proto že z nich každý rok někteří do jiných vyšších úřadův povoláni bývají, a na jich místo jiní zas se dosazují.

Procuratori di S. Marco, úředníci sv. Marka; těch jest okolo čtyrmecítma, spravují poklad a důchody sv. Marka, kšafty, odúmrtí, záduší a jiné mnohé věci; z těch se *pregadi* dělají, *saui grandi* a často i knížata.

Consiglio di dieci, rada desíti pánův, a ti vládnou nad věcmi, kteréžby se proti obecnému pokoji aneb dobrému dály, jako jsou

---

[1]) potentátům. [2]) soldátských.

Digitized by Google

sekty, puntování, falešné mince dělání, sodomařství; spravují školy a kancelář, mají sobě svěřené některé důchody, municí, děla a galery, ješto znamením *C. X.* znamenané jsou.

Avocadori di commune, obce prokurátoři; ti nad řády a ustanovením ruku drží, kdyžby z *quarantie criminale* komu v čem křivi byli, mohou se proti nim postaviti, i proti *signori di notte*, a napravovati.

Censori, páni nad řády ustanovení; ti každého z neřádu jakéhokoli trestati mohou.

Giudici da petitione, soudcové žádostí; soudy peněžité řídí, kdyžby co pod sto liber (učiní tisíc dukátův v Benátkách) bylo, — a co výše, to páni *in collegio* soudí; — spravují ungelt; drží ruku nad smluvami a zápisy; soudí marináře, kupce; dávají léta nezletilým; kšafty, kdyžby zatmělí byly, vysvětlují; o škody na moři stalé rozsudek [1]) vypovídají.

Giudici del forestiero, přespolních soudcové; ti mezi přespolními soudí, přespolní spravují a nad nimi ruku drží, a co se méněji desíti dukátů dotýče, to hned na místě soudí a odbudou.

Giudici da i mobili, soudcové svrškův, kteréžby se buď kšaftem poručili aneb komu zapsali; soudí také dlužní listy [2]), v kterýchžby dva svědkové podepsáni byli.

Procuratore, úředníci; ti soudí počty poručníkův a kdeby jaká rozepře byla o statek, krom města.

Proprio, soudí věna, podíly mezi přátely, nápady po nekšaftujících a o stavení, mezech atd.

Essaminatori, vyslýchají a přijímají svědomí pro smrt, spravují prodaje a koupě, dání statku, a tu se podpisují, když k němu povolují; dovolují také *sequestrův* na statky, kdyžby se věřitel obával a to prokázal, žeby dlužník všecko jemu ke škodě utratil; půjčky, základy a jiné věci řídí.

Cathaveri, soudcové fiškální, totiž kde se co pokut dotýče; spravují také *patrony* a *comity* lodí [3]), prodávají statky na obec přišlé, řídí věci při moři nalezené a na zemi poklady; také poutníky do Jerusaléma mezi patrony lodí vyslýchají.

Piovego, soudí úroky a lichvy, šetří aby *canales* nebyli zanečištění, ani stavením pokažení.

Sindici šetří, aby obecnému dobrému se neubližovalo, prokurátoři lidských spravedlností nezdržovali aneb lidi nezavozovali.

---

[1]) ortel. [2]) šultpryfy. [3]) šifův.

Digitized by Google

Sopra castaldi jsou, ješto *execucí* činí a dovolují, i coby se proti ní vedlo, soudí.

Superiori jsou, kteříž *sopracastaldův* strany *execucí* přečinění ruší a soudí.

Auditori vecchi, staří posluchači; k těm se appelluje od menších k tomu zřízených soudův; jejich nálezy rušiti i měniti mohou; svědomí přijíti dovolují aneb zapovědí.

Auditori novi, slovou česky noví posluchači; ti přijímají a soudí appellací odjinud krom z města činěné.

Auditori novissimi, jako ještě novější posluchači, jsou přidaní k novým, když onino tak mnoho zaneprázdnění a věcí mají, žeby odolati nemohli, tito je v ostatních a menších appellacích zastupují, zvláště co přes padesáte dukátů sumy nepřebíhá.

Signori de notte civili, na česko: páni noční; ti jsou *executores* pánův *del forestier*, soudí podvody a exekucí činí vně po zemi.

Signori de notte criminali, jiní noční páni; ti šetří ohňův, vražd [1]), vpádův, útokův nočních; mohou na smrt odsouditi lotry, však s radou pánův *la quarantia;* mají pozor, aby jeden dvou manželek neměl, ani žena dvou mužův; soudí ty, kteří panny a paní poctivé o poctivost připravují; trescí přijimače lidí malomocných, kradených věcí; Židy, když co proti ženskému křesťanskému pohlaví prohřeší; i lékaře a hojiče [2]), když koho raněného tejně hojí a jeho jim neoznámí.

Quarantia vecchia, čtyřidceti starých; soudí milosti, jak strany štědrosti a privilegií, tak strany vin promíjení a na poctivosti opatření; napravují, coby *auditori vecchi* nedobře nařídili aneb nemohli dostatečně spraviti.

Quarantia nova, čtyřidceti nových; soudí, coby *auditori novi* přehlídli aneb spraviti nemohli.

Collegio di vinti, dvadceti pánův; soudí, coby pod tři sta dukátův stálo, však toliko dva měsíce domácí, a dva měsíce přespolní věci.

Quarantia criminale, čtyřidceti útrpného práva pánův, soudí zločince všelijaké.

Signori all' acque, páni nad vodou ustanovení, nad *canaly* a nad lodími, kteréž [3]) jsou v velkém kanálu.

---

[1]) mordův. [2]) barvíře. [3]) šífy, kteříž.

Digitized by Google

Sign. alle biave, páni, kteří pozor mají na mlýny a aby dostatek mouky i obilí byl.

Sign. alla sanità, páni nad zdravím, totiž dohlídají, aby se nečistotou k nakažení města příčina nedala, a jest-li kdo nakažený, časně jej do míst a špitálův k tomu nařízených dají. Ti také pozor mají na lékaře a dryáčníky; a mají počet všech *cortesan*, to jest obecních nevěstek, pro plat, kterýž od nich berou, aby řád mezi nimi byl, jichžto soudcové jsou.

Doana da mare, ungelt mořský, vybírají z lodí [1]) panských i všech jiných z kupectví ungelt, a každou lodí [2]) přehledávají.

Cinque de la pace, pět pánův pokoje, proto že vády, hanění, rvanice soudí a přetrhují a tak pokoj působí.

Justitia vecchia, spravedlnost stará; soudí mzdy zasloužilé a záplaty, falešníky vah, měr atd.; vyceňují [3]) obilí a jiné věci; zapisují a soudí tovaryše řemeslníky, kteříž ze mzdy dělají.

Consoli de mercatanti, konšelé nad kupci, soudí věci kupecké a obchodu [4]).

Sopra consoli, nad konšely; soudí dluhy kupecké a *bancquerotáře*, ješto *falliruji* a víry nedrží, aneb slibům za dosti nečiní mezi kupci, a uvozují věřitele do statkův dlužníkův.

Sign. sopra le pompe, páni nad přílišnou nádherností, buď od šatstva, jídla, kratochvílí a stavení.

Governatori dell' entrate, páni nad důchody.

Sopra datii, páni celní.

Giustitia nova, páni nové spravedlnosti; spravují hospody obecné a vína, aby se nefalšovala při šencích.

Sette savii jsou přidaní, aby od *giustitia nova* k nim se appellovalo.

Signori al sale, páni nad solí.

Sign. sopra i conti, páni nad počty; dluhy obecní a dlužníky spravují.

Proveditori di commune, obecní starší; aby se lodí a korábové [5]) dobře a v jisté míře dělali a nebyli nákladem přetíženi [6]), dohlídají; spravují mosty po městě a přívozy.

Sopra camere, podkomoří; spravují věci komorní všeho panství, a jim se komorní platové ode všud dodávají.

Dieci officii, spravují dlužníky [7]) obecní a všelijaké příběhy i obmysly dlužníkův obecních.

---

[1]) šífů. [2]) každý šíf. [3]) šacují. [4]) handle. [5]) náve a šífové. [6]) přeládováni. [7]) reštanty.

Digitized by Google

Dieci savii, deset moudrých; k nim se od ***dieci officii*** appelluje.

Ragioni vecchie, ti, když ***ambassadoři***, knížata a páni přespolní do Benátek přijedou a jim se poručí, mají tu povinnost, aby je opatřovali potravami [1]) a potřebami, a to z obecních důchodův; dohlídají k škodám obecním v městě i ven z města.

Datio dal vino, ungelt z vína berou a je do města propouštějí.

Ternaria vecchia spravují omastek.

Doana da terra ungeltní věci řídí, kteréž od okolních zemí docházejí.

Panni d' oro dohlídají k těm, ješto zlatohlavy, stříbrohlavy, passomány a krumplování dělají, aby se spravedlivě ve všem chovali.

Camarlenghi di commune jsou jako správcové cel a důchodův obecních [2]); za nimi peníze obecní se chovají, a ti je vydávají na poručení pánův, s podpisem pánův ***collegiatův***, ***consiglieri*** a ***i savii***.

Messataria vybírají ze sta peněz jeden, věcí prodaných aneb koupených.

Avocadori fiscali dohlídají ke všem výběrčím a celným, aby se dobře chovali.

Straordinarii zapisují, co se od bohatství a peněz z města ven veze, a co každý z kupcův do obchodu na lodí [3]) dává, a toho dávají každému výpis.

A to jsou nejpřednější oficírové, kteréž jsem proto nejvíc ze jména tuto položil, aby každý soudil po počtu a množství úřadův velikost panství a zaneprázdnění jejich, i jakým řádem to pěkně mezi tak mnoho osob rozděleno jest; též jak to až posavad pokojně a šťastně řídí, bez závisti jedněch druhým, ještoby jinde jedna osoba všecky třebas úřady na se potáhnouti chtěla, by pak ledva s jeden mohla býti: vše nám ku příkladu a k dobrému.

Panství pak Benátčanův jsou mnohá a veliká. V ***Italii*** drží celou ***Marcam Trevisanam***, potom ***Istriam***, díl ***Sclavoniae***, ***Dalmaciae***, Charvátské země; ostrovy ***Zante***, ***Corfou***, ***Candia*** a jiné menší v moři Adriatickém ležící, do kterýchžto všech panství přes sedm set hejtmanův, vlasky ***potestates***, za správce z prostředku svého vysílati musejí.

---

[1]) profanty. [2]) zollmistři a rentmistři obecní. [3]) handle na šíf.

Digitized by Google

Důchodové roční a stálí, kromě co jiných, jako odúmrtních atd., jsou mnozí, jichžto se do patnáctikrát stotisíc dukátův aneb půldruhého millionu schází. Ale zase mnoho vydání přijde na pevnosti, na galery, stavení a jiné potřeby obecní; anobrž tak štědře se v tom chovají, že když pán bůh na koho metlu ohně, lodí [1]) potopení aneb skrze nepřátely odjetí, i jiné škody dopustí, tomu z obecných důchodův dle jeho potřeby, byť on i bohatý byl, pomoc peněžitou činí a darují. *Bembus hist. Veneta, lib.* 3.

Dotekl jsem výše, že chci o spůsobu zasnubování sobě moře, kterýž kníže každého roku na den božího vstoupení zachovává, vypsati. Jest pak příběh takový [2]):

Léta 1175. císař Fridrich *Barbarossa,* toho jména první, a to ten, kterýž kníže České králem a České knížetství královstvím učinil, s mocí válečnou do Vlach proti papeži Alexandrovi III. vytáhl z těch příčin: žeby papež *Alexander III.* titul a právo země *Siciliae* a *Apuliae* bez jeho vědomí a vůle rozdávati, Lombardie a Mediolanu se ujímati, v Říši na duchovní osoby mnoho peněz ukládati, titul a jméno císaře před svým postavené rušiti, nad to, když táhl do země Svaté a Jerusaléma dobyl, tam soldánu Egyptskému vypodobení císařovo [3]) s listem odeslati a tejnosti císařovy vyjevovati měl (což i listem a vypodobením, kteréž [4]) od soldána, když v jednom lese koupaje se sám druhý, daleko od vojska svého, jsa jat a k němu přiveden, i domů zase po učiněném s ním pokoji a postoupení dobytých pevností propuštěn, dostal na sněmu v Norberce za tou příčinou držaném, dostatečně ukazoval). S tak velikou tedy silou císař táhl do Vlach, a nač přišel přemáhal, tak že papež *Alexander III.* se uleknouti a do Benátek v oděvu prostém uteci musil, dav se do jednoho kláštera, *di santa Maria della caritá* řečeného, za kuchaře, a jak někteří chtějí, za kaplana. V tom císař po své vůli hospodařil a ve Vlaších dlouho se zdržoval, vždy se po něm vyptávaje; až naposledy dověděl se, žeby dotčeným spůsobem v Benátkách se skryl, kdežto potom původem jakéhos Francouza poznán, knížeti oznámen, od knížete přijat a tam ode všech za sv. Otce a náměstka Krista pána držán a ctěn byl. Z té příčiny císař ku pánům Benátčanům legáty své poslal, aby ho od nich žádali a jemu ho vydali; syna pak svého s armádou po moři vypravil, jest-li žeby nechtěli, aby blíž k městu

---

[1]) šifův. [2]) historia taková. [3]) kontrfekt císařův. [4]) kontrfektem, kterýž.

Digitized by Google

přitrhl a je v strachu držel, ažby s druhou armádou k němu osobně přitáhl; však prvé aby se s nimi nebil, zapověděl. Benátčané když toho učiniti nechtěli a armádu císařova syna spatřili, dřív nežby otcova k ní přispěla, také armádu svou proti němu vystrojili a jeho jako mladého, kvapného, cti a chvály žádostivého k tomu přivedli, že jest se s nimi potkal; tu lid jeho poražen, a on sám jatý do Benátek vezen byl. Císař Fridrich velmi se nad nešťastnou příhodou syna svého ulekl, a chtě jeho mstíti, k tomu se silně strojil; však od syna, kterýž k němu prvé na závazek vzatý propuštěn byl, i jiných pokojných lidí k tomu přiveden, že jest se církvi pokořiti a s papežem Alexandrem smířiti uvolil. A tak do Benátek osobně jel, před kostelem sv. Marka od papeže Alexandra rozhřešení žádal i došel, však s tou pokorou kleče trpěti to musel, že k němu papež Alexander, nohu pravou na hrdlo položiv, tato slova promluvil a volati dal: „*Scriptum est: Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem,*“ to jest: „Po hadu a bazilišku choditi budeš, a lva i draka potřeš.“ Ač i toho tak z prosta císař vytrpěti nemohl, nýbrž se ozval a řekl hlasitě: „*Non tibi, sed Petro,*“ to jest: „Ne tobě, ale Petrovi.“ — „*Et mihi et Petro,*“ „I mně i Petrovi,“ duplikoval papež Alexander. A tudy pokoj z obou stran učiněn a císař od Benátčanův slavně chován a ctěn byl, jimž také zase mnohá dobrodiní za to prokázal. Papež pak Alexander povolav tehdáž kníže Benátské jménem Ciana, kterýž tu bitvu nad synem císařovým obdržel, k němu, podávaje mu prstenu, tato slova promluvil: „Ciane, vezmi, a mým původem i tímto základem moře sobě zasnubovati hleď; což ty i tvoji náměstkové každoročně jistého dne vykonávati budete, aby všickni potomci věděli, že jest moře rukou brannou v vaše držení přišlo; a jako muži manželka povinna jest poslušnost zachovati, tak i to moře moci vaší poddané buď.“ A jiná privilegia, jako ty praporce, trouby, stolici atd., a aby na olově pečetil atd., jakž výš oznámeno, pro památku takového jemu od nich učiněného dobrodiní daroval a k tomu povolil. Odtud tedy ten obřad [1]) počátek vzav, posavád se zachovává. A když den božího vstoupení přijde, vystrojí se ze zbrojnice veliká lodí [2]), *Bucentauro* řečená, kterouž čalouny drahými, stolicemi, stoly od zlata a stříbra nákladně ozdobí, a před palác knížete připlaví.

---

[1]) ta ceremonia. [2]) z ceughauzu veliký šíf . . . řečený, kterýž.

Digitized by Google

Tu kníže s nejpřednějšími pány a mocnářův vyslanci [1]) na tu lodí [2]) v svůj majestát vsedne, a jiní páni z obou stran pořád s velikou slávou a pěknou hudbou [3]), a tak s velikým množstvím jiných malých lodek [4]) a gondolí na tisíce jich následujících, na moře za brány *castelly* jménem nedaleko vyjede, kdežto po vykonání od patriarchy aneb *officiala* jeho jistých obřadův [5]) a říkání kníže vystoupí, a některá slova promluvě prsten do moře uvrhne a zas se posadí. V tom trubači troubíc a z střelby na pevnostech vystřelíc, jedou zpátkem do pevnosti, v kteréž kníže jako ženich předním pánům na svůj groš slavnou hostinu [6]) místo veselí strojí, a potom k večeru do Benátek s radostí se navracuje.

Vypisují ten příběh [7]) *Nauclerus*, *Funccius*, *Barnus*, *Sabellicus*, *Sigonius* a jiní. To až potud o vrchnosti.

Co se pak měšťanův a lidu obecného dotýče, ten jest nad okolní národy a jiná města rozkošem a kratochvílem oddaný. Nebo ač jest město v místě neúrodném, totiž v moři, a nemá ani vody ku pití a vaření, kromě tu, kterouž od země na lodích [8]) velkých a za peníze na prodaj vezou, však takový všech věcí tam dostatek jest, zvláště co se lahůdek dotýče od jídla a pokrmův, že jest ku podivu; a ne nadarmo tak množství veliké v něm lidu se zdržuje. Před málo kolikas léty počteno jest mužského pohlaví, od dvadceti let stáří výš počítajíc, padesáte devět tisíc tři sta čtyrydceti devět osob; ženského pohlaví šedesáte sedm tisíc pět set třidceti jedna osoba; dětí od šesti let stáří až do dvadceti padesáte osm tisíc čtyry sta dvanácte; mnichů dva tisíce jedno sto osmdesáte tři; jeptišek dva tisíce osmdesáte dvě; Židův jedenácte set padesáte sedm. Však cizozemce vyměňujíc, jichž žádný počten nebyl; a těch jest též mnoho tisíc osob. Z velikého tedy při všech věcech dostatku také na mnohé a časté kratochvíle se oddávají. Nebo každodenně nemálo toho na náměstích [9]) i po domích a po moři jest viděti, a má člověk přespolní dosti toulek k zmaření času. Také tance (k nimž každý může, a ti se bez kvasů a hodův, jiným obyčejem a spůsobem nežli u nás, držívají), honby na gondolích, střelby rozdílné, zvlášť pak z luků aneb lučišť, kteréž kulky olověné aneb hliněné nesou, k kačatům pitomým i jinák se provozujíc, *comoedie* a hry obyčejné jsou; a tak již tomu páni Benátčané navykli, že na náměstích [10]), kdo co chce

---

[1]) potentátův legáty. [2]) ten šíf. [3]) muzikou. [4]) šífův. [5]) ceremonií. [6]) slavný pankét. [7]) tu historii. [8]) šífích. [9]) placích města. [10]) placích.

Digitized by Google

odbyti a prodati, šetří, aby hudbu [1]) libou a nějaké *comoedianty*, jež oni *harlecini*, *zani*, *pantaloni etc.* jmenují, v tom svůj obchod vedoucí, za peníze zjednal; ti jak dobře hrají, tak mnohe divákův, posluchačův a kupcův mají, jest-li že nic, tedy málo odbývají. A přihodí [2]) se, že takových her množství na jednom místě [3]) v jedné hodině bude, a jeden druhého všelijak předčiti a diváky odluzovati hledí.

Přes to, ačkoli vrchnost jejich přísnou správu [4]) vede a velice sobě tiše počíná, však také často sobě i obci poodpouští a rozdílné kratochvíle obci z důchodův obecných působí. Ku příkladu dosti směšný jest ten obyčej, že některého času v roce dají provolati, aby se dokonale slepí v jisté místo a čas dali najíti, že svinský lov držeti chtějí. Načež mnozí a v tom rytířství zkušení ochotně se najdou, však přes deset jich ze všeho počtu k tomu voleno nebývá. Těch pak deset slepých do zbroje a kyrysu celého oblekouc, dobrým sochorem do rukou opatříc na plac k tomu obraný uvedou, na němž jest kůl aneb sloup vbitý, a u něho na provazu svině dosti dlouze přivázaná, aby mohla obíhati i ubíhati; a tu jim uloží, aby té svině hledali a na ni těmi sochory bili: kdoby ji jednou ranou usmrtil, ten že tu svini a deset dukátův míti bude. Když jim tedy sázku [5]) dají, tu jest kratochvilno hleděti, jak k té svini směřujíc pospíchají, jedni příměji než druzí, a všickni hrochtáním svině se spravují, každý ji nejdřív udeřiti a zabiti chtěje. Někdy se přihodí, že všickni vesměs pospolu udeří, a někdy sebe těmi sochory [6]) tak dobře zasáhnou, že jich několik na zem padne, a druzí nešetříc svých spolurytířův svinských a padlých, po hřmotu zbroje, myslíc žeby svině byla, třebas je místo svině mlátí. A není jim potřebí žádné muziky ani trubačův; neb jak svině, když ji kdo z nich na hřbet a jinam nežli za uši zasáhne, tak i oni vespolek, když od druhého ránu [7]) dostanou, velmi slušně hláskův svých povyšují a souzvukují [8]) co zimní slavíci po lesích, jakž u nás o vlcích přísloví máme. Naposledy vždy se některému zdaří, že ji jedním udeřením [9]) zabije, a tomu páni za vyhranou i deset dukátův dají; a co sobě kdo přitom uhonil, musí každý na tom přestati.

Také každého masopustu dají vola krmného, pěkně vypraveného, s věnci a rohy malovanými atd. na náměstí [10]) sv. Marka

---

[1]) muziku. [2]) trefí. [3]) placu. [4]) přísný regiment. [5]) preis. [6]) rafikami. [7]) takt. [8]) *concordují.* [9]) trefením. [10]) plac.

Digitized by Google

přivesti, a tu dovolují, kdoby z samého řemesla řeznického a kovářského (pro památku skutku nějakého od nich obci učiněného) tomu volu mečem jednou ranou hlavu sťal, aby jej sobě také s darem od dukátův uloženým vzíti mohl. A přihází [1]) se, an mnozí na to tak vycvičení jsou, že mezi kosti vyměřiti a udeřiti umějí, netoliko jednomu, ale mnohým pořád volům, kteréž často po domích při slavnostech a shledání do dvou, tří neb víc dávají hostem za divadlo stínati.

I toho naposledy tuto pominouti nemohu, že v Benátkách do dvou set studnic, v nichž voda sladká, pěkná a dobrá ku pití, na sáh i dva hlubokých, však v pouhém slaném moři, se nachází, a kdoby toho neviděl, snad neuvěří tomu. Spůsob pak dělání takových studnic aneb čisteren, vlasky *sponge*, jakoby řekl houba, takový jest: vyberou bahno a zemi mořskou dosti hluboko, i udělají v vodě jámu širokou co největší, a místem co prostřední kašny okršlek; potom do té jámy nemálo, totiž na tři aneb čtyry střevíce zvýší, hlíny hrnčířské do gruntu naházejí a ji tam pěchují; na tu dále písek zasýpají, a teprva na to zeď tlustou, dobře vnitř mazem opevněnou vystaví až nad zemi aneb nad vodu. Do těch tedy tak spravených čisteren s několika domův v ulici i v domích obzvláštních po žlabích vodu dešťovou shromážďují, a té dle potřeby k vaření, ku pití atd. užívají. Jest-li by kdy dlouho nepršelo, navezenou a koupenou vodou ty čisterny naplní, aby v čas potřeby vody dostatek byl.

A to až potud o městu Benátkách, v pravdě širšího vypsání nežli tohoto mého potřebujícího; ale hledě krátkost zachovati, tak povrchně a dosti běžně (ač i v tom proti úmyslu mému ruka mi se z krátkosti mezí povytrhla) jako jen navrhnouti jsem chtěl; kdo chce o něm více čísti a věděti, ten mimo položené v mém vypsání tyto *authores: Albertum Leandrum de insulis Adriaticis. Paul. Merulam geograph. Libro della republ. di Venetia da Donato Gianotti. Delle cose notabili della città di Venetia da Girolamo Bardi*, sobě spraviti bude moci. Nyní zas k předsevzetí svému se navrátím.

V tom procházení a města spatřování když se nám naposledy stýskalo a chvíle očekávání dlouhá byla, chtěli jsme zajisto přezvěděti, jak bychom dlouho ještě očekávati musili, a toho se doptali, že lodí [2]) v některé neděli shotovená a kupectvím do *Tri-*

---

[1]) trefuje. [2]) náve.

Digitized by Google

poli náležejícím naložená [1]) s těžkem bude. Tou tedy příčinou, také pro nesmírnou v hospodách drahotu, i kdybychom dlouho tam trvati měli, budoucí jistý nedostatek peněz poznavše, umínili jsme zatím jinam ven z Benátek a vůkol se projeti a také něco nového spatřiti. A však dožádali jsme se jednoho dobrého člověka, kdyžby lodí [2]) hotová k plavení byla, aby nám to do *Padue* některý den před časem vzkázal.

Kapitola 3.

V níž se vypisuje projížďka do Padue a Ferrary a co jsme tam paměti hodného spatřili.

Třetího dne měsíce Máje jeli jsme z Benátek po zátoce až k řece vlasky *Brenta*, latině *Medoacus* řečené, a na tu jsme se proti vodě nahoru až do *Padue* dali. Však na té cestě také mistrovský nález [3]) jsme spatřili. Nebo vykonavše cesty pět mil vlaských z Benátek, přijeli jsme k jednomu místu, *il carro de luzefusina* vlasky řečenému, a jest hráz mezi mořem *della laguna* a Brentou nasypaná, kudyž před lety řeka do *laguny* padala, ale nyní mimo tu hráz udělanými příkopy stranou obrácena jest k místu jednomu, vlasky *Malamoco*, kdež do moře přes splav vpadá, pro kterýž žádná lodí dolů ani nahoru bez pomoci lidské projeti nemůže. Mají zajisté kolesa nízká a nástroje [4]) k tomu nákladně a mistrovsky spravené, že když která lodí [5]) buď z důli aneb shůry přijede, lidé z ní vystoupíc, tu lodí [6]), aneb jakž tam slove *barca*, těmi přípravami upevní [7]), a nahoru vytáhnou aneb dolů spustí beze škody; a odtud potom každý kam chce jeti může. Ten obmysl a náklad na časté opravy a lidí k tomu chování proto páni Benátčané spůsobili, jedno aby voda, jsouc velmi vzteklá a zanášející, tu na tom splavu se pozdržovala, písek sadila a do zátoky Benátské ho nenesla. Nebby tou příčinou (jakž toho dosti s svou škodou před tím poznali) mohla naposledy grunt až do města nanesti, žeby se suchou nohou do něho od země choditi mohlo, a takby to pevnost města zrušilo. Druhé, aby bylo místo pevnosti a překážky, komukoli denním aneb nočním a zvláště nepřátelským spůsobem do města se plaviti.

---

[1]) naladována. [2]) náve. [3]) mistrovskou *invencí*. [4]) instrumenta . . . spravená. [5]) který šíf . . . z něho. [6]) ten šíf. [7]) ufasují.

Digitized by Google

3. dne měsíce Máje vyjevše na bárce zřízené, z nichž vždycky dvě v noci a dvě ráno sem i tam z Benátek vyjíždějí, do Padue jsme po vodě připlouli, učiní 25 mil vlaských; a právě téhož dne arcikníže Ferdinand ze Štyrského Hradce [1]) Jeho Milost do Padue přijeti a v klášteře svaté *Justiny*, v němž mniši řádu sv. Benedikta jsou, bydliti [2]) ráčil. My pak abychom hospody obecní, pro kterouž jsme z Benátek odjeli, i tu prázdni byli, najali jsme sobě komoru, u nich *camera locante* slove, a tu jsme jedenkaždý od osoby za měsíc za stravu a obydlí [3]) po 9 korunách platili.

Město *Padua*, latině *Patavium*, a stolice arcibiskupská leží v kraji *ager Patavinus*, česky Paduanský kraj, těmito latinskými verši obmezeném: *Muso, Mons, Athesis, mare certos dant mihi fines*, totiž: od půlnoci potok, *Muso* řečený, od západu hory *Euganei* blíž k *Vicentii* městu, od poledne *Athesis* řeka, od východu moře Benátské pomezí kraje toho činí; jináče *Venetia, maria Tarvisana, Lombardia, Transpadana Gallia, Transpadana Italia* kraj okolní sloul a podnes slove.

Jest pak město *Padua* starodávné, od *Antenora Trojanského* (o němž nahoře při vypsání města Benátek jsem oznámil) založeno, kteréž až do těchto časův slavné zůstalo. Domův v něm do čtyr tisíc býti má, a před lety 97. mělo jich na předměstí do tří tisíc, kteréž však Benátčané pro strach obležení od císaře Maximiliana toho jména I. s šesti kláštery panenskými, čtyrmi mužskými, pěti farními kostely a sedmi špitály do gruntu zbořiti dali.

Mostův přes řeku *Brenta* kamenných pokládají třidceti devět, a mezi nimi jest jeden jménem jedné sedlky nazvaný, kteráž když do města pro strach vojska Maximiliana císaře s jinými mnohými utekla, a jedné chvíle od vojákův Benátských strany poctivosti své v nebezpečenství byla, přes ten most jim ucházejíc do vody s něho dolů skočila, a vyplouila beze škody, poctivost svú zachovavši, aby jiní příklad brali všelijak cti své hájiti; ačkoli nyní přísloví u nich jest: *Villanos generat tellus Paduana diablos*, to jest: „Kraj Paduanský rodí sedláky čertovské,“ to se spíše na chytrost a obmyslnost sedlákův rozuměti může nežli na jaký zlý život jejich. A leží město na rovině, příkopy, zdmi, valy dobře opatřené, větší nežli Benátky; vůkol kraj úrodný, že ve vší Vlaské zemi přísloví jest: *Bononia la grassa, Padua la passa*, totiž: „Bononia leží v zemi tučné, však je *Padue* štekuje a převyšuje;“ a ovšem na

[1]) z Gracu. [2]) lozirovati. [3]) lozument.

Digitized by Google

ten čas pravá obilnice pánův Benátčanův, jako i původ a matka města Benátek jest. Nebo od nich, pro strach při vypsání Benátek dotčených králův a zhoubcův, nejvíce vystavené jsou, a jeho *filial* slove. Jakou jest kdy vrchnost měla, to se z historií nachází, že *Antenor* a jeho lid po něm je drželi; potom Římané za drahně časův; na čas *Carthaginenští*, když Římany přemohli; zase Římanům v moc přišlo; potom císařům Německým, až dostalo jednoho tyrana za času Fridricha císaře druhého; dále jiné mnohé z čeledi *Carrarienské*, kterýchž pro jejich ukrutnost déle snésti nemohši Benátčanům se poddalo, a jako již na stará kolena zbědované, své dceři v opatrování se svěřilo, a to léta 1406.; kteříž je až posavad pokojně a chvalitebně spravují, vysílajíc do něho *potestata*, totiž správce z Benátek, vždycky po třech letech jiného. O správě jejich, věrnosti a jiné chvále viz *Livium hist. Strabonem. Macrob. lib.* 1. *Saturn. Cicer.* 12. *Philippica, Plinium jun. et Martialem etc.*

Mezi jinými chvalitebnými řády u nich jest tento nezadní, *mons pietatis* řečený, totiž vrch pobožnosti, že pro uvarování se lichev židovských, kteréž křesťané i Židé v tom městě, dvadceti aneb pětmecítma ze sta berouc, příliš na škodu mnohých chudých lidí z obce provozovali, nařídili jistou sumu, totižto třidceti osm tisíc dukátův, kterouž jsou měšťané skrz dobrovolnou *contribucí* nadali, aby jistým osobám, a to pokaždé sedmi předním měšťanům, kteříž do té sumy zaručiti musejí, taková suma svěřena byla na ten spůsob, coby méně pod třidceti zlatých bylo, to darmo každému na základ půjčiti povinni jsou, a co výše, tu aby ode sta pět úroků brali, a z těch chudým udělovali i některé jiné obecní potřeby zastávali; však vždy aby hlavní sumy neubývalo, nýbrž každého velikonočního času k té sumě vybírajíc, jí přibývalo, tak že již na ten čas nemalá suma býti musí.

Jest také u nás neslýchaný obyčej, kterýž v *Padui* i jinde ve Vlaších a Francouzsku [1]) často přichází, totiž že dlužníci, kdyžby vězení pro dluhy ujíti chtěli, statek svůj právně věřitelům svým všecek postoupí, a již dále ničímž jim povinni nebudou; lečby zase něčeho nabyli, a žeby tím postoupeným statkem všem zaplaceno nebylo, i budou doplacovati povinni. Však aby vždy nějakou pokutou a posměchem pro dobrý příklad trestáni byli, jest na obecním místě před radnicí [2]) kámen k tomu naschvále, místem

---

[1]) Frankreichu. [2]) rathouzem.

Digitized by Google

nějaký obraz, jako lva atd., připravený, a slove *lapis vituperii*, *lapis ignominiae*, *lapis cessionis bonorum etc.*, totiž: kámen posměchu aneb kámen postupování statku, na kterýžto kámen, když kdo statek svůj pro dluhy všecken postoupí, vodí toho dlužníka biřicové nejprvé s trubačem po předních ulicech města, až jej k tomu kamenu přivedou, kdežto jemu aneb on sám sobě (s odpuštěním) nohavice odvázati, a obnažený po třikrát naň se posaditi a volati musí: *Cedo bonis!* totiž: „Postupuji statek!“ Však přitom biřic po třikráte každého naň přitlačiti, ažby plesklo, povinen jest, a po té ho svobodného propustí. Svědčí to *Marius Mantua Bonavitus lib.* 5. *enchiridii rerum singularum cap.* 105. *Angelus in l. omni, Cod. qui bon. ced. pos.* O zemi Francouzské[1]), což oni *mitrer* jmenují, svědčí *Guido Papae, quae.* 343. Latině jedním slovem slove *catamidiare*, od řeckého slova vysmívání znamenajícího; a Římané obyčej měli *lege Roscia*, a jiní chtějí *Julia*, do *theatrum* takového přivesti a jeho ku posměchu, jako u nás na planýř a v Němcích auf die kauck stellen, za jistou chvíli nechati. *Cicero philip.* 2. *Plinius. lib.* 33. *cap.* 2. *Diogenes Laertius lib.* 6. *Florus in epit. Livii lib.* 99. *Spartianus.* U Řekův byl ten obyčej, že jsou dlužníky, kteří zaplatiti nemohli, na rynku posadili a jim ústy prázdný kůš držeti dali. *Alexan. ab Alex. Genial. cap.* 10. Mezi Indiany kdoby na určitý den nezaplatil, ruku a oko ztratil i naposledy usmrcen býval. *Alexan. ab Alex. ibid.* Národ Tyrrenský měl obyčej voditi dlužníka, a měšec prázdný před ním nésti dáti s mnohým posměchem. *Heraclides in Politia Tyrrhenorum.* Saxové, národ okolní, netoliko statek dlužníka, ale kdyby nestačil, i osobu jeho v moc věřitelům dávají, že s ním jak chce může zajíti, buď u vězení, nebo k dílu a robotám jej chovati. *Fachs. differ.* 10. Landrecht *lib.* 3. *art.* 19. Což však mezi větším dílem Sasův od kurfiršta Augusta léta 1583. poobměkčeno a napraveno jest. *Constit. Saxonicae.* Kdo o tom více chce věděti, a jaká práva i otázky mnohé *cessionis bonorum*, totiž statkův postupování, jsou nařízena, v právích císařských to obšírně najde. *Vide tit.* 3. *Dig.* 42. *Cod.* 7. *tit.* 71. *Matthaeum Brunnum tract. cess.* 4. *quaest.* 1. *Socinum reg.* 46. *Paulum Castrens. d. tit. Zasium* a jiný *Dd.*

Město toto na ten čas slavné jest nejvíce pro vysokou školu, latině *universitas*, kteráž v něm od léta 1222. skrze císaře Frid-

---

[1]) Frankreichu.

Digitized by Google

richa II. založená a znamenitými privilegiemi obdařená jest. Nad kteroužto páni Benátčané tak velice ruku drží, že proto mezi všemi v křesťanstvu nejvznešenější a pro veliké množství učených *professorův* a učitelův svobodných umění (z kterýchž mnohému páni Benátští do patnácti set i do dvou tisíc dukátův do roka platu dávají) velikým množstvím rozličného křesťanského národu jest plná. Také všech časův slavné a učené muže a lidi vydávalo, z nichž některé toliko, jako *Livia*, onoho starého a znamenitého *historika*, dotknu, kterýž za času císaře *Augusta* živ byl a psal, léta 20. narození Krista pána; v jehožto hrobě léta 1413. v olověné truhle nalezené a potom od předních pánův odtud na radnici [1]) vnešené tělo, a při zdi na výstupku radnice [2]) postavené s obrazem jeho na mosazi slitým, a mezi jinými podpisy a *inscripcími* toto jeho *elogium*, totiž chvála nejpěknější stojí: „Titus Livius z Padue, mezi latinskými spisovateli [3]) nejpřednější, jehož velikou výmluvnost onen věk, kterýž cnostmi i uměním byl velice obdařen, jako ku podivu měl, tak že mnozí proto do Říma z dalekých krajin, jako *Gades etc.*, dojížděli, ne aby město Řím nejpěknější anebo pána světa *Octaviana* císaře viděli, ale aby toho *Livia* navštívili a jeho výmluvnost slyšeli. Sepsal pak, cokoli Římané v času pokoje a válek působili, ve čtrnácti knihách, a tím sobě i vlasti své věčnou chválu spůsobil.“

Po něm následoval *Paulus Jurisconsultus Patavinus*, vznešený doktor v právích, a byl za času *Alexandra Mammea*, císaře Římského, od něhož slavnými úřady ctěn byl; a podnes z jeho spisu práva Římská a císařská na větším díle vybraná a sepsaná zůstávají.

Cajus Valerius Flaccus, vznešený básník [4]), za císaře *Vespasiana* a *Tita* živ byl, psal *carmina*, kteréž posavad v školách mládeži předkládati všudy obyčej jest, byl též rodič Paduanský.

Quintus Asconius Paedianus Orator, ten Ciceronovy řeči [5]) velmi pěkně *commentoval* a vykládal; živ byl za času *Nerona* císaře. A jiní slavní staří i novotní spisovatelé [6]) na mnoze by se jmenovati mohli.

Při tom městě *facultas medica*, to jest umění lékařského následovníci, velmi slavnou a nikdež jinde podobnou zahradu mají, v kteréž nejvíce byliny, koření, kvítí atd., co se jich na světě do-

---

[1]) rathouz. [2]) rathouzu. [3]) škribenty. [4]) poeta. [5]) *orationes*. [6]) *authores*.

Digitized by Google

stati mohlo a může, velikým nákladem pánův Benátčanův i svým vlastním chovají a opatrují. A to pro mládež a študenty umění lékařského a apatykářského, aby tu jako na divadle [1]) domácí i přespolní byliny vlastně a očitě znáti se učili, jich moc a úžitek věděli; bez čehož by ani jeden nebyl, který by všecky, jak se v té zahradě nacházejí, pokad živ viděti mohl. K tomu mimo několik zahradníkův jsou nařízení dva *professoři* aneb učitelové, kteříž každý týden dvakráte i víc s houfem študentův do ní chodí, a každému pořád o každé bylině, i coby se jich kdo zeptal, oznamovati a vypravovati na místě povinni jsou; což ovšem s velikým podivením nad umělostí a pamětí jejich každý slyšeti může. Jest tato při té zahradě nezadní obzvláštnost, že které byliny vodní, ty při vodě, které skalní, při skále, které v píscích, při zdech a jiných místech rostou, také při těch nákladně jsou spravené. Nad vraty té zahrady jsou tato slova napsaná:

„1. Na vrata aneb dvéře zahrady netluc prvé, nežli den sv. Marka Evangelisty přijde, ani před dvamecítmou hodinou.

2. Kdyžby do zahrady všel, s cesty obecné a přímé na postranní se neuchyluj.

3. Žádných proutkův na štěpích ani štípcích, ani květu, ani ovoce jakého neulomuj, ani kořene vykopávej.

4. Kvítkův a bylin subtilných aneb teprv vyskakujících se nedotýkej, ani zemi okopanou nohama tlapej.

5. Zahradníkům nepřekážej, ani jim ubližuj.

6. Bez vůle vrchního zahradníka nic odtud nebeř.

7. Kdožby jináče činil, ten pokutou peněžitou, vězením a vypověděním trestán býti má.“

Bylo by mnoho hodného vypisování strany školy, správy její a jiných věcí též školy se dotýkajících; jak mimo obyčej všech jiných škol tuto sami študenti vládnou, *rectora* a jiné všecky důstojníky [2]) mezi sebou a nad sebou z prostředku svého volí a ustanovují, důchody v své moci mají i *professorům* a všem študentům řád vyměřují, přísnou správu [3]) vedou, vypovídáním z města, vězením a jináč, nešetříc žádného, když jen kdo co velikého proviní, trescí, a jiné mnohé věci chvalitebně působí; ale na ten čas není úmysl můj všecko všudy vyjadřovati.

Tehdáž když jsme v *Padui* byli, slyšeli jsme, žeby papež *Clemens Octavus* do Ferrarie přijeti měl; pročež jsme nemeškali

---

[1]) *theatrum.* [2]) officíry. [3]) přísný regiment.

Digitized by Google

koně, *cavalli à vettura* řečené, sobě zjednati a 20. dne *Maji* do *Ferrarie* dáti se najíti.

Leží *Ferrara* od Padue 50 mil vlaských, německých deset, při *Padus* řece, v kraji *Italia togata* aneb *Romandiola* řečeném. To město bylo léta 700. od jednoho místodržícího císařův Konstantinopolitánských, jménem Smaragda, vystaveno, zdmi obehnáno a městem vyhlášeno. Jest v místě neúrodném, avšak rudou železnou (od čehož i *Ferraria* slove, latině *ferrum*, to jest od železa) obdařené. Město krásným stavením a paláci, zvláště markrabat, kteříž ku posledku v něm panovali, a jejichž na zámku všech obrazy stojí, i jinými věcmi okrášleno jest. Po císařích Konstantinopolitánských bylo Německým císařům poddáno, jimž je léta 1100. původem pánův Benátčanův hrabinka *Mathildis*, když císař Jindřich III. jinde zaneprázdněn byl, mocí vzala; až císař Fridrich I., *Barbarossa* příjmím, rodu *Estenskému* je daroval a jim, dobyv ho, v moc odevzdal. Ti potom od papeže *Innocentia IV.* léta 1240. z něho vyhnáni byli, však naposledy s *Clementem V.* porovnáni jsou, a uvolivše se ročně 10.000 dukátův platu stolici Římské dávati, zase je dostali. Nyní před kolikas málo lety od papeže Klimenta VIII., když rod markrabův Estenských vyšel a pomřel, opanováno jest a v moci stolice Římské upřímo [1]) zůstává.

Téhož dne v příjezdu našem do města byl držán nešpor slavný u přítomnosti papeže Klimenta VIII., jehožto z zámku na bílém koni jedoucího množství důstojníkův [2]) jeho dvoru, světských i duchovních, obyčejným pořádkem provázelo, až ssedší on s koně, na stolici drahou posazen; jehož k tomu nařízení na svá ramena s ní vyzdvihli a do kůru vnesli, kdež pod trůnem seděl a nešpor slyšel. Toto pak vždycky, když ho nesou, buď v kostele aneb na ulici bývá, že lid na kolena padá; a k tomu jsou s hůlkami zřízení, aby na to pozor měli. Sám pak papež pravou rukou ze všech stran křížem všemu lidu požehnání dává; a tehdáž jeden prst na pravé ruce prostým kouskem šátku obvázaný měl.

Na zejtří byl svátek *corporis Christi*, to jest těla božího, a slavná processí, na níž množství nejprvé *confratrii*, bratrstva rozličných řádův s svými kříži, po nich preláti od nižších až do nejvyšších, samých biskupův 54, kardinálův 27, vše před nebesy šlo; pod nebesy sám papež Kliment s odkrytou hlavou nábožně kráčel,

---

[1]) *immediate.* [2]) officírův.

Digitized by Google

a svátost [1]) s monstrancí nesl až do hlavního kostela, kdež osobně zpěvavou mši sloužil; odkudž potom s velikou radostí všeho lidu do svého zámku se navrátil. A bylo se tu v pravdě čemu podívati. Nebo všickni papeži ku poctivosti, co nejvíc mohli, všelijakých slavností [2]) a kratochvílí nastrojili; protož i on, že jest tehdáž město pod svou moc odúmrtním právem dostal, nejprvé do něho přijel, a k dědictví [3]) sv. Petra připojil.

Kapitola 4.

O spravení sobě potřeb.

Po vykonání těch věcí, spatřivše, co jsme pro krátkost času mohli, zase jsme do *Padue* se navrátili, abychom tam dle našeho s Benátským jedním zůstání poselství z Benátek očekávali. Přihodilo [4]) se nám pak až do 29. dne Července v Padui zůstati, kteréhožto dne (měvše naschvální z Benátek poselství) z Padue jsme vyjeli, a do Benátek v předešlou hospodu se vrátili. Druhého dne dali jsme sobě šaty poutnické šíti, a ty z sukna prostého šerého: předně sukni dlouhou na spůsob oděvu bratří řádu sv. Františka, kromě kápě zadu; klobouk prostý, též šerý; potom pás z provazův, a šaty pod soukenou sukní z plátna jednoduchého, nebíleného a dobře tlustého, co nejsprostněji býti mohlo, z té příčiny, abychom Turkům strany osob našich, a žebychom co v vlasti své měli, v nějaké domnění nepřišli. Též jsme sobě každý z nás truhlu obzvláštní udělati dali, do níž na zámek naše potravy [5]) a potřeby jsme zavírali, a na svrchu na ní místo lůže líhali. Nakoupili jsme zásoby [6]) od vína dobrého, v soudku malém, u nich *barillo* řečeném, mandlův, fíkův, rozinkův, sýra *parmazonu*, jazykův uzených atd., chleba dvakrát pečeného, *biscot* jménem, tak tvrdého, že jest na cestě náš tovaryš z říše Francouzské [7]), tak suchý a nesmočený kousaje, jím sobě dva zuby do kořene vylomil. A pro tu příčinu tvrdý a dvakrát pečený na lodí [8]) a do pevností se brává, že jsa dobře vypečený a suchý, neplesniví, ale několik let v své dobrotě trvati může. A přes to když na lodích [9]) na vodě člověk vlhkostí mnohých, jako flusův, rýmy atd. nabude,

---

[1]) *sacramentum.* [2]) *triumphův.* [3]) *patrimonium.* [4]) trefilo. [5]) profanty. [6]) provizionu. [7]) Frankreichu. [8]) šífy. [9]) šífích.

Digitized by Google

tím suchým chlebem s mnohým prospěchem zdraví je, suší a přemáhá; čemuž podobného dobrého v knihách lékařských mnohoby se najíti mohlo. To když jsme sobě spravili, dali jsme se ptáti po hospodách, zdaliby kdo více touž cestu s námi do země Svaté předsevzíti úmysl měl. Nebo těchto časův již v Benátkách toho obyčeje není, aby každého roku v jistém času, totižto na den těla božího a brzo po témž svátku, obecní i obzvláštní lodí, jedna, dvě [1]) i více naschvále do Jerusaléma, samých poutníkův plné, jezditi měly: z těch příčin, že rozmnoživši se zase náboženství pod obojí v mnohých zemích, vroucná horlivost putování k místům svatým uhasla i přestala, tak že jich málo, aby náklad plavby lodí [2]) na tak dalekou cestu vynahraditi mohli, do Benátek přicházelo a přichází; a tak nyní každý, jak může a se hodí [3]), buďto upřímo aneb do příležících a okolních zemí, když pro kupectví lodí [4]) se vypravují, vystrojiti se hleděti musí; a ne aby se mnohého, jako předešle na sta, tovaryšstva v Benátkách shledalo a naschválními lodími [5]) jelo. Podlé čehož přišlo i nám dosti pracně v tak velikém městě tovaryše cesty vyhledati, až jsme vždy pět jich se vyptali; z nichž jeden byl z stavu rytířského, jménem *Sig. Antonio Donato*, maje doma nedaleko od Mediolánu manželku i dítky; jiní pak čtyři byli z městského stavu, jeden Francouz, druhý Nizozemec [6]), třetí z města Štraspurku a čtvrtý z města Hba. S těmi seznámivše se, radu jsme drželi o všech věcech předsevzetí našeho, zvláště pak strany *patrona* lodí [7]), s kterým jsme jeti měli, co bychom s ním jednati a smlouvati chtěli; což jsme také časně spravovali, a s *patronem* jednali, zdaliby nás do Cypru na své lodí [8]) vzíti a ke stravě přijíti chtěl, zač a jakým spůsobem. Ve všem pěkně s ním smluvivše, od stravy i plavby po třidceti zlatých korunách až do Cypru od osoby jemu dáti majíc, a on nám zase proti tomu v rozličných výminkách [9]) a článcích [10]) se zavázal (což vše pro krátkost pomíjím): tu na jiném nebylo, nežli do lodí [11]) se vypraviti a s prvním větrem na moře vydati.

---

[1]) šífové, jeden, dva . . . plní. [2]) šífů. [3]) trefí. [4]) šífové. [5]) šífy. [6]) Nydrlander. [7]) náve. [8]) *navi*. [9]) *condicích*. [10]) artikulích. [11]) náve.

Digitized by Google

Kapitola 5.

O plavení se našem k lodí [1]).

Šestého dne měsíce Července vzali jsme šaty a oděv poutnický na sebe, s nemalou naší pro nezvyklost tak neobyčejného stroje příkrostí, byvše nerci-li jiným našim známým, ale i samým sobě dosti divní. Potom jsme bárku zjednali, do ní naše věci vnesti dali, a zaplativše v hospodě, do přístavu [2]), kterýž okolo míle české od Benátek vzdálí jest, k lodí [3]) jsme se doplavili. A však poněvadž ještě *patron* nepřijel, a do některého dne s cestou odloženo bylo, já s mým tovaryšem panem Heřmanem zase do Benátek, nechavše věcí našich i jiných poutníkův na lodí [4]), do prvnější hospody jsme se vypravili.

12. dne Července (majíc sobě den před tím v známost uvedeno) v neděli po sv. Kilianu zjednali jsme sobě plavce, a jim na vůli dali, buď na gondolích, buďto na bárce aby nás do lodí [5]) dovezli. Oni vidouce ráno pěkný a tichý čas, pro nás s gondolí přijeli, a ač jsme dosti na tak malé lodce na vysoké moře se pustiti zbraňovali, však nás namluvili a vší bezpečností těšili. Tak jsme ve jménu božím jeli, a shledali jsme, že jest lodí [6]) o jednu míli českou dále do moře se pustila a kotvemi se držela, k níž jsme s tou gondolí musili. Když jsme z přístavu [7]) a z laguny Benátského jezera na moře vyjeli, počala se s námi *gondole* čím dál tím víc houpati a zmítati, vlnobití na nás i přes nás se vyhazovati, s velikým netoliko nás, tomu nezvyklým, ale i *gondelierům* a plavcům našim strachem, a již jako života se opováženim; nebo buďto žebychom dále chtěli, buďto zpátkem, náhle bouře počavši, všudy jsme nebezpečenstvím obklíčeni byli a ven z něho nemohli. Všemohoucí pak pán bůh náš ráčil se nad námi slitovati, a nás strachem hned z prvu otcovsky pokárav, jako návěští z milosti své dáti, abychom podruhé opatrnější byli a takovému nestálému živlu, vodě, nevěřili; navrhl jest nám z daleka a spěšně lodí, kteráž sůl do pevnosti *Palma*, výš oznámené, vezla. Na tu jsme z daleka volali, i znamení dávali, až k nám se připlavili, i nás z záplaty tolaru širokého odpolu mrtvé k naší lodí [8]), od nás půl míle české vzdálí, na své lodí dovezli. Naši gondo-

---

[1]) návi. [2]) *portu.* [3]) *navi.* [4]) *navi.* [5]) náve. [6]) náve. [7]) portu. [8]) návi.

Digitized by Google

lierové zdaliž jsou dojeli zpátkem či nic, věděti nemohu; neb jsme je pro veliké vlnobití viděti nemohli, krom s počátku, nežli jsme k lodí [1]) dojeli, někdy nahoře na vlně zmítané jsme je, a že zas dolů spadli, zahlídli. My jsme pánu bohu z čeho děkovati měli. Nedlouho po nás *patron* náš s kupcem, jemuž ta lodí [2]) náležela, a s jinými přijel, kteřížto se dlouho tu nemeškali, ale rozžehnavše se s námi, pěkně od nás do Benátek odjeli, dav jim *patron* ku poctivosti ze dvou kusův střelby vystřeliti.

A ačbych měl tuto spůsob lodí [3]) naší, vnitřní i zevnitřní, správu [4]) mezi marináři a jinými se plavícími obšírně vypsati: však když jest Oldřich Prefát přede mnou pravdivou a pěknou o tom o všem zprávu v našem českém jazyku na světlo vydal, a kniha jeho vůbec známá jest, toho tak při tom zanechati míním; toliko toto kratičce dotknu:

Tato lodí [5]) sloula *Silvestra*, majíc kusův velikých osmnácte a dvě bárky. Patron náš nebyl jejím pánem, než toliko faktorem; však jakoby jeho vlastní byla, ní a všemi důstojníky [6]) na ní, jichžto bylo osob do čtyřidceti, vládl. K tomu bylo pacholků [7]) celý praporec s námi, kteříž jsouc do *Candie* od pánův najati, vysláni byli; všech nás bylo něco výše přes dvě stě osob. Tu každý povážiti může, jaké jsme pohodlí míti mohli při takové chase vojenské [8]), ješto bez nich dosti s marináři nepokoje bývá; kromě [9]) denních i nočních povykův, bubnování, her, křiku, také i smradu, nečistoty a potvor uherských až příliš jsme pocítiti museli: ač jsme v pohodlí s nejpřednějšími na lodí [10]) štekovati mohli, proto že *scrivan*, to jest písař na lodí [11]), svou vlastní komůrku nám dvoum Čechům, kteráž toliko pro dvě osoby veliká byla, za peníze propustil, a sám před komůrkou na truhle na modracích líhal.

Kapitola 6.

O plavení se našem od Benátek k ostrovu Zante.

Téhož dne 12. měsíce Července léta páně 1598. počal vítr dobrý okolo dvou hodin na noc váti; načež patron všecky čtyry kotve, jimiž se lodí [12]) držela, vrtidlem [13]) vytáhnouti, plachty

---

[1]) návi. [2]), [3]) náve. [4]) regiment. [5]) náve. [6]) *officíry*. [7]) knechtů. [8]) soldátské. [9]) mimo. [10]), [11]) návi. [12]) náve. [13]) rumpálem.

Digitized by Google

rozvázati, rozestříti a na vítr pustiti poručil, tak že ve jménu pána boha šťastným větrem odtud jsme se hnuli, a pomoci božské sobě žádali, a tak jeli celou noc.

V pondělí 13. dne téhož měsíce na den sv. Markéty týž vítr s naším velikým zalíbením až do poledne trval, kdež přestal, i lodí [1]) nešla až od večera do půl noci, a vždy nestálý byl. Na druhý den v úterý 14. měsíce Července až do poledne, kdež se dokonce utišil. Což viděvše někteří pacholci marinářští, aby se povychladili a občerstvili, spustivše plachty dolů, do moře se pouštěli a koupali, až i mně chuť učinili, že jsem z týchž příčin, svlékši se, z lodí [2]) do moře zvýší nežli který z nich skočil, ale také jsem toho perně požil. Nebo tím hloubě do moře jsem se potopil, a tak hluboko, že jsem oddychovati a ústa otevříti musel, do nichž mi až do žaludku nemálo slané vody naběhlo, s velikým nechutenstvím a nebezpečenstvím; však jak jsem se nad vodu vyskytl, to jsem sobě s těmi marináři okolo lodí [3]) a sem i tam plovaje nahradil; naposledy po provaze spuštěném zase do lodí [4]) vylezl.

V středu ráno na den rozeslání apoštolův 15. dne měsíce Července dobrý jsme vítr měli až do poledne, a dobrý díl jsme ujeli, že jsme již z žádné strany země neviděli, nežli nebe a vodu.

Po časté větru proměně ve čtvrtek 16. dne téhož měsíce zase jsme prudce jeli, a země ve Vlaších ležící *Frioli* aneb *Friuli*, latině *Forum Julii* aneb *Fori Julii*, od města toho jména tak nazvané, jsme viděli, a k polední straně k zemi Vlaské se dávajíc, vrch a zemi na pravé ruce spatřili, u něhož, jakž *patrón* svědčil, město *Ancona* leží. A v pravdě ač jsme k němu nepřistali, nežli co z daleka bylo viděti, položení jeho jsem spatřil; nicméně pro hodnost jeho něco málo o něm dotknu.

Leží *Ancona* při moři Adriatickém aneb Benátském, v kraji slove *Marca Anconitana*, za starodávna *ager Picenus;* a slove *Ancona* od řeckého slova ἀγκών, to jest loket, proto že přístav [5]) jeho jest okrouhlý nápodobně ruce v loktu skřivené. A byl tu znamenitý a nákladný přístav [6]), od císaře Římského *Trajana* vystavený, jehož některá stavení až podnes tam v celosti zůstávají, tak že se za nejpěknější a nejozdobnější v křesťanstvu pokládá, podlé přísloví:

---

[1]), [2]), [3]), [4]) náve. [5]) port. [6]) *portus.*

Digitized by Google

Unicus Petrus Romae, To jest: Jeden sv. Petr v Římě,
Unica turris Cremonae, Jedna věže jest v *Cremoně*
Unicus portus Anconae. A jeden přístav [1]) v *Anconě.*

Procopius a *Blondus* mnoho o tom městu vypisují, jak jest od Gothův a jiných přespolních národův za času císařův Konstantinopolitánských mnoho zlého snášeti musilo, až potomně v moc císařům Německým přišlo; a léta páně 1532. prostředkem biskupa jednoho, kterýž byl nejvyšším vojska papeže Klimenta VII., pod moc stolice Římské přivedeno jest, velmi snadným spůsobem: kdyžto je namluvil, žeby papež chtěl při městě pro bezpečnost proti Turkům znamenitou pevnost na svůj náklad dáti ustavěti; k čemuž oni dovolili a tu pevnost při zdech městských vystavěti dopustili; do kteréž když jest tejně vojáky [2]) vpravil, a odtud do města, jimiž přední místa [3]) opanoval: ulekše se té nenadálé chytré moci, dobrovolně se poddati musili, a ještě poddaní zůstávají. To až potud o *Anconě* městu atd.

Od *Ancony* patnácte mil vlaských a tři české leží město *Loretto,* do něhož valná pout z křesťanstva pro blahoslavené panny Marie pozůstatky [4]) bývá; jichžto ku poctivosti *patron* rozkázal z děla vystřeliti, a nás napomínal, abychom se za šťastnou cestu modlili.

V pátek ráno 17. dne téhož měsíce strhl se silný a nám odporný vítr, kterýž nás do 30 vlaských mil zpátkem zahnal. Tu jsme nejprvé moře práva zakusili a zvěděli, co jest to bouře mořská. Nebo předešlá z Benátek nic proti této nebyla, a tato zase malá proti těm, kteréž jsme zase domů jedouc přetrpěti musili. A v pravdě tehdáž jsme nejprv počali mdloby, nechutenství i žaludka čistění [5]) snášeti. Nebo od toho lodí [6]) naší zmítání všecko v nás se zobracelo, a tak těžce kantora rvalo, nejináč než jakoby ho přetrhnouti chtělo, a až téměř napoly mrtvé ten den nás pozůstavivše. Nýbrž ač k večeru se utichl, že ho téměř cítiti nebylo, však lodí [7]) a moře neutichlo, pro veliké jeho od větru pohnutí. Ten den viděli jsme v moři na levé straně dvě skály veliké, vzdálí od sebe 15 mil vlaských. *Patron* nám oznamoval, že okolo těch vrchů skalnatých množství rybiček jménem *sardelli* chytají, a odtud do Benátek a jinam nasolené rozvážejí, kteréž i k nám do Čech docházejí. Jakož pak toho dne veliké množství, až se všecko po vodě bělelo, jich jsme viděli. Také jmenoval ty

---

[1]) portus. [2]) soldáty. [3]) placy. [4]) *reliquie.* [5]) *purgování.* [6]), [7]) náve.

Digitized by Google

vrchy, jeden *Lissa*, druhý *Meloessa;* pokládají se za ostrůvky, na nichž i lidé, a to na větším díle Řekové, bydlejí, lapáním těch ryb se živíce, o nichž *Plinius lib.* 3. *cap.* 9. *et ult.* zmínku činí. Také nám pravili, že tu veliká hlubina jest, jejíhožto dna [1]) dosáhnouti se nemůže.

V sobotu 18. dne téhož měsíce byl prostřední vítr. Okolo poledne viděli jsme lodí [2]) od východu k nám směřující, po praporci nad košem roztaženém a erbu obce Benátské sv. Marka znamení na něm majícím, poznali, že jest Benátská, a k ní se tak blízko přiblížili, že jsme spolu hlasitě mluviti mohli. Tu *patron* náš hned volal a znamení dával, aby se blíž k nám blížili, žeby chtěl po nich do Benátek listy shotovené poslati. Jest pak sice ten obyčej na moři mezi Benátčany, že když dvě lodí [3]) spolu se minouti mají, tu *patron* menší lodí [4]) povinen jest na bárce některé osoby k větší lodí [5]) poslati a zprávu, odkud a kde jede i co tázán bývá, dávati a všelijak posloužiti; a kdyby vítr tuhý aneb odporný byl, žeby nebylo možné jedněch k druhým se přiblížiti, tedy spouštějí s obou stran plachty a pracují, ažby to vykonati mohli. Podlé kteréhožto obyčeje přiblížili jsme se jedni k druhým tak blízko, že jsme se helepartnou dosáhnouti mohli. Sloula ta lodí [6]) *Ferra*, a náležela jednomu kupci Benátskému, s kteroužto spravivše své věci, a rozžehnavše se, potom jsme se rozjeli. My naší cestou povlovně jedouc, po poledni viděli jsme tři ostrovy, *Sanct. Andrea*, *Augusta*, *Augustini* řečené, a jakž *patron* oznamoval, jsou pustí; k večeru opět několik jiných plných skalí, vlasky *li scogli*, latině *scopuli*, plavícím se zvlášť času nočního velmi nebezpečných: ty všecky pánům Benátčanům náležejí. Když večer přišel, kázal *patron* na zvonec, kterýž na lodí [7]) visel, zazvoniti, a nás na jedne místo [8]) svolati; to když se stalo, *scrivan* aneb písař začal *Letanii* zpívati, a my všickni po něm; potom sám některé hymny a modlitby jako jiný kněz [neb jsme na lodí [9]) žádného neměli] zpíval, a my *Amen* dořikali, až jsme naposledy jedním zvukem *Ave Maria* zpívali, a zase se rozešli. Ten obyčej patron náš každé soboty u večer zachovával.

Na ráno v neděli, 19. dne téhož měsíce, byl mírný vítr přes celý den; a tu jsme nejprvé ku podivení mnoho velikých ryb jménem *delphini* viděli, kteréž vůkol naší lodí [10]) se sháněly, až

---

[1]) gruntu. [2]) návi. [3]), [4]) náve. [5]) návi. [6]) náve. [7]) návi. [8]) jeden plac. [9]) návi. [10]) náve.

Digitized by Google

jeden z vojákův [1]) mezi ně z dlouhé ručnice udeřiv (však žádného netrefil) je rozehnal. Jest pak hodné poznamenání, co o té rybě *Plinius lib.* 9. *cap.* 8. píše: že delfín netoliko mezi všemi rybami, ale i nad ptáky jest nejrychlejší; anižby ho která ryba uchopiti mohla, kdyby pokaždé, chtě rybu pohltiti a snísti, hřbetem se dolů převrátiti nemusil, v čemž se nemálo obmešká. Jazyk a pysk má nápodobný svini, protož slove v jiných řečech „mořská svině". Hlas pouští na spůsob hlasem vzdychajícího člověka. Hřbet má široký, a když se zježí, bodlavý. Na člověka a na hudbu [2]) velice laskav jest a rád, když ho *Simon* jmenují a volají. Vida, an některá lodí [3]) k němu a okolo něho plyne, sem i tam se z vody vyhazuje, jakoby hrál, a z přítomnosti člověka se raduje.

Za času císaře *Augusta* do jezera *Lucrino* řečeného (proti městu *Puzzuolo* v království Neapolitánském) vsadili jednoho *delphina*, kterýž nějakého chudého člověka pacholátko do *Puteolos* (vlasky *Puzzuolo*) z *Bajas* města přese všecko jezero na hřbetě svém do školy i zase domů zpátkem beze škody nosíval, tím samým k tomu přiveden jsa, že jej to pachole u břehu hrávaje Simeonem nazývalo, přibližujícímu chléb jísti dávalo, jeho se dotýkalo, až i na jeho hřbet sedaje, kam chtělo s ním jezdilo. Ten skutek toho času netoliko v *Italii*, ale i v jiných zemích se roznesl, k čemuž často množství lidu na divadlo přicházeli, a to pachole, jak Simon volati počalo, toho *delphina* k sobě přivolati i na něm jezditi vídali; a to několik let pořád trvalo, až když pachole umřelo, i *delphina* u břehu mrtvého našli.

Píše týž *Plinius* podobný příběh [4]) o jiném *delphinu* v *Africe*, a o jiném v městě *Iasso*, kterýž tak velice po svém pacholeti toužil, že jednoho času, když od něho odcházelo, chtě ho ještě dosáhnouti a provázeti, tak prudce sebou do písku střelil, až ústy hluboko do něho se zaryl, a v něm uvázši rychle se udusil.

I o jiném v městě *Naupactum*, v *Amphilochii*, v *Tarentu* a na mnoha jiných místech, žeby se podobných příběhův [5]) najíti mohlo, jistí. Také přivozuje *Ariona* hudce [6]) vznešeného, kteréhož, když se jednoho času na moři plavil a s penězi se pronesl, marináři chtíce ho o ně připraviti, proti němu se smluvili, a v moři jej utopiti chtěli. On srozuměv tomu vyžádal sobě od nich, aby mu před smrtí sobě na harfu aneb na nástroj [7]) zahrati dovolili.

---

[1]) soldátův. [2]) muziku. [3]) některý šíf. [4]) podobnou historii. [5]) historií. [6]) muzikáře. [7]) instrument.

Digitized by Google

Což když se stalo, hejno [1]) *delphinův* k zvuku jeho hudby [2]) připloulo, kteříž okolo lodí [3]) pohrávali. *Arion* vida svůj čas, na jednoho skočil a tak hrající ven z moře na břeh vynesen byl. Svědčí i to, že v zemi Francouzské [4]) nedaleko města *Nimes*, v kraji *Languedoc*, jest jedno jezero, tehdáž *Laterna* jménem, do něhožto jistého času *delphinové* ryby naháněti a tím jménem *Simon* se svolávati dali, mezi rybáři na lodkách po jezeru jezdícími plovali a jiné ryby bíti pomáhali, začež hojnost chleba od rybářův mívali. *Vide Plutarchum in vit. animal. Herod. lib.* 1. *Aristot. Elianum etc.*

Okolo nešporův jeden marinář, kterýž stráž [5]) nahoře v koši držel, z daleka jednu galeru spatřil, a *patronovi* o ní oznámil. Po malé chvíli i my jsme ji viděli. Načež *patron* střelbu nabiti a spraviti, i nám se přihotoviti poručil, pokudžby k nám chtěla, aneb jiných víc za ní jelo. Tu byl hřmot od zbrojí, oštipů, bubnování a sem i tam běhání, až jsme se všickni po lodí [6]) rozlosovali a k potýkání přihotovili. A však ta galera okolo nás z daleka se vezla, toliko aby, jak mnoho nás jest a co předse béřeme, poznati a vyzvěděti [7]) mohla, a tak s tím k jiným, kteréž odtud nedaleko za skalím a vrchy při zemi býti musily, aby jela, a spolu s nimi na nás udeřila. Neb ten obyčej loupežníci mořští (vlasky *gli corsali di mare*), z nichž i tato galera byla, zachovávají. Tím tedy spůsobem když tak dlouho okolo nás se táhla, *patron* náš poručil k ní z kusu udeřiti; ale koule jí nedošla. Však potom jako po hodině od nás odjela a více se neukázala. A ačkoli dosti nás k ochraně lodí [8]) bylo, aniž jsme se té jedné galery příliš báli: nicméně v noci silně jsme hlídali [9]) a jim nevěřili, aby s jinými silně přijeti neměli. Nebo kdyby se tak naši vojáci z lodí [10]) neukázali a hřmotně nebubnovali, s těžkem bychom byli bez nějakého pokušení projeli.

Toho dne viděli jsme na pravé straně vrch jménem *S. Angelo*, v moři stojící, blízko země *Calabriae* ve Vlaších. Naproti tomu z druhé strany jiný, *Pelecosa* řečený, v *Dalmatii*, o němž nám pravil patron i marináři, žeby při témž vrchu *delphin*, ryba, o níž jsem nahoře dotekl, drahně časův se zdržovati a rybářům ryby všelijaké do sití naháněti, od nich chléb brávati, jej jídati měla, až od jednoho vojáka zastřelena jsouc těm rybářům k rybám

---

[1]) houf. [2]) muziky. [3]) šífu. [4]) Frankreichu. [5]) vartu. [6]) šífu. [7]) vyšpehovati. [8]) šífu. [9]) vartovali. [10]) náve.

Digitized by Google

dopomáhati nemohla, tak že od té chvíle žádných ryb v tom místě tak jako prvé chytati nemohou.

V pondělí 20. dne téhož měsíce měli jsme malý větřík, kterýž se potom dokonce uložil; Vlaši mu říkají *il bonazzo*. Po povstání prostředních větříčkův a jich zas utišení pomalu jsme se odbírali až do 21. dne úterního téhož měsíce. Tu jsme viděli zemi *Apuliam*, vlasky *Puglia*, a v ní při moři ležící, blízko jedno od druhého, jako *Bari*, *Mola*, *Manapoli*, *Stoni* a jiná mnohá pěkná města, lesy olivovými a mandlovými obrostlá, králi Hišpanskému náležející. Na druhý den 22. téhož [1]) spatřili jsme město *Brandizzo* aneb *Brindizzo*, latině *Brundusium* řečené; to v velmi pěkném položení leží. U starých historikův a spisovatelův [2]) vznešené jest, nebo i v školách malým dětem při datum epištol *Ciceronových* často se jmenuje a předkládá. Leží v *Apulii* a jinák vůbec v *Calabrii*, při moři Adriatickém, s příležitým přístavem [3]), kterýž za starodávna přední a téměř v té krajině jediný přístav [4]) u Římanův byl těm, ješto se do *Asie* plaviti chtěli. Tu Římané obyčejně armádu svou držívali, a na druhé straně přes moře druhý přístav [5]) při městě *Dirrachium*, nyní slove *Durrazzo*, v *Slavonii* měli. To město jedno od druhého dvě stě a dvadceti mil vlaských leží. Do *Brundusium* z Říma veliká a přední silnice bývala, netoliko pro kupectví, kteráž se sem i tam ze Vlach do *Asie* posílala, ale kde se jací do těch zemí vojáci a válečné přípravy vysílali, to tou cestou táhlo. Z těch příčin jeden měštěnín Římský, jménem *Appius Claudius*, od brány nyní ležící k východu polednímu, řečené sv. Šebestiána (za času Římanův sloula *porta Capena*), až do *Brundusium*, na šedesáte mil vlaských, dlouhým, sivým, tvrdým z moře dobývaným kamenem cestu vydlážiti dal, tím spůsobem, že prostředkem té cesty strouha jde, do té i z ní zase všecky nečistoty se splakují a vycházejí; však tak široká jest, že s obou stran té strouhy po cestě dva vozy jeden vedlé druhého jeti mohou. Nadto pro pěší lid byly stezky obzvláštní nad silnici vyšší, a tu v jistých místech hospody pro putující vystavené se nacházely; ale již těch kromě silnice aneb cesty, kteráž do dneška již přes sedmnácte set let trvá, se nenachází. Tehdáž obzvláštně pro množství putujících Římané měli obyčej, hroby své nad zemí, na spůsob truhly veliké, s přikřivadlem z kamene mramorového i prostého, dle možnosti mistrovsky vytesávaného, s ná-

---

[1]) *ejusd.* [2]) škribentův. [3]) *portem.* [4]), [5]) *port.*

Digitized by Google

písem při té cestě vystavovati, do nichžto samý popel těla mrtvého a spáleného s skleničkou slzí, které přátelé po smrti toho člověka a jemu na památku vyplakali, i některé groše atd. dávali. Těch hrobův tehdáž na tisíce bylo, a podnes ještě nemálo se jich spatřuje.

Okolo toho města, i jiných výš dotčených, viděli jsme v noci mnoho ohňův na vrších páliti, o nichž, když jsme se ptali, zprávu nám dávali, že jsou věže a skály v těch zemích vůkol po břehu mořském, v nichž, pro loupežníky a vpády nepřátelské do země, dnem i nocí hlídají [1]). Nebo když vidí, žeby se přibližovali, zapálí slámu a dříví, a tak ve dne dýmem a v noci ohněm okolním vesnicem a městům, aby se opatřily, návěští dávají. Sami pak, jest-liže by nepřátelé silně na zem vystoupili, časně utekou. Pakliby žádných příprav vojenských s sebou neměli, by dosti mnoho nepřátel bylo, na věži se jich nebojí; proto že vysoko dvéře aneb díru mají a po žebříce do ní lezou, a týž žebřík za sebou nahoru vtáhnou, a ručnicemi opatřeni bývají.

Ve čtvrtek 23. dne téhož měsíce o polednách zemi *Apulii* jsme minuli, a ji nejposléz po vrchu *S. Maria* řečeném viděli. O nešpořích spatřili jsme vrchy veliké *Chimera*, od města pod nimi ležícího tak nazvané, a dobrým větrem jedouc vrchy ostrova *Corfu* k večerou jsme uhlédali. O tom ostrovu, ač jsme k němu nepřistali, však pro hodnost jeho něco z čítání i také z slyšení položím.

Ostrov *Corfu*, v němž jest pevnost znamenitá, prvé sloul *Corcira* aneb *Chersonesus*, v moři Jonickém aneb vůbec v moři *Mediterraneum*, to jest Prostředzemním, kteréž také slove *Archipelagus*, to jest: Arcimoře, vlasky *Mar maggiore*, Moře velké, Turkům *Acdenici*, Bílé moře, pro rozdíl moře *Pontus Euxinus* řečeného, kteréž, že v okamžení a často bouřemi a hroznými vichřicemi sčerná a tmavé bývá, Černé moře nazívají. Leží od Benátek 800 mil vlaských, a někteří pokládají toliko sedm set. Zemi má úrodnou a za starodávna skrze zahradu, *hortus Alcinoi* jménem, vznešenou; *Ovidius Metamorp.* 2. praví, že jest od vína, medu, soli i ovoce všelijakého hojná, a to tím spůsobem [2]), že všudy po polích štěpoví rozličného dosti má, kteréž úrody stíní, a tak oboje dochází. Nebo velikým horkem všecko by uschlo, dříve nežby k dozrání přišlo. Ten ostrov jest na 300 míl vlaských

---

[1]) vartují. [2]) fortelem.

Digitized by Google

okrouhlý a 40 mílí zdýlí, na němž na větším díle Řekové až posavad bydlejí. V moc pánům Benátčanům léta 1382. uveden byl, a jsou ho v držení až posavad. Proti tomu ostrovu skonává se země, od starých *Illiricum* řečená, totiž z druhé strany moře Adriatického proti zemi Vlaské ležící, a jde od Benátek až k *Macedonii*, nyní *Epirus* jménem. Obsahuje v sobě *Dalmatii*, *Liburnii* jinák *Croatii*, obecně *contrada di Zara*; *Slavonii*, zemi slovanskou, od národu slovanského, od něhož český národ i jazyk pošel; krajiny znamenitě úrodné, městy, přístavy [1]) mnohými, víc za starého nežli za našeho věku vznešené. *Strabo*, *Ptolomaeus* nemálo o nich píší. Ty skrze války a rozličné vrchnosti na větším díle v zkázu přišly. Na ten čas jest jedno město v *Slavonii* nejpřednější, řečené *Ragusium*, jináč *Ragusi*, a od Turkův *Dobrovicha*, kteréž jest veliké i pevné, a pro přístav [2]) v kupectví a obchodích [3]) mezi předními městy kupeckými není zadní. To až posavad svobodu svou má, a jest jeho svobodná *respublica* na spůsob Benátčanův. A však pro moc a blízké sousedství Turka, kterýž mu všecky země a panství mocí odjal, a že mu z ostatku, co drží, 14.000 dukátův ročně dávati musejí, je přinutil, daleko již od prvnější slávy své odstoupilo; nicméně nikdá ještě v moc jeho nepřišlo, a křesťanským lodím [4]) v té krajině bezpečné útočiště zůstává. Na tom místě stálo někdy ono u starých spisovatelův [5]) vznešené město, *Epidaurus* řečené.

Na ráno v pátek 24. dne téhož měsíce, ostrova *Corfu* za sebou jsme nechali a s dobře tuhým větrem dosti prudce jeli, až jsme i po levé straně ostrov *Cephalonia*, od *Zante* vzdálí osmnácte mil vlaských, někdy Benátčanům, nyní Turku náležející, minuli. Před rokem mého tudy putování stala se lodí [6]) *Silvestra*, na níž jsem se tuto plavil, nešťastná příhoda. Nebo když se do ostrova *Cypru* tudy mimo *Cephalonii* plavila, právě naproti byla sedmi *galerami* loupežníkův [7]) mořských obklíčena a po mnohém se bránění vybojována; *patron* a lid všecken v ní pomordován, kromě tří osob, jednoho Řeka, s kterýmž jsme se v zemi Svaté v městě *Gaza* shledali, druhého marináře a třetího pacholete malého *Grillo* jménem, kterýž se s námi zase plavil. Jak zprávu jednostejnou Řek i pachole dávali, dosti dlouho s tou lodí [8]) ti loupežníci bojovali, a nic na ní míti nemohše, s velikou svou škodou zpět se

---

[1]) porty. [2]) port. [3]) handlích. [4]) šifům. [5]) *scribentův*. [6]) *navi*. [7]) *corsarův*. [8]) návi.

Digitized by Google

obrátili; ale potom když nešetrností prach v lodí [1]) se zapálil a veliký oheň vzešel, obrátili se loupežníci, a s těmi na lodí [2]) až do jich poslední hodiny bojovali; nebo prachu, jímžby stříleti mohli, na lodí [3]) neměli. Ti pak tří pozůstalí v lodí [4]) zalezli; kdežto ač všecko ti loupežníci vyštárali a vynesli, však jich nenalezli, ale odjeli, jako prázdné lodí [5]) tu zanechavše, a tak chvíli jim dali, že jsou jedinkou předního stromu nevelikou plachtou do *Corfu* zpátkem připlouli.

Téhož měsíce 25. dne v sobotu, na den sv. Jakuba apoštola páně, ranním jitrem v svitání připlavili jsme se k ostrovu *Zante* do přístavu [6]), tři míle vlaské od městečka *Zante*, a tu jsme plachty spustivše a do moře kotve uvrhše přistavili, a tak z Benátek 12. dne vyjevše, ve 13 dnech k němu se dostali, okolo devíti set mil vlaských, českých pak učiní sto osmdesáte. Téhož dne s patronem my poutníci na *gondoli* vsedše, vezli jsme se k břehu, vojáků pak nemálo na bárce za námi jelo; a spolu jsme se do městečka uložili [7]) i oběd strojiti dali. Zatím šli jsme do kláštera starodávního a nedostaveného bosákův, v němž jsme mši slyšeli. Odtud do kostela řeckého, abychom viděli, jaké náboženství Řekové konají. Po obědích sem i tam procházejíce se ten den jsme strávili, a patron potravami [8]) všelijakými lodí [9]) opatřil.

Ostrov *Zante*, latině *Zacynthus* od *Zacyntha*, syna *Dardana* krále, kterýž tam kraloval (jakž *Plinius lib.* 4. *cap.* 12. píše), tak jest nazvaný. Leží v moři Jonickém, za starodávna tak řečeném, jinák *Mediterraneum mare*. Okršlek jeho jest 100 mil vlaských, našich pak dvadceti. Náleží pod správu pánův Benátčanův, kteříž v něm zámek *Zante*, nad městečkem téhož jména neohraženým, i stráž [10]) silnou drží. V tom městečku u bosákův prv oznámených chtějí tomu, žeby tělo onoho slavného a z Latiníkův nejpřednějšího řečníka [11]) *Cicerona*, Římského měštěnína a za živobytí jeho i starosty [12]), též i manželky jeho *Antonie* ležeti mělo, kteréž jsou, stavějíc léta 1546. při témž klášteře nějakou věc, s *epitaphium* jeho mramorovým v gruntech nalezli. Neb i někteří píší, že když od *Antonia* nepřítele svého byl z Říma vyhnán, na cestě z poručení jeho dostižen jsa, a hlava mu sťata byla: manželka jeho tělo mrtvé vzavši, do *Zante* ostrovu utekla, a tu tělo jeho pochovati dala, i sama naposledy život svůj pro-

---

[1]), [2]), [3]), [4]) návi. [5]) prázdného šífu. [6]) portu. [7]) lozirovali. [8]) profanty. [9]) návi. [10]) vartu. [11]) *oratora*. [12]) purgmistra.

Digitized by Google

středkem smrti tam dokonala. A jiní jinde jej pohřbeného býti praví, jako v *Gajeta* mezi Římem a *Neapolis*.

V tom ostrově roste znamenité víno, řecké u nás řečené, latině a vlasky *uva passa*, od kteréhož páni Benátčané, jak tomu někteří chtějí, veliký důchod, do mnohonácti tisíc korun se scházející, ročně vybírají. Roste zajisté řecké víno nápodobně našemu vínu, a po listí se nerozezná, než že má něco nižší réví, hrozny delší a zrna maličká. Velmi sladké jest, a hodilo [1]) mi se tam tehdáž býti i je trhati, když zralé bylo. Vína vůbec z něho netlačí než toliko pro okoušení [2]), a to z příčiny jeho veliké sladkosti, pro kterouž ho mnoho píti není možné, ale suší je v domích z kamene aneb z hlíny stavených, na spůsob stodoly u nás; a plné ty stodoly těch hrozníků řeckého vína bývají. Odtud berou je do sudův, do košův a jiných nádob, do nichž se tlačí, na lodí [3]) prodává a do všeho křesťanstva dodává.

Herodotus lib. 4. píše, žeby v tom ostrově čtyř neb pěti honů od moře malé jezero býti mělo, z každé strany 70 noh zdýlí i zšíří, a dvou kroků zhloubí; v tom že panny samou tyčí a při ní *myrtum* (jest nám nepovědomé kořeni) přivázané do jezera strkajíc a vytahujíc znamenitou smolu loví, a přitom *myrtu* vytahují, kteráž se i v lékařství užívá. Item, co se do toho jezera hodí, to že se všecko v moři najde a do moře vyplyne.

V tom ostrově Řekové bydlejí a něco Vlachův, kteříž pro hojnost všech úrod tam se drží; a jakž *Polybius* svědčí, ta země vždycky tak hojná byla, že obyvatelé její více bohatství a rozkoší nežli umění a zběhlosti v věcech válečných hleděli, pročež žádné chvály činův a paměti jejich se nečte. Z toho zámku kvadrátovým aneb štukovým kamením a všech bašt jeho vystaveným, ano i z městečka *Zante* viděti zemi *Morea* řečenou, o níž doleji něco položím, a v ní pevnost *Torneze*, od *Zante* sotva 18 mil vlaských a našich tři míle ležící.

V neděli ráno 26. dne téhož měsíce, slyšíce žebychom ten den nevyjeli, smluvilo se nás všech sedm poutníkův, abychom na jeden vrch, na němž malý kostelík, *Maria di piscopa* řečený (stojí od *Zante* městečka šest mil vlaských vzdálí), putovali. A tak na ten vrch pro veliké horko pracně jsme vylezli, a na něm u kostelíka čísternu plnou studené a čisté vody našli. Tu poodpočinuvše vešli jsme do toho kostelíka, a v něm řeckou zpěvavou

---

[1]) trefilo. [2]) koštování. [3]) šífy.

Digitized by Google

mši slyšeli; potom obydlí kněží řeckých, *Caloyeri* řečených, při tom kostelu navštívili i to poznali, že v nouzi a veliké chudobě na tom místě se drží. Při něm jest věž, na spůsob dotčených ve Vlaších, pro stráž [1]) na moři, po němž velmi daleko se patřiti mohlo. Odtud navrátili jsme se zas k naší čisterně a tu nám poslané věci od hospodáře našeho, jako: kuřata pečená, melouny, víno v hrozních, chléb a dobrého vína láhev [2]), jsme nalezli; tím vším se poobčerstvivše, zase dolů zpátkem se obrátili. A jsouce na polovici cesty, uslyšeli jsme, že z jednoho kusu na lodí [3]) vystřelili, tím znamení všechněm dávajíce, aby se co nejrychleji do lodí [4]) najíti dali, že brzo pojedou. Té nenadálé příhody velice jsme se ulekli a co mohli dolů pospíchali, ale teprv o nešpořích do městečka jsme se dostali, a zaplativše v hospodě, k moři pospíšili. Tu naše štěstí bylo, že jsme velikou bárku hotovou našli, ji zjednali, a na ní k lodí [5]) se plavili, an již plachty rozkládali a vytahovali; a kdybychom byli i hned jí nedohonili, že silný vítr, jak jsme se na ni dostali, váti počal, bylibychom ji na té bárce neuhonili, ale tu v *Zante* zůstati musili, snad déle nežby se nám bylo líbilo a peníze stačiti mohly.

V pondělí ráno 27. dne měsíce Července dobrým a stálým větrem jsme se plavili až do poledne, a tak do půldruhého sta vlaských mílí od *Zante* vzdálí ujeli; potom vítr ulevoval. A tehdáž přes celý den vrchy, zemi i města krajiny *Morea* řečené jsme viděli, o níž tuto něco položiti nepominu. Ta země od starodávna sloula *Peloponnesus*, a leží v moři *Aegeum* aneb *Jonicum*, obecně *Mediterraneum*, se všech stran, kromě s té strany země Řecké, kteréžto šest vlaských mílí země šíří se drží, nejináč než jako hlava krkem při těle, od čehož *peninsula* sloula, to jest: nedokonalý ostrov, kterýž se z nějaké částky země přídrží, a ta slove latině *Isthmus*. Ten tedy nedokonalý ostrov mezi všemi podobnými v světě nejslavnější vždycky byl a zůstává. Jeho okršlek [6]) jest čtyry tisíce honův, učiní přes půl páta sta mil vlaských. Před lety měl mnohá hlavní města, jako jsou: *Argos*, *Sparta*, *Corinthus*, *Mycenae*, *Lacedaemon*, *Patra*, *Messenae*, *Methino*, *Coron*, *Elis*, *Pisa etc.*, z kterýchžto všech sotva dvě pozůstaly k městům podobné: *Coron* a *Modon*, znamenité pevnosti a někdy hradby [7]) všeho křesťanstva proti turecké moci. Benátčané drahně časův je drželi, až i ztratili léta 1500. Zvláště pevnost *Modon*,

---

[1]) vartu. [2]) flaši. [3]) návi. [4]) náve. [5]) šífu. [6]) *perimetrum*. [7]) bašty.

Digitized by Google

kteráž vůkol v moři leží, kromě z jedné strany velmi úzce se země drží, tu když Turek byl oblehl a na ní nic míti nemohl, oni sobě nepřítele v pevnosti lehce vážili, tak že když jim jednoho času kolikas galer s lidem a potravami [1]) do přístavu [2]) na pomoc přitáhlo, všickni v městě k přístavu [3]) běželi, zdi opustili a s hostmi svými se vítati chtěli. Turci, spatřivše že na zdech ochrany není, neobmeškali města zlézti, a brány dobyvše do něho vpád učinili, co k přístavu [4]) neběželo, to tam doháněli, bili [5]), ty galery a co na ně uteci mohlo, odehnali, ostatní pobili [6]) a město opanovali, kteréž posavad v své moci drží.

Ten nedokonalý ostrov jest sice v svém spůsobu velice pevný, neb kromě kolikas málo přístavův [7]) nelze do něho, a s té strany úzké země *Isthmo*, tu jsou staří Řekové i po nich křesťané vždycky zed tlustou, s baštami a příkopy hlubokými, měli, a žádný do království nemohl, leč skrze brány, jakoby jediné město bylo. Sloula ta zed *Hexamilion*, kterouž *Amurathes*, císař Turecký, přestrašiv svou mocí Řeky ji brániti mající, že před ním z daleka, zed opustivše utekli, dobyl a zbořil, i všem v té zemi poplatek [8]) uložil. Ačkoli potom zase Benátčané lid navedli, že poplatku [9]) dáti nechtěli, a zed v patnácti dnech novou vystavěli léta 1453.; však když se brániti měli, opět utekli a ji do gruntu zbořiti dali. Tak na tu zemi větší podrobenství uvedli, v kterémž posavad trvají.

V úterý 28. dne téhož měsíce plavili jsme se pracně, pro odporný vítr, mimo ostrov neveliký, plný hor a vrchů po levé ruce, jménem *Cerigo*, a jakž *Bordonius lib. de Insulis* píše, sloul někdy *Scothera*. *Aristoteles* jmenuje jej *Porphyris*, pro lom mramoru, kterýž v něm jest a *porphyr* slove, kterýž u veliké vzácnosti podnes všude mají. *Plinius* a jiní jmenují jej *Cythera*, odkudž praví, žeby *Venus*, bohyně pohanská, pojíti měla i *Cytherea* nazvána byla, z kteréhožto jména *Cythera Cerigo* pošlo, a do dneška tak sluje. Tu byla také vlast *Heleny* krásné ženy, pro kterouž *Troja* město zkaženo jest. Náleží pánům Benátčanům, kteříž v něm pevný zámek mají.

V středu 29. dne památky sv. Marty téhož měsíce týž nedobrý vítr trval až do nešporů, napravil se potom až do půlnoci, a zas utichl až do jitra. K večerou spatřili jsme malý ostrov, *Cirigoto*

---

[1]) profanty. [2]), [3]), [4]) portu. [5]) mordovali. [6]) pomordovali. [7]) portův. [8]) trybut. [9]) trybutu.

Digitized by Google

nazvaný, ale pustý, a tu jsme také nejprv vrchy ostrovu *Candie* viděti počali. Před večerem viděl jsem mnoho ryb z moře se vystřeliti, nápodobné u nás rybám proudníci řečeným, zdýlí jedné pídi; ty ryby měly křídla, téměř co netopýř, jimiž letěly dosti daleko nad vodou půl lokte zvýší, a zase do vody padaly; a jak mi zprávu dávali, často na lodí [1]) houfem padají; když se zhůru dají, a přes lodí [2]) letěti chtějí, tedy o provazy, plachty a jiné věci při lodí [3]) se urazí a padnou. Píší někteří, že za příčinou jiných ryb, *albocareni* řečených, které se za nimi shánějí, tak nad vodu uteci a jim uletěti musejí. Tehdáž jeden marinář jednu na lodí [4]) měl, a ji jsem rukama svýma ohledoval.

Ve čtvrtek 30. dne téhož měsíce zase jsme odporný vítr měli až do poledne, potom se napravil a nás k ostrovu *Candii* hnal, kterýž jsme vždycky před sebou viděli. Až v pátek den sv. Jeremiáše 31. dne téhož měsíce, dvě hodiny přede dnem, k němu nás a až do přístavu [5]) vehnal, kdežto jsme, plachty spustivše a kotve zavrhše, od břehu na dvě vlaské míle zastavili a stáli, od města *Candie* deset mil vlaských, k kterémuž jsme pro veliké mělko s naší lodí [6]), nebo velká byla, přistati nemohli.

Kapitola 7.

O připlavení se k ostrovu Kandii, i co se tam dálo.

Když byla jako hodina na den, patron nám oznámil, abychom poutníci s písařem a s některými marináři do města se strojili. Tu my s ochotností vsedše s nimi na menší bárku, s jednou plachtou malou roztaženou jsme jeli; ale jsouce sotva na polovici cesty, od nenadálého prudkého větru a z něho veliké bouře a vlnobití povstalého byli jsme postíženi, a jinák nemyslili, než že tu stopeni budem. Písař, kterýž zadu opačinu [7]) spravoval, ač nas nejprvé jak mohl těšil, však naposledy opravdově ode vší dobré naděje upustil, a nevěděl coby činiti měl. A však s pomocí pána boha všemohoucího vždy jsme zachováni, že jsme se k městu přibližovali a z města spatřini byli, v jakém nebezpečenství jsme trvali, tak že někteří s velikou bárkou nám na pomoc vstříc jeli a s sebou okolo snídaní s pomocí boží šťastně přivezli. A tak již dobrý

---

[1]) šífy. [2]) šíf. [3]) šífu. [4]) návi. [5]) portu. [6]) návi. [7]) *temon.*

Digitized by Google

díl cesty naší jsme vykonali, z Benátek do *Candie* 1400 vlaských mílí, českých 280, a z *Zante* 500, českých pak 100 mil učiní. Po vystoupení na břeh šli jsme do města, a v něm do kláštera, v němž mnoho bosákův řádu sv. Františka se zdržovalo. Tu jsme *gvardiana* za propůjčení komor, i někoho nám ku pomoci a tovaryšstvu přidání, dokudbychom tam zůstati musili, žádali; a tak dvě komory od něho zjednali i bosáka jednoho obdrželi, kterýžby nám potřeby a potravy [1]) skupoval a naším nákupníkem [2]) byl; neb jsme se sami stravovali. Prvé než oběd přistrojili, šli jsme do kostela na modlitbu, a jej čistý, prostranný i nákladný býti spatřili, krom že klenutý nebyl; ale strop jeho jest střecha, do níž se z důli hledí, a všecko dříví, jako krokve, lati atd. z cypřišového vonného dříví stojí. Stavení kláštera jest dosti veliké, od kamene stavené, bez krovův u nás obyčejných, však s podlahami rovnými z vápna a cihel; a místem podlahy jsou klenuté a vápnem obmazané, na příklad věží sv. Jiří na hradě Pražském. Potom šli jsme k obědu do jedné naší komory, a tu našeho mnicha pilnosti a správě se podivili. Neb od pěkného chleba, masa, kuřat, melounů, vína v hrozních, citronů a nejlepšího malvazí za málo peněz dostatek jsme měli, a toho s velikou chutí požívali.

Po obědích oznámil nám *gvardian*, že se nešpor držeti bude, abychom do kostela přišli; nebo nazejtří, totiž v sobotu, byla památka sv. Maří Magdalény, a to podlé jejich kalendáře, totiž starého, kterýž v těch ostrovích všudy drží a zachovávají, poněvadž vedlé nového před desíti dny již byl ten svátek minul. Po vykonání nešporu šli bosáci do jiného kláštera, k sv. Maří Magdaléně jménem, v kterémž bydlely jeptišky řádu sv. panny Kateřiny, a tam druhý nešpor drželi; a začavše zpívati *figurate quinque vocum Magnificat*, i mne povolali, abych pomáhal, jakož pak i *Esurientes trium vocum* se dvěma jinými jsem vyzpíval. Po nešpoře pozvali nás někteří kupci z města a mniši do *conventu*, a s sebou za stůl na *collací* aneb svačinu zasadili, tak že jsme na ní arci přestati mohli; neb plný stůl konfektů a rozličného ovoce byl, a několikerého vína dostatek; k tomu všech k nám uctivost a vlídnost veliká, tak že jsme sobě lépe nežádali [3]). Po rozžehnání se s některými, kteříž se zas s námi nevracovali, do kláštera jsme se vrátili, a tu odpočívali.

V tom ostrovu a městě *Candii* zdržovali jsme se 14 dní, neb

[1]) profanty. [2]) einkauferem. [3]) nevinšovali.

Digitized by Google

patron lodí [1]) naší některá zboží z Benátek přivezši, ty tu složil [2]), a zase jiné naložil, až se nám spravedlivě stýskalo; a často jsme naň nabíhali, dotazujíce se na čas plavení, až jsme zajisto do dvou dní odloženo měli. V tom čase, co jsme v klášteře byli, poznavše od *gvardiana* a jeho bratří všelijaké dobré nám prokázané přátelství, přemýšleli jsme, jakbychom od nich za vděčné a zdvořilé, prvé nežbychom odjeli, poznáni býti mohli, až na tom jsme se snesli, abychom všemu *conventu* v jich *refectorium* hostinu [3]) přistrojiti a k tomu je pozvati dali. A tak jsme učinili, poručivše tu věc k opatření našemu duchovnímu nákupníkovi [4]), kterýž tak správně a skvostně, zjednav dva kuchaře, všecko přistrojiti dal, žeby nerci-li *convent* a patron náš pozvaný, ale mnohem větší páni to zavděk přijíti mohli, až jsme pochybovali, zdaliže by nám měšec náš na to dostačiti mohl, a dosti s strachem tu hostinu [5]) (při níž také byl jeden náš krajan, urozený pan Jan Ostrovec, kterýž u biskupa za dvořenína sloužil) jsme dokonali, aniž se spokojiti mohli, až jsme počet uhlédali; a ten byl dosti skrovný, ovšem mimo myšlení naše, a v čemž jsme upřímnost a věrnost hospodáře [6]) našeho shledali. Potom s radostí se rozžehnavše, z příbytku [7]) a dobrého přátelství všem jsme poděkování učinili.

Na druhý den, totiž ve čtvrtek po sv. Vavřinci 13. dne měsíce Srpna, zjednavše sobě před tím osly, o polednách z města *Candie* jsme vyjeli, a roviny vedlé moře na pět vlaských mílí se drželi, až jsme k jednomu velikému a skalnatému vrchu, jménem *Santa Croce*, přijeli. Tu jsme se zastavili a na místo, kde se sv. Pavel před Řeky skryl, hleděli. Z toho vrchu dole z pouhé skály vyskakuje znamenitý a veliký pramen sladké a čisté vody, nejinák nežli jakoby z nějakého velikého rybníka do podtrubí [8]) vycházel, a teče od toho místa prudkým tokem za dvě míle vlaské, na jehožto prondu hamry zbraní železných, *al armiro* řečené, stojí a tím proudem jdou. Pravili nám, žeby ten pramen před lety slaný bývati měl, ale jednoho času, když veliké zemětřesení povstalo, že se v sladký obrátil. Odtud brali jsme se přes veliké hory a doly, za dobrých pět i šest mil vlaských, až jsme k lodí [9]) přijeli, kteráž za jedním vrchem, od břehu na půl míle vlaské, stála. A přijevše dosti časně, na louce, kteráž tu byla, a v ní dva

---

[1]) náve. [2]) vyladoval. [3]) pankét. [4]) einkauferu. [5]) ten pankét ..., němž. [6]) *oeconoma*. [7]) lozumenta. [8]) poltrubí. [9]) návi.

Digitized by Google

domky klenuté bez krovův, obydlí řeckého poustevníka a kostelík malý, tu jsme se procházeli, i od toho eremity dvě slepice, neb jich více neměl, koupili, a je opařivše osolili a k večeři upekli; k tomu dobrou sladkou vodu nedaleko odtud majíce, pojedli jsme a napili se s chutí. A tak v tom kostelíčku na zemi nocleh majíce, rána jsme očekávali.

Kapitola 8.

Vypsání ostrova Kandie.

Ostrov *Candia* za starodávna sloul *Creta*, totiž od křídy, kteráž latině *creta* slove, a tam se na mnoze i nejlepší nachází. A nejináč u všech starých historikův se jmenuje, nyní pak obyčejně *Candia* od města hlavního v něm ležícího; proto že jsa slavný a bezpečný přístav [1]) při tom městě *Candii*, kteréž před lety *Malium* sloulo, nejpřednější obchod [2]) od kupectví tam byl, a na větším díle lidé k němu se obraceli, tak že v ústech kupcův jiné slovo neznělo nežli *Candia*, až i ten ostrov, nemajíce pozoru na vlastní jméno, tak nazvali, odkudž ten omyl vzešlý posavad trvá; ač prvé také sloul ostrov *Aerea insula*, od mírného a zdravého povětří, *Macoroneson et beata insula*. Jest pak ostrovu toho položení u prostřed moře, jež slove u zeměpisců [3]) *Mediterraneum*, totiž Prostředzemní, ale mezi kupci a jinými okolními národy jmenuje se Moře veliké, pro rozdíl jiných zátok mořských; však částky téhož moře i z něho pošlé, kteréž k přirovnání s ním malé jsou, také svá vlastní jména mají. A že u prostřed toho moře jest *Candia*, mimo zeměpisce [4]) svědčí to starý spisovatel [5]) *Virgilius* těmito slovy:

Creta, Jovis magni, medio jacet insula Ponto.

To jest: „*Creta* aneb ostrov *Candia*, Jupiterové modle pohanské posvěcený, leží u prostřed moře.“

Od té strany západu, z kteréž jsme k němu z Benátek jeli, začíná se dýlka jeho až k východu, a jakž *Plinius lib.* 4. píše, vztahuje se na dýl 270.000 kročejů, což učiní 270 vlaských mil, a našich 54 míle, po 5 mílích vlaských za jednu naši počítajíc; na šíř nejvíce 50.000 kroků, vlaských mil 50, a našich deset;

---

[1]) portus. [2]) handl. [3]) geografů. [4]) *geography.* [5]) *author.*

Digitized by Google

okolek pak aneb okrouhlost 584.000 krokův, a vlaských mil 584, našich 116 mil, krok po pěti střevících počítaje. A větší jest nežli ostrov *Cyprus*.

V tom ostrově jest více vrchů nežli rovin, a z té příčiny obyvatelé jeho byli a jsou posavad velice náchylní a oddaní myslivosti, tak že podnes na větším díle lid obecný i sedláci luky a šípky v toulcích i jinák nosí, byť i dosti blízko přes pole jíti měli; ano když na trh do měst a městeček, nad to pak na dobrou vůli a svátky své se shromážďují, v čemž od starodávna až do dnes tu chválu obdrželi, že bývali a jsou dobří střelci, nad jiné okolních zemí národy; jakož toho příklad divný se čte, že jeden v *Cretě* orla v letu šípkou dostřelil a trefil, kterýž z vysoka prudce dolů spadši na hlavu střelce upadl, a jeho týmž šípem na smrt zranil, tak že tu oba umřeli. *Apollonides in epigram.* 1. Zvláště pak na moři strany udatnosti i plavení povědomosti podnes to prokazují, že častokráte malá lodí rybářská *Candianův* obrání se veliké a dobře opatřené od lidu i zbraní lodí loupežnické, nerci-li aby utíkati měla aneb dostáti nesměla. O jejich povědomosti jest staré latinské přísloví: *Cretensis mare nescit*, „Kretenských moře nezná.“ Ale oni je znají, jakoby možné nebylo, z toho ostrovu rodilého najíti, kterýby se plavbě na moři rozuměti neměl. Ten ostrov leží k straně východní, a jsou v něm veliká horka, v těch stranách obyčejná, tak že pro ně lidé nemnoho o polednách z obydlí svých vycházejí, ale po poledni i před polednem, zvláště co nejraněji za chládku, a večerního času; jakož pak, kdo ženské pohlaví a krásu jejich, pro kterouž vznešené a slavné jsou, spatřiti chce, musí se v soumrak a okolo nočního času po ulicích procházeti; neb ony tehdáž ven vycházejí, buďto do kostelův, aneb jedna druhou navštěvovati, aneb po jiných potřebách svých, tak že se tu často nejednomu k ledačemus zlému příčina dává, zvláště od těch nebohých žen, kterýchžto muži sobě pacholata sodomářská chovají, jsouce ony beztoho velice a nad jiné chlipné. Jakož pak toho hříchu velikost a mnohé obecenství při témž lidu nejedni po městech špitálové svědčí, kteříž plní jsou nemocných pokažených a tím hříchem zohavených pacholat, z nichž nebrzy které k svému zdraví přijde, ale buď mizerně zemrou, aneb do smrti neduživí, sklíčení a nevyrostlí zůstávají. Svědčí to o nich i staří spisovatelé [1]), totiž že jsou se toho hříchu zjevně a bez

[1]) *authores.*

Digitized by Google

trestání z dávna dopouštěli. *Heraclides in politicis*, *Aristoteles*. *Strabo lib.* 10. vypisuje zákony [1]) a jistá u nich nařízení, jakby se kdo při tom hříchu chovati měl. Což ovšem jest krozno a pohoršitelno před bohem i lidmi psáti, nerci-li konati.

Sv. Pavel, apoštol páně, v epištole k Titovi v 1. kap. jiné nectnosti lidu toho ostrova poznamenal v těchto slovích: „Řekl prý z nich vlastní jejich prorok [totiž *Epimenides* básník [2])]: že Kretenští jsou vždycky lháři, zlá hovada, břicha lenivá. Svědectví to pravé jest, a protož trescíž je přísně, ať jsou zdraví u víře.“ Potud sv. Pavel; nebo byl jich povědom, proto že u nich evangelium kázal, a na svém místě *Tita* za biskupa jim zanechal, jakž se to z historie církevní nachází. Srovnávají se také i jiná, před sv. Pavlem mezi lidi vzešlá *adagia*, totižto přísloví o Kretenských, jako: *Cretenses mendaces*, „Kretenští lháři,“ *Cretizat cum Cretensi*, *Cretensis cum Cretensi*, o těch řečeno, kteříž lež podobně Kretenským mluvili, aneb že lhář lháře oklamal.

Item: *Τρια κάππα κάκιστα*, tři národové od *C* jménem se počínající zlí jsou: *Cappadoces*, *Cilices* a *Cretenses*. To zajisté svědectví až podnes o nich skutečně trvá, neb jsou lidé velmi obmyslní [3]) a podvodní, jakž o tom svědčí ti, kteříž s nimi kupčí [4]) a obchody své každodenně vedou.

Staří toto přísloví o Kretě měli, že všecko, co v ní pocházelo, nejlepší a mimo jiné bylo; a to netoliko na ovoce všelijaké rozuměli, ale i na zákony [5]), řád a správu vlády [6]), od nichž ji Řekové, od Řekův Římané, od Římanů naše krajiny vzali. *Plato de legibus*. *Ephorus lib. de rebus publ. Europae*.

Také i ten obyčej k dojití poznání a paměti řádův a práv u nich býval, že jsou všudy mládež hudbě [7]) učili, a při ní, místo textu, práva k učení dávali, tak že se z kratochvíle, kdy co zazpívati chtěli, právům naučili a přirození k nim velmi náchylné spůsobili. *Aelianus de var. hist. lib.* 2. *Athen. lib.* 14. *c.* 11. Však brzy potom tu chválu ztratili, a svým sousedům ji zanechali. *Strabo lib.* 10. *Arist. lib.* 2. *polit.*

V témž ostrovu bylo za starodávna do 100 hražených měst, jakž svědčí *Virgilius lib.* 3. *Aen.* *Herodotus*, *Polybius*, *Isidorus* a jiní, a sloul od některých *Centapolis*, jakoby řekl „ostrov sta měst“. Ale válkami od domácích i od přespolních hned tehdáž

---

[1]) *leges*. [2]) poeta. [3]) fortelní. [4]) handlují. [5]) *leges*. [6]) regimentu. [7]) muzice.

Digitized by Google

velice jich ubývalo, tak že za času *Plinia*, kterýž brzo po na nebe vstoupení Krista pána, za času *Trajana* císaře živ byl, toliko jich 40 pozůstávalo. Nyní pak jen tři hražená města se nacházejí, jménem *Candia*, *Canea* a *Rhetimo*, jakž to i *Bellonius* a jiní poznamenali.

Byla také tam za starodávna nákladná věc, pro niž z dalekých zemí na pohledění přijížděli, jménem *labyrinthus*, na spůsob druhého, v Egyptě udělaného (o němž na svém místě doleji zmínku učiním), však ne tak úpravně a slavně. O kterémžto aby každý věděl, coby byl, mezi jinými mnohými spisovateli [1]) jednoho slova vlastní tuto položím, kterýž jej vypisuje takto: „Jest, prý, vrch z skály, vnitř všudy vytesaný, plný uliček a komůrek, do něhož jedinkými dveřmi se chodí. Kdo do vnitřku jíti chce, musí míti vůdce, kterýž napřed jde s svící hořící a má při sobě provázek přivázaný, po němžby zase z těch zmotrchaných skrýší vyjíti mohl.“ *Georgius Alexander*, někdejší správce téhož ostrovu na místě pánův Benátčanův. *Volaterranus* a *Bellonius* píší, žeby byl nápodobný skále, z níž se kamení láme, soudíce, že jest odtud kamení na vystavení měst okolních bráno a lámáno bylo. Jiní kladou, žeby předešlí králové v té skále proto těch jeskyň nadělati dáti měli, aby v nich sněhy pro léto chovati mohli, a z toho pohodlí pro nápoj [2]) čerstvý i vychlazení sebe užiti mohli: *les Voyages du Villamont*. Ale jinák nám všecka *antiquitas* starých historikův svědčí, jako: *Virgilius lib.* 6. *Aeneid.*; *Plinius lib.* 36. *cap.* 13.; *Pomponius Mela lib.* 1. Ti dávají zprávu, že byv králem toho ostrovu *Minos*, syn krále *Jupitera* (kterýž potom za předního boha u pohanů držán byl, a posavad hrob jeho k straně půlnoční v jedné jeskyni se ukazuje a spatřuje, zdýlí 40 loket a zšíří 4 loktův, při němž jest nápis v skále vytesaný, kterýž se pro sešlost čísti nemůže, o čemž *Bordonius* obšírněji píše), měl manželku jménem *Pasiphaë*, kterážto žeby hovado býka zamilovati měla a tak po něm toužila, až ji jeden, jménem *Daedalus*, z dřeva krávu tak mistrovsky přistrojenou, že k živé podobná byla, udělal, do nížby ona vlézti a s tím býkem hřích sodomský provesti mohla. Což že se iostáti mělo; a z toho porodila potvoru jménem *Minotaurum*, půl člověka z přední strany a půl vola z druhé, se čtyrma nohama, jako jiné hovado pod pupek, potom postava člověka zúplna, jakáž se od pupku až vrch hlavy vidí na výš, dvě

[1]) *authory*. [2]) truňk.

Digitized by Google

ruce co člověk mající. Kteréhož král manžel její pro podivení chovati chtěje, skálu tu tak vytesati dal, a do ní manželku svou s tou potvorou zavřel, kteráž ji krmila až do výrostu. Ona pak potom mateř svou roztrhala a sežrala, i jiné všecky, ješto k tomu skutku královně nápomocni byli, kteréž tam král uvesti a zavříti dal.

Také ten ostrov sám od sebe jest pevný a lodím [1]) nepřístupný, kromě *Candie* města, *Rhetimo* a *Canea*, kteříž dobře opatření jsou, jiní pak velice nebezpeční, což největší příčinou jest, že se Turek o něj nepokouší; ač jest jednou skrze *Barbarossu* hejtmana svého toho pokoušel [2]), ale s svou škodou; nicméně vždy na páních Benátčanech plat roční několik 1000 dukátův pro pokoj vystrašil, kterýž oni jemu podnes dávají.

Nejpřednější věc, skrze niž ten ostrov k vznešení přišel, a co se z něho jinam dodává, jest sladké víno jménem malvazí, za starodávna *vinum pramnium*, kterémužto rovné v dobrotě nikdež jinde neroste. To malvazí jest dvoje, jedno vařené, druhé nevařené. Vařené bývá nejlepší, a roste okolo města *Rhetimo*, kdež nám pravili, že jest viděti při břehu mořském množství velikých kotlův, v nichž víno za času sbírky hned pořád v lisu [3]) vytlačené vaří, a tak zvařené do cizích zemí prodávají. Což proto činí, že u toho města jsou vína velmi sladká, kteráž jakby se na moře dostala, brzoby kyselá byla a zoctěla; ale vařená jsou trvánlivější, čistá, vonná, silná, by deset let i víc se chovala. Podlé čehož můžeme znáti, jaká nám malvazí naši někteří kupci buď sem sami vozí, aneb od jiných berou. Nebo nechajíc je 2, 3 aneb víc nedělí, ať nedím měsícův v láhvi [4]) čisté státi, netoliko se zkazí a skalí, ale zsmradí a nezdravé bude. Což patrná věc jest, že je nám sem prostější vozí, i někteří zde to umějíc, strojená z vín chatrných a třebas domácích, přidadouc věcí k tomu povědomých, dělají a za malvazí z *Candie* prodávají.

Nevařené malvazí roste okolo *Candie* a *Canea*, a proto ho nevaří, že tak sladké nebývá; také se ven z ostrovu nemnoho vozí, ačkoli jest lacinější nežli vařené, nebo je obyčejně sami obyvatelé toho ostrovu pijí, a pakli ho co jinam vezou, to toliko pro nápravu jiných vín činí, jakž to Vlaši výborně umějí. A také letním časem lidé tam bydlející raději pijí vlaská vína, když je dostati mohou, nežli své vlastní, a to z té příčiny, že lehčejší

[1]) šífům. [2]) koštovával. [3]) presu. [4]) flaši.

Digitized by Google

a ne tak silná jsou jako jejich, zvláště v takové horko píti. Nebo když jsme do města *Candie* přijeli, hned k nám některé přednější osoby své nejlepší víno v lahvích [1]) posílaly, přitom nás žádajíce, abychom jim zase naproti tomu našeho vína, které jsme s sebou z Benátek přivezli, odeslali, ješto bylo již nakyslé a k octu nápodobné; nicméně předce jsme jim vděk s ním učinili.

Druhá věc, kteráž se ven z země vozí nad jiné, jest dříví cypřišové, kteréhož veliké lesy a výšky nesmírné jsou, tak že ho k domácímu palivu i jinému dílu truhlářskému aneb tesařskému, až i na lodí [2]) místo stožáru [3]) užívají; o tom i *Dominicus Niger* svědčí. Potom vaří se znamenitý cukr v tom ostrovu, jakž pak zde nejlepší chtíce jmenovati, cukr *Cande*, jakoby z *Candie* byl, jej nazíváme.

Ve všech okolních ostrovích tak mnoho a rozkošných zahrad, v nichžby výbornější a rozdílnější stromoví pospolu bylo, se neuhlédá; nebo mandly, fíky, granátová, pomorančová, limounová, citronová, Adamová jablka, pinelly a jiné u nás drahé ovoce u nich obyčejné jest, tak že každému rozkoš velikou i mysl a chut, nerci-li toho požívati, ale i na to patřiti dává.

Vrchnost toho ostrovu mnoho set let bývala z vlastního národu, jako králové, kteříž nad jinými ostrovy v Asii i v Řecké zemi znamenité země držívali; ale potom ten ostrov pod moc Římanův, a od nich pod správu Konstantinopolitánských císařův přišel, kteříž ním několik set let vládli, až jej potom *Bonifaciovi*, markraběti *Montisferratenskému*, Vlachu, *Baldvinus*, hrabě Flandrie a císař Konstantinopolitánský, daroval, kterýž jej léta 1194. za jistou sumu obci Benátské, jakž *Bellonius* svědčí, prodal; a tak Benátčané jej až posavad drží, a pro správu jeho vždycky ve třech letech jednoho z pánův radních, s plnou mocí a právem, titulem vlasky *il potesta*, jako za hejtmana a správce posílají a směňují, z kterýchž každý domů se navrátě, zprávu [4]) i počet vladařství svého knížeti Benátskému a jiným spolu pánům učiniti musí, a někdy takový pro zlé hospodaření [5]) statku i hrdla odsouzen bývá.

Tehdáž právě, když jsem tam byl, přijel jiný vládař z Benátek, jsa provázen od několika Benátských *galei*, i slavně v městě *Candii* přivítán, že se bylo nač podívati; jakož pak i ten hejtman s praporcem svého lidu, kterýž se na naší lodí [6]) s námi

---

[1]) flašich. [2]) šífy. [3]) mastbaumu. [4]) relací. [5]) šafování. [6]) návi.

Digitized by Google

z Benátek plavil, také od šatstva a zbraně opatřen jsa, téhož dne vtrhl.

Jiných pevností, krom dotčených tří měst, několik dobře lidem osazených páni Benátčané drží, však nejvíc město *Candii* opatrují, kteréž pro příležitost a velikost i bezpečnost přístavu [1]) valně od přespolních se navštěvuje, pročež musí se silně hlídati [2]); ač samým přirozeným položením velmi pevné jest, jsouc vůkol vrchem jako nějakú hradbou obklíčené, ať nedím co se bašt, zdí a jiných municí dotýče, kteréž se tu při něm nákladné nacházejí; přístav [3]) leží jako měsíc, věži přepevnou k obraně na rohu maje; a přes to den ode dne víceji se pevní, i vnitř od stavení valně šlechtí, a to tak, jakoby nikdá dosti pevné a rozšířené býti nemělo.

Nachází se v témž ostrovu pokolení z ptactva, jménem latinským *caprimulgus*, kozidojka, u velikosti žežulky u nás, kterýžto pták nočním časem kozy a ovce na poli dojí a s velikou škodou sedlákův mléko vytahuje a žere, bystře se uměje buď k stojícímu aneb ležícímu dobytku připojiti. O tom ptáku i staří psali, jako mezi jinými vůbec známý *Ovidius* 6. *Fastorum* takto: „Rozprávějí o nich, že děti kojné klibají, a z nich jejich krev zsou. Jmenují se v latinském jazyku *striges* (jakoby řekl „vrzavky"), proto že času nočního hrozně a strašlivě vrzají."

Zvěři líté, jako vlkův, lišek, medvědů atd., na tom ostrově, ani sov není, aniž jsou jací zeměplazové jedovatí, ač *Bellonius cap.* 18. a *Plinius lib.* 8. *cap.* 58. píše, že se tam trojí hadi nacházejí, ale by uštipli aneb ubodli, však že jedem nenapustí a nenakazí. Jednoho jsem hada dosti velikého u jedné studénky, dvě míle od města Kandie, lézti viděl; i ptal jsem se jednoho Řeka poustevníka (kterýž vlasky uměl), jsou-li také v tom ostrově hadi, že někteří o tom vypravují, že žádných se tam nenaleza. I ukázal mi na svou bradu a odpověděl, že jest jich více nežli vlasů v jeho bradě, však že nejsou škodliví aneb jedovatí. Svědčili mi to nejedni toho ostrovu, a píší také o tom i jiní, jako *Munsterus in Cosmogr.*, že místo jedovatých zvířat ženy téhož ostrovu tak jsou jedovaté, když se rozhněvají, udrápnouc aneb ukousnouc někoho z mužského pohlaví, nepřijme-li i hned něco proti jedu a *antidotum*, že konečně od toho umříti musí.

Koroptvy veliké nejprvé jsem v tom ostrově uhlédal, a ty jsou mnohem větší nežli u nás, pysky a nohy červené majíc, maso pak

---

[1]) portu. [2]) vartovati. [3]) portus.

Digitized by Google

bílé i oči co bažant; jakož jsem pak potom i v zemi Svaté mnoho jim podobných viděl.

Toto k zavírce doložiti musím o pohanském spůsobu, kterýž se od nich nižádným předešlé ani nynější vrchnosti jejich právem, při pohřbení, želení a pláči mrtvých vykořeniti nemohl a nemůže. Nebo ačkoli řeckého náboženství jsou a křesťané slouti chtějí, nicméně proti patrnému slovu božímu nesmírně a neobyčejně svých mrtvých pláčí, a to tímto spůsobem: Kdyžby kdo umřel, hned se ženy v jisté místo k tomu dožádané shromáždí, a tu od jitra až do večera s křikem a pláčem velikým (byť jim z srdce nebylo, jakož býti nemůž) v prsy se bijí, vlasy sobě s hlavy trhají, tvář ukálejí, a to z té příčiny, aby přístojícím a tudy jdoucím lítost a žalost spůsobily. Mezi tím také jistou a k tomu vycvičenou ženu hlasu zvučného za peníze najmou, kteráž jistý zpěv s pláčem začíná i po jiných vydržuje, tím nebožtíka život od mladosti až do skonání jeho vypravují a vychvalují. Po takovém pláči, když čas přijde, tělo mrtvé k hrobu nesou, a na pohřeb každá žena svobodu jíti má; tu jdouce bijí se, pláčí a potvorně stavějí, ramena a prsy, jakoby z nešetrnosti a veliké žalosti to činily, obnažují a ukazují. K tomu i ty, kteréž jsou krásné a pěkného těla, naschvále se strojí a ukazují, aby tudy mládencům a vdovcům krásou svou k zamilování a k stavu manželskému jich požádání příčinu daly. Jiné pak ženy a nevěstky cizím mužům a mládencům k hřešení všelijaký podpal činiti se snaží. Toho všickni z mužského pohlaví, aby tak pěkného divadla nezmeškali, a zdaliby co hodného dostati mohli, každý podlé úmyslu dobrého neb zlého pilně šetří. ***Bellonius cap.*** 5. ***lib.*** 1. ***observ.***

Kapitola 9.

O plavení se od ostrovu Kandie až k ostrovu Cypru.

V pátek po sv. Vavřinci, to jest 14. dne měsíce Srpna, ráno jako o snídaní přijel *patron* s svými důstojníky [1]) z města *Candie* do lodí [2]), a jsa úmyslu co nejdřív vyjeti, poslal pro nás k břehu jednu gondoli, na níž jsme až k lodí [3]) přijeli a tu do poledne očekávali; však velmi nám divno bylo, že jsme v lodí [4]) větší prostranství měli a v ní u prostřed prostoru [5]) volně se procházeti

---

[1]) officíry. [2]) náve. [3]), [4]) návi. [5]) placu.

Digitized by Google

mohli; pročež po těch vojácích, kteříž nám tak uprázdnili, nic jsme netoužili.

O poledni, když počal vítr nastávati, poručil patron kotve z moře vytáhnouti, plachty rozestříti a ze tří kusův vystřeliti; na to ve jménu božím od ostrovu *Candie* k ostrovu *Cypru* šťastně jsme se plaviti začali, majíce město *Candii* i ostrov po pravé ruce.

V sobotu ráno, jenž byla památka na nebe vzetí panny Marie, to jest 15. dne téhož měsíce, jeli jsme prudce, a až do poledne zemi *Candii* viděli, potom nic než toliko nebe a moře, až zase k večeru po levé straně spatřili jsme dva ostrovy: jeden slove *Casso*, a druhý *Scarpanto*, na 12 mil vlaských od sebe vzdálí. První (*Cassa*) sloul prvé *Casos*, jest malý a před kolikas málo lety lidmi Řeky osazený, prvé však pustý byl. Druhý (*Scarpanto*), který prvé sloul *Carpathos*, jest větší (jakž se zdá, i mně to jistili) nežli ostrov *Zante*, a v něm pevnost lidem osazená, na ten čas císaři Tureckému v poddanost uvedená, prvé pak byla pánův Benátčanův. Času večerního opět (podle obyčeje) na zvonec se zazvonilo a letanie spůsobem napřed položeným zpívala.

V neděli ráno 16. dne téhož měsíce měli jsme dobrý vítr, i ten celý den. Na levé straně ukazoval nám patron položení *Rhodizu*, ale bylo daleko. Téhož dne přihodila se nešťastná příhoda jednomu z našeho tovaryšstva, *Lampertovi* Nizozemci [1]), nebo mu všecky peníze na zlatě, v kabátě zašité, když kabát za truhlu položil, i s kabátem ukradli. Pročež ten ubohý *Lampertus* hořce plakal a naříkal, a *patron* mezi všemi výslech [2]) držel, všecko přehledával, ale nic nalezeno nebylo; ač někteří pochybovali, aby co toho v pravdě bylo, leč málo který dukát, kterýchž on však na mnoze býti pravil, ale spíše podvod [3]), na kterýž potom jemu k dobrému a nám ke škodě přišlo. Také ten den rozstonal se na zimnici můj spolutovaryš pan Heřman Černín, kteráž však při něm dlouho netrvala. A po mně velmi bolaví a palčiví nežitové se vyrazili.

Dne 17. téhož měsíce neviděli jsme nic než nebe a moře, a však byl dobrý vítr, tak že jsme rychle až do rána 18. dne téhož měsíce, to jest do úterka jeli. Toho dne již viděli jsme po levé straně ostrov *Cyprus*, a tu se vítr utišil. Potom před polednem počal dobře a silně váti, že jsme za jednu hodinu deset mil vlaských ujeli. A když naposledy čím dále tím více větru přibývalo,

---

[1]) Nydrlanderovi. [2]) *examen*. [3]) fortel.

Digitized by Google

obával se patron z tak prudkého jeho hnání nebezpečenství, a rozkázal velkou plachtu i jiné tři malé spustiti; však předce jsme mírně jeli a k ostrovu se přibližovali, až i jeho dosáhli. Tu majíce jej po levé ruce, vedlé něho jsme jeli, a na jednom místě nedaleko od moře stavení jakéhosi pustého kláštera viděli; o němž nám toto povídali, že před lety, dokud jsou v tom klášteře mniši bydleli, vůkol toho kláštera bývalo veliké množství hadův a žížal rozličných, kteréž lidem velice překážely a nemnoho se tu zastaviti daly. Z té příčiny chovali mniši mnoho koček, kteréž k tomu učili a vedli, že je každého dne hned ráno z kláštera vypouštívali, a na myslivost těch žížal vysílali, kteréž ony lapaly a dávily, však žádné nejedly. Aby pak ty kočky své vychování měly, vždycky o poledni na jeden k tomu nařízený zvonec pro samé svolání jich zvonívali: ten jakž ty kočky uslyšely, do kláštera se sběhly, a tu jim jísti dali; potom zas k té práci se rozběhly, a tím spůsobem i večer svolávány bývaly; tak že se mniši za čas tu zdržeti mohli. A však naposledy mezi ty mnichy mor přišel; někteří kladou tu příčinu, žeby ty kočky od těch hadův jedem nakaženy byly, od nichž i mniši se nakazili, že na větším díle pomřeli, a ostatek jich pryč ujelo, kláštera pustého zanechavše, kterýž tak až podnes zůstává. Ten klášter rozuměti jest, že jest byl bohatý, a sloul u sv. Mikuláše; mniši v něm byli řádu sv. *Basilia*. Protož to místo a krajina okolo toho kláštera od těch koček slove až podnes *Capogatte*.

V středu 19. dne měsíce Srpna ráno ten tuhý vítr se utišil, a ku polednímu času byl příhodný, jímž jsme dobře cestu naši konali. Okolo nešporů přijížděli jsme k městečku, u něhož jsme státi měli, jménem *Arnica*, půldruhé vlaské míle od moře, a zastavili jsme se na jednu míli vlaskou od břehu. Potom rozkázal patron ze tří kusův vystřeliti, plachty spustiti, svázati a kotve zavrci. A tak jsme tu již k ostrovu Cypru s pomocí boží se dostali, a vyjevše 14. dne měsíce Srpna od ostrovu *Candie*, 19. dne téhož měsíce k dotčenému městečku *Arnica* přijeli; učiní z ostrovu *Candie* sedm set mil vlaských, českých sto a čtyřidceti, od Benátek dva tisíce jedno sto mil vlaských, českých čtyry sta a dvadceti.

Digitized by Google

Kapitola 10.

O přijetí k ostrovu Cypru, a co v něm předsevzato bylo.

V městečku *Arnica* když lidé střelbu v lodí [1]) slyšeli, množství jich z něho k moři vyběhlo a přišlo, jak Turkův tak i Řekův. Patron pak dal nás poutníky na břeh vysaditi, a tu jsme od té chasy turecké obstoupeni byli, každý z nich věděti chtíc, odkud jsme, kdo jsme a odkud jedeme; ale krátce jsme je odbývali, na všecky otázky, že z Benátek jedeme, odpovídajíce. V tom *gvardian* jednoho kláštera v městečku, zvěděv, žeby poutníci přijeli, vyslal nějakého bosáka Vlacha, a s ním dva jiné přespolní poutníky, kteříž nedávno před tím, navracujíce se z Jerusaléma, tu se dostali; ti k nám obklíčeným přišli, a ze zástupu [2]) vyvedše, do městečka provázeli, až potom i do velmi malého kláštera, v němž *gvardian* toliko sám čtvrtý se zdržuje, nás přivedli. Jest pak tu kostelík z kamene vystavený, a mezi stavením kláštera a kostelíkem jejich místo [3]) dosti veliké a prostranní, v němž dva fíkoví stromové velicí plní fíkův stáli; a tu nás *gvardian* s ostatními dvěma bosáky vítal, do kostelíčka jejich uvedl a letanii spolu s námi zpíval, i z šťastného příjezdu pánu bohu děkoval; potom šli jsme s nimi do staveníčka jejich, a tu nám dvě komůrky vykázal, kdežto my z počátku a při odpočívání našem známili jsme se s těmi dvěma poutníky, a od nich na všelijaké příležitosti země Svaté a Jerusaléma, i příhody jejich se vyptávali, mnohé potřebné zprávy došli a všecko sobě poznamenali. Ti poutníci v ostrovu Cypru 20 dní před naším příjezdem se zdržovali, a na samou příležitost lodí, kterážby [4]) do Benátek i kdekoli jinam do křesťanstva jela, očekávali, a tehdáž ještě o žádné nevěděli. Byl pak jeden z nich z ostrovu Sicilie, člověk uctivý a přívětivý, okolo 28 let stáří; ten co tu v klášteře byli, k každému jídlu na stůl strojil a všecky potřeby řídil, zvláště před jídlem na strom vlezl, fíků natrhal a je přinášel, a co mohl nejvíc se pokořil, nejináč se stavěje, než jakoby druhého Vlacha tovaryše svého služebníkem byl; postava však jeho a obyčejové vzáctní, mluvení i obličej dávali znáti, že se kryje, aby kdo jest poznán nebyl. A však když jsme naň pozor dávali, i řečmi našima všelijak jeho zkoušeli, naposledy přátelsky a důvěrně se nám otevřel, a žeby jeden z ry-

[1]) návi. [2]) z houfu. [3]) plac. [4]) šífu, kterýžby . . . jel.

Digitized by Google

tířův Maltezských byl, se přiznal, a zase i kdo a co jsme, od nás přezvěděl. Tu jeden druhému se podivil, že v tak nebezpečné časy, my pro válku pána a císaře našeho s Turkem, na ten čas trvající, on pro věčnou válku rytířův Maltezských a ustavičné po moři do Tureckých zemí vpády a škod dělání, do nepřátelských zemí jsme se vydati směli. Nicméně předce jsme toho rytíře při jeho službě a posluhování zanechati musili, aby se vyzvědači [1]) něčeho nedomakali; jakož pak při večeři, když jsme s gvardianem a mnichy (byvše dosti dobře od jídla a dobrého vína uctěni) jedli, jeho jsme nešetřili. U večer pak do komůrek našich jsme se navrátili a na modracích odpočívali.

Ve čtvrtek, to jest 20. dne měsíce Srpna, zjednal nám *gvardian* dvě káry s spřeží volův, kterýmižby naše truhly z lodí [2]) do kláštera přivezli. Však jak z lodí složeny [3]) byly, musili je dva poutníci z tovaryšstva našeho tam vyslaní Turkům k tomu nařízeným otevříti, i všecky dáti přehledati, zdaližby se co, nač clo uloženo jest, v nich našlo; ale když nic toho nenalezli, propustili je. Toho dne radši jsme se s *gvardianem* o plavení do země Svaté, a na věci toho ostrova paměti a spatření hodné vyptávali; neb jsme znali, že chudí hospodáři byli a málo důchodů na vychování sebe, nerci-li nás měli. Když noc přišla, nechtěli jsme v komorách pro množství komárů ležeti, ale dokud jsme tam byli, vně na prostoru [4]) pod fíkem jsme odpočívali.

21. dne téhož měsíce, když se rozednívalo, vstavše šli jsme do kostela a mši slyšeli. Potom, jakž jsme na tom s *gvardianem* předešlého dne zůstali, vyšli jsme s jedním bosákem nám přidaným na dvě míle vlaské od *Arnica*, k jednomu místu, kde se sůl dělá, a slove vlasky *punto delle saline*.

V tom dotčeném místě jest prostor [5]) zdýlí i zšíří veliký, na spůsob rybníka ve tři sta kop násady, od moře vzdálí jedné vlaské míle. Ten na zimu plný vody naběhne, a v létě od horkosti slunečné vyschne, a tak plný soli co sněhu zvýší půl lokte a méněji, jak kde víc a výšeji voda stála, zůstává. Na spůsob některých míst v *Europě*, jako v Hišpanii *in Lusitania*, v zemi Francouzské [6]) u města *Aiquemortes* v krajině *Languedos* řečené a v království Neapolitánském ve Vlaších, kdež také rybníčky nadělané mají, vody do nich jistou míru z studnic, do nichž z zátok

---

[1]) špehýři. [2]) náve. [3]) z náve vyladovány. [4]) placu. [5]) plac. [6]) Frankreichu.

Digitized by Google

mořských voda vedena bývá, aneb jsouce na břehu mořském vykopané, sama se do nich táhne, napouštějí, a měsíce Srpna po několikráte tak činíc, od samého slunce z vody vyvařenou a spečenou sůl, pěknou bílou co sníh shromažďují. Však tento rozdíl jest soli v Cypru a dotčených v Europě, že v Cypru drobná, sypká a jako rozetřená jest, jinde pak na spůsob sněhu deštěm smočeného a pomrzlého lesknoucí a tvrdá jest, tak že se teprv tlouci musí. Jak se pak ta voda tam dostává, někteří pravili, že z moře bývá napuštěna; jiní, k nimž já přistupuji, zprávu dávali, jakž i položení místa to ukazuje, že když zimním časem pršívá, voda z hor struhami k tomu udělanými do toho místa naběhne, tak že v zimě množství husí a kačat divokých na ní se zdržuje a bývá, potom z jara slunečným horkem se vytáhne, a na sůl ostatek způsobí [1]). A kdyby vody dostatek byl, několikrátеby do roka se napustiti, vysušiti a soli nasaditi mohlo; ale na ten čas toliko jednou v roce se toho dostává. Když jsme tam přišli, nemálo jsme jí tam ležeti spatřili, a lidu množství, zvláště Řekův, kteříž z roboty to dělati musejí, s lopatami tu sůl sbírajícího, do košův na oslích sypajícího a ven z místa toho na hromady, co u nás malé stohy obilné neb senné [z níž se potom na lodí nakládá [2]), rozvažuje a na statisíce prodává], ji vynášejícího. To pak místo i druhé menší dálejí do ostrovu k straně půlnoční ležící, nad jiná okolní slané býti musí, nebo sám jsem té prsti kus vzal i okusil [3]) a velmi slanou zem býti shledal. Jest pak o ní zvláštní rozprávka (kteráž jak podstatná a k víře podobná býti může, upřímnému čtenáři k uvážení připouštím), že za času putování apoštolův páně Barnabáš, učedlník sv. Pavla, tudy putoval. Nebo, prý, cesta rozkošná byla a všudy vůkol vinice, jakž toho položení při vrších dosti ukazuje; a přišed k jedné studnici aneb čisterně, uhlídal děvečku, ana z ní vodu váží, i žádal, aby mu píti dala, ale ona mu toho odepřela, vymlouvajíc se, žeby voda slaná byla a ku pití nehodná. Ale sv. Barnabáš věda jináče, a že sladká a dobrá byla, rozhorlil se a jí odpověděl: „Poněvadž pravíš, že jest slaná, i budiž slaná, i to všecko okolní místo,“ a od té chvíle žeby slané býti mělo.

Nazejtří, totiž ráno v sobotu 22. dne téhož měsíce, přemýšlel *gvardian*, i my jsme se starali o lodí, na nížbychom se do země Svaté plavili; a již na tom bylo, že jsme jednoho z tovaryšstva

---

[1]) *ztemperuje.* [2]) šífy laduje. [3]) koštoval.

Digitized by Google

našeho do *Famagusty* vyslati chtěli, aby tam nějakou loď zjednal. V tom nám nenadále a vděčně oznámeno, žeby nějaký *Surian* z země *Syrie*, kteráž s zemí Svatou mezuje, nás do *Joppen* dovezti chtěl, a pro smlouvání s námi přišel. Tu my zjednavše sobě tlumače, kterýž arabsky s tím Surianem mluvil, tak dlouho jsme s ním smlouvali, až jsme na 35. *piastrů* přivedli; kterýž nám všecko přátelství a pohodlí i za dobrotu lodí své sliboval, a my na to se bezpečíce, ji jsme shlédnouti zanechali.

V tom povstala mezi námi roztržitost strany toho Nizozemce[1]) *Lamperta*, kterémuž, jakž nahoře položeno, peníze ukradeny býti měly. Nebo vidouce jej býti bez peněz, a an se dále s námi jeti strojil, poznavše to, báli jsme se, abychom za něj (jakž se to jiným přiházelo) všech platův poutnických v zemi Svaté Turkům platiti nemusili. Protož někteří se ohlašovali, že sami sotva s svou potřebu peněz mají, a k tomu aby s námi jel, nepřistupují; ale kdo jeho s sebou vezme, ten aby za něj platil. *Lampertus* zvěděv o tom a slyše ty řeči, velice byl zarmoucen, a nevěda svými výmluvami co sobě prospěti, ujal se jiné cesty. I znaje to, že jsem měl obyčej někdy samotný okolo kostela klášterského se procházeti (nebo také nejvíc okolo pana Černína a mne býval, nám přisluhoval, a my jej z Benátek všudy stravovali i naň laskavi byli), jednoho času čekal na mne, a jakž mne spatřil, přišed ke mně na kolena padl, ruce obě zdvihl a s pláčem pro boha prosil, abych se k tovaryšstvu za něj přimluvil, aby ho s sebou do Jerusaléma vzíti se nezpěčovali; oznamujíc, kterak jest otec jeho tu pout vykonati slíbil, ale že před časem umřel, však na smrtedlné posteli jeho zavázal, aby za něj takovou pout vykonal; pročež žeby on pokojně na světě živ býti nemohl, kdyby tomu svému již započatému předsevzetí dosti učiniti neměl, zvláště když jest tou nešťastnou příhodou krádeže k nedostatku peněz přišel, ješto se to nejednomu na podobných cestách, i při jiných větších opatrnostech lidských přiházi atd.; sumou, tak mnoho žalostivě toho přednášel, že jsem spravedlivou lítost nad ním měl; až i toho dokládal, že jak se tam dostane, o něj další starosti a vydání míti nemáme, proto, neb jest konečného úmyslu tam se opatřiti, osaditi, i do živobytí svého zůstati. Tak tedy pohnut jsa, smluvil jsem se s panem Černínem, a obadva spolu tovaryšstva za něj jsme žádali, aby se k němu láskou naklonili, zakázavše se předně jemu peněžitou

[1]) Nydrlandera.

Digitized by Google

pomoc učiniti. I dal to pán bůh, že jsou naposledy, ač těžce, k tomu povolili, a složivše se dle možnosti, každý něco jemu udělili; a tak od té doby jeho v plavbě na svůj náklad jsme chovali.

23. dne měsíce Srpna v neděli ráno šli jsme do kostela, a po vykonání služeb církevních pomalu jsme se na cestu strojili, však ten den ještě v klášteře zůstali.

Kapitola 11.

Vypsání ostrova Cypru.

Cyprus slove česky pěkný, čistý aneb květný; někdy sloul *Macaria insula*, to jest z řeckého na česko „blažený ostrov". V okrouhlosti své obsahuje 427, na dýl 200, na šíř 125 a místem méně, mil vlaských (*Bordonius*), ač *Strabo lib.* 14. okolo 500 mil vlaských okrouhlosti jeho, našich českých 160 pokládá. K půlnoci má proti sobě *Ciliciam*, k západu *Pamphiliam*, k straně polední *Phoeniciam* a k východu *Syriam* a zemi Svatou; jest, jakž obyčejně pokládají, 40 mil našich vzdálí od Jerusaléma, tak že všecky ostrovy toho moře příležitostí svou daleko převyšuje, netoliko pro mnohá města s přístavy [1]) bezpečnými vůkol země, ale pro blízkost, a jako že u prostřed cesty všem do Egypta, *Syrie*, *Asie* menší, Řecké země, do Vlach, *Hispanie etc.* se plavícím, pro sklady kupecké, i všech potřeb opatření pohodlný jest.

Plinius píše *lib.* 4. *cap.* 12. a *lib.* 5. *cap.* 31., že jest v něm za starodávna bylo devatero království, ale nyní a od mnoha časův sotva jedním býti může. Všech časův byl a posavad jest nad jiné úrodný, a zemi Svaté na žádných úrodách nemnoho napřed dal; neb v něm šmaragdy, diamanty, jaspisy, křištály — jakž to svědčí *Solinus*, na odpor *Pliniovi*, kterýž *ult. lib. nat. hist.* píše, žeby od velikého mrazu křištál pocházel; ale *Diodorus lib.* 3. praví, že velikým horkem co nejčistší voda v zemi se srazí a speče — mramory rozličných barev, měď a jiní kovové, i kamenec nad jiné země nejlepší se nacházejí; vína, medu, obilí, bavlny, kteréž semena každého roku na pole sejí, a z těch semen, ješto nejsou větší než jako pecka z třešně, vyrostou křovíčka, a na těch jakési

---

[1]) porty.

Digitized by Google

šešulinky okrouhlé co nyšpule, a ty jsou vnitř plné bavlny, coby jí nacpal; potomně se ta šešulinka, když dozraje, sama od sebe na čtvero rozpukne, a z těch bavlnu vytahují; ač jsou i vnitř v bavlně ty semena, kteráž dobývají a potom k semenu zase chovají, zbytky pak do jiných krajin vozí a prodávají. Také ve všech východních krajinách neroste lepší bavlny jako v tomto ostrově. Cukrových třtin aneb rákosí (z nichž cukr vaří) hojnost, soli a štěpoví k ovoci, jemuž u nás „sv. Jana chléb“ říkáme, lesy veliké má.

Při času svatého Ducha bývá žeň, potom dále v létě pusto od horka, až všecko vyprahne, v zimě nejpohodlnější a nejlepší pastvy bývají; z kterýchžto příčin hned za času pohanstva nejrozkošnější v něm život obyvatelé vedli, až i ona *Venus*, již za bohyni pohané slavili a za paní rozkoše a milosti drželi, tam byt svůj měla, i jménem toho ostrova jmenována byla; odkudž pošlo, že kdo tehdáž věk svůj v rozkošech a chlipných žádostech stráviti chtěl, do něho se vypravoval, a tam spíše zůstal, nežli odtad vyjel. Jakož pak chrámů Venuši oddaných množství tam bylo, při každém hájkové a stromoví rozkošné, v nichž mnoho nevěstek a manželek vdaných každého času bývalo, kteréž každému bez vybírání k vůli bývaly, domnívajíce se tím bohyni své službu a čest činiti, aniž to které z nich na ujmu poctivosti bylo, nýbrž od mužův, co u křesťanův k službě boží do chrámu páně choditi, tak tam do těch peleší nutkány a vysílány bývaly. *Justinus lib.* 18. *Alex. ab Alex. lib.* 1. *c.* 24. *ex Lactantio.*

Valerius Max. lib. 9. *c.* 1., *Plutarchus de dignos. adulat. Athen. lib.* 6. *c.* 6. píší, že v něm ženské pohlaví tak povolné a úlisné bývalo, až i cizím paním a královnám sloužíc v ženstvu [1]), když na vozy aneb koně sedati chtěly, před ně na zem se kladly, aby po nich nahoru co po stupních vstoupaly, od čehož také tehdáž *scalulae*, totiž schůdky, nazívány byly.

V tom ostrově dělají šamlat, vlasky *cambelloto*, z kozí srsti, kteréžto kozy jsou veliké, srst mají měkou, na spůsob hedbáví, a dlouhá jim visí na píď i víc, z nichž ji co vlnu buď stříhnou aneb sčeší, potom přidadouc tkají a spravují. Toho plemena koz J. M. C. sem do Čech přivesti a jich na Křivoklátském panství i jinde na mnoze chovati dáti ráčí.

Roste v něm také stromovíčko malé, květ bílý a jako růžičky

---

[1]) fraucimeřích.

Digitized by Google

velmi vonné nesoucí, z něhož prášek vonný dělají a daleko jej vozí, slove *pulvere Cyprio,* prášek Cyprský, jehož i já trochu u sebe mám.

Píše *Saxo lib.* 12., že země toho ostrova žádného mrtvého těla přes noc nevytrpěla, ale každé, jak ve dne pochováno bylo, hned tu noc potom z sebe zas vyvrhla, až *Ericus II.* král toho jména Dánský [1]), s svou manželkou *Botildou* do Jerusaléma putujíc, v tom ostrově hodinou smrti postižen jsa, a maje umříti, tělo své do nejhlavnějšího města vnesti a pohřbiti poručil, s tím doložením, ač jest předešle země mrtvého netrpěla, že budoucně trpěti počne a bude; což, prý, žeby od té chvíle tak se státi mělo, a posavad země mrtvá těla trpí. Jak se o tom dále smýšleti má, každý souditi může, kdo pošetří, že jsou předešlých věků lidé toho ostrova i okolní, a zvláště pohané, těla mrtvá na prach pálili, a ten teprv do nádob shromáždíc do země zakopávali, jakž to všickni staří historikové svědčí.

Přední města toho ostrova za starodávna bývala *Paphos, Salamis, Nymosina.*

Paphos, nyní slove *Baffo,* při moři ležíc, stolici biskupskou mělo. V tom městě pohanská bohyně *Venus* chrám nákladný a vší chlipné žádosti plný měla, a tu často bydlívala; o němž Rudolf Kirchherr v své *peregrinací* léta 1350. píše, že tak rozkošný a jako okouzlený byl, když kdo toliko na zem se položil a v něm spal, znamenitě tělesnými žádostmi přese všecko spaní pokoušín a trápen byl, jakoby ta země k hříchu ponoukala. Obraz její v tom chrámě stál z slonových kostí nákladně udělaný. Sv. Pavel v něm kázal, oslepil *Elimasa* čarodějníka, a vládaře *Sergia* k víře Kristově obrátil; v Skutcích apoštol. v 13. kap. Bylo slavně vystavené, ale mnohým zemětřesením a spíše spravedlivou pomstou boží, pro nešlechetnosti, kteréž se v něm dály před časy za pohanstva, i potom když v něm křesťané byli, spustlo. Nebo jednoho času, když od krále toho ostrovu sestra krále Englického, kteráž tudy putujíc do Jerusaléma, tu se zastavila, mocí násilnou poškvrněna jsouc, příčinou byla, že jest bratr její to město i jiná okolní mocí dobyv, z kořen [2]) vyvrátil a zkazil; tak již pobořené a roztrhané posavad zůstává, ač je ještě znáti jest po slavně vystavených kostelních zdech, věžích a jiných zříceninách. Ukazují tam podnes při jednom zbořeném klášteře sklep, a v něm jiných sedm jeskyní,

---

[1]) Dennemarský. [2]) gruntu.

Digitized by Google

v nichž, praví, žeby oněch sedm ospalcův, ješto některé sto let spali, tehdáž leželo a odpočívalo. Jakož pak i to jistí, že v tom sklepě sv. Pavel s Barnabášem u vězení, když tam kázal, držán býti měl. *Breidenbach: Alexandri* falckraběte putování do země Svaté. Nedaleko od *Paphos* bydlel sv. *Hilarius* a sv. *Manna*, rodilý z *Lucanie*, o nichž v životech sv. otcův [1]) se vypisuje.

Tu také byl vrch vysoký a ze všech stran příkrý, na nějž toliko jedinou cestou jíti se mohlo, a nahoře dvě míle vlaské v okolku rovina se nachází; sloul někdy *Olympus*, na spůsob onoho v *Asii*, potomně Engaddy, od podobnosti v úrodách zahrady Engaddy v zemi Svaté při Mrtvém moři, o níž doleji na svém místě oznámeno bude. Na tom vrchu bývala vinice, jíž rovné v světě se nenacházelo, od rozličného ovoce a ryví, tak že někteří hroznové měli zrna co ořechy vlaské, jiní co švestky, jiní co žaludy, jiní jako hrách, černé, bílé, červené barvy, někteří bez jader, prohlídací jako voda, a skvostného vína, jakž to Šalomoun král svědčí a potvrzuje v své písni, kapitole 1., těmito slovy: „Hrozen z Cypru můj milý mně na vinicích Engadských.“ V kteréžto vinici za časův panování králův Cyprských *Templáři*, jsouce jí tehdáž v držení, přes celý rok 100 otrokův [2]) neb chlapův odsouzených a zajatých k vzdělání jí chovali, a na tom vrchu zavřené je měli. Potom sloul *Constantia*, od *Costo*, otce sv. panny Kateřiny tak nazvaný, jakž tomu někteří chtějí; ale mně se vidí od latinského slova *constans* pocházeti, to jest „stálý“.

Salamis, nyní *Famagusta*, má slavný a bezpečný přístav [3]) na moři. Z toho města byl rodilý *Solon*, jeden z sedmi řeckých mudrců nejpřednější. Do něho také sv. Pavel s Barnabášem přišel, když se z *Cilicie* do Cypru připlavil. *Actor*. 13. V tom městě byl sv. *Epiphanius* biskupem, a v něm jest pochován; i sv. panna Kateřina odtud rodilá byla.

To město za oněch časův v tom ostrově bylo nejbohatější na všecky věci. Nebo když je křesťané drželi, nacházeli se tam měšťané, kteříž tak slavně dcery své chovali, že, jakž Kirchherr píše, královna Francká na vší své ozdobě tolik klénotů neměla, co jedna z nich na hlavě nosila. A některého času jeden měštěnín soldánovi Egyptskému z svého vlastního pokladu zlaté jablko drahým kamením obložené, totiž jedním karbunkulem, jedním smaragdem, jedním safírem a jednou perlou, na velikou žádost jeho za 60.000

---

[1]) *in vitis patrum.* [2]) *sclavův.* [3]) port.

Digitized by Google

zlatých prodal, a potom zase to jablko od soldána za 100.000 koupiti chtěl, ale soldán ho prodati nechtěl. Těchto let stáloby za některékrát stotisíc. A praví, že tehdáž nevěstky tam bydlely, kteréž na statisíce statku měly.

Nejlépe se mělo za panování Benátčanův, a bylo od nich i biskupskou stolicí obdařeno, znamenitě opevněno, tak že je *Bassa Mustapha*, tureckého tyrana *general*, sotva v jedenácti měsících, a ještě s dobrovolným na veliké sliby a zakázky jeho odevzdáním, léta 1571. dobyti mohl, v jehož moci podnes zůstává.

Nymosina bylo pěkné město proti straně *Sydonu* a *Tyru*, při moři, do něhož z těch míst největší obchod [1]) býval, i biskupskou stolici mělo. A když město *Acon* v zemi Svaté, předešle *Ptolomais* řečené, od pohanův křesťanům odjato bylo, stěhovali se do něho Templáři, a v něm znamenité paláce vystavěli; však po obecném pobití [2]) jich ve všem křesťanstvu to město zemětřesením a vody mořské vystoupením z kořen [3]) vyvráceno jest, a posavad s velikými pěkných stavení a kostelův zříceninami zůstává.

Čtvrté město od některého sta let vzešlo, jménem *Nicosia*, v znamenitě rozkošném místě, při vrších úrodných a vinicemi dobrými osazených, z kterýchžto víno má tu vlastnost, že když se 6 neb 7 let chová, v bílou barvu se obrátí, a jest silnější nežli u nás mnohé pálené, a kdo je chce píti, musí devětkráte více vody, nežli jest vína, přidati.

V tom městě za křesťanského panování byla královská stolice, slavný dvůr, a nejpřednější všeho království páni v něm bydleli. Nyní jest v moci turecké, jsouc od nich velikou sílou a útokem [4]) dobyto léta 1570. a lidé v něm postížení, urození i neurození, všickni bídně pobiti [5]) byli.

V tom městě někdy ukazovali hrob na velikého muže, 12 pídí zdýlí, 7 zhloubí, 5 zšíří a 1 ztlouští, všecek z drahého jaspisového kamene udělaný, v kostele sv. Sofie; o němž se píše u nich, že jsou jej za času živobytí Krista pána dělali a k jeho pohřbu přistrojili, když slyšeli, že ho Židé ukřižovati dali; nemajíce Cyprští k tomu žádné příčiny než tu, že o jeho divích a zázracích mnoho slýchali. O tom hrobu na ten čas nic se neví, kde jest se poděl.

---

[1]) handl. [2]) zmordování. [3]) gruntu. [4]) šturmem. [5]) pomordováni.

Digitized by Google

Nedaleko od *Nicosie* jest vysoký vrch, slove Vrch křížový [1]). Na tom vrchu, dokud ten ostrov křesťané v své moci měli, byl kostelíček od sv. *Heleny*, císaře Konstantina Velikého mateře, vystavený, kteráž když tři kříže, totiž Krista pána a dvou lotrů, jednoho na pravici a druhého na levici ukřižovaných, v Jerusalémě v zemi zasypané našla, a tudy domů do *Constantinopole* jedouc tam se zastavila, líbilo se jí položení toho vysokého vrchu, tak že tu ten kostelík dala stavěti, a do něho kříž lotra na pravici postaveného, s kusem malým pravého kříže Krista pána oddala, aby tu chován byl, jakož pak po ten čas, dokud jej křesťané měli, vždycky se tu choval; ale nyní neví se, kam jsou jej Turci poděli, než jsou pamětníci, kteříž jej na větším díle stříbrnými plechy obložený vídali. A tak snad pro lakomství od Turkův polámán a rozházen jest.

Tento ostrov měl rozličné pány, a jakž se z pamětí historikův nachází, domácí králové mnoho časů ním vládli; potom jej Římané sobě podmanili; po Římanech na Řeky a císaře Konstantinopolitánské připadl, až jej král Englický *Richardus* z výš oznámené příčiny mocí opanoval a *Gvidoni Lusignano*, hraběti francouzskému, kterýž z země Svaté vyhnán byl, a to za jistou sumu peněz, postoupil. Kterýž on i potomkové jeho za drahný čas drželi, a okolní země *Cilicie* a *Pamphilie* při moři s městy pod poplatkem [2]) měli, až přišlo, že jsou se dva bratří o království nesnadili, z nichž jeden mdlejší jsa, k soldánovi Egyptskému utekl, a druhý s pomocí Francouzův a *Catalanův* na veliké armádě do Egypta táhl, tam *Alexandrii* dobyl, vydranooval [3]), vypálil, i jiná některá města týmž spůsobem zhubil, a tak s velikou kořistí domů se navrátil, potom pak brzy umřel. Z té příčiny soldán Egyptský silnou armádu spraviv, toho vyhnaného bratra a z nepořádného lůže pošlého, jménem Jakuba, s sebou vzal, zemi opanoval a jej tam za krále vyhlásil, uvedl a dosadil, však na ten spůsob, aby mu za to dobrodiní roční poplatek [4]) na jistých ze jména jmenovaných věcech kupeckých dávati povinen byl.

Král Jakub jsa neženatý, vypravil se do Benátek tím úmyslem, aby s pány Benátčany osobně se shledaje, proti nepřátelům, zvláště Egyptským soldánům, se spolčil; mezi tím spatřiv Benátské *gentildonny*, zamiloval jednu chudou pannu, však rodu slavného, jménem *Cornaru*, a tu sobě vyžádav, za manželku a královnu ji

[1]) *Mons crucis.* [2]) tributem. [3]) vyplundroval. [4]) tribut.

Digitized by Google

pojal, kteráž jemu ku poctivosti od pánův Benátských za dceru sv. Marka s jistými *ceremoniemi* přijata byla, a z důchodu toho nového otce sto tisíc dukátův věna dosáhla a králi přinesla. Tak vedlé toho spříznění, i pomoci pánův Benátčanův král Jakub své království utvrdiv, domů se navrátil léta 1472.; ale brzo umřel, královnu po sobě těhotnou pozůstaviv, kterážto ač synáčka porodila, a však prostředkem smrti časné jej ztratila a osiřala. Nicméně zmužile sobě počínala a království se ujala, nechtíc ho žádnému ani svěřiti ani postoupiti, až naposledy na veliké a mnohé jednání pánův Benátčanův i na slzavé prosby bratra vlastního a jiných přátel z Benátek k ní vyslaných k tomu přistoupila, že jest vlasti své tu vděčnost prokázala a Benátčanům království celého i pokojného léta 1484. postoupila, a sama letního času do Benátek se plavila, kdež od *Augustina Barbadica*, knížete, a senátorův na lodí *Bucentauro* řečené, s množstvím velikým jiných lodí a gondolí, kteříž jí vstříc až k kostelíku sv. Mikuláše, u přístavu [1]) ležícího, vyjeli, slavně přivítána a do města na též lodí *Bucentauro*, s nejpřednějšími paními [2]), s velikou radostí a slávou [3]) všeho města vezena byla. Potom na palác slavně připravený uvedena, a tu hned desíti hřivnami aneb librami zlata, na znamení lásky a přivítání, darována jest; kdežto jí přitom i městečko *Asulum*, při horách Taurisanských ležící, dědičně darováno, a k tomu 50 liber zlata platu stálého každoročně z měšce obecného, do živobytí jejího, vydáváno bylo; načež ona ctnostný a královský život, zůstávajíc až do smrti v stavu vdovském, vedla. Jakž o tom o všem pěkně a obšírně *P. Bembus*, kterýž tehdáž při jejím dvoře byl, *hist. Venetae lib.* 1. vypisuje.

Tím tedy spůsobem když Benátčané Cypru dostali, jej pevnili a dobře spravovali, však i poplatek [4]), pro uvarování zaneprázdnění, soldánům takový, jaký král Jakub smluvil, dávali. Až léta 1517. sultán Turecký Selim, přemohv soldána Egyptského a jeho zemi podmaniv, ten poplatek [5]) na se obrátil a na 8000 dukátův peněžité sumy přivlastnil.

Naposledy jiný sultán Selim, syn Solimana císaře, vypověděv pánům Benátčanům pokoj, veliké vojsko, totiž do 200.000 s *Mustaphou* baší, polním hejtmanem, na ten tak úrodný a pěkný ostrov poslal; kterýžto dobyv nejprvé *Nicosium*, a potom *Famagustam*, všecken pod moc tyranskou přivedl a podmanil, ješto ten ostrov

---

[1]) portu. [2]) matronami. [3]) triumfem. [4]), [5]) tribut.

Digitized by Google

Benátčané již devadesáte sedm let pokojně byli drželi. Hejtmana muže udatného v šedinách jeho, jménem ***Marca Antonia Bragadina***, rodem z Benátek, tam za ***potestata*** a vladaře [1]) vyslaného, Turci mimo připověd a slib svůj s velikým a všelikterak vymyšleným posměchem naposledy za živa odříti a z kůže svléci dali, pro samou jeho udatnost, kterouž spůsobil to, že jest Turkův do 50.000 při samém obležení ***Famagusty*** zahynulo a na místě [2]) zůstalo. Ale pomstil bůh našich udatných rytířův ještě jinou Turkův záhubou; nebo po třech měsících téhož léta 1571. páni Benátčané spolčili [3]) se a smluvili s papežem, králem Hišpanským Filipem a jinými knížaty vlaskými, a vespolek velikou armádu, přes dvě stě galer, krom ***galionů*** a jiných velkých lodí [4]), jichž množství bylo, vypravili, učinivše nad ní nejvyššího ***don Johan di Austria***, císaře Karla V. syna z levého boku, a krále Hišpanského Filipa bratra ***bastarda***, kterýžto s pomocí pána boha svedl s tureckou armádou bitvu na moři u ostrůvků, jimž ***Curzolari*** blíž ***Naupactu*** aneb ***Lepante***, za starodávna ***Sinus Corynthiacus***, „Moře Koryntské," říkají, a porazil ji, pobiv [5]) Turkův branných 25.000 a 8000 jich zajal, galery a lodí [6]) všecky, jichž více nežli křesťanských bylo, kromě třidceti, kteréž časně utekly a do Konstantinopole se doplavily, dosáhl, s kořistí nesmírnou, a zvláště 18.000 duší křesťanských, kteréž tu vysvobodili a do křesťanstva svobodně dovezli. Ten ostrov podnes v turecké moci zůstává, a bůh ví dokud. ***Leuenclavius.***

K závírce i toho nám ku příkladu a výstraze dotknouti musím, že pán bůh netoliko z země Svaté, po několikráte pohanům z moci od křesťanův vzaté a pokaždé dobře osazené, i z tohoto ostrovu křesťany z hodných příčin od Turkův vytisknouti dáti ráčil; neb ač v tom pořadí ještě ***Candii*** a k nám bližší země máme, však bůh milý ví, jak dlouho je držeti budeme, pro týchž hříchů páchání a nižádné jich umenšení.

Vezmu příklad v zemi Svaté z jednoho města, jménem ***Acon*** jináč ***Ptolomais***, a jiných slavnějších, jako Jerusaléma, Tyru, Sydonu atd. pominu. To město po časích knížete Gotfrida z Bullionu, kterýž zemi Svatou dobyl, a po něm ji potomci jeho nejdéle drželi (o čemž níže na svém místě vypsáno jest), bylo z kvadrátu a kusového [7]) kamene naskrz vystaveno, a vůkol, coby kamenem

---

[1]) regenta. [2]) placu. [3]) spuntovali. [4]) šífů. [5]) zmordovav. [6]) šífy. [7]) štukového.

Digitized by Google

dohodil, při zdech věže vysoké, a brány mezi dvěma, k tomu zdi tak tlusté, že se na nich dva vozové minouti mohli, příkopy široké a hluboké vnitř i zevnitř města, nad to za druhými příkopy jiné zdi a valy mělo; domové byli rovné vysokosti, vše z tesaného kamene, okna v nich malovaná řemeslnými díly, a spíše pevnostmi nežli domy prostými slouti mohli, maje mnohý z nich příkopy a mosty tak pevné, že po dobytí města dvadceti dní pořád pohané těch domův v městě dobývati musili, anižby všech domův a pevností dobyli, kdyby oheň a přípovědi pohanské křesťany k dobrovolnému poddání se nepřivedly. Přes ulice z oken jednoho domu do druhého vyvěšeny a roztaženy byly aksamitové, damaškové a z jiných drahých věcí koberce, a to pro horkost slunečnou a zastínění chodících. Bydleli v něm okolní páni, hrabata a rytíři, jako kníže z *Cesaree*, z Antiochie, z Tiberias, z Sur, hrabě z Tripoli, Joppen, z Baruty a mnozí jiní, kteříž takovou pýchu provozovali, že k víře nepodobné bylo; nebo na hlavách svých jako králové koruny nosili, drabanty, strážce [1]) skvostně oděné chovali, svobody divné a obzvláštní práva při svých hradích a palácích nařizovali, a co kdo mohl nad jiného vymysliti, aby ho v něčem strany pýchy předčil, to činil; až naposledy upadše v nesvornost, mnohé hříchy, ukrutenství páchali, a potom od Saracenův s velikým krve prolitím odtud vytištěni byli, a město rozbořeno jsouc, posavad pusté zůstává.

Tím spůsobem dálo se i jinde po jiných městech v zemi Svaté, až křesťané, utíkajíce před pohany, to zlé i do okolních zemí, a nejvíce do Cypru s sebou přinosli. Nebo v Cypru páni, rytíři a jiní možní lidé nic jiného nešetřili nežli pýchy a rozkoší, a k tomu, jakby mohli důchody zlepšovati a poddané své obtěžovati. Kdo tam 3000 důchodův měl, málo sobě toho vážili a nic jej za možného, než jakoby u nás sto kop měl, pokládali. A však také to všecko na pýchu a marnou slávu utráceli, mnozí do některého sta psů loveckých měli, k nimž množství čeledi a holotů chovali, sokolářů 20 i více, a jiné zbytečné útraty vedli, žeby snáze byli praporec vojáků [2]) ku potřebě, nežli samé myslivce a psy chovati mohli. A nad to jaký život na štvaní a lovích provozovávali, když se ženstvem [3]) a s čeledí na měsíc i víc do pole táhli, pod stany bydleli, že poddaní potravy [4]) za nimi voziti musili, a tam co nejrozkošněji v hojnosti všech potrav živi a veseli bývali.

---

[1]) vartýře. [2]) soldátů. [3]) s fraučimery. [4]) profanty.

Digitized by Google

Mnozí v takovou pýchu se vydali, že místem, jako v *Nicosii* při dvoře královském i jinde, lázně nákladné stavěli, v nichž lavice, svrchnice a všecky jiné potřeby, buďto stříbrným plechem pobité, aneb z celého stříbra dělané mívali; z toho o jiném hospodářství jejich každý souditi může, že jest z horšího kovu býti nemusilo. O tom Kirchherr, Štefan z Grumpenberku a jiní píší.

Z té tak nesmírné pýchy a marnosti co jest jiného zlého nepocházelo? a kdyžť jsou zevnitřními skutky tak těžce pána boha hněvali, kterak jsou ho vnitřními hněvati neměli? A protož vidíme, jak pán bůh při nich toho jistě dokázal, což předpověděti ráčil, že zlý strom, zlé ovoce nesoucí, vytne: i vyťalť jest nás a vykořenil z zemí těch nejúrodnějších všeho světa, a jest-li se nepolepšíme, strach aby nás i v těchto zemích spravedlivý hněv hospodina nepřikváčil a nepotřel. Čehož rač nás pane bože uchovati!

Kapitola 12.

O plavení se od ostrovu Cypru až k zemi Svaté.

V pondělí den sv. Bartoloměje, to jest 24. dne měsíce Srpna, my poutníci, jakž nás všech v počtu sedm bylo, na cestu jsme se strojili a potřeby od šatstva a potravy [1]), zvláště pak dobrého Cyprského vína v soudku okolo půldruhého vědra napřed do lodí [2]) snášeti dali; truhel pak, modrací a co nás zaměstknávalo, tu v klášteře jsme nechali, a místo toho každý po pytlíku a karnýři sobě zjednali, košile své a co tak drobného bylo, do nich vložili. Neb již v brzkém čase putování naše po zemi od Jafy nastávalo, a bylibychom takové tíže s námi vézti nemohli, majíc dosti na tom, že jsme pro naše osoby *camely*, totiž velbloudy, aneb osly k jízdě dostali; nicméně pokudžbychom se k Cypru, domů jedouc, zase navrátiti měli, byli nám z kláštera naše tak zanechané věci vydati povinni.

Po obědích složili jsme se vespolek a sebrali některý dukát, a to *gvardianovi* a *conventu* za *deo gratias* a místo almužny dali, v čemž s námi dobře spokojeni byli; a tak se všemi domácími i přespolními se rozžehnavše, každý s tlumokem [3]) na zádech na cestu k moři ve jménu božím jsme se vydali, jsouce od *gvar-*

---

[1]) profantu. [2]) žífu. [3]) filcem.

Digitized by Google

diana a těch dvou poutníkův vyprovázeni. Jakž jsme pak na místo v přístavu [1]) přišli, byli tu Turci pohotově, kteříž clo vybírali; těm jsme naše všecky věci rozvazovati a přeštárati dáti musili; ale když nic proti zápovědi nenalezli, byli jsme s tím propuštěni. V tom pro nás plavci naši s malou lodičkou, co polovice *gondole*, k břehu přijeli, a nás po dvakráte do své lodí [2]) svezli. *Guardian* na břehu zůstal, požehnání nám dávaje, a chvíli se na nás dívaje.

Když jsme tedy z blízka naši milou lodí [3]) spatřili, dosti jsme se jí všickni ulekli, domnívajíce se, žeby na spůsob Benátských, jak strany velikosti, tak všelikého jiného opatření byla, a z daleka se nám zdála jakoby toliko *barca* byla. Ale zmýleni jsme, a kdybychom byli časně to věděli, nijakžbychom se do tak nebezpečné lodí [4]) nedali, a to proto, že zdýlí nebyla více nežli sedm sáhův, a zšíří půl-třetího, po svrchu nebedněná a nezavřená, toliko se dvěma plachtami; tři *Suriani* samotní ji spravovali, s nimiž jsme my, ani oni s námi slova mluviti neuměli. Nemohše tedy jináče učiniti, na té lodí, kteráž *Caramusala* sloula, zůstati jsme musili, a plavci jedouc ještě jednou k břehu, jakéhosi řeckého kněze *caloiera*, kterýž touž cestu s námi do Jafy vykonati úmyslu byl, a však ani ten Řek s námi, ani s plavci nic mluviti neuměl; takž nás všech i s plavci na té lodí jedenácte osob bylo.

Vezli také do patnácti strychův bavlnového semene, kteréhož v Cypru nakoupili a do Jafy na prodaj plavili. To jest veliké na spůsob pecky třešňové, však bavlnou zevnitř vůkol obrostlé, jak o něm napřed zmínka učiněna; bylo nám na té cestě pohodlné, a místo peřin sloužilo, proto že jsme na něm líhali. Pod tím semenem velikou tíž od písku a kamení křemenného s několik vozův, pro samou váhu a tíž lodí [5]), aby lehká a od větru aneb vln mořských převrácena nebyla, naložili [6]).

Před večerem, když malý větřík váti začal, vytáhl patron se dvěma svýma pacholky kotev z moře, a jednu plachtu rozpustil, tak že jsme s pomocí pána boha pomalu, a to vždy nedaleko břehu od ostrova, kterýž nám po pravé straně ležel, zase zpátkem k západu slunce se ubírali a plavili, abychom vítr nadjeti a z něho

---

[1]) *portu.* [2]) svého šífu. [3]) náš milý šíf . . . ho . . . byl . . . zdál. [4]) nebezpečného šífu . . . nebyl . . . nabedněný a nezavřený . . . jej. [5]) šífu . . . lehký . . . převrácen nebyl. [6]) naladovali.

Digitized by Google

k Jafě k východu se obrátiti mohli; však brzy až do rána ten větřík utichl.

V úterý ráno 25. dne téhož měsíce špatně jsme jeli, a toliko tři míle vlaské od břehu byli; což vidouce marináři, zavrhli kotev do moře, a plachty svázavše, tu až do večera a přes noc na jednom místě jsme stáli.

Dne 26. v středu ráno okolo půldruhé hodiny přede dnem, když vítr od půlnoci se strhl, marináři vytáhli zas kotev a plachty spravivše, dále jsme se od ostrovu na moře pustili. V čas snídaní vítr se od západu slunce tuhý, ač nám prospěšný obrátil; ale že lodí malá a neopatřená byla, nesměli se marináři s ní v takovou prudkost pustiti; pročež velmi pracně zas k ostrovu se podávali, a kotev blízko břehu zavrhli. Však tak velice jsme byli zmítáni, až v našem životě všecko se převrátilo, nechutenství nás pojalo, že jako zbití, bez jídla na tom bavlnovém semenu jsme leželi.

27. dne téhož měsíce, totiž ve čtvrtek, ráno brzo po půlnoci vítr se proměnil a k naší cestě dobře vál. Tu marináři neobmeškali se spraviti a obě plachty roztáhnouti, že jsme až do snídaní tím příhodným větrem dobrý kus cesty utrhli; však když opět nám protivný vítr nastal, do moře kotev uvrhli, a na místě až do půlnoci státi jsme musili. Mezi tím plavci spustili z lodí tu malou lodičku na moře a v ní se k břehu do jedné vsi plavili, odkudž dříví a vodu čerstvou zas zpátkem přivezli.

V pátek po sv. Bartoloměji, 28. dne téhož měsíce, od půlnoci nastal dobrý vítr, tu marináři vtáhše lodičku do lodí [1]) i kotev, a plachty rozpustivše, i jeli jsme celou noc až do snídaní vždy vedlé ostrovu, až jsme k jednomu městečku, jménem *Limiso*, na míli vlaskou od břehu, připlouli, a tu uvrhše kotev do moře a plachty spustivše, se zastavili.

Limiso bylo někdy veliké a pěkné město, a při něm zámek nákladně vystavený a pevný, pro obhajování přístavu [2]), kterýž tu příležitý byl a jest plavícím se do země Svaté. Od *Arnici* leží na 50 vlaských mil, českých učiní deset; bývalo stolicí biskupskou, a biskup v něm měl přes 7000 dukátův, *canonici* pak po 250 ročního platu. Králové tu často dvorem bývali, nebo na všelijaké úrody od vína, obilí, ovocí, masa, oleje a na rozkošné zahrady žádnému městu v Cypru napřed nedalo. Ale jakž někteří píší, léta 1492. skrze zemětřesení z kořen [3]) vyvráceno jest, tak že od té

---

[1]) šífu. [2]) portu. [3]) gruntu.

Digitized by Google

doby vystavené není; jiní praví, že jsouc od Jenuenských mocí dobyto, podnes tak rozbořené zůstává, že ani zdí ani příkopův neznati. Nicméně ještě jest něco domův nízce stavených, v kterýchž Benátských kupcův faktoři bydlejí, majíce dosti pěkný kostelík klenutý; ostatek jsou toliko chalupy, v kterýchž Řekové, Turci, Mouřenínové a Židé bydlejí a tu své *meschity*, totižto turecké kostely, a lázně mají. *Stephan* z Gumperberku, *Johan. Schvallart* a jiní v svých putováních o něm dostatečně vypisují.

Do toho městečka marináři, spustivše tu lodičku po provaze, jeli v ní, aby sobě potřeb najednali. Neb odtud naděje nebylo, abychom kde přistaviti mohli, až do Jafy. My také neobmeškali jsme marinářům peníze dáti pro nakoupení potrav [1]), a těžce nám přišlo jim tu naši vůli na rozum dáti, samým ukazováním a divným ruk obracením; bylibychom raději sami tam sjeli, a se trochu poobčerstvili, projeli a opatřili, ale z jistých příčin jsme nesměli. Nebo dokud jsme byli v *Arnice*, slyšeli jsme, že před málo kolikas dny, nežli jsme k Cypru přijeli, dva řečtí poutníci, chtíce se do země Svaté plaviti, do tohoto *Limiso* městečka se dostali, a majíce toho potřebu, k studnici obecní vody vážiti šli, a džbán svůj po provaze tam spouštěli; kterýž však když se utrhl a tam zůstal, přivedl jednoho z těch dvou, že jest tam slézti a jej dosáhnouti chtěl, ale nemoha sám sobě pomoci, do vody upadl a se utopil; druhý pak tovaryš jeho, chtěje mu pomáhati, tam vlezl a též se utopil a umřel.

Tou nešťastnou příhodou Turci netoliko k žádné lítosti pohnuti, ale ani nouzí přivedeni nebyli, aby ty dva mrtvá vytáhnouti a je pohřbiti dáti měli; nýbrž obeslavše Řeky, spolusousedy téhož městečka, jim netoliko ta těla mrtvá k opatření poručili, ale také nelítostivě na ně jistou sumu pokuty uložili, kteráž však na mnohé slzavé prosby a jednání jejich k 900 majdynů svolena byla (majdyn jest peníz stříbrný, u velikosti co zde u nás trojník, kromě že jest tlustší, a platí tak mnoho jako osm bílých peněz), a přes to všecko studnici vyčistiti, i vodu z ní vyvážiti musili, jakoby ta těla mrtvá ji zanečistiti a oni tím vinni býti měli. Z toho tedy nesousedského Turkův k svým spolusousedům křesťanům se chování měli jsme výstrahu, aby vidouc nás poutníky, nevzali sobě k nám příčiny, tak žeby nás třebas za tovaryše těch utopených poutníkův praviti směli (jakž to jejich hloupá zlost dobře

[1]) profantů.

Digitized by Google

umí) a nás kromě posměchu i vězením a peněžitou pokutou netrápili.

Tak tedy plavci naši sami nám za málo peněz dostatek chleba bílého velmi, vajec, vína v hrozních s velikým našim zalíbením nakoupili.

K večerou počal váti dobrý vítr; z té příčiny spravivše lodí, odtud jsme se k polední straně, od ostrovu odjíždějíc a jej za námi zanechávajíc, pouštěli.

Okolo dvou hodin na noc tužil se vítr, a počal mořem čím dál tím víc pohybovati, tak že okolo tří hodin na noc veliká bouře povstala, nás plachty spustiti přinutila, a vždy se více rozmáhala i divně námi zmítala, jednak jako na vysoký vrch vyzdvihovala, jednak co do nejhlubšího údolí, až hrozno bylo se dívati, pouštěla; zvláště pak, když jsme vlny jednu po druhé co největší vrchy proti nám a na nás se valící viděti musili, nebo ta nejmenší, kteréž tehdáž žádné tak malé nebylo co malá chaloupka, nás přikryti mohla, jsouce v strachu, že po té každé vlně do moře co nejhlouběji pohřízeni budem. K tomu lodí nepřikrytá, povrchu až do spodku otevřená, a jsúci stará bez přestání praštěla, nejináč než jakoby se roztrhnouti měla. Pročež všickni, i marináři (jakž na jejich spůsobu tehdáž znáti bylo) u velikém strachu a nebezpečenství jsme byli, na stokrát i více na smrt se oddali, pánu bohu poroučeli a bez přestání modlili.

Z našich poutníkův jeden, jménem pan *Antonio Donato*, křičel: *„Tripoli! Tripoli!“* neuměje marinářům jiného návěští dáti, aby tu nejblíže k zemi, u *Tripoli* města v Syrii slavného a pro dobrý přístav [1]) v kupeckých obchodech s té strany předního, kteréž proti nám leželo, se obrátili, a životův zachovati [2]) všechněm hleděli; ale ani tím neprospěl, neb nerozuměli, co on mínil, a kdyby byli rádi to učinili, nebylo možné, nežli kam nás vítr hnal, tam jeti, a božího milostivého opatrování a vedení očekávati. A tak majíce dosti činiti s strachem pro bouři, i nad to měli jsme nemalý nepokoj od velikých myší, kteréž u nás německé slovou; ty když jsme pro mdlobu a bázeň na tom semenu leželi a smrti téměř očekávali, zhusta sem i tam po lodí a po nás, přes tváře i pod šaty naše ošklivě běhaly a nás děsily, i v nejhorlivější modlitbě nám překážely; z toho ještě větší hrůza na nás šla, že jsme to běhání jejich za zlé *omen* a předcházející znamení budoucího

---

[1]) port. [2]) retovati.

Digitized by Google

našeho zlého býti soudili. Neb i já jsem slýchal, že když která lodí [1]) potunouti má, myši v ní žádného stání nemají, sem i tam běhají, pískají, a naposledy i po stožářích [2]) do košův nejvýš vybíhají, a jakoby se tam zachovati mohly, se shromažďují. Při tom každý to věděti má, že není té lodí [3]), aby v ní myší, jako v jiném domě, nebylo, anobrž by docela nová byla, nebude dlouho na vodě, zrodí se v ní z těch nečistot, kteréž se i hned v lodí [4]) od lidí i od moře do ní naberou; též i v přístavích [5]), když z jedněch lodí [6]) do druhých nakládají [7]), myši se dostávají, protože jsou od dřeva a myši tím spíše všecko v nich zvrtají, ale domové z kamene staveni bývají.

V tom tedy nebezpečenství té bouře trvali jsme na dobré dvě hodiny; potom pomalu vítr ulevoval, až dokonce utichl, a tak trval do rána; vlny pak předce dosti dlouho námi zmítaly.

29. dne v sobotu, den památky stětí sv. Jana, povstal dobrý vítr od půlnoci; tu z daleka jako skrze nějakú mlhu vrchy ostrovu Cypru jsme znamenali, sice nic jiného viděti nebylo, nežli nebe a vodu; tak v tom spůsobu přes celý den a noc jsme šťastně jeli.

V neděli 30. dne měsíce Srpna, ač jsme vítr od západu měli a sami se k poledni plavili, však dosti dobře jsme cestu naši konali. O polednách spatřili jsme z daleka jednu lodí [8]) se třema plachtami: ta byla ještě jednou tak veliká i něco větší nežli naše, kteráž cestou od Jafy do Cypru proti nám jela. A když jsme se přibližovali, dal nám náš *patron* návěští, abychom se neukazovali ale položili, což jsme tak učinili; však prvé než jsme se minuli, volal na ně náš *patron* a s nima z daleka mluvil, vyptávaje se na cestu do Jafy, nebo sám nevěděl kde jest, dobře-li čili zle se plaví. Pročež také někteří z nás zdržeti jsme se nemohli, abychom se trochu očima vyskytnouti a pohleděti neměli, kdo jsou: i viděli jsme, že byli Turci a Arabové; ti mu rukama k polední straně ukazovali, a k tomu volali; z toho snadně jsme rozuměli, že jsou strany cesty naší spolu rokovali; a tak jsme vesele touž stranou ten celý den a noc až do rána jeli, žádné země neviděvše, toliko nebe a moře.

V pondělí 31. téhož měsíce ráno, když se rozednívalo, utišil

---

[1]) který šíf . . . v něm. [2]) mastbaumích. [3]) toho šífu . . . v něm . . . nový byl . . . v něm. [4]) šífu . . . něho. [5]) portích. [6]) šífův. [7]) ladují. [8]) jeden šíf . . . ten byl . . . veliký . . . náš, kterýž . . . jel.

Digitized by Google

se vítr, a tu nejprvé z daleka na levé ruce zemi Svatou s velikou naší radostí a pánu bohu díkčiněním jsme spatřili.

V tom po dvou hodinách dobrý vítr od západu jíti počal a nás vedlé země Svaté až do poledne hnal; o tom čase jsme Jafu uhlídali a k ní se přibližovali, tak že jsme okolo nešporův do přístavu [1]) blíž břehu s naší lodí [2]) přistali, a svázavše plachty, kotev do moře uvrhli, pánu bohu z šťastného dopomožení do tak žádané Svaté země děkujíce.

A tak jsme od ostrovu Cypru z městečka *Arnici* v témdni, totiž od pondělka na den sv. Bartoloměje, 24. dne měsíce Srpna, až do pondělího 31. dne téhož měsíce, do přístavu [3]) Jafy v zemi Svaté připlouli, což na tři sta mil vlaských, českých 60 učiní; neb *Arnica* neleží na konec [4]) ostrovu, o němž jsem napřed položil, že 40 mil českých od Jerusaléma se pokládá, ale dál do země 20 mil; z Benátek pak dva tisíce čtyry sta mil vlaských, českých 480 mil, v padesáti jednom dni cesty vykonali.

Kapitola 13.

O přistání našem k zemi Svaté a vystoupení na břeh. Item vypsání města Jafy aneb Joppen.

Ačkoli tu slavný přístav [5]) všech časův byl a posavad zůstává, však že v tomto posledním držení jeho od pohanův nepilně byl vyčišťován a opatřen, nyní velmi mělký a od písku zanešený jest, tak že jako před lety na ten čas s lodími, ježto mají náklad [6]), k samému břehu přistaviti nelze; a k tomu za starodávna vůkol té strany moře a přístavu [7]) naskrz břehové vysoko naneženi aneb nasypáni, kamenem štukovým až do moře vyzděni a kruhy veliké železné, k nimž lodí na provazy přivazovali a upevňovali [8]), v tom kamení olovem zalité byly; z nichž někteří podnes, jako i podemlené zdi, stojí a zůstávají. My majíce malou lodí proti jiným, kteréž tu stály a obilí i jiné kupectví nakládaly [9]) aneb přivezly, nejblíže břehu jsme přijeli a jiných daleko za námi v moři nechali, tak že jsme všecko na břehu poznati, s lidmi přistojícími mluviti a jedni druhé slyšeti mohli.

---

[1]) portu. [2]) s naším šífem. [3]) portu. [4]) špic. [5]) *port.* [6]) s naladovanými šífy. [7]) portu. [8]) ufasovali. [9]) ladovali.

Digitized by Google

I stálo toho času nemálo Turkův a Arabův na břehu, jedni nám se dívajíce, a kdobychom byli na lodí [1]) zvěděti žádostiví jsouce; druzí obchod svůj vedli, obilí, jehož v jakýchsi sklepích (o nichž níže víceji dotknu) hromady měli, nakládali [2]).

My pak vidouc, že jsme dosti časně připlouli, návěští jsme patronovi dávali, aby do města *Ramy*, jakž mu o tom v Cypru při smlouvě skrze tlumočníka oznámeno bylo, i hned někoho pro trucelmana poslal. Jest pak trucelman osoba mnohých řečí povědomá a tlumočníkem přespolních; ten má některá privilegia a svobody obzvláštní, jsa jako nějakým průvodčím [3]) nařízený ku pomoci poutníkům [4]) v těch zemích, od nichž za práci pokaždé plat má, i u vážnosti mezi pohany jest.

Poslal tedy *patron* jednoho přístojícího *Araba*, a po něm o počtu osob, co nás jest, vzkázal, aby věděl trucelman, kolik hovad aneb oslův pro nás přivesti má. Mezi tím na zemi a na moře jsme vyhlíželi, a nic tak kratochvilného ani potěšeného od toho nevážně sobě počínajícího rozpustilého lidu neviděli. Nebo ti, ješto kupecké věci z velkých lodí na menších [5]) k břehu přivožovali, dosti své nevážnosti na sobě znáti dali, z přístavu [6]) když zase s prázdnými lodmi, a to všickni nazí, vyjížděli; tehdáž také moře dosti bouřlivé bylo, a pro tuhý vítr, kterýž od západu vál, veliké vlny na břeh vyráželo; z té příčiny velmi těžce a pracně od břehu s lodí odjížděti mohli, a když se domnívali nejlépe jeti, tu se zas nenadále vlna s nimi potkala, lodí kolmo nahoru vyrazila, a jakoby ji na špic postavil, vyzdvihla, že ti *Arabi* dolů z ní do moře co nějaké hnilice padali. Nicméně málo na to dbali, ale povyskytnuvše [7]) se nad vodu, po lodí zase plouli až ji chytili, a vlezše do ní, předce tak dlouho se trmáceli, až se od břehu vymohli.

Po malé chvíli viděli jsme v sukni turecké dosti nákladně oděného muže, s jedním mladým Turkem a s služebníky Mouřeníny snědými; ti se k břehu s velikým džbánem přibližovali, a ten čistě vyplakovali. I domnívali jsme se, že oni do těch sklepův, k lochům nápodobných, kde to obilí bylo, pro víno půjdou a tím nás ctíti a darovati budou. Ale brzo nás těch potěch [8]) zbavili. Nebo ti dva Turci se dvěma Mouřeníny na lodku vsedše, k nám se s tím velikým džbánem upřímo plavili; a jak nás dostihli, do lodí [9]) vlezli, na písek koberec prostříti dali a se posadili, marinářům také

---

[1]) šífu. [2]) ladovali. [3]) gleitsmanem. [4]) pro fedrnjk poutníkův. [5]) šífův na lodích. [6]) portu. [7]) povyskytna. [8]) troštů. [9]) šífu.

Digitized by Google

plachtu přes lodí [1]), pro stín a horkost slunečnou, přetáhnouti poručili, a sem i tam se ohlídali, až náš soudek, v němž vína do půl vědra zůstalo, spatřili.

Tu oni vesele sobě na ně ukazujíc, a na soudek potloukajíc, návěští a znamení nám dávali, abychom tím vínem džbán jejich naplnili. To když se stalo, vzali jej a za sebou postavili, a zase nám na náš džbán ukazovali, abychom ten také natočili; což když jsme učinili a jim jej tolikéž podali, — kterýmž teprva se podělovali, a tak dobře jim to dobré Cyprské víno chutnalo [2]), že jsou ho plné tři džbány, jakkoli silné bylo, vypili, až více nemohli, a viděli že již na mále bylo — tak uctiví a vděční byli, že nám sotva ostatek těch náklonků přáli, a vstavše dali se do přehledávání lodí [3]), ale nic nenalezli, než některé haraburdy marinářův, z nichž clo míti chtěli; ale když *patron* jim odpíral, oni na svém stáli, a obojí velice křičeli, až jeden Mouřenín z písku kámen křemenitý co pěst veliký uchytil, a tím na jednoho plavce hodiv, o málo chybilo, že ho v hlavu neudeřil [4]), bylby ho sice tu na místě nechal; potom obojí strana ulevila, a ti Turci s svým džbánem vína nalitým odtud se pracně a s dobrou opičkou [5]) na lodičku odebrali a na své místo odjeli. Tak jsme teprva srozuměli, že ten jeden musil nějaký hejtman aneb správce na tom místě býti, jakož byl hejtman Joppenský, maje v své moci dvě věže (o kterýchž doleji oznámím), v nichž bydlel a tu vůkol spravoval; druhý byl syn jeho se dvěma služebníky, jakž jsme to potom od trucelmana vyzvěděli. Ale rádi jsme jich pozbyli, abychom jen pokojně v lodí odpočívati a na trucelmana očekávati mohli. Nebo jsme prvé z lodí vystoupiti nesměli, lečbychom chtěli do zajetí aneb v pokutu peněžitou upadnouti, dokavadžby pasportu aneb listu průvodního [6]) trucelman s sebou nepřivezl.

A však v noci ve tmě, když se všickni na břehu utišili, a kdo kde věděl zalezli, z nás tří poutníci tiše také z lodí do lodičky jsme slezli, a k břehu až na mělčinu jeli, a tu se s velikým strachem, ale pohodlně, nebo velmi parno bylo, koupali; kdežto jsem čisté základy přístavu [7]) zděného, nákladně z velikého štukoví, kteréž již voda přikrývá, spatřil, a pro lepší poznání jich po nich chodil, ano v jednom místě nohou do skuliny mezí dva kameny vkročil, tak že o málo chybilo, bylbych sobě skrze to nohu zlámal.

---

[1]) šíf. [2]) šmakovalo. [3]) šífu. [4]) netrefil. [5]) s dobrým raušem. [6]) gleitu. [7]) grunty portu.

Digitized by Google

Po hodině zase jsme se na lodičce k lodí naší [1]) přivezli a tu do rána odpočívali.

V úterý, na den svatého Jiljí opata, to jest 1. dne měsíce Září, ráno přijel trucelman, pro něhož jsme poslali, z Rámy, a ten byl křesťanem, řádu, jenž slove *dela centura*, to jest pasu. Nebo velikým pasem se opasují, a to, prý, původem svatého Pavla apoštola, o čemž doleji na svém místě více oznámím.

Ten k nám na lodce se připlaviv, vlaskou řečí mluvil, nás vítal, a obšírně našemu předsevzetí vyrozuměv, jakbychom se ve všem a na vší cestě k Turkům i křesťanům chovati měli, nás napomínal a vystříhal.

Potom přijel jeden slavně oděný Turek se dvěma služebnými pacholaty, a nám všecky věci v karnýřích a tlumocích [2]) našich (zdalibychom co proti zápovědi měli) přehledával a nic jiného nevzal, nežli co mu se hodilo a líbilo, jako hřebeny, štětičky, konfekty a jiné pilné potřeby k zdraví posilnění; tak nám toliko samých košilí zanechav, od nás na břeh odjel. Trucelman nemeškal za ním jeti a nám v jedné vesnici u sedlákův osly, na nežbychom vsedati mohli, zjednal, kteříž okolo nešporů přijeli. Tu z rozkazu trucelmana již aspoň jednou na lodičku vsedavše, k břehu jsme se odbírali, a šťastně žádostivou zemi Svatou nejprvé líbati a potom nohama našima dosáhnouti a po ní jíti začali.

Bylo pak tu mnoho lidu a chasy turecké, kteříž nás obstoupili a o nás mezi sebou posměšně, jakž znáti bylo, rozmlouvali; ale nic nám neublížili, a snad pro trucelmana ublížiti nesměli. A v tom my, jakž nám trucelman velel, oslův jsme se chytali, a kdo dřív mohl před druhým do sedla dřevěného z prken zbitého, na němž jedna dešťka z předu, druhá z zadu, a ze spod třetí okrouhlá, tlustým plátnem povlečená byla, bez třmenův vsedati chtěli; ale vidouc, že tolik oslův, aby se každému z nás jeden dostati mohl, nebylo, protož na některém dva seděti musili, a tou měrou s naším trucelmanem, kterýž také na oslu jel, se dvěma Turky na koních, pro naši obranu zjednanými, a s sedláky luky a šípkami opatřenými, na cestu k Jerusalému jsme se vydali, a od přístavu [3]) na vršek k východní straně, nechavše dvou věží (o nichž doleji) na pravé ruce, na rovinu přijeli, kdežto jsme dobytka hovězího a koz veliká stáda viděli. Ta rovina místo jiného dřívě a lesu samým olivovým a fíkovým jest porostlá, že mílo tudy jeti bylo.

---

[1]) k šífu našemu. [2]) filcích. [3]) portu.

Digitized by Google

Jafa prvé sloulo *Joppen* aneb *Japho* a *Jaspha*, totiž z židovské řeči na českou: „krása“, že krásné a pěkné bylo, o němž v knihách *Josue* 19. 2., *Paral.* 2. 1., *Esdr.* 3. a jinde se vypisuje. Jméno jeho ukazuje, a to spisovatelé [1]) jistí, že jest od *Japheta*, syna Noe nejstaršího, před potopou nejprvé vystaveno bylo. *Plinius lib.* 5. *Hieron. de locis Hebr.* Bylo pak založeno a vystaveno na přívrší skalnatém a vysokém, vedlé moře Prostředzemního aneb *Mediterraneum*, od Jerusaléma na čtyřidceti mil vlaských, českých osm učiní. Jsouc dosti pevné, i zámek pro obranu nad portem aneb přístavem lodí (jakž píše *Volfgang Weisenburg*) mělo, kterýž byl velmi bezpečný a pohodlný, že v něm obyčejně armády, totiž množství lodí [2]) válečných, chovávali, a když těch nebylo, jakož i podnes není, loupežníci s svými lodími v něm se držívali, a posavad s velikou škodou plavících se zdržují.

Do toho přístavu [3]) dodávalo se dříví, kteréž král Šalomoun z hor Libánských na stavení chrámů páně voziti dal. 2. *Paral.* 2. 1. *Esdr.* 3. V tom přístavu [4]) také Jonáš prorok do lodí [5]) vsedl, aby od tváři páně utekl, a velryb jej za tři dni pozřel. *Jon.* 1. *et ibi Hieronymus.*

A ten přístav [6]) za času Machabejských pro jeho příležitost nejednou od jedné i druhé strany opanován byl (1. *Maccab.* 10. 12. 13. 14.), a tu od Jafenských do 200 Židů ztopeno bylo (2. *Maccab.* 12.). Při něm, jakž *poetae*, zvláště *Ovidius de art. aman. lib.* 1. *Solinus*, smýšleli, na jedné skále v moři ona krásná panna *Andromeda*, dcera královská, z závisti matky své, aneb jakž někteří chtějí, pro pýchu matky ukradená, zavezena a obzvláštně za ruce i nohy ukována byla, aby tehdáž od potvory mořské sežrána býti mohla; kdež potom *Perseus* král, kterýž tudy jel a o tom ukrutném skutku slyšel, ji vysvobodil a sobě za manželku pojal.

Město leží v pokolení *Dan*, a bylo krajské, pokudž je křesťané drželi, i stolicí biskupskou a *suffraganea*. V posledním křesťanův panování vždycky hrabě za *gubernatora* aneb správcí mělo.

V tom městě sv. Petr apoštol byl hospodou u Šimona koželuha, v domě pod horou na samém břehu mořském, kdež potom na tom místě křesťané kaplu jménem sv. Petra vystavěti dali, je-

---

[1]) škribenti. [2]) šífův. [3]), [4]) portu. [5]) šífu. [6]) port.

Digitized by Google

jížto zříceniny podnes viděti. Tu od *Cornelia* setníka z *Caesarie* na andělské zjevení vyslaní k Petrovi přišli. Tu sv. Petr u vidění viděl prostěradlo s nebe se spouštějící, a zjeveno mu strany podělení všech národův pravdou evangelickou, když hlas s nebe slyšel: *Surge Petre, occide et manduca, quae deus purificavit, tu ne commune dixeris;* to jest: „Vstaň Petře, bí a jez, co bůh očistil, to nečisté býti neprav.“

V témž městě *Tabythu* vdovu sv. Petr vzkřísil, jakž o tom v Skutcích apoštolských v 9. a 10. kap. psáno stojí, a *Hieron. in epit. Paulae, et ad Eust. Brocardus* a *Breidenbach* i jiní o tom také píší.

Za času Krista zjeveného a brzo po smrti jeho bylo to město dvakráte od Římanův dobyto, mnoho tisíc Židův a měšťanův v něm zbito, a dokonce vyvráceno a pokaženo, o čemž *S. Hieronymus in loc. Heb.*

Potomních časův vystavěli je křesťané, ale od žoldanův Egyptských jsouc zbořeno, pak opět zase poněkud spraveno bylo. Až léta 1250. Ludvík král Franský, když do země Svaté s lidem válečným se vypravil, a jemu to město nejprvé se poddalo, novou a pevnou zdí je obehnal, a zámek s pevnými věžemi v něm vystavěl, a tak stálo, dokud je křesťané drželi; potom od žoldanův Egyptských opět zbořeno, a do dneška nevystavené zůstává, tak že se v něm nyní nic celého nenachází, mimo [1]) dvě věže čtverhrané z pěkného tesaného kamene, dosti pevné, vzdálí od sebe coby kamenem dohoditi mohl. Nahoře na podlaze leží někteří železní kusové děl, aby hejtman Joppenský a lid jeho, kterýž v nich bydlí, čím přístavu [2]) a sebe hájiti měli. Dole pod těmi věžemi u samého moře na břehu jsou klenutí sklepové z štukového kamene, k západní straně, zpředu otevřeni a rozbořeni, o nichž jsem nahoře doložil, že v nich obilí bylo a jiné věci. Před lety, dokud naschvální lodí [3]) do země Svaté plné poutníkův z křesťanstva pořádně jezdívaly, bývali ti sklepové hospodou a spíše šatlavou poutníkův. Nebo jakž na zem vystoupili, všickni tam jíti musili, byť jich na sta bylo, a jeden přes druhého s dávením a tlačením mnohých na smrt lézti musili, a tu do líbosti Turkův ve dne v noci jako u vězení zůstávali, až je všecky ze jména popsali a s nimi se o dary a platy porovnali; jakž o tom o všem

---

[1]) kromě. [2]) portu. [3]) šifové.

Digitized by Google

obšírněji píší: *Salignac. tomo* 6. *cap.* 2., *Vilhelmus Tyrius* 10. *bel.* 7. 18. 21. 14., *bel.* 12. 14., *bel.* 15. 18. *et* 17. *bel. ult. Vitriacus cap.* 22. 58. 99. 100., *Breidenbach, Jacob. Vormserius peregrinatione*, i jiní mnozí.

Kapitola 14.

O přijetí do města Rámy, a při tom vypsání téhož města.

Když jsme nahoru od moře upřímo k Rámě vyjeli, jakž jsem v předešlé kapitole položil, tu mohlo se viděti, kterak veliké a slavné to město Joppen bylo. Nebo množství zdí kostelních a palácův nákladných opodál od moře stojí, a nyní mezi těmi rumy zahrady a pole zdělané jsou.

Nedaleko po těch rovinách, asi na dvě míle vlaské, jeli jsme mimo zříceniny městečka starožitného a za časův *Josue* v 15. kap. známého, jménem *Jebneel*, majíc je po pravé ruce.

Potom asi druhé dvě míle vlaské, po levé straně, viděli jsme od cesty na čtvrt míle české rumy a zdi města někdy slavného, jménem *Lidda*, v jazyku židovském vykládá se „užitečné“, od Joppen dvou hodin cesty, o němž mnoho píše *Josephus* 20. *ant.* 8. 2., *bel.* 23. 3., *bel.* 2. 5., *bel.* 4. a sv. *Hieronymus in loc. Hebr.* Také zmínka se činí o tom městu v 1. knihách Machabejských 11. kap., kdežto je král *Demetrius* s městem *Rama* Jonatovi, synu Machabea, daroval. V něm sv. Petr Eneáše dnou zlámaného, a do osmi let z lůže nevstávajícího, uzdravil. *Act.* 9. Potom bylo od *Cestia* Římana a hejtmana vojska jejich vydrancováno [1]) a zkaženo za času zkázy Jerusaléma. *Pasc. itin.* 177. *Josephus, supra alleg.* Sv. Jeroným píše, že po časích nazváno bylo *Tigrida*. Pokládají někteří, že v tom městě sv. Jiří sťat byl a pochován, jakož od dávních časův hrob jeho v něm se ukazoval, vedlé čehož císař *Justinian* Konstantinopolitánský slavný kostel tomu mučedlníku ku poctivosti vystavěti, a město Sv. Jiří jmenovati dal. Byla v něm stolice biskupská, však *suffraganea. Gvilh. Tyrius* 7. *bel. sac. c.* 2. *Vitriacus, Salignac. tom.* 6. *cap.* 4. *Breidenbach* 9. *Julii.*

Na ten čas koliks chalup tam viděti, ale posavad Turci na místě kostela *meschitu* (a jakž jiní obyčejně, však nevlastně po

---

[1]) vyplundrováno.

Digitized by Google

vlasku *moschea* říkají), to jest kaplu sobě vystavěli, a v ní hrob sv. Jiří jakožto rytíře ctí a u veliké vážnosti mají; kdoby se ho dotekl a tam putoval, sobě to za štěstí pokládá.

Okolo hodiny na noc v soumrak k městu *Ráma*, od Joppen deset mil vlaských, našich pak dvě míle, jsme přijeli a před městem s oslův ssednouti musili; neb oni se domnívají, žeby je křesťané a jiní, kteří *mahumetanského* náboženství nejsou, sedíc [1]) na oslích aneb koních poškvrnili, pro jeho, kterouž pokládají, svatost, z té příčiny, že v něm *residencí* jest *fachi* aneb *fakichi*, to jest biskupa aneb proroka jejich; ale kdo dolů ssedne a pěšky jde, jest jakoby poctivost a vážnost k tomu místu prokazoval. Podobně všudy, kde jsou hrobové jejich, i v městě Jerusalémě, kteréž za posvěcené drží, šetřiti se toho musí, jakž o tom doleji položeno bude. Náš pak trucelman, jda před námi, a my řadem jeden za druhým po něm, vedl nás skrze některé ulice do jakéhos starodávního domu skrze nízké dvéře, sotva půldruhého lokte zvýší, proti východu stojící. Jest zajisté ten dům nejonačejší a největší ve všem městě, někdy skrz jedno kníže Burgundské jménem Filipa naschvále od pohanův koupený, a místo hospody k dobrému poutníkům nákladem jeho s dovolením žoldána Egyptského vystavený.

V tom domě jest plac aneb dvůr čtverhraný, vůkol jeho jsou sklepové klenutí a dvéře do nich otevřené. Při jedné straně ku poledni stojí pěkná hluboká studnice z tesaného kamene zděná, a v ní dobrá studená voda. Zadu pak za těmi sklepy jest jiný dvůr [2]), okolo něho zed stará a něco sklepův pobořených.

Na tom dvoře, jako i jinde po zahradách při Rámě, roste mnoho koření drahého *aloës*, jak pro lékařství živým potřebné, tak také pro zachování mrtvých od zkázy a smradu; jakož čteme u sv. Jana v 19. kap., že Josef z téhož města Rama myrrhy a aloës do sta liber k hrobu Krista pána přinesl. Jest bylina silné vůně, a listí má na tři prsty i víc tlusté a do půldruhého lokte dlouhé, kterouž také J. M. Císařská v zahradě své při zámku hradu Pražského, též tlustosti a dlouhosti míti ráčí; sice dosti draze se prodává a vzáctná jest.

V tom tedy prvním dvoře ubytovali [3]) jsme se do jednoho z dotčených sklepův, neb nás toliko sedm bylo, a v něm jsme

---

[1]) sedě. [2]) plac. [3]) placu lozirovali.

Digitized by Google

našli několik rohoží, *store* vlasky řečených, po zemi roztažených, jichž jsme místo peřin a loží požívati musili.

Tu nám křesťané *de la centura* i Turci obyvatelé Rámy do domu kuřat, slepic, vajec, chleba za laciné peníze hojnost přinesli, a ty nám náš trucelman v svém domě připraviti dal, a za to s námi na těch rohožích při svíčce povečeřel, zvláště pak toho dobrého Cyprského vína, co ho nám oni Turci v Joppen nechali, ochotně vypiti pomohl, až jsme se do vody dáti musili, a tou, když vína nebylo, ač velmi neradi, zalívali. Po večeři trucelman odšel domů, a my, jaký kdo měl tlumok [1]), sobě pod hlavu podloživše, do rána jsme tu odpočívali.

Nazejtří, 2. dne měsíce Září, procházeli jsme se po těch sklepích a na dvoře, kdežto onde i onde mnoho jmen a erbův rytých a rudkou na kamení štukovém psaných, vše poutníkův, kteříž tu před námi byli, a to nejvíce z národu Německého, jsme spatřili, a k nim i naše pro památku přidali.

Po obědích vyslal k nám do toho domu *sangiacho*, to jest nejvyšší správce města, jakéhos *subassi* s jinými Turky, a tomu před jedním sklepem pěkný turecký koberec rozestřeli, na kterýž se on samotný posadil, nohy křížem, co u nás krejčí, složil, a skrze našeho trucelmana od nás od každého obzvláštně po desíti cikyních (jest mince Benátská aneb Benátský dukát, kterýž tak mnoho platí co u nás uherský), s tím zakázaním, že nás bezpečně do Jerusaléma doprovoditi, jizdu za osly zaplatiti a pod svůj průvod [2]) přijíti chce; jináče že tam nebudeme moci, ale zpátkem domů že se vrátiti musíme, proto že to jeho právo jest a sobě od velikého pána (císaře Tureckého míně) moc danou má. Ale když jsme naši chudobu a nemožnost předstírali, naposledy jsme ho k tomu naklonili, že od osoby po šesti dukátích aneb cikyních přijal a od nás odšel; sice, aby byl v nejmenším poznal, že peněz více, nežli jsme se stavěli a pošmourně na sobě znáti dávali, máme, bylby nás jináče natáhl, nerci-li neslevil, ale něco jiného vymyslil, aby příčinu měl větší sumu žádati, a z nás jí, nemohlliby dobrou myslí, tedy pohrůžkami, vězením a bitím vymohl; jakž to oni dobře umějí, a na jiných provedli.

Jest pak město Ráma starožitné, za starého zákona Levítům za vlastní oddané, na hoře *Sophim* v pokolení *Ephraim*; pročež na onen čas sloulo *Ramatha Sophim*, 1. *Reg.* 1., jináče *Ramula*,

---

[1]) kdo co měl za filec. [2]) gleit.

Digitized by Google

a jakž sv. Matouš v svém židovskou řečí psaném evangelium pokládá, ***Haramathaim***, to jest „na výsosti“, odkudž ***Arimathia*** v jiných řečech slove, v kapit. 27.

Bylo pak několik měst mimo to, kteréž také ***Ramatha*** neb ***Ramah*** sloula, jmenovitě ***Ramah*** v Gilead, kdežto král ***Achab*** byl prostřelen, 2. ***Paral. cap.*** 18. ***Ramah***, jedna ves na cestě ***Hebron*** blízko ***Thecua***. ***Ramah*** blízko ***Sephet*** zámku v Neftalim. ***Ramah*** u města Silo, kdež někdy ***Archa*** boží za dlouhé časy byla, totiž od Mojžíše až do Samuele, ***Jud.*** 18. 20., 1. ***Reg.*** 1. 2. 34.; o němž Jeremiáš prorok v 31. kap., Ozeáš v 5., ***Math.*** 2. ***cap.*** „Hlas v Ráma slyšán jest,“ od Jerusaléma 40 honův vzdálí. ***Joseph. ant.*** 8. ***cap.*** 12. ***Ramah*** na hoře ***Ephraim***, dvě míle od Jerusaléma na půlnoci, kdež onen ***Levita*** s ženinou svou bydlel, a ji, pro nešlechetnost ***Gibeonských***, mrtvou na 12 kusů rozsekal a po dvanácti pokoleních israelských, žádaje jich za pomstu, rozeslal. ***Jud.*** 20. ***Ramah*** nedaleko ***Bethlema Efrata*** v zemi Zuf, kdež Samuel prorok, když k němu starší lidu israelského do ***Arimathie*** přišli a prosili ho, aby jim krále volil, do toho města přišed, krále Saula ustanovil. 1. ***Reg.*** 8. 10. Ta tedy města všecka, proto že na vrších ležela, ***Ramah***, to jest „vysokost“ sloula.

Ale v tomto našem ***Rama*** narodil se prorok Samuel, a tu jako v vlasti své nejčastěji bydlel, až i umřel a pochován jest, 1. ***Regum*** 1. 2. ***etc.***; a však po časích, totiž za císaře ***Arcadia***, byly jeho kosti vykopány a do ***Constantinopole*** zavezeny a tam slavně chovány. Sv. ***Hieronymus adversus Vigilantium.***

Z toho města byl onen tejný učedlník Krista pána a senátor Jerusalémský Josef z Arimatie, kterýž Krista Pána ukřižovaného s kříže sňal a v hrobě svém pochoval. ***Math.*** 27., ***Luc.*** 23., ***Joh.*** 19.

Bylo dosti veliké, i za časův křesťanského držení, a pevné, stolice biskupská, a biskupu s ***Liddou*** městem vlastně náleželo; ale nyní, ač prostřední velikosti zůstává, však otevřené, pobořené, a chatrně jako jiná v těch zemích města a městečka vystavené jest. Kostely dva křesťanské obrátili Turci v své ***meschity***, a znáti že jsou musily nákladné býti, jako dosti jinde v zahradách a zříceninách znamení starých a pěkných stavení se nacházejí. Bydlí v něm Turci, ***Arabi***, Mouřenínové snědí a křesťané ***de la centura***. ***Brocardus***, ***Breidenbach***, ***Salign.***, ***Vilhel. Tyrius*** a jiní.

Když se k večerou schylovalo, oznámil nám trucelman, abychom se strojili, že po půlnoci k Jerusalému vyjedeme. Tak tedy

Digitized by Google

nakoupili jsme sobě provázků co malý prst tlustých, a z nich sobě třmeny, jak kdo uměl a rozuměl, dělali. Nebo z Joppen dosti těžce jsme toho zakusiti musili, když jsme v těch tak (jakž nahoře oznámeno) neohebných sedlách bez třmenu jeli a na oslích se ubírali. Také jsme sobě potrav [1]) od chleba a na tvrdo vařených vajec opatřili, a ve jménu božím tím záželi na odpočinutí šli.

Kapitola 15.

O vyjetí z města Rámy, a co se na cestě dálo až k Jerusalému.

Ve čtvrtek, 3. dne měsíce Září, okolo tří hodin přede dnem, přišel trucelman a nás zbuditi chtěl, ale hotové našel; takž jsme hned každý svůj tlumok [2]) na ramena vzavše, z toho domu před dvířce vystoupili, a tu osly, na nichž jsme jeti měli, hotové našli; však byli-li jsou z Joppen ničemné, shledali jsme tyto mnohem horší, totiž malá oslata, bez uzdy, místo sedla toliko kus deštky aneb prkýnka, pro hřbet oslíka ze spod srstí jakousi v žoku zašitou vycpaná, a na svrchu, kde jsme seděti měli, nic, tak že jsme sobě v pravdě raději šaty aneb slámu podložiti žádali [3]), nežli na ta sedla bídná sednouti a na nich do Jerusaléma přes vrchy a doly vysoké a hluboké jeti.

Nicméně když jináče nebylo možné, na ně jsme sedli a skrze město jeti počali. V tom ještě v městě velel nám trucelman posečkati na některý lid turecký a průvodní [4]), kterýž jsme podlé smlouvy s nimi učiněné tu najíti měli, ale ještě byli nepřijeli. Tak tedy čekali jsme na ně dobrou chvíli, až se shromáždilo něco jízdných a něco pěších, s lučišti a šípkami, vše pro bezpečnost strany *Arabův*, kteříž tu všudy po horách bydlejí, aneb sem i tam v houfích se toulají, s ženami, dítkami a hovady, žádného nešetříc, koho jen přepadnouti a přemoci mohou, byť on nejlepší Turek byl, jakž o tom níže víc doloženo bude.

Potom jeli jsme spolu u veliké tmě, že jeden druhého sotva viděti mohl, neb bylo na nov měsíce. Když se rozednívalo, viděli jsme okolo *Ramy* znamenitou rovinu, na níž obilí, ovoce, indianské proso, melouny vnitř červené a velmi dobré, arabsky slovou *batiecae*, rýže, bavlna a jiné věci v hojnosti rostou; a táhnou se

---

[1]) profantů. [2]) filec. [3]) vinšovali. [4]) gleitovní.

Digitized by Google

ty roviny na dýl od Joppen na polovici cesty k Jerusalému, na šíř pak mnoho množství mílí.

Na den ráno jeli jsme asi na míli vlaskou po rovině; potom hned k horám Jerusalémským se přibližovali, a tu na jednom vršku jakési stavení od kamene, na ten čas pobořené, jsme viděli, a jmenoval je nám trucelman *S. Dinas*, a jináče *Castel de latrone*, žeby na tom zámku lotr na pravici Krista pána ukřižovaný před tím bydleti a loupiti měl.

Od toho zámku vyšlo k nám na cestu několik *Arabův;* náš trucelman dal jim místo nás koliks *majdinů* (jest stříbrná mince, a tak mnoho jeden platí, jako u nás osm velkých aneb bílých peněz), s tím pokojně od nás odešli.

Nedaleko odtud na pravé ruce cesty jeli jsme mimo rumy města starodávního, jménem *Lobna* aneb *Lebna* a *Labana*, v českém jazyku „kadidlo", snad že tu *aloës* a kadidlo rostlo, v pokolení *Juda*; bydlel tu někdy král, kteréhož *Josue* přemohl (*Jos.* 10.); pak Levítům přivlastněno bylo (*Jos.* 21.), potom za králův Judských, pro modlářství Joramovo, od něho odstoupilo, a brzo od Senacheriba, krále *Assyrského*, bylo obleženo. 4. *Reg.* 8. 23. *Isaiae* 37.

Dále jeli jsme pod horou *Ephron*, na níž město *Ephron* a jiná městečka i vesnice ležely. *Josuae* 15. To město *Judas* Machabejský, že ho Efronští skrze ně pustiti nechtěli, do 25 tisíc lidu v něm pobiv, vypálil. 1. *Macchab.* 5. 2. *Macchab.* 12. Nyní na té hoře nic není. *Hieron. in locis Hebr.*

Od té hory na čtvrt míle české jeli jsme k místu rumu a zbořené zdi plnému, na němž někdy město *Aseca*, znamená česky „pevnost", v pokolení *Juda*, Ammorejských nejprvé bylo stálo. *Josuae* 10.

U toho města dopustil pán bůh, že kamení s nebe na nepřátely Ammorejské utíkající před *Josue* a syny israelskými pršelo. Leží pak místo toto při údolí *Terebithi*, to jest údolí od stromu *Terebinthus* nazvané, vysokého, dlouhověkého a jahůdek libé vůně plného, z něhož k nám terpentýnu vozí; u kteréhož se Filistinští proti králi Saulovi válečně položili, a ležení své na jedné straně údolí měli, a na druhé Saul s lidem svým ležel, kdežto David toho velikého obra Goliáše zabil [1]). 1. *Reg.* 17.

Roboam syn Šalomounův to město vzdělal a upevnil, ale zase

---

[1]) zamordoval.

Digitized by Google

od Nabuchodonozora, krále Babylonského, bylo vybojováno a zkaženo. 2. *Paral.* 11. *Jerem.* 34. 2. *Esdrae* 11. Sv. Jeroným svědčí, že za jeho času dosti velké a výstavné [1]) bylo, *locis Hebr. Brocard et Breidenbach.*

I jedouce dále mezi horami, okolo snídaní přijeli jsme do jakési doliny na místo, kdež někdy bylo město jménem *Masfa* aneb *Mesepha*, jinák *Mitzpha*, na česko: „varta“ neb „stráž“, v pokolení Benjaminově. V tom městě bývala nejprvé Archa úmluvy, a tu se tehdáž lid k modlitbě scházíval a Samuel soudy držíval. *Jud.* 20. 21. *Josuae* 15. 18. *Josephus Antiquitatum* 6. *cap.* 2. Král *Aza* před časy je upevnil, 3. *Reg.* 13. Za času zkázy Jerusaléma bydlel v něm kníže Godoliáš, jehož Nabuchodonozor správcím země Židovské ustanovil, a při něm prorok Jeremiáš. *Jer.* 40. 41. Na kterémžto místě křesťané před lety kostel pěkný vystavěli, jehož zříceniny podnes viděti, a ještě v něm i malování znáti, po němž, že křesťanský byl, rozuměti se může. Při tom kostele byla velmi čerstvá a studená voda, kteráž s vrchu dolů do jakéhos koryta tekla, tak smýšlím, že musí býti z studýnky *Nephtoa*, o níž se zmínka činí v *Josuae* 15. a 18. kap.; nebo jakž *Saligniacus tom.* 10. *cap.* 6. svědčí, od ní se zlá, kamenitá a nebezpečná cesta začíná, jakž teď málo níže poznamenám. Jakž jsme tu vodu uzřeli, s oslův jsme ssedli a pod olivoví se zasadili, abychom, co jsme s sebou přivezli, pojedli. A jistě byla nám ta voda velmi pohodlná, pro horko, kteréž již, jakkoli dosti ráno bylo, nastávalo.

Po dobré pak půl hodině zase jsme na cestu se sšikovali a jeli skrze divoké, drsnaté a špičaté skalí i údolí, že se nám hned z počátku v něm stýskati počalo, a obojí, i my i hovada, velmi jsme se unavili [2]), a tu skrze začátek údolí *Raphaim*, na česko se vykládá „obrův“, jeli, kteréž až k Jerusalému a s druhé strany k poledni několik mílí se táhne; místem jest velmi hojné, vína, oleje, pšenice a jiných úrod hojnost vynášeje.

Po malé chvíli opět jsme k jakémus starému a zbořenému stavení přijeli, a jináč souditi nemohu, nežli jakž zeměpiscové [3]) pokládají, že musí býti zříceniny onoho slavného a pevného města *Sochot* aneb *Socho*, na česko „ratolest“, snad že tu plno ratolestí a stromoví *Terebinthi* bylo, v pokolení Juda, a podnes jest; tu vedlé starých zdí nachází se kamenný mostek, pod nímž tekává potůček, ale tehdáž byl od horka vyschlý, z kteréhožto, praví, že

---

[1]) vystavené. [2]) upachtovali. [3]) *geographové.*

Digitized by Google

král David kameny křemenité sobě vybral a nimi Goliáše, jakž výš položeno, zabil. 1. *Reg.* 17.

Odtud jedouc na veliký a vysoký vrch, v naději, že již tam Jerusalém bude, pracně jsme se na něj vypravili; neb jsme pěšky jíti a osly za námi pro nebezpečnost a ostrost cesty vésti musili, až jsme po mnohém odpočívání vždy nahoru vylezli.

Nedaleko toho vrchu viděli jsme na levé ruce položení města a zámku pevného *Emausu*, česky se vykládá „silný aneb pevný hrádek", kteréž v Judstvu jedno z jedenácti měst krajských bylo, 60 honův od města Jerusaléma, a jak *Siglerus* píše, cesty půltřetí hodiny vzdálí. U toho města porazil *Judas Machabejský* vojsko krále *Antiocha*. 1. *Macchab.* 3. 4.

Bylo patria a vlast Kleofáše, kdež také praví, žeby pochován byl. *Vitriac. c.* 63. *Fretellus pag.* 20. Tu Kristus pán ode dvou učedlníků při lámání chleba po svém z mrtvých vstání poznán byl. *Lucae* 24. *Marci* 16.

Nicephorus píše 10. *hist.* 31., že za něho to městečko zemětřesením se zbořilo. Však před tím v času židovské války, z rozkazu vládaře *Vara*, ohněm vypáleno bylo, pro něžto *Julius Africanus*, tehdejších časů spisovatel [1]), k císaři Markovi *Aureliovi Antoninovi* léta po narození Krista pána 169. do Říma jel, a za vystavení ho žádal, snad nejvíc pro jeho pěkné položení a čistých i rozkošných studnic dostatek. *Plinius lib.* 5. *cap.* 14.

Joseph. lib. 7. *cap.* 26. pokládá, že za času *Vespasiana* císaře *Liberius Maximus* osm set drábův v pevnosti *Emausu* zanechal, a ti že ji zpustili, a majíc pryč odtud se stěhovati, zbořili. Podnes mnoho vysokých zdí a pěkných zřícenin viděti jest, a zvláště kostela, kterýž na tom místě byl vystavený, kde Kristus pán s oněmi dvěma učedlníky, Kleofášem a Lukášem, večeřeti ráčil. Dokud je křesťané drželi, byla stolice biskupská. *Breid. Vilhel. Tyr.* 14. *bel. s.* 12. *Hieron. in epistola Paulae et in cat. script. Eccles.*

Píší někteří o jedné divné studýnce při Emaus, zvláště *Sozomenus hist. Eccl.* 5. *c.* 20., jehož tato slova jsou: „Leží v Judstvu městečko *Nicopolis*, kteréžto evangelium Emaus jmenuje; před tím městečkem blízko rozcestí, tu kdež Kristus pán od Kleofáše a druhého učedlníka jinam se uchýliti chtěl, jest studénka velmi zdravá, z kteréžto když nemocní lidé aneb hovada pili,

[1]) škrybent.

Digitized by Google

zdraví od svých neduhův učiněni bývali. A rozprávějí, žeby někdy Kristus pán s učedlníky k ní přijíti a tu své nohy po cestě ustalé zmýti měl; a tak od toho času voda v ní té moci uzdravování nabyla. *Nicephorus* 10. *hist.* 31.

Dále odtud na též levé straně jsou zbořeniny města slavného prorockého aneb kněžského Nob aneb *Nobe*, a leželo blízko cesty téměř v oči Jerusaléma. Tu král David, utíkaje před Saulem, chleby posvátné od nejvyššího biskupa *Abimelecha* s mečem Goliášovým přijal, a příčinou byl, že dověděv se toho Saul, nejvyššího kněze a s ním jiné Levity do osmdesáti pěti osob zabiti [1]) poručil a město zbořiti dal. 1. *Reg.* 21. 22.

Nyní tam jen koliksi chalup viděti, kteréž *Breidenbach Bethnopolis*, a *Vilhel. Tyrius Berteniable* jmenují. Za času sv. Jeronýma byla ves, a odtud Jerusalém spatřiti se může, *in locis Hebraeis;* jakož pak sotva tři hony na tom vrchu, v rovině plné skalí a kamení od rumův, jsme jeli, a před námi město Jerusalém, vzdálí na čtvrt míle české, spatřili. Tu vidouce je, hned jsme velikou horlivou radostí dolů s oslův ssedali, a někteří s nich se svalili, na kolena klekajíce, zemi líbajíce, a pánu bohu z šťastného nám k tomu městu dopomožení, že jsme je přítomně spatřiti a jeho dojíti mohli, děkovali. Sedláci pak, jimž ti oslíkové náleželi, každý svého vzal, a dostavše na spropití, od nás se odebrali; my pak každý s svým tlumokem [2]) pěšky jsme pomalu pěknou rovinou k Jerusalému se přibližovali.

Nicméně ještě v té cestě viděli jsme některých honův od nás ležeti na vrchu položení města *Gaba* neb *Gabaon*, město kněžské, sloulo na česko „výsost“, leželo v pokolení Benjamin nad údolím *Raphaim*, vedlé *Ciriath Jearim*, kdež David král porazil Filistinské, 2. *Reg.* 5. A jest rovně ta výsost, na níž obědvě ta města blízko sebe stála, kdež archa páně, po navrácení se jejím z země Filistinské, v domě Abinadaba postavená byla. 1. *Reg.* 7. 2. *Reg.* 6.

Pa pravé ruce asi šest aneb sedm honův od města ukazovali nám zbořeniny města někdejšího *Salem*, v němž praví, že král Melchisedech bydlel. Sv. Jeroným psal, že za jeho živobytí ves na tom místě byla (*in loc. Hebr.*). Nyní nic není.

Sumou, co jsme tu po těch horách na čtyry míle české k Jerusalému jeli, všudy jsme poznali předešlých Židův a předkův pracovitou snažnost, vzdělávání těch vrchů na vinice, zahrady, rolí,

---

[1]) zmordovati. [2]) filcem.

Digitized by Google

kteréž ač pusté, trním porostlé jsou, však vždy předce zídkami a schůdky podezdívané zůstávají; k tomu, jak tu plno měst bylo, znáti jest, což jsem na té tak krátké cestě poznamenal, že se čemu podiviti nad lenosti nynějších obyvatelův, jichž sotva deset, proti tisíci předešlých, nyní se vychovává a živí.

A však ta strana vrchův k půlnoci vinicemi, olivovím, fíky, granátovými jablky a jinými ovoci dosti úrodná zůstává.

Když jsme byli okolo dvou honův od Jerusaléma, setkal se s námi [1]) trucelman Jerusalémský, téhož řádu *de la centura*, jako první z Rámy, kterýž naschvále nám vstříc vyšel. Nebo ten z Rámy nedaleko od Jerusaléma nás za sebou nechav, napřed do města sjel, a gvardianovi do kláštera i tomu trucelmanu o našem příjezdu oznámil.

Přišel pak s ním i *vicarius* téhož kláštera, a jakž se k nám přiblížili, oba nás vlasky mluvíc vítali a na všelijaké věci vyptávali, jako ku příkladu: odkud jsme? jak se nám na cestě dařilo? co se při výjezdu našem u nás a v krajinách, z nichž jsme vyjeli, dálo? atd., až v té rozprávce trvajíce, k samé bráně města Jerusaléma okolo času nešporního jsme přišli. Tak tedy vší cesty z Benátek až do Jerusaléma dostalo se nám stráviti padesáte čtyry dni; míli pak vykonati z Benátek 458 a z Čech 582, jak po zemi tak po vodě, vše českých.

Kapitola 16.

O příchodu našem do kláštera sv. Salvatora v městě Jerusalémě.

Dostavše se k bráně města, kteráž sloula Joppenská, dále jsme jíti nesměli, ale tu mezi branou čekati musili, až pro nás *sotto bassa*, turecký *subassa*, hejtman zámku a soudce zločincův, s některými jinými v nákladných šatech přistrojenými, sotva po dobré půldruhé hodině přišel, a teprva nás prvé pro dlouhé čekání velmi tesklivé, skrze trucelmana, dosti ještě dlouho, kdo a co i odkud jsme? též i na jiné věci se vyptával; ale krátce odbyt, žebychom Francouzové a někteří Benátčané byli, a tak dále na jiné jeho otázky odpověd mu dána. Kázal nám tedy do města za sebou jíti a vedl se s námi skrze malé ulice, na levou ruku

---

[1]) trefil na nás.

Digitized by Google

blízko zdí městských k straně půlnoční, až jsme k klášteru sv. Salvatora přišli. Tu jakž jsme do dveří vešli, naše tlumoky [1]) a karnýře složiti jsme musili, kteréž nám Turci všecky přeštárali, však nic nevzali, ale pryč od nás z kláštera odešli a nás tu nechali.

Tu nás jeden bosák jakýmis schody nahoru do *conventu* vedl, kdežto *gvardian* s jinými bratřími svými, příchodu našeho očekávaje, nás vítal, a potom do *refectorium*, kdež obyčej měli jídati, vedl; tu se bratří s námi známili a přátelsky rozprávěli, s nimiž jsme se všemi mluviti mohli, neb byli Vlachové přirození, obzvláštně jeden řádu sv. *Dominica* a rodem z Sicilie, kterýž málo koliks dní před námi z Konstantinopole přijel a tam se dostal; ten svým ustavičným a hlasitým mluvením i kratochvílením tehdáž i jindy tesklivou mysl a žádost pokrmů za chvíli nám ukrátil, až místo svačiny aneb kollací jídlo každému obzvláštně na malé cínové misce přinesli, také dobrého Jerusalémského vína, jemuž jsem na té vší cestě z Benátek podobně bílého a pěkného neviděl, píti dali. Tu poseděvše a se poobčerstvivše, byli jsme skrze klášter po několika schodech dolův, do jakýchsi dvou komor jedné vedlé druhé, uvedeni, v kterýchž jsme čistá s povlaky bílými a modracemi ustlaná lože našli, a když nám ty komory vykázali, do obou jsme se ubytovali [2]) a v nich se rozhostili.

Po malé chvíli přišel k nám *vicarius*, oznamujíc, abychom nahoru přišli, že nám mniši, dle starobylého obyčeje, nohy mýti budou a již na nás čekají. Tak tedy, davše jemu za odpověd, že se poslušně najíti dáme a za ním přijdeme, starali jsme se, jakbychom nějak uctivěji a švárněji, nežli možné bylo po tak daleké a nepohodlné cestě, před ně předstoupiti mohli; v tom jsme shlédli nedaleko od těch komor čisternu, z kteréž jsme i hned s ochotností vody navážili, a tou sobě každý jak mohl naspěch sám nohy umyl; byla velmi studená a čistá, pročež v ní také víno v nádobách k stolu chladívati obyčej měli. Potom jsme vyšli nahoru na jakýsi neveliký altán, nedaleko *refectorium*, kdež nás gvardian s jinými bratřími očekával; tu byl přes stolici pěkný nový turecký koberec prostřený, a vedlé něho vannička měděná s teplou vodou, vařenou s rozličným vonným a dobrým kořením, jako rozmarinou, levandulí atd.

Na tu stolici velel gvardian vždycky jednomu po druhém se-

---

[1]) filce. [2]) lozirovali.

Digitized by Google

dati, a noh svých dvoum mnichům podávati; kteříž je pilně a dobře umyvše, pěknými plenami aneb rouchami otírali, a naposledy pravou nohu každému políbili, až nás všecky tak spořádali. A však dokud to mytí trvalo, gvardián s jinými bratřími a námi, kteříž jsme tehdáž neseděli, všickni okolo toho, jehož jsou myli, klečeli a některé hymny zpívali, až jsme všickni zmyti byli. Po té lázni dali každému po voskové hořící svíci, a tak všickni bratří po páru ven z toho místa, gvardian za nima, a po něm my týmž řadem do *ambitu* jsme šli, a vůkol něho obcházejíc *Te deum laudamus* zpívali, až přišedše do kostela začali *complet* a potom *letanii* zpívati.

Po dokonání toho všeho předstoupil gvardian před jeden oltář, a obrátiv se k nám, pěknou řeč v vlaském jazyku učinil, oznamuje, žeby před lety padesáti obydlí pravé a vlastní kláštera jejich na hoře *Sion* bylo, právě tu, kdež kaply a oltářové na předních místech skutkův a činův Krista pána jsou, jako: kde jest s svými učedlníky poslední večeři beránka velikonočního držeti a velebnou svátost oltářní nařiditi, kde svým učedlníkům nohy vlastníma rukama mýti, i potom po z mrtvých vstání jeho, kde jsou apoštolé a učedlníci pro strach židovský nejednou se skrývali a svá shromáždění mívali, jako tehdáž, když jest pán Ježíš dveřmi zavřenými k nim všed, k nim „Pokoj vám“ řekl; a podruhé v témž spůsobu mezi ně přišed, svatému Tomášovi Didimovi makati se dáti, a kde jest Ducha svatého v spůsobu viditelném na učedlníky a církev svou nejprvé s nebe seslati ráčil; jakž o tom doleji na svém místě položeno bude.

Nyní pak od Turkův již z druhého vytištěni jsouc, aniž možné jest do něho kterému křesťanu vjíti, lečby Mahometánem býti aneb ohavnou smrt trpěti chtěl, když v tomto klášteře zůstávati musejí, že jsou z jistých *indulgencí* Jeho Svatosti Papežské, na místě oltářův, kapel a památek kláštera hory Sion, jiní tři oltářové s týmiž figurami do nynějšího přítomného přenešeni, a touž mocí a odpustky obdařeni; pročež abychom se nad tím nezastavovali, ale myslili, že tak platně na tom místě těch památek uživeme, jakobychom tam nahoře Sion osobně byli. A potom nam obšírně figury malované vykládal, i místa, jak jedno od druhého daleko bylo, ukazoval.

Po vykonání těch věcí každý z nás *Pater noster* a *Ave Maria* vyříkav, šli jsme za gvardianem a jinými k večeři na jakousi siňci s kostelem se stýkající, že zed mezi nima jest, a tu

Digitized by Google

jsme byli s potřebu na těch malých miskách častováni [1]), i potom, dokud jsme tam byli, na témž místě jsme jídávali; také přidal nám gvardian jednoho mnicha, kterýž nám přisluhoval, všecko strojil a přinesl. Gvardian pak s svými bratřími a s tím mnichem z Konstantinopole jídali v *refectorium*. Po večeři tehdáž i potom po každém jídle hned z té siňce do kostela jsme šli, a tu pomodlíce se, do našich komor na odpočinutí se odebrali.

V pátek, to bylo 4. dne měsíce Září, ráno vstavše, šli jsme z našich komor nahoru do kostela, kdežto jsme mši slyšeli, a ten celý den v klášteře po cestě odpočívajíce, a někteří z nás klášter procházejíce a jej spatřujíce, jsme zůstali.

O tom klášteru mohlbych mnoho psáti a jej ze vrub [2]) jak jest vnitř i zevnitř, i každý pokoj neb kout v něm vysvětliti; ale poněvadž se na tom místě žádné paměti skutkův božích za starodávna činěných nenacházejí, a jiní v svých knihách o něm mnoho píší, něco kratičce pro menší zaneprázdnění čtenáře upřímného vůbec dotknouti nepominu.

Kapitola 17.

O spůsobu kláštera sv. Salvatora, v kterémž nyní mniši řádu sv. Františka v Jerusalémě se drží, a jaký v něm život vedou.

Dotčený klášter jest od kamene dosti pěkně vystavený, podlé obyčeje v zemích východních, totiž bez krovu toliko s podlahami bitými, po svrchu cihlama a vápnem dláženými, a s jedné strany pro déšť, když zimního času někdy prší, nebo v létě zřídka to bývá, aby voda spád měla, vrškem dolů nakřiveným, však jako altánové u nás pro chůzy dosti rovní. Ač místem nacházejí se domové a stará některá od křesťanův dělaná klášterská stavení s krovy vysokými, ale též od vápna a cihel, nápodobně některým starým pohanským (jakž tomu někteří chtějí) leckdes po městech Pražských se nacházejícím kostelíkům aneb kaplám. Jinde některá jiná stavení klenuté a okrouhlé krovy, jako báně, mají.

Bylo toho času v témž klášteře všech mnichův i s gvardianem patnácte, a každý svou komůrku aneb *cellam* okolo ambitu měl, z níž rovnou nohou do kostela jíti mohl; neb kostel, ambit a ty komůrky nejsou při zemi, ale jednoho pokoje zvýší od země, po-

---

[1]) traktirování. [2]) z gruntu.

Digitized by Google

spolu v čtverhraném spůsobu; a pod tím vším stavením jest dvůr, a místo prázdné něco klenuté a něco trámy podepřené [1]). Kostel jest neveliký, však veselý a ozdobný, v němž jsou tři oltářové, na nichž archy řezbami a malováním ozdobené stojí.

Mniši, když do kostela k službám sjíti se mají, místo zvonův a zvonění chřestaček užívají, nápodobných našim, kterýmiž pacholata u Veliký pátek po ulicech chřestají; také v těch všech zemích žádného zvonce jsem neviděl ani neslyšel.

Ten klášter jest vždycky zavřený; kdo chce do něho, musí na dosti veliké dvéře, spíše malým vrátcím nápodobné a pevnou závorou založené, zatlouci, a jinudy se tam vjíti nemůže, netoliko pro pravidlo [2]) řeholi své, ale i pro strach od lidu tureckého, kteřížby se, a nejvíce ta nejhorší louza arabské chasy, nestydatě a mocně do něho vetřeli a v něm sobě bydlo oblíbili, žeby potom z něho nikdá nechtěli, an beztoho nebozí dosti s nimi činiti mají, neb každodenně jim chleba, peněz i pití udělovati a ven ze dveří vydávati musejí, chtějí-li bez násilného příkoří spokojeni býti.

Nemají pak k tomu klášteru tu v zemi Svaté žádných důchodův, platův stálých a gruntův, ale tím se vychovávají, co jim křesťané v těch a okolních zemích, jako v *Damascu*, *Alepu*, *Tripoli*, v *Alexandrii* a tak dále, kupecké obchody vedoucí, a potom poutníci, kteříž se k nim dostávají, almužny dají, a za to, když u nich jsou, stravou a jinými potřebami v klášteře od nich vychováni bývají. Nade všecko to nejlepší pomoc mají od papeže, krále Hišpanského a z některých klášterův ve Vlaších, v Španělské a Francouzské zemi; z Německé, Englické a jiných zemí scházelo se jim před časy mnoho, ale nyní málo, a někdy nic; a však předce každoročně do několika tisíc dukátův dostávají. Ač dosti skrovně jim to postačuje, pro veliké tributy a platy, kteréž Turkům dávati, a obzvláštně každému důstojníkovi [3]), správci a velkému pánu tureckému ode dvoru i odjinud, když mu se buď tudy jeti nahodí, a do města Jerusaléma aneb blízko něho přijede, dary rozdávati a vymyšlené daně [4]) a pokuty častokráte podstupovati musejí. Kromě co na stravu vzejde, jiné všecko jim se dráže propouští, a nejdráže víno, kteréhož bez *licencí* a dovolení *sangiacha* a správce Jerusalémského koupiti nesmějí. Neb za samo dovolení, aby je v hrozních na vinicích koupiti, sami sobě lisovati [5]) a do sklepův na svůj veliký náklad skliditi dali, přes tři sta cikýnův

---

[1]) podštemflované. [2]) reguli. [3]) officíru. [4]) *exactiones*. [5]) presovati.

Digitized by Google

Benátských dáti musejí. A nemálo ho přes rok spotřebují, proto že mnoho v každém čase poutníkův tam bývá; také víno není tak silné jako v okolních zemích, neb může se ho více píti a tím méněji vody k němu přidávati.

K tomu ten obyčej v klášteře zachovávají, že v *refectorium* přes celý den konvici s vínem jednu a druhou s vodou, a při nich sklenici na stole státi nechávají; tam kdokoli chce nápitek [1]) učiniti, buď cizí aneb domácí, sjíti a se napiti může, však ne do ožralství, ale pro žízně uhašení, bez dlouhého se tam meškání. Jiné potravy, jako od masa, často sobě i s nebezpečenstvím jednati musejí. Neb mnohé věci Turci v svém *Alcoranu*, totiž zákonu, zapověděné mají, kteréž křesťané za čisté rádi užívají, jako svinské maso, *sádlo* a jiné věci, o nichž doleji na svém místě oznámím; bez svinské tedy divočiny (neb pitomé svině žádný ani chovati nesmí) když býti nemohou, kradmo ji sobě nositi dají, a od křesťanů tam obydlí majících kupují. Jakož pak tehdáž přinesl jeden půl divoké svině v putně. A týmž spůsobem ledacos jiného donášejí, zvláště tehdáž, když Turci své posty mívají; a v tom čase ledajakés věci zapověděné mají, kterýchž kdyby se dověděli, že jsou křesťané tehdáž užívali, těžce by je pokutovali, ačkoli svobodu v náboženství a v svědomí míti každému dovolují.

Kapitola 18.

O placení Turkům za jednu chůzi k hrobu božímu. Item jak jsme před kostel hrobu božího na dvůr [2]) přišli.

V sobotu 5. dne měsíce Září, vyšli jsme z komor našich nahoru do kostela, a když po mši bylo, oznámil gvardian, abychom se hotovili, že po obědích do kostela hrobu božího jíti máme, a k tomu abychom pro potřeby a procesí na svíčky voskové něco peněz složili.

My tedy ptavše se *vicaria*, coby za potřebí dáti bylo, a od něho vyrozuměvše, žeby do desíti cikýnův sotva stačilo, každý z nás šesti po půldruhém cikýnu vikariovi, aby jich nakoupil, jsme dali.

Před obědy asi hodinu přišel od *sangiacha* vyslaný Turek s trucelmanem Jerusalémským (kterýž za mnichy tlumočil, a jim ve všem posluhovati povinen byl); tomu Turku každý z nás naše

---

[1]) trunček. [2]) plac.

Digitized by Google

jména vlastní a rodičův našich, oznámiti jsme musili, kteréž on do tabulek zapisoval. Potom žádal od každého obzvláštně po jedenácti cikyních, totiž dva za propuštění skrze brány do města (což se nedávno před námi ukládati začalo, a prvé toho nebylo), devět pak za odpuštění k hrobu božímu.

Když nás šest ten plat zúplna dalo, nechtěl na něm přestati, pravě, že toliko za šest osob dostal, a nás že sedm do města vešlo a se nachází, protož abychom za sedm osob dali.

Tu my skrze trucelmana všelijak jsme se vymlouvali, a jemu zprávu dávali, že čím jsme od osoby povinni byli, každý z nás neprodleně dal; ale že ten sedmý s námi přijel, my jsme mu brániti nemohli, a také že mu peníze na cestě v lodí [1]) pokradli, že to zlou příhodou se stalo, pročež když co dáti nemá, že sám se uvoluje v klášteře zůstati, a s námi k hrobu božímu jíti nežádá.

Slyše to Turek, zuřivě se stavěl, a na konec nám oznámiti velel, chceme-li k hrobu božímu přijíti a něčeho zlého ujíti, abychom zaň zaplatili: že jsme ho neměli s námi do země uvozovati.

Tak tedy vol neb nevol, za toho *Lamperta* jsme také dáti musili, a on s námi zároveň k božímu hrobu i na všecka jiná svatá místa, kde jsme byli, došel, s velikou nepřízní a nevolí dvou spolu našich poutníkův, kteříž se na pana Černína a na mne s hněvem domlouvali, že jsme příčinou byli v Cypru jeho s námi pojetí, a je teďky i prvé k nemalé škodě přivedli; naposledy Lampertovi při navrácení se zase do křesťanských zemí životu jeho odpovídali, žeby jim to krví svou nahraditi musil; ale naším pěkným předkládáním s jednoho zlého i s druhého sešlo.

Turek přijav co chtěl od nás, z kláštera odešel, a my tím časněji k obědu šli. Po obědě každý se strojil na pout, a gvardian dal navařiti vajec na tvrdo, a vzíti poručil salátu, soli, octa, chleba do košíku a vína do láhvic [2]), abychom v zavření kostela hrobu božího měli co večeřeti.

Když bylo okolo nešporův, gvardian s mnichy a my poutníci vyšli jsme ven z kláštera, a jda trucelman před námi, šli jsme skrze díl města k straně východní za dobré hony cesty, až jsme přišli před kostel, v kterémž jest hrob boží. Dříve pak, nežli se do kostela přijde, jest dvůr [3]), a do něho dvéře ve zdi proti západu; těmi dveřmi vcházejíce, dolů po několika stupních kamenných až na ten dvůr [4]) jsme kráčeli, a že čtverhranný jest,

[1]) šífu. [2]) flaší. [3]), [4]) plac.

Digitized by Google

i s té strany od poledne proti północi jdouc k kostelu, delší o dobrý kus nežli širší, dlažený širokým štukovým kamenem, jsme poznali. Okolo toho dvoru [1]) jsou staré pobořené a snad i pohořelé při posledním dobývání města kaply a zdi, a některé do gruntu leží zasypané, do kterýchž jsme pro pospíchání vjíti nemohli. Nebo viděli jsme, že Turci před kostelníma dveřmi stáli, čekajíce na nás.

Když jsme přes ten dvůr [2]) šli, ukazoval nám *vicarius* u prostřed něho kámen znamenaný, na kterémž praví, žeby měl Kristus pán, kříž svůj k smrti nesa a pod ním klesaje, z veliké malloby padnouti. Též nám ukazoval jednu kaplu neveliikou, blízko dveří kostelních, a do té byly dvéře proti poledni, a oltář v ní k východu slunce; na místě, kdež oltář jest, praví, že stála blahoslavená panna Maria s svatým Janem, miláčkem Kristovým, a jinými ženami, tehdáž když Kristus pán na kříži viseti a k ní promluviti ráčil: „Ženo, aj syn tvůj,“ a učedlníkovi: „Aj matka tvá!“ *Joh.* 19.

Kapitola 19.

O vjití našem do kostela hrobu božího, a o procesí při spatřování míst svatých v něm konané.

Když jsme k těm Turkům docházeli (jichž byla osm pospolu, a někteří z nich seděli na kamenných lavicích, koberci přistřených, tak tu po stranách dveří kostelních od starodávna udělaných), vystoupil jeden z prostředku jejich s klíčmi, a dvéře kostela zamčené otevřel; tu hned jednoho po druhém počítajíce dveřmi do kostela pouštěli, až nás všecky spořádali, potom dvéře pilně zavřeli a spečetili. Stojí pak ty dvéře proti polední dveje, jedny vedlé druhých, pěkným mramorem s nákladnými figurami vytesaným osazené. Jedny z nich, když se do kostela jde, po pravé ruce, jsou zazděné, ale druhé do polovice se otvírají, a jest v spodnější polovici díra aneb okno, z kteréhožto na dvůr [3]) i z dvoru [4]) do kostela hleděti se může.

A tak všedše již do kostela, šli jsme nejprvé před kapličku aneb sklípek, kdež jest hrob boží, a tu jsme napořád s nábožnou myslí klekli; ale pan *Antonio Donato*, jak té kaply dosáhl, s hurtem na zem, jakoby omdlel, padl; což my vidouce, nemálo jsme

---

[1]) placu. [2]), [3]) plac. [4]) placu.

Digitized by Google

se lekli, nevěděvše toho pádu jiné příčiny, jediné samou velikou horlivost jeho, a po chvíli se upamatovav, s námi po vyříkání některých modliteb zase vyvstal.

Odtud šli jsme všickni do jakési kaply, kteréž mniši latinští (tak našeho gvardiana spolu s jeho *conventem* k lepšímu rozeznání tam jmenují) v držení byli, a ta sloula blahoslavené panny Marie.

V kteréžto kaple oblekl se gvardian v roucho, slove *pluviale*, kteréž jaké jest a co znamená, *Durandus lib.* 3. *de amictu, cap.* 1. *In ration. divin. officiorum* vypisuje; a v tom nám pěkné napomenutí a probuzení v řeči vlaské učinil, jakbychom se v těch místech chovati a co o nich smýšleti měli; při závírce pak za hodnou věc a nábožnou soudil, aby každý obuví noh svých zzul a bosíma nohama po těch všech místech chodil. Což také sám nejprvé vykonal, a my po něm napořád, a tu dav každému z nás hořící svíci voskovou, v též kaple počal nám věci níže položené ukazovati.

A předně po levé straně oltáře vedl nás k almaře ve zdi, nápodobné oknu slepému; v té jsme viděli kus sloupu kamenného, k mramoru podobného, při kterémž Kristus pán byv přivázán tělem svým svatým, v domě Pilátově bičován a ukrutně mrskán býti ráčil. *Math.* 17. *Marci* 15. *Lucae* 22. *Joh.* 19.

Ten kus jest veliký na dýl okolo tří pídí, a okrouhlostí něco málo více, stojí za mřeží železnou, velmi hustou, do zdi vsazenú, uprostřed kteréž jest malé okénko, a na zámek se zavírá, před nímž visí lampa ustavičně se svítící a hořící; na tom místě začali jsme zpívati *hymnum:*

Eia fratres charissimi,
Christi mortis mysteria
Canamus etc.

až jsme jej vyzpívali.

Po tom zpívání a vykonání tu náležitých obřadův [1]) šli jsme s procesí ven z kaply do velikého kostela, na levou stranu k východu, mezi zdí kostela a kůrem, k místům nížepsaným.

Nejprvé do vězení Krista pána, zpívajíce *hymnum* prvnější melodií, těmito slovy:

Qui lucem dedit patribus etc.

Tu jsme přišli až do jakési tmavé kaplice, vytesané v skále, od kaply panny Marie třidceti sedm krokův (mého vlastního po-

[1]) *ceremonií.*

Digitized by Google

čítání a měření, ve všech těch místech) vzdálí, v kteréžto lampa hořela. Po vyzpívání hymny, gvardian stoje u oltáře tváří k nám obrácenou, oznamoval, žeby to bylo místo, v kterém Kristus pán u vězení seděti ráčil, a to tehdáž, když jsou jej na kříž pověsiti měli, dokud všech příprav nepřihotovili. A ta kapla jest Řekům a Georgianům přivlastněná, kteříž v ní slouží a své věci chovají.

Několik krokův od té kaply jest malá kaplička, otevřená zpředu od vrchu až dolů, však úzká, že v ní sotva neveliký oltář stojí, na kterémžto místě pána Krista z šatů jeho, kteréž k ranám jeho od mrskání přilnuly, svlekli, a jemu více bolesti přidali, vedlé proroctví sv. Davida v žalmu 68., kterýž takto poznamenal: „Nebo tomu, jehož jsi zbil, se protivili, a bolest ran mých rozmnožili.“ Také na tom místě dali Kristu pánu píti víno s žlučí smíšené. *Math.* 27. Ale u té kapličky nic se obzvláštního zpěvy a modlitbami nedálo, nýbrž šli jsme dáleji k místu, kdež los o roucho Kristovo metali, zpívajíce *hymnum:*

Canamus modo canticum
Ad salvatoris gloriam etc.

Tu jest kapla na šedesáte pět krokův od kaply vězení [1]), před níž lampa hořící visela, a v ní oltář mezi půlnocí a východem. Tu nám gvardian mluvil, že na tom místě, kde oltář stojí, rytíři los o sukni Krista pána, po jeho ukřižování, metali. *Joh.* 19. vedlé předpovědění žalmu 21.: „Rozdělili sobě roucha má, a o můj oděv los metali;“ jakož jej celistvý podnes v *Triru* aneb v *Treviru* ukazují. A jsou té kaply v držení Armeniani.

Po vykonání toho šli jsme dáleji k místu, kde kříž svatý nalezen byl, a začali jsme zpívati *hymnum:*

Ad crucis locum pergere
Debemus, et hanc quaerere etc.

A jdouce na šest krokův ke dveřům dosti velikým po levé ruce, vešli jsme do nich, a tu hned se začínají schody dolů široké a kamenné, okolo devíti a dvadcíti stupňův, k straně východní vedlé vrchu *Calvariae.* Po těch jsme dolů šli až do čisté prostranné kaply, slove „kapla svaté Heleny“, a přes tu, od stupně posledního počítajíc, nohou rovnou jedenácte krokův do jiné nižší kaply, po jedenácti stupních kamenných dolův hlouběji jsme vešli, v níž jest oltář, okolo něhož vůkol a vůkol obcházeti se může;

---

[1]) *carceris.*

Digitized by Google

po levé jeho straně jest výstupek a před ním římsa, aby do něho lidé nechodili, a jest táž kapla i výstupek z pouhé tvrdé skály vytesaný; před tím výstupkem visí několik lamp hořících, a gvardian oznamoval, že na tom místě svatá Helena kříž Krista pána nalezla; o čemž něco pořádněji a obšírněji položiti musím.

Mezi horou *Calvariae* aneb *Golgatha*, to jest česky: popravní aneb lebu zločincův, kteříž na tom vrchu odpravováni bývali, a mezi zdí městskou prvnějšího Jerusaléma, byla jáma aneb malé údolí, kdežto těla mrtvá a spáleniny kostí odsouzených (jako u nás pod šibenicemi jámy obyčejně udělané bývají) metávali. Do té tedy jámy když jsou vojáci (neb u Římanův vojáci lidi odpravovali) hnáty dvoum zločincům, kteříž s obou stran Krista pána ukřižováni byli, přelámali, a pro svátek tehdáž nastávající těla jejich i kříže, a při tom kříž Krista pána (jehož tělo ku pohřbu vyprošeno a pohřbeno bylo, *Johan.* 19.) a nápis s tabulí do též rokle spolu vházeli; a těch časů přes zdi a z bran smeti a nečistoty tam zanášeli, až potom v letech 38. po smrti Krista pána, když Jerusalém zkažen byl, tak množství rumu po všech příkopích rozmetáno bylo, že jest kříž Krista pána s jinými dvěma hluboko dole zasypaný zůstal, a tak trval v těch neřádích za tři sta let pořád. *Eusebius in vita Constant. lib.* 3. *cap.* 24.

Jakož pak týmž spůsobem i hrob páně, jakoby naschvále se na to vydali, zasypali a přikryli, a v potomním čase pohané z vnuknutí ďábelského, aby proti Kristu pánu a křesťanům potupu a zlost svou provedli, na místě umučení Krista pána modlu Venuše a kostel z mramoru; na místě pak z mrtvých vstání, Jupitera obraz; v Betlémě na místě jesliček a narození Krista pána, modlu a chrám *Adonidis*, lotra a miláčka Venuše, postavili, aby křesťané, kdyžby ta místa navštěvovati a na nich se modliti chtěli, ta místa zohavená a jich pohanské bohy navštíviti a je ctíti musili. *Hieron. tom.* 1. *epist.* 13. *ad Paulinum, et tom.* 3. *in loc. Actor. Apost. lit. H. Ambros. tom.* 3. *in orat. fun. Theod. Imper. Paul. Nolan. epist.* 11. *ad Severum Sulpitium. Ruff. in Euseb. hist. Eccles. lib.* 10. *cap.* 7. *et* 8. *Soc.* 1. *hist. Eccles.* 13.

Pán bůh pak všemohoucí svou nestíhlou moudrostí ukázal to, že není úkladu proti Hospodinu. Nebo jsouce těch časův křesťané za mnoho let pod pohanskou a židovskou mocí, nerci-li těch míst a věcí svatých, ale ani svých životův hájiti a chrániti nemohli; nýbrž myslili snad, že všecko v zapomenutí přijde, a skrze mnohá tehdejší ukrutenství křesťané mučedlnickou smrtí z světa shlazeni

Digitized by Google

budou; jakož již také málo památky, jak v spisích tak na místech zohavených, křesťané měli a věděli, jakž níže poznáme.

Až léta po narození Krista pána 326. oslavil pán bůh přede vším světem jméno své, a jak předně učení křesťanské a náboženství z moci pohanův vytrhl a z pohanění vymohl, tak také místa svatá a chrámy křesťanské osvobodil a od ohavností vyčistil. Neboť nastal císař Konstantin Veliký a toho jména první, kterýž nejprvnější z císařův Římských křesťanem byl učiněn, a křesťanské jméno zvelebovati hleděl. Pročež císařová Helena, máteř Konstantina, žena osmdesáti let docházející, vydala se z horlivé mysli na to, aby příkladem syna svého místa svatá v zemi Svaté navštívila, a všelijak očistila a osvobodila. I vypravila se s vojskem syna svého z Konstantinopole upřímo do Jerusaléma, a tu všecko modlářství, modly a neřády zrušila a napravila, nejvíce se starajíc, aby paměti, spisy a věci svaté a svatých, skryté a založené, zas na světlo vyvesti mohla; jakož pak mnohé svatých a předešlých křesťanů spisy a těla mrtvá našla, i místa svatá vyčistiti dala.

Nicméně vždy na kříž Krista pána se vyptávala, a pro tu příčinu Židy svolávala, aby jí místo *Golgatha* ukázali. Ale oni o tom věděti nic nechtěli, a však bojíce se hněvu jejího, jakéhos Žida věcí a pamětí židovských povědomého, aby od toho se vyptala, jí představili.

Toho když císařová žádnými dobrými slovy ani sliby k tomu, aby místo to oznámil, přivesti nemohla, do studnice bez vody jej spustiti a hladem trápiti poručila. Žid vida, žeby žertu nebylo, po vytrpení hladu za některý den, sliboval místo ukázati, a jsa z studnice vytažen, tak se zachoval, a místo hrobu božího ukazoval, pravě že tu nedaleko i *Golgatha* jest, a tu žeby něco našli, jakž o tom z spisu starého děda svého poznamenání měl.

Tak tedy císařová, množství vojákův a křesťanův pomocí, dala široce místo ukázané [1]) dobývati, rumy z něho vybírati a daleko pryč zavážeti, až se hrobu božího dobrala, v kterémžto našla hřeby, jimiž K. pán na kříži přibit byl, a korunu z trní, kterouž na své svaté hlavě k smrti nesl; a málo doleji stranou východní, však hlouběji, tři kříže pospolu neporušené, a nedaleko jich tabuli s nápisem židovským, řeckým a latinským, s jakou radostí, každý křesťan upřímný souditi může, dosáhla. Že pak věděti nemohla, který by z těch tří pravý a vlastní kříž Krista pána byl, s radou biskupa Jerusalémského, *Macaria* jménem, dala je k jedné nemocné a té-

[1]) plac ukázaný.

Digitized by Google

měř umírající matroně snésti, a v své i jiných přítomnosti modlitbu hlasitou skrze biskupa *Macaria* těmito slovy říkati: „Pane bože všemohoucí, jenž jsi nám skrze syna svého [1]) spasení prostředkem smrti a kříže dáti ráčil, a těchto časův ráčil jsi v srdce děvky své vnuknouti, aby dřevo, na němž spasitel náš viseti ráčil, hledala a našla, okažiž patrně, kterýby z těchto tří křížů oslavený byl a podrobenství pokuta, aby ta žena napoly mrtvá, hned jakž se jí dřevo prospěšné dotkne, od smrti zachována a živá byla.“

Tu když z těch tří křížů jeden na ni položili, nic nemocná lépe se neměla; potom druhý, aniž ten co prospěl; ale jakž třetí položili, hned po něm zdráva byla, povstala a chodila, s nesmírnou radostí všech přístojících, ano i na víru obrácením dotčeného Žida, kterýž potom od hledání kříže *Quiriacus* latinským jazykem nazván byl, a praví, že on nejprvé řád rytířův Křížovníkův [2]) vyzdvihl, také za času Juliana císaře mučedlnickou smrtí skonal. Odtud památka nalezení sv. kříže v církvi, aby každého roku třetího dne máje slavená byla, nařízena jest. *De consecrat. dist.* 3. *cap. crucis.*

A tak dotčená císařová dala se do stavení, a na místech předních skutkův Krista pána, jako narození, umučení, z mrtvých vstání, na nebe vstoupení a jiných, slavné kostely vystavěla a založila, jichž do třidceti mnohými důchody a dary nadala.

Obzvláštně pak kus kříže v stříbrné truhličce v kostele hrobu božího zanechala; s ostatním domů do Konstantinopole se navrátila a jeden hřeb do lebky aneb helmu císaře, syna svého, vdělati dala, druhý do úzdy koňské vložila; díl kříže císaři k schování dala, a ten císař do obrazu svého, kterýž v Konstantinopoli na náměstí [3]) Konstantinovu, na velikém sloupě z mramoru egyptského, *porphyrites* latině, červená a bílá oka majícího, postaven byl, vložil a zavřel. Třetí díl kříže sobě zanechala, kterýž s tabulí nápisu, s houbou, jedním hřebíkem a kusy trní z koruny, v Římě v kostele *S. Crucis* podnes býti svědčí *Pagninus lib. interp. Hebr. Serran. de 7. urbis Ecclesiis, Onuphrius de 7. urbis Eccles.*

Kdo o tom o všem věděti žádostiv jest, může sobě přečísti *Theodor.* 1. *hist. Eccles.* 18. *Sozom.* 2. *hist. Eccles.* 28. 29. 30. *et* 50. *Socratem*, *Ambrosium*, *Nicephorum lib.* 8. *cap.* 29. *Breviarium Roman. Petr. de Natal. in catalogo sanct. lib.* 4. *cap.* 117. a jiné mnohé.

---

[1]) tvého. [2]) *Crucigerorum.* [3]) rynku.

Digitized by Google

Kapitola 20.

Obsahující další procesí k místům svatým.

Již se zase k procesí navrátím. Když jsme z kaply nalezení sv. kříže [1]) nahoru do kaply sv. Heleny se vracovali, zpívali jsme *hymnu:*

Hunc Helenae suffragia
Quaeramus primum laudibus etc.

A tak jsme zase do kaply sv. Heleny, skrze níž jsme předešle šli, se navrátili; a po vyzpívání hymny ukazoval gvardian v též kaple stolici z mramoru vytesanou, v které sv. Helena, když kopati a kříže hledati dala, dělníkům se dívati obyčej mívala, a jakž někteří svědčí, po nalezení sv. kříže v ní modlitby své vykonávala.

Ta kapla jest dosti ozdobně štukovým kamenem dlážená, a po obou stranách lavičky z skály vytesané má, klenutí též tesané, kromě že nahoře uprostřed otevřené jest, pro světlo, kteréž skrze malou vížku do kaply vpadá; a jsou v ní dva oltářové, při nichž několik hořících lamp visí.

Potom vyšli jsme z té kaply zas oznámenými schody nahoru do velikého kostela, a začali jsme zpívati hymnu:

Christi jam improperia,
Quae tulit, et ludibria
Canamus etc.

I šli jsme dále okolo kůru na pět krokův, a přišli do jedné kaplice, slove *improperiorum*, totiž posměchu a zlého přičítání, okrouhle stavené na východ; ta jest dřevěnou mříží přehražená, stojí v ní oltář a při něm lampa hořící. Pod tím jest kus sloupu kamenného, na kterém Kristus pán ráčil v domě Pilátově seděti, když mu na hlavu jeho svatou korunu z trní stavěli, posmívajíce se a říkajíce: „Zdráv buď králi Židovský!“ a poličkovali ho. *Joh.* 19. Ten kus jest pod oltářem za mřížkou dřevěnou. Kaply té jsou v držení křesťané Abyssinští, kteříž z *Aethiopie* přicházejí.

Z té kaply jdouc dále, zpívati jsme začali hymnu:

Ad montem nunc Calvariae
Pergamus sanctis laudibus etc.

---

[1]) *inventionis sanctae crucis.*

Digitized by Google

A přišedše na osmnácte krokův, uhnuli jsme se něco málo proti poledni, a přišli k schůdku kamennému neširokému; tím jdouc nahoru proti straně východní devět stupňův, jsou dvéře, skrze kteréž jsme prošli, a potom se zase uhnuli proti straně polední, a šli nahoru jiných devět stupňův opět skrze jiné dvéře, a těmi jsme přišli do kaply, slove *montis Calvariae* aneb *Golgatha*, hory lebu aneb popravy, a tu zpívajíce šli jsme na šestnácte krokův okolo přes kaplu, kterouž uprostřed oponou [1]) zastřenou jsme našli. Za tou oponou [2]) byl oltář pěkný a veliký, při němž mnoho lamp hořelo, a při něm ukazoval gvardian místo, na kterém Krista pána znak na zem položili a roztáhli, ruce a nohy k kříži přibili, a tak tuze tělo jeho svaté natáhli, že se mohly sčísti všecky kosti jeho, jakž to předpovědíno v žalmu 21. těmito slovy: „Probili ruce mé i nohy mé, sečtli všecky kosti mé.“

Podlé toho místa ve zdi k straně polední jest okno ven na dvůr [3]) před kostel, a při tom oknu ke zdi kaply *Calvariae* jest připojená kaplička neveliká, v níž jest oltář na východ. O té nám gvardian pravil, že na tom místě toho oltáře Abraham syna svého jednorozeného Isáka, z rozkazu božího, obětovati chtěl (*Genes.* 22. *cap.*), ačkoli nacházím u jiných spisovatelů [4]), jako *Hieronyma in Genes.* 22. *et in* 2. *Paral.* 3. *Concilio Nicaeno* 2. *act.* 4. *Josephum* 15. *antiq.* 14. *et* 6. *bel.* 6., že to místo, kdež Isák měl obětován býti, leželo v městě Jerusalémě, a podnes býti má na hoře *Moriah*, k východu slunce, a byla tvrdá a příkrá skála, toliko s jedné strany, totiž východní stezkou, přístup majíc; však nahoře velikou šíř a rovinu měla, na níž Abraham ten skutek vykonati chtěl. Potom koupil ten vrch král David od Ornana Jebuzejského, a oltář na něm pánu vzdělal za to, že anděl páně, kterýž ruku svou s dobytým mečem na město Jerusalém, aby v něm lidi morem bil, vztáhl, tu přestal. 1. *Paralip.* 21.

A na tom místě také král Šalomoun chrám svůj nákladný Jerusalémský vystavěl. 2. *Paralip.* 3. *Joseph. antiq. Judaic. lib.* 23. *et* 24.

Potom obrátili jsme se zas zpátkem, jdouce k místu, kde Kristus pán ukřižován byl, a zpívali jsme:

O amor desiderii,
Nostrae salutis pretium etc.

---

[1]) firhaňkem. [2]) tím firhaňkem. [3]) plac. [4]) škribentů.

Digitized by Google

A v též kaple přišli jsme k místu, kdež jsou Krista pána bolestně a žalostivě na kříži roztaženého a přibitého, o poledních svátku velikonočního, an na to mnoho tisíc lidu patřilo, s křížem do díry v skále hory *Calvariae* vytesané postavili; a nad ním nápis na tabulce dřevěné rukou Pilátovou napsaný byl, v těchto slovích: „Ježíš Nazaretský, král Židovský [1]).“ *Mat.* 27. *Marci* 15. *Luc.* 23. *Joh.* 19.

Byl pak kříž s Kristem pánem naschvále od Židův tím úmyslem, jakoby na to svaté město hleděti hoden nebyl, tváří k západu a hřbetem k městu postaven a obrácen; a však i v tom tajemství boží bylo, jako znamení jasné tváři a následovně [2]) milosti a zasloužení jeho k pohanům a k nám od Židův obrácení a přenešení, vedlé proroctví Jeremiáše proroka řkoucího: *cap.* 18. „Větrem východním rozptylím je před nepřítelem; hřbetem a ne tváří obrátím se k nim v čas bídy jejich.“ A žalmu sv. Davida 63.: „Oči jeho spatřují národy.“ Odkudž někteří původ toho berou, že k východu oltářové v kostelích křesťanských postaveni bývají, a lid k též straně obrácený se modlívá, jakoby k tváři Krista pána se obraceli; o čemž theologové více píší.

Tím tedy spůsobem jsa Kristus pán pověšen nahý, trním a mrskáním pobodený a zraněný, okrvavený a mezi dvěma zločinci postavený, jakž Izaiáš prorokoval 53.: „S přestupníky počten jest,“ na tři hodiny trval.

Židé, Fariseové a jim podobná sběř, i ten jeden spolu trpící lotr na kříži, všelijakým rouháním mu se posmívali, tak že s velikou svůsem a nesnesitelnou srdce bolestí toho všeho doslýchati a viděti musil. A však za ně se modliti ráčil, řka: „Odpusť jim to otče, neboť nevědí co činí,“ až poroučeje duši svou milou otci svému nebeskému, v hodinu devátou, dvadcátého pátého dne měsíce Března, léta od narození svého třidcátého třetího a třech měsícův, život svůj dokonati ráčil. *Greg. Nazianz. in tragoed. Christus patiens. Hier. in Mar. c.* 15. *Johan. Damasc. lib.* 4. *Beda in Lucae* 23.

Po dokonání zpěvu ukazoval gvardian hned blízko dveří, jimiž jsme nahoru přišli, skálu, na níž stáli tři dřevění křížové, s podobami [3]) vyřezanými těla Krista pána a dvou lotrův, tak jakž jsou

---

[1]) V původním vydání Harantově přichází tento nápis trojnásob: židovsky, řecky a latině, však bez českého výkladu. [2]) *per consequens.* [3]) s figůrami.

Digitized by Google

viseli; a o těch místech povídal, že tu předešle při umučení Krista pána praví křižové stáli. Ač někteří píší, že drobet málo příze k západu stranou, a od díry, do které kříž Krista p. vstaven byl, okolo čtyř krokův s pravé strany i též s levé, stojí dva nevysoké sloupky kamenné a okrouhlé, s každé strany jeden, žeby na těch místech státi měly, kde stály kříže těch dvou lotrů, kteří s Kristem pánem ukřižováni byli, kromě kříže vypodobeného [1]) Krista pána, kterýž něco málo příze k východu v skále stojí; a v staré díře skály nic není, ta jest sama o sobě v skále okrouhlá, coby se dvě pěsti v okršlku směstknati mohly, na dvě pídi hluboká, na svrchu mědí osazená a obitá, proto aby ji žádný neobrážel; nebo do tohoto času jižby ji sami poutníci, by co hora velká byla, dávno po malých kouscích odrážejíc odnesli. A jak *Joh. Pascha*, *Joh. Montevilla* a jiní píší, že před lety stříbrným plechem obitá byla s tímto textem, kterýž podnes na měděném vyrytý zůstává: „Tuto bůh král náš od věkův působil jest spasení u prostřed země.“ *Psalm.* 73.

Podnes ještě ti výpodobní [2]) křížové a obrazové na nich tváří k západu obráceni jsou, tím spůsobem, jakž jsem výš dotekl, že jest Kristus pán tváří k témuž západu od Židův obrácen byl.

Mezi děrou kříže Krista pána vlastní, a děrou kříže lotra na levici, jest té rozpukliny (o níž v evangelium *Mat.* 27. zmínka se činí) začátek zšíří okolo lokte Pražského, a místem méně i víc, a táhne se dolů skrze pouhou skálu až do druhé kaply, která pod hořejší hory *Calvariae* jest, o kteréž níže oznámím.

O této rozpuklině v skále zmínku činí *Sal. tom.* 7. *cap.* 4., *Joh. Pascha descript.* 214. *et c.* 222., že jest tak hluboká, když jsou někteří tíž olova dolů spouštěli, dna dosáhnouti nemohli. A mnozí soudí, že ta propast až do pekla jíti musí, aby, jakož po pravici lotr do ráje vzat, tak druhý po levici s té strany rozpukliny do pekla skrze díru příkladem Chore atd., *Num.* 16., pohřížen byl. *Hieron. in Marci* 15. *Breidenbach* 12. *Julii* píše, že v té rozsedlině za jeho času barvu krve Kristovy, jak s kříže teci musila, viděti bylo. My jsme toho nyní neviděli, ani tak dalece šetřili, a kdyby posavad nějaké znamení té krve zůstávalo, bezpochyby žeťby ji nám byl gvardian ukázal.

Ta pak kapla hory *Calvarie* jest čtverhraná a klenutá; u prostřed stojí veliký kamenný sloup, na kterémž se klenutí zdr-

---

[1]) figůrovaného. [2]) figůrní.

Digitized by Google

žuje. Na tom stropu znáti, že jest někdy pěkným vykládáním, kousky kamennými, malováním a pozlacováním, *opere musivo*, o němž nahoře v kap. 2. jsem položil, ozdobený byl, ale nyní od světel a lamp učazeno, že znáti není, jaké podoby [1]) jsou. Dlážděná jest velmi pěkným rozličných barev hlazeným [2]) mramorem. V ní jsou tři oltářové na východ postavení: jeden největší, tu kdež Krista pána na kříž přibíjeli; druzí dva menší s té strany dveří kaply k straně půlnoční, z nichž jeden jest na pravé straně díry rozpuklé skály u samé zdi v koutě, tu kdež nejprvé, když tělo páně s kříže ku pohřbu Josef z Arimathie sňal, a jiní do lůna matky blahoslavené panny Marie je položili, a jakž *Joh. Pascha* d. 225. pokládá, třinácte krokův od místa, kde kříž stál. Druhý pak jest na levé straně té rozsedliny.

Při všech těch oltářích visí mnoho hořících lamp, a jsou jí v držení *calojeri*, řečtí kněží. Však nicméně též i latinští mniši své náboženství v též kaple vykonávají, a toho svobodu mají.

Pod tou kaplou hory *Calvarie*, když se do kostela dolů sejde, na levé ruce *Golgata*, jest jiná kapla, jménem blahoslavené panny Marie a sv. Jana, v níž jest proti východu oltář, a při něm lampa hořící. Za tím oltářem jest skála, a v té od vrchní kaply *Calvarie* předce až dolův patrně znáti tu rozsedlinu v skále, jíž jsem málo výše dotekl, a nechodí se do ní s procesí; ale já jsem do ní všel, obcházeje zas podruhé všecek kostel po vykonání procesí; a jsou jí v držení *Jacobitae*.

V té kaple s obou stran stojí na sloupích malých hrobové z mramoru někdejších králův Jerusalémských za křesťanského věku, neporušení; a nachází se předně nápis krále Gotfrida z Bullionu prvního, v těchto slovích: *Hic jacet inclytus dux Gottefridus de Bullion, qui totam istam terram acquisivit cultui Christiano, cujus anima regnet cum Christo;* to jest: „Tuto jest pochován velikomocný kníže Gotfrid z Bullionu, kterýž všecku tuto zemi pro náboženství křesťanské dobyl, jehožto duše dejž bože ať kraluje s Kristem pánem naším.“

O životu jeho a jiných po něm sedmi králích, kteříž tu pochováni leží, ačkoli doleji dostatečně psáti budu, však také místo *Epitaphium* od některého dobrého člověka za času jeho kralování složených [3]) těchto veršův pominouti nemohu.

---

[1]) co za figůry. [2]) pulerovaným. [3]) komponovaných.

Digitized by Google

Francorum gentis, Sion loca sancta petentis,
Mirificum sidus, dux hic recubat Godefridus,
Aegypti terror, Arabum fuga, Persidis error.
Rex licet electus, rex noluit intitulari,
Nec diademari, sed sub Christo famulari.
Hujus erat cura, sua Sion reddere jura,
Catholicaque sequi pia dogmata juris et aequi,
Totum schisma teri, circa se jusque foveri,
Et sic cum superis potuit diadema mereri.
Militiae speculum, populi vigor, anchora cleri,
Huic virtute pari frater datur associari,
Balduinus insignis, gentilibus et ferus ignis.

To jest:

Sláva národu Franského, do země Svaté jdoucího,
Tuto jest pochován Gotfrid, před nímž se třás' barbarský lid;
Ten ač byl volen za krále, však chtě Kristu sloužit stále;
Nedal se korunovati a králem titulovati.
O Sion a ctný řád jeho staral se času každého,
Miloval zdravé učení, nenáviděl rozdvojení.
Tak koruny věčné dostal; neb v boji svatém dobře stál,
Jsa za baštu kněžstvu ctnému a za příklad vojsku svému.

Toho Baldvina, druhého krále Jerusalémského, nachází se na jednom z těch hrobův tento nápis:

Rex Balduinus, Judas alter Maccabaeus,
Spes patriae, vigor ecclesiae, virtus utriusque,
Quem formidabant, cui dona tributa ferebant
Cedar, Aegyptus, Dan et homicida Damascus,
Proh dolor, in modico clauditur hic tumulo.

To jest:

Baldvin král Jerusalémský, druhý Judas Machabejský,
Vlasti a církve zachoval [1]), a v tom se zmužile choval.
Mnozí se ho strachovali a jemu dary dávali:
Cedar, Egypt, Damašek, Dan; nicméně tak veliký pán,
Křesťanů zástupce stálý, shrnut jest v tento hrob malý.

A ještě jeden jednoho Baldvina, osmého krále Jerusalémského, tam stojí v těchto slovích:

---

[1]) retoval.

Digitized by Google

Septimus in tumulo puer hic regum tumulatus
Est Balduinus, regum de sanguine natus,
Quem tulit e mundo sors primae conditionis,
Ut paradisiacae loca possideat regionis.

Sedmý z rodu královského, v maličkosti věku svého
Tuto pochován Baldvin král; tak brzo jej bůh k sobě vzal,
Aby v ráji se radoval a věčně v nebi kraloval.

Kapitola 21.

O procesí k některým jiným místům, a zvláště k hrobu božímu.

Z kaply hory *Calvarie* šli jsme zase po schodech 18 stupňův dolů do kostela, k místu, kde Kristus pán mazán byl po smrti; a začali jsme hymnum zpívati:

Ad Jesum modo ungere
Devotionis oleo
Pergamus omnes fervide etc.

A šli jsme na západ od schodův osmnácte krokův vzdálí, až jsme proti dveřům kostela, jimiž jsme puštěni byli, přišli, a spatřili jsme místo na zemi dlážené černým a bílým mramorem, jakoby tu hrob býti měl. Gvardian ukazoval nám na ně, vypravujíc, že jsou Josef z Arimatie a Nikodém tělo páně s kříže sňavše, mastmi vonnými z *aloës etc.* mazali, a v plátno čisté obvinuvše, do hrobu položili, *Joh.* 19.; kdežto tehdáž několik lamp hořelo.

Po dokonání tu zpěvův povinných šli jsme dál k hrobu božímu, zpívajíce *hymnu:*

Ad locum jam sanctissimum
Sepulchri Christi corporis
Eamus totis mentibus etc.

Od místa pomazání na čtyřidceti kročejův přišli jsme k hrobu božímu, v kterémž Kristus pán pochován býti a z něho z mrtvých třetího dne vstáti ráčil. *Mat.*, *Marc.*, *Luc.*, *ult. Joh.* 20.

Na místě pak hrobu aneb nad hrobem jest nyní kaplička aneb sklípek, v němž dotčený hrob boží jest; však proti východu připojená k ní jiná kaplička, jako nějaká síňka, se vně samým zevnitřním pohleděním nerozezná.

Digitized by Google

Před tou přední kapličkou, kteráž jest proti východu, jsou s obou stran vně přede dveřmi kamenné lavice, půl čtvrta lokte Pražského zdýlí a tři čtvrti lokte zšíří. Na těch kdož chce posedí, zvláště z mnohých a rozličných řehol, muži i ženy z níže položených křesťanův, kteříž tam své náboženství dnem i nocí konají.

Do té přední kapličky jsou dvéře neveliké proti východu; skrze něž když se vejde, vnitřek se vidí čtverhraný, šest kroků zdýlí, a tolik zšíří, a jest po stranách vnitř vůkol obložena [1]), i na zemi pěkným mramorem podlážena. Klenutí svrchu jest z samé celistvé skály vytesané, tak jakž za času Krista pána bylo.

Na zemi v té kaple leží kus kamene čtverhraného, tři čtvrti lokte Pražského zdýlí, tolik zšíří, a zvýší jednoho lokte, právě před dveřmi sklípku hrobu božího; pravili nám, žeby na něm anděl páně seděti měl, když se po z mrtvých vstaní Mariím ukazoval. *Mathaei* 18. Do té kapličky jsou proti polední dvě okna, a jedna díra čtverhraná vytesaná, a ještě jedno okno na půlnoci, však přes to všecko nevelmi se tam svítí.

Z té kapličky teprva jde se maličkými a nízkými dvírkami do jeskyňky hrobu božího pravého, a ty dvéře byly zavaleny tím velkým kamenem, o nějž se Marie staraly, a mezi sebou pravily, řkouce: „Kdo nám odvalí kámen ode dveří hrobových?“ *Marci ult.*

Ten sklípek hrobu božího jest vnitř od východu proti západu zdýlí čtyry kroky, a zšíří tolikéž, zvýší pak v prostředku na půl čtvrta lokte Pražského. Po stranách jest obložený [2]) mramorovými a alabastrovými kusy, a dlážený mramorem, ale vrch zůstává z samorostlé skály vytesaný, tak jakž byl za času Krista pána.

Hrob Krista pána jest při stěně půlnoční té jeskyňky, zevnitř též pěkným bílým mramorem obložený, pro bezpečnost a zachování ho před poutníky i jinými tam vcházejícími, z nichžby každý po kousku od něho míti chtěl; a má dýlky mého vlastního měření tři lokty a jednu čtvrt Pražskou, na šíř pět čtvrtí lokte, výšky od země jeden loket a tři čtvrti. Na svrchu jest velikou mramorovou tabulí z celého kusu přikrytý, na níž mniši místo oltáře mši slouží a jí nehýbají.

Do té jeskyňky hrobu božího není žádných oken, pročež krom lamp, kteréž tam dnem i nocí hoří a na železných prutích visí, žádného světla není; a jest obojí, i jeskyňka i sklípek přední, se tří stran vnitř i zevnitř okrouhle stavena.

---

[1]) taflovaná. [2]) taflovaný.

Digitized by Google

Při tom staveníčku hrobu božího, na západní stranu k jeskyňce hrobu božího, jest jiná kaplička, co malá komůrka přistavená, ale v té jsem nebyl, a jsou jí v držení *Jacobitae.*

Vyzpívavše v přední kapličce hrobu božího, klečíc na kolenou, hymnum s antifonou, vyšli jsme odtud k místu, kdež jest se Kristus pán Magdaléně v spůsobu zahradníka ukázati ráčil, a začali jsme zpívati:

De Magdalena fervida
Quaeramus nunc, quid viderat etc.

Od hrobu božího na třidceti krokův obrátili jsme se k straně půlnoční, naproti kaple panny Marie, a tu k místu přišli, na kterém jest v zemi vdlážděný kámen veliký okrouhlý z bílého mramoru, a v něm u prostřed díra, a od toho blízko druhý takový kámen mramorový v témž dláždění, však bez díry.

Gvardian nám vypravoval, že jsou ta místa, kde Kristus pán po svém z mrtvých vstání v spůsobu zahradníka Maří Magdaléně se ukázal a řekl: „Ženo, nedotýkej se mne,“ a tu na místě toho jednoho kamene s děrou že Kristus pán, na druhém Maria stáli. *Joh.* 20.

Odtud šli jsme dále k kaple panny Marie, a tuto poslední hymnum zpívali:

Regina mundi coelique,
Laetare super sidera etc.

Jdouce na čtrnácte krokův, přišli jsme do též kaply panny Marie, z níž jsme nejprv vyšli; a tu dozpívavše zpěvy, gvardian přistoupiv k prostřednímu oltáři, oznamoval, že tu, kde nyní ten oltář stojí, jest místo, na němž Kristus pán nejprvé se Marii matce své po svém z mrtvých vstání ukázal.

Jsou v té kaple ještě druzí dva oltářové, jeden na pravé straně, druhý na levé, a všickni k východu obrácení; jeden jest, při kterémž kus sloupu od bičování Krista pána stojí, o němž napřed položeno; druhý při zdi k půlnoční straně, při němž před lety nahoře dotčený kus kříže Krista pána od Heleny císařovny v Jerusalémě zanechaný se choval a ukazoval; ale nyní ho není, a zajisto se neví, kde jest se poděl.

Po vyzpívání *letanie* vykonali jsme procesí, a svíce zhasili. Odtud jsme šli do *refectorium*, které jest při kaple zadu k straně, půlnoční, a tam nás mniši uvedli do jakési malé, tmavé, klenuté světničky, v kteréž bylo ohniště a malý stolček. Tu gvardian

Digitized by Google

s mnichy a my s nimi jsme se posadili, chleba, salátu a některé vejce na tvrdo vařené pojedli, a tak se poobčerstvili.

Po té večeři *vicarius* a my poutníci šli jsme zase do kostela, vždy bosýma nohama, a všecka v procesí shlednutá místa znovu schodili, a lépe nežli prvé spatřili. Po vykonání toho šli jsme zase do *refectorium*, neb již noc byla nastala, sice bychom byli rádi větší chvíle k tomu užili. Gvardian kázal nám do jakéhos starého tmavého sklepu ukázati, v kterémž po stranách od země nad kolena zvýší, od kamene a cihel byly zděné lavice, na půldruhého látra zšíří, a zdýlí přes všecek sklep.

Na těch byly rohože, a některé modrací povrchu, na něž jsme se položili a k spaní oddali; ale velmi zlou a nepokojnou noc jsme měli, pro všelijaké neřesti, blechy, štěnice atd., kteréž z velikých nečistot od množství tam bydlících a časem zavřených lidí rozličných sekt pocházejí, jakž doleji položeno bude.

Kapitola 22.

O spatřování týchž svatých míst. O přirovnání kostela hrobu božího k kostelu sv. Víta na hradě Pražském, až i o navrácení se našem do kláštera sv. Salvátora.

Okolo tří hodin přede dnem, a to v neděli ráno před památkou narození panny Marie, 6. dne měsíce září, *vicarius* přišel do sklepu, kdež jsme leželi, a nás k jitřní zbudil. I vstavše vyšli jsme ven do kaply panny Marie, a tu zůstali, až se jitřní vykonala; potom nás *vicarius* vůkol do všech míst svatých znovu vedl, a tu majíc s sebou *corony*, páteře, křížky a jiné obyčejné věci k tomu naschvále nakoupené od křesťanů rozličného náboženství, kteříž je dělají a do kláštera houfem nosí, s mnohými jinými pěknými věcmi, řezbami a jemováním [1]), jako obzvláštně kříže z dřeva, vnitř vydlabané, a v nich ze všech míst svatých kousky kaménkův přilepených aneb vsazených, a sklem prohledacím přikrytých, a jiných těm podobných věcí tak nakoupených, majíc toho na svazky, jimi jsme místa svatá dotýkali, je na ně kladli, a potom zas do karnýřův schovali.

Po vykonání toho v jeskyňce hrobu božího slyšeli jsme mši čtenou, a když se mše dokonala, počalo se rozednívati, tak že

---

[1]) fasováním.

Digitized by Google

jsme mohli každý, kde se mu líbilo, po kostele se procházeti; a já maje ingoust aneb černidlo s sebou, spisoval jsem sobě věci výš i níže poznamenané dosti obšírně, a to jsem do vlasti své s velikým nebezpečenstvím přivezl: Nebo Turci, kdyby byli to shlédli, mohliby mne za zrádce a vyzvědače [1]), jakobych věci správy [2]) a tejnosti i pevnosti jejich se dotýkající spisoval, držeti, a snad i proto trestati.

Co se vypsání kostela, v kterémž hrob boží jest, dotýče, poněvadž jsou jiní, a obzvláštně Oldřich Prefát v knize svého putování obšírně všecko jeho stavení a důkladně [3]) poznamenal, tam čtenáři upřímnému předně ukazujíc, nicméně předce něco pro doložení toho výslovněji vyjádřím a napíši.

Dvéře do kostela jsou proti polední, v témž položení jako dvéře kostelní sv. Víta k palácu ven, a krom těch jedněch dveří žádných jiných do něho není.

Vnitř v kostele sv. Víta v kaple sv. Šebestiána, kdež nyní sakristia jest, rozuměj, že jakoby v kostele hrobu božího byla kapla blahoslavené panny Marie, v níž tolikéž *sacristia* a za ní *refectorium* jest, přirovnati se může.

Odtud jdouc okolo kůru u sv. Víta k východu, ta první kapla po *sacristii*, slove svaté Anny, jest nápodobně položením, jakoby kapla vězení Krista pána byla.

Druhá kapla po ní u sv. Víta slove sv. Voršily a jedenácti tisíc panen, v níž se páni z Perštejna kladou, jest coby bylo místo, kdež jsou houbu v octě a žluči namočíc, píti pánu Kristu dávali.

Třetí kapla sv. Jana, v níž Břetislav, kterýž na lovu aneb na šťvaní byl zabit léta 1100., a Bořivoj bratr jeho, téhož kostela sv. Víta zpěvák [4]) 1124., knížata Česká, Vratislava prvního krále Českého synové, pohřbení leží, jest jakoby byla kapla v Jerusalémském kostele, kde jsou o sukni Krista pána los metali.

Čtvrtá kapla slove sv. Apollináše, v níž páni Berkové své pohřby mají, jest jakoby byly dvéře dolů do kaply svaté Heleny, kdež tři křížové nalezeni byli.

Pátá slove sv. Stanislava, kdež nyní páni z Šternberka se pohřbují, a v ní také leží pochováni dva Čeští králové, oba jménem Přemyslové jinak Otakarové, z nichž jeden jest, ješto proti císaři Rudolfovi toho jména prvnímu v bitvě léta 1278. zabit byl: jakoby

---

[1]) špehéře. [2]) regimentu. [3]) gruntovně. [4]) kantor.

Digitized by Google

byla kapla, v níž pod oltářem stojí sloup, na kterémž pán Kristus seděti ráčil, když mu na hlavu jeho korunu trnovou kladli.

Šestá slove sv. Alžběty, tu jest, jakoby byl schod nahoru proti východu na pavlač, kde nyní J. M. C. tejné rady a komorníci stávají a svá místa mají: rozuměj, jakoby na té pavlači nahoře byla kapla hory *Calvariae*.

Sedmé jdouc dáleji k západu v kostele sv. Víta, naproti dveřům kostelním na zemi, tu kde kámen z mramoru nad hrobem dobré paměti urozeného a statečného rytíře, pana Mikuláše Miřkovského z Tropčic a na Miřkově, J. M. C. rady, hejtmana hradu Pražského a nejvyššího písaře v království Českém, kterýž pochován jest léta 1575., jakoby bylo místo, kde pána Krista mazali, nežli jsou ho do hrobu vložili.

Osmé u prostřed toho místa [1]) před kůrem pod varhany, kdež nyní hrobové jsou císaře Karla Čtvrtého a jiných Českých králův, z bílého alabastru za mříží železnou, stojí v témž položení kostela hrobu božího kapla a jeskyňka hrobu Krista pána.

Deváté, odtud zase jdouc k straně půlnoční, k *sacristii* aneb sv. Šebestiána před oltářem sv. Doroty, jest, jakoby bylo místo těch dvou kamenův, z nichž na jednom Kristus pán po z mrtvých vstání Maří Magdaléně se ukazujíc, s ní mluvil, a Maří Magdaléna na druhém stála.

Sumou v tom kostele hlavním hrobu božího, nákladně od mramoru, díla *musivaeo* (v němž sloupův 10 mramorových, z kusu jednoho okrouhle vytesaných, a jiných šest z kamene čtverhraně zděných) vystaveného, a někdy za držení křesťanského od zlata a stříbra nad míru obohaceného, místa jsou skutkův Krista pána, umučení, pohřbení a z mrtvých vstání, pod jedním přikrytím a v jednom stavení zavřená; nápodobně kaplám dotčeným v kostele sv. Víta; však dáleji stojí kapla jedna od druhé v kostele Jerusalémském nežli v kostele sv. Víta, jakž se to vedlé poznamenání krokův nahoře poznati může. Jest také ten chrám stavení nápodobně okrouhlého, jako sv. Víta; i kůr v témž položení jest, a však prostrannější Jerusalémský a něco nižší od země do kůru nežli u sv. Víta, a v něm jest u prostřed díra mramorem obkládaná, o níž nám pravili, žeby měla u prostřed světa býti; ale o jistším a podobnějším prostředzemním světa místě nahoře jsem dotekl. Toho kůru jsou v držení Řekové, a v něm sami své náboženství konají.

---

[1]) placu.

Digitized by Google

Také kostel Jerusalémský nemá žádných oken, jako kostel sv. Víta, ale toliko v střeše na straně západní velikou díru okrouhlou a nepřikrytou, skrze niž se dole v kostele nebe spatřiti může, kterou tam dosti světla s hůry jde; a jest zšíří na dva sáhy, sroubená z trámův dřevěných a na zdi kostela postavených, nápodobně co nějaký okrouhlý veliký komín aneb dymník [1]), a stojí u prostřed ambitu, právě nad kaplou hrobu božího; sice jinde všecko stavení krovy okrouhlými a olověnými plechy obitými přikryté zůstává.

Tuto se již zase k předsevzetí svému navrátím. Když bylo okolo dvou hodin na den, oznámil nám *vicarius*, abychom se do kaply panny Marie sešli. To když se stalo, přistrojil se gvardian do roucha mešného, pěkně a draze z zlatohlavu udělaného, maje korunu biskupskou na hlavě. A vedlé něho jiní dva mniši, totižto *diaconus* a *subdiaconus*, kteří evangelium a epištolu zpívali, též se přistrojili do *habitu*, slove *dalmatica*, o němž, co vyznamenává, píše *Guilhel. Durand. lib.* 3. *cap.* 11., *lib.* 2. *c.* 9.

I vyšli jsme z té kaply, mniši napřed a my za nimi, a šli do jeskyňky, v které hrob boží jest, a tu gvardian zpíval velkou mši, však pro úzkost místa sotva jsme se poutníci v kapličce před jeskyňkou směstknali, a mniši v kostele před kapličkou zůstali, a *Kyrie*, *Et in terra*, *Patrem* a jiné věci zpívali. Po vykonání toho dal gvardian všem požehnání, a napřed vyšel se dvěma mnichy, kteříž epištolu a evangelium zpívali, a my za ním do kostela, kdežto po třikráte okolo kaply hrobu božího, zpívajíce *Te deum laudamus*, jsme obešli, a již na výchoz z kostela se strojili.

Po dobré hodině přišli Turci v čas poledne ke dveřům kostelním, a otevřevše je, nás všecky ven pustili, tak že jsme hned odtud přes týž dvůr [2]) před kostelem šli, a touž potom cestou do kláštera sv. Salvátora se navrátili, a tu oběd hotový našli, jehož jsme v bázni boží s radostí požili.

Kapitola 23.

O vyjití našem na horu Olivetskou, odtud do Betanie, a o jiných místech svatých na té cestě.

V pondělí u *vigilii* narození panny Marie, to jest sedmého dně měsíce Září, po vyslyšení mše na svitání, šli jsme hned s *vi-*

---

[1]) lufta. [2]) plac.

Digitized by Google

cariem z kláštera skrze město Jerusalém pěšky k bráně jedné, kteráž k straně východní stojí, a slove „brána sv. Štěpána“; předešle za času Starého Zákona a Krista pána sloula „brána údolí“, proto že z ní do údolí Josafat se scházelo; jakož i my tou branou šli jsme s vrchu dolů do údolí Josafat k potoku Cedron, tou cestou, kterouž Kristus pán po večeři poslední do zahrady na hoře Olivetské k modlitbě jíti ráčil. *Johan.* 18.

Jest pak údolí Josafat, jináč údolí Cedron, kteréž také sloulo „údolí hor“, široké a hluboké mezi městem Jerusalémem a horou Olivetskou, a s té strany města naskrze jde a se táhne; prostřed něho rozkošný potok Cedron běží. A ačkoli za času Římského panování od Tita a Adriana císařův nemálo zřícenin, rumu a jiné prsti při zkáze města Jerusaléma do něho vmetáno bylo, a však až podnes dosti hluboké zůstává. Slovo židovské „Josafat“, latině *dominus judex est, vel dominus judicabit*, vykládá se česky: „Pán jest soudce,“ anebo: „Pán bude souditi.“ Odkudž jsou dvojí, jedni, ješto to údolí jménem krále Josafata pobožného a soudce dobrého (2. *Paralip.* 17. a 19.) nazvané pokládají; druzí, ješto z textu prorokův Joele 3. kap. a Zachariáše 14. kap. uznávají, žeby proto tak sloulo, poněvadž v něm ten nejvyšší a spravedlivý soudce Kristus pán souzen a jat byl, potom na nebe s hory Olivetské hned nad tím údolím vstoupil, že také na též místo s nebe k soudu sstoupí a živé i mrtvé v něm souditi bude. *Liranus ad Joel.* 3. *cap. et Zachar.* 14. *cap.*

Josephus bello Jud. lib. 5. *cap.* 1. píše, když jsou Zachariáše proroka, syna *Barucha*, u prostřed chrámu Židé zamordovali, že jej potom přes zdi chrámové do údolí Josafat shodili. 2. *Paralip.* 24.

Byl také v tom údolí za starodávna obecného lidu hřbitov[1]. 4. *Reg.* 23. *Jerem.* 26. Nyní se v něm Turci pochovávají, tím úmyslem, že blíže toho místa, ano hned na místě soudu božího v den poslední budou, a prvé nežli se jiní národové k soudu sejdou, oni odbyti budou.

V tom také údolí oni pobožní králové Judští: Aza, Ezechiáš a Joziáš, spálili modly a rytiny pohanské. 3. *Reg.* 15. 4. *Reg.* 23. 2. *Paral.* 15. 29. 30.

Potok Cedron latině se vykládá *tenebrae, tristitia*, česky: „tmy a zármutek“, snad proto, že od černé mastné země černá

[1]) krchov.

Digitized by Google

a kalná v něm voda bývá, aneb jakž někteří vykládají, pro podobenství [1]) zármutku a truchlivosti Krista pána, nejednou přes něj přecházejícího, až i tehdáž, když nejprvé jat jsa, do vězení veden byl. *Johan.* 18.

Vychází pak ten potok s strany východní Jerusaléma, a tou stranou skrze všecko údolí Josafat, kteréž od půlnoci svůj začátek béře, a na díle k poledni se obrací, až naposledy k východu se skonává; běže přijímá k sobě vody z studnic *Siloah* a *Gion*, odtud skrze údolí *Gehennom* přes roviny pouště do moře Mrtvého padá a tam se tratí. *Hieron. in loc. Heb. Josephus* 8. *Antiq.* 8. *et lib.* 9. *cap.* 7.

Když král David před synem svým Absolonem utíkal, „plakali všickni hlasem velikým, a všecken lid přecházel, i sám král přešel potok Cedron, proti cestě, kteráž vede na poušť.“ 2. *Reg.* 15.

My jsme šli přes něj po malém kamenném mostku o jednom oblouku, tudy, kudy Kristus pán s učedlníky svými přejíti ráčil. *Jok.* 18. Tehdáž žádné vody v něm nebylo, než pravili nám, že zimním časem a z jara, když prší, dosti hrubě se rozvodňuje, a do něho z hor okolních voda se sbíhá. Dno jeho křemenité a velmi kamenité jest.

Ten mostek, praví, že císařovna Helena vystavěti dala, na kterémžto místě prvé toliko lávka byla, a jakž někteří píší i nám to *vicarius* ústně svědčil, že to dřevo bylo z té lávky, z kteréhož sloup kříže Krista pána udělán byl. *Breid.* 14. *Julii. Sal. tom.* 8. *c.* 6. Od toho mostku šli jsme k východu a to k hoře Olivetské.

Hora Olivetská leží od Jerusaléma k východu slunce, vzdálí cesty dne sobotního, *Actorum* 1. *cap.*, a jakž *Josephus* 20., *Antiquitat.* 12. píše, a ji pěti honův a vrch hory šesti honův pokládá.

Byla hora vysoká a okolo Jerusaléma nejvyšší, s níž se všecko město a ulice v něm spatřiti mohly a podnes mohou; jest úrodná, stromoví olivového (odkudž Olivetská nazvána), fíkového, palmového, citronového, pomorančového, bobkového, cypřišového, granátového, mandlového a myrtového hojnost; obilí všelijakého, vinic a kvítí vonného dostatek na ní roste, a však místem jest skalnatá.

Na vrchu té hory král David, utíkaje před synem svým Absolonem, s pláčem a bosýma nohama bohu se modlil. 2. *Reg.* 15. Na témž vrchu syn jeho Šalomoun vystavěl výsost *Moloch* modle, a jiným modlářstvím jej zprznil. 3. *Reg. cap.* 11.

---

[1]) figuru.

Digitized by Google

Jaké skutky Kristus pán a spasitel náš na něm konal, to níže pořád poznamenáno se najde.

Jdouce tedy nahoru, přišli jsme na rovné místo [1]), kamením narovnaným ohražené, jakoby se tu teprv kostelík stavěti měl; pravil nám o něm *vicarius*, žeby na tom místě, jeda Kristus pán na oslátku do Jerusaléma, plakati a města litovati měl, slovy: „O kdyby poznalo i ty“ atd., jakž o tom sv. Lukáš 19. kap. šířeji vypisuje.

Do té hradby na to místo [2]) nesměli jsme vjíti pro Turky, že to místo sobě posvěcené a svaté drží; toliko před tou zídkou jsme klekli, a jak kdo mohl, nábožně se pomodlili. Načetl jsem od brány sv. Štěpána, skrze niž jsme šli, až k tomu místu pět set krokův.

Odtud jdouce tři sta krokův dále nahoru, přišli jsme na místo, kde jsou apoštolé páně *Symbolum fidei*, totiž dvanácte článkův víry křesťanské, počínající se „Věřím v boha otce“ atd., jednomyslně složili; nyní není tu nežli rum a kamení; ač jiní jistí, že jest na hoře Sion, jakž doleji oznámeno bude, skládáno bylo.

Od toho místa výš nahoru se berouc, na osmdesáte kročejův, přišli jsme na místo, kde pán Kristus učedlníkům svým modlitbu svou „Otče náš“ atd. vydati a je jiným dobrým věcem učiti ráčil, jakž to z počátku kapitoly sv. Matouše 5. až do 8. poznati se může. Znáti, že tu někdy kaplička byla, ale nyní všecka pobořena jest.

Jdouce dále nahoru okolo sta krokův, přišli jsme k místu, na kterémž Kristus pán seděti ráčil, když k němu učedlníci přistoupili, totiž sv. Petr, Jan, Jakub a Ondřej, tážíce se na znamení příchodu jeho posledního a světa skonání. *Mat.* 24. *Marci* 13. *Luc.* 21. Z toho místa nejlépe se vidí položení města a nynějšího chrámu Šalomounova, jejž Turci drží a do něho žádného křesťana nepouštějí, tak že jsme odtud zevnitřní stavení jeho, dvorec [3]) vůkol něho, a někdejšího chrámu Šalomoumova místo dosti dobře spatřiti mohli a na tom přestati musili.

Odtud jdouc výš nahoru okolo 50 kročejův, přišli jsme téměř na vrch hory k jakémus starému, velikému a zbořenému stavení aneb kostelu, při kterémž na polední straně malá jeskyňka aneb sklípek stojí, o němž nám *vicarius* vypravoval, že jest tu bytem byla ona pobožná žena, jménem *Pelagia*, o kteréž se píše, že jest veliká, známá a slavná tehdáž hříšnice aneb *cortisana* v městě

---

[1]) rovný plácek . . . ohražený. [2]) ten plácek. [3]) plac.

Digitized by Google

Antiochii byla, bohatstvím, rozkoší a slávou nad jiné v tom městě oplývala, a jakž sv. *Hieronymus, in vitis Patrum folio* (*Miki*) 41., píše těmito slovy: „Jela tudy na oslátku nejpřednější města Antiochie laryně, vypravivši se dle nejvyšší možnosti z pouhé své líbosti, tak že na ní nic nebylo viděti, nežli zlato, perly a drahé kamení; nohy pak její, tu kdež obnaženy byly, zlatem a perlami ozdobeny byly. Okolo ní šlo množství pacholat a děveček, drahým rouchem oděných, sama měla zlatý řetěz na hrdle, a šli jedni před ní, druzí za ní: nemohli se její krásy a ozdoby lidé světští dosti nahleděti a nasytiti. Kterážto když mimo nás jela, všudy okolo povětří pížmem a libou vůní jiných věcí naplnila. Jak ji biskupové spatřili (kteříž tehdáž tu před vraty kostela mučedlníka Juliana shromáždění stáli), že s nepřikrytou hlavou a jinými údy těla tak nestydatě s takovým množstvím sluh, žádného přikrytí na hlavě ani na ramenou neměvši, tudy jede, vzdechli, a jako od nejtěžšího hříchu tváře své odvrátili. Blahoslavený pak biskup *Nonius* dlouho na ni hleděl, a velmi těžce vzdechši řekl k biskupům: Co se vám zdá, nejmilejší, kolik jest hodin v pokoji svém tato žena umývajíc a strojíc se s velikou myslí, péčí a pilností, aby vidína byla, stráviti musila, tak aby tělesné ozdobě a okrase její ničehož se nedostávalo? hle jak se všem zalibuje, chtíc svým miláčkům se zachovati, kteříž dnes jsou a zítra nebudou! My tedy majíce otce na nebi všemohoucího a ženicha nesmrtelného, darujícího těm, ješto jeho zaslíbení se drží, bohatství nebeské, a takové dobré, kteréž se ceniti [1]) nemůže, kteréhož oko nevidělo, ucho neslyšelo, a na srdce lidské nevstoupilo, a ty a takové věci milujícím sebe připraviti ráčil, a co mám mnoho o tom mluviti? majíce zámluvu, že tu jasnou, stkvoucí a předrahou tvář ženicha našeho uhlédáme, na níž cherubínové patřiti nesmějí: a však neobmýváme mrzkostí a poškvrn ubohých našich duší, neozdobujeme jich, ale na ně nic nedbáme, nýbrž opovržených zanecháváme. A málo níže modle se týž biskup, řekl: Pane Ježíši Kriste, smiluj se nade mnou hříšným a nehodným; neb hle šperky a strojení za jeden den jedné nevěstky převýšilo ozdobu duše mé. Ona slíbila se líbiti lidem, a to plní, já jsem pak tobě slíbil se líbiti, a sklamal jsem pro lenost mou.“

Tyto řeči něco obšírněji proto jsem tuto doložil, že jsou plné dobrého naučení, a aby se tím větší dobrota a milost boží při

---

[1]) šacovati.

Digitized by Google

svaté *Pelagii* poznati mohla, kteráž ji z takových velikých tělesných žádostí světa vytrhla.

Nebo abych pořád o ní řeč dokonal: píše dále týž sv. Jeroným v slovích obšírnějších, že se přihodilo [1]) nazejtří tomu biskupu Noniovi slovo boží kázati, a sv. Pelagii v dotčené slávě a pompě na tom kázaní býti; kterážto když je slyšela, tím velice v mysli své pohnuta byla, až potom více a dokonaleji jeho slýchajíc, na víru křesťanskou srdečně se obrátila, bohatství své rozdala, a sama vzavši na se oděv mužský, do země Svaté na horu Olivetskou, tu kdež Kristus pán na nebe vstoupil, se vypravila, a s jedné strany vedlé kostela dala sobě dotčený sklípek s jedním okýnkem a dveřmi malými ustavěti, a tu do smrti bydlela, od každého za osobu mužského pohlaví držána byvši; až po smrti, když ji mýti měli, že žena byla, poznali, a s velikou slávou od tehdejších křesťanů jest pochována.

K tomu tedy velikému pobořenému kostelu přišedše, spatřili jsme položení jeho, že jest široce okrouhlý býti musil, a vůkol špicí na kopci té hory vycházel. U prostřed něho právě na vrch hory stojí kaplička zevnitř okrouhlá, však hranatá na osm rohův, a z kamene štukového, a jakž znáti jest i praveno nám bylo, stála za starodávna u prostřed stavení kostela velikého, nápodobně jako kaplička hrobu božího u prostřed kostela svého. Ten kostel i s tou kapličkou byl od sv. Heleny vystavený, jsa tolikéž co kapla jeho okrouhlý, a při něm klášter, sloul sv. Marka; nyní jest všecko, krom dotčené kaply, pobořeno, a něco místem zdí vysokých stojí. *Eusebius in vita Const. lib.* 3. *cap.* 42.

Do kaply jsou dvéře k straně západní, a musí se po schodech kamenných, kteréž velmi zasypané jsou, do ní jíti.

Před tou kaplou sedělo několik Turkův a starých bab tureckých, tu nás do ní pustiti nechtěli, až jsme jim prvé koliks mejdynů dali. I všedše do ní, viděli jsme, že také vnitř okrouhlá jest a klenutí dosti vysokého, na dýl i na šíř [2]) po šesti kročejích, bez oltáře; kromě na polední straně stojí ve zdi jedna věc vytesaná jako nějaká aršička. Proti ní při zemi v skále samorostlé sivé barvy a víc náčerné, jsou vytlačení dvou noh člověčích šlepějové, a to bosé nohy, tak jakoby mistrovsky do vosku vytištěni byli. O těch pravil nám *vicarius*, že jsou šlepěje Krista pána, když jest v přítomnosti učedlníků svých, rozžehnav se s nimi,

---

[1]) treflo. [2]) *ex diametro.*

Digitized by Google

na nebesa vstoupil, a těch posledních šlepějí, na znamení svého bytu a člověčenství na světě, zanechati ráčil. *Luc.* 24. *Mar. ult.*

Jsou pak ty šlepěje prsty obráceny proti poledni a patami na půlnoci. Šlepěji od pravé nohy jest dobře znáti, ale levé téměř nic, nevím z jaké příčiny: snad, jakž nám pravili, že od poutníkův před lety po kouskách odraženy byly, kterýchž nyní žádný uraziti nesmí. Jiní praví, že Turci ten levý šlepěj do svého chrámu, kterýž jest na místě, kde Šalomounův chrám stál, v celosti odnesti dali, a tam jej ctí a za svátost drží. Ač pak *Onuphrius* v knize *de septem urbis Ecclesiis* píše, že jej v Římě mají a ukazují.

Když jsme ty šlepěje vedlé obyčeje líbali, cítili jsme z nich a z toho kamene vůni libou a velmi příjemnou, jakoby fialou natřeny byly, až jsme se nad tím divili; ale *vicarius* nám oznámil, že vždycky takovou vůni z sebe vydávají. Píše *Paulinus Nol. Episc. epist.* 11. *ad Severum*, že jest to místo těch šlepějí žádnou věcí, ani od kamene, ani jakým kovem přikryto aneb obdláženo býti nemohlo, nebo všecko preč vyhodilo. A sv. Jeroným *tom.* 3. *in loc. Heb. Act. Apost. lit. M.* praví, že v tom kostele v kapličce, dokud za jeho časův stál, vždycky nad tím místem šlepějův díra v klenutí byla, a nijakž zaklenutá býti nemohla, tak že od země až do vrchu k nebi otevříno bylo.

V té kapličce jest také místo, kde se svatí andělé v bílém rouše stkvoucí, v člověčí postavě apoštolům po vstoupení Krista pána ukázali a k nim řekli: „Muži Galilejští, co tu stojíte a k nebi hledíte?“ *Actor.* 1. Ač pak *vicarius* jiné nám místo k straně půlnoční ukazoval, žeby se ten skutek andělský na něm státi měl — a tu stojí podnes jakás stará věže; ale vedlé textu písma, kteréž dí: „Ej dva muži postavili se vedlé nich,“ nehodí [1]) se, aby tak daleko býti mělo, jako ta věže od kaply stojí; neb odtud jest tak daleko, coby třikrát z lučiště vystřeliti mohl, aneb na tři hony.

Na vrchu té hory Olivetské král David, když před Absolonem synem svým utíkal, se modlil (2. *Reg.* 15.) a žalm třetí tam složil. Na témž král Šalomoun vystavěl *Astaroth*, modle Sidonské, kostel ženám svým k vůli, kterýž král Joziáš zbořil. 3. *Reg.* 11. 4. *Reg.* 23. A Kristus pán často se na něm modlíval, jakž o tom *Lucas* 21. 22. 23. a *Joh.* 8. 18. píší.

---

[1]) netrefuje.

Digitized by Google

Kapitola 24.

O sjití s hory Olivetské do Betanie a k jiným místům až do Jerusaléma.

Od toho místa vzali jsme před sebe cestu k Betanii, a jdouce s druhé strany vrchu, viděli jsme z daleka proti východu díl Mrtvého moře; potom sšedše dolů, nechali jsme hory Olivetské na pravé straně, obracejíce se k Betfaji. Však na cestě při stráni vrchu potkaly se s námi dvě turecké ženy aneb sedlky, nesoucí veliký košík čerstvých fíkův na trh do města. Tu my ustavše od chůze i od horka, s velikou chutí všecky ty fíky jsme od nich za dva majdyny, to jest jakoby u nás za šestnáct bílých peněz, koupili, a zasadili jsme se tu na zemi okolo jakéhos širokého kamene, na kterémž nám je vysypaly; dalo se nás deset osob do nich, a velmi dobré byly. Nicméně čtvrtého dílu jsme jich sníst nemohli, tak že vstavše odtud, na tom kamenu jsme jich nechali a odešli, jdouce přímo k místu Betfaji.

Bylo pak Betfaje ves při hoře Olivetské, nedaleko od cesty, kteráž z Betanie do Jerusaléma vedla, obydlí a v držení kněží Jerusalémských.

To slovo Betfaje znamená, jakž někteří vykládají, „dům fíkův", a to od množství úrodných fíkův, kteříž tam v hojnosti rostli a podnes vůkol rostou; jiní vykládají „dům úst" aneb „dům smírce, orodovníka aneb prostředníka", jakoby mesiáše Krista pána (kterýž v té vsi oslici a oslátko sobě přivesti poručil, na ně vsedl, jel do Jerusaléma, aby je z manství ďáblova vysvobodil) duchovním smyslem znamenalo. *Mat.* 21. *Marc.* 11. *Luc.* 19. *Joh.* 12. Nyní tu není viděti než rumy a hromady kamení.

Betfaje od místa vstoupení Krista pána na hoře Olivetské jest okolo půl míle vlaské, aneb půl čtvrti míle naší české.

Odtud šli jsme předce dolův po té stráni hory Olivetské k východní straně, a nedaleko pošedše, ukazovali nám místo, kde Kristus pán učedlníkům svým řekl: „Ej vstupujeme do Jerusaléma." *Mat.* 20. *Marci* 10. *Luc.* 15.

Potom byvše proti Betanii, uchylovali jsme se na levou ruku, a v tom nás potkali dva Arabové opatření luky a šípy, ti na krátce chtěli od nás peníze míti; *vicarius* pak, ješto dobře arabsky uměl, počal jim odporovati a odmlouvati, až je vždy spokojil, ukázav jim na ony nedojedené fíky, kteréž jsme na cestě nechali, ty aby

Digitized by Google

sobě za to vzali. Nevím pak, zastihli-li jsou je či nic, šliť jsou tam, a my dobrý jsme před nimi pokoj měli.

Odtud minuvše Betanii, cestou, která jde k Jerichu, přišli jsme k jednomu velikému kamenu vyrostlému z země; o tom nám pravili, že na něm pán Kristus seděti ráčil, když k němu sv. Marta a sv. Maří Magdaléna, obě sestry Lazarovy, přišly a řekly: „Pane, kdyby ty tu byl, bratr náš bylby neumřel.“ *Joh.* 11.

Odtud třidceti krokův dále přišli jsme na místo, kde byl dům svaté Maří Magdalény, v kterém bydlela; znáti že tu byla nějaká kaplička, ale nyní zbořená, toliko kus zdi stojí a ostatek rum a kamení.

Potom šli jsme dále k straně půlnoční okolo 100 kročejův, až k místu, kde bydlela svatá Marta, sestra Lazarova a Maří Magdalény, u níž často Kristus pán býval (*Math.* 21., *Mar.* 11.), obzvláštně tehdáž, kdyžto Marta pečovala o Krista pána, a chtěla, aby jí Maria (poslouchající u noh Kristových řečí a kázaní jeho) pomáhala, kdežto řekl Kristus: „Marta, Marta, pečlivá jsi. Maria dobrou stránku vyvolila, kterážto nebude odňata od ní.“ *Luc.* 10. Tu nyní stojí kus jakési zdi, ostatek rumu a kamení, a leží od Betfaje okolo půldruhé míle vlaské. Dále odtud obrátivše se zas k Jerusalému na západ, a jdouc okolo půl míle vlaské, tu jsme teprva vlastně do Betanie přišli. Slove *Betania* „dům utrpení, pokory a poslušenství páně“, v podobenství [1]) umučení a pokory Krista pána. Někteří vykládají „dům vyslyšení a odpovědi hospodina“. Bylo městečko, v němž mimo výš psané osoby bydlel Lazar, bratr Marie a Marty, kteréhož Kristus pán čtvrtý den v hrobě pochovaného z mrtvých vzkřísiti ráčil. *Joh.* 11. Nyní jest tu jakás chatrná víska, v níž Arabové bydlí v chaloupkách malých, a žádného jiného mezi sebou netrpí. Pročež jak jsme tam došli, přišli jsme k jakýmsi zdem starým a tu očekávali, ažby ti přišli, kteréž jsme k Arabům poslali o připuštění nás do jeskyňky hrobu Lazarova, kterouž Arabové zavírají a v své moci i u veliké vážnosti mají. Neb vědí, jaký se v něm zázrak při Lazarovi stal, a jemu věří.

Po dobré chvíli přišli někteří Arabové, a nám ze mzdy otevřeli. Tu my dřív, než jsme tam vešli, několik voskových svíček jsme rozsvítili, kteréž jsme z Jerusaléma k tomu přinesli, a po patnácti stupních dolů do kapličky, skrze jakous úzkou při samé zemi díru, čtvermo po rukou a nohách, jeden za druhým jsme

[1]) u figůře.

Digitized by Google

lézti musili. V té teprva jest na půlnoční straně sklípek aneb jeskyňka v zemi dosti hluboko, jednoho sáhu zdýlí a zšíří tolik, zvýší něco více nežli tří loktů; v tom Lazar mrtvý ležel.

Stojí v té kapličce přední oltář, na tom místě, kde (prý) Kristus pán stál, když na Lazara: „Lazaře, pojď ven!“ volal. V té také kaple praví, že sv. Maří Magdaléna sedm let pořád pokání činila a se zdržovala. Jest pak v obou tma, a žádného tam okna není, než musí se světlem svítiti.

Tu jsou také ještě jiné dvě kaply, jednu Turci a druhou Arabové za své *meschity* mají, a do nich jsme jakýms oknem nahlédli, ale nic obzvláštního tam neviděli. O sv. Lazaru mnoho Francouzové píši, jak jest byl v *Marsilii* v krajině *la Provence* řečené biskupem, a tu že po druhé umřel, mnoho divův a skutkův dobrých učiniv; tělo aneb kosti těla jeho každého roku ukazují i na procesí v truhle stříbrné a pozlacené po městě nosí.

Před lety 500 byl tu v Betanii od královny z Melyseidy vystavený klášter jeptišek a řádu sv. Lazara, kteréž černou stuhu přes ní plášť černý a na něm napřed zelený kříž za habit nosily. *Vilhel. Tyrius bel. sac. lib.* 15. *cap.* 26. *et* 18. *cap.* 27. *Vitriac. cap.* 58. Nyní jest všecko pobořeno.

Odtud na šedesáte krokův přišli jsme, kde Lazar příbytek a dům svůj měl. Tu ještě podnes viděti jest dosti zdí a zbořenin, sklepy klenuté, kus věže vysoké z tesaného kamene stavené, příkopy vůkol a jiná znamení; a po nich se souditi může, že tu spíše hrádek a tvrzka, nežli prostý dům býti musil. Jakož pak chtějí tomu někteří, že jest Lazar bohatým a předním člověkem byl a tak čistě vystavené obydlí měl. Leželo v rohu městečka s té strany Jerusaléma, od města na dvě míle vlaské.

Navracejíce se k Jerusalému, šli jsme na 100 kročejův vrškem nahoru a přišli na místo, kde stál jakýsi dům čtverhraný, dosti veliký, bez krovu, vnitř klenutý. Ten dům ukazujíc nám *vicarius*, pravil, žeby měl býti to dům onoho Šimona malomocného, u něhož když jednoho času Kristus pán večeřel, přistoupila žena, totiž Maria Magdalénská, sestra Lazarova, ku pánu, a zlámavši nádobu alabastrovou, vylila drahou mast nardovou na hlavu jeho, že od ní všecken dům vůní naplněn byl. *Math.* 26. *Marci* 14.

Odtud šli jsme na půl míle vlaské předce vrchem nahoru, nechavše hory Olivetské po pravé straně; a tu jsme mezi vinice, olivové a fíkové zahrady přijdouc, viděli hromadu kamení vedlé cesty ležeti, o níž nám *vicarius* zprávu dával, že na tom místě

Digitized by Google

stál onen neplodný strom fíkový, kterýž když Kristus pán jda z Betanie do Jerusaléma ohledoval, a z něho fíky míti se nadál, ale žádného ovoce na něm nenalezl, zlořečením jeho usechl. *Mat.* 21. *Marci* 11. Ten zajisté, jakž nám to též *vicarius* vypravoval, znamenal lid Israelský tehdejší, ješto se stkvěl zevnitřní tvárností, ale neměl ovoce víry; jakž o tom Kristus pán zmínku činí u sv. Lukáše v 13. kap. a Izaiáš 1. Jerem. 8. Ezechiel 17. Ozeáš 2. 9. Joel 1.

Potom, začali jsme s vrchu dolů do údolí Josafat okolo míle vlaské kráčeti, až na jakési čtverhraná místečko[1]), kamennou hradbou osazené, o němž nám *vicarius* oznamoval, že u prostřed něho za času Krista pána stál onen strom, na němž se Jidáš oběsil, o čemž sv. Matouš 27. kap. píše. *Broc. iti.* 6. *Salig. tom.* 8. c. 5. píší, že za času jejich ukazovali strom, latině *sycomorus* řečený (za to mám, že, jakž se nyní tam jmenuje, „fík Faraonový", o němž doleji psáti budu), na kterém se Jidáš oběsil; ale ten byl s té strany Betléma mezi východem a polední.

Málo pod tím nešťastným místem Židé, kteříž v Jerusalémě bydlejí, podnes hřbitov[2]) svůj mají, a jsou ne bez příčiny sousedé zlým osudem svého krajana a zrádce Krista pána.

Od toho místa šli jsme na 200 krokův, až do údolí Josafat k potoku Cedron, a odtud k městu, však jinou cestou nežli prvé, totiž vysokým a příkrým vrchem vedlé zdí Jerusalémských, majíc město po pravé ruce, až k jakés brance[3]) se dveřmi železnými, skrze něž vešedše do města, šli jsme přímo až do kláštera sv. Salvátora, a tu jsme ostatek dne odpočívali.

Kapitola 25.

O spatření některých míst v městě Jerusalémě.

V úterý den památný narození panny Marie, to jest 8. dne měsíce Září, vstavše ráno na úsvitě, vyšlo nás všech sedm poutníkův s *vicariem*, a jinými nám přidanými z kláštera, pro spatření některých míst v městě.

Tak nejprvé jdouc ulicí proti východu 300 kročejův, přišli jsme k jakés staré veliké bráně, kteráž z štukového kamene sta-

---

[1]) jakýsi čtverhraný plácek. . . . osazený. [2]) krchov. [3]) fortně.

Digitized by Google

vená a překlenutá jest, od spodku pak země až něco málo přes polovici zazděná, a do vrchu potom otevřená stojí, mezi domy do ulice proti východu. O té nám *vicarius* vypravoval, že jest za starodávna od Jebusejských řečená „brána Jebus“, a od soudův „soudná brána“, proto že u ní staří Židé sedávali a soudy držívali; tu koho na smrt odsoudili, hned jej odtud skrze tu bránu na popravu vyvesti dali. Pročež i tou branou vyvedli ven z města Krista pána, aby jej ukřižovali. Ta brána byla v starých zdech Jerusalémských proti straně západní postavená. *Nehem.* 3. *ibidem Liranus. Deut.* 22. *Ruth.* 4. *Johan.* 19. *Hebr.* 13. *Brocard. itin.* 6. *Salig. tom.* 8. *cap.* 7.

Odtud šli jsme touž ulicí na 80 kročejův; tu nám *vicarius* ukazoval na pravé ruce jakýs dům, při němž jest nahoru ke dvercím pět stupňův kamenných, a vypravoval o něm, že jest někdy byl té pobožné ženy Veroniky, kteráž když viděla mimo dům svůj Krista pána zkrvaveného a ztrýzněného vésti, rouchy bílé z své hlavy sňaté jemu podala, aby se ní po tváři utřel; což Kristus pán vděčně přijíti a na znamení toho jí tu rouchu vraceje, obličej svůj na ní tak vlastně jakoby vymalovaný byl, zanechati ráčil. Tu rouchu ukazují v Římě v kostele sv. Petra na hoře Vatikánské. *Betleh. in descr. loc. pass. Christi feria* 5. *Onuphrius de* 7. *urb. Eccles. cap.* 4.

Od domu svaté Veroniky vedli nás dále tou ulicí, tak že jsme se pomalu až naproti půlnoci v ní obrátili, a šli na 120 krokův. Tu nám *vicarius* ukazoval dům veliký, z štukového kamene vystavený; praví, že jest na tom místě, na kterém onoho bohatce skvostně hodujícího a Lazarem chudým pohrdajícího, jakž *Lucae* 16., vystaven. *Breid.* 14. *Julii. Salig. tom.* 8. *cap.* 6. Odkudž ten důvod jde, že jest řeč Krista pána o tom bohatci nemusila býti v přísloví a smyšleně mluvená, ale v skutku stalá, a v duchu vševědoucnosti od Krista pána přivozovaná.

Dále odtud jdouce touž ulicí na půlnoci do 20 krokův, přišli jsme k jakémus klenutí přes ulici, to jest na větším díle pobořené; pod tím nám *vicarius* ukazoval místo a pravil, že se tu Kristus pán, když na smrt veden byl, k ženám plačícím obrátil a promluvil, řka: „Dcery Jerusalémské, neplačte na mne, ale samy na sebe a na syny vaše.“ *Lucae* 23. *Salig. tom.* 8. *cap.* 7. píše, že to klenutí byla kaplička, a tak pobořená stojí.

Od toho místa 50 krokův, vždy tou ulicí až k konci jdouc, přišli jsme k jednomu nárožnímu domu, u něhož troje rozcestí

Digitized by Google

šlo; *vicarius* oznamoval, že veden byv Kristus pán na smrt a kříž nesa, v rohu u toho domu, jako na rozcestí, klesal a ze mdloby veliké padal; pročež obávajíce se žoldnéři a Židé, aby jim na cestě neumřel, přinutili Šimona Cyrenenského, kterýž ze vsi šel, kříž Krista pána nésti a jemu polehčovati. *Mat.* 27. *Mar.* 15. *Lucae* 23. *Breid.* 14. *Julii Pas. d.* 208. 209.

Dále obrátili jsme se do jakési malé uličky na pravo proti východu, kudy Kristus pán z radního domu k smrti veden byl, až na horu *Calvariae*, 80 krokův.

Tu po pravé straně stojí kostel dosti veliký a klenutý, však s krovem obořeným; o něm oznamoval *vicarius*, že to místo jest, kdež blahoslavená panna Maria s svatým Janem a jinými pobožnými ženami stála, a Krista pána tak ztrápeného vésti vidouc, žalostivě padnouti a omdlévati musila.

Na tom místě někdy císařovna Helena dotčený kostel vystavěti a jej panny Marie nazvati dala, a nejprvnější z křesťanův, po krví znamenaných po zemi šlepějích syna svého na horu umučení putovala; odkudž původ procesí křížové býti praví. *Pas. d.* 207. 208. *Sal. tom.* 8. *cap.* 6.

Od toho kostela jdouc dále do ulice proti východu na 80 kročejův, přišli jsme na místo, kteréž řecky sloulo *lithostrotos*, totiž „kameny dlážděné“, židovsky *gabatha*, to jest „místo vyvýšené aneb vyšší“, latině *tribunal*, stolice aneb trůn soudce, na němž Římští vládařové proti zločincům ortele vypovídati obyčej mívali; a byl trůn kamenný, k němuž se po stupních nahoru chodilo. Nynější dala císařovna Helena vystavěti, onomu za času Piláta nápodobný; a jest prampouch aneb pavláčka podklenutá z štukového kamene přese všecku ulici, od jednoho domu až k druhému na příč, co nějaká prostřední vrata vysoký. Na tom prampouchu Pilát, vladař Židovský, dav Krista pána na něj přivesti ubičovaného, Židům ukazoval, řka: „Aj člověk!“ jináč se nenadav, než že když ho ubičovaného uhlídají, jej propustiti žádati budou. A když všecken lid volal: „Ukřižuj!“ Pilát přede všemi ruce umýval, řka: „Nevinenť jsem já krví [1]) spravedlivého tohoto.“ *Mat.* 27. *Joh.* 19. *Marc.* 15. *Lucae* 23. A potom Krista pána na smrt odsoudil; jakými pak slovy, o tom evangelistové svatí nepíší. Ale nacházejí se spisovatelé [2]), ješto ortel a výpověd Pilátovu tehdejší proti Kristu pánu dle podání otcův [3]) poznamenali; a nachazí se

[1]) od krve. [2]) *authores.* [3]) *traditione patrum.*

Digitized by Google

jeden originál starý na pergaméně psaný v knihovně [1]) J. M. císařův Římských z domu Rakouského v městě Vídni při Dunaji, kterýž takto zní: *Nos Pontius Pilatus, praepositus judex in Hierusalem, sub potentissimo monarchiae imperio, Tiberio Caesare, cujus feliciss. imperium conservet altissimus cunctis seculis. Nos sedentes pro tribunali ob zelum justitiae et synagogae Judaeorum, repraesentatus est nobis JESUS NAZARENUS, qui temeraria assertione filium dei se dixit, cum paupercula matre natus sit, regem Judaeorum se praedicat, opusque Salomonis se destruere jactat, populumque et legem Mosaicam revocat. Quibus omnibus auditis et cognitis, crucis patibulo damnatione mori proscribimus, una cum latronibus. Ite, abducite eum.*

Tohoto naschvále vyložiti jsem na česko nechtěl, pro veliké rouhání proti synu božímu, a aby se nad tím sprostnější čtenáři nehoršili. Praví, že byl dosažen tento ortel v městě Vídni, kteréž leží při řece *Rhodanu*, v krajině *Delphinatu* království Franckého, latině slove *in Gallia Lugdunensi*, kdežto podnes tvrz Pilátovu starou jako zámek od kamene vystavenou u města, jménem *la maison du Pilate*, ukazují, byvši to město osadou Římskou [2]), jakoby se tu Pilát naroditi, a po odsouzení Krista pána od císaře do toho města zas zaslán, a tám do smrti zůstávati a odsouzen býti měl. *Gregorius Turonensis.* Ač pak *Eusebius hist. Eccl. lib.* 2. *cap.* 7., *Niceph. lib.* 2. *cap.* 10., *Joseph. lib.* 18. *cap.* 11., *Eutropius lib.* 7. píší, že jest pro odsouzení Krista pána na smrt u [3]) císaře Tiberia, a po něm *Caja* císaře v nemilost upadl, a z zoufalství a strachu pokuty sám sebe zabil a o hrdlo připravil; ale kde to bylo, nedokládají.

Švejcaři pak ukazují jezero pod jedním vysokým vrchem, kterýž „gebrochner Berg“ aneb „Pilatusberg“ jmenují, mezi *Lucern* městem a Unterwalden, nedaleko silnice do Vlach, přes Gotthartberk aneb *Alpes Lepontinas*, to jezero jmenují „Pilatus-See“, totiž „Pilátovo“, s tím doložením, žeby se v něm Pilát utopiti měl; a jest hrozné i nebezpečné, když co nejmenšího někdo do něho hodí, netoliko povětří hrozné spůsobí, ale i povodeň, kteráž okolní krajině mnoho škody nadělá, vydává.

Jiní pokládají jinou a mému zdání podobnější formuli: *Jesum Nazarenum, subversorem gentis, contemptorem Caesaris et fal-*

---

[1]) bibliotéce. [2]) *coloniî Romanorum.* [3]) od.

Digitized by Google

sum Messiam, ut majorum suae gentis testimonio probatum est, ducite ad communis supplicii locum, et cum ludibrio Regiae Majestatis in medio duorum latronum cruci affigite. I lictor, expedi cruces. Salig. tom. 8. *cap.* 7. *Adrichom. in theat. ter. sanctae.*

Navracujíce se k místu *Gabatha*, píší *Joseph.* 18. *ant.* 5. a 2. *bel.* 8., *Euseb.* 2. *hist. Eccl.* 6., *Niceph.* 2. *hist. Eccl.* 10., že po kolikas málo letech po smrti Krista pána Židé se bouřili v Jerusalémě proto, že Pilát poklad jejich chrámový, *corban* nazvaný, na tok vody aneb *aquaeductum* (kteráž ode tří set honův do města vedena byla) obrátil. Pročež ho Židé, když do Jerusaléma přijel a na soudné stolici se posadil, s velikou bouří obstoupili. On pak, přezvěděv příčinu toho jejich pozdvižení, rozkázal tejně vojákům svým mezi lid se přimísiti, a je (dav jim návěští) kyjmi bíti a rozehnati; což se i stalo, a mnoho jich netoliko do chromoty ale i do smrti potlučeno a zbito.

Brzo potom jiný vládař *Florus* množství předních z Židův před touž stolicí zbičovati a za městem ukřižovati, i potom jiného lidu množství, starých i mladých, po městě zmordovati dopustil (*Joseph.* 2. *bell.* 14. 15.), vedlé proroctví jich vlastního, kteréž před tou stolicí pronesli: „Krev jeho na nás a na naše syny“ (*Joh.* 19.), a Isaiáše proroka v 3. kap.: „Nebo se obořil Jerusalém, a Juda padl, proto že jazyk jejich a skutkové jejich čelí proti hospodinu k dráždění očí slávy jeho; anobrž sama nestydatost tváři jejich svědčí proti nim, hřích zajisté svůj jako Sodomští ohlašují.“

Od toho prampouchu jdoucím vždy proti východu na 26 krokův, po levé ruce, ukazoval nám *vicarius* jakýsi dům od kamene vystavený, pravě, že na tom místě za času Krista pána stál Pilátův palác a dům vládařský, latině *praetorium*, kdežto vládařové bydlívali, a tu stráž [1]) Římských vojákův držívali. Na ten se chodilo po stupních mramorových nahoru, kteříž nalezeni byli při vyčišťování města za času Heleny císařové; po časích vzati jsou odtud a vezeni do Říma, kdež jich nyní 28 ukazují před kostelem sv. Jana Lateranenského, a po nich se do něho chodí, však obyčejně po kolenou, a to dvakráte s velikou horlivostí od těch, ješto se zásluh dobrých skutků za to nadějí, proto že Kristus pán po nich dvakráte nahoru na palác i dolů ven z něho veden byl, a některé krůpěje krve své drahé na ně upustiti měl, kteréž až po-

[1]) vartu.

Digitized by Google

savád mřížkami železnými přikryté jsou, a tu od množství líbány bývají. Obyčejně slove *Scala santa*. *Adrichomius fol.* 155. *theat. ter. sanctae.*

Ten palác Pilátův byl pod pevností a zámkem *Antonia*, a šla z něho pavlač aneb gallerie na sloupích a prampouších do té pevnosti. A to jest ten prampouch, na němž na té pavlači soudná stolice stála, a Kristus pán na ní Židům k odsouzení představen byl; o čemž málo výš oznámeno jest.

S té pavlače byl Kristus pán do palácu aneb soudného domu Pilátova veden, a v něm od žoldnéřů v síni [kteráž sloula *stratapedon*, tu kdež stráž a *quardie* vládařův obyčej měla stávati a hlídati [1]), a sloula *cohors praetoria*, jako u nás praporec nejvyššího] z šatů svlečen, k sloupu přivázán, ukrutně bičován a po svém svatém těle zraněn; potom rouchem šarlatovým odín, trnovou korunou korunován, třtinou místo *sceptrum* obdařen, posměšně králem nazíván, uplván, pohlavkován a přes hlavu bit býti ráčil. *Mat.* 27. *Luc.* 23. *Joh.* 18. 19.

Na tom místě před lety byl kostel od křesťanů vystaven, ale nyní od Turkův k obydlí vládaře Tureckého obrácen, a dosti nákladně mramorovým kamenem místem ozdobně vystaven jest.

Od toho Pilátova domu obrátili jsme se jinou ulicí na levou ruku proti půlnoci, a přišli jsme na 28 krokův k velikému a pěknému domu, proti poledni ležícímu, zevnitř na ulici od pěkného a černého hlazeného [2]) kamene mramorového vystavenému, do něhož jsme jíti nesměli. O něm nám *vicarius* vypravoval, že stojí na tom místě, kde někdy dům krále Herodesa, k kterémuž Kristus pán od Piláta veden byl (*Lucae* 23.), ač jiní jej dále býti pokládají, od domu Pilátova k straně západní, nedaleko od kláštera sv. Salvátora, kdež Turci školu pro mládež svou mají. *Breid.* 14. *Julii. Josephus* 6. *bell.* 6. jaký byl a kde stál pěkně vypisuje, tak že se souditi jináče nemůže, než že na tom místě stála radnice židovská [3]), *gasith* v jazyku židovském, a od řeckého συνέδριον *sanhedrin* nazvaná, kdež se starší scházívali a věci obecné řídívali.

V tom místě byli apoštolé mrskáni. *Act.* 5. Tam sv. Štěpán stoje před nimi, viděl nebe otevřené a slávu boží. *Act.* 6. 7.

Aneb onen palác nárožní, o němž Nehem. 3., v kterémž, jakž tomu někteří chtějí, Kristus pán beránka velikonočního s učedl-

---

[1]) vartovati. [2]) pulerovaného. [3]) stál rathouz židovský . . . nazvaný.

Digitized by Google

níky jísti ráčil; neb byl jako dům hostinský. Aneb dům královny Adiabenské, kteráž se na víru křesťanskou obrátila a v Jerusalémě bydlela. *Joseph.* 6. *bell.* 7.

Od toho domu obrátili jsme se zpátkem, a šli k straně východní 168 krokův, na místo, z kteréhož jsme viděli na pravé straně dlouhé loubí z kamene klenuté, co nějaká ulice aneb ambit klášterský, a táhne se od půlnoci k poledni. Skrze to loubí viděli jsme náměstí [1]) a chrám turecký, kterýž od některých „chrám krále Šalomouna“ slove, proto že na tom místě stojí, kde onen krále Šalomouna stál.

Ten starý a předešlý chrám Šalomounův sloul „chrám páně“ a „svatýně“, ležel na hoře *Moriah*, a vystaven byl z bílého mramoru štukového, tak hladce v hromadu spojovaného, že se téměř žádného znamení, aby to skládáno bylo, poznati nemohlo.

Dříví cedrové, rozličně řezané, toliko samo k tomu potřebováno bylo. Stěny, podlaha, střecha, oltář, 11 svícnův, 11 stolův, brány, pavlače a jiné potřeby vše zlatými plechy přetažené a obité byly, tak že se z daleka hledícím slunce z hory sněžné vycházeti, nežli střecha zlatá na bílém stavení býti zdála. 2. *Par.* 3. 4. 5. 7. A stavěl jej král Šalomoun sedm let pořád, dělníkův potřeboval 153.000. 3. *Reg.* 5. 6. 7. 8. 9.

Ten chrám po 441 letech byl od krále Nabuchodonozora Babylonského z kořen [2]) vyvrácen a spálen, a stál 70 let pustý a nevystavený, jako i lid Israelský tolik let v zajetí Babylonském trval. 4. *Reg.* 25. 2. *Paralip.* 36. Po těch 70 letech kníže Židovské jménem Zorobabel zase jiný chrám na prvním místě pořád 46 let tak slavně a nákladně stavěl, že jest tehdáž za nejpřednější všeho světa i od pohanstva (nerci-li Židův) jmín a držán byl (1. *Esd.* 3. 5. 6.), kterýžto chrám po letech 354 od krále Antiocha Syrského zohaven, obloupen a na díle i pobořen byl. Však po třech letech udatný rek Judas Machabejský dobyl ho a vyčistil, opravil a zlatem a jinými drahými věcmi ozdobil, že jest poněkud prvnější slávy své dosáhl. Přes to pak všecko, aby před útoky nepřátelskými bezpečnější býti mohl, jej zdmi, baštami tak dobře zpevnil, že potom sám osobně byv od sta a dvadceti tisíc lidu pohanského v něm obležen, se obránil a jej nedobytý učinil. 1. *Macch.* 6. *Joseph.* 14. *ant.* 8. *et* 7. *bell.* 4. 9.

---

[1]) plac. [2]) z gruntu.

Digitized by Google

Po 100 letech byl na den sobotní židovský od slavného knížete Římského *Pompeja* vybojován a zlezen, tak že v něm do 12.000 Židův tehdáž pobito [1]) bylo, a *Pompejus* s některými hejtmany svými po všem chrámě se procházel, i do svatyně svatých všel, poklady a bohatství v něm spatřil, jim se divil, ale nic odtud nevzal, nýbrž chrám vyčistiti, a služby v něm jako prvé konati poručil. *Joseph.* 14. *ant.* 8. *et bell.* 5.

Po několika letech, když se chrám místem zsul a bořil, Herodes, král Židovský, léta šestnáctého před narozením Krista pána, to jest 46, nežli pán Kristus kázati začal, všecken chrám obnovil, a znova v devíti letech a šesti měsících vystavěl. *Joh.* 2. *Joseph.* 15. *ant.* 14.

Byl pak ten poslední chrám Herodesův větší, krásnější a mnohem pevnější nežli první Šalomounův, jehož *Josephus* a *Egisippus lib.* 1. *cap.* 35. 36. dosti vypsati a vychváliti nemohou. Stavení z mramoru výborného rozličných barev, dříví drahého a zlatem a stříbrem hojně ozdobené bylo, zdi vůkol všecky z mramoru, a trojí věže, v každých zdech nárožní čtyry, na 400 loket vysoké, a jiné tak náramně vysoké, že kdo s nich do údolí Kidron hleděl, tomu oči pocházely a dolů zrak jeho dostačiti nemohl. *Joseph.* 15. *ant. cap.* 14. A na tu nejvyšší věž byl Kristus pán od ďábla uveden, kterýž k němu řekl: „Jsi-li syn boží, spusť se dolů." *Mat.* 4.

Bran do něho a v něm bylo mnoho, některé 90, některé 80, 60, 40, 20 loket zvýší, 40, 20 široké, všecky zlatými a stříbrnými plechy obité, a některé z kovu [2]) lité, tak že dvě stě mužův každého dne brány u chrámu otvírati a zavírati musilo. *Joseph. lib.* 2. *contra Appianem.*

Nejvíce slavný byl pro skutky Krista pána, kteréž v něm činil, vedlé proroctví *Aggaea* proroka 2. kap., jakž to obšírně evangelistové svatí vypisují. A však nic mu to proti hněvu a spravedlivé boží prchlivosti nezpomohlo. Nebo léta 586. po založení ho skrze Zorobabele, a 90. léta po vystavení ho od Herodesa byl chrám ten poslední i město Jerusalém dokonce a z kořen [3]) vyvrácen a zkažen.

Císař *Vespasianus* a syn jeho *Titus*, Římané, oblehli město i chrám, a po dlouhém ho dobývání jejich vojáci brány pozlacené ohněm zapálili, že se z nich zlato slívalo; a útok do chrámu

---

[1]) pomordováno. [2]) z metallu. [3]) z gruntu.

Digitized by Google

učinivše, tak mnoho lidu Židovského zmordovali, že z chrámu do dvorův [1]) a síní chrámových potokové krve tekli.

Císař pak vida, že se oheň rozmáhal a stavení chytal, rozkázal a sám pomáhal hasiti, chtě to nákladné a ku podivu krásné stavení zachovati; ale moc a uložení boží nedala ho uchrániti [2]), nýbrž čím víc hasili, tím víc hořelo. Pročež nevěda *Titus* zbytí, běhal semotam po chrámě, a což mohl, vynášeti dal, a sám všecku slávu jeho s podivením velikým i žalostí spatřoval, až již více pro oheň nemohl, rozhorliv se nad Židy, že příčinu dali k zkáze takového stavení; ostatek, co oheň nezkazil, s hněvem zbořiti a rozmetati poručil, a právě téhož dne a měsíce, jako onen první od krále Babylonského, dobyt a zbořen jest, 10. dne *Augusti*, totiž Srpna. *Joseph. lib.* 7. *bell.* 9. 10. 18.

Nemohu i toho pominouti, abych nedotekl některých chrámových věcí, jako Archy úmluvy, dvou kamenných desk v ní, Mojžíšovy holi, prutu Aronového, stolu zlatého a chlebů na něm, svícnu zlatého. Ty věci se čtyřmi sloupy mosaznými dal *Titus* při zkáze chrámu vynesti a zachovati. Potom je s sebou do Říma zavezl a tam mezi jinými věcmi ve slávě vítězové [3]), totiž v příjezdu svém do města, před sebou nésti dal, a potom do chrámu svého pohanského *pacis*, totiž „pokoje“ nazvaného, zavřel a schovati dal. Kteréžto věci, totiž Archa, však bez zlata, desky Mojžíšovy, hůl Mojžíšova a Aronový prut, i chleby posvátné s těmi čtyřmi sloupy v Římě v kostele sv. Jana Lateranenského podnes v kaple přední ukazují. *Onuphrius de* 7. *Urbis Ecclesiis.*

A stojí posavád brána z pěkného štukového kamene mramorového, blízko kostela svaté Marie nové, ku poctivosti *Titovi*, když do Říma ve slávě vítězové [4]) jel, stavená, a slove *arcus triumphalis Titi*, vlasky: *il' arco di Tito;* na němž viděti *Tita* na voze, a v něm dva koně a dva jednorožce zapřežené jeti, Archu úmluvy, zlatý svícen o sedmi ratolestech, stůl zlatý a jiné chrámové nádobí vytesané, kteréž tehdáž ve slávě [5]) všechněm ukazoval; vedlé čehož dosti podobné jest, že vlastně ty kusy některé (ač skrze války a časté vydrancování [6]) města Říma od Gothův a jiných národův zlata a drahých ozdob zbavené) tam se chovají a ukazují. *Martianus antiq. Rom. cap.* 26. *M. Attil. Serran. de* 7. *urb. Eccl.*

Po 60 letech po té zkáze pozdvihli se znovu Židé, a chrám

---

[1]) placův. [2]) retovati. [3]), [4]), [5]) v triumfu. [6]) vyplundrování.

Digitized by Google

na starém místě stavěti začali; ale císař *Aelius Adrianus* 580.000 Židův pobiv [1]), ostatní zdi a stavení města a chrámu dokonce rozmetati dal. *Niceph. lib.* 3. *c.* 24.

Po letech 227 povstal Julián císař, *Apostata* řečený, totiž že od víry křesťanské odstoupil, aneb „zrádce víry křesťanské", tak aby řeč a proroctví Krista pána, že kámen na kameni zůstati nemá, zlehčil a zahanbil (*Mar.* 13.), dovolil Židům, svolav je a dav jim z královského důchodu pomoc, aby chrám i město zase stavěli, a své oběti v chrámě konali. Židé nemeškali s velikou žádostí nesmírnou sumu k tomu stavení od kamení a vápna přichystati atd. a jiných potřeb shotoviti; místo vyčistili, vyrumovali, s takovou chtivostí, že ženy jejich svou okrasu ženskou od zlata na to oddaly a samy rumy v svých klíních a zástěrách [2]) nosily; mnoho k tomu stavení motyk, kratcí, háků, lopat a nůší z stříbra sobě nadělati dali. Když pak dělati začali, a množství tisíc jich ve dne snažně pracovalo, z božího dopuštění v noci to všecko zase se zbořilo a vyvrátilo. Hlíny a vápna nesčíslný počet na hromadu nanesli, kdež nenadále prudký vítr se strhl a s velikým děšením a hřmotem všecko dělníkům mezi oči rozfoukal a je od díla zahnal. A když s tím se vším předce od svého předsevzetí upustiti nechtěli, nejprvé znamenité zemětřesení povstalo a je náramně předěsilo; naposledy, když ohrozivše se předce stavěli, z vybraných základův [3]) vyšel oheň a množství jich spálil, množství jich stavení zařítilo.

V túž noc a druhou po ní vidíno bylo na nebi znamení kříže jasné a stkvoucí, a na šatech židovských plno křížův náčernalých a šerých, kterýchž nikoli vytříti ani vymazati nemohli. Pročež poznavše teprv moc boží, rozběhli se, a mnozí na víru křesťanskou se obrátili. *Hist. Tripart. lib.* 6. *cap.* 42. 43. *Sozom.* 5. *Hist. Eccl.* 21. *Niceph.* 10. *Hist. Eccl.* 32.

Po časích začali na tom místě křesťané stavěti, a nynější chrám, kterýž posavad stojí, vystavěli, ač se jistotně neví, kdo jest jej vystavěl; někteří pokládají císaře Karla Velikého léta 713. po narození Krista pána, jiní některého z Řeckých císařův; jak jest koli, slavné stavení bylo a jest.

Léta 1099. když jej kníže Gotfrid z *Bullionu* dobyl, byl ohražený chrám a zdmi opevněný, v němž do 10.000 Saracenův (kteříž jej 463 léta drželi a jím vládli) pobil [4]). Potom Gotfrid

---

[1]) pomordovav. [2]) fěrtoších. [3]) gruntův. [4]) pomordoval.

Digitized by Google

jej zlepšil, kanovnický vůkol něho vystavěl, důchody veliké k němu oddal, a s potomky svými na 88 let jeho v držení byl. *Vilh. Tyr. lib.* 8. *hist. bel. sac. c.* 20. *et lib.* 9. *c.* 9. Potom ho zase pohané dobyli, a od toho času v moci pohanské zůstává.

Jest pak na ten čas chrám ten veliký a vysoký, okrouhle, však osmihraně stavený, z divných barev a naschvál strojených kamení, že se blyští co zrcadlo; vůkol při zdech stojí mnoho sloupův mramorových, pěkně tesaných, a jdou vůkol a vůkol něho schody kamenné štukové; střecha olovem obitá, a u prostřed ní nad krov vyhnaná věž s mnoha okny po všech stranách, na kteréž jest krov chocholatý a okrouhlý, též olovem přetažený, a nejvýš pozlacená makovice, a nad ní půl měsíce špicemi k nebi obrácenými.

Stojí na velikém náměstí, kteréž [1]) jest vůkol zdmi ohražené, a v nich čtyry brány na náměstí [2]), nad každou vížka podobná jiným, kteréž obyčejně při svých *meschitích* mívají.

První brána proti západu sloula *Speciosa*, to jest: „pěkná“, *item Sur*, „brána královská [3])“ (2. *Paral.* 9., *Neem.* 3., *Actor.* 3.); před kterouž onen chromý a od přirození sklíčený od svatého Petra byl uzdraven.

Druhá proti ní na východ, nad údolím Josafat, sloula a podnes slove *Porta aurea*, „zlatá brána,“ protože pozlacená byla. *Ezechiel* 43. 44. A byla i posavad jest ve zdech městských. V té bráně se svatý Joachym s svatou Annou potkal. *Breid.* 14. *Julii.* Skrze tu Kristus pán na oslici jel do Jerusaléma. *Math.* 21.

Léta páně 628. císař *Heraclius* obdržev vítězství nad *Cosdroem*, králem Perským, a dostav od něho částku kříže Krista pána (kteréhož císařová *Helena* v Jerusalémě nechala, a týž *Cosdroes* před lety 14., než od *Heraclia* poražen byl, města Jerusaléma dobyl, a mezi jinými věcmi i ten kus kříže s sebou odvezl), do Jerusaléma slavně, na pěkném koni, v ozdobě císařské, skrze tu bránu „zlatou“ řečenou vjeti chtěl; ale žádnou měrou skrze ni projeti nemohl, až se nad tím i zděsil a zkormoutil, dokud k němu biskup Jerusalémský Zachariáš nepřistoupil a neřekl: „Milý císaři, tou tvou slávou Krista pána tvého, kterýž na oslici skrze tu bránu projel, v pokoře nenásleduješ!“ Tím mu navrhl, že jest ssedv s koně, korunu a ozdobné roucho s sebe složil, a prostý oděv na se vzav, teprv do brány všel, skrze niž ten kus

---

[1]) placu, kterýž . . . ohražený. [2]) plac. [3]) *Porta regia.*

Digitized by Google

kříže na raměnou nesl, až na místo vrchu *Calvarie* do kostela, odkudž jej byli Peršané vzali. A odtud svátek povýšení svatého kříže, aby 14. *Septembris*, to jest měsíce Září, pamatován byl, nařízen jest. *Hist. exalt. S. Crucis. Breviar. Rom.*

Ta brána jest nyní všecka zazděná, že se skrze ni choditi nemůže; a chtějí tomu, že jest nikdy zbořená nebyla, nýbrž v celosti zůstala, tak jakž za času Krista pána byla, kromě dveří, tím spůsobem, že když chrám bořen byl, a k té straně údolí Josafat rumy se svážely, že jest byla zavezena a zasypána, a potom tak v celosti nalezena.

Třetí jest ku poledni, kde palác krále Šalomouna byl, k straně hory Sion, o níž 1. *Par.* 26. Od té nedaleko jest kostel veliký, dlouhý a vysoký, s střechou olověnými plechy obitou, kdež prvé byl klášter, a sloul panny Marie, proto že na tom místě obětována byla. Byla pak na tom místě síň Šalomounova (*Joh.* 10.), do níž se po několika stupních nahoru chodilo, pěkným mramorem dlážděná a nepřikrytá, kromě že vůkol pěkné ambity na mramorových sloupích překlenuté byly s střechou pozlacenou, pod nimiž se mohli lidé v suše procházeti, když pršelo; dvéře některé byly stříbrem, jiné zlatem obité, jakž o tom *Joseph.* 15. *ant.* 14. *et* 2. *bell.* 16. *et* 6. *bell.* 7. *etc.* Do té síně sám národ Židovský (muži a ženy) a žádný jiný choditi nesměl, pod ztracením hrdla, a modlívali se v ní pod jasným a otevřeným nebem.

Na té síni a na tom místě nynějšího kostela panny Marie onen starec Simeon vzal na ruce své děťátko pána Ježíše a pověděl: „Nyní propouštíš, pane, služebníka svého podlé slova svého v pokoji, nebo viděly oči mé spasení tvé“ atd. Tam také svatá Anna prorokyně k dítěti Ježíšovi přistoupila, a pěkně o něm prorokovala. *Lucae* 2. Tam Kristus pán obyčejně kázával. *Joh.* 10. *Marc.* 12. Tam také apoštolé svatí obyčejně se zdržovávali. *Act.* 3. Na té síni pokladnice stála, u které anděl páně v zlaté zbroji onoho Heliodora pohana na zem porazil. 2. *Macch.* 3. Z toho kostela panny Marie Turci svůj *meschit* udělali.

Čtvrtá brána jest proti půlnoci, u kteréž jsme to dlouhé klenuté loubí viděli, jakž výš oznámeno.

A tak my hledíce tu z daleka na ten kostel, a prvé také s hory Olivetské jej spatřivše, na tom jsme přestati musili, neb jsme dále pro ujití nebezpečenství hrdla, aneb zapření víry křesťanské, jíti nesměli. Ale šli jsme odtud na 180 krokův, a skrze dvéře po

Digitized by Google

několika stupních kamenných přišli jsme na dvůr [1]) dosti veliký, k hřbitovu [2]) nápodobný a zdí obehnaný; na němž stojí kostel pěkný a veliký, a jsou do něho dvéře proti západu; vnitř jest klenutý a veselý. Do kteréhož všedše, viděli jsme na pravé ruce kapličku nízce a do země postavenou, překlenutou a tmavou. O té pravil *vicarius*, že na tom místě sv. Anna, bába Krista pána po mateři, porodila blahoslavenou pannu Marii. A na tom místě kostela že jest dům sv. Joachyma, manžela sv. Anny, byl. A ten kostel že jest sv. Helena vlastně, a klášter při něm, pro jeptišky vystavěti, a jej jménem sv. Anny nazvati dala; však to oboje Turci křesťanům odjali. Nicméně proti obyčeji jiných svých *meschitů* předce někdy, když se jich křesťané dosti naprosí a jim to dobře zaplatí, teprv je do něho pouštějí; jako tehdejšího času při našem navštěvování míst svatých dovolil *sangiach* gvardianovi s námi do něho jíti, proto že byl toho dne svatek a památka narození panny Marie; v němž jsme služby, mše a zpěvy konali, a potom mniši do kláštera svého, a my poutníci s *vicariem* k spatření některých jiných svatých míst se obrátili.

Kapitola 26.

O vyjití poutníkův ven z města do údolí Josafat k spatření některých míst.

V předešlé kapitole oznámeno bylo, že jsme se u kostela svaté Anny, mniši s gvardianem, a my poutníci s *vicariem*, rozešli: oni domův do kláštera, my pak od toho kostela na 200 krokův přišli jsme k bráně městské, řečené „sv. Štěpána“.

Od té šli jsme dolův s vrchu do údolí Josafat 358 kroků, a přišli jsme k jednomu kamenu z tvrdé skály v zemi vězícímu, na kterémž jest znamení a obraz člověka vytlačený, jakoby do hlíny vytištěný byl; o němž nám *vicarius* oznamoval, že jsou Židé vyvedše sv. Štěpána skrze dotčenou bránu, jej na tom kamenu ukamenovali (*Actor.* 7.), a ten kámen tak od pádu těla jeho jako vyrytý zůstal. A to první mučedník pro pravdu víry křesťanské byl.

---

[1]) plac. [2]) k krchovu.

Digitized by Google

Odtud přešedše potok Cedron, obrátili jsme se na stranu půlnoční, a přišli pod horu Olivetskou na 162 krokův, až k jakési jeskyni v skále vytesané, do kteréž jsme dolův po několika stupních šli, a ji vnitř vysokou, prostrannou a víc okrouhlou nežli čtverhranou našli. Světlo do ní šlo skrze díru po vrchu dolův vytesanou. Stojí v ní oltář proti východu, prostě z kamení narovnaný a na vápno nezděný, a znáti, že jest někdy klenutí z skály bylo, barvou modrou a s hvězdičkami zlatými, na spůsob nebes, malované.

V té jeskyni aneb kaple, při straně polední a samé zemi, jest jiná malá jeskyňka v skále; o té nám *vicarius* oznamoval, že se v ní Kristus pán jednou, po druhé i po třetí modlil, žádaje otce svého nebeského: „Otče můj, jest-li možné, nechť odejde ode mne kalich tento!“ *Matt.* 26. *Mar.* 14. *cap.* Až se potom i krvavým potem, s hořkou smrtí se potýkaje, potil, kdež mu se anděl páně ukázal a jeho potěšoval. *Lucae* 22. Píše svatý Jeroným, že za času jeho ta kaplička tu byla, *in loc. Hebr.*

Po vyjití z té jeskyně viděli jsme okolo ní všudy vůkol pole a stromoví, tak že se souditi může, že tu každého času za starodávna zahrady býti musily, a nějaká malá víska za času Krista pána, *Gethsemane*, totiž „olivové údolí“ aneb „lis [1])“ řečená, snad proto, že tu byl lis [2]), v němž olej z oliv lisovali [3]) a tlačili; do těch zahrad, a zvláště do jedné nejčastěji, Kristus pán s učedlníky svými chodíval, a v ní se krvavým potem, jakž výš položeno, potil. *Luc.* 22.

Od dotčené jeskyně na 30 krokův šli jsme zpátkem k západu, a přišli k jakémus stavení klenutému, dosti dlouhému a širokému, zvýší zevnitř od země na čtyry lokty Pražské bez krovu, nápodobnému nějaké čtverhrané věži.

Od dveří toho klenutí, kteréž jsou proti poledni, měl *vicarius* klíč a nám je otevřel. I vešli jsme tam dolův jako do nějakého sklepu, po schodích z bílého mramoru tesaných, širokých osmi krokův, a 50 stupňův, a přišli dole do kaply dosti veliké a vysoko klenuté, do níž od strany východní jest jedno okno, kterýmž světlo vchází, a jest pod samým tím oknem oltář ke zdi východní připojený. Od toho oltáře nedaleko stojí jiná kaplička čtverhraně stavená, však v témž klenutí a zavření té kaply; okolo ní se může vůkol obcházeti, a dvířkami nízkými do ní dvojími,

---

[1]), [2]) pres. [3]) presovali.

Digitized by Google

jedněmi od poledne, druhými od západu vcházeti; jest vnitř půl čtvrta lokte na šíř, tolik na výš i na dýl, a klenutí okrouhlého, jako ta velká, v níž stojí.

K východní straně jest hrob z bílého mramoru, přikrytý tabulí z téhož kamene, a jde přese všecku dýlku kapličky, vysoký jest sedm čtvrtí lokte, ale ne tak široký, a hrubě nápodobný hrobu Krista pána. Tu nám *vicarius* vypravoval, že ten hrob jest, do něhož tělo blahoslavené panny Marie od apoštolův pochováno bylo, o čemž, jak se dálo při její smrti a po pohřbu, vypisuje široce *Niceph. lib.* 2. *Hist. Eccl. cap.* 21. 22. 23.

My tehdy bosýma nohama do té kapličky všedše, zpívali jsme hlasitě *Magnificat*, a po dozpívání klekše na kolena, modlitby některé říkali, až naposledy *letanii* jsme vyzpívali.

Ten hrob vnitř viděti se nemůže, pro veliký kámen, jímž přikrytý jest, nápodobně hrobu Krista pána, a hoří vůkol něho mnoho lamp; mám za to, že je Turci tam chovají. Nebo Turci a jiní Saracenové tu kaplu a hrob u veliké vážnosti mají, i také jeden klíč od ní v své moci drží, a tam jiné křesťany (krom latinských) z úplatku pouštějí.

Ten hrob i ty kaply dala svatá *Helena* vystavěti. *Niceph. hist. Eccl.* 8. *cap.* 30.

Po té vyšli jsme do velké kaply, a jdouce k schodům, viděli jsme k západní straně studnici dosti hlubokou v zemi, vody v ní čisté a studené hojnost; a teprv těmi schody, jimiž jsme dolů sešli, zase jsme nahoru vycházeli. Však u prostřed schodů na levé straně k východu nalezli jsme výstupek do země a malou kaplici klenutou bez oken, tmavou, že se s světlem do ní choditi musí; v té jsme viděli dva hroby kamenné nápodobné oltářům, o kterých nám *vicarius* pravil, že ten, kterýž jest na východní straně, jest hrob svaté Anny, matky, a druhý na půlnoční straně svatého Joachima, otce blahoslavené panny Marie.

Na druhé straně přes schody na západ naproti jest jiný výstupek ve zdi, a v něm jeden hrob, ten že jest Josefa, zasnoubeného manžela panny Marie, *vicarius* nám tvrdil; a svědčí to *Sal. tom.* 9. *c.* 1., *Pas. des.* 184. *et* 197.

Vyšedše nahoru ven, šli jsme k straně polední, okolo 100 krokův, k jednomu velikému kamenu, téměř do paždí člověku z země vycházejícímu; o tom pravil *vicarius*, že Kristus pán u něho svým učedlníkům svatému Petru, Jakubovi a Janovi čekati velel, dokudby se nepomodlil. *Mar.* 14.

Digitized by Google

Od toho místa 20 krokův na straně polední jest jakási zídka se dvou stran, toliko z narovnaného kamene, co nějaká ulička, a zvýší půltřetího lokte. Mezi tou zídkou ukazoval nám *vicarius* místečko [1]), na němž měl Jidáš Krista pána políbením zraditi a tím znamením Židům ho ukázati.

Odtud 10 krokův dále byla hromada kamení; má býti místo, na němž svatý Petr Malchovi ucho uťal, a Kristus pán jemu je zase přisadil.

A šedše odtud dolů k polední straně, podlé potoka Cedron, spatřovali jsme některá místa, jako jeskyni svatého Jakuba, hrob Absolonův, Zachariáše proroka, svatého Petra atd., o čemž jinde, při vypisování polohy [2]) starého Jerusaléma podlé cifer, víc položím; potom dávajíc se zase k západní straně na horu Sion, vedlé zdí městských, až jsme přišli k bráně *Porta Jordani*, totiž „Jordánská“, a tou vešli do města a šli mimo zámek Jerusalémský přímo do kláštera našeho, a tu ostatek dne, totiž od nešporu až do večera, odpočívali. Nebo jakž jsme z pouti přišli, bylo nám od *gvardiana* oznámeno, abychom tím časněji jedli a se přihotovili, že ještě toho dne v samý večer k Jordánu a místům okolním jeti máme. Což jsme z nás čtyří, pan Černín, dva jiní a já s radostí uslyšeli, proto že, jak jsme toho žádostivi byli, tak těžce nám šlo vyjednávání k tomu dovolení u *sangiacha* Jerusalémského, že jsme se o to s *gvardianem* starali, a že nic neobdržíme, obávali. A však vždy *gvardian* urovnal se s Turky, že za sebe a mnichy své 70 a za nás čtyry poutníky 30 dukátův dáti připověděl.

Aby pak vědomé bylo, jak těžká a nečastá ta jízda v ta místa bývá, souditi každý z toho může, že co tu *gvardian* byl a mniši jiní, žádný z nich v té straně nebyl, a bezpochyby že jsou k tomu při přítomnosti jiných poutníkův před námi časté příčiny dávati musili; jakož i tehdáž mnoho o to pracovali, až s pomocí boží vždy objednali. Z těch příčin zajisté Turci nerádi v tu stranu, nerci-li sami se vydávají, ale ani poutníkův nepouštějí, aby od množství Arabův a jiných s té strany loupežníkův (jakž toho mnoho příkladův jest, že jsou pro poutníky, na žádost křesťanských mocnářův [3]), ode dvora Konstantinopolitánského i domluvy a kapitoly, jakoby se to jejich nedohlídáním dálo, mívali), kterýmž odolati nelze, netoliko obloupeni, ale dokonce pobiti [4]) nebyli.

---

[1]) plácek. [2]) mappy. [3]) potentátův. [4]) pomordováni.

Digitized by Google

Jakož pak někteří svědčí, že se přiházelo [1]), když v tu stranu křesťanské poutníky Turci doprovázeli, že z daleka velbloudy pásti aneb zástup [2]) Arabův býti spatřivše, zpátkem se zase obrátili, aneb jim se pokořovali a nebohých křesťanův, mohouce často většímu zástupu [3]) odepříti, nebránili: tak udatní Turci a své vlastní kůže milovníci v té straně se nacházejí. K tomu také rádi sobě na poutníky, kde mohou, nové daně vymýšlejí, a zúmyslně všecky věci nesnadné činí a stěžují, aby tudy na nich více peněz vytáhli. Jakož pak *sangiach*, *cadi* a jiní v Jerusalémě důstojníci [4]) za tu cestu několik set dukátův míti chtěli, a to ještě teprv po dlouhém rozmýšlení, mají-li nám tam jeti dovoliti; v čemž oni ve všem velmi chytře, přísně a tejně sobě počínati umějí, až, jakž výš položeno, sto dukátův za tu cestu smluveno.

Tak tedy *sangiach*, dostav 100 dukátův, slíbil, že nás na svůj náklad silně doprovoditi dá, a od nejvyššího nad Araby s té strany Jordánu průvod [5]) na svůj groš až zase do Jerusaléma vyjedná.

Náš pak *goardian* s trucelmanem starali se o potřeby na takovou cestu, a dal připraviti na studeno několik velkých hovězích a skopových pečení, vajec na tvrdo vařených, chleba, vína atd.; k čemuž zvláštní osel, aby to nesl, potřebován byl.

Na závírku této kapitoly, aby pobožný a žádostivý čtenář pořádné vyměření cesty a chůze Krista pána, od místa jetí jeho až na vrch *Calvariae*, kdež jej na kříž dali, věděti, a tím spíše kdekoli doma po zahradách aneb jinde, pro lepší probuzení a v paměti mysli své složení přetěžkého i bolestného putování Krista pána za nás a naše hříchy uvažování, podobnou dalekost cesty sobě vyměřiti mohl, položím tuto vlastní vyměření všeho, tak jak jsem sám svými kroky změřil a sčetl. A dělí se ta cesta na dvé, jmény obzvláštními.

Od toho místa Jidášového zrazení skrze znamení políbení až k domu Pilátovu jmenuje se latinsky *via captivitatis*, to jest „cesta zajetí Krista pána“.

Od domu Pilátova až na horu *Calvariae* slove *via crucis*, totiž „cesta kříže“, aneb *via dolorosa*, totiž „cesta bolestná“.

Via captivitatis, „cesta jetí,“ začíná se mezi těmi dvěma zídkami, a odtud na 225 krokův k straně polední jde se dolův podlé potoku Kidron, na místo, kde ves Getsemany stála, kdežto

---

[1]) trefovalo. [2]) houf. [3]) houfu. [4]) oficírové. [5]) gleit.

Digitized by Google

Kristus pán svých osmi učedlníkův nechal, nevzav s sebou nežli tři do zahrady k modlitbě. Odtud vedlé břehu potoka 100 krokův k mostku kamennému na jednom prampouchu. Pod tím mostkem na polední stranu okolo dvou kročejův jest v samé skále, kudy voda jde (kteráž však tehdáž nebyla), znáti několik šlepějův bosé nohy, o nichž nám *vicarius* vypravoval, že Židé vedše Krista pána svázaného tudy, přes mostek ho nevedli, ale skrze vodu přes potok táhli, a tu jakoby i poklesl, na znamení svých šlepějův do skály dosti hluboce vytištěných zanechati ráčil; z čehož znáti ukrutné táhaní a vedení Krista pána od těch zrádných Židův.

Někteří pokládají, že jest Kristus pán s toho mostku naschvál od Židův do vody byl svržen a v ní zmáčen, a tak proroctví svatého Davida v žalmu 109. naplnil: „Na cestě se z potoku napije."

Od mostku až na místo, kde Annášův dům byl, do něhož Kristus pán nejprvé veden, do dvou tisíc krokův jest. Odtud k domu Kajfáše 330 krokův; dále do domu soudného aneb paláce Pilátova 1000 krokův; potom k Herodesovu palácu 350 krokův; odkudž, jakž mnozí smýšlejí, jinou cestou na 600 krokův zase k Pilátovu domu přiveden. A potud jest cesta zajetí a vedení jeho svázaného, kteréž učiní suma 4605 krokův.

Via crucis, „cesta kříže" (proto že tu Kristus pán kříž svůj, na němž přibit byl, nésti ráčil), aneb *via dolorosa*, to jest „cesta bolestná", začíná se od domu Pilátova, a jde k místu, kde jsou Šimona Cyrenenského ku pomoci přinutili, kteréž jest od Pilátova domu 210 krokův.

Odtud k domu svaté Veroniky jest 192 krokův. Odtud k bráně staré Jerusalémské, skrze niž byl Kristus pán vyveden, 80 krokův. Od té brány až na horu *Calvariae*, kdež ukřižován byl, 336 krokův. Suma té cesty učiní 818 krokův.

Kapitola 27.

O výjezdu z Jerusaléma k Jerichu, k řece Jordánu a jiným místům.

Spravivše se mniši s *gvardianem*, osob 15, a my 4 poutníci (tři ostatní pro skrovnost peněz v klášteře zůstali) osly nájemné jsme dali přivesti, a každý vzav jednoho za úzdu, pěšky jdouc skrz město až za bránu Jordánskou jsme je vedli, a tam teprv, když se již smrkalo, na ně vsedli. Odtud jsme k straně východní

Digitized by Google

jeli, a po malé chvíli do ***Betanie*** přijeli, kdež jsme se zastaviti musili, pro očekávání na naše průvodce Turky, kteříž za námi z Jerusaléma vyjeti a k nám se připojiti měli.

Po dobré hodině přijeli k nám Turci na 13 koních, pěších pak a jimž osli náleželi, přes 30, všickni zbraněmi opatření, s luky a dlouhými oštipci, tak že se nás tu shledalo dó 70 osob; a po té vyrazili se Turci jízdní [1]) před námi na cestu, my jich následovali, a vůkol nás a mezi námi pěší se všech stran, a tak jsme se ve jméno boží v samou noc odtud hnuli.

I dávali jsme se proti východu mezi vrchy a skály do jakéhos údolí, a tu se začíná poušť, kteráž se táhne několik mílí až za Jericho; a jeli jsme při malém světle měsíčném, kteréhož tehdáž první čtvrt nastala, až k jednomu místu a vrchu skalnatému, osm mil vlaských od Betanie, na němž někdy bylo městečko a zámek ***Bahurim***, což se vykládá „vybraný“, o němž se zmínka činí 2. *Reg.* 3., že jest onen ***Phaltiel*** až k němu ženu svou ***Michol*** vyprovázel, a s ní se tu s pláčem rozžehnal.

Nedaleko při stráni toho místa ***Semey***, kterýž v něm obyvatelem byl, králi Davidovi, tudy na poušť k Jerichu před synem svým Absolonem utíkajícímu, zlořečil a naň s vrchu dolův kamením házel. 2. *Reg.* 16. 3. *Reg.* 2.

Nedaleko odtud ukazuje se kámen v údolí, nápodobný mramoru, o němž se zmínka činí v knize Josue 15. kap. a jmenuje se kámen ***Boem*** syna Rubenova; leží při cestě na levé ruce, když se z Jerusaléma jede. Pravili nám, což dosti podobné jest, že kdykoli Kristus pán tudy do Jericha putoval, že často na témž kamenu posedě odpočíval.

Málo dále od toho městečka zbořeného a do kořen [2]) vyvráceného jedouc, v jakési dolině jsme se zastavili a hovadům našim obrok dávali, a zatím pospali, kteří jsme chtěli.

Po hodině zase Turci na koně a my na osly vsedali, a jeli jsme skrze veliké hory zlou skalnatou cestou, tak že s námi nejednou oslové i koní padali. Jakož pak s jedním chudinou bosákem mnichem již letitým osel jeho mezi skalím padl, a jemu nohu pod kolenem zlámal; nad čímž jsme všickni zarmoucení byli, zvláště že nebyl, kdoby ho uvázal a hojil; z čehož velikou bolest a mdlobu snášel, až i ty Turky k lítosti pohnul, tak že jeden z nich

---

[1]) rejthaři. [2]) gruntu.

Digitized by Google

ssedši s svého koně, jemu ho přivedl a na něj vsednouti pomohl, sám pak na osla, na němž ten mnich jel, vsedl.

Od *Bahurim* ujevše půl míle české, přijeli jsme k jinému vrchu aneb hoře, na němž nám kusy starých zdí ukazovali; a pravili, že tu zámek *Adomin* neb *Adumim*, to jest „krvavé místo", byl (*Joh.* 15). Sloulo také *Maledomim* (*Hier. in loc. Hebr.*). Bylo právě u prostřed cesty mezi Jerusalémem a Jerichem, a pomezní pokolení Juda a Beniamin. Ten zámek vystavený byl pro stráž putujících, aby z něho průvod [1]) sobě bráti a bezpečně přes poušť k Jordánu a dále jinam putovati mohli, pro veliké loupeže a vraždy [2]), kteréž se v těch místech vždycky až do těchto časův dály a dějí. Na té poušti nedaleko odtud onen nebohý člověk, kterýž z Jerusaléma do Jericha putoval, mezi lotry upadl, kteříž ho obloupili a těžce zranili. *Lucae* 10. kap.

Táhnou se pak od toho místa a zámku hory pusté až k moři Mrtvému za Engaddy, o nichž doleji oznámím.

Od toho místa jedouce těma zlýma cestami předce k východní straně, vyjeli jsme z hor, když se počalo rozednívati, a to bylo v středu po narození panny Marie, to jest 9. dne měsíce Září, a jeli rovinkou, až jsme okolo hodiny na den přijeli k jednomu vysokému vrchu, pustému, beze všech porostlin, toliko z pouhé skály; kdež jsme s našich oslův ssedli a na týž vrch se jíti strojili, Turci pak jízdní [3]), hned jak jsme z hor vyjeli, upřímo do Jericha jeli, a tam na nás čekali.

Jest pak vrch ten týmž jménem, jako poušť okolo něho, *Quarantena*, totiž „čtyřidceti dní", nazvaný, proto že na té poušti vrchu Kristus pán, postiv se čtyřidceti dní a nocí, od ďábla pokoušín byl. *Math.* 4. *Mar.* 1. *Lucae* 4.

My tedy majíce některé z pěchoty turecké, kteříž napřed šli a nám cestu ukazovali, i lezli jsme na ten vrch nahoru jeden za druhým, po stezce úzké k straně západní velmi nebezpečné; nebo s pravé strany jest skála vysoká a hladká, nahoru se jako stěna vynášející, při kteréž se držeti ani zachytiti nemůže; s druhé levé strany dolů jest údolí mnoho set láter hluboké, a též skála rovná co nějaká zed, tak že toliko ta úzká cesta a po straně v té skále příkře nahoru vytesaná jest; až jsme do polovice toho vrchu s velikou prací a strachem vylezli, a tam jakousi jeskyni v té stěně

---

[1]) gleit. [2]) mordy. [3]) rejthaři.

Digitized by Google

skály dosti velikou a prostrannou našli, kteráž na polední stranu otevřená jest.

O té jeskyni pravil *gvardian*, že v ní Kristus pán 40 dní a nocí se postiti ráčil, a do ní pokušitel ďábel s kameny přistoupil, chtěje aby Kristus pán z nich chléb sobě učinil. *Matt. Lucae* 4. *Mar.* 1.

Tu nám na jakémsi velikém kamenu z skály vyrostlém *vicarius* mši četl; a má býti ten kámen, na němž Kristus pán seděti ráčil, a jest nápodobný k nějakému oltáříku; jakož pak zprávu dávají, že císařová *Helena* dala tu jeskyni ozdobiti oltářem a malováním jako nějakou kaplu, ale nyní se toho nic nespatřuje, všecko sešlo, toliko ta jeskyně tak prostá zůstává.

Nahoře pak na temeně [1]) toho vrchu jest zbořená kaplička, a má býti na tom místě, kde jest satan pojal pána Ježíše a jemu království a země ukazoval, slibujíc mu je dáti, jest-li žeby padna jemu se klaněl. Ačkoli na míli českou jest odtud jiný vrch, kterýž od obyvatelův křesťanských v té zemi „vrch ďáblů“ slove, o kterémž praví, žeby na něm měl ďábel Kristu pánu království světa ukazovati; ale mně se nevidí, proto že vrch *Quarantena* mnohem vyšší jest, a také mnohem více se s něho spatřiti může.

S toho vrchu jest viděti s jedné strany *Arabii* skalnatou i pustou, zemi Moabskou, Ammonitskou; s druhé strany hory *Armeniae*, velmi vysoké, na nichž se, jak staří psali, koráb Noe po potopě postavil (*Munsterus* a jiní *cosmographové*); s třetí strany Galilejskou zemi, kudy Jordán teče, a Samaří; s čtvrté zemi Judskou a města některá paměti hodná, se všech stran, dosti patrně v svém položení, o nichžby bylo mnoho psáti; toliko některých doložím.

S té strany k řece Jordánu, kteréž jsme s okršlkem Mrtvého moře dosti veliký díl s vrchu spatřili, bylo nám ukazováno místo a říceniny někdy města slavného, při údolí *Achor* (o němž níže budu psáti) ležícího, jménem *Gilgal* aneb *Galgala*, totiž „okrouhlé údolí“, od položení okrouhlého a pěkného údolí, kteréž, jakž z daleka znáti, v tom místě bylo. To město leželo mezi Jordánem a Jericho, od Jordánu do padesáti honův. Tu jsou synové Israelští, přešedše Jordán, nejprvé stany své v zemi zaslíbené rozbili. Tu Josue všecky zrozené na poušti podruhé, a neobřezané ponejprvé obřezal. Na tom místě synové Israelští nejprvnější velikonoc slavili,

[1]) špicu.

Digitized by Google

ovoce země té jedli, a mana jim s nebe pršeti přestala. Tam archa úmluvy páně za některý čas v stánku stála. Tu také 12 kamenů, na znamení dvanáctera pokolení Israelského, z Jordánu přinešených, položeno bylo. *Josuae* 4. 5. 15. A rozuměti, že jsou ti kamenové mnoho časův tam zůstávali, ale potom buď od Jeroboama aneb potomkův jeho rozmetáni byli. Neb tehdáž hned od úmyslu božího odstoupili a to kamení jináč, nežli proč postaveno bylo, vykládali, tu chrám a oltář vzdělali, slavnou pout a nepravou [1]) službu boží sobě zarazili, a boha tu milostivějšího nežli jinde hledali; jaká se to z prorokův Ozeáše 2., Ezdreáše 12., Amosa 5. kap. poznati může. Tam Saul od Samuele na království pomazán byl. 1. *Regum* 7. 10. 11. 13. 15. *cap.*

Ehud, třetí soudce Israelský, v Gilgal, kdež Židé modlám pohanským obětovali, přijal dary od synův Israelských, kteréž Eglonovi, králi Moabskému, donesti měl, a když toho krále potom až do smrti probodl, utekl zase do Gilgal. *Judic.* 3.

Prorok Eliáš, maje býti do nebe vzat, s Eliseem nejprvé do Gilgal přišel. 4. *Reg.* 2. *Hieron. in loc. Hebr.*

Viděli jsme také položení města *Hay*, kteréž Josue ohněm vypálil (*Jos.* 7. 8.), okolo čtyr mílí vlaských od hory *Quarantena*. A od *Hay* na dvě míle vlaské vrch, na němž bylo město *Luz*, česky „líska“ aneb „lískoví“, jsme spatřili; u něhož když patriarcha Jakob, odpočívaje na jednom kameni, žebřík od země až k nebi dosahující a anděly boží vstupující a sstupující po něm viděl, a bůh mu svrchu nad tím žebříkem slib svůj obnovil, nazval to místo *Bethel*, to jest „dům boží“. 1. Mojžíš. 28. Na tom místě *Bethel* potomně bylo město přistaveno k *Luz*, a sloulo oboje *Bethel*. Do něho k tomu kamenu chodívali se synové Israelští modlívati, bezpochyby žeť jest v nějaké schránce a pod střechou byl; nebo Jeroboam, král bezbožný, postavil tam tele zlaté, na znamení, aby tam lid obětoval, a z jeho správy desatero pokolení Israelské do Jerusaléma aby nechodilo. 3. *Reg.* 12. A z toho přišlo, že jsou proroci jméno města *Bethel* převrátili na *Bethauen*, totiž „dům hřícha, nepravosti aneb modly“. *Amos* 3., *Osee* 4. *cap.*

Za času svatého Jeronýma byl nad tím kamenem kostel vystavený, a v něm také hrob Debory, chůvy Rebeky, kteráž tam pod dubem pochována byla, ukazovali. 1. *Gen.* 35. *cap.*

Nyní tam všecko pobořeno, ač ještě ten kámen ukazují; a leží malá víska na tom místě.

---

[1]) falešnou.

Digitized by Google

Nahleděvše se do vůle, obrátili jsme se zase dolů, a jak těžce a nebezpečně nahoru, tak mnohem tížeji dolů jsme lezli. Jakož pak jeden mnich obtížného těla nevěděl, jak zase měl dolů sjíti, pro boha mne prosil, abych ho neopouštěl, ale jemu dolů pomáhal, tak že obávaje se, aby dolů nespadl, s velikou těžkostí nad ním se slitovati, jej za ruku vésti, jej zdržovati a jemu nohy dostavovati jsem musil atd., téměř jako nějaký slepý slepého, když se bojí, aby oba nepadli, semotam makají a nastupují, tak nám se dostalo činiti, a to bosýma nohama po křemenitém písku, abychom nepoklouzli, až jsme vždy s pomocí pána boha dolů se dobrali, a jako z mrtvých vstavše vespolek se radovali.

Kapitola 28.

O příjezdu našem k studýnce Eliseově a do Jericha.

Majíce čas dále jeti, vsedli jsme na osly a jeli k straně východní na dvě míle vlaské, a to až k jakémus silnému pramenu. Nebo když jsme z těch pouští skalnatých vyjeli, uhnuli jsme se drobet od východu k straně půlnoční na levo, k hoře *Quarantena*, kteráž jest poslední z hor Judských s té strany Jericha; jdou pak tu vůkol až k řece Jordánu roviny, a viděti přes Jordán něco rovin, až se hory *Arabiae* skalnaté, vlastně země Moabské, počínají, a jmenují se roviny aneb poušť Jericho.

Na té poušti v místech jistých staří svatí proroci, Eliáš a Eliseus, své prorocké školy mívali; kdež také Esseové, židovští filosofové, svá cvičení držívali a bydlívali (*Plinius*), pod jejichž kázní svatý Jan Křtitel zveden byl, jakž o tom někteří smýšlejí.

Na té rovině blízko Jericha byl onen král Judský Sedechiáš jat od vojska chaldejského, a do *Reblatam* k králi Nabuchodonozorovi přiveden. 4. *Reg.* 25. *Jerem.* 39.

Dříve nežli jsme k té studýnce dojeli, jeli jsme mimo stavení pobořené a veliké, na spůsob nějakého kláštera, ale nemohl jsem se doptati, coby bylo.

Ten pak pramen jest tak silný, jako mělké podtrubí [1]), kteréž z sebe tak mnoho vody, coby dvě kola mlýnská potřebovala, vydává. U samého našli jsme veliký fíkový strom, pod nímž jsme

---

[1]) poltrubí.

Digitized by Google

se rozlosovali a zasadili. Slove ten pramen Studnice Eliseova, proto že prvé v něm byla voda nezdravá a hořká, ale na žádost měšťanů z Jericha Eliseus vzal soli do nádoby, ji do něho uvrhl a požehnání dával, a jej zdravý a sladký učinil (4. *Reg.* 3.). *Archelaus*, syn Herodesa krále, nadělal z něho mnoho struh, aby pole, louky a zahrady vodou jeho zalíval (*Joseph.* 5. *bell.* 4.), kterýchž až posavád mnoho jest, a bez nich by nic nerostlo.

Bylo vůkol hlavního potoku mnoho olivových stromův, nápodobně luhu hustému u nás, a nám rozkoš a chládek dávaly, proto že, co jsme v Judské zemi byli, žádného potoku čerstvé a silné vody jsme neviděli a nenašli. *Gvardian* pak dal potravy[1]) s osla bráti a rozdával sám mezi nás, tak že jsme tu obědvali. Když jsme pak víno, kteréž jsme s sebou měli, vypili, přestali jsme na vodě, nebo velmi dobrá a dosti čerstvá byla.

Ale ta lotrovská chasa turecká z pěšího lidu velikou nám nechut a zošklivení té vody činila. Neb jak se k pramenu dostali, hned z svých košil se svlekše, nazí do té vody skákali, a v něm svá nečistá těla obmývali a chladili; my pak pro velikou horkost a žízeň předce jsme ji píti musili.

Okolo té chvíle přiběhlo k nám několik Arabův nahých s dětmi z Jericha, toliko měli okolo pasu jakési zástěry[2]) z hustých nití navázané, na půl lokte zdýlí, na hlavě jako jiní Arabové kus rouchy obvinuté měli; byli lotři těla suchého, jen kosti a kůže, opálení a černí, oči měli v hlavě veliké a vpadlé, pysky vysedlé a zuby ošklebené, a kůže jim s tváře visela.

Ti přiběhli se na nás dívati, a kdeby co nám ukrasti mohli, čekali; ale nedali jim naši Arabové k nám přistoupiti, proto že sami co kočky na myši na nás číhali. Nebo tak hladoví lotři jsou, že smějí a směli nám, když jsme chléb jedli, pozadu za námi se přikrasti a nám, třebas když jsme jej u huby drželi a z něho kousali (neb tu mnoho ukrajování po kousku dobrá chut k jídlu nedopustí), z ruky vytrhnouti a s ním uteci; však důvěrně jedni s druhými o něj se po kousku podělovali, aby každý také z něho aspoň okusil[3]); což oni sobě za mnoho pokládají, jakoby u nás něco od konfektův bylo, a to proto, že ta ničemná lůza zahálí, žádných rolí nevzdělává; a tak jest drahý a divný chléb u nich, že ho mnohý do roka (krom co zahradních věcí, zelí tureckého,

---

[1]) profanty. [2]) fěrtuchy. [3]) koštoval.

Digitized by Google

okůrek, angůry, mléka dobytčího a jiných věcí, čímž se živí) nezakusí. O čemž níže víc oznámeno bude.

Potok z toho pramene jde k straně Jericha, a odtud do Jordánu vpadá, vůkol něho všudy země úrodná a plodná jest; mezi jinými věcmi „růže z Jericha“ jmenovaná, jest vonná a veliká, listí má nápodobné fíkovému; o níž *Eccles.* v 24. kap. zmínku činí. Vozí se do křesťanstva suchá, a mají ji v dobře spravených lékárnách [1]), nebo mezi jinými věcmi ženám těhotným k snadnému porodu a neplodným k početí dobré býti mají; a poněkud jsem tomu uvěřiti musil, když jsem nad jiná místa a obydlí Arabův v Jerichu mnoho dětí viděl, že znáti bylo, že tam ženy zatvrzeného života býti nemusejí.

O těch růžích píše *Salign. tom.* 9. *c.* 6., žeby, jsouce v noci narození Krista pána suché a zavřené, tehdáž se vždycky otvírati, a túž noc zase zavříti měly, na znamení (prý) porodu panenského.

Nedaleko od té studnice mezi půlnocí a východem začíná se údolí malé jménem *Achor*, česky „strašlivé“ aneb „Strašín“, v němž onen zloděj *Achan* pro krádež byl ukamenován, proto že ukradši z loupeží nepřátelských prokletých a zapověděných od boha, pro něj bůh lid všecken Israelský trestal, dokavád losem božím vyjeven a ode všeho lidu ukamenován nebyl. *Josuae* 7.

Již tehdy dosti poodpočinuvše, jeli jsme mezi zahradami rozkošnými a však ne tak úrodnými, jako prvnější byly toho času, když v té zemi synové Israelští bydleli; neb tu rostl balsam, palmy a jiné věci, kterýchž nyní není.

Do těch zahrad naši Arabové nejednou vběhli, a chytivše okůrku neb angůry, do ní co do syrové řípy hryzli a s chutí jí snědli, i za to od lecjakés baby kamením vyprovázíni byli.

My jedouce na míli vlaskou, do Jericha jsme přijeli a tu některá místa shlédli.

Znáti, že to město veliké bylo. *Josephus* je jmenuje *Oza*, 15. *ant.* 5. *et* 5. *bell.* 4. *Ptolomaeus*, *Hiericus*. Sloulo také *Palmarum civitas*, totiž „město palmy“, od množství palm tam rostoucích. *Deut.* 3. 4. Mělo zdi pevné, a jakž někteří smýšlejí, smolou z moře Mrtvého místo vápna s kamením zadělávané (*Josephus*), kteréž ponejprvé synové Israelští, když do země zaslíbené přitáhli, skrze mocnou ruku boží porazili tím spůsobem, že samy padly; lid v něm všecken pomordován, král oběšen, město

[1]) apatykách.

Digitized by Google

vyvráceno, a kdožby je budoucně stavěti chtěl, od Josue proklatý byl. *Josuae* 6.

Potom za dnův krále Achaba, když onen *Hiel Bethelský* zase znovu město Jericho stavěti začal, při zakládání gruntův syna svého prvorozeného, a když brány postavil, nejmladšího ztratil; vše vedlé slova páně. 3. *Reg.* 16. *Joseph.* 5. *bell.* 4.

Po mnoha letech teprva král Herodes, ten kterýž nevinné dítky zmordoval, ujal se města toho a nejprvé je po jeho zkáze opravdově zdí ohradil a upevnil, v něm *amphitheatrum* a palác nákladný vystavěl. *Joseph. bell.* 16. Ale zle toho zažil, nerci-li na svém těle, když se červy rozlezl, ale i synové jeho, když je sám dal pobiti [1]); což se všecko vedlé zlořečení páně prvního stalo.

Za času zkázy Jerusaléma bylo to město podruhé z kořen [2]) od císaře *Vespasiana* a Římanův vyvráceno. *Joseph.* 14. *ant.* 10. Ale zase potom od *Adriana* císaře vystaveno, však opět od žoldánův Egyptských a nejposléze zkaženo, jakéž posavád zůstává. Nicméně jakož od vystavení ho od *Hiele* až do Herodesa krále bylo v mírném spůsobu, a pobožní lidé v něm živi byli, jako za času Eliáše proroka synové proročtí, totiž študenti pobožnosti, a žáci písmům svatým se učící v něm bydleli, k nimž Eliáš a Eliseus často chodívali (4. *Reg.* 2.); tak také po druhém zboření od *Vespasiana* byly v něm školy křesťanské vznešené, ano i město, a vůkol něho kraj, bylo duchovenství a dědictví [3]) biskupův. *Tir.* 11. *bell.* 5. 4. *bell.* 12.

Nyní tam koliks chalup chatrných jest, a není nežli víska a v ní věže čtverhraná dosti široká bez krovu, na spůsob vlaských holubníkův. V té věži našli jsme naše turecké jízdné [4]) hospodou; a pravili, žeby byla díl domu onoho Zachea bohatého, hejtmana nad celnými, kterýž, aby Krista pána viděti mohl, na fík planý vylezl, a od pána uhlídán, zavolán i v domě navštíven byl. *Lucae* 19. Za času svatého Jeronýma fík ten ukazovali, ale nyní ho tu není.

Kapitola 29.

O přijetí našem k Jordánu řece, moři Mrtvému a zase do Jerusaléma.

V Jerichu nedlouho se pozdrževše, jeli jsme východní stranou po rovině sami s naší pěchotou, a přijeli k jakémus starému zbo-

[1]) pomordovati. [2]) z gruntu. [3]) *patrimonium.* [4]) rejthary.

Digitized by Google

řenému stavení, toliko že místem kusy zdi a ostatek hromady řícenin stojí. O něm nám pravili, že na tom místě svatý Jan Křtitel, kážíc pokání, bydlel, a leží od Jericha čtyry míle vlaské; do toho obydlí měli fariseové z Jerusaléma kněží a jahny k Janovi poslati, aby se ho otázali: byl-liby on Kristus, aneb Eliáš, anebo prorok? Načež té odpovědi dostali, že není Kristus ani Eliáš, ani prorok, ale hlas volajícího na poušti, aby pánu Kristu cestu připravil. *Joh.* 1. Ač já držím s textem evangelickým, kterýž jiné místo klade těmito slovy: „To vše stalo se v Betabaře za Jordánem, kdežto Jan křtil," nicméně nepřím se, aby na tom místě nebydlíval, když poodpočinouti a prázdnost k modlitbám míti chtěl. Neb obyčejně na poušti bydlel, kobylky a med lesní jídal (*Math.* 3.), a jakž *Nicephorus hist. Eccl. lib.* 8. *c.* 30. pokládá, že jest byla jeskyně, kterouž svatá *Helena* pěkným kostelem na památku obhradila; ale nyní jsme toho nic nespatřili.

Ta poušť od Jericha až k Jordánu nazívá se od křesťanův jináče a vlastně „poušť svatého Jana Křtitele", snad od toho příbytku jeho. Nic na ní viděti není, než něco málo koz černých, kteréž tu Arabové z Jericha a s okolních hor na větším díle pasou; a ty dlouhé a visuté uši, co u nás nejušatější myslivecký neb vodní pes, mají.

Odtud jsme jeli na jednu míli vlaskou až k samé řece Jordánu, a bylo o polednách, když jsme se tam dostali, právě k tomu místu, kde Jan svatý Krista pána pokřtil v Jordáně; jakož pak na tom místě kaplička byla a sloula „svatého Jana", ale nyní tu nic není. *Math.* 3.

Tu se bylo čemu dívati, jak předně Arabové, odpášíc své pasy a košile přes hlavy smekše (nebo byli něco poctivěji a více po městsku nežli oni naháčové z Jericha, totiž v samé toliko košili a pasem opásaní, oblečeni), tak my někteří poutníci a mniši jeden před druhým šaty svlekajíce do vody jsme pospíchali: oni aby se vychladili, my pak nad to více, abychom na příklad Krista pána v ní se pohřížili a tou zevnitřní živelnou vodou, pro skutky v ní mnohé od boha učiněné a očité toho zkušení, mysli naše poobčerstvili a k většímu a horlivějšímu dík činění probudili. Nebo ten obyčej jest u všech v té zemi obyvatelův a tam putujících křesťanův, že na spůsob trojího ve jménu Trojice svaté pokřtění aneb splakování každý buď sám třikrát do vody se potune, aneb svému tovaryši po třikrát na se vodu líti dá, a zase druhému to též učiní.

Digitized by Google

My jsme se sami do vody po třikráte pohřížili, a potom semotam, jak kdo uměl, v ní plovali.

Jest pak Jordán, židovsky *Jarden*, řeka neveliká, a spíšeby říčka slouti mohla, každému křesťanu z písem svatých známá a slovútná. Prýští se z hor Libánských ze dvou studnic, z nichž jedna slove Jor, druhá Dán, a scházejí se spolu potokové z nich obou u města *Caesarea Philippi*, blízko brány městské; společným jménem jmenuje se Jordán. Odtud, nedocházejíc moře Galilejského, vpadá do jakéhos hlubokého údolí, v němž stojí jezero na 30 honův široké a 60 dlouhé, jménem *Meron* neb *Merom*. *Hieron. in loc. Hebr. lit. M.* Item *Samachonitis*, totiž Samachonitské (*Joseph.* 5. *ant.* 9. *etc.* 3. *bell.* 18); jináč *Ain*, totiž „Oko“, že v položení břehův svých podobenství oka mělo.

Odtud k východu bera se, dělá se několika potoky větší k městu Kafarnaum, a tu do moře Galilejského aneb jináč Jezera Jenezaretského a Tiberiadského, od těch míst nazvaného, vpadá, vedlé vypsání *Plinia lib.* 5. *c.* 15. *nat. hist.* šestnácte vlaských mílí dlouhého a šesti širokého; skrze to moře jde prostředkem, a z něho mezi Moabskou a Judskou zemí skrze údolí velmi rozkošné a úrodné, dlouhé, na 23 vlaské míle se táhnoucí; jiných několik říček, jako jsou *Cison*, *Dibon*, *Jezrael*, *Taphuae*, *Carith*, potok z Eliseovy studnice, *Jazera*, *Arnon*, s sebou pojímaje, divně se točí, jakoby jinam nežli do moře Mrtvého, vždy do něho jako bezděk (*Plin. lib. nat. hist.* 5. *c.* 15.) teče, a tu hned jméno i dobrotu tratí. Neb se s tím smradlavým mořem směšuje, že ryby, kteréž tam někdy zajdou a se pustí, buď hned zpátkem uplývají, aneb zemříti musejí a mrtvé po moři se nacházejí. *Hier. tom.* 1. *epist.* 28. *ad Lucinum.* Ač tomu někteří chtějí, že z toho moře, skrze něž prostředkem jíti má, vychází v *Arabii*, ale hned na některé hony odtud zase do propasti jakési padá a v ní se tratí. Dlouhost jeho učiní vlaských 100 a českých dvadceti mil.

Voda Jordánská jest vždycky kalná a bahnitá, od zemí tučných, skrze něž teče; a tehdáž s obou stran břehův, jakž jsem spatřil, byly dalece se rozšiřující bahna, však vyschlá a od horka velice zpukaná.

V času žně, kteráž v zemi Židovské bývá brzo po veliké noci, Jordán nad povahu jiných řek, kteréž pro horka a sucha vyprahnou, bývá největší, že se daleko z břehův vylévá, jakž to vše podnes široce znáti jest.

Vůkol něho mnoho porostlin od proutí všelijakého roste, a

Digitized by Google

jako hájové jsou, s množstvím zvěři všelijaké, až i lvů a leopardů a jiných lítých zvířat, kteréž jinde v zemi, pro pouště ničímž neporostlé, schrány své míti nemohou.

Skrze ten Jordán, toho času, když v něm největší voda byla, pán bůh pro dokázání moci své zázračně lid svůj Israelský pod správou Josue suchou nohou (neb se vody rozstoupily) převedl a do země zaslíbené uvedl. *Jos.* 3. A jest to místo, kudy jsou přešli synové Israelští, vedlé položení *Galgali*, proti němuž jsou přišli, nechavše Jericha na pravé ruce, anebo jakž text biblí svaté dokládá, na východ slunce města Jericha; jest okolo dvou hodin cesty od Betabary a místa, kde Kristus pán pokřtěn býti ráčil. *Jos.* 4.

Týž Jordán přešli suchou nohou Eliáš a Eliseus, proroci svatí, na tom místě, kde Jan svatý křtil. 4. *Reg.* 2.

V Jordáně koupal se malomocný Náman z rozkazu Elisea proroka, a byl uzdraven. 4. *Reg.* 5.

Týž prorok Eliseus dovedl toho, že sekera železná v Jordáně na vrch vody vyploula. 4. *Reg.* 6. A Kristus pán že v něm pokřtěn, o tom výš oznámeno jest.

Tehdáž když jsme tam byli, byla malá voda, ale však hluboká, tak že jsem v ní, přeplynuv ji šestkráte, a u prostřed se pod vodu pustiv, do dna dostačiti nemohl; pročež znáti, že musí tejná a nebezpečná voda býti. Neb nám také oznamovali, že každého času putování k ní některý se v ní utopil, ač z nás, díka bohu, tehdáž žádnému se toho nepřihodilo, kromě jednoho mnicha, kterýž ač dobře plovati uměl, ale však bylby brzy přehlídl a se utopil, kdyby mu byli dva Arabové na pomoc nepřispěli, kteříž ho chytivše a na břeh již odpolu mrtvého vytáhše, nohama zhůru vyzdvíhli a vodu, kteréž se již byl přes vůli svou napil, z jeho úst vypouštěli a tak pomalu křísili, že jsme ho potom sotva za živa zase do Jerusaléma dopravili.

Někteří z nás přinesli jsme s sebou z Jerusaléma plechové pocinované láhve [1]), naschvále koupené, do kterýchž jsme sobě té vody Jordánské (napivše se jí prvé do vůle) nabrali, a ji každý z nás do vlasti své přivezti úmysl měli; ale že některým neopatrností na cestě vytekla anebo jináč k zkáze přišla, tak že žádný, kromě já, pěknou, čistou a neporušenou vodu z Jordánu s sebou do Čech sem dopravil; a poznávám pravdivé býti, co o té vodě

[1]) flašky.

Digitized by Google

obzvláštního vypravují, že sama ze všech jiných vod nikdy se nezsmradí a nezkazí, byť třebas sto let chována byla. Nebo viděl jsem na lodích [1]), že jiné vody velice se brzo pokazí, červy a jinými neřády naplní, že se často čerstvá obnovovati musí, a časem na moři větší nedostatek vody nežli jiných potrav [2]) a potřeb bývá, zvláště když jest horko veliké, že tehdáž nejspíše se zsmradí. Tato pak, ač se kalná z řeky Jordánu vezme, však se brzo ssadí, a čím dál tím čistší bývá, což se na mé, kterouž posavad za sebou mám, spatřiti může.

Léta 1604. v neděli po sv. Matouši, apoštolu páně, když jest pán bůh všemohoucí urozené paní, paní Barboře Harantové z Stropčic, manželce mé nejmilejší, pomoci, a nám manželům společně dcerku na tento svět dáti ráčil, a já potom ve čtvrtek po sv. Václavě tomu nemluvňátku křtem svatým posloužiti jsem dal, tou vodou Jordánskou bylo pokřtěno, a jménem Rozina Alžběta nazvána jest. Pán bůh všemohoucí z milosti své svaté rač ji nám rodičům ku potěšení, k své pak cti a chvále božské pěstovati, chrániti a zachovati.

Když jsme se za dlouhou chvíli koupali, napomínal nás *gvardian*, abychom se zpátkem strojili a horka nastávajícího ujeli.

Tak my se přistrojivše, ještě jsme se na rozloučenou [3]) semotam ohlídali a s druhé strany naproti nám řiceniny jakési viděli, o nichž nám pravili, že jest na tom místě *Bethabara* městečko bylo. A slove v židovském jazyku „přívoz“ aneb „dům přívozu“, kdežto obyčej byl lidi přes řeku převozovati. A poněvadž ustavičně množství lidu u toho přívozu, a bezpochyby v množství mílích jediného (proto že tu Jordán nejvyšší a nejužší břehy má, a netak daleko se rozvodňuje), převážeti se dávalo, z té příčiny svatý Jan Křtitel na tom místě nejprvé pokání kázati a křtíti začal, aby ustavičné posluchače míti mohl. *Johan.* 1. *Hieron. in loc. Hebr. var. c.* 58.

Málo na stranu *Bethabari* a dvě míle vlaské odtud bylo městečko a zámek nejpřednější ve všem Judstvu, *Macherus* aneb *Macherunt* řečené, židovsky sloul „Meč“, že z té pevnosti jistý meč na buřiče, od vojákův v něm se zdržujících, vycházel.

Ten zámek ležel na vysokém vrchu, a měl okolo sebe veliké a velmi hluboké příkopy, tak že kdož do nich dolův hleděl, hlava mu se, jakoby závrat měl, točila. Zdi byly vysoké 160 loket, ven

---

[1]) šífích. [2]) profantů. [3]) *valete.*

Digitized by Google

z skály vystavené. Vnitř stavení a palác Herodesův z mramoru slavný, že je i *Plinius lib.* 5. *c.* 16. za nejpřednější a nejpevnější stavení po Jerusalému pokládal. To město Římané chytrostí a dobrovolným Židův odevzdáním dobyli, a je z kořen [1]) vyvrátili. *Joseph.* 7. *cap.* 25. *bell. Jud.*

V tom zámku byl sťat svatý Jan Křtitel. Nebo jakž tomu učitelové církve místo dávají, král Herodes *Antipa* nejčastěji a nejvíce tam dvorem svým býval, a tehdáž na tom zámku byl, když svatého Jana, k vůli tanečnice nestydaté, stíti rozkázal. Rozuměti pak, že jest král Herodes k Macheruntu tudy přes přívoz u Bethabary, kdež Jan svatý křtil, táhnouti musil, a tu od svatého Jana trestán byl, až jej za to do vězení s sebou do Macheruntu zavezti dal. Neb není podobné, aby svatý Jan, milujíc poušť a jí zvykši, v tom svém z velbloudové srsti rouše za dvorem královským bezděčně táhnouti a jezditi měl.

Josephus o jeho vězení a stětí na témž zámku svědčí *lib.* 18. *Antiquit. cap.* 10., ale klade jinou příčinu, totiž tu, že se král Herodes obával, aby se lid učením jeho nepohnul a něco nového před sebe nevzal.

Viděli jsme také, asi míli českou od *Bethabari*, hory *Abarim*, jejichž vrchové slovou *Nebo*, a špice jedna nad jiné nejvyšší a země Židovské nejbližší *Phasga* neb *Pisga*. *Num.* 21. 25. 27. 33. *Deut.* 3. 4. 32. 33. 34. *Hieron. in loc. Hebr.* 2. *Macchab.* 2.

Na té nejvyšší hoře pán bůh ukázal Mojžíšovi, služebníku svému, zemi zaslíbenou *Canaan*. 5. Mojžíš. 34. A jak svatý Jeroným *ad Fabiolam de mans. Judae* 1. píše, nedaleko odtud, v údolí *Moab* proti *Bethphogor*, od anděla týž Mojžíš pohřben býti měl. *Deut.* 34.

Po spatření a vyrozumění těch věcí jeli jsme drobet k polední straně, na dvě míle vlaské vzdálí, a to k moři Mrtvému.

To moře slove jináč *Sodomiticum*, od města Sodomy, *Asphaltides* od řeckého slova, latině *bitumen*, „smola“, *Mare salsum*, „Moře slané“. *Jen.* 14.

Před zkázou sloulo místo toto „Údolí hájův“ (*Gen.* 14.) aneb „Údolí jasné“, proto že úrodami, háji a jinými potřebami dobře obdařené bylo, tak že za ráj držáno býti mohlo; Jordán skrze ně šel a je svlažoval, jakž to posavád (ovšem pak před lety) znáti,

---

[1]) z gruntu.

Digitized by Google

že kudy teče, tu všudy zemi úrodnou činí. A bylo v něm pět měst: *Sodoma*, *Gomora*, *Adama*, *Zeboim* a *Bala*, kteréž potom *Segor* nazváno. *Genes.* 14.

Ta přední města krom *Segor*, kteréž k žádosti Lotově zanecháno bylo, od boha přísně a spravedlivě skrz oheň nebeský s lidmi, hovady a s okolní krajinou zkažena byla, tak že nyní na tom místě strašlivé jezero, kteréž ohněm, sírou a smolou hoří a vře, do dnešního dne stojí (*Genes.* 19. *Deut.* 29. *Sapient.* 10.), že vlastně „Ústa pekelná“ slouti může.

Jest veliké. *Plinius lib.* 5. *cap.* 16. pokládá, že dlouhé jest 100.000 krokův, 25 tisíc nejširší a 6000 krokův nejužší.

Josephus 5. *bell. Jud.* 5. píše, že jest dlouhé 500 *stadia*, to jest honův, učiní 50 mil vlaských a našich deset, široké 150 honův, učiní 15 mil vlaských, české tři. *Strabo* a jiní jináče pokládají: ale já na těchto dvou starých a pilných autořích přestávám.

Jest pak věc hrozná a žalostivá viděti, jak ta voda ustavičně z sebe vydává páru aneb mlhu černou, smradlavou a nezdravou, a to každého dne až do poledne hustou velmi, jakž jsme s hory *Quarantena* i s hory Olivetské u Jerusaléma patrně viděli, od poledne světlejší a něco subtýlnější; a tehdáž jsme blízko k němu přijeli, když ta tmavá a hustá mlha byla minula. Odkudž nenadarmo Mrtvé moře slove, za příčinou svého zlého a jedovatého dýmu, od něhož netoliko zvířata a hovada, ale i ptáci, když přes ně lítají, umírají. A také, že jako mrtvé od žádného větru pohnuto nebývá, a vln v něm není, ale toliko coby vřelo stojí.

Vůkol něho na míli zšíří, počnouc od té strany, kde Jordán do něho vpadá, všecko pusté a pohořalé jest, až se i v těch mezech jakési ovoce, jablkům nejzdárnějším podobné a krásné, nacházeti má, kteréž kdo otevře, vnitř plné popela a smradu naplněné nalezne.

To moře má tu povahu, že všecky věci povrchu vznáší, aniž se v něm kdo utopiti může, jakž o tom *Joseph. lib.* 5. *bell.* 5. svědčí, že císař *Vespasian* přijel tam, aby to jezero spatřil; i dal do něho některé hrdla odsouzené rukama naopak svázanými uvrci, ale oni povrchu zplývali a do hlubokosti jeho pohříženi býti nemohli, jakoby je něco mocí zdržovalo a ven pudilo. *Plinius lib.* 2. *cap.* 106. A zase naproti tomu věci mrtvé se potopí. Svíčka rozsvícená se nepotopí a nezhasne, ale když se vně zhasí a do vody dá, hned se potopí.

Digitized by Google

Vyhazuje také ta voda z sebe smoly veliké kusy [1]), kteréž semotam po ní zplývají; tu Arabové na lodkách, když se k břehům blízko přiblíží, lapají, a ji nejvíce do Egypta prodávají a donášejí. Neb tou těla mrtvá pomazují a obkládají a do země zakopávají, že neporušená bývají; odkudž k nám docházejí *mummiae*, lékařství výborné a drahé, o nichž v druhém dílu poznamenám. Též lodí [2]) ní posmolují a trvánlivé od shniloty činí, proto že nad jinou smolu k tomu výborná jest.

Josephus v knize 5. o válce židovské píše, že když jasno bývá, a od břehu se kdo opodál do něho na lodce pustí, že ještě opálená města a věže u vodě spatřiti může, a že toho nejedni za časův jeho zkusili.

Téměř pak vůkol všeho jezera jdou vysoké a pusté hory, kteréž jak kde s kterou zemí mezují, jako s Moabskou, Judskou, také poušť Juda, poušť *Moab*, poušť Jericho, Engaddy atd. se jmenují.

Pod těmi horami v Judstvu jsou podnes veliké, úrodné země, obzvláštně u Engaddy, kteréž podnes tak slove, a někdy sloulo *Hazezon Thamar*, od palmoví nazvané. 1. Mojžíš. 14.

Engaddy pak, to jest „Beránková studnice“, byl hrad a pevnost v místě veselém a úrodném, nedaleko od toho místa, kde jsme se na moře Mrtvé dívali, blízko *Segor*. Nebo tu pod vrchem Engaddy byla zahrada královská veliká, na spůsob obory nějaké, v nížto a nikdež jinde za času Herodesa krále ten vznešený balsam a mnoho jiného drahého ovoce rostlo. Ač před lety i u Jericha a ve všem tom okolním kraji balsam rostl, ale z dopuštění božího a z hodné pomsty čím dále tím více země neúrodou scházela, až toliko v té samé zahradě naschvále štípen a draze vážen byl. Nicméně i to ostatní balsamové stromovíčko, když jest Herodes panoval, a Krista pána do Egypta v dětinství jeho s Marií, matkou jeho, zahnal, také s spasitelem naším všecko dobré jinam jako se přestěhovalo, až i ten drahý balsam, byv z závisti a nepřízně proti Židům od *Cleopatry*, královny Egyptské, na *M. Antoniovi Triumvirovi*, totiž všech východních krajin pánu, vyžádaný a od ní do Egypta vykopaný a odvezený, a v jedné zahradě sazený a štípený, v kteréž podnes zůstává, jakž o tom v druhém dílu psáti budu.

---

[1]) štáfy. [2]) šífy.

Digitized by Google

U Engaddy jest ta jeskyně, v níž se Lot s svýma dvěma dcerami při zkáze Sodomy ukryl; neb v *Segor* nezůstal. *Genes.* 19.

A snad jest to táž a jedna jeskyně, v níž David před králem Saulem utíkaje, uřezal kus podolka pláště Saulova. 1. *Reg.* 24.

Mezi mořem pak a Engaddy byl ten sloup solný, v kterýž žena Lotova, když se proti poručení božímu zpět ohlídala, obrácena byla. *Genes.* 19. *Sapient.* 10. *Lucae* 17.

Mnozí za prvnějšího i za našeho věku, žeby posavád státi a patrný býti měl, to svědčí, ale já jsem ho neviděl. *Joseph.* 1. *ant.* 12. *Brocard. itin.* 6. *Breid. Salig. tom.* 9. *cap.* 6.

Nachází se v těch končinách okolo moře Mrtvého hádě neveliké, jménem *tyrus*; barvu má šedivou, červenými fleky skropenou; a to jest slepé, maje v sobě tak lítý jed, že mu žádné lékařství odolati nemůže, ale vše, coby ním napuštěno bylo, uťato býti musí. Dělají z něho velice dobrý a nejdražší driák, nejvíce v *Cairu* v Egyptě; neb je tam Arabové nosí, a za veliké peníze prodávají. Musí je nejprvé, nežli je zabijí, rozhněvati, a když se rozhněvá, hledí tak jakoby mělo oheň na jazyku; potom mu hlavu a konec ocasu utnou, a z ostatku strojí driák atd.

A tak pobyvše tu chvíli při moři, jeli jsme od něho zase k Jerichu; a než jsme Jericha dojeli, přijeli jsme k jakémus zbořenému kostelu, kterýž znáti, že jest byl pěkně z štukového kamene stavený; ten ukazujíc nám pravili, že na tom místě v jedné chaloupce, kdež prvé poušť byla, jakž i podnes zůstává, svatý Jeroným samotný čtyry léta pořád se zdržoval a pokání činil, od čehož drahně časův „Velká poušť svatého Jeronýma“ sloula, a ten kostel tu na památku vystaven byl.

Odtud jsme do Jericha, nad míru od horka zemdlení a od cesty ustalí, přijeli. Nebo v tom kraji jest nemírná horkost, rovně jako kdyby kdo do lázně zatopené všel; země tak zapálená, že po ní bosýma nohama nelze choditi, kromě těch Arabův, kteříž všemu navykli; ruce se nám také, když jsme nimi úzdy oslův drželi, od slunce zpukaly a bolestně nás svěděly. Neb tu na rukavice darmo mysliti, pro strach, aby je Turci za železné náramky[1]) nevyměnili [2]), soudíce takového za velikého pána křesťanského a vyzvědače [3]) býti, aby mu [4]) tím spíšeji výplatu ukládati příčinu měli.

Ač pak větřík tehdáž vál, kterýž oni za dosti chladný sobě

---

[1]) armbanty. [2]) nevyfreimarčili. [3]) špehéře. [4]) ho . . . šacovati.

Digitized by Google

pokládali, ale nám z Evropy poutníkům tak čerstvý se zdál býti, jakoby z lázně zatopené vypuštěn byl. Sumou sotva jsme odpolu živí Jericha dojeli, a to po nešpořích. Naši mniši někteří z veliké mdloby s oslů na zem padali a pěkně ssesti s nich nemohli; a téměř všickni jsme na zemi v stínu leželi, a tu, ažby horko k večeru minulo, odpočívali, vodou čerstvou z studénky Eliseovy pomalu se občerstvujíce.

Když večer nastal po západu slunce, Turci jízdní vyšli ven z oné prvé dotčené věže, a na své koně, a my na osly vsedali. I podávali jsme se zase zpátkem, při měsíčném světle, k Jerusalému.

Okolo půlnoci přijeli jsme k jakémus velikému domu, hned u cesty stojícímu, v kterémž byl dvůr [1]) čtverhraný, zdmi obehnaný, a však místem i dům, i zdi dvoru [2]) pobořené byly; neb v něm žádný bytem nebývá. Pravili nám, že jest byl obecní hospodou, *caravanasarai* po turecku, totiž pro poutníky a pocestné, jakž o podobných doleji obzvláštně psáti budu. U zdi jsme se zasadili a tu na hodinu odpočívali, až nás Turci zase zbudili; a odtud jsme zase přes celou noc až do rána jeli.

Ve čtvrtek po narození panny Marie, to jest 10. dne měsíce Září, když slunce vycházelo, jedouc vždy cestou naší, přijeli jsme k jakés malé studýnce, jménem „Apoštolské“, za tou příčinou tak nazvané, že se u ní Kristus pán s svými učedlníky, když do Jericha atd. z Jerusaléma putoval, zastavovati a z ní píti ráčil, jakž to dosti podobné jest. My tehdy ssedli jsme s oslův našich, a tu vodu z ní na čtitrobu pili. Teče z ní maličký pramínek, žeby se houbou zastaviti mohl.

Odtud jeli jsme dále k *Betanii*, a potom do Jerusaléma v čas snídaní, s velikou radostí a ochotností; neb se nám zdálo, jakobychom se na nový svět dostali.

Vší cesty z Jerusaléma přímo do Jericha učiní dobrých vlaských mílí pětmecítma, a k Jordánu z Jericha pět, českých spolkem šest mil učiní; ač jiní přes čtyřidceti pokládají, ale přičítají k tomu, co se stranami zajíždí na horu *Quarantenu* a jinam, cožby ovšem více neb méně, vedlé cesty některého poutníka, učiniti mohlo.

---

[1]) plac. [2]) placu.

Digitized by Google

Kapitola 30.

O spatření některých míst svatých v Jerusalémě a vně za městem na hoře Sion.

V pátek 11. dne Září, poodpočinuvše po té zlé cestě až do nešporů, vyšli jsme po nešpořích s *vicariem* ven z kláštera, a šli, i trucelman s námi, k jednomu místu 350 krokův od kláštera vzdálí, o kterémž nám pravil *vicarius*, žeby bylo to místo, na němž se Kristus pán po svém z mrtvých vstání nejprvé s ženami potkal, pozdravujíc jich slovy těmito: „Zdrávy buďte!“ A ony přistoupily a chopily se noh jeho, a klaněly se jemu. *Mat.* 28.

Odtud jsme šli 150 krokův dále, nedaleko od brány Jordánské; tu nás *vicarius* uvedl do jakéhosi dosti velikého kostela, staveného z štukoví, a drží jej v své moci křesťané armenští.

Do něho dveřmi proti západu postavenými všedše, viděli jsme, že klenutý byl, na čtyrech sloupích postavený, a v prostřed díra v klenutí, skrz niž světlo jde do kostela.

Na levé ruce jest kaplička klenutá a malovaná, v níž několik lamp hořelo. V té při straně východní stojí oltář kamenný, kterýž má na tom místě býti, na kterémž svatý Jakub Veliký, apoštol páně, z poručení Herodesa krále sťat byl (*Act.* 12.), od čehož slove týž kostel „svatého Jakuba Velikého“.

Před lety byl tu špitál od Španělův vystavený a nadaný, jehož důchody k sobě Turci obrátili.

Za času Krista pána byl tu ryňk a trh pro ryby a ovoce. A za vládaře *Flora* správy, z rozkazu jeho, vojáci Římští všecko na tom trhu [1]) lidem brali a loupili, je vraždíce [2]) a domy vytloukajíce. *Joseph.* 11. *ant.* 2. *et* 2. *bell.* 14. 15. 16.

Vyšedše z toho kostela, šli jsme skrze bránu Jordánskou, železnýma plechy obitou, ven z města na horu Sion, 335 krokův od dotčeného svatého Jakuba kostela, až k jakési ohradě zděné; a v té jest neveliký kostelík, na tom (prý) místě ustavený, kde prvé za času Krista pána byl dům Kajfášův, nejvyššího biskupa, kterýž onu radu Židům dal: „že jest užitečné, aby člověk jeden umřel za lid.“ *Joh.* 18. Do jeho domu Kristus pán svázaný přiveden a v něm posmíván, uplván i poličkován byl. *Mat.* 26. a jiní evangelistové.

---

[1]) ryňku. [2]) mordujíce.

Digitized by Google

V tom kostelíku na oltáři místo stolu jest hrubý kámen čtverhraný, pídi velké ztloušťí, půl šesté dlouhý a půltřetí široký, krom na jednom konci, kdež ho kus malý ulomeného jest, kterým byly dvéře hrobu Krista pána zavalené. Na levé straně toho kamene jde se malýma dveřmi do jakéhos sklípku, v kterémž Kristus pán, dřív nežli se rada židovská sešla k Kajfášovi, držán býti měl.

Vně před kostelíkem v té ohradě, ješto byla síň biskupova, ukazuje se štěp pomorančový, kde svatý Petr třikráte pána Krista zapřel. Též tu stojí kus sloupu z kamene bílého, na kterém tehdáž kohout státi a zakokrhati měl.

Toho kostelíku i té ohrady jsou v držení armenští křesťané, a sloul u „svatého *Salvatora*". Svatá *Helena* dala jej vystavěti. *Niceph.* 8. *c.* 30. *hist. Eccl.*

Potom vedl nás *vicarius* skrze Armenův obydlí, po jakýchsi schodech kamenných nahoru na altán, kdež Armenové líhají, jedné podlahy zvýší; a přes zed na poledne nám ukazoval klášter hory Sion, v kterémž předešle mniši naši bydleli, a z něho, jakž nahoře dotknuto, od Turkův vytisknuti byli.

Ten byl od toho místa, s kterého jsme hleděli, coby se jednou z lučiště dostřeliti mohlo; a nesměli jsme se nežli tejně, každý z nás hlavu toliko pod oči přes zed vyzdvihše, dívati, pro ty lotrovské kněží turecké, kteříž velmi bedlivě okolo svého *meschitu*, v kterýž klášter hory Sion obrátili, obcházejí, aby se žádný z jiného náboženství k jejich místům posvěceným nepřiblížil a jich, jakž za to mají, nepoškvrnil.

Leží pak téměř v polovici vrchu hory Sion a dosti prostranné i pěkné stavení býti musí. Nebo obsahuje v svém zavření předně dům večeře poslední a nejsvětější Krista pána s učedlníky (*Mat.* 26., *Mar.* 14., *Luc.* 22., *Joh.* 13.); v kterémž místě zavřenými dveřmi k učedlníkům všed, jim se po z mrtvých vstání ukázal; dechv na ně, ducha svatého jim dal, a moc hříchy odpouštěti a zadržeti. V témdni svatému Tomášovi ruce a boky raněné dal makati. *Joh.* 20. Dům blahoslavené panny Marie, v kterémž, po vstoupení na nebe syna svého, s svatým Janem apoštolem bydlela; kdež po čtrnácti letech po vstoupení páně umřela, mající let věku svého 63; a na tom místě od křesťanův kostel panny Marie byl ustaven. *Niceph.* 2. *hist.* 3. *et* 21. *Euseb. in Chron.* Obsahuje v sobě také místo, kde jsou, po vstoupení páně na nebe, svatého Matěje na místo Jidáše zrádce losem k apoštolství

Digitized by Google

povolali (*Actor.* 1.). Item, kde na apoštoly shromážděné duch svatý v spůsobu ohnivých jazykův seslán byl (*Actor.* 2.); kde prvním svatého Petra kázaním 3000 osob na víru křesťanskou obráceno bylo; kde svatý Jakub prvním biskupem Jerusalémským učiněn byl, svatý pak Štěpán, s jinými šesti, za jahny voleni byli. Tam také apoštolé nejprvnější sněm církevní drželi, a tu se spolu rozžehnávali, když po světě kázati odjíti měli. *Actorum* 6.

V též ohradě byl hrob svatého Štěpána, Nikodéma a Gamaliele, učitele [1]) svatého Pavla apoštola, kteříž mučedlnickou smrtí zemřeli a do 360 let v údolí Josafat zahrabáni byli, až za času *Honoria* císaře pěkná vonná těla jejich nalezena, tu blízko domu večeře páně pochována a pěkným hrobem ozdobena byla. *Beda in martirol. Brev. Rom. Vil.* 8. *bell. sac.* 5.

V tom klášteře byl celý sloup, na němž byl Kristus pán přivázán a bičován; kteréhož kus v kostele hrobu božího zůstává (jakž o něm výš zmínka jest), a druhý kus v Římě v kostele svatého Petra z *Vaticanu* se ukazuje.

Císařová *Helena* dala ta místa slavným stavením ozdobiti a ve zdi klášterské zavříti, ale byla několikráte od *Tamerlana*, Tatara, a jiných pohanův, kteříž Jerusaléma dobyli, z většího dílu pobořená; však z většího dílu od křesťanův a mnichův svatého Františka, dokud tam bydleli, opravená; však vždy některá nevystavená zůstávají, jako kostel domu panny Marie, okolo něhož toliko zídka stojí, a některá jiná místa, kterýchž jsme dobře spatřiti nemohli. *Hier. tom.* 1. *epist.* 27. *ad Eustoc. Brocard. iti.* 6. *Breid.* 12. *Julii. Salign. tom.* 7. *cap.* 2. *et* 3. o tom klášteře obšírněji vypisují. Turci jej u veliké vážnosti mají a v něm bez obuví chodí; jakož i mnichy z něho léta 1561. do kláštera sv. *Salvatora* vyhnali.

Při tom klášteře jest kaplička, na tom místě vystavená, kdež někdy za času krále Davida stánek z *Cortin* na 40 let stál, až Šalomoun král chrám vystavěl, a z toho stánku archu úmluvy do chrámu přestěhoval. 2. *Reg.* 6. 7. 1. *Par.* 16. *Hier. ibid. Joseph.* 7. *ant.* 4.

V tom stánku David po cizoložství svém a vraždě [2]) nad Uriášem provedené sedm žalmův kajících složiti a říkati měl. Indiánští kněží tu kaplu v držení měli, ale od Turkův jim odňata jest.

Nedaleko kaply hrobu Davidova ukazovali nám hřbitov [3]) pro

---

[1]) preceptora. [2]) mordu ... provedeném. [3]) krchov.

Digitized by Google

samé katolíky, domácí a přespolní; však za přespolní musí *convent* dáti jistou sumu peněz *sangiachovi.*

Na témž vrchu proti západu, za hřbitovem [1]) a klášterem, ukazovali nám kopec, kde předešle zámek a palác krále Davida a jiných králův Judských stál. Byl na nejvyšším místě hory Sion postavený a pevně, pro ochranu města a chrámu, ohražený. Před časy Davida krále bydleli v něm Jebusejští, kteréž David vyhnal, a nákladně jej, dostav od krále *Hirama* Tyrského kamení, dříví cedrového a řemeslníků, opravil a vystavěl, a stolicí královskou v něm ustanovil. 2. *Reg.* 5. 7. 11. 3. *Reg.* 1. 1. *Paral.* 17. Sloul dům Davidů, dům královský, trůn a dvůr Davidů atd.

Toho zámku potom král Antioch Syrský *Epiphanes* dobyl, a z něho Židy ssužoval; až ho zase Šimon Machabejský po dlouhém obležení dosáhl. 1. *Macchab.* 1. 13. 14. *Joseph.* 6. *bell.* 6. Za časův Krista pána v jiná stavení byl obrácen.

A jinde byli slavní dva palácové, kteříž se s chrámovým stavením od mramoru a jiného bohatství srovnati mohli, něco blíž k západu, od krále Herodesa Aškalonitského vystaveni, a ku poctivosti Římskému císaři Augustovi a Agrippovi, zeti císařovu, *Caesareum* a *Agrippium* nazváni byli. *Joseph.* 15. *ant.* 11. *el* 1. *bell.* 16. *et* 6. *bell.* 6. Nyní (když to vše při zkáze Jerusaléma pobořeno bylo) plno rumu a řícenin na tom místě zůstává.

Nedaleko od paláce Davidova na též hoře Sionské byl pohřeb krále Davida, a po něm některých potomkův jeho. 3. *Reg.* 2. 1. *Paralipomen* 29.

Josephus lib. 7. *ant.* 12. 13. *cap.* 16. *de Bello Jud.* 1. *lib. cap.* 2. *Egesip. lib.* 1. *cap.* 1. píší, že jest král Šalomoun do hrobu krále Davida, otce svého, veliké poklady vložil, ale po 1300 letech od jeho smrti Hirkánus biskup, byv od Antiocha v městě Jerusalémě obležen, že ten hrob Davidův otevřel, a tři tisíce hřiven zlata z něho vzal: pět set z nich Antiochovi dal, aby odtrhl a jeho při pokoji zanechal, ostatek na jiné potřeby obrátil. Potom Herodes král z lakomství, chtěje také něco pokladu složeného užiti, hroby ty otevříti dal, ale peněz žádných, než toliko některé zlaté a stříbrné nádobí tam našel, a ty hroby bílým mramorem ozdobiti dal; kdež sobě Turci nad místem tím mešit vystavěli, a žádný tam z křesťanův nesmí.

Nicephorus lib. 8. *cap.* 30. píše, že jest sv. Helena hrob jeho

---

[1]) krchovem.

Digitized by Google

po levé straně kláštera k západu nad zemi vyvýšiti a ozdobně okrášliti dala.

Pod strání hory Sion proti západu viděli jsme rybník Bersabe, tak podnes řečený od Bersabe, ženy Uriáše, kterouž král David z pałácu svého mýti se spatřiv, k cizoložství požádal. A mohla tu někdy Uriášova zahrada býti, proto že, jakž *Josephus* píše (*ant. lib.* 7. *cap.* 7.), Uriášův dům v té straně nedaleko paláce královského byl; a Uriáš byl jeden z předních rekův aneb hejtmanův královských. 1. *Paral.* 11.

Ten rybník jest nápodobný sádce malé, a hráz na polední stranu, s obou stran kamením vyzděnou má; přes niž jsme také z Jerusaléma do Betléma jeli, ale tehdáž žádné vody v něm neviděli.

Po spatření dotčených věcí obrátili jsme se zase zpátkem do Jerusaléma touž branou Jordánskou, okolo 200 krokův. I přišli jsme k jakémus dvorečku, zdí ohraženému, v němž kostelík malý čtverhraný jest, a dvéře do něho proti západu. Těmi když jsme do něho vešli, nic jsme neviděli, nežli že klenutý byl, a k němu proti východu připojený malý kůr, a po levé straně kůru jakás malá, obdloužní klenutá kaplička.

Na tom místě všeho stavení státi měl dům Annáše biskupa, kterýž při obležení Jerusaléma buřiči do kořen [1]) vypálili. *Joseph.* 2. *bell.* 17. V tom Kristus pán před Annášem svázaný divně tázán, posmíván, až i od jednoho z služebníkův jeho poličkem udeřen byl. *Johan.* 18.

Před kostelíkem na tom ohraženém dvorečku [2]) stojí starý a veliký olivový strom, na kterém toho času mnoho oliv bylo, a z nás každý sobě z něho pro památku kus větvičky utrhl. O tom pravil *vicarius*, že když k Annášovi Kristus pán veden byl (dřív než se kněžstvo některé a snad i sám biskup přihotovili, a chvíle se prodlívala), k tomu stromu přivázán býti měl; a snad z kořene neb z kmene pravého vyrostl teprv po zkáze Jerusaléma, poněvadž není podobné, aby od ohně, pro veliký nedostatek dříví, při obležení města celý zachován býti měl, ani potom, když po několikráte město rumem a popelem lehlo, a kámen na kameni nezůstal.

Toho kostela v držení jsou Armenové, a slove „u svatých andělův“. Okolo toho dvorečka mají Armenové své komůrky, na spůsob malého kláštera.

---

[1]) gruntu. [2]) plácku.

Digitized by Google

Odtud šli jsme na 500 krokův a přišli v roh jedné ulice, kde státi měl před lety dům sv. Tomáše, apoštola páně; kdež potom kostel byl, ale nyní jest zbořený.

Odtud jsme šli na pravou ruku do jakési uličky, a z ní jsme se zase na levou ruku obrátili, a přišli nedaleko kostela hrobu božího k jakési staré bráně, kteráž po kusích a na díle stála. O té nám pravili, že před lety sloula „brána železná". Od té brány nedaleko ukazovali nám místo, kde jest někdy žalář stál, do kteréhož král Herodes *Agrippa*, ten kterýž svatého Jakuba stíti dal, sv. Petra vsaditi poručil a v něm jeho pilně hlídati dal, kterýžto však v noci ve snách od anděla páně probuzen a skrze trojí stráž proveden, až i skrze onu železnou bránu do města vyveden byl. *Act.* 12.

Ta pak brána železná byla v palácu krále Herodesa, kterýžto palác byl v straně západní města při zdech městských, nedaleko hory *Calvariae*; byl vystavený od Herodesa, pod nímž se Kristus pán narodil, z pěkného mramorového kamene, velmi nákladně a skvostně, ozdoben krásnými prampouchy, a mramorovými sloupy a jinými věcmi od zlata a stříbra se třpytícími vnitř i zevnitř. Byl obehnán zvláštní zdí z bílého mramoru stavenou, zvýší 30 loket; vůkol něho zahrady rozkošné a jiné věci slavné byly; nad to nade všecko tři věže z pěkného bílého mramoru měl, jmény *Hippicus, Phaselus* a *Mariamne* nazvané.

Hippicus byla čtverhraná, 85 loket zvýší, s dvojí střechou, jednou nad druhou, od jednoho jeho přítele nazvaná. *Phaselus* 90 loket vysoká (na spůsob *Pharus* Alexandrinského, totiž věže v přístavu [1]), na níž v noci oheň a ve dne dým býval, pro plavící se na moři, o níž na svém místě doleji oznámím), ku poctivosti bratra jeho *Phasela* vystavená. *Mariamne* po krásné manželce jeho jmenovaná, a 55 loket vysoká.

Těchto tří věží císař *Titus*, když všecko město Jerusalémské vypálil, proto státi nechal a lidem válečným je osadil, na znamení a památku, aby budoucí po těch věžech poznati mohli, jak pěkné a slavné město Jerusalém býti musilo. Potom pak od císaře Adriána, když jsou se Židé zprotivili, do kořen [2]) pobořené byly. *Joseph.* 6. *bell.* 6. 12. *ant. lib.* 14. *cap.* 22. *et* 16. *c.* 5. *et* 17. *c.* 14.

V tom paláce byl jest Kristus pán od Piláta Herodesovi Anti-

---

[1]) v portu. [2]) gruntu.

Digitized by Google

povi Galilejskému, králi země Židovské a svatého Jana Křtitele vražedlníku [1]), předveden [2]), posmíván a v bílém rouše, jakoby nesmyslným byl, zase vypraven. *Lucae* 23.

Nyní jest na tom místě škola dětí tureckých (*Breidenb.* 14. *Julii*), a před lety, za času křesťanského držení, byl palác rytířův „Jerusalémských", totiž jináč „hrobu božího".

To vězení tehdy svatého Petra bylo nazad za palácem a dvory [3]), na nichž troje hlídka [4]) královská stráž držeti obyčej měla; skrze ty všecky dvory a stráže [5]) prošel sv. Petr, a vyšed branou železnou, kteráž se před andělem a sv. Petrem sama otevřela, šel do města, kteréž sloulo nižší; a z něho zase se obraceje, druhou branou pod dvorem královským do města, kteréž sloulo druhé a nové, do domu Marie, matky Jana Marka, jednoho z 70 učedlníkův páně, přišel, v kterémž se často apoštolé a jiní svatí shromažďovati obyčej mívali, až i v času vězení sv. Petra za něho na modlitbách v něm trvali (*Actor.* 12.). Na kterémžto místě domu jest kostel vystavený, tmavý a starého díla, jejž drží křesťané suriánští; v kterémžto jsme byli, a jest 60 krokův za místem vězení svatého Petra k straně půlnoční.

Po té šli jsme zpátkem k východu slunce, k místu, kteréž se stýká s místem [6]) hrobu božího; tu jest kostelík a při něm věže dosti vysoká a prostranná bez krovu. Na tu věž jsme vešli, a z ní město spatřovali. Znáti pak po děrách, kterýchž jsem v podlaze přes 20 načetl, skrze něž provazy dolů vycházely, že někdy mnoho zvonův v ní viseti musilo; nyní tam nic není nežli prázdné podlahy, a nahoře pouhé zdi vůkol hrubě scházející.

O tom kostele a té věži pravil *vicarius*, že na tom místě stojí, kde prvé byl dům Zebedeův, kdež se sv. Jan evangelista a Jakub apoštol naroditi měli. Za času křesťanského držení byla tu škola a kolej, nyní jej Řekové v své moci mají.

Po vykonání té pouti navrátili jsme se k straně západní, a přišli v soumrak do našeho kláštera.

Ten večer bylo nám od *gvardiana* oznámeno, abychom se hotovili, že nazejtří ráno do Betléma pojedeme; což vše s radostí jsme slyšeli i přijali.

---

[1]) mordéři. [2]) *praesentován.* [3]) placy. [4]) varta. [5]) placy a varty. [6]) s placem.

Digitized by Google

Kapitola 31.

O vyjetí našem z Jerusaléma do Betléma, a co jsme na té cestě spatřili.

V sobotu po památce narození panny Marie, to jest 12. dne měsíce Září, ráno okolo hodiny na den, přijeli sedláci turečtí s osly před klášter, a my poutníci s *patrem vicariem* a trucelmanem vsedše na ně, jeli jsme skrze město, a z něho ven mimo zámek Jerusalémský, nechavše ho po levé ruce, skrze bránu Joppenskou, tou kterou jsme nejprv do Jerusaléma přijeli. A hned podlé brány dali jsme se na levo dolů s vrchu mezi zdmi městskými s jedné, a zahradami i vinicemi s strany druhé.

Dřív pak nežli jsme s vrchu dolů sjeli, viděli jsme z daleka jakéhos Turka se dvěma služebníky za sebou, všecky tři na koních, měříc do města nahoru proti nám. *Vicarius* věda obyčej turecký (když který vzáctný a slavný Turek s křesťanem a jiného náboženství člověkem se potkati a minouti má, tehdy že křesťan a kdokoli jiný povinen jest jemu čest učiniti, tím spůsobem, že dolů s hovada ssednouti a pěšky státi, s cesty se vyhnouti, a než ten Turek mine, zase vsedati ani dále kráčeti nemá) volal a napomínal nás, abychom nemeškali tak uctivě proti dotčenému Turku se zachovati, a my jsme ho poslechli. Ale pan *Antoni Donato*, byv opodál za námi, a dobře od přirození neslyšav, když *vicarius* volal vlasky *Descavalcate!* to jest: „Ssedněte dolův!“ domníval se, že naň volá: *Cavalcate!* to jest: „Jeďte!“ pročež nessed s osla svého, ale bodl osla nohama, za námi pospíšiti a nás dohoniti usiluje. Což vida Turek, k posměchu sobě to bera, jel stranou ke zdi vinice, a z ní kamení bral, tím úmyslem, aby s panem *Donatem* nepřátelsky se potkati mohl. Ale srozuměl tomu pan *Donat*, pročež nerci-li ssedl, ale strachem spadl a svalil se s osla na zem na hřbet, až kozelec převrhl a nohy zdvihl. Turek to vida zasmál se a jel pokojně svou cestou.

My vsedše zase jeli jsme dolů mimo rybník *Bersabe* a přes jeho hráz, o němž jsem nahoře psal. Odtud jsme se uhnuli proti poledni, dávajíc se nahoru přes vrch Gihon řečený. Ten vrch anebo vlastněji hora ležela od Jerusaléma na západ slunce před branami rybnou a starou; pod ním bylo údolí nepřístupné a s té strany město pevné činící. 2. *Paralipomen.* 33. *Josephus antiq. lib.* 7. *cap.* 15.

Digitized by Google

Na té hoře byl král Šalomoun korunován a na království pomazán (3. *Reg.* 1.), snad u podobenství [1]), že ten vrch u prostřed světa stojí, jakž se znáti může (2. *Paralip.* 32.), aby znamenal Krista pána, kterýž u prostřed světa na kříži dřeva na hoře *Golgatha* povýšen, kteráž díl a kus hory Gihon jest, a tak na království všeho světa potvrzen byl.

Z té hory tekla studnice, o níž se činí zmínka 2. *Paral.* 32., 4. *Reg.* 18., a sloula *Nepthoa*, jináče a vlastněji Gihon, česky se vykládá „srdce", že jako srdce u prostřed těla, tak tato u prostřed světa vycházela; jakož pak i někteří theologové, když v prvních knihách Mojžíšových v 2. kap. o řece *Gihon* z ráje pocházející psáno stojí, tuto studnici a potůček z ní vycházející rozumějí; ale vedlé soudu mého v podobenství [2]) se může rozuměti. Nebo vlastně vedlé textu mám za to, že znamená *Nilum*, kteráž mouřeninskou zemi obchází, až skrze Egypt do moře vpadá.

Když jsme nejvýš nahoře byli, ukazoval nám *vicarius* jakousi věž starou čtverhranou, na pravé straně opodál od cesty, a slove věže *Gihon;* tak se domýšlím, že jest byla nad studnicí hořejší hory *Gihon* vystavená, z níž vodu po trubách do města vedli. 4. *Reg.* 20. 2. *Paral.* 32.

Odtud jeli jsme mimo jakýsi veliký strom, nápodobný u nás dubu velikému, a stál po levé straně, vlasky jej *terebinto*, latině *terebinthus* jmenovali, o němž se v herbářích obšírně vypisuje. Pod tím, prý, panna Maria, chodíc z Betléma do Jerusaléma a zase zpátkem, odpočívati obyčej měla. A jest k tomu pohodlný a může od toho času tu býti; neb jest velmi trvánlivý a vždycky se zelenající; jakož i *Josephus* svědčí, že onen terebinth (o němž v prvních knihách Mojžíšových v 35. kap.), pod nímž Jákob modly zakopal, ještě za jeho časův čerstvý stál. A sv. Jeroným *in loc. Hebr. in Balanus* píše, že týž terebinth 24 mil vlaských vzdálí od Jerusaléma, blízko hrobu Josefova, u města *Neapolis*, totiž „nového Sichem", ještě čerstvý stál; a druhý, o němž 3. *Reg.* 13., u *Bethel*, pod nímž onen muž boží (kterýž Jeroboamovi, modlám obětujícímu, z rozkazu božího zlořečil a pomstu boží ohlašoval) odpočíval.

Jest pak tento terebinth Betlémský dvě míle vlaské vzdálí od Jerusaléma, a Turci a pohané jej u veliké vážnosti mají.

Odtud jeli jsme na jakýsi kopeček, na němž věže pobořené

[1]) u figůře. [2]) figůrně.

Digitized by Google

stála; pravili nám, že někdy dům sv. Simeona byl, kterýž Krista pána děťátko na své lokty bral. O jeho jiném příbytku nahoře také oznámeno.

Odtud na čtvrt míle vlaské přijeli jsme k jakési čisterně okrouhlé, a jmenuje se „studnice tří králův“, proto že tu tří králové, když z Jerusaléma do Betléma jeli, se zastavivše, hvězdu, kteráž jich vůdcí do Betléma byla, viděli a poznali; o níž svatý Matouš v 2. kapitole. Coby mohl z lučiště dostřeliti od té studnice na pravé straně na vršku stálo kus zdi; znáti, že tu někdy byl kostel, na tom místě, kde (prý) anděl Abakuka proroka za vrch hlavy vzal, a jej s jídlem, kteréž svým žencům nésti chtěl, do Babylona k Danielovi, kterýž tehdáž v jámě lvové seděl, donesl. *Daniel. ult. cap.*

Dále na půl míle vlaské po levé straně blízko od cesty viděli jsme v jakési zahradě kostelík dosti čistý, na tom prý místě postavený, kde se Eliáš prorok naroditi měl; byl tu někdy klášter, ale nyní jej Turci drží. U toho má býti studnice, z níž ač voda dobrá býti nemá, však proto, že z ní Eliáš prorok často pívati měl, u veliké vážnosti jest; a blízko ní má ležeti veliký kámen, na němž znamení hlavy, ledví a sedění, a sumou zpodpírajícího se člověka viděti, a to od Eliáše proroka tak vytlačeno býti má. My jsme tam nebyli.

Od toho kostelíka viděli jsme na cestě hada zabitého, velikého na tři lokty zdýlí, a tlustého co ruka člověčí.

Okolo míle vlaské stojí na pravé straně v poli kus zdi staré a okrouhlé mezi mnohým rumem, kdež někdy dům patriarchy Jákoba býti měl. 1. *Genes.* 33.

To pole jest nyní velmi neúrodné, a na něm množství kamení drobného okrouhlého, nážluté barvy, nápodobného zrnům hrachovým, kteréž (prý) od času putování Krista pána na tom poli býti mají. Kdyžto jda Kristus pán cestou, ptal se jednoho rozsívajícího, coby rozsíval? a on odpověděl, že kamení, tím se Kristu pánu posmívaje; on říci měl: „Když tedy kamení rozsíváš, nechť jest tu kamení.“ Těch zrn kamenných přivezl jsem s sebou do vlasti své, a jich něco ještě za sebou mám. Od Arabův slovou *ommos*, a latině *cicer arietinum*.

Přibližujíce se již k Betlému, viděli jsme na pravé straně státi kostel v poli, se dvěma okrouhlými a chocholatými sklenutými krovy, a okolo něho zídku čtverhranou, jakož i kostelík čtverhraný jest; na každém pak rohu jeho stojí sloup kamenný, a na těch

Digitized by Google

teprv klenutí; pod nímž jest hrob dlouhý kamenný, však úzký, a čtyř noh vysoký, a vedlé toho s každé strany jeden hrob menší.

O tom velikém hrobu pravili nám, že jest Ráchel, manželky Jákoba patriarchy, kterýž on sám dělati dáti měl; v prvních knihách Mojžíš. 35. kapitole. Turci sobě nyní mešit z něho udělali.

Odtud jest cesty dvě míle vlaské do Betléma. I dávali jsme se předce cestou, až jsme okolo míle vlaské vzdálí od Betléma přijeli a tu údolí, a přes ně na druhé straně vršku Betlém spatřili; kdež nemeškajíce s oslův jsme ssedli, a na kolena klekše, pánu bohu z ochrany jeho svaté děkovali. Potom jsme do toho údolí pěšky sešli, a přes ně s druhé strany teprva k Betlému došli. A však dříve nežli jsme k klášteru přišli, šli jsme přes jakési místo k západní straně, kde někdy brána Betlémská stála, a tu spatřili čisternu hlubokou, v kteréž byla čistá a dobrá voda. A to má býti ta čisterna, o níž čteme, že když se jí Davidovi v městě před nepřátely zavřenému zechtělo, až i tato slova promluvil: „Ó kdo mi dá vody z čisterny Betlémské, kteráž jest v bráně,“ tu tří udatní rekové jeho vydali se prostředkem vojska Filistinských, svých nepřátel, a šli až k čisterně, a nabravše z ní vody, k Davidovi beze škody přinesli, kterýžto nechtěl píti, ale raději obětoval ji pánu bohu, řka: „Odstup to, abych před obličejem boha mého to učinil, a krev mužův těchto abych pil, neb s nebezpečenstvím životův svých přinesli jsou mi vody.“ 1. *Paral.* 11. Od té čisterny šli jsme přímo k klášteru, a počítají z Jerusaléma k němu šest mil vlaských, to učiní něco více nežli míli českou.

Kapitola 32.

O vjití našem do kláštera Betlémského, a o spůsobu kostela blahoslavené panny Marie.

Přišedše před klášter, vyšel proti nám *gvardian* Betlémský s jinými svými mnichy, kteříž nás vítali; potom nás vedl skrze malé a nízké železné dvéře (pro strach Arabův tak opatřené, aby se jim s dobytkem svým do něho nevpravili) do kláštera, až k velikým kostelním vratům, před nimiž od těch dvířek vysoká překlenutá podsíň stojí; skrze vrata jak jsme vešli do kostela, viděli jsme 32 sloupův mramorových, pěkných, vysokých, hlazených [1]),

[1]) pulirovaných.

Digitized by Google

a jeden každý z celého kusu udělaný byl. Stojí těch sloupův po každé straně kostela 16 a to rozdílně čtyřmi řady, osm blízko od kostelní zdi, a opět jiných osm před těmi, a tím spůsobem i s druhé strany kostela; a byli netoliko nyní, ale hned těch časův, když postaveni jsou, za obzvláštní a nejpřednější v křesťanstvu držáni. Na těch sloupích stojí lodí [1]), to jest prostředek kostela; kostel není doklenutý, než kůr samý s svými kaplami, tak že se v něm může až do střechy hleděti, kteráž jest z pěkného dřeva udělaná, a zevnitř navrchu jest olověnými plechy pobitá.

Klenutí kůru a zdi kostelní ještě jsou místem pěkným malovaným *musirovaným* dílem, Starého a Nového Zákona příběhy [2]), obkládány, a tak pěkně a mistrovsky udělány, jakoby čerstvými barvami v nově vymalovány byly, kterýmž jsem rovných v Jerusalémě, v Benátkách a nikdež jinde neviděl; ostatek toho malování aneb vykládání (pravili nám) žeby před lety jeden žoldán Egyptský měl dáti vylamovati, a do *Cairu* k ozdobě paláců svého dáti odvezti.

Ten kostel jest všecken dlažený bílým kamenem mramorovým, a jest zdýlí okolo 88 a zšíří okolo 30 kročejův. Kůr kostela povýšeně stojí proti východu dosti veliký, do kteréhož se po několika stupních nahoru jíti musí, a jest z předu od vrchu až dolův do kostela otevřený; v němž jest toliko jeden oltář. Pod tím kůrem dole v zemi jest kapla, v níž se pán Kristus naroditi ráčil; o kteréž níže psáti budu.

Vně před kůrem toho kostela stojí dvě kaplice po stranách okolo něho, jedna s pravé a druhá s levé strany, obě proti východu obrácené. Ta s pravé strany kůru na poledne jest okrouhle stavená i sklenutá, a do kostela od země až do vrchu otevřená, a v ní oltář slove „oltář obřezání“, proto že na tom místě stojí, kde Kristus pán obřezán býti měl a nejprvé za nás hříšné svou drahou krev vyliti ráčil, a tu mu dáno jméno *Jesus*, Ježíš. *Luc.* 2.

Druhá kapla s levé strany kůru proti půlnoci jest též na ten spůsob stavená, a v ní oltář slove „tří králův“, proto že na tom místě viděli hvězdu, kteráž je vedla, se zastaviti a státi, a jakž někteří chtějí, i spadnouti k místu, kde Kristus pán ležeti měl; jakož pak místo ukazují blízko dveří též kaply po pravé ruce, kdež rozsedlina v zemi aneb díra do země jest.

Při těch kapličkách s obou stran kůru jsou při zemi dvéře

---

[1]) *navis ecclesiae.* [2]) historiemi.

Digitized by Google

v šíjích proti sobě, jedny na poledne a druhé k půlnoci, a v těch jsou do země schody s několika kamennýma stupni, kterými se může dolů pod veliký kůr do kaply narození Krista pána jíti.

Sumou ten kostel jest nákladný i veselý, a slove „blahoslavené panny Marie“, kterýž císařová Helena nejprvé vystavěti dala, a císař Konstantin jej drahými čalouny a jinými dary od zlata a stříbra obohatil. *Niceph.* 8. *hist. Eccl.* 30. Potom *Eudoxia* a *Placidia*, manželka a sestra císaře *Theodosia* mladšího, nejvíce jej od mramoru a *musirovaným* dílem okrášlily, a přitom jiná místa v zemi Svaté stavěly, jakž to *Zonaras*, *Nicephorus* a jiní spisovatelé [1]) svědčí. Jsou ho v držení řečtí kněží *calojeri* řečení, ale co jsme tam byli, žádného Řeka jsem v něm neviděl.

Ač Turci sobě také pokládají nějaké místo v tom kostele míti, nebo nad jiný národ u veliké vážnosti jej mají, a k němu své časté pouti vykonávají, jakž to svědčí *Johannes Baptista Morus*, kterýž mezi nimi byl knězem pohanským, a to též o Arabích a Mouřeníních píše, že hod narození Krista pána slaví a jej *Almilia* v svém jazyku jmenují. Také ten obyčej jest, že každý *cadi* (turecký soudce), když se na úřad v Jerusalémě dosazuje, hned potom do Betléma jeti a ten kostel navštíviti musí; a tehdáž jej se vší jeho čeledí mniši kláštera Betlémského povinni jsou za první den vychovati, jiné pak dny, jak dlouho tam bude, obyvatelé Betlémští ho vychovati mají.

Kapitola 33.

O processí, kterouž jsme k místům svatým v kostele Betlémském vykonávali.

Okolo půl hodiny po našem se do kostela dostání, nakoupiv nám zatím *vicarius* náš voskových svíček, od *Maronitův* a křesťanův *della cintura*, za naše peníze, strojili jsme se s *gvardianem* Betlémským k processí v jedné kaple, kteráž jest při straně půlnoční při samém kostele vystavená, dlouhá, však úzká a dosti vysokým klenutím opatřená, ta slove „panny Kateřiny“. Oltář v ní stojí v kůru proti východu, kterýž jest přehražený, a za tou přehradou stolice, v kteréž mniši sedávají, a každodenně své ho-

---

[1]) škrybenti.

Digitized by Google

dinky [1]) říkají, postavená jest, nebo tu samou kaplu nad zemí, a potom pod zemí ostatní kaply v své vlastní moci drží; a oznámili nám, že se na tom místě oltáře Kristus pán svaté panně Kateřině ukázati měl a jí předpověděti, že od tyrana *Maxencia* mučedlnickou smrtí odpravena býti má; a protož že se takoví odpustkové v ní jako na hoře Sinai, kde pochována leží, dosahují.

Po té vzal na se náš *p. vicarius* roucho mešné, a někteří mniši komže, a všickni jsme szuli obuv naši a vyšli z té kaply, nesouce v rukou svíce hořící, *gvardian* s *vicariem* a mnichy napřed, my za nimi upřímo k západní straně zpátkem se obracujíce, začavše zpívati *hymnum*, touž notou, jak jsme zpívali v kostele hrobu božího, v těchto slovích:

Nunc ad praesepe domini sacratum
Pergamus omnes etc.

V tom jsme přišli k jakés šíji, do níž jsme vešli co do sklepu po 18 stupních kamenných dosti povlovně, k jedné kaplici aneb jeskyni, slove „nemluvňátek“ aneb „nevinných děťátek“, a jest pod zemí, tmavá; o níž doleji oznámím.

Z té jsme se obrátili na levo, jako na polední stranu, a šli tak pod zemí jakousi šíjí v skále vytesanou, dvou loket Pražských zšíří a tří loket a jedné čtvrti zvýší, okolo desíti krokův zdýlí, trochu se točící až na stranu východní; tu jsme přišli do kaply, kde se Kristus pán, spasitel náš, z blahoslavené p. Marie bez její poškvrny pro nás hříšné na tento svět v člověčenství našem naroditi ráčil. Ač pak s druhé strany jinými schody kostela do též kaply také se choditi může, o čemž výše oznámeno: ale poněvadž se tuto povlovněji jde, těmi jdouce processí naši jsme konali.

Ta kapla, v níž se Kristus pán naroditi ráčil, tehdáž marštal aneb chlév pro hovada byla; jakž o tom svědčí sv. Lukáš v 2. kapit., když píše: „I porodila syna svého prvorozeného, a v plénky ho obvinula, a položila jej v jeslech; neb neměli místa v hospodě.“ Kde pak jesle v těch krajinách bývaly nežli v chlévích? buď pod zemí, jako tuto u Betléma, pro příhodnost vrchu a skalí, buď nad zemí pod střechou, a to pro veliká horka, pro něž dobytek jako u nás vně vystáti nemůže.

Křesťané potom to místo rozšířiti a z něho kaplu udělati dali, zvláště *Helena* svatá, o níž píše *Niceph.* 8. *lib. c.* 30., kteráž ji modlami pohanskými od *Adriana*, císaře Římského, poškvrněnou

[1]) *horas.*

Digitized by Google

po 180 letech našla, vyčistila a nad ní kostel stavěti dala. *Hieron. contra error. Joh. episc. Hieros.*

Jest ta kapla zdýlí od západu proti východu 15 krokův, zšíří 6 krokův, vysoká okolo šesti loket, po stranách, ač všecka prvé v skále pouhé vytesaná jest, však z horlivosti veliké předkův dotčených od země až do vrchu klenutí rozličného mramoru, porfíru a jaspisu tabulemi jest vysazená a přepěkně obložená [1]). Strop klenutý stojí na třech sloupích z bílého mramoru, dílem *musirovaným*, od zlata a lazúrové barvy draze ozdobený, ale nyní pro množství lamp, kteréž tam ustavičně hoří, hrubě očazený.

V té kaple u prostřed proti zdi východní jest malý výstupek do kaply otevřený, a nahoře prampouch okolo půldruhého lokte široký, jako nějaký *lunet* neb poloukruží [2]). Pod tím jest kámen z bílého mramoru, tenký, do zdi vsazený, od země zvýší do pasu, na kterémž sami katolíci mši sloužívají. Na tom jest vyryto po stranách černými literami v řeči latinské: *Hic de virgine Maria Jesus Christus nasci dignatus est*, totiž: „Tuto se Ježíš Kristus z panny Marie naroditi ráčil.“ Nad kamenem jest tabule dřevěná místo archy při stěně východní toho výstupku, na ní stojí malováno narození Krista pána, jak panna Maria s Josefem a pastýři nad děťátkem klečí.

Pod kamenem jest dole dláždění, od země o jeden stupeň vyšší nežli jiné v kaple, a v něm jest díra okrouhlá tří prstů zhloubí, okolo ní v mramoru jest vytesaná veliká hvězda; tu nám *gvardian* Betlémský vypravoval, že se pod tou děrou Kristus pán naroditi ráčil. S obojí strany toho místa jsou ony dvéře a stupně, kterýmiž se nahoru do kostela vchází, jichž jsem nahoře dotekl.

Od toho místa narození Krista pána, něco málo na pravé straně proti poledni, stojí opět jiný výstupek čtverhraný, dosti veliký, zdýlí čtyr a zšíří tří kroků, vysoký čtyry lokty a do kaply otevřený, v skále vytesaný, však na pět čtvrtí lokte Pražského hlouběji postavený nežli kapla, a má tři stupně kamenné.

Stojí v něm proti východu oltář z mramoru, na kterémž stojí tabule dřevěná místo archy, a malování na ní, jak tří králové Kristu pánu děťátku dary obětují; *gvardian* nám oznamoval, že na tom místě tří králové se klaněli, dary od mirry, kadidla a zlata obětovali [3]). *Mat.* 2.

Naproti tomu oltáři dole při zemi k straně západní u stěny

---

[1]) taflovaná. [2]) *hemicyclus.* [3]) ofěrovali.

Digitized by Google

jest jakési korýtko z samorostlé skály vytesané, dlouhé dvou krokův a široké jednoho kroku, a něco víc nežli půl lokte hluboké, a slove jesličky, latině *praesepe;* jsou bílým mramorem osazené. O něm pravil *vicarius*, že jsou to ty pravé jesličky a místo, v nichž Kristus pán položen býti ráčil, ačkoli v Římě v kostele *al santa Maria maggior* aneb *rotonda* na vánoce také pravé jesličky ukazují, ale jsou kus aneb díl těchto, a tak oboje pravé býti mohou.

Na jednom kusu [1]) mramorovém, jímž jesličky obloženy jsou, viděti vyrostlinu velmi misternou osoby aneb podobenství [2]) člověka v mnišském oděvu s kápí, tváří a bradou dlouhou. O té pravili, žeby byla osoba sv. Jeronýma, když pokání čině v těch místech (jakž doleji položím), tu znamení svého zanechati měl.

Když jsme již tu kaplu a místa v ní dosti dobře shlídli, *vicarius* Jerusalémský přistoupil k oltáři, totiž tomu tenkému kusu mramoru nad místem narození Krista pána, vzav ornát na sebe mši sloužil; a po vykonání toho všeho obrátili jsme se zase zpátkem k straně západní, a šli skrze tu šíji oznámenou, až jsme k kaple nemluvňátek přišli, kteráž také z pouhé skály vytesaná a s svými výstupky dosti veliká jest, vysoká půl čtvrta lokte Pražského. Stojí v ní oltář, a na něm jakési malování místo archy; za tím oltářem jest vytesaná jeskyňka, v níž pravili, že mnoho nevinňátek od Herodesa krále pobitých [3]) pochováno leží. *Mat.* 2.

Z té jeskyňky jsou dvéře v koutě, a to v stěně západní; skrze ty přišli jsme do jiné jeskyně, též z skály vytesané, dlouhé čtyr krokův a tří široké, na vysokost předešlé podobné. V té na pravé straně, do ní vcházeje, jest hrob mramorový, od země na dva lokty Pražské vysoký, široký pěti čtvrtí a dlouhý téměř přes celou jeskyni. O tom hrobu pravili, že jest svaté Pauliny aneb Pauly a Eustachie, dcery její, kteréžto byly rodičky z Říma, rodu starožitného *Corneliův* a *Gracchův*, a byvše obráceny na víru křesťanskou, daly se do země Svaté, aby tam bydlely, oblíbivše sobě místo v Betlémě, kdež již prvé od svaté Heleny kostel vystavený byl. Tu ona dala na svůj groš klášter (kterýž podnes stojí okolo kostela) vystavěti, a byl tehdáž na čtyry díly rozdělený: v jednom byli mniši, a ve třech ženské pohlaví a panny, kteréž ona všemu dobrému učila a cvičila, pod velikou kázní uzavírala, že nikdy ven

[1]) štuku. [2]) kontrfektu. [3]) pomordovaných.

Digitized by Google

nevycházely, krom v neděli do kostela, aniž kdo z mužského pohlaví tam vjíti směl. V tom klášteře trvala do 20 let, až i skonala a pochována jest v tom hrobě, kterýž sobě sama dala vytesati; o čemž sv. Jeroným, za jehož času živy byly, mnoho píše *in loc. Hebr.*, a jim na památku nápis složil [1]) v těchto slovích:

Nad hrobem.

Scipio quam genuit, Paulae fudore parentes,
Gracchorum soboles, Agamemnonis inclyta proles,
Hoc jacet in tumulo, Paulam dixere priores.
Eustochii genitrix, Romani prima senatus,
Pauperiem Christi et Bethlemitica rura sequuta.

Nade dveřmi jeskyně.

Aspicis angustum praecisa rupe sepulcrum?
Hospitium Paulae est, coelestia regna tenentis.
Fratrem, cognatos, Romam, patriamque relinquens,
Divitias, sobolem, Bethlemiti conditur antro.
Hic praesepe tuum, Christe, atque hic mystica magi
Munera portantes, hominique deoque dedere.

Z té jeskyně šli jsme dále skrz dvéře úzké proti západu, a přišli do jiné jeskyňky z skály vytesané, něco prostrannější nežli ta, z které jsme vyšli; v té stojí opět jiný hrob mramorový nad zemi vyzdvížený dvou loket, dlouhý tří loktů bez čtvrti a široký pěti čtvrtí, v kterémž pohřben byl sv. *Eusebius*, učedlník a věrný pomocník svatého Jeronýma při vykládání biblí svaté z řeči židovské do slovanského a potom do latinského jazyku. V též jeskyni od toho hrobu jdouc tři kroky, proti západu při stěně v koutě, jest opět jiný hrob mramorový, od země zvýší půldruhého lokte, široký též půldruhého a dlouhý půlčtvrta lokte. V tom hrobě bylo pochováno tělo svatého Jeronýma, kteréž na ten čas i s výš položenými v Římě se ukazuje. *Onuphr. de 7. urb. Eccles.*

Z té jeskyně jsou dvéře úzké a nízké v stěně půlnoční, skrz ty jsme šli po jakýchsi čtyrech kamenných stupních a přišli do čisté a dosti veliké klenuté kaply, kteráž jest o dobrý díl vyšší ven z země nežli předdotčené kaply, a nahoře v klenutí jest do ní díra prolomená, skrz tu světlo jde do vnitřka, a v ní oltář kamenný proti východu stojí. Ta kapla slove „komůrka sv. Jero-

[1]) *epitaphium* skomponoval a složil.

Digitized by Google

nýma", proto že v ní mnoho let bydlel, biblí svatou vykládal a jiné mnohé spisy spisoval, kteříž posavad z většího dílu až do našich časův dochováni jsou. Živ byl okolo léta po narození Krista pána čtyrstého.

Odtud jsme se zase zpátkem obrátili skrz dotčené jeskyně, a potom těmi schody, kterýmiž jsme dolů šli, nahoru do kaply svaté panny Kateřiny; odkudž jsme s processí vyšli, a tak tehdáž konec pouti učinili a do *refectorium* šli, kdež jsme s bázní boží poobědvali.

Kapitola 34.

O spatřování některých míst vně okolo kláštera Betlémského.

Když bylo okolo nešporův, *gvardian* s mnichy a my poutníci šli jsme do kaply svaté panny Kateřiny, a zpívali jsme tam nešpor. Po nešpoře vyšel s námi *gvardian* ven z kláštera, neb náš *vicarius* pro veliké horko v klášteře zůstal.

I obrátili jsme se proti východu a dávali jsme se údolím, až jsme mimo jakousi ves šli, kteráž nám jdoucím po pravé ruce ležela, totiž proti poledni, a jmenuje se „Ves pastýřův", z níž oni pastýřové, jimž andělé narození Krista p. zvěstovali, býti měli; a leží od Betléma půl míle vlaské.

Od té vsi uchýlili jsme se k půlnoční straně, na jakés úrodné a pěkné pole, plné olivových stromů, o nichž pravili, že za časův Krista pána tu byly; pročež podnes Turecký císař toliko polovici poplatku [1]) z nich béře, mimo jiné, od nichž ještě jednou tolik dávati se musí; a táhne se několika honův.

V tom poli přišli jsme před jakousi vinici, kteráž byla ohražená hradbou kamennou do páždi zvýší. Do té nás uvedl *gvardian*, a v ní ukazoval kusy zbořeného stavení a mnoho rumu, až i sklep jeden, coby kapla byla pod zemí proti východu, do něhož na poledne jest hrubá prodělaná díra, skrze niž řícenin téměř do polovice toho sklepu napadalo. My tedy tou děrou do něho jsme lezli a poznali, že jest kapla byla, dlouhá 12 a široká 6 krokův, bez oltáře (snad doleji zasutý byl), a vedlé všech okolností [2]) znáti, že jest nákladný kostel na tom místě býti musil, a jakž nám pravili, že sloul „u andělů". V tom podzemním sklepě viděli jsme

---

[1]) trybutu. [2]) *circumstanci.*

Digitized by Google

mnoho střepův a hrncův plných popela a uhlí, kteréž tam Mouřenínové a Arabové, aby kouřili a kadili, vnášejí. Nebo té kaply a místa okolního pohané hrubě sobě váží, netoliko pro skutek boží na něm stalý, ale i pro některé jiné příčiny. Skutek boží jest ten, že jsou andělé na tom místě pastýřům stádo pasoucím narození Krista pána zvěstovali, chválíce boha s množstvím rytířstva nebeského, a řkoucích: „Sláva na výsostech bohu“ atd. *Lucae* 2.

Na tom místě ještě za Starého Zákona stála věže a sloula židovsky *ader* neb *eder*, latině *turris gregis*, česky „věže stáda“; byla jako varta a stráž v poli Betlémském pro stáda, jichž se tu mnoho každého času pro dobrotu a množství pastev pásávalo. U té věže bydlel za některý čas patriarcha Jákob a stádo své tu pásl. 1. *Genes.* 35. Pročež pohané, smýšlejíce dobře o andělích a patriarších, šetří sobě takové památky. Jiná příčina, proč sobě toho místa šetří, jest tato, že nedávno jakýsi Arab, chtěje nedaleko odtud zahradu svou ohraditi, bral kamení štukové, jehož tu mnoho leží, a chtěl je odnášeti, jakož ho již něco i odnesl; ale že netoliko on, ale všickni jeho děti, hovada a co živého bylo, domem jeho, kterýž se na ně obořil, se zasulo, pročež tak se toho skutku pohané strachují, jináče nemyslíc, nežli že se to pro to odnešené kamení stalo; a odtud ani kameníčka drobného ani ratolístky a bylinek po těch říceninách rostoucích, ani nic jiného neberou; ale když kdo z křesťanův co před nimi odtud nese aneb ulamuje, horší se nad tím a toho jemu činiti zbraňují. To místo míli vlaskou od Betléma leží.

Odtud obrátili jsme se zpátkem do vsi pastýřův, a přišli k studnici hned při začátku vsi, v níž mnoho vody bylo. O té pravili nám, že jdoucí tudy panna Maria píti chtěla, ale žádný jí z obyvatelův té vody navážiti nechtěl, tak že modléci se, voda v té studnici nadmouti se a až nahoru vystoupiti měla, jíž se ona napila. K nám jsou se ti nepřízniví pastouškové přívětivější stavěli, v tom, že jeden přes druhého s provazem a koženým okovem běžel, aby jí nám navážil a píti dal; však bezpochyby proto, aby od nás některý majdyn za to dostali, to činili.

Nedaleko od té vsi ukazovali nám na levé ruce 11 olivových stromův, kteréž jakýsi Arab aneb Mauřenín konventu Betlémskému po smrti své poručil, na ten spůsob, aby se za jeho duši po smrti modlili; kterýchž oni až posavad požívají.

Blízko odtud na straně polední ukazoval nám *gvardian* vrch, na němž ještě velké kusy zdi a věží viděti; o tom pravil, že jest

Digitized by Google

tu někdy byla znamenitá pevnost Jerusaléma a kraje okolního hlavní klíč, sloula ***Bethsur*** (*Jos.* 15.). Josef nazívá ji ***Betferon*** (13. *ant.* 19.). Za času sv. Jeronýma sloula ***Bethsoron***, jakoby řekl: „Dům skály“ aneb „Dům skalnatý“, proto že na tvrdé skále a mezi horami vystavená byla a ležela, při počátku s té strany údolí ***Raphaim***, míli od Jerusaléma. Král ***Roboam*** a Judas Machabejský po něm nejvíce ji zpevnili. 2. ***Paral.*** 11. 2. ***Esd.*** 3. Liziáš ji oblehl, ale nadarmo; Antioch král jí zradou dostal, a Jonata Machabejský ji zase opanoval. 1. ***Macch.*** 4. 6. 9. 10. 11. 2. ***Macch.*** 11. 13.

Nedaleko od toho ***Bethsur*** má býti studýnka, v níž onen komorník královny ***Candaces*** z země Mouřenínské od sv. Filipa pokřtěn byl. ***Actorum*** 8.

Od té vsi šli jsme blíže k Betlému, a přišli k jakés kaplici malé klenuté, však z předu i zadu něco pobořené; o té pravili, že na tom místě někdy Josef s pannou Marií bydlel, když od anděla ve snách do Egypta povolán byl. ***Mat.*** 2.

Odtud jsme se uhnuli v stranu kláštera asi 100 krokův proti poledni, k jakémus starému pobořenému stavení, v němž mezi rumy a kusy zdí viděli jsme malé a nízké dvířce proti půlnoci, skrze něž se jde do jakési uličky do skály tesané, dlouhé a nízké; do níž jsme i my jeden po druhém s světlem vlezli. Když jsme ji sehnuvše se prošli, přišli jsme do jakéhos sklepu tmavého bez okna, v kterémž na východ jest oltář, vše z skály vytesáno; tu nám ***gvardian*** pravil, že v něm blahoslavená panna Maria s děťátkem Kristem pánem, dřív než do Egypta utekla, pro strach Herodesův se skryla, a v něm děťátko své kojiti měla, kdež že se musila částka drahého mléka jejího na zem dostati; nebo v pouhé černé tvrdé skále jest jiný kus skály bílé barvy a měkký, že se strouhati a snadně odrážeti může, jako hlína armenská a latině ***bolus armenus*** řečená; ta jest vůně aromatické, jakoby strojená byla, a praví, že má dobrá býti šestinedělkám a jiným kojným ženám, kteréž mléka nemají, když ji v nápoji aneb v jídle požívají. A tomu tam tak hrubě věří křesťané i Turci, že ji do dalekých zemí zavožují a mnoho s dobrým prospěchem (i hovadům, aby dobře dojily, ji dávajíc s vodou smíchanou) užívají, kteréž jsem i já kus s sebou do vlasti [1]) přivezl.

Když jsme všecko, co potřebí bylo, shlídli, zase jsme se do

---

[1]) *patriae.*

Digitized by Google

kláštera navrátili, a chvílku poodpočinuvše, šli jsme všickni do kaply sv. p. Kateřiny a tam *Complet* zpívali; odtud zase do *conventu* k večeři, po večeři do jakési komory, v níž rohože na zemi, a koliks modřací na nich rozprostřené byly; na ty jsme se položili a tu noc dobře odpočívali.

Kapitola 35.

O druhé processí k místům kostela Betlémského; item o spůsobu města a kláštera, a o navrácení se zase do Jerusaléma.

V neděli, 13. dne měsíce Září, ráno okolo hodiny na den, *gvardian* se všemi námi šel do kaply sv. panny Kateřiny, a tu oblekv se v roucho mešné mši zpěvavou konal; po té šli jsme do velikého kostela, a z toho tou jednou šíjí a schodem, jakž výš o nich oznámeno, dolů pod velký kůr do kaply narození Krista pána, a tu byly dvě mše čtené konány: jedna na oltáři z tenkého mramoru, a druhá na oltáři obětování darův, před jeslemi.

Po skončení toho všeho vyšli jsme zase do kostela, a odtud do *refectorium*, kdež jsme našli stůl přistrojený; za něj vsedše a mniši za obzvláštní tabulku, s chutí jsme obědvali, a z daru božího dobrých krmí i dobrého vína dosti jsme měli.

Okolo dvou hodin po poledni někteří z nás poutníkův zpovídali se *gvardianovi* Betlémskému dole v kaple sv. Jeronýma, z kteréžto jsme vyšli do kaply sv. panny Kateřiny, a *gvardian* s jinými mnichy začal zpívati nešpor; po nešpoře všickni jsme szuli obuv, a vzali po svíci rozsvícené, a touž jako předešle cestou jsme šli do kaply, v které se Kristus pán naroditi ráčil; a tu *gvardian* začal *Magnificat etc.*, totiž: „Velebí duše má hospodina“ atd., až do konce zpívati, a my po něm, až došedše do kaply před oltář, tu jsme klekli. *Gvardian* pak přistoupiv k samému oltáři, některé modlitby říkal; potom jsme začali zpívati letanii, a vyšli z kaply nahoru do kostela velikého, v němž jsme třikrát okolo kůru obešli, až zase do kostela svaté panny Kateřiny jsme se navrátili a tu ostatek letanie dozpívali, a tím spůsobem pout Betlémskou vykonali.

Dříve pak, nežli závírku kapitoly učiním, vypsání Betléma i také kláštera položiti chci.

Bethlehem na česko se vykládá „dům chleba“, proto že jest

Digitized by Google

v znamenitě hojném kraji; v podobenství [1]) pak, že se v něm syn boží, ten pravý živý chléb nebeský, kterýž s nebe sstoupil, naroditi ráčil, jakž sám o sobě svědčí. *Joh.* 6. Sloulo to město před časy Efrata, to jest „úrodné", kteréž od ženy Kálefovy, jíž Efrat říkali, jakž někteří smýšlejí, tak nazváno bylo. *Hieron. in Psal.* 131. V pravdě jest vůkol něho položení pěkné a posavád stodolou Jerusaléma slouti může. Leželo v pokolení Judovu, pročež jmenuje se *Bethlehem* Judovo, pro rozdíl od jiného města, kteréž také *Bethlehem* sloulo a leželo v pokolení Zabulon. *Jos. cap.* 19. Leží od Jerusaléma k straně polední, na jednom dosti vysokém vršku na dýl, tak že se dlouhost jeho od východu až k západu táhne, a se všech stran úzké jest. Sumou, v té zemi okolní neviděl jsem tak rozkošné a všech úrod zemských od ovoce, obilí a vína hojné cesty, jako tato z Jerusaléma až do Betléma, a odtud málo něco dále byla; neb se tu v půl míli české hory Judské pusté, skalnaté a neúrodné začínají; tak že tam člověk nad tou neobyčejnou hojností velikou radost srdce pociťuje, a zdá se, jakoby se v tom kraji narození spasitele svého znovu rodil; vedlé všech těch úrod, kteréž ještě podnes jako narozením takového dárce všemohoucího Krista pána občerstvené jsouc, vděčnost jakouž takouž k většímu probuzení nás k dík činění prokazují.

Z toho města pošel, a v něm bydlel i pochován jest onen Ebzan aneb Abesan, soudce Israelský, kterýž měl třidceti synův a třidceti dcer, kteréž všecky za živobytí svého oženil a rozevdal. *Judicum* 12. Odtud byl *Elimelech*, kterýž do země Moabské z příčiny hladu odšel a tam sobě syn jeho Ruth za manželku pojal, kteráž po smrti jeho s svou švegruší do Betléma přišla a *Booza* sobě vzala, s ním *Obeda* zplodila; od nichž *Isai*, otec krále Davida, sám král David a předkové Krista pána podlé těla pošli; jakož potom také Betlém sloulo město Davidovo, že v něm týž král David narozen a vychován byl, a tu v horách Judských a vůkol města stádo otce svého pásl. 1. *Reg.* 16. Sv. Jeroným *in loc. Hebr.* píše, že za jeho časův ještě hrob *Isai* a předkův některých krále Davida stál. Vedlé čehož hodné učiněno jest, aby sloulo vlast [2]) Krista pána a nejpřednějších předkův jeho, jakž to všemu křesťanstvu povědomé jest. *Ruth.* 14. *Mich.* 6. *Math.* 1. 2. *Luc.* 2.

Po smrti krále Šalomouna Roboam, syn jeho, to město nákladně vystavěl a ozdobil. 2. *Paral.* 11. Ale častokráte při zká-

---

[1]) u figůře. [2]) *patrin.*

Digitized by Google

zách Jerusaléma pobořeno bylo a chatrné bývalo, až i *Micheas* 6. prorokoval: „A ty Betléme Efrata maličký jsi mezi tisíci Juda.“

Za držení křesťanův Gotfrid z Bullionu a bratr jeho *Balduin* to město nad jiná opravovali, a v něm nejprvé biskupství a biskupa vyzdvihli, jemuž pod správu Aškalonitskou církev a mnohá jiná města oddali. *Vilh. Tyr.* 11. *bell. sac. c.* 12. *et* 12. *bell.* 13. *etc.*

Nyní zajisté ovšem chatrné jest, že sotva ves býti může, domy v řeceninách porůznu, místem toliko jeden sklípek neb jeskyně pod zemí; Arabům a křesťanům *della cintura* za příbytek jest. Nebo z většího dílu tam křesťané *della cintura* bydlejí, a dovoleno sobě mají vinice štípiti a víno prodávati, sic žádný Turek, netoliko pro zákon, ale i pro přísnou vrchnosti své zápověd, té svobody, ačby rád chtěl, nemá; o čemž doleji dotknu. A však vedlé přísloví: čím lepší země, tím horší obyvatelé, nachází se to při nich pravdivé. Nebo velmi nebezpečno jest mezi nimi v Betlémě a vůkol obcovati; jest-li že sami člověka nepřepadnou, aspoň ho jiným okolním Arabům v horách prozradí, a potom se s nimi o loupež rozdělí.

Klášter Betlémský na konci východním [1]) města leží, tu kde někdy zdi městské stály, a bylo stavení veliké a nákladné, že se posavád jako nějaká pevnost z daleka býti zdá. Na větším díle nyní pustý jest, pro malý počet osob v něm se zdržujících; nebo toliko *gvardian* sám šestý s mnichy v něm bydlí; jsou řádu sv. Františka a Jerusalémskému *gvardianovi* poddaní, a od něho svých všech potřeb dostávají. Tehdejší *gvardian* Betlémský rozený Francouz, a mniši všickni Vlachové byli.

Při tom klášteru byla někdy velmi pěkná věže, a něco jí ještě stojí; s té se mohlo spatřiti položení města *Hebron* i krajiny vůkol *Mambre*, a mimo Betlém také k nim cesta z Jerusaléma vede.

Bylo pak město *Hebron* (v naší řeči slove „společnost“ neb „účastnost“, latině *participatio*, snad pro duchovní obecenství s největším patriarchou Kristem pánem) nejstarší v zemi *Canaan*, na vrchu rozkošném v pokolení Juda ležící.

Sloulo jináče *Kiriath Arba*, totiž „město čtyř mužův“, proto že v něm čtyři patriarchové pochováni jsou, totiž Adam, Abraham, Isák a Jákob; item Eva, Sára, Rebeka, Lia atd. Aneb jináč vykládá se „město obrův“, proto že v něm obrové velicí bydleli, kteréž synové Israelští pobili [2]). *Jos.* 15.

---

[1]) špici východní. [2]) pomordovali.

Digitized by Google

Založeno bylo od zlořečeného Kánana, od něhož pošli Gethejští, a ti je za času Abrahama, u nichž byl pohostinu, jako i Isák a Jákob, drželi. *Genes.* 13.

Když Josue zemi *Canaan* opanoval, mělo svého zvláštního krále, jehož synové Israelští oběsili, a město Kálebovi za dědictví dali, kterýž z něho svobodné kněžské město učinil. *Jos.* 20.

Král David v něm nejprvé na království byl korunován, a v něm sedm let panoval. 2. *Reg.* 5.

Do toho města chodívali Židé navštěvovati míst a hrobův, kde patriarchové leželi, a tam modlitby konali, jakož i Absolon pod tím zámyslem [1]) svou zradu proti otci svému tam konal. 2. *Reg.* 15.

Za času křesťanův stolice biskupská v něm byla. Nyní jest pobořené, však souditi se může po těch pozůstalých ríceninách, že slavné a veliké město býti musilo.

Jest však od starého *Hebronu*, v pěkném a úrodném údolí, nový *Hebron*, ves chatrná, a leží okolo jeskyně, kde hrobové patriarchův jsou.

To údolí sloulo před lety *Mambre*, v němž také Abraham pod stany bydlel, a tu anděly jdoucí, aby Gomoru a Sodomu vyvrátili, k sobě na nocleh přijal, jim pod velikým dubem, jakž jej 70 vykladačů jmenují, aneb *terebinthem*, jakž *Josephus* píše, nohy myl; od čehož potom dotčený strom od mnoha časů až do panování císaře Konstantina Velikého ctěn a příliš vážen byl, tak že pod ním veliké modlářství a kouření Židé i pohané činívali, až jej sv. Helena zazditi a podlé něho kostel vystavěti dala, s přísným poručením císařským k biskupu Jerusalémskému, aby tu modlářství vykonávati nedopouštěl, jakž to obšírně *Nicephorus* 8. *Eccl. hist.* 30. pokládá. *Hier. in epist. Paulae, in loc. Heb.*

V tom údolí jest ta dvojitá jeskyně od Abrahama za 400 lotů stříbra koupená (*Gen.* 23.), v níž pohřbeni leží jmenovaní patriarchové, a jakž *Josephus* píše, hrobové jejich z mramorového kamene velmi pěkně a nákladně uděláni byli. Nad tou jeskyní potom křesťané kostel pevný vystavěli; ale Turci sobě z něho *meschit* a pevnost udělali, žádnému křesťanu ani Židu tam jíti nedají, než toliko ke dveřům přijíti a skrz ně do kostela, a dále nic, hleděti dopustí; ale pro temnost jeskyně z tak daleka nic se spatřiti nemůže, ačkoli plno lamp tam dnem i nocí hoří; a když do Mechy z země Syrské a okolní po zemi putují, obyčejně se tu zastavují

---

[1]) fortelem.

Digitized by Google

a své obřady [1]) při těch hrobích vykonávají. *Vilh. Tyr.* 2. *bell. c.* 3. 15. *bell. sac.* 6. *Breidenb. Brocard. Salign.* a *Vitriac. etc.*

My jsme tam nesměli jíti, pro veliké nebezpečenství od množství Arabův, kteříž pro úrodnost kraje tu vůkol se drží, a velmi ukrutně s poutníky zacházeti obyčej mívají. Ale již se zase k cestě navrátím.

Naposledy jsouc hotovi do Jerusaléma se navrátiti, složili jsme se vespolek po několika dukátích, a je jsme *conventu* za dobré chování darovali. Po té rozžehnavše se vsedli jsme zase na naše osly, okolo dvou hodin před večerem, a v samý večer do Jerusaléma jsme přijeli.

Kapitola 36.

O vyjití našem k spatření údolí Siloě a některých jiných míst okolních.

V pondělí den památky povýšení sv. kříže, to bylo 14. dne měsíce Září, ráno vstavše šli jsme do kostela, a tam zpěvavou mši a některé čtené slyšeli. Okolo nešporův vyšel s nami *vicarius* z kláštera, a vedl nás skrze město branou Joppenskou dolů pod horu Sion, tou cestou, kterouž jsme do Betléma jeli, vždy mimo rybník Bersabe na levou ruku, až jsme téměř horu Sion obešli, a přišli k hoře *Eroge*, proti hoře Sion k západu se začínající od hory Gihon, tak že se téměř jedna býti zdá, i od mnohých spisovatelův [2]) za jednu a túž (ale nevlastně) se drží. Nebo Gihon pokládá se k západu města, tento pak vrch k poledni se klade, a bylo pod tímto mezi Sionem a nimi údolí *Benhinnom*, o němž teď doleji oznámím.

O tom vrchu píše *Josephus ant. lib.* 9. *c.* 11., že za časův Oziáše, krále Judského, kterýž se chtěl úřadu kněžského ujímati a kněžím Aronovým v něj sahati, vzav na se oděv kněžský do svatyně všed, tam chtěl zápalem vonným na oltáři páně kaditi, a tak tehdáž pro ten jeho všetečný skutek že jest veliké zemětřesení státi se mělo, skrze něž tento vrch polední na dvé se rozstoupiti, a jedna polovice až k vrchu pohoršení na východ postoupiti, a druhá na svém místě zůstati měla, sám pak král malomocenstvím raněn byl; o čemž čteme v 2 knihách *Paral.* 26. kap.,

---

[1]) *ceremonie.* [2]) škrybentův.

Digitized by Google

a směřuje k tomu zemětřesení a vrchu rozdělení Zachariáš prorok v 14. kapitole. *Amos.* 1.

Na ten vrch lezli jsme dosti příkře po skále a kamení, až něco málo přes polovici vrchu, tu jsme k jakémus zdí obehnanému místu čtverhranému, na 15 noh vysokému přišli; nahoře zevnitř jest klenuté, do 20 krokův široké a 11 dlouhé; vnitř, jakž zprávu dávali, 50 noh široké a 72 dlouhé býti má; však na vrchu že se po něm rovně choditi může. Na to klenutí jsme vylezli a viděli, že jdou do něho skrze klenutí veliké čtverhrané díry, jichž jsem devět načetl, ale sedm toliko otevřených jest, a skrze ty díry čisté světlo dolů jde.

Do toho místa nemůže se jinudy nežli těmi děrami jíti, skrze něž se musí po žebříce aneb jináč lézti. A vůkol té ohrady jest kus čistého pole, o kterémž obojím oznamoval nám *vicarius*, žeby sloulo pole *Hakeldemach*, totiž „pole krve“, kteréž od Židův za 30 stříbrných koupeno bylo, za něž Kristus pán od Jidáše zrazen a prodán byl. *Mat.* 27. To že až posavád oddáno jest pohřbu poutníkův, jakož pak z počátku k tomu cíli koupeno bylo; a sv. Helena dala ho ten díl pro samé poutníky obezdíti, a ostatek ho pro jiné křesťany zanecháno. Však na ten čas netoliko poutníci, ale i domácí všelijakého náboženství křesťané tam se pochovávají, když toliko některý dukát *sangiachovi* aneb *cadi* Jerusalémskému za to dají, krom Vlachův, Španělův a Francouzův, kteříž se na hoře Sion v místě výš oznámeném kladou.

Těmi děrami hleděl jsem dolů, a tam viděl mnoho kostí lidských, a některé osoby plátnem obvinuté a obalené, nevím celé-li čili nic; kdež také mnoho myší semotam běhalo.

O té zemi divnou věc rozprávějí, že v ní každé tělo mrtvé a zvláště poutnické do 24 hodin zpráchniví, že toliko samy kosti neporušené zůstávají; a té moci že ani jinde, kam přivezena bývá, netratí. Jakož prý zavezeno té země mnoho do Říma na jeden hřbitov [1]), kterýž podnes slove *campo santo*, to jest „svaté pole“, při vrchu Vatikánském; a tu že žádného Římana v sobě netrpí, ale jej v noci zase nad hrob vyvrhne, než toliko přespolní, zvláště z Německého národu, ty ve 24 hodinách že v prach se obrací. O čemž mnoho historikové Římští vypisují. To místo od Jerusaléma na půl míle vlaské leží.

---

[1]) krchov.

Digitized by Google

Odtud jsme šli 80 krokův dolů proti půlnoci, a přišli do dosti veliké jeskyně, v samé skále tesané, a z té díra, skrz niž se do druhé jeskyně menší, kteráž jest proti západu, lézti může.

O těch jeskyních pravili nám, že v nich někteří z učedlníkův Krista pána pro strach židovský, v čas utrpení Krista pána, se skryli. Okolo těch jest několik jiných jeskyněk, a skrz některou se jde do dvou, do tří atd., a mají z nich některé nápodobné býti jeskyni dvojité v Hebronu, o níž nahoře psáno jest.

Jsou tam také mnohé hroby, z nichž jeden vlastně i s jeskyní hrobu božímu nápodobný býti má, totiž, že jest při straně zdi příční do skály vtesaný, a do té jeskyně že jest úzká díra aneb dvéře, kteréž se kamenem zakládaly.

Pravili nám také, že před lety v těch děrách pousteníci a *heremitae* řečtí i katoličtí se zdržovali.

Od těch jeskyní šli jsme dolů s vrchu na 300 krokův skrz údolí *Benhinnom* aneb *Gehinnom*. V tom údolí Židé veliké modlářství provozovali a modlu Moloch z mědi slitou, v podobenství královské osoby s roztaženýma rukama, tu měli; do té dávali živé dítky své, a ohněm tu modlu obkládali a své dítky na prach pálili. 3. *Reg.* 11. 2. *Paral.* 28. 33. *Jerem.* 7. *Actor.* 7. Jakož i král Achas, Manasses a jiní králové Judští své dítky pálili. 4. *Reg.* 16. 21. Pro kteréžto modlářství a ukrutné dětí svých vlastních moření dopustil pán bůh v tom údolí takové krve prolití na lid Jerusalémský skrze Assyrského krále, že na tisíce těl mrtvých v něm nepochovaných leželo, ptactvu a zvěři k sežrání; od čehož nesloulo prvním jménem, ale bylo nazváno „údolí zabíjení“. Isaiáš 30. Jeremiáš 7. 19. 32. kap.

V tom údolí rozkošné zahrady a rybníky byly, studnice Siloë a potok Kidron k straně východní skrze ně tekly a velmi rozkošné je dělaly, až i zahrada královská tam byla, v kteréž byla studnice *Rogel* a kámen *zoëleth*, o nichž se častá zmínka činí. *Jos.* 15. 18. 2. *Reg.* 17. 3. *Reg.* 1. *Cant.* 4. 4. *Reg.* 25. *Jer.* 39. 52. *Josephus* 7. *antiq.* 15. *et* 9. *ant.* 11.

My tehdy přišli jsme k jakés čisterně bez vody v samé skále vytesané; o té nám pravili, že to jest ta, o níž v 2. kn. Machab. v 1. kapitole zmínka se činí, že když byli Židé do Persie zajatí, oheň z oltáře tam dali a kamenem díru přikryli; až po mnoha letech, když se z zajetí vrátili, o tom v pamětech tejných poznamenáno nalezli, kdeby ten oheň skrytý byl, že ho hledali, ale žádného ohně nenalezli, než toliko vodu shustlou; té nabrali a

Digitized by Google

oběti na oltáři ní polili, kteráž z sebe u přítomnosti lidu oheň dala, a tu zase ohně svatého k službám chrámovým dosáhli. To jest ta čisterna v zahradě královské kamenem *zoëleth* zakrytá, jakž jsem teď málo výš napsal.

Odtud jsme šli 400 krokův blíže k Jerusalému, a přišli k jakýms starým zdem; u těch jest místo čtverhrané obezděné, nápodobné sádce malé, v níž voda byla, a do té sádky z skály hluboce do vnitřka vytesané teče. O té studýnce a vodě pravil *vicarius*, že jest studénka Siloë a rybníček neb kupadlo Siloë.

Ta studnice vychází z hory Sion proti východu, vodu zdravou, libou a čistou má, a jde z ní potůček do potoka Kidron. Tu studnici dal spraviti král Judský Ezechiáš (4. *Reg.* 18.) a *Sellum*, syn Choloziášův, kníže Židovské (*Nehem.* 3.). V té studnici Kristus pán onomu z přirození slepému, pomazav mu prvé oči blátem, velel sobě oči umyti, což jakž učinil, prohlídl a zdráv učiněn byl. *Joh.* 9. Na kterémžto místě okolo té studýnky stál před lety pěkný kostel, nazvaný: „spasitele osvěcujícího“; ale nyní jest pobořený, a ty staré zdi svrchu dotčené ještě od něho zůstávají. *Niceph.* 8. *c.* 30. Před zkázou Jerusaléma všecky vody i tato studnice téměř vyschly, proto že se z nich voda prodávala; a jak *Titus* město oblehl, v takové hojnosti z ní voda tekla, že hovadům, a všemu vojsku, i k zavlažování zahrad postačovala. *Joseph.* 6. *bell.* 6. Ta voda z té studnice jest od pohanův velice vážená, a podnes skutkem to poznávají, že jest jim velmi prospěšná, a jakž *Salig. tom.* 10. *cap.* 1. píše, že pohanům, kozlem smrdícím, od smradu pomáhá, v níž se oni hned z dětinství pro tu věc mýti obyčej mají.

Od té studnice šli jsme proti poledni 80 krokův, a přišli k jakémus starému a velikému štěpu samotně pod vrchem stojícímu, okolo něho dole jest okrouhle kamením obkladeno; o tom pravili, že na tom místě Isaiáš prorok, kterýž do 70 let v Jerusalémě prorokoval, z rozkazu krále Manassesa, pilou na dvé přetřín byl. Mezi tím kamením mají Turci obzvláštní kámen ven nad jiný vystavený, u toho se modlívají a své náboženství, jakoby tu *meschit* byl, konají. A drží za to, že tu dotčený prorok pochovaný leží. *Hier. arg. in Esaiam*, *Brocard. it.* 6. *Breid.* 6. *Julii.*

Ten vrch, pod nímž ten strom stojí, jest „Hora zhoršení“ nazvaná, a leží od Jerusaléma k poledni východnímu, blízko hory Olivetské. Na té hoře král Šalomoun v své starosti dal vystavěti chrám modlářský svým ženám, v kterémž se i sám klaněl. 3. *Reg.* 11.

Digitized by Google

Nedaleko od toho stromu Isaiášova viděli jsme hrob čtverhraný, z pouhé skály vytesaný, a od skály vrchu, z něhož dělán jest, na šest noh oddělený, okolo toho čtyrmecítma sloupův dílem Dorickým z též skály stojících, a na těch dva kameny jako pavláčka [1]) vycházející a pěkně vytesávané, na nichž stálo kus skály, na spůsob diamantu špičatého vytesané, bodem [2]) k nebi obráceným, a vůkol něho veliké hromady malých kamení.

O tom hrobu pravili, že jest jej sobě Absolon, neposlušný syn otce svého Davida krále, za živobytí svého ustavěti dal, v němž (ač trojím kopím na stromě prohnán byl) však předce pochován býti měl. 2. *Reg.* 18. *Joseph.* 7. *ant.* 10. To pak kamení drobné že Turci a jiní pohané, na znamení jich proti němu mrtvému zlobivosti a potupy, pro jeho protivení se otci svému, kdykoli tudy chodí, házejí.

Blízko toho jest jeskyňka v skále vytesaná, vně nad děrou pěkně Korintským dílem otesaná; v té, pravili, že král Manasses, a jiní, že král Josafat pochován byl.

Odtud obrátili jsme se k údolí Josafat, a coby mohl dvakrát z lučiště dostřeliti, přišli jsme k jakési studýnce, pod vrchem ležící; do té jsou dvéře proti východu, skrz kteréžto jsme šli dolů šíjí v skále vytesanou, po mnohých stupních kamenných, a teprv hluboko dole jest dotčená studénka čisté a čerstvé vody; z ní jsme pili, a zdála se tak chutná býti, jakobychom mléko čerstvé pili. O té pravili, žeby sloula studénka *Rogel*, o níž jsem nahoře zmínku učinil.

Vyšedše nahoru, šli jsme podlé potoku Kidronu proti půlnoci údolím Josafat, a po té vrchem nahoru k městu do brány sv. Štěpána, a v městě jsme se obrátili na levo proti straně polední, až jsme nedaleko cesty k jakémus čtverhranému zdmi obehnanému místu došli.

V té ohradě viděli jsme jako sádku nějakou čtyř loket hlubokou, okolo 20 krokův dlouhou a 12 širokou, s jedné strany leží při zdech náměstí [3]) kostela Šalomounova, s druhé při zdech městských, a dvéře má naschvál vyzděné; do té se jde po stupních dolů, když voda jest, aby se bráti mohla. Tehdáž v ní nebylo nic vody, než v jednom místě drobet bláta, a místem trávu zelenou znáti; ale že časem zimním tam bývá.

O tom pravili nám, že sloul a ještě sluje židovsky *Bethesda*,

---

[1]) krancle. [2]) špicí . . . obrácenou. [3]) placu.

Digitized by Google

totiž „dům vylévání“, proto že se tam vody dešťové vylévaly, česky „rybník bravní“. Ten král Šalomoun pro potřebu chrámu udělati dal, aby v něm ovce k obětem od nečistot vypírali. *Cant.* 4. *etc.* Toho rybníku voda bývala jistých časův do roka zakalována a pohnuta, a kdo po tom pohnutí nejprvé do vody se dostal, ten se na každou nemoc (byť jak chtěla nezhojitelná byla) i hned zhojil. Vedlé čehož potomních let, za časův Krista pána, okolo toho rybníka byl dům vystavený, a vůkol něho pavlače byly, tam nemocní na těch pavlačech leželi, a jakby anděl vodu zakalil, aby buď se sami, aneb cizí pomocí, s té pavlače do vody sebou hodili, na to číhali, tak že ten dům místo nemocnice [1]) byl; jakž toho příklad nacházíme na jednom od Krista pána uzdraveném, kterýž 35 let nemocný a sklíčený ležel, vždy očekávaje, aby se jednou nejprvé před jinými do té vody dostati mohl: ale po ta všecka léta toho se mu dostati nemohlo, proto že sám sebou hnouti nemohl, a jiný žádný mu pomoci nechtěl, až jej Kristus pán té práce zprostil. *Joh.* 5.

Josephus píše, že ta voda bývala co krev červená. *Joseph.* 6. *bell.* 6. Svatý Jeroným svědčí, že za jeho časův místem červená voda se ukazovala, a ta velmi zdravá byla (*tom.* 3. *de loc. Hebr. lit. B.*).

Odtud šli jsme přímo skrze město, a přišli k večeru do kláštera do našeho příbytku [2]), a tu jsme přes noc odpočívali.

Kapitola 37.

O vyjití našem do kláštera sv. kříže, odtud navrácení se do kláštera sv. Salvátora; a o druhé chůzi do kostela hrobu božího, až i o hostině, kterouž [3]) jsme konventu připraviti dali.

V úterý po památce povýšení sv. kříže, to bylo 15. dne měsíce Září, ráno když bylo po mši, *vicarius* s trucelmanem a my poutníci šli jsme pěšky ven z města skrz bránu Joppenskou k západní straně, na půldruhé míle vlaské od Jerusaléma, cestou rozkošnou mezi vinicemi a zahradami, až do jednoho kláštera, „sv. kříže“ nazvaného.

Když jsme před dvéře nízké, plechy železnými obité přišli, na ty *vicarius* kamenem zatloukl; kdežto nám otevřeli a nás do

---

[1]) špitála. [2]) lozumentu. [3]) pankétu, kterýž.

Digitized by Google

kláštera pustili. I šli jsme do kostela dosti prostranného a pěkného, klenutého a kamenného, až k oltáři, kterýž na východ stál, a ten obcházejíce (neb se vůkol něho jíti může) ukazovali nám pod ním díru, a v ní kmen stromový, jejž pravili palmovým býti, a z toho že díl kříže Kristu pánu odťali a udělali. Ačkoli někteří píší, žeby kříž Krista pána z čtverého dřeva udělán býti měl: totiž peň [1]) do země z cedrového dřeva, aby neshnil; to což z země vycházeti mělo až na výš, z cypřišového, proto že vysoký a rovný strom jest; příční kus z palmového, aby se proroctví písně Šalomounovy naplnilo: „Vstoupím na palmu, a natrhám ovece jejího“ (*cap.* 7.); nápis [2]) pak z olivového udělán byl. ***Montevilla, Johan.*** Schwallart a jiní.

V tom kostele byly malované osoby některých patriarchův, prorokův a apoštolův, při nichž jména jejich napsána byla; ale málo se jich vlastně pro starost přečísti může.

V tom klášteře jsou křesťané *Georgiani*, vlasky ***Zorzani***, o nichž níže psáno bude, kdež také svého biskupa stálým bytem mají a před útisky pohanskými bezpeční jsou; nebo ačkoli neveliký jest, však velmi tlusté a vysoké zdi má.

Ten jejich biskup nás přívětivě přivítal, jakož potom, když jsme klášter spatřili, nám fíkův a vína v hrozních čerstvého dal; my pak majíce k tomu s sebou přinešený chléb, sýr a víno, tu jsme chvílku poseděli a posnídali, potom zase jim poděkovavše, do Jerusaléma okolo poledne jsme se odtud navrátili.

V čas nešporní *gvardian* s mnichy, a z nás tří poutníci toliko, jmenovitě pan Heřman Černín, pan *Antonio Donato* a já třetí, vyšli jsme z kláštera přímo před kostel hrobu božího, a tu jsme Turky na nás očekávající, aby nám dvéře kostelní otevřeli, shledali; neb to před tím dnem *gvardian* skrze trucelmana objednal. A však dříve nežli nás do kostela pustili, od každého z nás o polovici méně, nežli jsme ponejprvé dáti musili, totiž toliko pět dukátů vzali, krom mnichů, totiž sv. Františka bosáků, kteříž po všem tureckém panství nic nedávají. Jiní duchovního řádu, jakéhokoli náboženství, polovici toho, co jiní světského řádu křesťané, berní a daní tureckých platiti musejí. Kdoby pak chtěl, aby za mnicha řádu sv. Františka prošel, toliko pleš sobě na hlavě udělati dá, bude za takového přijat; však byl-liby od koho Turkům prozrazen,

---

[1]) štok. [2]) tytul.

Digitized by Google

bez milosrdenství život ztratí, a to u nich obyčejnou ukrutností na kůl za živa vbit bude.

Přijavše peníze počtli nás všecky pořád, a pustivše nás do kostela, v něm nás zavřeli. My pak šli jsme nejprvé před kapličku hněvu božího, a klekše pomodlili jsme se. Odtud povstavše šli jsme do kaply blahoslavené panny Marie, v kteréž podobně, jak jsme do ní vešli, modlitby naše jsme vykonali.

Potom *gvardian* s mnichy začali zpívati *complet*, po vyzpívání ho šli jsme s processí vnitř vůkol kostela, bosýma nohama po místech svatých po pořádku s týmiž ceremoniemi, totiž s zpíváním hymnu a s svící hořící atd., krom že se s námi na každém místě *gvardian* dlouho nezastavoval, a o každém místě řeči obzvláštní jako při prvnější processí nečinil.

Po processí chodili jsme semotam po kostele, jej vedlé vůle své spatřujíce. Potom zavolali nás mniši do *refectorium*, s nimiž jsme trochu salátu a chleba pojedli, a po nápitku [1]) vína se napili, a brzo na odpočinutí do výš vypsaného sklepu se odebrali.

V středu den památky svaté Lidmily, to bylo 16. dne měsíce Září, ráno jak se počalo rozednívati, přišel pro nás *vicarius* do sklepu, s kterýmž jsme ven do kaply blahoslavené panny Marie vyšli, a odtud se *gvardian* se všemi mnichy a námi nahoru do kaply *Calvariae* aneb *Golgata* vedl, kdež na se *vicarius* roucho mešné vzal, a my stáli bosýma nohama, majíce svíce hořící v rukou; přistoupil pak k oltáři, který naproti východu stál, při straně polední, na místě, kde Krista pána na kříž přibíjeli, a tu nám mši četl. Po mši *gvardian* na se jiné mnohem pěknější roucho mešné vzal, a šel s námi odtud dolů do kostela až k jeskyni hrobu božího, kterouž jsme, mniši napřed, *vicarius* s *gvardianem* za nimi a my zadu, pořádně po třikráte vůkol obešli, zpívajíce hymnu nahoře dotčenou [2]).

Potom všel *gvardian* do jeskyně se dvěma mnichy, z nichž jeden epištolu a druhý evangelium zpíval. Byl pak na hrobě božím přistrojený oltář, na němž *p. gvardian* mši sloužil, a my mezi mnichy vně před kapličkou hrobu božího latinskou mši zpívali.

Když bylo po pozdvihování, vedl jednoho každého z nás tří popořád *vicarius* do kapličky před oltář hrobu božího, a tu nás *p. gvardian* s mnohými ceremoniemi (jakž to v obzvláštní kapitole níže poznamenám) na rytířství hrobu božího pasoval a světil.

---

[1]) truňku. [2]) položenou.

Digitized by Google

Po vykonání toho všeho vyšli jsme zase ven do velikého kostela, a tu s svícemi hořícími opět po třikrát kaplu hrobu božího obešli a *Te deum laudamus* zpívali, až se čas domův navrácení přibližoval, v kterémž přišli Turci a nám kostel zase otevřeli, a jednoho po druhém čtouc, na dvorec [1]) před kostel vypustili, a to bylo okolo času poledního. I vracovali jsme se s radostí do kláštera, a tu s chutí obědvali, a ten den v klášteře zůstali.

Ve čtvrtek po památce sv. Lidmily, 17. dne měsíce Září, my tří v nově pasovaní rytíři, majíce o tom zprávu, žeby ten obyčej byl, že novotní rytíři *conventu* nějaké hody a hostinu [2]) přistrojiti dávají, také jsme se na tom snesli, že se podlé obyčeje toho zachovati chceme. Pročež uznavše k tomu *vicaria* nejpříhodnějšího pro známost a vzáctnost jeho býti, dožádali jsme se ho za radu a pomoc k shotovení potřeb k takovému kvasu náležejících. O čemž on nám o všem upřímně, co a jakby to býti mělo, oznámil a to shotoviti připověděl, tak že jest se toho daleko méně, nežli jsme na to pomysliti uměli, vyhledalo; načež jsme mu koliks dukátů dali, a on za ně kuřat, slepic, koroptví (kteréž po třech majdyních, to udělá 8 krejcarů, bral) a jiného masa a ovoce všelijakého nakoupil, a to vše v kuchyni konventské připraviti dal.

Přede vším zvali jsme *gvardiana*, všecky mnichy i naše čtyry spolutovaryše, a je povolné shledali; přes to *gvardian* poručil své víno dáti, věda žebychom tak dobrého v Jerusalémě dostati nemohli.

O polednách, když čas obědu byl, od mnichů na třech tabulkách aneb štocích dlouhých v *refectorium* přistrojeno bylo, a přišed *pater gvardian* a jiní hosté, od nás přivítáni byli; kdež se *p. gvardian* s *vicariem* a jedním starým mnichem (kterýž před ním *gvardianem* byl) za jednu tabulku posadil, za druhou mniši, a my poutníci za třetí jsme se posadili.

Po té nám nosili jídlo na malých miskách, každému obzvláštně na jiné misce, začavše maso vařené, až i pečité, a to každému po jedné koroptvi, po kuřeti, a co tak drobného bylo po jednom kusu (že se každý dobře najesti mohl a najedl) dávali.

Mezi tím byli jsme všickni dobré mysli, a v tom *conviciu* sobě dobře (neb na nás nepršelo) poseděli, proti některých starých radě a učení, kteříž hody společné zavrhovali a haněli. Jako císař *Augustus Octavianus*, ten zvání jednoho k druhému pro

[1]) plac. [2]) pankét.

Digitized by Google

jídlo zapověděl, ale kdoby koho poctiti chtěl, tomu jídlo poslati a jemu je darovati měl, a to proto, že prý, jakož při hře obyčejně se bohu zlořečívá, tak při hodech o lidech nepřítomných se zle mluvívá. *Svetonius Tranquillus. Cicero* píše, že *Cato censor* soudil, že kdo jde k druhému k jídlu, svou svobodu tratí, pochlebuje a mnoho proti své vůli činí, čehož člověk srdce udatného podstoupiti nemá. *Aeschines*, řečník slavný, propověděl, že tři věci člověka chvály hodného činí, totiž: když kdo rád a s chutí do kostela chodí, na vojnu z potřeby, ale na hody ani dobrovolně ani z přinucení nechodí.

A však naproti tomu všech vlídných, ctnostných a dobrou správu a vládu [1]) zachovávajících národů ten obyčej byl, že netoliko obecních a obzvláštních hodův a kvasův nezapovídali, ale je nařizovali, odkudž v Říši (nad niž těchto časův správnějších obcí není) sbornice cechův neb pořádkův [2]) a jiná místa k společným shledáním a poseděním vystavená pošla. Nebo jakož se pokrmem a nápojem tělo posilňuje, tak duch a mysl svými krměmi, kteréž při tom obyčejné bývají a býti mají, totiž rozprávkami příhodnými, přátelskými a poctivými se občerstvuje, a od zlých aneb těžkých myšlení, hněvu, svárův atd. se vyprazdňuje, a z toho známost, přátelství a dobrá vůle, jakž o tom mnoho staří psali, pochází. *Plutarchus convival. quaest.*, *Athenaeus* a jiní.

Národ Francký nad jiné tu chválu od dávních časův měl, že přátelé, příbuzní a známí často své doma přistrojené krmě k jednomu snášívali a spolu s radostí (s mnohým přitom rozmlouváním a kratochvílením) večeřívali, jakž se to posavád u nich skutečně a chvalitebně plní.

Kdo o kvasích a hodech pěkné rozpravy a zákony [3]) věděti chce, ten sobě *Stephani Gvazzi convivium casalinum*, *Mensam philosophicam*, *de symposiis*, a jiné knížky o tom vypisující přečísti může.

Kapitola 38.

O spatřování některých míst vně za městem, a strojení se na cestu.

V pátek po sv. Lidmile, 18. dne měsíce Září, vstavše ráno nejprvé do kostela, potom když čas byl, k obědu jsme šli. Okolo ne-

---

[1]) regiment. [2]) zünftstuben. [3]) *discursy* a *leges*.

Digitized by Google

šporů vyšli jsme s *vicariem* a dvěma mnichy ven z města branou Joppenskou, a od brány obrátili jsme se k pravé straně proti půlnoci a šli na díle vedlé zdí městských, kteréž nám po pravé ruce byly; potom jsme se mezi vinice, až k místu okolo míle vlaské od města, do jakéhos dolu aneb jámy dosti hluboké a široké, nápodobné jakoby tu někdy lom kamene byl, dostali; do kteréž když jsme sešli, uhlídali jsme v ní dva Araby a jednu starou babu arabskou státi. Ta se na nás nejvíce potřásala a kamení chápala, chtíc nás odtud odehnati; ale my jsme ji, i ty dva Araby, koliks majdyny spokojili a pěkně odtud vybyli.

Tu v témž dole jest při samé zemi díra proti východu, nízká a úzká, sotva co člověk po břiše prolezti může, a jest z samé skály vytesaná; kdež jsme koliks svěc, které jsme s sebou přinesli, rozsvítili, a do té díry na tři lokty zdýlí při zemi rovinou, jeden po druhém po břiše, hlavou napřed, proti západu lezli, až jsme se tam všickni dostali, a spatřili vnitř sklep okrouhlý, veliký a vysoký, z samé skály vytesaný, z kteréhož se do jiných malých sklípků dveřmi, kteréž vůkol a vůkol jsou též z samé skály vytesané, chodí.

V těch sklípcích stojí hrobové z kamene velmi pěkně tesaní, někteří od země půldruhého lokte zvýší a půlčtvrta zdýlí, a zase někteří větší i menší; mezi nimiž byli někteří svrchu otevření, v kterýchž jsme kosti a těla zpráchnivělá viděli; a v některých nádoby pěkné s přikryvadly, obé kamenné, do nichž popel z pálených těl mrtvých vložený byl, jsme spatřili.

Dvéře při těch sklípcích nejsou vstavené, ale velmi mistrovsky z holé skály jednoho kusu vytesané, při kterýchž není žádného kovu ani dřeva, a jsou malé pídi ztloušti a zvýší jako jiné dvéře; otvírají se tak snadně, že když jeden malým prstem postrčí, otevříti je i zavříti může, kromě že se nezamykají. Takových dveří při těch sklípcích ještě několik bylo; ostatek jich na zemi vyvalených a rozražených leželo.

V tom pak sklepě i v těch sklípcích jest tma, nebo tam žádného okna není, a proto jsme svíce míti musili. A v pravdě jsme se těm hrobům i dveřům, tak nákladně a řemeslně vyrývaným a mistrovsky vytesaným, dosti nadivitř nemohli.

O těch hrobích pravil *vicarius*, že byli králův Judských a Jerusalémských, a v těch že z většího dílu pochováni byli; což dosti k víře podobné, pro spůsob jich královský, jest.

Digitized by Google

Majíce čas vyjíti, prošli jsme skrz ty sklepy ven až skrz dotčenou díru na světlo, neb ve všech těch místech tma jest; a odtud jsme se do kláštera našeho odebrali, pánu bohu děkujíce, že jest nám předsevzaté pouti vedlé úmyslu a žádosti naší požehnati a toto poslední míst svatých shlédnutí v zemi svaté dokonati dáti ráčil. Nebo jsme se tu již déle zdržovati nemínili, ale přestavše na tom, co nám pán bůh v tak krátkém času bezpečně a pokojně dal spatřiti a poznati, dále a jinam, dokud čas sloužil, jsme se strojili. A protož chtějíce odjeti, radu jsme mezi sebou drželi, jakéhoby kdo úmyslu a vůle byl. Některým *patria* a vlast příliš sladká a milá byla, a hrubě jim v hlavě ležela; protož přímo domů z Jerusaléma se strojili.

Pan *Antonio Donato* chtěl do Damašku skrz Samaří a Galilej, a odtud zpátkem do *Tripoli*, až potom domů jeti. Panu Černínovi a mně ležela v mysli *idea* jiných míst svatých a nejpřednějších po zemi Židovské, jako Egypta, hory Sinai atd., a do těch jsme sjeti chtěli. Lampert Nizozemec [1]) v Jerusalémě v klášteře zůstati žádal; neb tak nám na cestě v Cypru ostrově přislíbil, a peněz, na něžby trávil a domů cestoval [2]), neměl.

Tak tedy strojili jsme se co nejdříve vypraviti, a zatím skupovali jsme všelijaké potřeby, obzvláštně od Řekův, Maronitův a jiných křesťanův, všelijaké dřevěné, hliněné a kamenné věci: *Agnus dei* svěcený, křížky, páteře, kapličky na spůsob hrobu božího, z bílé hlíny udělané, a jiná řemeslná díla, jimižbychom přátely doma v vlasti své obdařiti, a sobě některé na památku chovati mohli, jako z hory Tábor, proměnění Krista pána; od čisterny, kde Kristus pán s Samaritánkou rozmlouval; z Nazarétu, kde anděl páně blahoslavené panně Marii početí Krista pána zvěstoval; vody Jordánské; z Jericha z domu Zacheova; z hory *Quarantena*; z Betanie ze tří míst; z místa, kde Kristus pán učedlníky pro oslici poslal; z hory Olivetské, kde na nebe vstoupil; kde se krvavým potem potil; z Getsemane, kde jat byl; z údolí Josafat z několika míst; z studnice Siloë; z údolí *Benhinnom*; z Hory pohoršení, kde sv. Isaiáše přeřezali; z jeskyněk učedlníkův skrýší; od zlaté brány; z hory Sion, z několika míst v sobě obsahujících; z kláštera hory Sion, a co se v něm obsahuje; z domu, kde se sv. Anna a Joachim narodili; z chrámu Šalomounova; z domu Pilátova, a ze všech míst cesty kříže, nahoře jmenovaných; z hory *Cal-*

---

[1]) Nydrlander. [2]) vandroval.

Digitized by Google

varie; hrobu božího; kde sv. Jakub sfat; z pole Acheldema; z hory Gihon; z Emauzu; z hor Judských, kde sv. Alžběta bydlela, a tam píseň „Velebiž“ [1]) od panny Marie zpívána byla; z domu sv. Jana Křtitele; z domu Zachariáše; z Betléma; z jesliček; obřezání Krista pána atd.; z místa Anděl u pastýřův [2]); z *Hebron* a jiných mnohých míst země Svaté; potom z hory Sinai, Oreb; z egyptských míst několika: ty všecky v Jerusalémě se prodávají, a já jsem jich nemálo s sebou do vlasti přivezl a přátelům rozdal.

Také věděti sluší, že na všech těch a jiných tuto nepoložených místech, někde všech, někde na sedm let hříchův odpustkové od *gvardiana* a *vicaria*, s jistými v místech každých činěnými obřady [3]) a říkáním evangelických textův a modliteb, se zvěstují, a z štědrosti i hojnosti hlavy církve katolické za poklad duše všem pravým a věrným katolíkům se darmo a z milosti darují.

Mezi tím, když jsme sobě ty věci spravovali, *Lampertus* nám veselou [4]) až i smutnou hru [5]) svými nespůsoby začal. Nebo uznav, že tu našeho bytu přes dva neb tři dni nebude, dělal se nemocným, a lehv do lůže, stavěl se, jakoby zimnici palčivou a hlavní měl, ledacos před mnichy mluviti začal, a je k tomu, aby ho mezi sebou živili, přivesti usiloval. My nadíle vědouce jeho úmysl, jemu jsme toho přáli, a to, že se mu jídlo do komory posílalo, spůsobili.

A když jsme do komory po večeři na odpočinutí přicházeli, ještě jsme jemu našeho vína (kteréž podlé obyčeje dosti v velké konvici za námi i s sklenicí přinášeli a přes noc nechávali) nedělovali. Ale milý Lampert, snad dlouhým a nepřinuceným líháním přes celý den jsa k tomu přiveden, v noci, když jsme leželi aneb seděli a spolu do některé hodiny rozmlouvání mívali, vstával, a nejprvé se konvicí vína zahradil [6]) a ním se uzdravoval; po té divné trety, tance, šprýmy, skoky atd. provozoval, tak že nám dosti smíchu a kratochvíle působil, zvláště mně, kterýž jsem pro veliké, pálčivé a neobyčejné nežity, jimiž jsem od cesty z ostrovu *Candie* až do té chvíle na těle mém bolestně trápen byl, a v těch velikých horkách jak jim hověti žádnou měrou nevěděl, a do několika hodin na noc usnouti nemohl. A v skutku mnohé směšné spůsoby a moci vína rozdílné, vedlé přísloví a poznamenání starodávního, jsem při něm spatřil. Nebo (prý) první napití [7]) zahání žízeň; druhé dělá rozkoš; třetí pokušení; čtvrté opojuje; páté

---

[1]) *Magnificat.* [2]) *Angelus ad pastores.* [3]) ceremoniemi. [4]) *comedii.* [5]) *tragedii.* [6]) zašancoval. [7]) truňk.

Digitized by Google

hněv vzbuzuje; šesté svár; sedmé třeštění mysli; osmé sen, a deváté nemoc vzbuzuje. Blaze, kdo tomu rozumí a příčin uchází, jakož pak i nebohému Lampertovi z žertu a smíchu žalost pošla. Nebo některé chvíle, dřív nežli mnich, kterýž za námi víno přinesl, dobře z komory vystoupil, Lampert vedlé obyčeje svého sobě vyvstal, a kvapně k vínu s zpěvem v nizozemském [1]) jazyku se uspíšil, tak že mnich něco toho zaslechl, až i gvardianovi o tom o všem oznámil.

Pročež nazejtří přišel k němu *gvardian* a do ohledávání pulsu se mu dal; a uznav, že mu nic nebylo, napomínal ho pěknými slovy, aby již vyvstal a do vlasti se strojil, že s pomocí boží zdravým jest. Ale když se Lampert předce nemocným dělal, *gvardian* k jiným lékům přistoupil, a jemu přísně oznámil, aby se tím netěšil [2]), jakoby tu za příčinou nemoci zůstati mohl, že oni ho přijíti nemohou a nesmějí přes počet již prvé nařízený a doplněný; ale nebude-li chtíti dobrovolně vyvstati, že ho před klášter vynesti a na ulici položiti dá.

Tak nebohý Lampert vol neb nevol vstáti musil, a nás se přidržeti strojil. Načež jiní poutníci jemu krátce všecku naději odňali a jeho se ujíti nechtěli; až jsme pan Černín a já jeho zase na svou práci vzíti a vychovávati musili, jakž o tom níže položeno bude.

Posledního dne bytu našeho v klášteře učinivše poděkování *p. gvardianovi* a všemu konventu z velikého přátelství a dobrého chování, složili jsme se vespolek po několika dukátích a jim jsme je darovali, i co za listy vysvědčovací [3]) a jiné dary jejich od svěcených věcí náleželo, je pěkně spokojili, a nazejtří odjeti hotovi byli.

Zatím pak, nežli k dalšímu předsevzetí putování našeho přistoupím, ještě některé přináležející rozpravy [4]) k zemi Svaté a pouti Jerusalémské tuto položím.

---

[1]) nydrlanském. [2]) netroštoval. [3]) *testimoniales.* [4]) *discursy.*

Digitized by Google

Kapitola 39.

O spůsobu starého města Jerusaléma, jaké bylo od počátku v své celosti a slávě, prvé nežli je Římané dokonce vybojovali a zkazili; což se brzo po na nebe vstoupení Krista pána stalo.

Město Jerusalém leželo právě jako *centrum* u prostřed světa (*Genes.* 48. *Ezech.* 5. *Psal.* 74) na vysokých horách (*Deut.* 32. *Syrach.* 46. *Esai.* 36. *Mat.* 20. *Lucae* 10. *Act.* 8.), prameny vod čistých a zdravých se prýštících (*Gen.* 14. 2. *Paral.* 20. *Psal.* 46. 48. *Strabo Geograph. lib.* 6. *Plinius, Tacitus de bello Judai. lib.* 21.), v zemi úrodné, mlékem a strdí oplývající, Judské aneb Židovské, v údělu [1]) pokolení Benjaminova (*Joseph. de bello lib.* 3. *c.* 2.), jako nějaký zemský a rozkošný ráj, obraz aneb podobenství [2]) onoho budoucího věčného města božího a ráje v nebesích (*Esai.* 45. *Apoc.* 21. *ad Galatas* 4.); město zvolené svaté (*Psal.* 68. *Esaiae* 52. *Jer.* 2. *Dan.* 9. *Tob.* 13. *Nehem.* 11.); podobenství [3]) církve boží (*Joel.* 3. *Ephes.* 1. 5. 1. *Corinth.* 1. 1. *Tymoth.* 2. *Hebr.* 2. *Apocal.* 21. 22.); město pravdy (*Psal.* 85. *Zachar.* 8.), spravedlnosti (*Esaiae* 1. *Jer.* 23.); město hlavní vší země Judské (2. *Samuel.* 5.). Sumou bylo nejšťastnější, netoliko že je pán bůh všemohoucí zákonem a učením svým božským, mocnými a moudrými králi a kněžstvem svatým za staré církve obdařiti ráčil; ale seslav syna svého jediného v těle na svět, v tom městě skrze něho největší divy, nejvíce učení, umučení, ukřižování, z mrtvých vstání, na nebe vstoupení, ducha svatého seslání a skrze evangelium nové církve vzdělání působiti ráčil; jakž to vše v Biblí svaté Starého a Nového Zákona zapsáno máme.

Léta od počátku světa 2023. za času Abrahama patriarchy byl král Melchisedech, ten město Jerusalém nejprvé založil, proto že na tom místě, po porážce učiněné čtyř králův, kteříž Lota, bratra Abrahamova, jali, pánu bohu obětoval, a tu bydlíval (*Gen.* 14. *Joseph. lib.* 1. *ant. Jud. c.* 10. *et lib.* 7. *bell.* 18.); a sloulo tehdáž *Salem*, totiž „Pokoj“ aneb „pokojné“.

Po nemnohých letech opanovali zemi i město Chananejští jináč Jebusejští, od Jebus syna Chanaan aneb Chama syna Noe pošlí, od čehož sloulo, dokud je drželi, Jebus, totiž 824 let, až do ča-

---

[1]) v losu. [2]), [3]) figura.

Digitized by Google

sův Josue, kterýž uvedv syny Israelské do země Chanaan aneb Židovské, krále Jebusejského Jerusalémského zabil.

A však to město za časův Josue nebylo dobyto, a Jebusejští z něho nebyli vyhnáni; nýbrž ačkoli synové Israelští okolní zemi všecku opanovali, nicméně je samé přes tři sta let trpěti musili, až král David, kterýž božskou pomocí hor okolních se zmocnil, je nenadále a silně oblehl.

Bylo za času toho obležení tak pevné, a tak mnoho sobě v něm Jebusejští zakládali, že místo branných mužů [1]) množství chromých, kulhavých, slepých a jináč nedostatečných lidí na zdi městské postavili, s mnohými posměšnými řečmi, dávajíce znáti, že ho takoví mohou obrániti, a že se žádného nebojí. Ale vždy s božskou pomocí přemoženi a z města vyhnáni, a nadíle pobiti [2]) byli.

Město pak od Davida krále opraveno a rozšířeno, na hoře Sion zámek slavný vystaven, stolice královská na něm založena, a za hlavní město všeho království Judského vyzdviženo. Sloulo *Jebussalem*, ale potom místo *b* bylo *r* proměněno, totiž *Jerusalem*, snad od Řekův, kteříž v svém jazyku jmenovali je *Jerosalem* neb *Jerosolyma*, totiž „Chrám pokoje“, aneb „Chrám v Solimě“, pro vznešenost chrámu od krále Šalomouna vystaveného. 2. *Reg.* 5. 1. *Paral.* 11. *Joseph.* 7. *ant.* c. 3.

Po smrti krále Davida byl králem Šalomoun, syn jeho. Ten město velice zvelebil a okrášlil; neb mimo mnohé paláce a pevnosti v něm vystavené, chrám ten sám byl dostatečný k zvelebení, nerci-li města, ale vší krajiny. Jak nesmírného bohatství od zlata a stříbra, kteréhož sobě jako kamení nějakého při užívání k ozdobě chrámové málo vážili; jak od drahého cedrového dříví, mramorového kamení a jiných věcí drahých k němu potřebováno bylo, o tom obšírně text svaté Biblí svědčí (3. *Reg.* 3. 5. 6. 7. 9. 10. *et c. Joseph. lib.* 8. *ant. c.* 2.), a já jsem toho také něco nahoře v jiném místě položil.

Po čtyřidceti letech panování Šalomounova Roboam syn jeho v něm dvůr držel. Ačkoli pak desatero pokolení Israelské od něho odpadlo a Jeroboama sobě za krále zvolilo, však Benjamin a Juda pokolení při Roboamovi a při jeho potomcích zůstalo, a vždycky se více zlepšovalo; od čehož tehdáž oboje království svého vlastního jména dostalo: Jerusalémské aneb Roboamovo sloulo Juda

[1]) soldátů. [2]) pomordováni.

Digitized by Google

aneb Judské, a druhé Israel aneb Israelské, a ti za hlavní město Samařr měli.

Roboam byv modlářem učiněn, dopustil naň i na město pán bůh Susaka aneb Sisaka, krále Egyptského, kterýž přitáhl s 1200 vozy válečnými, s 60.000 jízdných a nesčíslným počtem pěších z národu Mouřenínského, latině z *Ethiopie, Troglodity, Libie* a z *Gviney etc.*, město oblehl, dobyl je, zloupil a vydrancoval, žádného bohatství ani v chrámě nenechav. 3. *Reg.* 14. 2. *Paral.* 12.

Po smrti Roboama byl Abias, syn jeho, králem v Jerusalémě.

Po něm Asa; ten mezi jiným štěstím svým krále Zaraba z Ethiopie, kterýž město Jerusalém oblehl, porazil, a z jeho manství zemi vysvobodil. 2. *Paral.* 14.

Potom byl králem Josaphat; ten byl šťastný a vítězitel mnohých národů, a velice město z loupeží Moabských a Ammonitských zbohatil. 3. *Reg.* 15. 2. *Paral.* 17. 20.

Po něm Joran kraloval. 3. *Reg.* 22. 2. *Paral.* 21.

Po něm syn jeho Ochoziáš. 4. *Reg.* 8.

Potom Joas, za jehožto panování byla země Judská i Jerusalém vydrancovány, a lid z nich na díle zajat, na díle pobit [1]), až i král Joas od svých vlastních služebníkův zabit. 2. *Paralipomen.* 24.

Po něm byl králem Amaziáš syn jeho; ten že po cestě nešlechetné předkův svých kráčel, opět dobytím a nemalou zkázou města i království svého od boha trestán byl. 4. *Reg.* 14. 2. *Par.* 25.

Potom byl Oziáš aneb Azariáš, syn jeho, milý bohu; ten město pobořené opravil a zlepšil, a bohatstvím podmaněných Arabův, Filistinských, Ammonitských atd. je obohatil. 4. *Reg.* 15. 2. *Paralipomen.* 26.

Po něm byl Joatham; ten jako otec velice to město vzdělal a oslavil. 4. *Reg.* 15. 2. *Paral.* 27.

Ale po něm syn jeho Achaz, neslouživ věrně bohu, byl od krále Assyrského a Israelského velikými porážkami ssužován, město nejednou obleženo, však nedobyto, ale výplata na ně vzložena [2]) a hrubě ochuzeno bylo. 2. *Paral.* 28.

Po smrti Achasa byl králem Ezechiáš, syn jeho bohabojící; měl veliká pokušení i nebezpečenství od Senacheriba, krále Assyrského, a jednou jej skrz veliké dary od záhuby města odvrátil,

---

[1]) pomordován. [2]) šacováno.

Digitized by Google

podruhé, když přitáhl proti městu, anděl páně 185.000 z vojska jeho za jednu noc zahubil a odtrhnouti od města jej přinutil. 4. *Reg.* 18. 19. 2. *Paral.* 32.

Po něm byv králem syn jeho Manasses bezbožný, dal příčinu, že Jerusalém od Assyrského krále dobyt, a on sám zajat a do Babylona zaveden byl, a mnoho zlého tehdáž to město snášelo. 2. *Paral.* 33.

Potom byl Ammon, syn jeho; ten byl od svých domácích služebníkův zabit. 2. *Paral.* 33.

Po něm byl Joziáš, syn jeho bohabojný; však když se z všetečnosti proti králi Egyptskému v boj vydal, zabit byl. 4. *Reg.* 23. 2. *Paral.* 35.

Po něm kraloval jeho syn Joachas; byl zajat od krále Egyptského a veden do Egypta, kdež i umřel, město mnoho zlého trpělo, a všecka Judská země musila poplatek [1]) dávati. 4. *Reg.* 23. 2. *Paralipomen.* 36.

Po něm byl bratr jeho Joakim bezbožný; proti tomu vzbudil pán bůh krále Nabuchodonozera Assyrského, kterýž podmaniv sobě zemi i město, je na nejvýš pohubil, vydrancoval, ani chrámu neodpustil, nýbrž všecka bohatství pobral a mnoho tisíc lidu předního do Babylona zavedl; a však bratra králova za krále vystavil, jménem Sedechiáše. Ten se zprotiviv králi Nabuchodonozorovi, popudil ho proti sobě, že přitáhv s silou velikou lidu, krále jal, a přední z lidu i syny a dcery krále před očima jeho pobil [2]), a potom dav králi oči vyloupiti, jej do vězení Babylonského zavedl. Město pak na nejvýš popáleno a pobořeno bylo, tak že na tom místě žádný nebydlel, ale oralo se po něm, a porostlinami zarostlé do šedesáti let stálo.

Ta zkáza stala se něco přes 400 let po vystavení chrámu od Šalomouna krále, a před příchodem Krista pána na svět okolo 600 let. *Hier. quae. Hebr.* 4. *Reg.* 25. 2. *Paral.* 36. *Jerem.* 25. 26. 29. *Mich.* 3.

Tehdáž mělo město v svém okršlku 50 honův; příkopy v skále vytesané, 60 noh hluboké, široké 250. Obyvatelův pak všelikého pohlaví 150.000 v něm bylo. *Joseph. lib.* 1. *contra Appio. Strabo Geogr. lib.* 16.

Po letech 70 od zajetí lidu do Babylona, když stolice Assyrská do Persie a k králům Perským přenešena byla, za panování

---

[1]) trybut. [2]) pomordoval.

Digitized by Google

prvního monarchy Perského Cýra Velikého, byl lid Judský pod správou Zorobabele do vlasti [1]) propuštěn, a začali stavěti město Jerusalém; však bez bran, příkopů a zdí do 60 let trvalo, až potom král *Artaxerxes* dovolil Nehemiášovi je opevniti a jakby mu se líbilo, spraviti. Pročež pomalu vzcházelo a rostlo, a pod správou nejvyšších kněží a jistých od lidu volených hejtmanů, až do času Aristobula, kterýž po letech od zajetí Babylonského 434 tytul královský sobě osobil, a potomkům ho zanechal.

Po letech 137 od vystavení ho skrze Nehemiáše bylo opět od hejtmana *Artaxerxa* krále Perského mocí dobyto, a to pro zabití [2]) nejvyššího kněze *Jesu*, kterýž od vlastního bratra zavražděn [3]) byl; a tu zase hrubě pobořeno bylo a pod plat Peršanům podmaněno.

V letech 150 od vystavení ho byl král Alexander Veliký vládařem [4]). Ten po dobytí města Tyru táhl nepřátelskou mocí k městu Jerusalému; ale že mu se obyvatelé pokořili a nejvyšší kněz jemu vstříc vyšel, pokojně do něho vjel a sobě je podmanil.

Po smrti Alexandra *Ptolomaeus*, král Egyptský, osobil sobě ty země okolní, a dobyl Jerusaléma násilně, na den svátku sobotního, v němž se Židé nebránili, a množství lidu pobiv [5]) a město popleniv [6]), množství lidu do Egypta do vězení zavedl, kteréž potom syn jeho *Philadelphus* svobodné propustil.

Potom když velmi dlouhé a veliké války mezi králi Egyptskými a Syrskými povstaly, to město vždycky nejvíce trpěti musilo, jednák od jedné strany, jednák od druhé, a někdy od obojí; jakž to pořádně v knihách Machabejských se vypisuje. Předešlá pak zpráva z proroků Ezdreáše, Micheáše, Zachariáše a Malachiáše vyrozuměti se bude moci.

Když pak lid Judský pod správou Jonaty Machabejského zase pooddechl a do 50 let pokoj měl, žádali míti krále, a protož udělali Aristobula, syna nejvyššího kněze, králem; ten po sobě nechal Janea jinák Alexandra, Alexander manželky své, kteráž, s radou fariseův, dobře spravovala; po její smrti *Aristobulus* a *Hircanus*, synové její dorostlí, vládli; ale nesnadíc se vespolek, dali příčinu Římanům, že jsou se mezi ně dali a je pod moc svou se vší zemí přivedli. A však když se ti bratří předce hrubě spolu nesnadili, skrze hejtmana *Pompeja* dokonce se města

[1]) *patriae.* [2]) mord. [3]) zamordován. [4]) monarchou. [5]) pomordovav. [6]) poplundrovav.

Digitized by Google

i země ujali a město mocí dobyli, nemálo lidu v chrámě a po městě pobivše. Týž *Pompejus* Aristobula do Říma poslal zajatého, a *Hircana* nejvyšším knězem v Jerusalémě zanechal, a Antipatrovi, synu Herodesa Aškalonitského, správu a vládu [1]) vší země pod jistým a ročním platem poručil.

Mezi tím byly veliké roztržitosti mezi *Pompejem* a *Caesarem*, *Brutem* a *Cassiem*, *Octavianem* a *Antoniem*, knížaty Římskými, tak že město Jerusalém tehdáž ledacos snésti musilo, jakož pak *Cassius* dobyv ho, všecken poklad z chrámu do několika tisíc hřiven zlata (kteréhož *Pompejus* před tím v celosti tam zanechal) vyvezl, a preč s sebou odvezl.

Naposledy Herodes Aškalonita dostal správy města z lásky a milosti *Antonia*, a potom tytule královského od *Octaviana Augusta* dostal, a ten byl nejprvnější král Judský z národu cizího, a tehdáž nejprvé naplnilo se proroctví strany odnětí žezla [2]) z domu Davidova atd.

Za kralování Herodesa město znamenitě vzděláno, rozšířeno a vystaveno bylo, tak že před tím nikdy ani chrám, ani jiná stavení v té slávě nebyla.

Byv králem 36 let, zanechal po sobě tří synů, mezi něž císař Římský *Octavianus* království na tři díly rozdělil, totižto Jerusalém město a kraj jeho okolní dostal se *Archelaovi;* a temu potom od Tiberia císaře království odňato bylo, a *Pontius Pilatus* tam za vladaře vyslán byl.

Philippovi synu druhému přišla krajina Trachonická, a nejmladšímu Herodesovi země Galilejská; a ten dal sv. Jana Křtitele zabiti [3]), a Krista pána s posměchem k Pilátovi odeslal.

Těch časův Kristus pán a spasitel náš osobou svou v těle divy a zázraky velikými to město nad jiná zveleboval, a jako na divadle [4]) všeho světa spasení nám v něm konal, až potom od zlých a nevděčných obyvatelův ukrutně usmrcen a na kříži pověšen byl; z kteréžto příčiny největší a nejhroznější zkázu a všecko zlé na ně pán bůh dopustiti ráčil.

Nebo za času Nerona císaře, když se zprotivili Římanům, a to nejvíce pro jakési proroctví domnělé, kteréž o knížeti z Judské země pojíti a svět opanovati majícím znělo, a oni je na kníže z krve a pokolení Judského pojíti majícího vykládali, a ne na *Vespasiana* císaře, kterýž pro dobývání Židovské země slavný

---

[1]) regiment. [2]) *scaeptrum.* [3]) zamordovati. [4]) *theatrum.*

Digitized by Google

byv učiněn, ačkoli nízkého rodu, potom na císařství tam v Judstvu od vojska volen byl atd. — jakž tomu jiní, a křesťané nejpravdivěji o duchovním království Krista pána rozuměli. — Tehdáž tedy císař *Nero* poslal proti nim vojsko pod správou *Vespasiana* hejtmana a *Tita* syna jeho, kteřížto potom obá císařové byli.

Ti město Jerusalém po narození Krista pána 73. a po umučení jeho 38. léta oblehše, 14. dne měsíce Dubna, zed okolo něho 39 honův ve třech dnech obehnali, a to právě tehdáž, když se největší počet lidu k svátku velikonočnímu do města shromáždil, aby je v něm jako u vězení zavřeli.

Od toho obležení odjel *Vespasianus* do Říma, aby císařství přijal, a nechal tu na místě svém *Tita* syna svého, kterýž město za pět měsíců ukrutně oblehl. Nad to Židé sami mezi sebou peleší lotrovskou a hrobem mrtvých učiněni byli. Nebo jakož *Titus* vně vraždil [1]), tak oni sami mečem, hladem a ohněm se trápili a vraždili [2]).

Byli pak v městě na tři strany a roty rozdělení: jedna opanovala chrám a sloula rota Eleazarova; druhá dolejší město držela, jichž vůdce byl Jan Horlivý, od horlivé ukrutnosti tak nazvaný; třetí pod správou jakéhos Šimona byli, a hořejším městem vládli.

Ti mezi sebou nesvorní jsouc, veliké krve prolití nad sebou provozovali, spolu bojujíce, ohněm, mečem a všelikou nepřátelskou mocí ukrutněji nežli Římané, kteříž vůkol města leželi. Hlad veliký mezi nimi byl, že po hovadech a obilí kůže od střevíc, od štítů a pavez shledávali, trávy, sena a jiných věcí, až i smetí malou váhu za 4 *drachmas*, to jest na naší minci za půl kopy míšenské, prodávali; holubích trusků pečených místo soli užívali, a draze je kupovali. A těch věcí s pokojem ani chovati, ani jísti nemohli; neb ti buřiči, kde jaký dým viděli aneb učíli, dům vytloukli, co v něm našli, to vzali, a když co lidé přeschovali, je mučili a bídně trápili, že se přiznávati musili. Jakož pak jednoho času k jedné vdově do domu mocně všedše, našli ji, an půl dítěte pečeného před sebou měla a je jedla. A když se jí tázali, kde je vzala, ukázala jim druhý díl nasolený, pravíc, žeby její vlastní bylo, a nežby je červi snísti měli a samo hladem umřelo, že je sama snísti chce, aby svůj život prodloužiti mohla; protož aby s ní zavděk přijali a pojedli, že jest velmi chutný pokrm, jim osvědčovala.

---

[1]) mordoval. [2]) mordovali.

Digitized by Google

Ale ti lotři ulekše se toho skutku, jistá nechtěli, nýbrž odtud preč odešli. A jiné hrozné věci se tam dály, že o tom těžko čísti i žalostivo slyšeti.

Titus pak naposledy města dobyl, je vypálil a pobořil, 28. dne měsíce Září, nenechav nežli tří věží: *Hippicum*, *Mariamne* a *Phaselum* (o nichž jsem nahoře psal), aby v nich vojáci jeho ležení své míti mohli, kterýchž tu po sobě k ochraně země zanechal; aby znamením byly někdejší veliké slávy města toho; jiné všecko do kořen [1]) vyvráceno bylo, že znáti nebylo, aby tu na tom místě kdy co býti mělo. Počet pak mrtvých v tom obležení od moru, meče, hladu atd. bylo jedenáctekrát stotisíc lidu, krom devadesáti sedmi tisíc zajatých, kteříž z většího dílu na cestě prodáváni (a to třidceti za jeden stříbrný jich dáváno bylo, za jakýchž 30 stříbrných Kristus pán a spasitel náš od nich koupen a stržen byl), a jiní pobiti [2]) byli. O čemž *Joseph. de bell. Jud.* *Egesippus*, *Eusebius*, *Eutropius*, *Tacitus* *Orosus* a jiní obšírně vypisují.

Josephus pokládá větší počet lidu při svátcích v Jerusalémě se scházející. Nebo některého roku před zkázou města *Cestius* vládař, chtěje Nerona císaře, Židovský národ potupujícího a zahladiti usilujícího, od předsevzetí jeho obrátiti, poručil naschvále při svátku velikonočním kněžím na to pozor míti, jakby mu osoby obojího pohlaví dospělé sčísti a oznámiti mohli, a on aby týž počet císaři odeslati mohl.

Kněží tedy počítali oběti a našli jich dvakráte sto tisíc, padesáte šest tisíc a pět set, k každé pak oběti tovaryšstvo bylo nejméně v desíti osobách, ač v patnácti i dvadceti z většího dílu bylo a se počítalo, kteříž beránka spolu jedli; však toliko po 10 pokládajíc, dvadcetikrát sto tisíc a sedmdesáte tisíc lidu počtli, krom nemocných, nečistých a cizozemcův aneb jiného náboženství, jichž veliký počet v Jerusalémě každého času býval.

Tato zkáza Jerusaléma stala se v 590 letech po vystavení chrámu a města od Zorobabele, a v 1200 letech po vystavení ho od Šalomouna krále.

Znamení předcházející tu zkázu mnohá, a mezi jinými tato nejpřednější byla:

Před obležením meč ohnivý nad městem v oblacích přes celý rok vidín byl. Také *cometa* nad městem přes celý rok spatřena

---

[1]) gruntu. [2]) pomordováni.

Digitized by Google

byla, a někdy taková *chasmata*, světla a fochrování oblohy v noci vídáno bylo, tak že se zdálo, jakoby bílý den byl.

Kráva přivedená k oběti jehně porodila.

Brána východní chrámu mosazná, kterouž obyčejně dvadceti pacholků otvíralo a zavíralo, sama od sebe se otevřela.

Někdy byla vojska, bitvy a jiní hrozní zázrakové v povětří spatřini.

Při slavnosti letnic, když kněží dle úřadu a povolání svého do chrámu šli, slyšeli veliký šust a hřmot, jako množství lidu vycházejícího, a naposledy hlas volající: „Vyjděme odsud!“

Naposledy jeden sedlák, jménem *Jesus*, nic jiného po sedm let a pět měsícův pořád nemluvil, nežli žalostivým hlasem dnem i nocí chodě po městě a vůkol něho, těmito slovy volal: „Hlas od východu, hlas od západu, hlas od čtyř větrův, hlas nad Jerusalémem, hlas nad chrámem, hlas nad ženichy a nevěstami, a hlas nade vším lidem!“ A když všem všudy s tou neveselou novinou omrzel, byv od každého bit a ssužován, až i z poručení vladaře Římského ukrutně bičován, nic jiného nemluvil, ani za milost neprosil, nežli žalostivými slovy po každé ráně zkřikl: „Běda, běda Jerusalému!“ až byl propuštěn. V času pak obležení volal ustavičně: „Běda, běda Jerusalému!“ až posledního dne živobytí svého chodě po zdech městských volal: „Běda, běda městu, lidu a mně!“ A v tom z praku Římané střelivše na město, jej kamenem uhodili [1]) a zabili, a tak svůj život dokonal.

Apoštolé a jiní křesťané v počtu nemalém vytáhli časně z města Jerusaléma za Jordán do města Pella řečeného, božským spůsobem napomenuti jsouce o nebezpečenství, a tu jsou zachováni. *Euseb. Eccl. hist.* 3. *c.* 5.

Aby se pak položení, velikost a sláva města poznati mohla, po jeho částkách je vypisovati budu.

Bylo to město na pět dílů rozděleno, a na čtyřech vrších naloženo. Nejprvnější byl vrch Sion, to se vykládá na česko „stráž“ aneb „výška“; byl nejvyšší mezi jinými, a k polední straně města ležel; na něm stál hrad aneb zámek Davidů a město vrchní, jinéť město Davidovo, oboje čtverhraně leželo, majíc v okršlku svém 15 honův. [Památnější místa toho dílu tato byla:]

1. Hrob Davidův, o němž jsem napřed napsal. — 2. Dům Annáše biskupa. — 3. Dům Kajfáše. — 4. Dům večeře aneb ve-

[1]) trefili.

čeřadlo páně poslední. — 5. Hořejší město. — 6. Věže Siloë, kteráž se za času putování Krista pána ssula a 18 mužů zařítila a zabila. *Lucae* 13. — 7. Kámen nárožní, byla skála příkrá co zed, na níž stála věže vysoká 150 loket, o níž 2. *Paral.* 26., *Jos.* 9. *ant.* 11. *et* 6. *bell.* 6. — 8. Schody do města Sion, o nichž *Neem.* 3., *Joseph.* 15. *ant.* 14. — 9. Brána Sionská, krásná a nákladná, o níž v žalmu 86.; skrz niž byla pavlač aneb stupně ohražené, po nichž králové do chrámu chodívali. *Joseph. ant.* 15. *c.* 14. — 10. Stupně hradu, na nichž stoje svatý Pavel k lidu řeč učinil. *Actorum* 21. 22.

Na tom vrchu také stáli slavní palácové *Caesareum* a *Agrippium* (*Joseph.* 15. *ant.* 11. *et* 1. *bell.* 16.), o nichž nahoře dotknuto bylo. Byl dům panny Marie, v němž s svatým Janem bydlela. *Niceph.* 2. *hist.* 3. *et* 21. *Euseb.* Dům Uriáše, 2. *Reg.* 11. 23. *etc.*

Druhý díl města sloul dolejší aneb dcera Sion; ležel na vrchu *Acra* řečeném, někdy nejvyšším v městě, ale od Šimona Machabejského prací velikou po tři léta porád sníženém, proto aby vrchu chrámového nepřevyšoval, nýbrž chrám aby se nad jiné skvěl a vyvyšoval. *Joseph.* 13. *ant.* 9. *et* 6. *bell.* 6. 7. *et* 7. *bell.* 13. 16.

1. Náměstí veliké [1]) u prostřed města, na němž Alexander král Židovský 800 Židův ukřižovati dal, pobiv [2]) prvé před očima jejich ženy a dítky těch Židův. *Josephus* 13. *antiq.* 20. *et* 1. *bell.* 3. 11. 14. *ant.* 22. — 2. Radnice, v níž [3]) 70 starších Židův souditi lid obyčej mělo. *Jos.* 16. *bell.* 6. *Exod.* 18. *Num.* 11. *Deut.* 17. V tom jsou apoštolé vyslýcháni [4]) a bičováni byli. *Act.* 4. 5. V tom sv. Štěpán nebesa otevřené viděl. *Act.* 6. 7. — 3. Vězení, jež *Joseph.* 6. *bell.* 6. *Betiso* jmenuje. V tom apoštolé byli držáni. *Act.* 4. 5. — 4. *Amphitheatrum*, bylo stavení okrouhlé a nákladné, vnitř prostor [5]) mělo okrouhlý, a vůkol něho vysoké lavice (jako v lázni svrchnice) kamenné, na nichž lid seděti a hrám neb divadlům, kteréž se dole v prostoru [6]) dály, dívati se mohl. *Josephus* 18. *ant.* 10. Jakož jinde, ku příkladu v Římě, nacházely se podobná stavení, že v nich do 80.000 lidu dívati se mohlo. *Alexan. ab Alexand. genial. dierum.* — 5. Zámek Pisanských, o němž v následující kapitole psáno bude; tu někdy stál dům

[1]) ryňk veliký. [2]) pomordovav. [3]) rathouz, v němž. [4]) examinováni. [5]) plac. [6]) v placu.

Digitized by Google

obecní, kdež se střílati cvičili a spolu kvasiti obyčej míval. *Jerem.* 39. — 6. Zámek *Antiocha*, *Epiphanes* řečeného, kterýž vystavěl pro skrocení Židův Jerusalémských, jejž potom Šimon Machabejský zbořil. *Joseph.* 12. *ant.* 6. 1. *Macch.* 1. 13. *ant.* 9. — 7. Kancelář, kdež se zápisové všelijací a výsady [1]) chovali; tu buřiči zapálili, aby žádnému ničímž povinni nebyli. *Josephus* 2. *bell.* 17., *et* 7. *bell.* 13. — 8. Dům Šimona farisea, v němž Kristus pán Magdaléně, kteráž mu slzami nohy smačovala a vlasy vytírala, hříchy odpustil. *Lucae* 7. — 9. Dům královny *Berenices*, sestry krále *Agrippy*, kteráž sv. Pavla před vládařem *Festem* mluvícího slyšela. *Act.* 25. 26. *Josephus* 2. *bell.* 15. 16. 17. — 10. Dům knížete farisejského, v němž Kristus pán vodnatého zhojiti a spolu hodujícím mnohé pěkné naučení dávati ráčil. *Lucae* 14. — 11. Trh, na němž vaření prodávali, o němž jsem nahoře psal, že sv. Jakub na něm sťat byl. — 12. Palác Machabejských, o němž 1. *Macch.* 13. *Josephus* 17. *antiq.* 14. *et* 20. *ant.* 15. — 13. Dům Annáše biskupa. *Josephus* 2. *bell.* 17. — 14. Brána Rybná, sloula od toho, že skrz ni s té strany Joppen a jiných míst pomořských ryby do města se vozily. Sloula také „brána Davidova", že nejblíž hradu Davidova ležela; sloula i „Kupecká", že se skrz ni nejvíc kupectví vozilo z Egypta a z *Aethiopie*. Nyní slove „Joppenská", skrze niž od Joppen poutníci do města přicházejí. 2. *Par.* 33. *Soph.* 1. *Hieron. ibid Neem.* 3. — 15. Studnice neb potůček Gihon, o němž jinde výš psáno bylo. — 16. Stará brána, jináč Soudná, a nyní *Golgatha*, o té výš psáno bylo. — 17. *Golgatha* vrch, a pod ním zahrada hrobu božího, o nichž jinde psáno bylo. Sic také v témž městě byla místa všecka, kterýchž jsem při vypisování Cesty kříže dotekl.

Třetí díl města sloul Druhé město, na hoře *Moriah* leželo, v němž chrám páně byl obsažen, a ten jest ode mne nahoře vypsán.

1. Brána Studničná aneb Vodní proti východu, proto tak sloula, že nedaleko od studnice Siloë a potoku Kidronu byla. *Neem.* 2. 38. 12. 2. *Par.* 23. *Jerem.* 19. 31. — 2. Brána Chrámová, jináč Zlatá sloula, od zlatých plechů, jimiž obitá byla; skrze tu do chrámu se chodilo; a tou také Kristus pán na osličí jeda projel. O ní *Ezech.* 43. 44. píše. Nyní jest zazděná, jakž jsem nahoře napsal. — 3. Síň pohanská při chrámě. — 4. Síň Šalomounova. —

[1]) privilegia.

Digitized by Google

5. Síň kněžská. — 6. Chrám páně. — 7. Tmavé údolí, jinák *Cedron*, to jest „černé“, od veliké hlubokosti jeho (že kdož do něho s vrchu chrámu dolů hleděl, tomu se hlava točila a oči pocházely) tak nazvané; to leželo mezi městem na hoře *Moriah* a městem na hoře *Acra* ležícím, však nemohlo se z jednoho do druhého nežli dvěma cestami, jednou stupněmi do údolí vytesanými a spravenými, druhou přes pavlače aneb most vysoký. Do toho údolí byl s chrámové zdi uvržen sv. Jakub, *Alpheův* syn, na 400 loket zvýší. *Euseb.* 2. *hist. Eccl.* 1. *et* 23. *Nicephorus* 2. *hist.* 38. — 8. Trůn Šalomounův, na němž král soudil, draze a nákladně udělán byl. 3. *Reg.* 10. 2. *Paral.* 9. *Joseph.* 8. *ant.* 5. — 9. Dům Šalomounův, nad míru pěkný, o němž 3. *Reg.* 7. 10., 2. *Paral.* 8. 9., *Josephus* 8. *ant.* 5. Na tom místě potom králové křesťanští palác vystavený měli, a řád rytířstva Templářův vyzdvihli. *Vilh. Tyr.* 12. *bell. sac.* 7. *Vitria. cap.* 65. — 10. Dům dcery Šalomounovy, o němž 3. *Reg.* 7. 9., 2. *Par.* 8., *Josephus* 8. *ant.* 5. — 11. Ovčí brána, o níž jsem nahoře psal, nyní Sv. Štěpána slove. — 12. Věže *Meah*, sto loket vysoká, o níž *Neem.* 3. 12. — 13. Hnojná brána, skrz niž nečistoty do potoku Kidron se vozily. *Neem.* 2. 3. 12. — 14. Ryňk dobytčí, kdež všelijaký dobytek k chrámovým obětem prodáván byl. *Joh.* 5. *Augustinus ibidem.* — 15. Dům ovčí. — 16. Ovčí rybník aneb *Bethesda*, o němž nahoře psáno jest. — 17. Dům královny *Monobazy*. *Josephus* 6. *bell.* 7. — 18. Dům svaté Anny, o němž jsem nahoře napsal. — 19. Věže *Ophel* velmi vysoká a pevná. *Josephus* 2. *bell.* 18. *et* 6. *bell.* 6. 7. 2. *Paral.* 27. 33. *Neem.* 3. 11. — 20. Hrad *Antonia*, pevnost slavná, od krále Herodesa nákladně a pevně vystavená, ku poctivosti *Antonia*, knížete Římského, tak nazvaná; od ní šla pavlač do chrámu, aby, kdyžby se Židé v chrámě bouřili, vojáci tam po ní přispěti mohli. *Joseph.* 15. *ant.* 14. *et* 18. *ant.* 8. — 21. Palác Pilátův, ležel pod pevností *Antonia*, o němž jsem nahoře napsal. Mezi těmi městy na hoře *Acra* a *Moriah* ležícími, a mezi horou Sion bylo údolí veliké, skalnaté a široké, kteréž sloulo *Mello* aneb *Tyropeon*, skrz něž dole a přes mosty přes ně na Sion se choditi musilo. V tom údolí, že vody v sobě nemělo, vystavěli králové Judští domy pro poutníky Židovské, kteřížby k svátkům přicházeli, a mnoho v něm řemeslníkův bydlelo. 2. *Reg.* 5. 1. *Paral.* 11. 3. *Reg.* 9. *Neem.* 8. *Josephus* 6. *bell.* 6. Nyní jest rumy zarovnáno.

Čtvrtý díl města byl na hoře řečené *Bezetha*, a dělil se na

Digitized by Google

dvé, jeden sloul město *Bezetha*, a druhý Nové město. V městě *Bezetha* 1. byl ryňk dřevný, kde se dříví prodávalo. *Jos.* 2. *bell.* 24. — 2. Rybník, o němž Isaiáš 22. — 3. Dům Oldy prorokyně. 4. *Reg.* 22. 2. *Paral.* 34. — 4. Brána údolí. 2. *Paral.* 26. *Neem.* 2. — 5. Věže peci, na níž nočním časem oheň hoříval, aby poutníci po horách Jerusalémských do města v noci cestu najíti [1]) mohli. *Neem.* 3. 12. — 6. Špitál, jejž *Hircanus* biskup na peníze, vzaté z hrobu Davidova, vystavěl. *Joseph.* 13. *ant.* 15. *Egesip.* 1. *hist. Jud.* 1. — 7. Brána přední, o níž Zachariáš zmínku činí 14. — 8. Brána prostřední, skrz niž se do Nového města chodilo; o níž *Jerem.* 39. a 52. — 9. Věže *Mariamne.* — 10. Věže *Phaselus.* — 11. Brána Zahradní, jináč *Genath.* *Josephus* 6. *bell.* 6. 7. 8. — 12. *Hippicus* věže. Ty tři věže nákladné a jako palácové pokoji pěknými ozdobené byly, vůkol domu Herodesa krále, o nichž jsem nahoře napsal. A byl v tom městě dům sv. Marka evangelisty, o němž nahoře.

V Novém městě: 1. Hrad Assyrských. *Josephus* 6. *bell.* 8. *et* 13. — 2. Koňská brána, od toho nazvaná, že tu král Šalomoun konírny [2]) měl. 3. *Reg.* 10. 2. *Paral.* 9. *Joseph. ant. lib.* 8. *cap.* 2. — 3. Věže nárožní, o níž 2. *Paral.* 26., *Joseph.* 9. *ant.* 11. — 4. Brána nárožní, v rohu proti půlnoci. 4. *Reg.* 14. 2. *Par.* 25. 26. *Jerem.* 31. 37. 38. Zachar. 14. — 5. Široká ulice. *Neem.* 3. 8. — 6. Brána Benjamin. *Neem.* 2. *Zachar.* 14. *Jerem.* 37. — 7. Brána Efraim. 2. *Reg.* 14. 2. *Paral.* 25. *Neem.* 8. 12. — 8. Věže *Psephina*, věže nárožní a osmihraná, velmi vysoká, s níž, když jasno bylo, *Arabia* a končiny Židovské spatřiti se mohly. *Josephus* 6. *bell.* 2. 5. 6. — 9. Dešťová brána (*Neem.* 12.), od toho sloula, že ležela při stráni, s kteréž voda dešťová touž branou do Nového města tekla a ulice jeho proplakovala.

Mezi horou *Bezetha* a dvěma *Moria* a *Acra* bylo údolí plné vody, a přes ně mostové branami opatření. A tak každé město bylo vůkol jednou zdí pevnou opatřeno, na kteréž 90 věží stálo, jedna od druhé 200 loket vzdálí, zed 30 loket vysoká, 20 tlustá, a ta z kamene mramorového velikých kusův [3]), že obyčejný kámen byl 20 loket dlouhý, 5 vysoký a 10 široký, vše železy a skobami [4]) spojované, ač okolo chrámu z většího dílu kamení 25 loket dlouhé, 8 vysoké a 12 široké bylo. Příkopové 40 noh hluboci,

---

[1]) trefiti. [2]) marštalé. [3]) štáfův. [4]) klamry.

Digitized by Google

250 širocí, a z většího dílu z skály vytesaní byli. *Josephus* 15. *ant.* 14. *de bello lib.* 6. *c.* 6.

Co se dotýče některých míst vůkol města poznamenaných, ty také tuto pořád vypisovati budu.

1. Ležení Římanův, odkudž Římané na město skrze troje zdi útokem hnáti [1]) začali, potom skrze hrad *Antoniam*, po něm skrze chrám, naposledy skrz horu Sion se dobývati musili. *Josephus* 6. *bell.* 2. 3. 5. 6. 7. 8. 9. 10. *et* 7. *bell.* 1. 2. 4. 9. 10. 15. 16. S kteréžto strany tolikéž křesťané pod správu knížete Gotfrida z Bullionu, a to vedlé brány Efraim, město zlezli; a týmž spůsobem a s též strany město potom ztratili a Saracenům v moc postoupili. *Vilhel. Tyr. bell. sacr. lib.* 8. *c.* 5. *et* 18. *et Continuat. bell. sac. lib.* 1. *c.* 7. — 2. Vrch půlnoční, na němž *Pompejus* proti městu ležení měl. *Josephus* 6. *bell.* 13. — 3. Ležení Chaldejské, kdež král Nabuchodonozor města dobýval. 4. *Reg.* 23. *Jerem.* 1. 39. 52. — 4. Hrob Herodesa *Agrippy*, kterýž pro pýchu od anděla trestán byl. *Actorum* 12. *Joseph. ant.* 19. *c.* 6. — 5. Rybník hadí; o němž *Josephus* 6. *bell.* 4. — 6. Vrch pohoršení, na němž král Šalomoun Moabským ženám k vůli modle *Chamos* kostel vystavěl, a jej král Joziáš zbořil. 3. *Reg.* 12. 4. *Reg.* 23. — 7. Ves *Getsemany*, o níž výš psáno jest. — 8. Zahrada Olivetská, o kteréž nahoře psáno jest. — 9. Studnice dračí, o níž *Neem.* 2. — 10. Hora Olivetská, s kteréž Kristus pán na nebe vstoupil; o ní jinde výš jsem poznamenal. — 11. Chrám modly *Astarot*, o němž nahoře psáno. — 12. Voda z chrámu tekla pod zemí do potoka Cedron. — 13. Městečko, z něhož oslici a oslátko Kristu pánu přivedli. *Matt.* 21. *Mar.* 11. *Lucae* 19. — 14. Chrám modly *Melchom* Ammonitský, kteréž král Šalomoun k vůli svým ženám obětoval, a potom od Joziáše krále zbořen byl. 3. *Reg.* 11. 4. *Reg.* 23. — 15. Hora zhoršení; o níž nahoře jsem poznamenal. — 16. Údolí *Gehinnom*, *Ennom* a *Tophet*, o nichž nahoře psáno. — 17. Věže modly *Moloch*, o níž jsem nahoře psal. — 18. Hrob Absolonův, o kterémž výše psáno. — 19. Studnice Siloa, o té již napřed psáno. — 20. *Hakeldema*, o tom také psáno. — 21. Studnice hořejší, o níž 4. *Reg.* 18. 2. *Paral.* 32. *Isai.* 7. 36. — 22. Ležení Assyrských, na kterémžto týchž Assyrských tehdáž 185.000 od anděla, pro rouhání se bohu, zbito bylo. 4. *Reg.* 18. 19. — 23. Skrýše apoštolův, o

[1]) město šturmovati.

Digitized by Google

nichž napřed psáno jest. — 24. Hora *Eroge*, o též jsem napsal nahoře. — 25. Jáma Jeremiáše proroka, kdežto nad Jerusalémem pláč svůj složil, o čemž v pláči jeho 1. 2. 3. 4. 5. kap. Císařová Helena tu kaplu vystavěti dala. *Nicephorus* 8. *hist.* 30. — 26. Skrýše sv. Petra, kdežto, po zapření Krista pána před Židy, hořce plakati a pokání činiti měl. *Matt.* 26. *Lucae* 24. — 27. Strom, na němž se Jidáš oběsiti měl, v té straně byl. *Act.* 1. *Mat.* 27. *Brocard. it.* 6. *Sal. tom.* 8. *cap.* 5. píší, že byl strom morušový, a že ještě za jejich časů stál. Ale nám jiné místo *vicarius* ukazoval, o čemž při spatřování míst hory Olivetské jsem položil.

Naposledy doložím k této kapitole i toho, což mnozí *thalmudistové* a rabinové *in Judaicis decadibus* o chrámu Jerusalémském pokládají, totiž, že bylo deset skutkův a divův božích zvláštních při chrámu, kteříž všem vůbec známí a každodenní byly, a když přestávaly, znamení patrného hněvu božího předukazovaly. Pročež lid nejednou, příčinou přestání jich, ku pokání se obracoval, vedlé žalmu Davida s. 74.: „Zázrakův našich jsme neviděli, jižť není proroka a nás více znáti nebude.“ 1. Že při obětech a bití dobytka k zápalům žádná žena těhotná se nevzhlédla, sobě ničehož nezošklivila a nepotratila. 2. Že se nikdy maso nezsmradilo. 3. Že tam žádných much a jiných nečistot na mase nebylo. 4. Žádného strachu a lekání nočního nejvyššímu knězi, ve dny očišťování a v chrámě celé noci bdění, se nestalo. 5. Ohně a plamene zápalných obětí na oltáři žádný déšť neuhasoval. 6. Vítr dýmu neporážel. 7. *Gomer* s mannou a chlebové posvátní porušení nebrali. 8. Stáli těsně a pohromadě při modlitbách, a mohli bez utištění klekati a na tváře své padati. 9. Had žádného v Jerusalémě neuštípl. 10. Neřekl jeden k druhému: „Těsno mi v Jerusalémě,“ aneb: „Nemám kde v Jerusalémě noclehovati a býti,“ zvláště v čas svátkův, když na sta tisíce lidu přespolního do města se přibralo.

Ti divové boží v čas ukřižování Krista pána přestali; a jakž soudí učitelové křesťanští, že tehdáž, když se opona chrámová roztrhla; ale jakž židovští rabinové píší, 40 let před zkázou Jerusalémskou.

Digitized by Google

Kapitola 40.

O spůsobu nového a nynějšího města Jerusaléma až do těchto našich posledních časův.

Město Jerusalém po svém vyvrácení za celých šedesáte let pustě leželo, a v něm loupežníci a vražedlníci [1]) své jeskyně a peleše měli; divoká také zvířata, vlci a jiná v těch zbořeninách se hnízdily, a žádný z Židův tam bydleti nesměl. Nýbrž po odjezdu Titovu do Říma zanecháni jsou v zemi vládařové, jako *Lucilius Bassus*, *Flavius Sylva*, *Liberius Maximus*, a jiní na jich místa tam z Říma vysíláni byli, a čím dál tím víc Židy sužovali; ostatní města a pevnosti v zemi dobývali, a všecko, co se bránilo, zabíjeli [2]), daně a berně nesmírné na Židy ukládali, až i to, co prvé do chrámu páně Jerusalémského dávali, modle *Jovis Capitolini* do Říma skládati musili.

Potom povstal nějaký Žid, řečený *Barcochab*, ten se křivě [3]) za mesiáše vydával a v městě *Bethoron*, blízko od městečka Emausu, mnoho tisíc Židů po sobě potáhl, města některá zdobýval, křesťany a pohany ukrutně vraždil [4]) a takovým spůsobem do 18 let tyranství své provozoval; jakkoli nejednou poražen byl, však vždycky zase povstal, až císař *Aelius Adrianus* hejtmana svého předního, *Julia Severa* řečeného, s nejlepším lidem vojenským vyslal, kterýž toho pokladače v *Bethoron*, a s ním padesáte tisíc Židův porazil a pobil [5]).

Dotčený *Barcochab* potahoval na se proroctví z knihy 4. Mojžíšovy v 24. kapitole, v těchto slovích: „Vyjde hvězda z Jákoba,“ poněvadž sloul *Barcochab*, to jest „Syn hvězdy“, aby tím spíše za mesiáše držán a přijat byl.

Po vyhlazení Židův císař *Aelius Adrianus* dal to kamení a štukoví, kteréž ještě po zbořeném městě a chrámu Jerusalémském v celosti zůstávalo, ze základů [6]) vykopati a zdobývati, ztlouci a zdrobiti, aby se vždy v pravdě naplnilo, což prvé syn boží prorokoval: „Amen pravím vám, nebude zůstaven tuto kámen na kameni, kterýžby nebyl zbořen.“ *Matt.* 24.

A tak císař všecko to, což ještě zbořeného města zůstávalo, v popel a v prach obrátil. A však znovu jiné město založil, téměř

---

[1]) mordéři. [2]) mordovali. [3]) falešně. [4]) mordoval. [5]) zmordoval. [6]) z gruntu.

Digitized by Google

na témž místě, kdež prvé stálo, kromě že většího dílu vrchu Sion, palácu Šalomounova, domu královny, domu z Libánu, brány nárožní, zámku Assyrských, a vší té půlnoční strany až k bráně Hnojné, a k bráně Efraim, za městem nechal. *Euseb. in Chron. et hist. Eccl. lib.* 4. *c.* 6. *Hieronymus in loc. Actorum Apost. lit. H. Niceph.* 3. *hist.* 24. *Broc. in loc. ter. S. itin.* 6. A zase vrch *Golgatha* a díl Gihon hory do města pojal, nazvav je po svém jménu *Aelia*; v němžto dal chrám modle *Jovis* a bohyni *Venus* řečené vystavěti, a kde prvé v chrámě stála svatyně svatých, v tom místě postavil *equestrem statuam*, totiž obraz svůj jízdný na vysokém sloupě postavený, kterýž tu ještě za času sv. Jeronýma stál.

Dále také na kameně mramorovém dal vytesati svini, a ku potupě Židům nad branou města *Aelia* postaviti, rozkázav městu říkati *Aelia Capitolina*, totiž město modly *Jovis*, kteréž chrám v Římě na hradě *Capitolium* řečeném byl.

Židům pak pod ztracením hrdla zapověděl, aby do toho města nechodili a v něm nebydleli, než toliko sami křesťané a pohané; o čemž *Dion* a *Josephus* píší.

Okolo 200 let po narození Krista pána počali se zase shromažďovati Židé a v zemi se bouřiti; ale císař *Severus Pertinax* dal je přísně mečem a ohněm atd. skrotiti.

Za času císaře Konstantina Velikého léta 316. usilovali Židé opět město a chrám zase v prvnější spůsob uvesti a stavěti; ale císař je rozplašiti poručil, a všem tam postiženým uši zuřezati kázal, proto že uši měli, ale Krista pána slyšeti a uposlechnouti nechtěli. *Jerem.* 6.

Svatá Helena, císaře Konstantina matka, zbořila v městě chrámy modlářské, a na hoře *Golgatha* jiný chrám vystavěla, davši mu jméno *Templum Golgathanum*, to jest „kostel hrobu božího“; a mnoho jiných kostelův vystavěti dala, jakž o tom nahoře na svých místech doloženo bylo.

Léta po narození Krista pána 363. poběhlý od víry křesťanské císař *Julianus Apostata*, navzdory křesťanům, od nichž odstoupil, dovolil Židům, aby chrám Šalomounův znova stavěli, usilujíc řeč Krista pána křivou učiniti, kterouž u sv. Matouše v 23. kapitole pověděl: „A bude dům váš pustý zanechán.“

Tou příčinou veliké množství Židův se všech stran rozptylení svého sběhlo se do Jerusaléma, a ti nadělavše sobě stříbrných lopat a jiných nástrojů, nákladně ten chrám stavěti se strojili; ale zemětřesení, oheň nebeský a jiné boží pokuty jim to dílo za-

Digitized by Google

stavily, že od svého předsevzetí upustiti musili a z bázně a strachu vyznati, že ten Ježíš, kteréhož jsou předkové jejich na tom místě ukřižovali, jest pravý bůh atd., jakž o tom nahoře něco doloženo. *Eusebius*, *Tripartita Histor.* a *Nicephorus* o tom obšírně vypisují. Svatý Jeroným a *Nazianzenus*, učitelové církevní, napsali, že každého roku na ten den, když město vyvráceno bylo, Židé na to zbořené místo přicházeli, a nad tou zkázou plakávali a žalostivě kvílívali; a však i to velikými penězi každoročně uplacovati musili, aby jim svobodně na ta místa přijíti a plakati dopuštěno bylo.

Léta páně 615. Kosroës, král Perský, vpadl do města *Aelia* aneb Jerusaléma, a pobil [1]) v něm 90.000 křesťanův, kříž Krista pána s patriarchou a jinými předními křesťany zavezl s sebou do Persie. *Horolanus*, *Jacob. de Vorag. in Lomb. hist. Petrus de Nat. lib.* 8. c. 76. Ale císař *Heraclius* sebrav vojsko táhl na něho, a zemi jeho mečem a ohněm pohubil, krále Kosroa a lid jeho porazil i zahnal, patriarchy Zachariáše a kříže páně zase dobyl, a na místo jeho do kostela na hoře *Golgatha* s velikou a nábožnou slavností [2]) na svých ramenách vnesl, jakž jsem toho nahoře dotekl. *Pomponius Laetus*, *Sigbertus*.

Ten císař brzo potom všecky Židy v svém císařství k tomu, aby se pokřtiti dali, nutil, obávaje se proroctví, v kterémž mu předpovědíno bylo, že má od obřezance zabit býti; z té příčiny mnoho Židů, kteříž se nechtěli dáti pokřtiti, pobito [3]) bylo; a spůsobil to císař, že i jiní mocnářové [4]), jako *Dagobert*, král Francký, *Sesebot*, král Hišpanský, a jiní to též v svých zemích Židům činili.

Léta 637. Saracenové s knížetem svým *Homarem*, kterýž byl třetí po Machometovi, velmi se zsilivše a zmocnivše, všecku Syrskou a Židovskou zemi sobě podmanili, a město *Aelia* neb Jerusalém za dvě léta pořád oblehli a je dobyli, a tehdáž začavše pohané, do půl páta sta let v své tyranské moci drželi.

Potom když se psalo od narození božího 1011., *Kalipha*, žoldán Egyptský, vzal město *Aelia*, a ten slavný chrám Heleny nad hrobem Krista pána pobořil. *Palmerius*.

Ale brzo opět Turci, kteříž Machometovo náboženství přijali a Saraceny přemohli, město Jerusalém opanovali; a ti začali od

---

[1]) zmordoval. [2]) s velikým a nábožným triumfem. [3]) pomordováno [4]) potentátové.

Digitized by Google

křesťanů z dílu města, kde hrob boží byl, tribut a plat bráti, a tehdáž s pomocí císaře Konstantinopolitánského chrám hrobu božího opravili a vystavěli. *Blondus.*

Léta páně 1094. papež Urban toho jména druhý držel sněm církevní [1]) v městě *Claremontu* v zemi Francké [2]), kdežto přišel nějaký mnich, řečený *Petrus Eremita*, žádaje jménem patriarchy Jerusalémského, aby nějaká pomoc učiněná byla, skrz nižby město v moc křesťanskou přišlo. A protož na ponuknutí papeže mnoho knížat a pánův, též i obecného lidu do několikráte sto tisíc, tažení slavné z těchto zemí do země Svaté předsevzali.

Mnich Petr *Eremita* nemoha dočkati obecného tažení, a jiní po něm dva mniši, jeden *Volckmar* a druhý *Gotschalk* řečení, majíce s sebou každý několik tisíc lidu obzvláštně, táhli napřed skrze Uherskou zemi; ale všickni na cestě poraženi a pobiti [3]) byli. *Volaterranus*, *Nauclerus*, *Platina*, *Abbas Urspergensis*, *Otto Frisingensis*, *Rupertus.*

Když se pak množství lidu, totiž 300.000 pěších a 100.000 jízdných na tu cestu shotovilo, majíce všickni za znamení na svých oděvích červené kříže, kníže Gotfrid z Bullionu nad tím lidem za nejvyššího volen, a ten hned tažení statečné nařídil. Pročež táhli skrze zemi Uherskou, Sedmihradskou, Řeckou, Asii, *Lycaonii*, *Cilicii*, *Mesopotamii* a jiné daleké země, mnohé z nich s městy sobě podmaňujíc, a veliké krve prolití nad pohany provozujíc, až se do země Syrské a teprv do Judské a Svaté k Jerusalému dostali; a toho také útokem [4]) a brannou rukou na pohanech dobyvše, volili sobě za krále Jerusalémského Gotfrida kníže Lotharinské z Bullionu, nejvyššího svého, kterýžto ač k sobě správu království přijal, však proto ani titule ani koruny královské nésti nechtěl, pravě, že není hodné, aby který jiný král v Jerusalémě kralovati měl, kromě samého krále Židovského, pána Jesu Krista; a žeby nebylo slušné člověku hříšnému korunu zlatou na své hlavě nésti v tom místě, kdež nejvyšší král nad králi, Kristus, trnovou korunu na své nejsvětější hlavě nesl. A však předce železnou korunou korunovati se dal.

To když se tak šťastně zvedlo, množství křesťanů na východu z Antiochie, Alexandrie atd. a zemí okolních, ano z většího dílu Evropy, veřejně do země Svaté táhli; ale mnoho jich na cestách od Řekův a jiných pobito [5]) bylo, mnoho hladem a žízní pomřelo atd.

---

[1]) *concilium.* [2]) Frankreichu. [3]) pomordováni. [4]) šturmem. [5]) pomordováno.

Digitized by Google

Kníže Gotfrid rozdělil zemi dobytou na čtvero knížetství: první v Jerusalémě, druhé v Antiochii, třetí v *Edesse* a čtvrté v *Tripoli* bylo. Nasázel také hrabat v Beritu, v Sidonu, v *Caesarei*, v Galilei, v Joppen a Aškalonu, kteříž všickni k králi Jerusalémskému zření své míti měli, a to se stalo léta 1099. Potom umřel král Gotfrid na červenou nemoc, v druhém roce kralování svého.

Po něm byl králem bratr jeho vlastní Baldvin toho jména první; ten byl bojem přemožen od žoldána Egyptského, ztrativ před tím jádro vojska svého prostředkem rány morové; ano naposledy téměř nebylo lze koho z západních zemí tam najíti, tak mnoho jich tam vymřelo. *Volaterranus*, *Lycosthenes Urspergensis*. Když pak 18 let kraloval, umřel bez dědiců, a vedlé bratra svého pochován jest.

Baldvin *de Burgo*, toho jména druhý, byl za krále volen a ustanoven od Baldvina druhého, strýce svého; porazil Turky a krále z Damašku.

Potom přitáhl Balach, král Perský, a jal krále Baldvina s mnohými urozenými, kteréžto zavezl s sebou do vězení. Král pak pomohv sobě z vězení výplatou a penězi, zase do království svého se navrátil, kteréž zatím pod správou patriarchy Jerusalémského bylo; kralovav třinácte let umřel bez dědicův, a království Fulkovi, zeti svému, zanechal. *Blondus lib.* 5. *dec.* 1.

Fulko kraloval v Jerusalémě 11 let, udatně s Turky bojoval a je porazil. Potom když u města *Accon* zajíce honil, kůň s ním těžce upadl, a on od toho pádu umřel, dvou synů po sobě zanechav, z nichžto jednoho jméno bylo Baldvin, druhého Almerich.

Baldvin toho jména třetí kraloval po svém otci 12 let; ten silně oblehl a dobyl město *Ascalon*, vystavěl město *Gazam*, a osadil je rytíři Templáři řečenými. Potom umřel na morní zimnici, nezůstaviv po sobě žádného dědice.

Po něm byl králem Almerich, bratr jeho, a kraloval 12 let. Za času jeho vytáhl žoldán Egyptský, a mnoho Templářů pobil [1]; jichž chtěje král Almerich pomstiti, táhl s velikým vojskem do Egypta, a oblehl veliké a mocné město *Cairo*, zabíjel a plenil [2], nač přišel, ale nemoha města dobyti, s velikou kořistí od něho odtrhl. Naposledy na zimnici umřel, zanechav po sobě tré dětí, jednoho syna Baldvina a dvou dcer, Sibilly a Isabelly.

---

[1]) pomordoval. [2]) mordoval a plundroval.

Digitized by Google

Baldvin, toho jména čtvrtý, kraloval po otci svém 12 let; na toho pán bůh dopustil ránu malomocenství, kteréž při něm trvalo až do smrti. Ustanovil po sobě za krále syna sestry své Sibilly, jménem Baldvina, kterýž ještě malým dítětem byl. Mátě toho dítěte měla druhého manžela, jménem *Gvidona* z *Lusignanu*, a byl otčimem jeho. Král pak malomocný poručil správu království i syrotka Reimundovi hraběti z Tripoli. Po smrti malomocného krále umřel i ten syrotek Baldvin v osmi měsících. Matka jeho usilovala o to, aby králem v Jerusalémě byl manžel její hrabě *Gvido*; k čemuž když správce a vladař [1]) Reimund hraběte povoliti nechtěl, tou jejich nesvorností dali se do války, až jeden z nich na pomoc žoldána Egyptského povolal.

Žoldán se tím pohnul, a sebrav silné vojsko vpadl mocně do země Židovské, a opanovav zemi Svatou, do 30.000 křesťanův ukrutně pobil [2]), až i Jerusaléma dobyl, mnoho stavení v něm pobořil, z kostelův konských stájí [3]) nadělal, neušanovav nežli toliko samého chrámu na hoře Golgatha, jehož samého tehdáž, proto že Krista pána za velikého proroka mají, ušanoval. Ostatní křesťané, patriarcha a jiní, na díle do Antiochie, na díle do Tyru, Alexandrie a jinam zutíkali. Ale ani tu dlouho neostali, neb žoldán bral napořád, vzal Antiochii a jiná města, a křesťané leželi u města *Ptolomais* a *Tyru*, nebránili se, ale vadili a tahali se o královský titul, až je rána morová rozehnala, a z toho rodu Baldvinův ženského pohlaví všecky pobrala, a konec království učinila, kteréž v Jerusalémě za 80 let trvalo. *Vilhel. Tyrius hist. sac. bello.*

Ačkoli pak potom nejednou křesťané o to usilovali, aby to království zase vyzdvihli, však vždycky jim jich uložení a předsevzetí chybovalo. Nebo nejprvé Kundrát, císař Německý, a Ludvík, král Francký, spolu s mnohými knížaty do Asie táhli, aby křesťanům pomocí svou přispěli, ale divným božím dopuštěním, morem, hladem a nebezpečnými cestami velice sužováni byli; až také obávajíce se jich Řekové a císař Konstantinopolitánský, aby k jeho císařství nesměřovali, a spíše toho dobývati nechtěli, kde mohl, ujímal jim potrav [4]), a ničehož dodávati nedopustil, ale všecko pokažené, jako chléb s sklem, vápnem atd. zadělávaný, a jiné tráveniny nebohým vojákům prodával, tak že mřeli napořád; a sotva císař s králem s celou kůží domův, nic nespůsobivše, se navrátili.

Císař Fridrich, toho jména první, příjmím Rudovous [5]), táhl

---

[1]) regent. [2]) zmordoval. [3]) marštalí. [4]) profantův. [5]) *Barbarossa.*

Digitized by Google

léta 1190. s velikým vojskem, a protáhl šťastně i vítězně až do Armenie; a však v nejlepším štěstí svém, koupaje se v řece *Sarra* řečené, utonul, a tehdáž naději jistou dobytí Jerusaléma (nebo žoldán pevnosti přední sám na cestě pobořiti dal, a odporu žádného jim nečinil, ale strachem zašancovav se v Egyptě, tam se brániti strojil) křesťané pozůstalí ztratili, nýbrž jako ovce bez pastýře se rozprchli, a z většího dílu zahynuli.

Potom táhl Richart, král Anglický, po něm Filip, král Francký; ti sjeli se s silou svou u města *Accon*, ale když se raditi měli o předsevzetí proti pohanům, dali se v nesnadění, kdoby z nich králem Jerusalémským v skutku býti a titule královského užívati měl. A nemohouce se srovnati, ujel král Filip Francký domů, a druhý učiniv s žoldánem příměří za pět let, některá pomořská města lidem svým osadil, jsa úmyslu s větší silou na jaro přitáhnouti. Ale domů se navrátiv, od svých vlastních zabit byl. *Bergomensis, Urspergensis.*

Léta 1228. císař Fridrich, toho jména druhý, táhl s vojskem do země Židovské k *Acconu* a *Ptolomaidě*, kdežto pokojně leže udělal příměří a pokoj s žoldánem Egyptským; odtud jel do zbořeného města Jerusaléma, slavil tam svátek pod korunou, a některá stavení zase opravil a město křesťany osadil.

Léta páně 1246. Kasanus, Tatarský král, přitáhl do země Židovské s vojskem velikým, vzal město Jerusalém, křesťany v něm pobil [1]) a město velice zohavil, nemnoho v něm celého pozůstaviv. Nad to potom bylo od Tamerlána, císaře Tatarského, a od Machometa, císaře Tureckého, mocí opanováno a velice popleněno, že se ho téměř žádný neujímal; a však vždy křesťané hrob boží a kostely přední obnovovali, a když potom ta země žoldánům Egyptským v pokojné držení přišla, jim z něho každého roku poplatek dávali [2]). *Palmerius in Chron. Massaeus in Chron. Onuphrius in Chron.*

Naposledy když se psalo léta 1517., *Selimus*, císař Turecký, poraziv žoldána Egyptského *Campsona*, odjal mu všecky jeho země, Syrskou, Židovskou i Egyptskou. A maje do Egypta táhnouti skrze Židovstvo, aby i té země dobyl, poslal napřed své vojsko k městu *Gaza*, sám pak s nevelikým počtem lidu přijel do Jerusaléma, chtěje to slavné a svaté město shlédnouti a spatřiti;

---

[1]) zmordoval. [2]) trybut platili.

Digitized by Google

ale nenalezl tam nic nežli chatrné a malé, a z většího dílu pobořené město, v němž málo křesťanův bydlelo.

Selimus slitovav se nad nimi, dal jim mnohé dary a peníze na vychování, sám pak modle se tam svému Machometovi, a zůstav tam přes jednu noc, jel k vojsku svému, a odtud táhl do Egypta, kdežto vzal město *Cairo*, a žoldánovo království dokonce v svou moc uvedl, dav samému žoldánovi *Tomombejovi* (kterýž po smrti *Campsona* byl), nejprvé zardoušenému, hlavu stíti; a podnes město Jerusalém v jeho moci zůstává. *Leuenclavius hist. Musulman. Tur. lib.* 17. *Lonicerus Turc. hist. lib.* 1. *Jovius hist.*

Za panování tureckého to město čím dál tím více se zlepšuje. Nebo Solimannus, císař Turecký, léta 1542. dal je jednou zdí obehnati, tak aby proti útoku nenadálému v těch zemích a zvláště od Arabů ohražené a bezpečné bylo. Však proti křesťanské moci nic není, a samý zřetel vnitř i zevnitř znáti dává, že slabé a tenké zdi jsou, a všudy může se schody nahoru jíti, kteréž tlustosti zdi mnoho ujímají; pročež také Turci nedají křesťanům mnoho okolo zdí choditi.

Nynějšího času jmenují je Turci *Gozumberech* aneb *Cuzumbarech*, a *Codsbarich*, to jest na česko „Svaté město“, a jiného jména neužívají ani nevědí.

Vypsání míst přednějších nového města Jerusaléma:

1. Dvůr [1]) kostela božího hrobu. — 2. Kostel božího hrobu. — 3. Zámek turecký, příkopy zděnými a zdmi dosti dobře opatřený, a byl od křesťanův vystavený, však neví se od kterých; neb někteří jistí, že od obce Pisanského města, ve Vlaších podnes tak řečeného, a jiní že od rytířův tovaryšstva sv. Jana. Turci v něm posádku [2]) drží, a žádného tam ani z křesťanů ani z jiných pohanův [leč Turky důstojníky [3]) a vojáky, kteříž jsou v platu [4]) císařském] nepouštějí, nýbrž ani komu blízko k němu přistoupiti dadí, a pro strach toho několik kusů děl okolo brány postavených mají, aby křesťany a zvláště Armeny, Georgiány, *Abyssiny etc.*, ješto do města na svátky své u velikém počtu putují, tím spíše přestrašili. — 4. Brána Joppenská. — 5. Stará brána, skrz niž Kristus pán na smrt veden byl. — 6. Dům sv. Veroniky. — 7. Kde panna Maria, vidouc Krista pána syna svého podlé těla ukrutně ztrýzněného, omdlela. — 8. Pavlač, kde nález [5]) vydán od Piláta proti Kristu pánu. — 9. Dům bohatce. — 10. Brána Damašská. —

[1]) plac. [2]) *gvardií*. [3]) oficíry. [4]) na žoldu. [5]) ortel.

Digitized by Google

11. Dům sv. Marty. — 12. Dům a kostel narození panny Marie. — 13. Brána svatého Štěpána. — 14. Dům Herodesa. — 15. Dům Pilátův. — 16. Jedna z šesti věží vysoká. — 17. Bravný rybník. — 18. Zlatá brána. — 19. Kde svatý Štěpán ukamenován. — 20. Dvůr [1]) chrámu Šalomounova a kostela tureckého. — 21. Kde panna Maria představena [2]). — 22. Loubí klenuté. — 23. Brána Jordánská. — 24. Dům Kajfášův aneb klášter Armenův. — 25. Dům panny Marie. — 26. Pohřbové Abyssinův. — 27. Pohřeb poutníkův. — 28. Klášter hory Sion. — 29. Kde pečen beránek velikonoční Kristu pánu a učedlníkům jeho. — 30. Hrob krále Davida. — 31. Hora Sion. — 32. Dům zlé rady. — 33. Studénka Siloah. — 34. Studénka Rágel. — 35. Údolí Josafat. — 36. Potok Cedron. — 37. Hrob panny Marie. — 38. Kostel svatého Jakuba. — 39. Kde svatý Jakub sťat. — 40. *Hakeldema*, totiž pole krve.

V městě Jerusalémě jest několik ulic překlenutých, a v těch některých kupci, křesťané, Židé a Turci, v jiných řemeslníci, jako ševci, tkadlci atd., v jiných kuchaři, na spůsob kotcův v Starém městě Pražském, klenuté krámy mají.

V létě pro horko lid se tam drží a prochází, však nevolně, pro veliký prach, kterýž pro nevymítání ho a jiné nečistoty jejich tlustě na zemi leží, a šlepěje do něho se tlačí. Nebo Turci téměř napořád jídel doma nestrojí; ale když čas jídla jest, pošlíc do krámův, koupí sobě co chtí hotového. Jakož pak velmi mnoho od všelijakých neobyčejných jinde v Turcích lahůdek, od paštyk, tortův a cukrových věcí za laciné peníze dostati každý může. Všecko vaří v měděných pocínovaných hrncích, a když kdo co chce koupiti, mají váhu visutou, do ní dadí vaření neb masa, jakého kdo chce, do jedné misky váhy, a odváží, jak kdo mnoho koupiti chce. Kteří maso syrové prodávají, i kuchaři, když je na krámích věšejí, musejí hlavu a nohy při něm pověsiti, aby věděl každý, jakého masa koupiti. Vína zjevně neprodávají, než toliko tejně. A sumou všech potřeb, od tkanin [3]) drahých a řemeslných vzorův [4]) všelikého domácího i přespolního díla z zemí východních hojnost tam se nachází.

Domy po městě z velkého dílu dosti celé jsou a na větším díle bez střech s altány toliko, ostatek s klenutými střechami; však třetí díl pobořených a pustých domův jest. Náměstí [5]) mnoho

---

[1]) plac. [2]) *praesentována.* [3]) ceigův. [4]) mustrův. [5]) placův.

Digitized by Google

a třetí díl města obsahujících jest. Dříví v stavením málo, sotvaby se ho po všem městě tolik co v některém domě v Praze našlo, tak že jest od ohňův dosti bezpečné. Velikost města může býti co Hora Kutná zde v České zemi.

Studnic pramenitých nemají, než toliko dvě neb tři ve všem městě; ale na to místo veliký počet čisteren pod zemí v skalách, jako studnic nějakých, při každém domě mají; když prší, s krovů a dvorův [1]) domu vede se voda do nich a chová. Že pak někdy v roce sotva dvakráte déšť veliký prší, kterýžby jim čisterny naplňoval, pročež musejí se někdy dosti skrovně a dlouho 7, 8 i 10 měsícův až zase do jiného přívalu přechovávati. Ač ještě pozůstávají trouby kamenné, *aquaeductus* latině řečené, na klenutí stavené, po nichž se voda místem ode tří, místem od čtyř mílí i dále do města vedla a do kašen tekla; a byly od králův Židovských a křesťanských s velikým nákladem staveny, kteréž na ten čas sešly, a více se neužívají.

Lázně pěkné a několikeré, pěkným mramorovým štukovím obkládané mají, do nichž každý křesťan aneb pohan jíti a v nich se mýti může za mírné peníze.

V městě obyčejně má své sídlo [2]) *sangiach* a vládař turecký toho kraje (jaký to úřad jest, na svém místě o tom v druhé knize psáti budu) a jiní jeho důstojníci [3]). Když kdo do jeho domu a jiných správců [4]), ano i do domu otce svého z předních lidí jíti chce, tedy obuv svou zzuje a jí přede dveřmi nechá, tím na sobě pokoru a uctivost znáti dávaje.

Spravedlnost [5]) přísnou *sangiach* v Jerusalému zachovává. Nebo Arabů a loupežníkův, když je v skutku zlém postihne a dopadne, neživí, ale tímto obyčejným spůsobem z světa zprovoditi dává: Předně vsadí zločince na velblouda, a jest-li jich kdy více, každého na jedno hovado, ruce jemu na prkno aneb dřevo roztažené co na kříž přibijí, a nahého (hanbu mu zakryjíc) skrze město ven na popravní místo vedou. Potom ssadí ho dolů, a čtyři pacholci jsou pohotově, kteříž jej za ruce a nohy každý obzvláštně držíc, roztáhnou, a nad zemí v povětří drží; potom přistoupí jeden s šavlí, a ten ho nejprvé na dvé, a potom na čtvero přetne, a tak ty čtvrti na štěpí rozvěsí.

Šat [6]) a kroj turecký jest obyčejný, kromě že křesťané dvojí

---

[1]) placův. [2]) svou residencí. [3]) oficírové. [4]) regentů. [5]) *justicii.* [6]) *habit.*

Digitized by Google

neb trojí barvy vinutí, Židé všecko žluté a Armenové modré na hlavě nosí.

Ženy v témž spůsobu jeden kroj zachovávají, a tak přísně jako jinde zavřené jsou, že kromě na altáních jejich (kdež každý den ráno a večer k modlitbě choditi, a tancovati s nezakrytou tváří s hlasitým voláním a zpíváním, a tím od chodících po ulicech snadno se spatřiti mohou) jinde jich viděti nelze; a k stavu manželskému tak dobře křesťané jako Turci od rodičův dcery kupovati musejí, o čemž v druhé knize doloženo bude.

Kapitola 41.

Spůsob a řád, kterýmž někteří poutníci na rytířství hrobu božího pasováni bývají.

Napřed jsem o tom položil, kteří jsme byli do slavného řádu a tovaryšstva rytířův hrobu božího přijati; nyní oznámím, s jakou slavností a jakými obřady [1]) se to dálo, a obyčejně jiným stává.

Pater gvardian, připraven v roucho biskupské a pod korunou, mši na oltáři hrobu božího sloužil, na kterémžto tyto věci, totiž: kniha pěkně zlatem obitá, a meč s nákončím a jílci pozlacenými a pošvou z červeného aksamitu, řetěz ode sta dukátův, na němž dole visel zlatý kříž, a pozlacených ostruh dvé [2]), s červeného aksamitu řemeny, položeny byly. Po vykonání mše držel *processí* vůkol kaply hrobu božího, a po té šli jsme do kaply hrobu božího, a tam *gvardian* sňav s své hlavy korunu biskupskou, začal zpívati *hymnu: Veni sancte spiritus*, totiž „Přijdiž duše svatý“; kterouž jsme s mnichy dozpívali. Potom říkal veršík: *Emitte spiritum tuum*, to jest „Vyšli ducha svého“ atd.; potom *Dominus vobiscum;* a my odpovídali: *Et cum spiritu tuo.* Po té říkal modlitbu.

Po vykonání toho povolal k sobě před oltář hrobu božího jednoho z budoucích rytířův, a klečícího níže položenými slovy v jazyku latinském se dotazoval. Také každý rytíř na dotázky *gvardiana* latinské latině odpovídati musí, a každému před pasováním dává se toho výpis, aby každý věděl co odpovídati; ano byť kdo [jakož se často přihází [3])] latině neuměl, tehdy vždy musí

---

[1]) *ceremoniemi.* [2]) pár. [3]) trefuje.

Digitized by Google

se naučiti odpověd na dotčené řeči dávati, jináčby nebyl na rytířství pasován. Té pak latiny výklad jest takový:

Co žádáš? Odpovídá: Žádám býti rytířem hrobu božího.

Otázka: Jakého jsi stavu? Odpověd: Jsem urozený a z rodičův urozených zplozený.

Otázka: Máš-li nač živ býti vedlé stavu svého, a jako rytíř hrobu božího se chovati, bez řemesla a kupeckého obchodu? Odpověd: Z požehnání božího mám statek k tomu dostatečný.

Otázka: Jsi-li hotov srdcem i ústy na to přisahati, a povinnost rytířskou zachovati podlé své možnosti? Odpověd: Jsem.

Potom *gvardian* takto mluví:

Nejprvé, rytíř hrobu božího, maje k tomu příležitost, každého dne mši slyšeti má.

Druhé, povinen jest, když potřeba káže, statek i život vynaložiti, kdyby bylo veřejné tažení proti nevěřícím, a osobně sám jeti, anebo hodnou osobu na místě svém vyslati.

Třetí, jest povinen, církev svatou a její věrné služebníky od těch, kteřížby jim násilí činili, obhajovati a vedlé možnosti své je vysvobozovati.

Čtvrté, má nespravedlivé vojny a neslušných obchodův, marných a daremních turnajů prázen býti, lečby se něco toho za příčinou rytířského cvičení dálo.

Páté, povinen jest mezi věřícími pokoj a svornost vzdělávati, obecného dobrého vyhledávati, vdov a sirotků obhajovati, nenáležitého a zbytečného přisahání, zlořečení, lání, rouhání, draní, loupeže, lichev, svatokrádeže, vraždy, opilství, míst podezřelých a nepoctivých, tak i osob na pověsti zmařilých a lehkých, a všelijakých tělesných hříchův se vystříhati, a těm jako nakažení mornímu se vyhýbati, tak aby před bohem i lidmi bez úhony byl a jak slovem tak i skutkem, že takové poctivosti hoden jest, na sobě prokazoval, chrámy páně za časté navštěvovati a čest i slovo boží podlé možnosti rozšiřovati má.

Otázka: Synu můj, jsi-li hotov předpověděné věci slíbiti, na to přísahu učiniti a to vykonati? Odpověd rytíře majícího ruce složené a mezi ruce *gvardiana* vložené: Já N. slibuji a připovídám bohu Ježíši Kristu a blahoslavené panně Marii, že ty všecky věci podlé možnosti své chci zachovávati.

Po vykonání toho *gvardian* světí meč podlé spůsobu obyčejného, a povolá jednoho z těch, kteří mají pasováni býti, a ten když klečí před hrobem božím, *gvardian* polože na něho ruce,

Digitized by Google

říká takto: A ty N. buď věrný, statečný, dobrý a udatný rytíř svatého hrobu, aby tebe Kristus s vyvolenými svými v nebeské slávě postaviti ráčil. Amen.

To dokonaje, *gvardian* dá do rukou jeho ostruhy pozlacené, a on je sobě na zemi k nohám připne; a potom mu dá meč nahý, říkaje: Vezmi N. svatý meč, ve jméno otce, i syna i ducha svatého, a užívej ho k ochraně proti nepřátelům kříže Kristova a víry křesťanské, a pokudž lidská křehkost postačovati bude, tím žádného bez viny a nespravedlivě neurážej: což ten dáti tobě rač, kterýž s otcem i s duchem svatým kraluje bůh věčný na věky věkův. Amen.

Potom meč do pošvy vstrčí, a tím ho opáše *gvardian*, řka: Opasiž se N. mečem svým [1]) na bedrách svých [2]) mocně, ve jménu pána našeho Ježíše Krista, a šetř, že svatí ne mečem, ale věrou přemáhali království.

Jsa přepásán mečem, kleče skloní hlavu na hrob boží, a od *gvardiana* pasován bývá, a třikrát udeřen tím mečem na plecech řkoucího: Já tebe N. pasuji a ustanovuji rytířem hrobu pána našeho Ježíše Krista, ve jméno otce, i syna i ducha svatého. Amen.

Potom *gvardian* ho políbí a vloží řetěz zlatý s křížem visícím na hrdlo jeho; on pak rytíř políbě hrob boží vstane, a od sebe všecko zase dá.

Povolán bývá jiný, jest-li má pasován býti, a týmž spůsobem za rytíře hrobu božího přijímán bývá; ten pak, kterýž pasován byl, zůstane v síňci hrobu božího, dokudžby všickni té poctivosti nedošli.

Potom bratří zpívají *Te deum laudamus*, jdouce do kaply panny Marie, aneb tu zůstanou, podlé vůle *gvardiana*.

Potom říká tyto verše: Krásný jsi nad krásu synův lidských, přepasiž se mečem svým [3]) po bedrách svých, nejmocnější!

Jest-li že jich pak několik spolu jest přítomných, říká ke všem vůbec.

Naposledy říká: *Domine exaudi etc.* Odpovídá se: *Et clamor meus ad te.* — *Dominus vobiscum.* — *Et cum spiritu tuo.* — *Oremus.*

Dej, bože církvi své [4]), aby duchem svatým shromážděná, od nepřátelského vpádu rozptýlena nebyla. Všemohoucí věčný bože, nad tímto služebníkem svým [5]), kterýž mečem přepásán jest, mi-

---

[1]) tvým. [2]) tvých. [3]) tvým. [4]) tvé. [5]) tvým.

Digitized by Google

lost požehnání svého [1]) vylej a pravicí svou [2]) ho ostříhej, aby proti všem násilím nebeskou mocí posilněn byl, tak aby na tomto světě žádným válečným hřmotem nebyl zastrašen, skrze pána našeho Ježíše Krista. Amen.

Po vykonání toho všeho všickni bratří rytíře objímají, a jemu štěstí žádají [3]).

Kapitola 42.

O původu a rozličnosti rytířův všelijakých v křesťanstvu.

Začátek rytířův pošel u Římanův s počátku panování jejich za *Romula*, léta od počátku světa 3230. a před narozením Krista pána 730., kdyžto dvojího stavu, totiž z radních pánův a z obce, všecko množství bylo; a začavše s okolními mnohé války vésti, těm, ješto sobě rytířsky počínali, znamení jisté udatnosti přivlastnili, totiž aby zlatý prsten na prstě nosili, a žádný jiný, kdoby ním darován nebyl, aby ho nenosil. Čímž Římané tak mnoho udatných vojákův spůsobili, že v brzkých časích veliké množství z lidu obecného se našlo, kteříž prsteny zlaté nosili. Pročež když to skutkem poznávali, že jim zemí a království skrz udatnost rytířův přibývalo: aby čím dále tím více mysl hrdinskou v lidu vzbuzovali a stálou správu [4]) spůsobili, nařídili, aby ti, ješto zlatými prsteny obdarováni byli, vyššího stavu, nežli obecný prostý lid, užívali, a slouli *equites*, totiž „jízdní [5])“, a nynějším porušeným slovem českým „rytíři“ [nebo od jezdění [6]) a německého slova Reiter aneb Ritter to slovo „rytíř“ pošlo, proto že ti sami tehdáž na koních v bitvách jezditi mohli a jízdní byli], a prostředního stavu mezi radními pány a lidem obecným aby byli; tak že tehdáž třetí stav rytířský u Římanův nastal.

Po časích počal býti rovný radních pánův stavu, původem *Bruta*, kterýž za vyhnání *Tarquinia* krále živ byl, a jiných, jako *Caja Graccha*, *Livia Drusa*, *tribunis plebis*, to jest „starších obecních“, s nimiž zároveň rady zavíral a věci zemské řídil a spravoval. Naposledy nad radní pány mnohá zvláštní obdarování měli, totiž že žádný jiný mimo rytíře nemohl do království a zemí

---

[1]) tvého. [2]) tvou. [3]) vinšují. [4]) stálý regiment. [5]) rejthaři. [6]) rejthaření.

Digitized by Google

Římanům poddaných za vládaře představen býti; že císařův Římských starých maršalkové bývali, a někteří jiní přední úřadové samým rytířům příslušeli, a mnohá jiná privilegia atd. Ano i manželkám jejich rozdílný oděv a zlata i stříbra užívání mimo jiné dovoleno bylo. O tom píší *Titus Livius hist. Rom.*, *Plinius lib.* 33. *cap.* 2. *lib.* 22. *cap.* 3. 4. 5., *Macrobius Saturnal.*, *Appian.*, *Alexandr. lib.* 5., *Polydorus Virgil. lib.* 2. *c.* 21. *de invent. rerum*, *Alexander ab Alexand. lib.* 2. *genial. cap.* 29.

Křesťanští Římští císařové a mocnářové [1]) zdědili túž náklonnost k lidem rytířským, a jim mnohá obdarování činili [2]), čehož příkladů zanechali v právích psaných císařských, kdežto kniha 12. *Codicis Justiniani* zcela a zúplna o vojenských a udatných lidí poctění, obdarováních a všelijakém opatření, a titul zvláštní 32. též 12. knihy: *de equestri dignitate*, to jest „o rytířské důstojnosti"; item šesté knihy *Cod. Theodos. tit.* 36. a *Synopsis Basil.* 6. *tit.* 35. se nacházejí.

Posledních časův, když v křesťanstvu rozdílní králové, knížata atd., v svých zemích a plným právem panujíce, povstali, také rozdílných jmen a řádů rytíře, vedlé líbosti a potřeb vlastních, vyzdvihli a ustanovili. Vedlé čehož vůbec [3]) a obšírně rozdělené trojnásobně tuto pokládám, totiž: že jsou jedni obojku [4]) aneb řetězu, druzí kříže, třetí ostruh rytíři; kteréž všecky po letech a starožitnosti jejich vyčítati budu.

Rytíři obojku [5]) jsou čtveří: jedni *Garteriorum*, totiž „podvazku", tak řečeného, proto že na zlatém řetěze dole visí uzel pletený z hedbávné šňůrky, a na něm visí obraz svatého Jiří. To rytířstvo začal *Eduardus* III. král Englický, léta 1351., jakž to obšírně a důkladně [6]) vypisují *Bernhardus Girardus hist. lib.* 15. *fol.* 185., *Polyd. lib.* 19. *Anglicae histor.*, *Genebrardus in Chronico*, *Balaeus cent.* 5. *cap.* 100. *in appendice. Statuta* a zákony toho řádu vypisuje pěkně *Sansovino lib. della origine de Cavallieri.* A to ten byl, kterýž císaře Karla, toho jména čtvrtého, pana otce totiž krále Jana, když jsa slepý na obě oči, králi Franckému na pomoc s velikým lidem táhl do země Francké [7]), ano i do bitvy se vésti dal, spolu s králem Franckým porazil, a našeho krále Jana zabil, druhého pak živého jal. *Inventaire de France du Monsieur Serres.*

---

[1]) potentátové. [2]) je mnohými obdarováními fedrovali. [3]) *generaliter.* [4]), [5]) halspantu. [6]) gruntovně. [7]) Frankreichu.

Digitized by Google

Druzí jsou nazvaní *della nunciata*, aneb *annuntiationis beatae Mariae*, to jest „zvěstování panny Marie“, proto že ten obraz na řetěze dole visí. Ustanovil ten řád *Amedeus*, kníže Sabaudský, léta 1409. dědu svému ku poctivosti, kterýž byv mistrem Rhodizským, ten ostrov před násilím tureckým, kteříž jej oblehli, vysvobodil, a jiné věci dobré křesťanstvu zřídil, a na památku toho tento řád ustanovil. O čemž více píší *Claudius Paradinus*, *Gabriel Simeon in Symbolis*, *Pontus Heuterus lib.* 4. *Burgund. rerum*, a *Philippus Pingonius in arbore gentil. Princip. Sabaudiae*. Pravidla [1]) a zákony toho řádu poznamenal *Francisco Sansovino lib. della origine de Cavallieri*.

Třetí slovou rytíři zlatého rouna, latině *aurei vellieris*, nařízení od knížete Burgundie *Philippa*, příjmím Dobrého, léta 1429., a to na příklad oné udatnosti *Jasona* reka znamenitého, kterýžto byv králem *Thessaliae*, krajiny země Řecké, dal se s některými mladými jonáky na lodí [2]) *Argos* řečenou (odkudž slouli *Argonautae*), a plavil se s velikým nebezpečenstvím na ostrov *Colchos* řečený, kdež naschvál pro dosažení rouna ovčího, kteréž zlaté býti mělo a v kostele viselo, kdež od draka lítého a jiných potvor pilně hlídáno bylo, táhl; kteréžto s pomocí *Medey*, dcery krále *Colchos* (kteráž slitovavši se nad jeho krásou a spanilostí, jej zamilovala, a jemu radu a pomoc, jakby draka spánkem ukojiti a jiné potvory přemoci mohl, dala), dosáhl, tak že dostav toho rouna, je i dceru *Medeu* s sebou z *Colchos* do království svého dovezl a ji za manželku pojal; jakž o tom šíří *Apollonius Rhodius* a *Vallerius Flaccus* a jiní píší.

Že pak na základ dotčeného rouna *Jasonis* aneb Jedeona (o čemž v písmích svatých *Judicum* 6. kapitole zmínka se děje, že znamení od boha žádal, pokudžby rouno vlhké bylo a humno suché přes noc, žeby zajisto Madiánské poraziti měl) tento slavný řád jest ustanoven, ukazuje to list knížete Burgundského *Philippa*, zakladatele [3]) toho řádu, jímž ten řád vyhlašuje a vynáší, léta 1431., jehož dátum jest v městě *Eseulan* anebo *Salin*. Kteréhožto přípis a články [4]), jichž do 94 pokládá, i jména rytířův do toho tovaryšstva do léta 1559. přijatých, *Gvicciardinus historia Belgica* dostatečně obsahuje, a *Sansovinus della Origine de Cavall.*

Byl a jest posavád v největší podstatě a slávě tento řád, nej-

---

[1]) *leges*. [2]) lif . . . řečený. [3]) *fundatora*. [4]) artykule.

Digitized by Google

prvé proto, že na nejpřednější rod ve všem křesťanstvu, totiž dům Rakouský z domu Burgundského starého i s zemí Burgundií nápadem, podlé krevnosti, přišel. Druhé, že nejpřednější křesťanští mocnářové [1]), začnouc od J. M. C. pána, pána nás všech nejmilostivějšího, a předkové Jeho Milosti slavné a svaté paměti, králové, arciknížata atd. v tom tovaryšstvu byli a jsou. Třetí, že vždycky u veliké vážnosti držán jest, a v obyčej dáván nebyl. Jakož pak císař Karel toho jména V., když ho kdo zaň žádati směl, tuto odpověd dával: že ačkoli z moci císařské a královské knížata, markhrabata atd. činiti může, však za rytíře rouna zlatého že přijíti žádného nemůže bez povolení a usouzení jiných spolubratří svých, jimiž se spravovati povinen býti uznává.

Čtvrtí rytíři, řečení svatého Michala archanděla, od Ludvíka XI., krále Franckého, léta 1469. vyzdvižení, kterýž na památku otce svého, že obraz svatého Michala v válkách na praporcích za znamení šťastné užívati obyčej míval, a to z příčiny zjevení se neb vidění archanděla na mostě města *Orleans*, když město bylo od Engličanův těžce obleženo, a před jich mocí osvobozeno skrz pannu Johannu, nad míru udatnou, a nepřátelům ve zbroji na tom místě vidění osobně a rytířsky odpírající; jakž *Bernardus Girardus* o též panně obšírně píše 21. a 22. *libr. histor. Gallicae, de la pucelle Iheanne.*

Pravidla [2]) toho řádu vyčítá *Sansovino* nahoře jmenovaný a jiní spisovatelé [3]) francouzští.

Ačkoli byli před časy jiní obojku [4]) rytíři, a velmi vznešení v historiích, jako *rotundae tabulae*, totiž „okrouhlého stolu“, léta 470. od *Artusa*, krále Englického, nařízení (*Heuterus lib.* 4. *Burgund. rer.*); item rytíři *stellae*, to jest „hvězdy“, třem králům zjevené, léta 1351. od krále Jana vyzdvižení; potom *della banda*, totiž „obvazku [5])“, léta 1258. od krále *Alfonsa* Hišpanského původ mající: ale poněvadž na ten čas více nejsou a sešli, obšírněji jich připomínati nechci.

Rytíři kříže jsou mnozí. Přední jsou rytíři hrobu božího, kteříž povstati měli za času patriarchů Jerusalémských, když svatá Helena místa svatá vyčistila a spravila, a jim hrob boží k opatrování dán býti měl; a však aby v tak velikém počtu a v jistých pravidlech [6]), jako potom léta 1099., když od králův Jerusalém-

---

[1]) potentátové. [2]) regule. [3]) *authores*. [4]) halspantu. [5]) pinty. [6]) regulích.

Digitized by Google

ských potvrzeni a v jistý řád uvedeni byli, stkvíti se měli, toho se nenachází. Nicméně nejpřednější a nejstarší byli a jsou před jinými, tak jako nad jiné nejsvětějšího místa v zemi Svaté, totiž hrobu božího, rytíři; také nejvíce proti nepřátelům víry křesťanské bojovati zavázáni jsou, a na to nejvyšší znamení a nejdražší pěti ran Krista pána spasitele našeho, pět křížů červených na svých znacích [1]) a oděvu sobě přivlastněné mají; jakž to vše z ustanovení doleji položených důkladně [2]) se vyrozumí.

Potom pak, když od žoldánův Egyptských z země Svaté vyhnáni byli, přestěhoval se jejich *commendator* do Vlach do města *Perusia* řečeného, a tam sídlo své měl; až potom léta 1485. vida papež *Innocentius* VIII., žeby malá naděje byla hrobu božího dosáhnouti (a žoldán jim, pro strach jejich udatnosti, hrobu božího hlídati nedal, než toliko samým mnichům řádu sv. Františka, a to v jistém počtu, kteřížby jejich *vicarii* byli, ho hlídati dovolil), spojil je s rytíři sv. Jana, tak aby spolu bojujíce proti víry křesťanské nepřátelům, týchž nadání, panství a bohatství společně užívali, a Rhodizští tehdáž, nyní Maltezští rytíři slouli, však svého znamení pěti křížův užívali. *Henricus Pantaleon*, *Jodocus à Meggen*, *Volaterranus lib.* 21. *Anthrop.* a jiní o tom píší.

Po nich povstali *hospitalarii sancti Johannis*, německy Spitalherren, jináč *Rhodii* aneb Rhodizští, nyní Maltezští. Ti počátek vzali po dobytí Jerusaléma od Gotfrida z Bullionu (jakž nahoře doloženo), kdyžto křesťané z zemí západních u velikém počtu na východ do Jerusaléma míst svatých navštěvovati táhli, a mnozí z nich u veliké chudobě přitáhše, tam kde bydleti [3]), ani co jísti a jiných potřeb dostati nemohli. Z té příčiny povstali někteří, kteříž se vydali na to, aby almužny a jiné dobré skutky těm poutníkům prokazovali. A k tomu vystavěli kláštery dva, jeden ku poctivosti blahoslavené panny Marie, a druhý svaté Maří Magdalény; v prvním byli muži a v druhém ženy. Ti osoby svého pohlaví přijímajíce je přátelsky a darmo přechovávali, a slouli tehdáž *hospitalarii*, jakoby řekl „špitálníci“. Potom vystavěli jiný špitál ku poctivosti sv. Jana Křtitele, od něhož potom *Johanniteo*, sv. Jana rytíři, nazváni byli. A tehdáž mezi sebou jistý řád s dovolením patriarchy Jerusalémského a potvrzením od papeže *Honoria* II. nařídili, léta 1127.; na oděvu nosí bílý kříž, na levé straně ruky přišitý.

---

[1]) erbích. [2]) gruntovně. [3]) lozirovati.

Digitized by Google

Léta 1306. pohané opanovavše zemi Svatou, dotčené rytíře z země vypudili; kteřížto vytáhše odtud na armádě a v silném počtu, nenadále udeřili na ostrov ***Rhodum***, Tureckému císaři náležitý, a ten po dlouhém ho obležení a bojování s pomocí některých jiných křesťanských knížat obdrželi léta 1308. a v něm se osadili, od čehož potom Rhodizští nazváni byli.

Na tom ostrově velmi platní byli křesťanům po moři se plavícím, a armádám tureckým i zemím veliké škody a příkoří činili: pročež za to po čtyrykráte od vojska císaře Tureckého obleženi byli, ale vždycky se statečně a zmužile obránili; až léta 1523. Soliman, císař Turecký, na ně s velikou sílou přitáhl, dřív nežli se toho nadáli, a je po šesti měsících pod moc svou přivedl, že se mu poddati musili, však s takovým poddáním, aby je do křesťanstva beze škody dovezti dal, což se i stalo. A nemohše pro velikou nesvornost křesťanských mocnářův [1]) tehdejších pomoci v svém obležení užiti, dosáhli jí teprv po vyhnání svém od císaře Karla V. Nebo když jednák v ***Candii***, potom v Benátkách, zase v ***Nicei*** městě, v krajině ***Piemontu*** při moři ležícím a knížete Safojského, opět v ***Siracusis*** v Sicilii, své přední sídlo a správce předního měli (latině slove ***magister summus***), a všudy sobě udatně počínali, daroval jim dotčený císař Karel ostrov ***Maltu***, latině ***Melita*** řečený, aby jej k dědičnému a vlastnímu jmění drželi, a králům Hišpanským toliko sokola jednoho, na znamení vděčnosti, každoročně posílali; v kterémžto jsou podnes, a s té strany jako bašta pevná křesťanstva zůstávají; a však mimo to na rozličných místech v křesťanstvu statky a důchody veliké mají a jich pokojně užívají. Píší o nich: ***Vilhel. Tyrius bello sacro, Jacobus de Vitriaco hist. Hieros., Aemilius lib.*** 8., ***Volaterranus lib.*** 12., ***Polydor. lib.*** 7., ***Gigas, Cranzius lib.*** 9. ***cap.*** 7., ***Stumphius in Helvet. ann. lib.*** 5., ***Jacobus Fontanus de bello Rhodio, Fasciculus temp. fol.*** 76., ***Sansovino della orig. de Cavallieri***, kterýž jejich pravidla [2]) i přijímání pěkně vypisuje.

Templáři byli třetí, kteříž lidi po zemi Svaté provázeli a od násilí loupežníkův chránili, a aby každý tím spíše k nim se uteci mohl, nejprvé u chrámu hrobu božího bydleti obyčej měli, léta 1103. Pročež od tehdejších králův Jerusalémských důchody a mnohými výsadami [3]) nad jiné obdarováni, a léta 1128. od papeže ***Honoria*** II. potvrzeni byli; nosili oděv bílý, a červený kříž

---

[1]) potentátův. [2]) *regule*. [3]) privilegiemi.

Digitized by Google

na něm. Ti ačkoli s jinými křesťany od pohanů z země Svaté vytištěni byli, však z štědroty mocnářův [1]) křesťanských a svými pletichami [2]) tak mnoho zboží a bohatství dosáhli, že všem knížatům v očích leželi a strach dávali.

Pročež léta 1240., za panování císaře Jindřicha Sedmého, původem papeže Klimenta V. a krále Franckého Filippa Krásného [3]), z mnohého zlého obviněni a odsouzeni byvše, téměř jednoho dne ve Vlaších a zemi Francké pobiti [4]), a statkové jejich na dílo Maltezským dáni, a z většího dílu dotčeným dvoum přivlastněni a v pokutě pobráni [5]) jsou.

V Němcích a v Čechách jich nezabíjeli [6]), ale když svou nevinu provedli, aby vždy *decret* o jich zrušení zpátkem nešel, k jiným řeholám vedlé líbosti se oddati, a statky týmž rozdati musili. *Platina in vita Clementis. Raphael Volater. lib.* 21. *Polydor. lib.* 7. *Mathaeus Parisien. Johan. de oppido. Ranulph. lib.* 7. *polichr. Jacobus de Moguntia. Nauclerus. Anto. Sabellicus. Enn.* 9. *St. Antonius hist. par.* 3. *tit.* 15. *Volaterr. lib.* 21. *Cranzius lib.* 9. *c.* 6. *Gagvinus lib.* 7. *Ursperg. Fudyos. Paul. Aemilius.* Z kterýchžto spisovatelův [7]) větší díl se nachází, ješto jim žádné jiné viny nedávají, nežli že příliš mocní byli a mnoho pěkných statkův měli, tak osvědčujíce, jakoby se jim křivda před bohem i lidmi státi měla.

Sanctae Mariae in Hierusalem rytíři, ač píší někteří, žeby zároveň s Templáři povstati měli (*Volater. lib.* 21., *Polydorus Vergil. lib.* 7., *Paulus Aemil.*), nicméně *Cranzius lib.* 7. *Metrop.* a *lib.* 8. *Saxoniae, Trithemius in Chron. Hirsaugiensi, Funkius lib.* 10. *com. in Chronol. suam* a jiní podstatněji a vlastněji to prokazují, totiž že léta 1190. příčinou nějakých měšťanův měst *Bremen* a *Lubeku* v zemi Německé, kteříž když město *Ptolemais* spolu s jinými křesťany oblehli, a svých krajanův množství na červenou nemoc zahynouti viděli, udělali stany z plachet plaveckých, a pod nimi nemocných hlídali, je opatrovali a darmo zase, když ozdravěli, propouštěli, až se ta jejich dobročinnost nejvyšším vojska donesla; pročež ku pochvale a příkladu těch dobrých sousedův král Jerusalémský jim špitál v Jerusalémě „svaté panny Marie“ nazvaný oddal, a aby slouli „panny Marie“ nařídil; jakož pak i císař Jindřich VI. je schváliv, za rytíře panny Marie

---

[1]) potentátův. [2]) praktikami. [3]) *Pulchra.* [4]) Frankreichu pomordováni. [5]) *confiscováni.* [6]) nemordovali. [7]) škrybentův.

Digitized by Google

vyzdvihl a v jistý řád uvedl, což potom i od papeže *Coelestina III.* potvrzeno bylo. Nicméně poněvadž z samého Německého národu lidí do svého řádu přijímati měli, *Teuthonici*, totiž „Němečtí“ obyčejně slovou.

Když pak naposledy léta 1220. z země Svaté vytištěni byli, s pomocí císaře Fridricha Druhého táhli na pohany do Pruské země, kteříž okolním křesťanským zemím a zvláště *Conradovi* knížeti *Mazuviae* veliké škody činili; ty po mnohých porážkách sobě podmanili a k víře křesťanské přivedli, vystavěvše město *Marienburg*, kdež svou stolici přední mají. Na bílém oděvu kříž černý nosí.

Na ten čas jest administrátorem nejvyšším mistrovství v Prusích, a mistrem řádu německého v Němcích a ve Vlaších, nejjasnější kníže a pán, pan Maximilián, arcikníže Rakouské atd., J. M. C. pána, pána nás všech nejmilostivějšího, pan bratr.

Svatého Jakuba *de Spatha*, totiž s mečem, nařídil král Hišpanský léta 1170. ke cti svatého Jakuba v *Compostelli* městě, a jest posavád ten řád rytířův u veliké vážnosti; nosí na svém oděvu kříž červený, a rukověti od kordu. *Volater. lib.* 21. *Polydor. lib.* 7. *cap.* 5. *Panvinius in Chron.*

Calatrava rytíři, řečení od místa, kde nejprvé povstali proti Mouřenínům v zemi Hišpanské, nařízení jsou léta 1160. od krále *Santia z Toledu*, a nosí prostý červený kříž na černém oděvu. *Panvinius in Chron.*

Rytíři *Alcanthara*, od města jednoho v Hišpanské zemi tak nazvaní, kdež svou stolici mají; nosí kříž zelený. O nich *Volater. lib.* 21. *Antrop.* píše.

Rytíři *sanctae Mariae de redemptione*, totiž „blahoslavené panny Marie vysvobození“, aneb *de mercede*, totiž „ze mzdy“, od Jakuba krále *Arragonie* léta 1212. nařízení, aby zajaté od pohanův vyplacovali a vysvobozovali; nosí na bílém oděvu černý kříž. *Volater.*, *Polyd.* a *Panvin.* v místech nahoře položených.

De Montesia rytíři, od místa v Hišpanské zemi nazvaného tak řečení, kteréž týž král Jakub *Arragonský* léta 1214. nařídil; užívají kříže červeného na šatech. Viz [1]) dotčené spisovatele [2]).

Jesu Christi, totiž „pána Krista rytíři“, povstali léta 1319. v Portugallii proti pohanům těch krajin, a nosí kříž červený na

---

[1]) *vide.* [2]) *authores.*

Digitized by Google

černém oděvu. *Marianus Scotus*, *Platina in vita Johan.* XX. *papae*, *Nauclerus Gen.* 44., *Volater.* a *Polyd. in locis allegatis.*

Lazaritae, svatého Lazara rytíři, kdy by povstati měli, zajisto se neví; ti kříž zelený nosí. *Sansovino sup. alleg.*

Svatého Štěpána rytíři, povstali léta 1561., od *Cosma* knížete Florentského učinění, a nosí červený kříž zlatem otočený. *Panvin. in appendice ad Plat. Sansovino della origine.*

Svatého Ducha rytíři, léta 1579. od Jindřicha III., krále Franckého, nařízení. *Genebr. in Chron.*

Rebatinorum, totiž „Rebatinští"; o nich píše *Jovius lib.* 33. *hist.*

Lunae, totiž „měsíce rytíři". *Tilius in Francica hist. Philib. Pingon.*

Gladiferorum, to jest „kordíkův rytíři". *Cranzius lib.* 7. *Franc. Modius.*

Sanctae Trinitatis, to jest „svaté Trojice rytíři". *Boëthius lib.* 13. Ti a jiní mnozí sešli a zahynuli.

Ostruh rytíři, jináč a obyčejně slovou prostě „rytíři", bez jiného jména, latině *equites aurati*, vlasky *cavallieri à sproni-oro*, jsou, ješto z týchž počátků jako první i druzí pocházejí, totiž že pro udatné činy a služby, knížatům platně činěné, od nich obzvláštně rytířstvím obdařeni, a za poctěné osoby vyhlášeni bývají.

To se pak děje od knížat a pánův, kdy se jim koli zalíbí, buďto při korunování aneb jiné slavnosti jejich, buďto v čas války aneb jindy v čas pokoje, buďto v kostele anebo v pokojích domácích, však s obřady [1]) podstatnými; ano čím větší kníže a mocnář [2]) jest, kterýž ho pasuje, tím poctivější a přednější před menších knížat rytíři místo a jméno má. Nebo obyčejně řetěz zlatý takovému s obrazem toho pána, kterýž jej pasuje, na hrdlo se zavěšuje, meč a ostruhy pozlacené se připasují a připínají atd.; toliko ten rozdíl jest, že žádného znamení řádu nějakého zvláštního a pravidly [3]) jistými obmezeného na řetěze s závazkem na to činěným nepřijímá, a podstata toliko na ostruh připínání záleží, tak že pozlacené ostruhy vždycky i krom cesty nositi na nohách může, a obyčejně je nosívají. Pročež žádnému ničímž povinen nebývá, nežli tomu, kterýž jej tou poctivostí a dary přitom zvláštními z milosti zvelebuje.

Má pak takový obdarování vedlé povolení sobě učiněného od

---

[1]) s ceremoniemi. [2]) potentát. [3]) *statuty.*

Digitized by Google

knížete svého rozdílně: nebo některému dána bývá odměna [1]) jisté sumy do jeho živobytí; jinému statek darován; jiný může doktory, [kteřížto však pro rozdíl těch, ješto pořádně s předešlým a mnohým zkoušením [2]) v *academiích* bývají přijímáni, *bullati* slovou, jakoby řekl listovní, totiž samým listem, kteréhož pod pečetí toho, od něhož jest za doktora volen, za snadné peníze dosahuje], *notarios*, básníky věnčené [3]) potvrzovati, z nepoctivého lůže pošlé poctivé činiti; jiný dle vůle své jiné na rytířství pasovati anebo do vládyckého stavu přijímati, ano i *comites palatinos*, totiž hrabata, vysvědčovati a činiti: jakž každému takovému rytíři ostruh list a patent pod pečetí daný té milosti, v sobě ze jména obsahovati a vysvědčovati má a musí; čehož v Říši a ve Vlaších hojnost všudy se nachází, a jim takoví rytíři více nežli nám Čechům známi jsou.

Kapitola 43.

Řád a ustanovení od císařův Římských, králův a knížat království Franckého, kteříž byli nejvyšší přední a hlavní řádu slavného tovaryšstva rytířův hrobu božího v Jerusalémě, s dovolením a u přítomnosti otce gvardiana, jakožto kommissaře vrchního v zemi Svaté, vypsaný.

Článek I. [4]) Ve jménu a ke cti boha otce, i syna i ducha svatého a blahoslavené panny Marie, matky jeho, andělův i archandělův, patriarchův a prorokův božích, apoštolův, evangelistův, svatých učedlníkův a všech svatých i světic, a všech duchův nebeského dvoru.

II. Známo a zjevno buď všem, nejvyvýšenějším a nejjasnějším knížatům, lidem urozeným, vojákům a lidu křesťanskému, léta od vtělení pána našeho Jesu Krista tisícího devadesátého devátého, že nejjasnější, nepřemožená a osvícená knížata: svatý Karel Veliký, císař a král vší Francie [5]); Ludvík Šestý, moudrý, příjmím Pobožný; Filip, řečený Moudrý, udatný [6]) a dobyvatel sobě nejsvětější, a srdnatý Ludvík; správce Gotfrid z Bullionu, a jiná udatná knížata a králové křesťanští, dostavše skrze ně [7]) v jich císařství a království koruny, dobrovolně bohu se oddali a slíbili,

---

[1]) dán bývá *provision*. [2]) *examen*. [3]) *poëtas laureatos*. [4]) artikul první. [5]) všeho Frankreichu. [6]) heroický. [7]) sebe.

Digitized by Google

aby sebe a statky i osoby své vynaložili k bojování a války vedení za mořem, za příčinou podmanění a zkažení převráceného a tyranského národu Saracenův nevěrných i jich mocnosti a důstojenství; království Jerosolimitánské a země k němu příslušející i panství, od řečených nevěrných obsažené, aby sobě v moc uvedli, podlé své možnosti víru křesťanskou rozmnožili, spůsob církve katolické apoštolské a jiných křesťanských církví ode všech ubližování a potlačování obhajovali a chránili, správce též církve, lidi chudé, vdovy, sirotky a jiné křesťany (proti jakýmkoli jich nepřátelům se postavujíc) aby v své ochraně a obraně měli.

III. Známo také buď, že jsme my výš jmenovaní s strany předdotčených věcí slib náš vyplnili, a pilností i starostí naší, z božského vnuknutí, království Jerosolimitánského a končin Saracenských dostali, a proti nim chvalitebné vítězství obdrželi a dotčenou víru křesťanskou rozmnožili. Protož jméno nejkřesťanštějšího knížete nám jest spravedlivě přivlastněno a hodně od jiných knížat a lidu křesťanského dáno, když jsme se šťastně do království našeho Franckého, též do zemí a panství nám příslušejících navrátili; tolikéž všecka jiná království s knížaty křesťanskými, nám všeho dobrého přejícími a pomáhajícími nám, jak bohatstvím svým, tak lidem, abychom vždy slib svůj vyplniti mohli, a to, což jsme již dávno započali, za tou příčinou, jakž sám rozum ukazuje, aby měli díl poctivosti, jakéž jsme my sami dostali.

IV. Nad to ku poctivosti umučení pána našeho Ježíše Krista, a pro poslušenství a uctivost, kterouž povinni jsme nejsvětějšímu papeži, stolici apoštolské a místo boží na tomto světě držícím, i tolikéž biskupům z velikého města Říma poníženě připovídáme, nejsvětější kříže, jimiž jsou nás a vojáky naše znamenali, ku poctivosti pěti ran pána našeho Ježíše Krista, abychom byli tím upevnělejší, na takové nevěrné nositi, abychom sebe a lid náš křesťanský, jak živý tak mrtvý, v krajinách těch nevěrných znali. Nad to výš v to jsme nahlédli a to uvážili, aby založen byl řád nejsvětějšího hrobu města našeho Jerosolimitánského, ku poctivosti nejsvětějšího vzkříšení pána Jesu Krista; jménu pak našemu nejkřesťanštějšímu přední důstojnost řečeného řádu jsme přivlastnili, a dotčených pět křížův červených jim také, ku poctivosti pěti ran, pánu našemu Jesu Kristu učiněných, darovati jsme umínili, vojákův řečeného řádu veliké množství jsme nařídili a je jmenovanými kříži proti dotčeným nevěřícím znamenali; kteřížto tou příčinou

Digitized by Google

na utíkáni obráceni byli, aniž jim možné bylo vojsku na odpor se postaviti.

V. A aby tíž vojáci a jiní vojenští lidé, do řečeného království Jerosolimitánského putovati chtějící, kteříž jsou se v službě a vojště našem hrdinsky a zmužile proti předjmenovaným nevěřícím chovali, a s strany předoznámených věcí, k rozmnožení dotčené víry křesťanské a obhájení katolické apoštolské církve Římské, i jiných církví křesťanských, příznivější a náchylnější učiněni jsou, těch důstojností, vyvýšeností, privilegií a práv užívati a z nich se těšiti mohli, kterýchž úředníci naši a domácí užívají a z nich se radují, dovolili jsme a dovolujeme; a aby nebyli poplatníci, aniž z věcí a zboží kupeckých od nich přivezených jakou pomoc dávati budou; tolikéž ode všech břemen a pomocí nebo platův jakýchkoli, nám za jakoukoli příčinou, buď s strany obydlí neb jináč, nyní nebo budoucně povinných v končinách a zemích nám poddaných, s koňmi, zbrojmi, oděvy nebo jináč přes cestu pracující zůstávati budou svobodní, z toho vyňatí a ničímž nezavázaní; a ponuknou mysli jiných našich poddaných, aby túž pout před se vzali, a v té nás proti dotčeným nevěřícím, jsouc v tom od nás přijati a posilněni, provodili.

VI. Chtěli jsme mimo to a chceme, aby ti, jenžby poctivosti řečeného rytířstva dojíti a dotčených zvláštností a svobod užívati a nimi se honositi chtěli, jmenované pouti a služby, k zalíbení a rozmnožení též víry křesťanské, obhájení Římské katolické a apoštolské církve i jiných církví křesťanských, na sebe brali a k jmenovanému řádu připsáni byli, a tu v církvi hrobu božího Jerosolimitánského od nás, nebo v nepřítomnosti naší od našeho místodržícího, křížem znamenáni budou: kdyžby nám z správ, z moci arcibiskupa nebo správce osady aneb fary, při které jsou se zrodili, učiněných, známé bylo, aneb našemu místodržícímu, že ti jsou křesťané katoličtí, řádně zplození, a ne z nepořádného lože [1]), aniž jakou úhonu měli, ani jakým nešlechetným a ohavným hříchem na soudu neb krom soudu naříkáni a zmazáni byli; a aby tíž vojáci, zpovídajíce se z hříchův svých a rozhřešeni jsouce, na den přijetí svého do jmenovaného rytířstva, svatosvatou večeře páně svátost od kněze, tehdáž v řečené církvi hrobu božího mši sloužícího, přijali; kdež my, aneb náš místodržící, je věncem jmenovaného řádu ozdobí a pěti kříži zaznamená, když oni i jeden-

[1]) pankharti.

Digitized by Google

každý z nich přísahu, že nařízení v témž řádu obsažená, od nás vydaná a vyhlášená, věrně zachovávati a obhajovati budou, učiní, a složí sumu třidceti korun škutských do pokladu hrobu božího, na almužnu chudým a jiným pocestným lidem, na jmenované místo přicházejícím a tam se každodenně hrnoucím, a nemocným v špitálích téhož hrobu božího města Jerosolimitánského, a sv. Jana, a sv. Lazara ležícím, odevzdanou.

VII. Že poutníci poddaní naši budou užívati svobod a zvláštností, v nařízení našem o tom učiněném a vydaném šířeji vysvětlených, sumu pět škutských korun, na túž almužnu oddaných, složí, a k ostříhání téhož nařízení se zaváží.

VIII. Chtěli jsme také a chceme, aby v dotčené církvi hrobu božího Jerosolimitánského, a v jiných církvích, od nás a jiných králův a knížat až dosavád vzdělaných, i budoucně majících býti vzdělaných, v řečeném království Franckém i jinde v jich zemích a panstvích, ku poctivosti téhož hrobu božího služby boží nábožně se dály, spůsobem a řádem níže dotčeným, totiž: aby v každou neděli v jednom měsíci od kněží latinských, zachovajíc obřady [1]), kteréž se při takových věcech obyčejně zachovávají, jedna hlasitá mše a pět hlasem tichým, ku poctivosti a uctivosti dotčených pěti ran pána našeho Jesu Krista, slouženo bylo. Při takové službě my, aneb v nepřítomnosti naší místodržící náš, vojáci naši a poutníci výš řečení státi budou.

IX. Že dotčený náš místodržící, vojáci a poutníci každodenně mši slyšeti, modlitby a hodiny sv. kříže říkati a některé almužny udělovati povinni budou.

X. Že ve dnech svátečních výročních, početí, narození, zvěstování, očišťování a na nebe vzetí blahoslavené panny Marie, vysokým hlasem slovy latinskými mše slouženy a processí konány budou, při nichž my a dotčený místodržící náš, vojáci a poutníci státi a svatosvatou večeře páně svátost přijímati povinni budeme, abychom bohu příjemní a vděční jsouce, proti řečeným nevěřícím bezpečně válku vésti a je sobě podmaniti mohli.

XI. Spůsobíme také, aby každodenně mše slouženy byly; chudým almužny udělovati budeme; rytíři pak jmenovaní toliko v pátek každého týhodne, ku poctivosti umučení pána našeho Jesu Krista aby se to dálo, nařídí; hodiny sv. kříže říkati budeme, a u večer nešpor o mrtvých říkati poručíme; a bohu dobrotivému

---

[1]) ceremonie.

Digitized by Google

za knížata, krále a lid křesťanský modliti se budeme a žádati, aby vítězství proti týmž nevěřícím, pro zachování a rozmnožení víry a obhájení katolické apoštolské a Římské církve, propůjčiti ráčil.

XII. Že my, místodržící náš a jiní rytíři bojovní a poutníci dotčeného řádu, časův adventního, postního, o suchých dnech, v křížové dny, a u vigiliích řečených výročních svátkův blahoslavené panny Marie, ku poctivosti boží a též panny Marie matky jeho, a pro pozor na pokání, nám a lidu křesťanskému k obdržení od boha odpuštění hříchův našich uložené, a abychom se pokušení dábelských vyvarovati mohli, a nad těmi nevěřícími vítězové učiněni byli, postiti se budeme.

XIII. S vědomím naším jsme nařídili a nařizujeme, že na den svátku těla božího v církvi dotčeného hrobu božího města Jerosolimitánského tři mše, totiž první v jazyku soriánském, druhá v jazyku řeckém, třetí pak jazykem latinským, vysokým hlasem, a služba boží s připojením obřadův [1]) obyčejných sloužiti se budou. V jiných pak církvích, od nás a přátel našich v království Franckém, též v zemích a panstvích našich ku poctivosti řečeného hrobu božího vzdělaných, táž služba latině konati se bude. A držeti se budou processí, ku poctivosti a uctivosti víry a důvěrnosti v svatosvatou večeře páně svátost, v nás a v lid křesťanský vlitou.

XIV. Že každoročně v každou neděli Květnou od nás, aneb místodržícího našeho v nepřítomnosti naší, vzat a zvolen bude jeden z kněží, kterýž na oslu sedě v svolání a shromáždění dvanácti kněží, kteříž službu boží v církvi svatého hrobu vykonávají, do jmenovaného města Jerosolimitánského vjede. Kterémužto knězi tak zvolenému my a dotčený náš místodržící, vojáci, poutníci a lid křesťanský téhož města v cestu vjíti, jej dobrotivě přijíti, a do shromáždění řečeného hrobu božího s velikou ponížeností doprovoditi povinni budeme. V kterémžto shromáždění týž zvolený, a jiní kněží výš jmenovaní, službu boží ku poctivosti a uctivosti příjezdu pána našeho Jesu Krista, kterýž do téhož města Jerosolimitánského v přítomnosti svatých učedlníkův svých [2]) vykonal, a vzáctného příjmu od obyvatelův téhož města a radosti, kterouž jsou za příčinou příchodu jeho měli, slavně konati budou.

XV. Ve čtvrtek pak nejprvé příští služba boží s obřady [3]) obyčejnými, od zvoleného a jiných kněží výš dotčených, v shromáždění hrobu božího čísti a konati se bude; a my i náš místo-

---

[1]) ceremonií. [2]) jeho. [3]) s ceremoniemi.

Digitized by Google

držící jim občerstvení od chleba, vína, ryb, v domě večeřadla božího, v témž městě našem Jerosolimitánském připravíme, kdež je přívětivě přivítáme, nohy jejich poníženě mýti a líbati budeme, a večeři držeti budeme, a jim almužny udělíme, i lásky k nim dokážeme; a kdyžby týž zvolený a jiní kněží bohu poděkovali, a svaté evangelium boží, kteréž jest apoštolům svým kázal, nám přečtli, my anebo náš místodržící, vojáci a poutníci výš dotčení v témž večeřadle občerstvení své přijmeme. Almužny na zlatě, stříbře, oděvu, pokrmích, chlebě, víně dávati budeme všem nemocným v špitálích velikých ležícím, a jiným chudým, v nouzi a potřebnosti zůstávajícím, nám známým, pro uctivost a připomínání svaté večeře, kterouž jest téhož dne pán náš Ježíš Kristus s jmenovanými učedlníky svými v předřečeném domě večeřadla božího konal, rozdělovati a rozdávati budeme.

XVI. Že týž zvolený, a kněží předjmenovaní, kteřížby jej do téhož města Jerosolimitánského, jakž výš dotčeno, doprovázeli, na horu Olivetskou se odeberou, a tam přes celou noc dotčeného dne čtvrtečního na modlitbách a prosbách božských, pro uctivost a rozpomínání se na modlitbu na témž místě od téhož pána našeho Jesu Krista konanou, trvati budou.

XVII. V den pak velikého pátku týž kněz zvolený evangelium o umučení pána našeho Jesu Krista v shromáždění hrobu božího přečte, a to nám a našemu místodržícímu, vojákům a poutníkům a lidu křesťanskému vykládati bude, a službu boží s jinými výš jmenovanými kněžími vykoná, kdež my státi povinni budeme, aniž se jakým pokrmem zanášeti a jeho užívati budeme, dokavadžby hodina, v kterouž jest pán náš Ježíš Kristus, na vykoupení lidského pokolení na kříži vise, duši vypustiti ráčil, nebila.

XVIII. Aby čtyří rytíři řečeného řádu hrobu božího v noci téhož velikého pátku, až do poledne následujícího dne, ku poctivosti a uctivosti pána našeho Jesu Krista, jehožto tělo tu od nevěrných Židův v túž noc ostříháno bylo, věrně hlídali.

XIX. Aby všickni kněží, kaldejští, řečtí i latinští, ustavičné modlitby přes celou noc velikého pátku v shromáždění dotčeného hrobu božího, za příčinou víry a obhájení katotické a apoštolské církve i jiných církví křesťanských proti takovým nevěřícím, vykonávali.

XX. Nad to výš nařídili jsme a nařizujeme, aby ustavičně almužny rozdělovány a rozdávány byly, aby dotčení rytíři, poutníci a jiný lid křesťanský vězení zproštěn byl, kteříž jak z našich

Digitized by Google

království Franckého panství a zemí, tak z jiných končin a zemí knížat křesťanských s námi spřízněných přišedše, proti týmž nevěřícím s námi válku vedli, a v tom tak trvali, žeby od týchž nevěřících zajati a zadržáni byli. Tolikéž v poníženosti dotčených knížat a důstojných pánův arcibiskupův, biskupův, opatův a jiných dobrodiní požívajících, tak v našich království Franckého panstvích a zemích, jako v jiných k týmž knížatům křesťanským příslušejících žádali a při nich vyhledávali, aby čtvrtou částku z třetiny důchodův k dobrodiní jich, za vysvobození týchž vězňův, ku poctivosti bohu a pro odplatu jich prací v odporování týmž nevěřícím, pro milování víry a obhájení církví a prelátův křesťanských, skládali.

XXI. My také žádali a prosili jsme nejsvětějších města svatého Říma biskupův, aby odpustkův knížatům všem s námi spřízněným a lidu křesťanskému, kteříby pro vyplacení a vysvobození dotčených zajatých a chudých, nám i jiným předřečeným knížatům poddaných, i dotčený hrob boží navštíviti i s námi proti týmž nevěřícím, k odporování jim, jakž výš povědíno, táhnouti chtěli, propůjčiti a uděliti ráčili.

XXII. Přes to ustanovili jsme a s bedlivým uvážením to míti chtěli, aby rytíři dotčeného řádu hrobu božího, pod mocí soldána Babylonského nebo jeho místodržícího, o vyplacení a vysvobození těch všech zajatých péči na se vzali. Kterýmžto rytířům k vykonání toho peníze z dotčené almužny odvedeny budou, a z nich počet a jiné věci potřebné našemu místodržícímu v témž městě Jerosolimitánském, v společnosti rytířův dotčeného řádu a poutníkův téhož hrobu božího, učiní.

XXIII. Že s vědomím naším a dobrovolně zvolujeme, jmenujeme a nařizujeme dotčené rytíře řádu našeho hrobu božího za výběrčí a správce důchodův, sbírek, záduší, almužen, o nichž výš zmínka se děje; a nad tím předjmenovaní rytíři, a v nepřítomnosti jich dotčení poutníci, aby správu měli; též i jiných záduší, od nás anebo přátel našich, v církvích království našeho Franckého, panství a zemí našich a jiných knížat vyzdvižených, a almužen daných na vysvobození dotčených rytířův a poutníkův a lidu křesťanského, v moci a panství i v žalářích týchž nevěřících snad zůstávajících a zůstávati majících, aby takoví důchodové a almužny kněžím, služby boží v dotčené církvi hrobu božího konajícím, a chudým v oznámených špitálích hrobu božího, svatého Jana, svatého Lazara, a v jiných špitálích, od jiných knížat, přátel a star-

Digitized by Google

ších našich a lidu křesťanského, ku poctivosti boha, svatých apoštolův a jiných svatých, tak v království našem Franckém, zemích a panstvích, jako přátel našich, založených a ustanovených, se scházejícím a tu se zdržujícím, věrně od nich s prozřetelností rozdělovány byly. Z kterýchžto důchodův a sbírek tak přijatých a rozdělených též rytíři a poutníci každého roku nazejtří božího těla, v komoře rady naší Jerosolimitánské, počet učiniti, a na ten konec též výběrčí a správcové tam se najíti dáti, anebo z toho počet svůj, anebo pravdivou pamět odeslati povinni budou.

XXIV. Aby řeholník nad pokladem dotčeného hrobu božího Jerosolimitánského dobrý a hodnověrný přípis takového počtu učinění vypsal, originály jejich toho zachoval, ostatek, bylo-li by co na dluzích, přijal; kvitancí a přijetí těch počtův od dotčených správcův, jak přítomných, tak nepřítomných, aby od nás, nebo v nepřítomnosti naší od místodržícího našeho, zapovědíno a spečetěno bylo, o to se přičinil.

XXV. Chtěli jsme také a chceme, aby sto rytířův dotčeného řádu, v království našem Franckém, zemích a panstvích, a v jiných královstvích, přátelům našim přináležejících, obývajících a se zdržujících, přicházeli a postavovali se v komoře rady naší Jerosolimitánské, kteřížby nás nebo místodržícího našeho v dotčeném tažení zmužíle a myslí veselou a dobrovolnou následovati, a při nás státi, prostředkům, spůsobům a příčinám v dotčené radě o vedení války proti týmž nevěřícím, k rozmnožení víry a obhájení církví křesťanských, jak latinských tak jiných jazykův výš doložených, spravovaných, založených, a almužen, kteréž tu přivozovány budou, vyrozuměti mohli, tak abychom z toho zavírky mocné a potřebné i právní bráti mohli.

XXVI. Ustanovili jsme také a nařídili, abychom některého z rytířův dotčeného řádu zvolili za prostředníka [1]) u soldána Babylonského, kterýžby témuž prostředníkovi [2]) našemu dovolil za tři léta pořád zběhlá v témž Babyloně se zdržovati a bydleti, aby o některých rytířích, poutnících a jiných křesťanech zajatých, od dotčeného soldána anebo vojákův jeho zadržených, vědomost míti mohl; a aby mzdou zlata a stříbra skrze jiné rytíře naše, pod panováním a ochranou dotčeného soldána Mettema, též zajatí od takového zdržování vysvobozeni byli, anebo, žeby on soldán raději chtěl, aby na místě nevěřících, od nás aneb poddaných našich na

[1]) orátor. [2]) orátora.

Digitized by Google

vojně anebo jinde zajatých, zdržených anebo zadržánu býti majících, směnění byli: ty v té příhodě od takového zajetí jich osvoboditi míníme, toliko aby dotčení zajatí naši propuštěni byli.

XXVII. Kdyžby pak rytíř náš tak zvolený prostředník [1]) o týchž zajatých, od soldána aneb vojáků jeho, jakž řečeno, zadržalých, dostatečnou vědomost měl, to aby nám v spisu pravdivém, jména jejich, místa, na kterýchžby zdržováni byli, v známost uvedeno, mocnost od dotčeného soldána na ten konec obdržána a propuštěna byla, se přičiní, tak aby tíž rytíři a poutníci zajatí bezpečněji k našim končinám navrátiti se mohli.

XXVIII. Aby dotčený prostředník [2]) a rytíři naši nám, aneb místodržícímu našemu v nepřítomnosti naší, o vyplacení týchž zajatých to ukázali, jakouby sumu na vyplacení takového zajetí, komu a na kterém místě, zaplatili; a do těchto končin též zajaté, a toliko přípis vysvobození jich nám dostaví, a výš dotčené všecky, a jednukaždou věc, v známost jiných králův a knížat křesťanských, pánův arcibiskupův, biskupův, opatův a jiných dobrodiní požívajících v království našem Franckém, zemích a panstvích našich a jiných přátel našich, uvedou; aby úžitku slavného svých svatých almužen dosáhli, a napotom k udělování jich ochotnější učinění byli.

XXIX. Že míníme a toho úmyslu jsme, každodenně dotčených pět křížů téhož řádu hrobu božího, k oděvu našemu připojených, nositi, kteréž jmenovaní rytíři a poutníci, buďto žeby válku vedli proti týmž nevěřícím a jinam se dostali, buďto žeby se jim ke dvorům aneb do shromáždění knížat a jiného lidu křesťanského přicházeti dostalo, nápodobně nositi povinni budou.

XXX. Že dotčení rytíři proti některým knížatům křesťanským války vésti nikoli povinni nebudou, nýbrž k nim přízniví budou, leč v té příčině, kdyžby se dověděli, že dotčená knížata jsou vyloučená mocí boží a nejvyššího biskupa, z církve katolické vyhnanci a rozptýlení, a království jejich že jest vojákům v loupež dáno. Kdyžby se ta příčina nahodila, dotčení rytíři za ně proti týmž knížatům bojovati, a příkladem božským práva chudých, sirotkův, vdov, přespolních lidí hájiti, a ode všech ubližování a utiskování zmužile ochraňovati budou.

XXXI. Protož my, výš oznámených a jiných slušných příčin a důvodův myslí naší pohybujících šetříce, aby výš psané nařízení

---

[1]), [2]) orátor.

Digitized by Google

od nás vynešené a vydané, a to slovo od slova, nic toho, co se v něm obsahuje, neopouštějíce, zachováváno bylo, jsme poručili, ustanovili a moudře uvážili; a tomu na svědomí a utvrzení, na svaté boží evangelium, skrze víru a zákon náš v příčině víry, ani sami od sebe něco toho, co se v týchž nařízeních vykonání hodného obsahuje, nevypouštěti slíbili jsme a přisáhli, nařídivše, aby od potomkův našich, králův Franckých, řečeného řádu hrobu božího a v artikulích těchto, podlé znění jich, to též zachováváno bylo. A tím svědomí jejich, vstříc jim vycházejíce, zavazujeme: aby slibové a závazkové od rytířův téhož řádu a poutníkův do dotčeného města Jerosolimitánského vysíláni byli, a kteřížby se stali, aby zachováváni a plněni byli, jakž se týmiž nařízeními vyhražuje. Kterážto chceme, aby do pokladu téhož hrobu božího složena a věrně opatrována byla; a ty paměti, kteréž v sobě obsahují, bez umenšení aby i hned do království našeho Franckého, do zemí a panství, tak k nám jako k jiným knížatům příslušejících, přenešené byly, tak aby všecko a jednakaždá výš doložená věc od nich vidína, spatřína a věrně ostříhána býti mohla, jakoby v dotčeném pokladu byly; poníženě jich žádajíce, pokudžby v tom mínění naše a dobrý úmysl, ku poctivosti pána našeho Jesu Krista, kterýž srdcí našich zpytatelem jest a to v své ochraně a vládařství zachovává, počátek i konec života našeho dává a uděluje, vyplniti ráčili a chtěli. A aby více a více dotčená nařízení naše všem zjevná a známá i na věčnost zachovávána byla, chtěli a nařídili jsme, aby mocí pečeti naší s pěti kříži řečeného řádu, v prostředku jejím přiloženými, upevněná byla. Jichž jest dátum a vynešena byla od nás v městě Jerosolimitánském prvního dne šťastného měsíce Ledna, léta od narození pána našeho Jesu Krista tisícího devadesátého devátého.

Kapitola 44.

Přípis vysvědčení, kteréž gvardian pod pečetí rytířům hrobu božího dává.

Aby pak každý věděti mohl, jakým spůsobem *testimonium* a vysvědčení, netoliko rytířům strany přijetí jich do řádu tovaryšstva hrobu božího, ale i strany míst svatých, v nichž byli, jako i jiným poutníkům do Jerusaléma putujícím se dává, toho tuto

Digitized by Google

výpis z originálu, mně pod pečetí a na pergaméně pěkným písmem a v jazyku latinském daného, položiti jsem dal, kterýž česky se vykládá takto:

„Já bratr Evangelista z Gabiánu, řeholy bosákův sv. Františka, z krajiny Mediolánské, *gvardian*, svaté hory Sion u Jerusaléma a vší země Svaté apoštolský kommisař: všem vůbec a obzvláštně v Krista věřícím, kteřížby tento list čtli aneb viděli, pozdravení věčné v pánu vzkazuji.

Známo činím a vysvědčuji, že jest urozený pán, pan Krištof Harant z Polžic, do tohoto města Jerusaléma přijel, a po zpovědi svaté, místa země Svaté, totižto: nejslavnějšího z mrtvých vstání pána našeho Ježíše Krista hrob, svaté hory *Calvarie*, na níž se lidského pokolení vykoupení stalo; Olivetské, na níž Krista pána vstoupení; Sion, na níž ducha sv. seslání a jiná mnohá spasení našeho tajemství se vykonaly; item, nejsvětější jesle narození pána Ježíše Krista v městě Betlémě; ctihodný hrob nanebevzetí blahoslavené panny Marie v údolí Josafat; Bethanii hospodou páně a vzkříšením Lazara poctěnou, ano také Jordán řeku, kdežto od svatého Jana Křtitele pán Ježíš pokřtěn býti ráčil; vrch *Quarantenu*, kdež se čtyřidceti dní a nocí postiti ráčil; nad to Jericho a klášter sv. Jeronýma na poušti veliké, a všecka jiná místa svatá, kteráž jak vnitř tak zevnitř z měst od věrných poutníkův navštěvována bývávají, ve vší pokoře a nábožnosti navštívil.

Přitom pak urozeného pána, pana Krištofa, pro nesmírnou jeho k těm místům svatým nábožnost, a pro obzvláštní víry katolické horlivost a jiných ctností stkvění, pro budoucí náboženství a víry křesťanské obhajování a rozmnožování na rytířství pasovati a ozdobiti jsme nepominuli.

A protož z moci apoštolské, jíž v té částce požívám, jeho jím obdařuji a ozdobuji, a takovou ozdobou obdařeného a poctěného nad nejslavnějším hrobem pána našeho Ježíše Krista, kterýmkoli v okršlku světa postaveným, přítomný list spatřujícím, jakéhoby koli stavu, řádu, úřadu a důstojnosti byli, vyhlašuji, a aby za vyhlášeného všem a jednomukaždému byl, tomu chci.

Ustavuji vedlé toho, aby týž urozený pán, pan Krištof, svobodně kříž svatý nejsvětějšího hrobu božího a sv. Jiří erb tejně i zjevně, jak mu se viděti bude, nosil, a budoucně jako pravý a řádný rytíř vší hodnosti a práva nejlepšího slušně požíval a požívati mohl, všech a jedněchkaždých obzvláštně svobod, privilegií

Digitized by Google

a předností, jakýchž jiní rytíři nejsvětějšího hrobu božího užívati obyčej mají.

Na svědomí a potvrzení toho tento list sepsati, a mou rukou podepsaný pečetí obyčejnou dotčeného hrobu božího upevniti jsem dal.

Dán v Jerusalémě z kláštera řečeného Svatého Salvátora, léta od narození Krista pána tisícího pětistého devadesátého osmého, šestnáctého dne měsíce Září.

Bratr Evang. z Gabiánu *gvardian*,
rukou vlastní."

Kapitola 45.

Věr a sekt křesťanských v Jerusalémě rozličnost, vedlé jmén, jimiž se dělí, vypsaná.

Netoliko v kostele hrobu božího, ale i jinde v zemi Svaté, kromě latinských, totiž katolických Římských křesťanův, mnohých jiných sekt a náboženství z rozličných národův křesťané se nacházejí, jako ku příkladu Řekové, Armeniáni, Georgiáni, Syriáni, Nestoriáni, Jakobité, Abyssini, Maroniti a jiní, kteříž tejně se drží, a vůbec tak jako tito známi nejsou. Dotčení pozůstávající v místech svatých jsou napořád stavu duchovního, a zdržují se v vyměřených a jim za veliké peníze oddaných místech (kteréž každoročně Turku dávati musejí), pro žádnou jinou příčinu, nežli aby v nich náboženství své přes celý rok konali, a když svátkové jejich výroční přicházejí, k nimž valně a na tisíce ode všad chodí, aneb mimo ty když obzvláštně k místům svatým putují, aby měli lidí z svého náboženství, kteřížby se jich ujímali, za ně Turkům řečňovali a jim v náboženství na místech svatých posluhovali.

Pročež maje Turek toho nemalý zisk a plat, dotčeným křesťanům dobrý pokoj dává, a jim v náboženství jejich překážky nečiní. Dotčení pak kněží každý od svého národu vychování mají, spolu svorní jsou a jedni druhých nehanějí.

Ač po městech předních a kupeckých všech těch národův světští lidé a kupecké obchody vedoucí se nacházejí, v nichž netoliko zvláštní ulice a domy, ale i kostelíky a kaply mají; a však co jich v zemi Svaté jest a poddaných Tureckého císaře, ti nikdež kostelů svých nemají, nežli v Jerusalémě, a na některých

Digitized by Google

vůkol málo místech, tak že ti, kteříž daleko jsou v horách a v zemích dalekých, jako v *Arabii*, *Armenii*, *Cilicii etc.*, ti služeb božích přes celý rok, a mnozí pokud jsou živi, dojíti nemohou, leč na jisté svátky výroční k místům dotčeným putují a dojdou, což velmi nebezpečně, pracně a s opuštěním živností chudým nebohým lidem přicházeti musí; i což nejlítostivěji jest, že skrz nečasté slýchání slova božího, a pro nedostatek čistých služeb božích, v neznámosti boží a rozpustilosti čím dál tím víc se rozmáhají, a nebrzy se mezi obecným lidem najde, kterýžby věděl a pověděti mohl, co věří, dosti maje na tom, že k otce svého víře zevnitřně se přiznává, aneb křesťanem se býti praví, v jiných věcech třebas větších pověr, nežli Turci sami a pohané, užívati bude: toliko o to péči maje, jakby v rozkošech těla a potřebách vezdejších, buď pak prostředkem krádeže, aneb třebas i zabitím [1]) bližního a nejspíše spolukřesťana (proto že se ho Turci, vrchnost těch zemí, netak ujímají jako Turka), aneb jinými zlými cestami se rozmáhal, a svůj život bez prací těžkých a starosti strávil.

Při kostelích žádných zvonů nemají, ani jakých hodin, ale chovají místo toho zvoníka, kterýž v čas kázaní neb modlení po ulicích obchází a v rukou kyje tlusté nese; těmi v ulici na dvéře domu, k tomu naschvále tlustě a pevně udělané, a jest-li ulice veliká, tehdy na dvoje dvéře udeří, až se rozlíhne po vší ulici, a tím je svolává do shromáždění, jiným spůsobem nežli Turci; o čemž na svém místě doleji oznámím.

Když do kostela vcházejí, téměř turecké, perské, arabské atd. obřady [2]) zachovávají; nebo obracejí se tváří k poledni, a breptajíc tichým hlasem, ruce vzhůru zdvihají, a hlavu pod sebe se vším tělem k zemi skloňují, tak poklonu činíce; po té padají na zem, často zemi líbají, a modlí se velice s pošmournou horlivostí. Bezpochyby že to od Židův starých chytili, kdež psáno stojí, že patriarchové a proroci ten spůsob modlení zachovávali. V knihách Mojžíšových na mnoha místech, a 3. *Reg.* 18. tato slova stojí: „Eliáš pak šel na hůru Karmel, a padv na zem, sklonil hlavu svou až k kolenům modle se.“ Item *Esdrae* 2. *c.* 8.: „I odpověděl veškeren lid: Amen, amen! a pozdvihše rukou svých poklonili se, a padše na zem modlili se pánu bohu.“ Týmž spůsobem Kristus pán náš spasitel v zahradě padaje tváří svou svatou na zem, po třikráte se horlivě modlil. Kterýžto spůsob modlení v pravdě

---

[1]) zamordováním. [2]) ceremonie.

Digitized by Google

i při těch pohanech obzvláštní probuzení a vroucnost spatřujícím spůsobuje.

Ač pak jsou rozdílného a sobě protivného náboženství, však pokoj bez hádání, bez kaceřování jedni druhých a jiných všelijakých nespůsobův zachovávati musejí: sic jináč je Turci hned vězením, *bastonadami*, totiž kyjmi bitím, a peněžitou pokutou smíří. Jakž se to přihodilo před lety u našich sousedův Uhrův; nebo když se tam křesťané hádali o obrazy v kostelích, a jedni je chtěli míti, jiní nechtěli, porovnal je baša z Temešváru, vyházev obrazy svatých z kostela a jim jej odňav, místo toho chatrný plácek a dvorček nepřikrytý jim oddal, nad jehožto dveřmi šavli pověsiti dal, aby, nebudou-li pokojní, tou potrestáni byli.

Sic vůbec v náboženství překážky žádné nemají, a všudy zjevně k němu se hlásiti mohou; ač o to často rady od bašův některých držány byly, kterakby mohli a měli všecky křesťany z panství tureckého vyhnati aneb k svému náboženství přinutiti; až i za času Solimanna, málo před dobytím *Zigethu*, *muphti* a *cadilescherové* (o nichž v druhé knize povím), navedeni byvše od bašův, císaře napomínali, aby křesťany a Židy k *musulmanství* přinutil; ale on místo mnohé odpovědi vedl se s nimi k oknu, kteréž šlo do zahrady, a z toho jim ukázav rozličných barev kvítí, toto řekl: „Jakož rozličnost kvítí netoliko nehyzdí zahrady, nýbrž oči i smysly občerstvuje a obveseluje, tak rozličnost náboženství a víry nerci-li mým zemím neškodí, ale v mnohých příčinách úžitek přináší, když toliko oni pokoj zachovávají a mých poručení poslušni jsou.“

K úřadům žádným křesťané připouštíni a na vojnu potřebováni nebývají, ani jaké válečné zbraně v moci své míti smějí.

Čtvrtý díl všech úžitkův od dobytka, zrostu zemského, z obchodů [1]), řemesl a všech výdělkův [2]) dávati, a přes to od každé hlavy, od jistých let počnouc, po dukátu poplatku odváděti [3]), a kdo nemá co dáti, má-li děti, ty do služebnosti prodati, aneb sami do pout se dostati a dotud žebrati aneb robotovati musejí, aby sobě peníze vyžebrali a vysloužili. *Barthol. Georgievicz de Turc. mor.* Přes to všecko vždycky třetího roku třetí pacholíčko berou, shromáždíc jich houfem v každém městě; tu vybírají co nejzdárnější, neohlédajíce se nic, jediný-li jest syn otce, anebo jest-li nejmilejší, když se jim toliko líbí a hodí, to obřeží a Turka z něho udělají, a potom taková pacholátka až do zrostu dospělého

[1]) handlů. [2]) obchodův. [3]) trybutu platiti.

Digitized by Google

amazoglany, a jakž *Leuencl. hist. musul. atzamoglaui*, česky „děti poplatní“ jmenují. *Du Villamont.* Před lety desáté dítě toliko brávali.

Pročež nebozí křesťané úpějí a touží po křesťanské svobodě, žádostiví jsouce, abychom buďto zde v našich končinách s Turkem válčíc, aneb proti němu veřejně do jeho země táhnouc, se všech stran štěstí proti tomu ukrutníku měli, a když dobré noviny o nás slyší, z nich se radují, a zase z zlých se rmoutí. Jakož pak mělaby ta sama příčina (ač jest jiných mnoho hodnějších a větších) křesťanské mocnáře [1]) k válce proti Turku pohnouti; nebo jakbychom do země jejich vtrhli, hnedby chudiny vzhůru byli a znátiby dali, že „strach netrvánlivé slouhy činí“ (*Erasm. Apopht.*), a vedlé *Pub. Syr. Mima* povědění: *Multos timere debet, quem multi timent; Muchos a de temer, a quien muchos temen;* že se mnohých báti musí, kohož se mnozí bojí; tak žeby Turci domácím i přespolním křesťanům odepříti těžce mohli.

Té jejich volné hotovosti k pozdvižení máme příklad mimo jiné tento: Když *don Juean de Austria* u *Naupactu* tureckou armádu léta 1571. porazil (jakž o tom nahoře více položeno jest), tehdáž mnohá města a krajiny v Řecké zemi a *Dalmatii* proti Turkům se pozdvihše, některé pevnosti opanovali, Turky z nich vyhnali a za pomoc křesťanův žádali; když však žádné pomoci [2]) neměli, byli mocí násilnou od Turků podmaněni, ač ne bez velikého s obojí strany krveprolití; což ubohým lidem naší velikou nesvorností a válčením jedněch proti druhým v těchto našich vlastních krajinách přišlo, ano i nemalou příčinu jsme k tomu dali, že v poddanost Turkům přivedeni byli, netoliko při ztracení Konstantinopolitánského, ale i *Trapezuntského* císařství; nebo máme toho paměti, že jest císař Konstantinopolitánský při *concilium* Konstanském křesťanstva těchto západních zemí snažně o pomoc žádal, a žádostiv byl osobně se do Říše vypraviti, ale pro naši nechut a neochotnost k obojímu sešlo s jednoho i druhého, až naposledy od nás opuštěn byv, v pohanskou moc přišel. *Act. Concil. Constant. Annales Reipub. Basil.*

Léta 1459. císař David z Trapezontu, vida že Turek opanoval císařství Konstantinopolitánské, spolčil se s jinými v těch končinách křesťanskými i pohanskými knížaty proti Turkům, a mimo to psal i poslal posly [3]) své ku papeži *Pio* II., císaři Fridrichovi III.,

---

[1]) potentáty. [2]) žádného retuňku. [3]) legáty.

Digitized by Google

králi Franckému, a knížeti Filipovi Burgundskému, vedlé něhož i král Perský, kníže Georgiánské a jiní, každý zvláštní psaní od osob svých po vyslaných naschválních odeslali, žádajíce z těchto krajin proti Turkům veřejného tažení a pomoci, slibujíc, že s své strany chtějí upřímně a vedlé možnosti útok na Turka učiniti, jakž na důvod toho v každém psaní ze jména toho doloženo bylo, co kdo z nich vedlé smlouvy mezi nimi učiněné lidu vypraviti měl; jako ku příkladu císař Trapezuntský 30 galer a na nich 20.000 lidu vypraviti měl; *Georgius*, král Perský, 60.000; *Gorgora*, kníže Georgiánské, 20.000 jízdných [1]); *Bendian*, král *Mirigreliae* (nyní — jakž doleji, kdež o Georgiánech píši, znáti — *Mangrelliae* slove) 60.000; *Rabia*, kníže *Anacoziae*, 30.000; *Berdebech*, *Armeniae* menší pán, 20.000; *Asambech*, král Mesopotamie, 50.000; národ *Githorum* a *Aranorum* 10.000; *Coramannus* a *Ismailbech*, mahumetánského náboženství: ti všickni v dotčených psaních ze jména postaveni jsou, a snažně o to pracovali, aby naše mocnáře [2]) k témuž přivedli, ale nic nespůsobili, nýbrž naši sami se mezi sebou bijíc, vraždíc [3]), ty všecky svrchu položené Turkům v loupež dali, krom krále Perského a Georgiánského; ostatní všickni posavád pod tyranstvím tureckým zůstávají; jakž toho historie těch časův plné jsou. *Eneae Syl. epist. Acta concil. Mantuani, Volaterranus, Achil. Gassarus, Donat. Bassius, Philip. Bergomensis.*

Aby pak každý věděl pravý rozdíl a zvláštní nejednomyslnost položených křesťanův, jednykaždé obzvláštně po titulích ze jména klásti a vypisovati budu.

Kapitola 46.

O Řeckém národu, a náboženství jejich.

Řekové, národ starožitný, od Javana, jináč syna Jáfeta, jehož otcem byl Noě, pošli; důvod toho máme v písmích Starého Zákona, kdežto Daniel prorok, v 8. kap., předpovídaje o zkáze *monarchiae* Perské skrze krále Javan, v židovské řeči vyložili [ho] sedmdesáte vykladačů [na] krále Řeckého, totiž Alexandra Velikého, jakož i v 27. kap. Ezechiele proroka totéž slovo se

---

[1]) rejtharů. [2]) potentáty. [3]) mordujíc.

Digitized by Google

nachází, a od nich v spůsobu oznámeném jest vyloženo. ***Math. Beroaldus lib.*** 4. ***Chron. seu supputat. temp.***

Sloul pak ten národ drahně časů tím jménem ***Jones;*** až potom původem nějakého krále jmenovali se Řekové, v svém však jazyku (***Plinius lib.*** 4. *c.* 7.); ačkoli jeden kraj a díl jejich jméno staré až posavád zachovali.

Měli a mají krajinu v Evropě, začínající se k polední straně od země ***Peloponnesu,*** nyní ***Morea*** řečené, až zase k straně půlnoční, k moři Černému; od východu pak od moře až na západ k řece ***Acheleos*** v Epiru ležící.

Dělili se za starodávna na krajiny zvláštní, od nichž jména svá brali; jako byla krajina ***Attica, Boëtia, Arcadia, Achaja, Acarnia, Aetolia, Locrensis, Phocensis etc.***, o nichž obzvláštně píší ***Claudius in Ruff. lib. carm., Homer. Iliad.*** 2., ***Sylius lib.*** 15., ***Statut. Theb. lib.*** 1. ***et*** 7., ***Lucanus lib.*** 3. a jiní. ***Palnigenius in canc. in leo. in Sagitt.***

Byl pak ten národ Řecký předešlých časův nad jiné ve všech věcech správy a řízení [1]) dobrého se dotýkajících vznešený. Nebo nejpřednější mezi nimi povstali práv skladatelové, od nichž jiní pravidla řádu dobrého brali a se učili; mezi nimi byli mudrci, ***sapientes Graeciae,*** po všem světě známí, a nejučenější všech umění muži; nejprvé ze všech jiných moci a úžitku bylin i lékařství poznání vyhledali a sepsali; časy na měsíce a léta rozdělili; počtářství [2]), měřičství [3]), silozpyt [4]), mravovědu přirozenou [5]) a jiné spůsoby filosofie [6]) napravili a zlepšili; a tak vše vlastně a pilně zachovávali, že téměř všeho umění literního, i jiného svobodného rodičkou a původem slouli a nad jiné národy byli.

Nad to za mnoho set let žádného královského a monarchického panování nepoznali, nýbrž všelijak jemu na odpor mocí násilnou odporovali, v svých svobodách se spravujíce, jedni v stavu demokratickém [7]), jiní aristokratickém [8]) (coby to bylo, nahoře při vypsání města Benátek jsem dotekl); a protož měli se všech stran krále sousedy své za úhlavní nepřátely, proti nimž mnohé a veliké války vésti musili.

Nejpřednějších pak dotýkajíc, měli válku proti ***Priamovi,*** králi Asie a Trojanskému, jehož v desíti letech tak těžce a bez přestání

---

[1]) regimentu. [2]) *arithmeticam.* [3]) *geometricam.* [4]) *physicam.* [5]) *ethicam naturalem.* [6]) jiná *genera philosophiae.* [7]) *in statu democratico* [8]) *aristocratico.*

Digitized by Google

oblehli, až ho i přemohli a dokonce s rodinou i s městem Trojou v nic obrátili, jakž o tom obšírně píší *Homerus Iliad.*, *Dictys Cretensis* a *Dares Phrigius etc.*; a za našich časův ještě města toho slavného říceniny od bran, věží, bašt, dvou zámkův z bílého, červeného i černého mramoru, a jiných stavení vystavených, k velikému podivu každého spatřujícího, se nacházejí; a jakž *Bellonius lib. 2. cap. 6.* píše: „ne bez příčiny sláva toho města byla zvelebována, jehož říceniny tak předivné hledícím na ně jsou, že jich sláva žádnou krátkou řečí vypraviti se nemůže.“

Potom povstali proti nim Perští mocnářové [1]) a všelijak se o ně pokoušeli, až naposledy Xerxes král tím úmyslem sebral lidu do patnáctikrát sto tisíc (někteří více a jiní méně pokládají, však do dvanáctikrát sto tisíc nejméně ho měl), aby je pod svou moc přivedl, a s tím táhl proti nim do Řecké země, vedlé toho silnou armádu do tří tisíc lodí [2]) maje (jiní přes šest tisíc i více pokládají); a však od samých Athenienského města obyvatelův a některých málo, však nejmenších měst řeckých, po několikráte na zemi i na moři přemožen byl, že sotva s celou kůží z země odjel, svá bohatství i lid vězeti [3]) zanechav; jakž o tom pěkné a hodné paměti píší *Herodotus*, *Thucidides* a jiní historikové.

Po vítězství nad Peršany a dosažení z loupeží znamenitého bohatství oddali se na rozkoše a pýchu; jakž toho *Horatius poëta* v krátkých slovích dotýká:

Ut primum positis nugari Graecia bellis
Coepit, et in vitium fortuna labier aequa,
Nunc athletarum studiis, nunc arsit equorum;
Suspendit picta mentemque animumque tabella.

Odkudž pošlo, že jedna obec proti druhé, z příčin špatných a různic nehodných, válku domácí začali, mnoho let mezi sebou se zabíjejíce [4]) až do zemdlení, a k králi Macedonskému *Philippovi* někteří se o pomoc utíkali; kterýž jich nemeškal více vadili a lid svůj mdlejším na pomoc [5]) posílati, a potom je pod svou moc přivozovati, až naposledy vší Řecké země správcím a ochráncím učiněn a ode všech přijat byl; o čemž *Xenophon* a *Diodorus Siculus* dostatečně vypisují.

Potom přišli v moc krále Alexandra Velikého, syna Filipova, kterýž, aby řecké jméno zvelebil a od strachu perského osvobodil, vzal před sebe válku proti Peršanům, a táhl proti Dariovi, králi

[1]) monarchové. [2]) šífů. [3]) v štichu. [4]) mordujíce. [5]) retněk.

Digitized by Google

Perskému, s malým lidem, sotva 40.000 vojákův, a tím porazil po třikráte netoliko Daria vždycky několikráte sto tisíc lidu pospolu majícího, ale odtud táhl proti jiným všem a těch časů málo známým mocnářům [1]) a národům východním, kteréž všecky v málo letech přemohl, a všecken východ [2]) pod svou moc, i dobrý díl Afriky s Evropou podmanil, a monarchii Řeckou, z dávna od Daniele proroka předpověděnou, začal a do živobytí svého pokojně spravoval. O jeho činech píše *Quintus Curtius*, *Diodorus Siculus*, a něco *Plutarchus*.

Po Alexandrově smrti začaly se války mezi jeho předními hejtmany a důstojníky [3]), chtěje každý tu zemi, kteráž mu od Alexandra k správě svěřena byla, zděditi a za vlastní držeti (nebo syn pozůstalý brzo po Alexandrovi umřel); pročež Řecká země přišla jiným v moc, a mezi potomky jejich mnohé zlé snášeti musila, jakž to *Polybius* vypisuje; až potom dotčení Řečtí králové pomalu od Římanův byli přemáháni a jeden po druhém pod jich moc přivozováni, a tak Řekové nejprvé pod moc Římanův přišli, o čemž *Livius* píše.

Pod jejich pak mocí, i za časův *monarchiae* Římské v Římě, i též *monarchiae* přenešené do Konstantinopole do vlasti jejich, zůstávali a byli několik set let pořád; kteříž jak spravováni od císařův byli, mnohoby se mohlo psáti; ale vypisují to *Zonaras*, *Procopius*, *Nicetas*, *Nicephorus*, *Annas Alexiados* a jiní historikové. Toho toliko dotknu, že po mnohém pokojném císařův Konstantinopolitánských panování a spravování potomkové jejich dali se ve mnohé sváry, války a nejednomyslnosti, jak sami mezi sebou, tak také s jinými křesťany v Evropě, netoliko v věcech politických, ale i v náboženství; pročež nejednou válčili proti nim křesťané zemí západních, od nich *Latini* řečení, a s druhé strany Turci z východních krajin. Turkům zajisté jako brána skrze dobytí Syrie do Asie menší a do Řecké země byla otevřína, a potom je sami do svých krajin vábili. Nebo když císař *Cantacuzenus* knížete Bulharského [4]) válkou sužoval, žádal týž kníže od *Amuratha*, Tureckého císaře, pomoci, kterýž 12.000 Turkův do Řecké země poslal. Kteřížto jak se domů vrátili, o dobrotě a tučnosti té země a hojnosti všeho v ní vypravovali, až k tomu *Amuratha* ponukli, že sebrav mnoho lidu, dal se přes úzké moře, někdy

---

[1]) potentátům. [2]) *orient.* [3]) oficíry. [4]) kníže *Bulgariae.*

Digitized by Google

„úžina Hellespontská“ [1]), nyní *Callíopoli* řečené, do Řecké země s lidem převezti, a tu vpády čině, *Adrianopoli* a jiná města i země, jako *Bulgarii, Servii etc.* sobě podmanil; což se dálo za času Římského císaře Karla, toho jména IV.; a čím dále skrze nesvornost Řekův, tak opouštění jich jiných křesťanských mocnářův [2]), Turci se v těch zemích rozmáhali, až všeho okolo Konstantinopole dosáhli, že nebozí císařové Řečtí sotva město a některé ostrovy blízké za některý čas v své moci drželi, až potom i poplatek [3]) Turkům dávati musili, a naposledy léta 1453. 29. dne Března [4]) i město Konstantinopolis, svobodu a životy své s nenabytou škodou všeho křesťanstva ztratili, pod jichžto ukrutnou mocí lid Řecký až do dneška zůstává. *Laonicus de rebus Turcicis, Leuenclavius Histor. Musulmannorum lib.* 15., *Sabellicus* a jiní.

Císařové Turečtí, jak Řeky pod své tyranství přivedli, všelijak hleděli týž národ rozptýliti, skloniti a v služebnost podrobiti; slavné pány jejich, z knížecích a císařských rodův pošlé, pobiti [5]) dali, tak aby budoucně nijakž hlavy pozdvihnouti a zase povstati nemohli.

Pročež nenachází se mezi nimi nežli toliko dvojí stav: první urozených, mezi něž se měšťané a kupci bohatí pojímají, a druhý robotných lidí, totiž řemeslníkův a sedlákův. Urození nosí klobouky vyšší a šaty nákladnější nežli robotní, a po těch se nejspíše poznati mohou; nebo sice v které zemi jsou, takový kroj nosí, buďto pod Turkem, buďto pod křesťanskou vrchností. Jsou zajisté v mnohých zemích nad jiný národ světa osedlí v množství velikém.

V Turcích všickni spravedlností [6]) tureckou spravovati se musejí; kteráž jaká jest, v druhém dílu putování svého [7]) psáti budu. V jiných věcech tureckým obyčejům navykli, málo pak ano téměř nic svých starobylých mravův, řádův atd. nezachovávají. V domích, jako Turci, žádných téměř hospodářských potřeb nemají, na zemi líhají na modracích vlněných aneb bavlněných, po turecku, na zemi sedíc [8]) okolo malého a nizkého koženého stolečku jedí, skrovně a chatrně; však rádi víno pijí, a ten při tom starý obyčej zachovávají, že čím nejlepší a nejsilnější víno jest, tím z menších sklenniček je pijí, a jeden po druhém, druhého nebrzo předstihaje; a snad odtud přísloví o nich pošlo mezi Vlachy: *Bon vin, caltins*

---

[1]) *angustias Hellespontiacas.* [2]) potentátův. [3]) tribut. [4]) *Martii.* [5]) pomordovati. [6]) *justicií.* [7]) mého. [8]) sedě.

Digitized by Google

testa, dice il Grego, totiž „dobré víno škodí hlavě, praví Řekové,“ protož je pomalu pijí; však bez držadel sklenice mají, že se dlouho nimi nemeškají. Odkudž pochází, že se velikým pitím[1]), a jako u nás hned při prvním zasedění, nepřeplňují, ale povlovně pijíc, s čistou veselou myslí spolu za drahnou chvíli posedění drží; od čehož staré přísloví o nich bylo a posavad jest: *graecari*, totiž řeckým spůsobem píti.

Jejich náboženství nejrozšířenější se nachází: jako počnouc od Tatarův, na díle jsou Rusové, Moškovitové aneb Moskvané, na díle Poláci Podolští, *Circassi*, Valachové, Rácové, Bulgaři, potom v *Muldavii*, *Servii* aneb *Croatii*, *Mysii*, *Illyrii* aneb *Dalmatii*, *Slavonii*, *Bosnii*, *Albanii*, *Macedonii*, *Thracii*, *Graecii* a jiných zemích okolo moře *Pontus Euxinus* [Černé] řečeného, kteréž země Turci jmenují *Romanii*, a Řeky vůbec *Rumuleri*. Potom v *Asii*, *Phrigii*, *Bythinii*, *Lydii*, *Carii*, *Paphlagonii*, *Magnesii*, *Cappadocii*, *Comagenii*, *Syrii*, na horách Libánských, v zemi Svaté, v Egyptě a dalších krajinách; v ostrovích velikých, jako v Cypru, *Lemno*, *Chio*, *Pathmo*, *Lesbo*, *Rhodo*, *Corcyra*, *Candii*, *Athou* a jiných mnohých pro krátkost pominutých.

V těch dotčených a míněných krajinách jednoho náboženství užívají, a v něm jednomyslnost zachovávají. Nebo mají svých církví až posavad, jak za staré církve byli, nařízené v jistých městech patriarchy, totiž nejvyšší správce náboženství aneb nejvyšší otce duchovní, o nichž jsem také něco napřed dotekl.

Přední jest patriarcha Konstantinopolitánský, ten bydlí v Konstantinopoli, a pod svou správou má církve všecky v Evropě, ostrovy moře prostředního *Aegaei*, s té strany řečeného. Má sobě k radě přidaných dvanácte osob, kteříž s ním všecky arcibiskupy a jiné duchovní spravují, v Konstantinopoli přes 20 kostelův a far drží; v *Tessalonice*, nyní *Salonich* řečené, do třidceti, a všudy po jiných městech tureckých veliký počet kostelů svobodně užívá; svobodně sněmy svolati může, že časem do několika set kněží jejich pospolu shromážděných bývá. A však plat z té svobody Tureckému císaři, totiž patriarcha Konstantinopolitánský za své církve každoročně 12.000 dukátův, dávati musí.

Patriarcha kdo má býti volen, musí býti *metropolitanem*, a turecký *vezirbassa* jej voleného potvrzuje, a na stolici, však ne darmo, dosazuje; po té vede ho k císaři Tureckému, před ním

[1]) velikými truňky.

Digitized by Google

padna, sukni jeho políbiti musí. Potom v takové u nich vážnosti, jako křesťanského mocnáře [1]) legát a vyslaný, a často v ledajakýchs radách strany písma svatého, snův a proroctví výkladu, obsílán a dožádán bývá.

Druhý patriarcha jest Alexandrinský, a ten nyní v *Cairu* bydlí a vládne církvemi řeckými v Egyptu a *Arabii*; třetí Antiochenský, ten byt svůj má v nejkrásnějším ve všem tureckém panství městě Damašku, a spravuje církve v *Barut*, *Alepu*, *Tripoli* a jinde po Syrii a Asii; čtvrtý Jerusalémský, ten malou *jurisdikcí* má.

Řadův [2]) *metropolitánův*, arcibiskupův a biskupův užívají, po těch nižší dva stupně [3]) a úřady duchovní mají, kněží obecných, kteříž se ženiti mohou, a *calojerů* jako mnichův, ješto se nikdá nežení. Slovou pak *calojeri*, a ženy *calogriae*, jakoby česky řekl „dobrý otec“ a „dobrá mateř“, anebo „dobrý stařec“ a „stará“.

Kláštery mnohé v rozdílných zemích mají, v nichž se *calojeri* drží a odtud na fary se dosazují; však ve všech jejich zemích nad *calojeri* hory *Athos*, vlasky *Monte santo* řečené, života, obcováním, množstvím a privilegiemi obdaření se nenacházejí. Ta hora *Athos* leží *in Chersoneso*, mezi *Macedonií* a *Thracií*, na dýl vedlé moře mnoho mil, a tak vysoké vrcholky [4]) má, že město *Mirina*, dvě míle odtud ležící, stínem slunečným přikrývá, a jakž *Bellonius* píše *lib. 1. obser.*, že ostrov Lemnum dosahuje; anobrž vyšší má býti nežli *regio aëris*, totiž povětří, kdež se oblakové shromažďují, odkudž prší a vláha na zemi dochází; ani větru, kterýžby prachem hnul, tam nebývá. *Jardin de flores Curiosas, compuesto per Anth. de Torquemade.*

Jest také táž hora samými *calojeri* osazená, jichž přes šest tisíc osob mužského pohlaví se nachází, a všickni v 24 klášteřích zdmi obhražených bydlejí. Ti tento obyčej zachovávají: nebo jakž ráno svítá, každý s nádobím rozdílným, jako s lopatou, nosatcem neb kratcí, sekerou atd. a s mošnou, v níž chléb *biscokt* řečený, totiž dvakrát pečený, a cibule syrové mají, vycházejí; z nichž jedni vinice, jiní rolí vzdělávají, jiní štěpí sekají, spravují, a lodí [5]) z nich anebo něco jiného dělají; jiní, kteříž jsou krejčí, ševci, tkadlci a jiných řemesl, ti v klášteře pracují a jiným okolním zemím mimo svou potřebu prodávají. Oděv jejich jest prostý

[1]) potentáta. [2]) *ordines.* [3]) *gradus.* [4]) špice. [5]) šífy.

Digitized by Google

jako kerenštův, z rudého aneb šerého sukna tlustého; jmenují se společně otci a syny, a přijímají mezi sebe každého v jakémkoli věku, když toliko neženatý jest, by i vdovcem byl, a co kdo s sebou od bohatství přinese, toho se vůbec užívá; nic neštudují, než toliko coby mohli někteří mše v jich řeči čísti, a ti, kteříž čísti umějí, v kostele napřed zpívati musejí hlasitě a výslovně, aby jiní neumělí po nich zpívati mohli; a žádné přednosti jedni před druhými neužívají, nýbrž jednostejně všickni od nejstaršího až do nejmladšího prací rukou svých, vedlé umění, řemesla neb díla, živiti se do společnosti musejí; tak že při nich přísloví *monacho indoctior* [méň učený nežli mnich] pravé býti může. Nicméně, ačkoli těžce den ode dne robotují, velmi chatrných pokrmů užívají, totiž vaření, ovoce a jistých časův ryby; masa pak pokudž jsou živi nejedí, a za tou příčinou žádného živého ani mrtvého zvířete od ptactva, ani co jiného chovají, a mnozí z nich ani toho nic živého nikdy z blízka neviděli, ani v rukou neměli. Však málo sobě nachovati mohou, pro veliké množství jich; nebo v některém klášteře jest jich 200, 300 i více. Pročež dodávají se jim almužny ze všech zemí náboženství řeckého, proto že u všech v veliké vážnosti jsou. Kostely mají ozdobené jako jiní Řekové, obrazy svatých a světic a svíce hořící v nich; ale zvonů nikdež neužívají, nežli tito *calojeri* hory *Athos* a někteří jiní, mimo obyčejný spůsob v těch zemích; mají při vratech kostela železo co šín, tří prstů tlusté, však nákřivé a pookrouhlé, to jest na hřeb přibité, na to tlukou a zvuk dosti daleko se rozlíhající vydávají.

Již pak nyní ke všem Řekům vesměs přistoupím.

Škol žádných pro mládež nemají, a žádných spisovatelův [1]) pohanských, básnických [2]) a filosofických nečtou, pod pokutou kladby, a z té nebývají bez velikého pokání [3]), postův a pokut propuštěni; a kteříž se čemu mezi nimi učí, ti své vlastní neporušené staré řecké řeči čísti a rozuměti se učí (neb obecně mluví řeč tak daleko od první řečtiny vzdálenou, co vlaská neb španělská od latinské jest), buďto od učitelův [4]) v křesťanských školách vycvičených, buď po předcích zachovalých; a nečtou nežli některé málo starých doktorů spisy, jako *Basilia* a *Chrysostoma liturgiae* a mše, potom breviáře, jež oni ὡρολόγιον jmenují, totiž modlitby na hodiny rozdělené; těch nemají tištěných, než všecko psané, leč které ze Vlach v Benátkách neb jinde vytištěné do-

[1]) authorův. [2]) poëtických. [3]) veliké *poenitencí*. [4]) preceptorův.

Digitized by Google

stanou, proto že žádné tiskárny [1]) nemají, ačby ji mohli míti příkladem Židův v těch zemích; ale snad lidí hodných a nákladů k tomu lítují.

Biskup žádného kněze nesvětí, leč má vysvědčení ode tří hodnověrných osob svého chování, a musí býti mužem jedné manželky, totiž jednu toliko za svého živobytí míti a žádné potom více, byť s ní nebyl nežli jeden den v stavu manželském, jiné vzíti nesmí; nebo vedlé řeči svatého Pavla k Timoth. 1. v kapitole 3. „Musíť biskup býti bez úhony, jedné manželky muž,“ chtějí *bigamii etc.* aneb druhé manželství při kněžích jalově potupovati, kdežto první dovolují; o čemž *theologové* naši dosti píší.

Smilstvo při kněžích trescí ssazením [2]) a odsouzením jich do věčného vězení aneb na *galery*. Jiným leikům v tom hříchu známým neposluhují svátostí velebnou, než tolike do kostela jim choditi dopouštějí. Zase kdoby se z leikův podvakrát oženil, aneb některá vdala, nedopustí jim potřetí k stavu manželskému přistoupiti; lečby kteří rodiny neměli, tu jim patriarcha může dáti povolení [3]); však do dvou let jim neposluhuje, a každou středu a pátek do téhodne na samém chlebě a vodě do téhož času přestati musejí.

Půst čtyrykrát do roka drží. První zároveň s naším mají, kromě v tom se dělí, že jej začínají teprva v první neděli postní, a my ve středu; také, že netoliko masa žádného nejedí, ale ani ryb, a mnozí toliko samý chléb jedí a vodu pijí. Druhý začínají na svatou Trojici, a drží jej až do svatého Petra a Pavla. Třetí mají prvního dne Srpna, a trvá až do nanebevzetí panny Marie. Čtvrtý bývá v Advent, a trvá do sedmi neděl pořád.

Suchých dní žádných jako my nemají. V středu a v pátek masa nejedí.

Mše a *liturgiae* v řeči srozumitelné a hlasité slouží, od sv. Basilia a Chrisostoma sepsané. Po mši lidu obecnému a klečícímu pod obojí podávají; chléb pak posvátný ne na *hostiae*, ale na kousky, zkrájené obdloužné z chleba a bochníků kvasem zadělaného, rozdělený lidu podávají, a místo kalichu sklenic aneb dřevěných nádob užívají.

V kterém domě šestinedělka jest, z toho domu žádný do kostela nesmí, dřív nežli kněz přijda, je jistými modlitbami posvětíc, jim jíti do něho dovolí, a dřív dítěte nekřtí, než až matka po šesti

[1]) impressí. [2]) degradací. [3]) dispensací.

Digitized by Google

nedělích do kostela jíti může, a to den čtyřidcátý. Při křtu potřikráte dítě do vody potopí, jednou ke jménu otce, podruhé ke jménu syna a potřetí ke jménu ducha svatého. Tu potom vodu do země vylejí a pokaždé jinou světí.

O svátosti biřmování a posledním mazání, o očistci a některých jiných článcích [1]) nic nedrží; však za mrtvé se modlí, kterýmž boha dobrotivého v ráji činiti se chlubí.

Největší blud jejich jest, že ducha svatého od otce a syna pocházejícího zapírají, a od samého otce toliko jej býti praví, proti předních církevních sborů [2]) řeckých, jako Nicenského, kdež *Symbolum Athanasii* složeno bylo, a jiných smyslu a učení.

Zpěvův figurálních a vedlé muziky na hlasy neužívají a neumějí; ale jak kdo může a navykl, tak zpívá.

Všickni obyčej mají dlouhé fousy na bradě nositi, i duchovní jejich, a nedělí se kněží od lidu obecného ničímž, toliko patriarchové, kteříž mají na čepici kříž tkaný z zlata, a oděv jako jiní *calojeri*.

Hod narození Krista pána drží a slaví 15. dne měsíce Září, proti obyčeji našich západních církví, kterýž my 25. dne Prasince slavíme; a svědčí to muži učení našich krajin, jako *Beda de natura rerum*, *Theodorus Gaza de mensibus*, *Beroaldus lib.* 4. *Chronic.* a jiní, že vlastně 15. dne Září Kristus pán a spasitel náš naroditi se ráčil, a ne Prasince měsíce; čehož *theologům* k uvážení zanechávám.

Jak mrtvé své oplakávají, o tom jsem nahoře při vypsání ostrova *Candie* doložil.

Papežskou důstojnost a Římskou církev potupují a ji za bludnou, *schismatickou*, žeby církevnímu sboru [3]) za papeže Adriána držanému, co v něm sami zavřeli, nestála a nedržela, a knihy otcův zfalšovati měla, vyhlašují; jakž toho mnoho knížka titulovaná *Censura Orientalis Ecclesiae Stanislai Socolovii*, v Dilingu vytištěná, vypisuje a odvozuje; kdež řecká *confessi* a vyznání víry jejich, od Jeremiáše patriarchy Konstantinopolitánského do Němec léta 1576. měsíce Máje odeslané, poznati se může. A jinde nachází se také tištěná konfessí *Gennadia*, patriarchy Konstantinopolitánského, hned po dobytí Konstantinopole od Mahometa II. císaře léta 1453., když od něho tázán byl, coby křesťané věřili? jemu v spisu podaná.

---

[1]) artikulích. [2]) *concilií*. [3]) *concilium*.

Digitized by Google

Kapitola 47.

Georgiáni a Armeniáni jací národové jsou? a víra jejich jaká?

Georgiáni, národ starožitný, slouli před časy *Iberi vel Iberes*, od nichž (jakž *Varro* píše) národ Arragonitský v Hišpanii pošel, a v historiích *Hispania* posavad *Iberia* slove.

Země *Iberia* leží proti půlnoci při hoře vysoké velmi, *Caucasus* řečené (na níž velikých planet a hvězd východ a západ spatřiti se může), *Indii* a Tatary dělící; o níž *Virg. lib.* 4. *Aeneid.* K západní straně mezuje s *Colchis*, nyní *Mangrellios*, při straně císařství někdejšího *Trebisonda* aneb *Trapezuntu*. Od východu mají moře *Caspium*, jináč *Hircanum*, turecky *mar di baca* aneb *Corazum* [slovansky Chvalinské] řečené (kteréžto *Abr. Ortelius in theatro Orbis ter.* jinými jmény vypisuje), a *Medii* neb Medskou zemi, nyní *Servan* nazvanou. S strany polední *Armenia* (o níž doleji) s nimi se stýká.

Nyní ta země slove *Georgia*, a turecky *Curggini*, *Ciurgi*, vlasky *Zorziani*, od svatého Jiří, jehož obraz na praporcích a jiných znameních jako patrona svého užívají. *Antonius Geufraeus*, *Breidenbach test.*

Jest pak země jejich velmi hornatá a skalnatá, plná lesů, skal a řícenin zámků, mezi nimiž nebezpečno nepřátelům průchody [1]) bráti a táhnouti, pro příležitost záloh. Potřeb od ovocí, zvěři a jiných hovad, obzvláštně pěkných sokolův hojnost mají; však největší obchod [2]) jejich jest z hedbáví, kteréž u nich pěkně se daří, a všelijaké drahé čalouny a věci dělají a prodávají; jakž za času *Virgilia lib.* 9. *Aeneid.* v tom chváleni byli:

Pictus acu chlamidem, et ferrugine clarus Ibera.

Řeky skrze tu zemi tekou, starým historikům známé, jako *Straboni*, *Herodotu*, *Quinto Curtio*, kterýž i *Natalis de Comitibus* v své historii o řece *Cyrus* (nyní *Ser* od Georgiánův, a *Chiur* od Turkův nazvané) a *Araxes*, skrz tu zemi tek svůj mající, divné věci vypisují.

Vrchnost a pány své mají rozdílné: jedni královského titule užívají, jiní knížecího; a z nich každý od míst dvorů a sídel svých dobře zpevněných a opatřených jmín bývá; jako kteří

[1]) pasy. [2]) handl.

Digitized by Google

v *Zaghen*, *Bassachiuc*, *Gori*, *Altunchala*, *Carachala*, *Chars*, *Teflis*, *Reivan*, *Sirvan etc.* bydlejí, od těch měst se nazívají. Své svobody hrdinsky po několik set let ochráncové byli, a jsouc mezi mocnými vladaři [1]), jako Tatarským, Perským a Tureckým, od nich nikdá dokonce podmaněni nebyli a ještě nejsou. A však těchto časův někteří jsou poplatníci krále Perského; jako v *Teflis*, *Gori*, *Sirvan* a jiní někteří, kteříž se chanové, totiž nejvyšší těch měst, a ne králové, jako předešle, jmenovati musejí.

Léta 1577. císař Turecký *Amurath* několik let s *Mahumetem Codabandu* řečeným válčil, a tehdáž Turkům několik Georgiánských pánův, jako z *Altunchala*, *Carachala*, *Teflis* a jiných některých dobrovolně i s mocí se poddalo. Ale potom zase od Turkův odstoupili, a jim velikou škodu, jako i podnes, činí a se protiví; o čemž *Johan. Thom. Minadous* v knize vlasky sepsané obšírně píše.

Dále *Marco Polo gentil'h. delle cose de Tartari lib.* 1. c. 5., *Josafo Barbaro gentil'huom. nel viaggio nella Persia cap.* 27. 1., *Ambrosio Contarini viaggio cap.* 5. 6. píší nemálo o jejich králích a obyčejích; znáti dávají, že ačkoli křesťanského náboženství býti se chlubí, svého patriarchu a mnoho biskupův mají, však nemnoho co dobrého jiným křesťanům jako jiní divocí národové [2]) činí a přejí. Protož každému skrz jejich zemi táhnouti velmi nebezpečno jest.

K víře křesťanské přišli příčinou jedné ženy pobožné tímto spůsobem: nebo jsouc od nich zajata, velmi pilná modliteb a postu byla, pročež pán její divě se tomu, ptal se jí, jakýby to obyčej měla? ona odpověděla, že se bohu svému Kristu Ježíši modlí. Jméno Krista Ježíše když uslyšel, bylo jemu divné a nikdá prvé neslýchané, tak že mnohým svým spolukrajanům o tom vypravoval, a jí, že pobožná jest a svému bohu věrně slouží, vychvaloval. Kterážto pochvala [3]) jí dobré jméno i vážnost při sousedích spůsobila. Mezi tím rozstonalo se děťátko jedné sousedě, a ta dala své dítě nemocné (vedlé obyčeje národu toho tehdejšího) z domu do domu nositi, zdaliby se kdo našel, ještoby mu spomoci mohl; ale když matce dítě zase nemocné přinesli, zpomenula na tu křesťanku, a zdaliby ona co prospěti mohla, k ní dítě své poslala. Kteráž se ohlásila, že se za ně bohu svému modliti bude; a když to učinila, dítě s pomocí boží uzdraveno bylo. To se tak daleko roz-

---

[1]) potentáty. [2]) *barbari.* [3]) *commendati.*

Digitized by Google

neslo, že jest i královny, kteráž na hlavní bolest těžce stonávala, došlo; pročež když od královny obeslána byla, jí modlitbami (však aby v Krista uvěříc, pokřtiti se dala) pomohla. Potom ta královna při králi příčinou toho byla, že poslal pro kněží křesťanské, a od nich víře pravé vyrozuměl, a s velikým množstvím lidu pokřtiti se dal; což se stalo za času císaře Konstantina. *Ruffinus lib.* 1. *c.* 10. *Socrat. lib.* 1. *c.* 20. *Sozomenus lib.* 2. *c.* 6. *Theodor. lib.* 1. *c.* 23.

Mají oděv na spůsob Peršanův, krom že birýty a čapky všelijakých barev nosí, a kněží pleše na hlavě okrouhle, lid pak obecný čtverhraně stříhati sobě dávají. Brady dlouhé na spůsob Řekův mají, s nimiž se také z většího dílu v náboženství svém srovnávají. Svátosti, mše a křest týmž spůsobem jako oni přisluhují, ano i v řeckém jazyku *liturgiae* a jiné služby své konají; sic arabsky, chaldejsky aneb persky vůbec mluví, a vlastní řeči žádné nemají.

Postavy jsou bělejší a obdloužnější nežli Peršané, a to proto, že zemi čerstvější a stromovím, stín vydávajícím, osazenější mají.

V Jerusalémě drží v své moci některá místa svatá, jako kaplu hory *Calvariae*, kdež vždycky přes celý rok jednoho zavřeného a na oltáři sloužícího chovají. Potom kostel „svatých andělů“ řečený, kdež někdy byl dům Annáše biskupa; a některá jiná místa v krajině Judské mají, k kterýmžto ročně putují v zástupu [1]) velikém a bez dání poplatku [2]), k tomu pod praporci, s nástroji vojenskými; ano i ženy jejich na koních s lučišti, kopími, jako udatné vojakyně *Amazones*, kteréž před lety z jejich sídla [3]) a okolo *Caucasu* hory pošly, přijíždějí. A to jim Turci trpí, bojíce se, aby se toho jich sousedům pohanům, kteříž v jejich krajině a okolní bydlejí, vším zlým zase neodplatili.

Tuto doložím starého a divného někdy u nich obyčeje, který vrchnost jejich zachovávala. Nebo v každé obci vrchnost měli jistou míru pasu, kteroužto každého roku muže i ženy měřiti obyčej měli, a kterýmžby dostačiti nemohla (krom těhotných žen) pro tlustost, ti pokutováni byli; nebo za lenocha, nepracovitého a příliš břicho milujícího a pasoucího, takového odsuzovali. *Alexan. lib.* 2. *c.* 25. Jakož pak tak skoupí bývali, že toliko jednou za den jídali a vodu pijívali, od čehož *hydropatae*, totiž „vody pijánové“ nazváni byli; nicméně pěkné a nádherné šaty nosili. *Coelius lib.* 18.

---

[1]) v houfě. [2]) tributu. [3]) *quartiru.*

Digitized by Google

cap. 22. A po dnešní den hladu, bídy a psoty hojně se u nich nachází, jaká to vypisuje, kterýž tudy putoval, *Ambrosio Contarini nel viaggio nella Persia.*

Armenie.

Armenia jest krajina *Asiae*, od jakéhosi *Armena* z *Rodu* tak nazvaná. Od půlnoci má díl krajiny *Colchis*, nyní *Calpurt* neb *Mangrellios* řečenou, a díl Georgiánské země; k západu mezuje s řekou *Euphrates;* od východu má moře *Hircanum* [Chvalinské] a *Medii;* od poledne *Mezopotamii* a *Assyrii. Ptolom. lib.* 5. *Papa Pius Quintus* 3. *par. desc. Asiae.*

Dělí se na větší a menší *Armenii* (*Plinius lib.* 6.), z nichž větší králi Perskému a velikému *chanovi* Tatarskému, a menší císaři Tureckému poddána jest, a ta slove *Turcomania.*

Hory má veliké, jako *Moschicos montes, Periardes* jináč *Pariedrus,* z nichž *Euphrates* a *Araxes* řeky pocházejí; *Antitaurus, Taurus, Cordica,* z nichž *Tygris* řeka teče. *Plinius lib.* 5. *c.* 27. *lib.* 6. *Sallustius, Strabo lib.* 11. *et* 12.

Řeky má slavné, jako jest *Euphrates,* v písmích svatých známá řeka, *Ararath* židovsky, turecky *Frat* nazvaná, kterážto skrze roviny *Armeniae* tok svůj majíc, je na spůsob *Nilu,* egyptské řeky, svým rozvodněním hnojí a zavlažuje, že bez orání a zdělání, toliko samým vrhnutím do země obilí, zrůst hojný vydává; v vodě pak znamenité drahé kamení, jako turkusy, *smaragdy* a jiné se nacházejí (*Plinius lib.* 18. *c.* 15. 16., *Ovid. Met. lib.* 2., *Propert. lib.* 2., *Dionisius*). *Tygris,* turecky *Tegil,* o níž v písmích svatých tolikéž zmínka se činí; *Araxes* a *Cyrus,* o nichž jsem v předešlé kapitole psal (*Dionisius, Lucan. lib.* 3.).

U prostřed *Armeniae* veliké jest hora, řečená Archa Noě [1]), široká a dlouhá, že se sotva ve dvou dnech objíti může; u prostřed má špici vysokou velmi a sněhy každoročními, nikdá nescházejícími, přikrytou, pro kteréžto není možné tam vjíti, nebby se probořiti a zasuti musil. Na té špici praví, že archa aneb koráb Noě po potopě se zastaviti a za mnoho set let tam trvati měla, i ještě něco dříví, co neshnilo, tam zůstávati má. *Marco Polo lib.* 1. *c.* 2. *De i Viaggi. Montevilla.*

Pastvy okolo toho vrchu znamenité jsou, že každé léto několik tisíc koní tatarských a jiných hovad nesčíslný počet tam se

---

[1]) *arca Noae.*

Digitized by Google

pase. *Marco Polo ibid.* Za času *Strabona* pásávalo se tam pospolu do padesáti tisíc koní, stáda králův Perských (*lib.* 11. *et* 12.); a to za příčinou vlhkosti, kteráž se z toho vrchu dolů od sněhu táhla.

Před lety byli pohané v té zemi velmi rozkošní a marnostem oddaní. Nebo že zemi dobrou a tučnou měli, zbujněli, a modle *Tanais* řečené místo bohyně sloužili, jí dcery a syny své k chlipnostem, aby místo služby smilnili, oddávali, a potom takoví nejspíše se vdaly a oženili, jakoby posvěcení byli. *Strabo lib.* 11. Když měli *sponsalia* a smluv svadebních potvrzovali, tehdy ženich nevěstě kus ucha pravého, a ona jemu zas kus levého, uřezali, a tím svoji byli, a sebe jeden druhému jako zavázané drželi. Místo přísahy a jistého slovy potvrzování bodli aneb řezali se v ruku pravou, a krev vycedíce pili. *Tacitus, Coelius lib.* 17. *c.* 12. *Fulgosius lib.* 9. *c.* 6., *Valerius Maximus lib.* 9.

Nyní na větším díle jsou křesťané; přijali víru křesťanskou léta 574. *Sab. En.* 8. *lib.* 3. *Evag. lib.* 5. *c.* 7. Živí se řemesly všelijakými a kupectvím, dělajíce pěkné muchejry, šamlaty, hedbávné tkaniny [1]) a čalouny, a ty sami po Tureckém, Perském a Indiánském království rozvážejí a prodávají.

Města mají slavná a bohatá, zvláště při řece *Tygris* a *Euphrates* ležící; mezi nimi přední jsou *Arsingan*, arcibiskupská Armenův stolice, kdež teplice zdravé jsou, pod správou Tatara *Chana*; *Argiron*, *Arsamota* a *Tauris*, stolice nynějších králův Perských, kteréž někdy *Susa* stolicí starých Perských monarchův býti měla. O tom městě, o zámku, palácích v něm, jeho teplicích, *meschitích*, obyvatelích ženského i mužského pohlaví, pěkně vypisuje *Battista Ramusio secundo vol. delle navigat. et viaggi fol.* 82. *et seq.*

Oděv dlouhý jako Řekové s modrým zavitím na hlavě nosí; jest národ sprostný a v svém náboženství horlivý, k přespolním přívětivý; jakož pak v zemi Svaté několik míst svatých, jako kostel svatého Jakuba a kaplu v kostele hrobu božího, a některá jiná místa drží, to v těch místech zachovávajíce rozdílně od jiných, že před oltářem, jakoby kůr byl, opony [2]) roztažené mají.

Mají svého duchovního a nejvyššího správce, kterýž je v duchovních i v světských věcech spravuje, a jmenují ho v svém jazyku, jakoby u nás starosta [3]) sloul. K Řekům nejsou náchylní, ač se s nimi hrubě v náboženství srovnávají; nýbrž vědouc, že

[1]) ceigy. [2]) firhaňky. [3]) *primat.*

Digitized by Google

Řekové Latinským všelijakou protimyslnost prokazují, tito naproti tomu jim všelikou uctivost zjevně i tejně činí, a před málo lety jejich nejvyšší do Říma některé biskupy vyslal, sjednocení u víře a poslušenství k Římské stolici sliboval, což však na ten čas od nich vzdáleno jest.

Hodu narození Krista pána nesvětí, ale tří králův památku, kterouž praví býti památkou duchovního narození Krista pána, když byl pokřtěn v Jordáně.

Půst drží jediný toliko, tak jako my, ale jináče; neb netoliko masa, sýra, vajec, ale ani ryb nejedí, ani co mastného od oleje, másla atd., ani vína neužívají, toliko na samém chlebě a některé bylině a vodě přestávají.

Mši svou slouží v jazyku přirozeném, a do vína jako Řekové vody nepřiměšují; děti ku posluhování připouštějí a jim na spůsob Řekův podávají.

Kněh jiných mimo psání svatých *Chrysostoma* a *Gregoria Nazianzena* neužívají.

Evangelium když mají slyšeti, vstanouce s radostí, jedni druhé, na znamení pokoje a svornosti, kdo se koli s kým přihodí [1]), mužské i ženské pohlaví vesměs, políbí.

Mrtvých na spůsob Řekův pláčí, a ještě více nežli oni. Neb tito vstanouce ráno s zástupem [2]) chodí na hřbitov [3]), a tam nahlas nad hrobem divně sobě hořekují a kvílí, že z daleka slyšáni býti mohou; šaty na sobě trhají a rukama lomí, tak jakoby mrtvé objímati chtěli; kněží jejich také při té výchozi bývají, po hřbitově [4]) čtouce a brebencujíce chodí, a některé i těší; až když se do vůle naklebí, spolu se zasadí, a tu jedí a pijí, tím své hoře zahánějíce.

O očistci, záslubách, ani o odpustcích nic nedrží, než každý svého hledí.

Jejich nejvyšší dělí se od nich čepicí, kteráž mu pozadu visí až na hřbet, jakéž jsou čapky někdy mívali, a místy ještě mají, mistři naši [5]) v akademiích, jimž *liripippia* říkali. Jiní kněží nosí pleše okrouhlé, vlasy na bradě nestříhané a oděv prostý dlouhý do země; a na spůsob Řekův jednou se ženiti mohou.

Přišli pak v bludy nejprvé po Chalcedonském sněmu, na němž *Eutyches* a *Dioscorus* bludaři léta 460. potupeni byli; jejichž bludy tito příčinou jakéhos *Ethania*, učedlníka dotčených dvou, přijali, totižto zapírajíce dvoje přirození Krista pána, a činíce lid-

---

[1]) treff. [2]) s houfem. [3]) krchov. [4]) krchově. [5]) *magistri nostri.*

Digitized by Google

ské jeho přirození zbožnělé, jakoby člověkem pravým podlé těla již více býti neměl: proti patrným písmům svatým, jakž to tehdejších časův *Dioscorus* Alexandrinský biskup, v knize proti tomu a podobným bludům vydané, horlivě porážel.

Kapitola 48.

Vypsání náboženství Nestoriánů, Syriánů, Maronitů, Jakobitů a Abyssynův.

Nestoriáni jsou řečení, kteříž následují učení kacíře Nestoria, kterýžto léta 429. za panování císaře *Theodosia* chytrostí se vetřel na biskupskou stolici v Konstantinopoli, a dvě osoby Krista pána vedlé obojího přirození, a tak dva Kristy činil; svatost a božství Kristu po narození připisoval, a jiné mnohé bludy Anastasia kacíře zastával; byl však odsouzen na sněmích v Efezu a Chalcedonu městech držaných, a na pouště Thebaitské do Egypta (o nichž v druhé knize zmínku učiním) zaslán, kdež mu červi jazyk rozjedli a bídně jej umořili. *Socr. lib.* 7. *c.* 39. *Evagrius lib.* 1. *c.* 9. *Sigonius lib.* 9. *reg. Ital.*

Jsou pak mnozí národové toho náboženství bludného, jako předně *Caramanni*, národ starožitný, před lety *Cilices*, a země *Cilicia* sloula; leží v Asii menší, mezující s Syrií a Pamfilií (*Dionisius*). Město jejich hlavní jest *Tarsus*, nyní *Terrasa* nazvané, v němž se svatý Pavel narodil, o němž *Solinus* píše; po něm *Coritia*, o němž a o jeskyni u něho *Pomponius Mela* nemálo vypisuje.

V té krajině teče řeka *Cyrnus* aneb *Cydnus*, turecky *Sarra*, v níž se císař Fridrich, *Barbarossa* řečený, léta 1190. utopil, když táhl na východ k dobývání Jerusaléma, a tak šťastně všecky nepřátely přemáhal, že bezpochyby, kdyby ho to dopuštění boží bylo nepotkalo, bylby mnoho krajin, a šťastněji nežli Gotfrid z Bullionu, všemu křesťanstvu k dobrému dobyl a opanoval. *Egnatius lib.* 1. *c.* 2., *Cranz. lib.* 7., *Sax. cap.* 1., *Aemil. lib.* 6. *Plutarchus in Pompejo* píše o těch Cilických, že jednoho času na vpády [1]) a loupeže mořské se vydavše, tak hrubě s tím zacházeli, že do tisíce lodí [2]) měli, čtyry sta měst sobě podmanili, v nichž hodovali, rozkoše a všeliké marnosti provozovali; kde se kdo na moři

---

[1]) štráfy. [2]) šífů.

Digitized by Google

vyskytl, toho hned lodími [1]) svými obehnali; neb měli všudy strážnice [2]) a věže, na nichž vyzvědače [3]) své chovali, a ti jim uměli znamení jisté, čímby se zpravili, dáti. Lodí [4]) mnoho měli, na nichž stožáry [5]) zlatým plechem obité, vesla stříbrem otažená a plachty hedbávné a šarlatové byly. Devadesáte lodí [6]) *Pompejus* s předky mosaznými aneb z zvonoviny, netoliko pro slávu, ale i pevnost [když na jiné lodí [7]) udeříce je rozrážeti mohli] tak udělaných, od nich dosáhl, a potom všecky přemohv je podmanil a rozptýlil.

Ten národ jest mistrovský a vtipný v řemeslech, co se od zlata, stříbra a železa dotýče, a v Turcích, jako v Konstantinopoli, *Cairu etc.*, své zvláštní ulice a v nich krámy mají, aby je každý kde najíti věděl.

Potom toho náboženství jsou *Curti* aneb *Carduci*, před lety *Mesopotaminenses* nazvaní; ti mají zemi svou mezi řekami *Tygris* a *Euphrates* (*Tac. lib.* 5. *Dionisius*) a s Assyrským královstvím mezují.

Města mají veliká a v obchodích [8]) kupeckých známá, jako *Hapril*, *Careus*, *Mosel*, kteréž před lety *Ninive* sloulo; o nichž *Rauwolfius* v svém Putování [9]) *lib.* 2., *Strabo*, *Plinius*.

Jest národ lotrovský a loupežný [vedlé starého přísloví vlaského: *Homo da confin, o ladro, o sassin*, totiž „pomezní, nebo loupežník, nebo vrah [10])“], Tureckému císaři poddaný a však nad jiné svobodami obdařený, proto že blízko pomezí Perského jsou; pak aby, udatní jsouce, příčiny neměli k němu od Turků přistoupiti.

Dále jsou Assyrští, sousedé Kurtův, a nyní téhož jména, kdež jsou slavná města *Hadith*, *Juppe*, *Idt*, *Baldach* aneb *Bagdet*, předešle Babylon město vznešené, o nichž v druhé knize zmínku učiním; o těch psali *Rauwolf* v druhé knize, *Breve narratione per Giouvan Maria Angiolello*, *Dionisius*, *Lucanus* a jiní.

Potom krajiny a království mnohá velikému chánovi, totiž císaři Tatarskému poddaná, jako *Cascar*, *Sarmachen*, *Carchan*, *Tanguth*, *Succuir*, *Mossul*, kdež město takýmž jménem nazvané leží, a v něm svou stolici nejvyšší všech Nestoriánův má, a odtud arcibiskupy, biskupy své atd. do dotčených krajin vysílá; také od toho města kupectví drahá do jiných krajin se posílají, a pro vzácnost i dobrotu Mossulanská jmenována bývají.

---

[1]) šífy. [2]) varty. [3]) špehýře. [4]) šífů. [5]) mastbaumy. [6]) šífů.. [7]) šífy. [8]) v handlích. [9]) v své peregrinací. [10]) mordýř.

Digitized by Google

Cathai království, kdež město *Quinzai* stolice velikého chána jest, o kterémž se k víře nepodobné věci píší, jakž v druhé knize něco oznámím; *Ergemit*, *Carajan*, *Mangi*, *Egrigaja*, o nichž všech obšírně *Marco Polo descrittione de Viaggi* vypisuje.

Ti všickni učení Nestoria následují a své obřady [1]) při posluhování na spůsob řecký vykonávají, však v rozdílných řečech služby své vedlé jazyku přirozeného každému z těch národů činí; a sumou velmi zpletené náboženství mají, že ho sami vypraviti neumějí.

Syriáni.

Ti se nazívají od země, kteráž Syria od starodávna i podnes slove. Leží v Asii, od východu má řeku *Euphrates*, od západu moře Prostředzemní, totiž *Mediterraneum*, od půlnoci *Cilicii*, od poledne *Arabii*. Města slavná má: jako *Laodicea* nyní *Lizza*, *Hierapolis*, *Antiochia*, *Apamea*, *Palmyra*, *Ptolomais* jináč *Accon*, *Sidon*, *Tyrus*, *Berytus*, *Tripolis*, *Seleucia*, *Caesarea*, *Damascus*; z kterýchžto posavád nejpěkněji vystavené a v celosti ve vší Turecké zemi zůstávají: *Damascus*, *Sciam* nyní *Tripoli*, *Tyrus* nyní *Sura*, *Ptolomais* nyní *Acca*, *Baruth* nyní *Berit*, *Caesarea* nyní *Cheiseria*, *Sidon* nyní *Seida* aneb *Seit*, a vrchové *Carmelus*, *Libanus*, *Casius*.

O těch městech hodné by bylo celý traktát sepsati, pro vznešenost jejich, ale krátkosti šetříc tak zanechám; může sobě každý ty spisovatele [2]), kteříž o nich mnoho vypisují, čísti, jako *Plinius*, *Strabo*, *Gellius*, *Itinerario di Lodovico Barthemia*, *Les Voyages du Monsieur Villamont*, *chevalier*, Leonhardi Rauwolf Reisen a jiní.

Krajina podnes úrodná jest, a jakž *Varro lib.* 1. *cap.* 44. *de re rust.* svědčí, že za jeho času jeden korec obilí vsatý sto korců vydával, toliko když zemi vzdělávají. Ale tento národ z většího dílu jest velmi lenivý, zahálčivý a chudý, nevěrný, lehkomyslný a úkladný, tak že stará přísloví o nich posavád pravdivá se nacházejí, jako Σύροι πρὸς Φοίνικας, vlasky jakoby řekl: *A un tristo, ge ne vol uno e mezzo*, totiž: „Syrové proti Fenickým," jakoby řekl: Syrus v šibalství mistrem Fenického jest; aneb vlasky: *Maestro sopra i maestri*, „Mistr nad mistry". *Suidas*, *Coelius lib.* 18. *c.* 24. Za nejmenší hřích sobě pokládají, bližního svého, by on

[1]) ceremonie. [2]) autory.

Digitized by Google

křesťanem byl, okrasti, pohanům prozraditi a všelijakou zlost svou z dosti špatného zisku nad ním provesti; odkudž pošlo mezi Vlachy přísloví: *Le arco Surian, che tira alli amici et nemici*, totiž, jak u nás říkají, že jsou na obě strany broušení, tak jim dobrý přítel jako nepřítel.

V městech kupci a bohatší lidé [jichž pro veliký obchod [1]), kterýž se v Damašku, Tripoli, v Týru a tureckých končinách děje, nemálo tam jest, vedlé chvály, jíž jim za svého času sv. Jeroným dává, *lib.* 8. *in Ezech. cap.* 27.], vedlé starého obyčeje, hodům [2]), hrám a rozkošem hrubě posavad oddáni jsou, že se přísloví staré o nich: *Syrissare*, totiž syrským spůsobem rozkošně a skvostně živu býti, v skutku při nich spatřuje; ano ve vší Turecké zemi lepší zvůle a pohodlí, od nejzdárnějšího ovoce všelikého a zrostu zemského, ani tak výborně a na mnoze přistrojeného, jako v Damašku, za mírné peníze se nenachází, tak žeby zemským rájem slouti mohlo. *Athenae lib.* 3. *c.* 9.

O tom národu mnoho se čte v písmích svatých, zvláště v knihách Královských a *Paralipomenon*, jak jsou proti Židům, sousedům svým, vždycky válčili, je jednak pod svou moc přivozovali, jednak od nich zase potrestáni bývali; čehož mezi jinými příklady máme tento, že král Achab sto tisíc Syrův v jedné bitvě pobil, krále jejich Benadada jal, a jináč mnoho jich zahubil. 3. *Reg.* 20.

Náboženství své nejpřednější a nejprvnější býti vyhlašují, a to za tou příčinou, že sv. Petr v *Antiochii* několik let biskupem byl, a tu nejprvé věřící *Christiani*, totiž od Krista „křesťané“ nazváni byli. *Niceph. lib.* 2. *c.* 6. *Joh. Boëmus lib.* 2. *c.* 12.

Srovnávají se v mnohých věcech s Řeky, jako že tolik postů drží, tak o očistci, o neženitbě [3]) kněží svých jako Řekové smýšlejí. Své služby řečí arabskou konají, a celý pecen chleba kvašeného nerozkrájený posvěcují, a teprva posvěcený jej na kusy rozkrajují, a pod obojí, spůsobem Řekův, rozdávají.

Křest též jako Řekové zachovávají. Kostel zvláštní v Jerusalémě mají, tu kdež svatý Petr z vězení Herodesova vyšed, zatloukl a do domu všel; a v kostele hrobu božího jednoho biskupa zavřeného chovají, ten na oltáři jim oddaném sloužiti musí.

Naposledy toho o nich doložím, že, mimo obyčej jiných v těch zemích křesťanů, ženy a dcery své po turecku a saracensku uzavírané a v bázni přísně chovají; neb jim nebrzo na ulici choditi,

---

[1]) handl. [2]) pankétům. [3]) *coelibatu*.

Digitized by Google

ani jináč se ukazovati dovolují, leč do lázně, a to dobře s tváří černým poučníkem přikrytou. Ženich nevěsty své viděti nemůže, leč co o ní od jiných přezví a uslyší, až teprva ten den po vykonaném veselí. Což také čteme v první knize Mojžíšově v 29. kapitole o Jákobovi, kterak jest měl veselí s *Liou*, a s ní neclehoval, domnívaje se s Ráchel, kteráž pěknější byla, je míti: a to z příčiny té, že tam nevěsty k oddavkům zastřené se vodí, což až posavád mezi Židy, jak v našich zemích, tak jinde, kde jsou, se zachovává.

Maroniti.

Jest národ smíchaný z Arabův, Syrův a jiných okolních, proto tak nazvaný, že se drží kacířství jakéhosi *Marona* kacíře, rodem z města *Maronea* v *Tracii*, při řece *Hebrus*, a pro dobrá a výborná vína, kteráž se u něho rodí, vznešeného. *Plin. lib.* 14. *c.* 4. *Tibul. ad Messalam.*

Dělí se na dvé: jedni slovou vlastně Maroniti, druzí *Trusci* jináč *Drusi*. Tito Maroniti jsou, jakž jsem napřed doložil, z rozličného národu; a to jsou ti často dotčení křesťané *de la cintura*, totiž „s pasem“, proto že širokým pasem opásáni chodí.

Drusi pak pošli předně z národu Francouzského, a potom z jiných křesťanův, s knížetem Bullionem do země Svaté přišlých, a však po ztracení vší země Svaté a vyhnání z ní všech křesťanův. Tito, poněvadž za panování křesťanského na horách Libánských svá obydlí měli a se osadili, odtud nijakž vytištěni a přemoženi nebyli a nejsou. Nebo se hory Libánské mnoho mil na dýl i na šíř táhnou, skalami, průchody [1]) úzkými a nepřístupnými tak od přirození opatřené, že ten obojí národ, majíc svá městečka, vsy, hradby a průchody [2]), ručnice sobě sám dělá; obilí, dříví, vína, oleje, dobytka, zvěři a jiných pohodlí, jakkoli jich mnoho tisíc jest, s potřebu a dostatek má, a bez okolního kraje v čas potřeby býti může; k tomu i nemalou sumu peněz za hedbáví, jehož se několik set centnýřů každého roku do Tripoli a Damašku prodává, a za jiná řemeslná díla dosahuje, tak že se při něm veliké bohatství od zlata a stříbra, jako při kterém jiném národu, nachází.

Byli pak od těch časů vždycky svobodní, svou vrchnost majíce, a od žádného přemoženi býti nemohli. Nebo ač jsou se o ně

[1]) klauzmi. [2]) šance a klauzy.

Digitized by Google

žoldánové Egyptští, dokud země okolní drželi, často pokoušeli, však vždycky s nimi příměří, aby z hor nevypadnouc, kraje země Syrské neohraženého nehubili, držeti musili: a to proto, že jim v horách žádný ublížiti nemohl, oni pak svobodný přístup [1]) do kraje měli.

Císařové Turečtí, když po přemožení žoldánův těch zemí dobyli, také svou moc na ty horáky obrátili, a nejvíce skrze baši z Damašku, kterýž s jinými šesti bašemi a sedmnácti sangiachy, do půldruhéhokrát stotisíc lidu majícími, léta 1574. je přetáhnouti dal; a nemohše k Drusům na koních, pěšky je dobývati chtěli, však tak přivítáni byli, že místem napustili sobě do nějakého údolí šest neb deset tisíc Turkův, ty obklíčili a pobili [2]); místem z průchodů [3]), z skal kamením a ručnicemi, šipkami a jinými nástroji tak odháněli, že nic spůsobiti nemohli, ale do 60.000 lidu ztrativše, po třech měsících odtrhnouti musili. ***Rauvolf. lib.*** 2.

Podruhé ***Ibraim bascha*** z ***Cairu*** léta 1585. s velikou sílou proti nim táhl, a mezi hejtmany jejich nesvornost ztropiv, spůsobil to, že mu se ti Drusové, ješto v rovinách ***Caesareae***, ***Ptolomais***, ***Tyru*** a ***Sydonu*** bydleli, dobrovolně poddali, a jistý poplatek [4]) Turkům dávati [5]) slíbili. Horáci pak své svobody hájiti se strojivše, od ***Ibraima*** dobrý pokoj měli, kromě že některé vsi pod horami vydrancoval [6]) a vypálil, a jednoho hejtmana lahodnými slovy přivábiv, jej v ležení svém i s lidem jeho, jichž do 400 s ním přišlo, jíti, a pod průvodem [7]), bez zbraní ukrutně zabiti [8]) dal. A od té chvíle dobrý pokoj mají. ***Giouwan. Thom. Minad. delle guerre nell' Imper. Persiano.***

Obojí oděv dlouhý, na spůsob Syriánův a Arabův, nosí, a jsou postavy udatné, bez zbraní daleko se nepouštějíce.

Náboženství obojích jest jednostejné, a mají svého patriarchu na hoře Libánu, v klášteře „panny Marie“ řečeném, kdež on s mnichy některými sídlo své [9]) má. Jak pak koli chudý, bez služebníkův, chatrně, bez nádhernosti v šatstvu a bez důchodův, mnichům svým zároveň živ jest, však proto ***jurisdikcí*** jeho daleko se vztahuje, a několik arcibiskupův a biskupův pod sebou má, a u všech v veliké vážnosti jest, a pokaždé, když k němu přicházejí aneb jeho z daleka pozdravují, s klekáním na kolena a rukou jemu líbáním to činí.

---

[1]) pás. [2]) pomordovali. [3]) z klauz. [4]) tribut. [5]) platiti. [6]) vyplundroval. [7]) gleitem. [8]) zamordovati. [9]) residencí svou.

Digitized by Google

Za času *Innocentia* papeže Třetího, při shromáždění Lateranenském, vyslali z prostředku svého některé biskupy léta 1215. do Říma, žádajíce proti pohanům pomoci, a přitom k stolici Římské se připojili. Ale když v tom nestáli, léta 1414. na sněmu v Konstanci za bludné odsouzeni byli.

Před několika lety zase někteří z těch krajin v Římě poslušenství slíbili, a však předce svých obřadův [1]) neopouštějí, pod obojí spůsobou podávají, bez ornátův a šatstva mešného služby své konají, a jiné své věci zachovávají.

Při dotčeném klášteře mají tři zvony, jimiž k službám zvoní; sic ve všem tureckém panství se nenajdou, neb jich Turci netrpí, ale nemohouc těmto rozkázati, tak nechati musejí.

Jazykem arabským knihy sepsané mají a služby své konají, i obyčejně tak mluví. Posty drží, a nic masného tehdáž, ani od masa, ani ryb nejedí, než vaření od hrachu, faseolu, vikve, bobu atd. za pokrm mají. Nicméně, když se k nim z Tripoli a jiných měst hosté křesťané nahodí, umějí je od masa, ryb, dobrého vína, pokrmy a nápoji výborně dobře ctíti, a velmi přátelsky a nade všecky jiné křesťany v těch zemích důvěrně a upřímně chovati. *Les Voyages du Villamont.*

Na hoře Libánské jest posavad šestmecítma cedrových stromů, z jakýchž král Šalomoun chrám páně v Jerusalémě vystavěl, a ty ještě od toho času tam na tři tisíce let (krom co před tím časem stály) trvají; a jsou pospolu nejvýš na rovinách té hory, kdež sníh téměř přes celý rok bývá, aniž jich do počtu více přibývá, ani nezplanějí; ale snad tak jistým božím soudem na památku stavení chrámového, jako na osvědčení někdejší slávy chrámu Jerusalémského, a že v pravdě na té hoře od krále Hirama vyťaty a do Jerusaléma posílány byly, tam až podnes zůstávají. Jest strom velmi vysoký, k jedli podobný, kůry tenké a hladké, krom při spodku, kdež jest něco drsnatější; ratolesti i šišky nápodobné smrku, koncem [2]) k vrchu obrácené, listí jako dřín neb borovice, a však vždycky čerstvé a zelené má. Dřevo jest velmi tvrdé a trvánlivé, barvy náčervenalé, a nikdy nehnije. Smola z něho vonná a co gummi pěkná teče. Další vypsání o něm v herbáři *Mathiolově* najdeš.

---

[1]) ceremonií. [2]) špicí.

Digitized by Google

Jakobité.

Jest národ Arabský, Egyptský v těch zemích, v *Numidii* a v Africe i jinde rozlezlý, od Jákoba sektáře prvního nazvaný. O osobě Krista pána zle smýšlejí; někteří se křtí, jiní obřezují, a jiní to oboje zachovávají. A kdež jest povědíno u sv. Matouše v 3. kapitole: „Křtíti bude duchem svatým a ohněm“ (v čemž se seslání ducha svatého v spůsobu ohně, a dílo jeho jako nějakým ohněm srdce lidská zapalující míní), to oni vykládají na živelný oheň, jímž před křtem dětem svým na ramenách, čele a tváři kříže připalují, a od pohanův tím znamením oddělení se býti zdají. Okolo *Zues*, *Thor*, na těch pustinách, a okolo *Mecchy* jest jich mnoho, a eremitský aneb poustevnický život vedou; tam se jmenují *Malaquiti* aneb *Cofti*. *Summario di tutti li regni, citta etc. Orientali.*

Svého učení žádnému jiného náboženství, a zvláště v západních krajinách přebývajícím, nezjevují, ani s nimi neobcují, ale jakoby *cabala* aneb *cabalitské* umění bylo, sami mezi sebou je tají; pročež jiní o něm mnoho co vypravovati nevědí.

Abyssini.

Poněvadž v druhé knize o tom národu obšírnější a příležitější zmínku učiniti míním, tam jejich náboženství a co jiného zapotřebí bude, odkládám, a nyní pomíjím.

Kapitola 49.

Sumovní vypsání vší země Svaté v okršlku jejím, a s městy předními v ní; též o mnci, kteráž tam nyní obecně jde, a přitom závěrek dílu prvního.

Země Svatá, kteráž se v Starém Zákoně a u Josefa od jména Chána, syna Noě, Chananejská aneb Chánaan jmenuje, proto že v ní Chán s syny a potomky svými bydlel. *Genes.* 10., *Psal.* 73., *Ezech.* 38., *Hieron. in Ezech.* 5. *Ptolomaeus* a jiní *cosmographové* nazívají ji *Palaestinam*, jakoby řekli *Philistinam*, od Filistinských. Obyčejně se pak zemí Svatou nazívá.

Jest pak díl a krajina Syrské země, majíc k východu syrské a arabské hory, *Gilead Hermonim* a Trachonitské nazvané; k straně polední poušť *Pharan* a Egypt; od západu moře Veliké jináč *Mediterraneum;* od půlnoci hory Libánské. *Num.* 34. *Hier. in epist. ad Dardanum.*

Digitized by Google

Na dýl vztahuje se od strany půlnoční až k polední, totiž od hor Libánských k poušti, a pokládá se okolo čtyřidceti mil našich; na šíř od moře až k řece Jordánu, okolo 13 neb 14 našich mílí. Ač pak jiní, jako *Brocardus itin.* 7. veliký počet mílí a na sta pokládají: však oni počítají míle na hodiny cesty, a něco větší nežli vlaské, mnohem pak menší nežli naše; kteréž se vlastně na naše míle, pro nejednostejnost cesty, kteráž v rovinách a v horách větší a menší bývá, počísti nemůže.

Pro velikou pak svou úrodu, zdravé a mírné povětří, hovad pitomých i divokých veliké množství, ptactva, ryb, obilí, rozličného vína, oleje, cukru, ovocí fíkového, granátového, limounového, pomorančího, a jiných všech potřeb dostatek, ústy vlastními božími za zemi mlékem a strdí oplývající vyhlášená byla (*Deut.* 8., *Joseph.* 5. *ant.* 3.). Ano také pro veliké množství údolí rozkošných, vrchů se zelenajících, rolí úrodných, řek a lesův příhodných, měst, městeček, hradů, vesnic mnohých, zemským rájem nad jiné země ve všem světě slouti mohla, a někdy byla, tak jakž u prostřed světa, podobně srdci v těle nejpodstatnějšímu, svým položením zůstává. Z té příčiny nenadarmo od boha Abrahamovi a semeni jeho dána byla. *Exod.* 3. *Ezech.* 20.

Podlé toho také slavných a svatých patriarchův, prorokův, králův a nad to výše spasitele našeho pána Jesu Krista, apoštolův a jiných svatých z větší částky vlastí, obydlím a hrobem byla: kdožby tedy té země za slavnou a vší chvály hodnou neměl a nevychvaloval? Ačbych pak slušně měl a mohl dosti obšírně o té zemi vypisovati, však krátkosti šetříc, a k závírce po mnohém psaní, jako ku přístavu [1]) po dlouhém plavení směřujíc, toliko zeměpisné [2]) kraje a města její přednější položím.

Dělí se pak země Svatá na tři díly: na Judskou, Samařskou a Galilejskou krajinu; a ti dílové společně na dvanáctero pokolení Israelské, i s tím co za Jordánem, rozvrženi [3]) byli.

V prvním dílu, totiž v Judstvu, byly přední města: Jerusalém, Bethania, Hebron, Emaus, Lidda, Joppen a pět měst Filistinských: *Gaza*, *Ascalon*, *Gad*, *Ascod*, *Ecron*.

V druhém dílu leželo Samaří, od něhož ten díl své jméno má, a tam stolice králův Israelských bývala; Sichem, Tirza, *Caesarea Stratonis*, Jesreel, Naim atd.

V třetím dílu Galilejském byly města: Sidon, *Tyrus*, *Sarepta*,

---

[1]) k portu. [2]) *geographické.* [3]) rozlosováni.

Digitized by Google

Betsaida, Kafarnaum, Tyberias, Kana, Nazareth, a s oné strany Jordánu: *Astaroth*, Cherozaim, *Gadara etc.*

Měst královských bylo čtyřidceti sedm; biskupských, v nichž stolice biskupské byly, třidceti šest. *Josephus* 14. *ant.* 11. vyčítá pět měst, v nichž *parlamenty* aneb soudové se drželi, totiž v Jerusalémě, Gadaře, *Amathunte*, v Jerichu a *Sephonym* Galilejské.

Jak lidná země byla, ač na mnohých místech v písmích svatých častý počet lidu jest poznamenán, však toliko tento položím, kterýž za krále Davida vyhledán byl, a jest v 2. Králov. v 24. kapitole: do třináctikrát stotisíc mužův branných a k boji hodných, krom dětí, žen, starých lidí a jiných k boji nespůsobných počteno a poznamenáno.

Nejposléze doložím i toho, jaké se mince na té cestě po panství tureckém, od ostrova Cypru až do Jerusaléma, užívalo toho času, když jsem já tam byl.

V Cypru mají zlaté turecké, jimž zlaté *sultanini* říkají, a platí tolik co Benátský *cechin*, to jest uherský dukát, kterýž učiní devadesáte asprů, asprů osm jednu seja, seja čtyři majdyny; dukát turecký učiní čtyřidceti pět majdynů a sejas jedenácte a jeden majdyn. Tolary tyrolské, kurfirštské a jiné rádi berou, proto že z nich drobné mince aspry, majdyny a sejas dělají, a platí jeden dvadceti osm, devět i třidceti majdynů; v některých místech tolary *piastri* nazívají. Kupci naši, kteří v těch zemích obchod vedou [1]), když s sebou tolary přivezou, nemalou sumu na nich tam vydělají.

V Jerusalémě nejraději berou Benátské *cechini*, a to které jsou nové. Od stříbrné mince drobné, krom asprů a majdynů, tam jsem neviděl.

Aspra jest mince drobná, co u nás malý peníz, ale ještě jednou tak tlustá, však stříbrná všecka, po obou stranách má litery turecké vybité; platí naší mince okolo čtyř velkých.

Majdyn má také jisté litery, a něco málo větší jest nežli aspra, platí okolo osmi velkých, tak že seja stříbrná mince a na spůsob dutku veliká, čtyři groše bílé a čtyři velké naší mince učiní.

Těch, kteří minci falšují, mnoho se v Turcích nachází, tak že v Cypru, v Egyptě, v Damašku, v Tripoli, a co dál ode dvora Konstantinopolitánského jest, mnoho měděných majdynů, a více nežli dobrých mají; však když kterého takového postihnou a dosáhnou, za živa ho z kuže svlekou a odrou bez milosti.

---

[1]) handlují.

Digitized by Google

Při zavírce kratičce doložím: když jsme v Jerusalémě, po putování a chůzech k místům svatým, v klášteře odpočívali, často jsme u večer s mnichy, z nichž někteří dobří hudebníci [1]) a zpěváci [2]) byli [zvláště jeden rodem z Milána [3]), kterýž v kapelle slavné a svaté paměti arciknížete Karla Rakouského v Štyrském Hradci [4]) vychován byl] na tom altáně, o němž jsem nahoře psal, že jsou nám na něm nohy myli, všelijaké pěkné mutety a kusy čtyř i pěti hlasův [5]) zpívali. Čímž jsem byl probuzen k složení [6]) jedné *mutety* na text z žalmu 124., tehdáž v mysli mé obzvláštně ležícího, soudě vedlé toho textu, jak veliké potěšení a důvodnou příčinu [7]) ku potvrzení víry a naděje k bohu sv. David lidu božímu nad položením hory Sion a Jerusaléma bral. Pročež tím bedlivěji na ta místa jsem patřil, a poznal nemalé posilnění v mdlobě své [8]), že jako přepevným základem, pro skály a velikost svou, hora Sion v stálosti nepohnutelné jest a trvá: my na tomto světě života a putování našeho, nemohouce tělesnýma očima víry viděti, kterážto vedlé vlastnosti a moci své budoucích věcí se naděje, přítomným i pominulým svědectví dává, tak jí sobě před oči mysli a ducha našeho stavěti a předkládati máme, abychom skrze ni, jako na tu zevnitřní přítomnou horu Sion, na milosti a lásky boží pojištění a slibův splnění patříce, ní nepochybně osvěcováni a utvrzováni byli; jakž to pěkně svatý Pavel v epištole své k Židům v 10. a 11. kapitole vypisuje.

Ač pak někdy časové věci přítomné činí pominulé, a zase pominulé jako přítomné, a ještě více, budoucí jako přítomné představuje; však ona spůsobem hory Sion předce jedna a táž zůstává, vedlé povědění svatého Augustýna *in tract. in Johan.* 45.: „Časové proměnu vzali, a ne víra; nebo víra obojí spojuje, i ty, kteříž že přijíti měl, i ty, kteříž že přišel, uvěřili.“ A jakž vrchové a hory veliké město Jerusalém obkličují, tak že pán bůh lid svůj mocí svou božskou zastupuje, a to na věky, vedlé propovědění sv. Pavla k Římanům v 8. kapitole: „Když jest bůh s námi, kdo proti nám?“ I kdožby nad takovými sliby a zámluvami božskými neplesal a se neradoval? Pán bůh rač každého u víře pravé a ovoci jejím rozmnožovati. Amen.

Skonává se první díl cesty Krištofa Haranta z Polžic.

---

[1]) *musici.* [2]) *cantores.* [3]) z Meilandu. [4]) v Grácu. [5]) *vocum.* [6]) k *composici.* [7]) důvodný *argument.* [8]) mé.

Digitized by Google

Matice česká nákladem svým následující spisy vydala.

(Ceny ve stříbře.)

* Hvězdičkou poznamenané spisy jsou již rozprodány.

1. Časopis českého Museum. (Vychází nákladem Matice od r. 1832.)
2. *Hlasy vlastencův ke dni 1. Března 1832, na památku čtyřicetiletého slavného panování J. M. císaře a krále Františka I. V Praze 1832, ve 4.
3. Přehled současný nejvyšších důstojníků zemských i dvorských ve království Českém, od nejstarších časů až do nynějška. Sepsal Frant. Palacký. V Praze 1832, ve 4. za 1 zl.
4. *Dra J. F. Paulického Domácí lékař. Zčešt. od A. J. Jungmanna. 1833, v 8.
5. *Hlasy vlastenců při radostném vítání JJ. Cís. Král. Milostí Ferdinanda I. a Marie Anny. V Praze 1838, ve 4.
6. Slovník česko-německý J. Jungmanna. 5 dílů. V Praze 1835—1838, ve 4. za 46 zl. (Pomocí Matice. Prodává se v snížené ceně v knihk. p. Řivnáče v Českém Museum a u paní Jungmannové v Široké ulici č. 749.)
7. *Slovanské Starožitnosti. Sepsal P. J. Šafařík. V Praze 1837, v 8. (P. M.)
8. Viktorina Kornelia ze Všehrd knihy devatery o právích a súdích i o dskách země České. Staroč. bibl. č. I. V Praze 1841, v 8. za 1 zl. 30 kr.
9. Jos. Jungmanna Sebrané spisy veršem i prosou. Novočeské bibliothéky číslo I. V Praze 1841, v 8. za 1 zl. 20 kr.
10. *Jos. Smetany Silozpyt čili Fysika. Novoč. bibl. č. II. V Praze 1842, v 8.
11. Vácsl. Vladiv. Tomka Krátký všeobecný dějepis. Malé encykl. nauk díl I. V Praze 1842, ve 12. za 24 kr.
12. Vácsl. Vladiv. Tomka Děje země České, s třemi mapkami. Malé encykl. nauk díl II. V Praze 1843, ve 12. za 45 kr.
13. *Dra Vácslava Staňka Přírodopis prostonárodní čili Popsání zvířat, rostlin a nerostů vedlé tříd a řádů jejich, s obrazy. Malé encykl. nauk díl III. V Praze 1843, ve 12.
14. Jana Miltona Ztracený ráj, z angl. přeložil Jos. Jungmann. Druhé opravené vydání. Novoč. bibl. č. III. V Praze 1843, v 8. za 1 zl.
15. Ant. Marka Základní filosofie, logika, metafysika. Novočeské bibliothéky číslo IV. V Praze 1844, v 8. za 1 zl.
16. Ferdinanda Hyny Dušesloví zkušebné. Malé encykl. nauk díl IV. V Praze 1844, ve 12. za 45 kr.
17. Výbor z literatury české. Díl první: od nejstarších časů až do počátku XV. století. V Praze 1845, vel. 8. za 3 zl.
18. Jos. Jungmanna Slovesnost aneb Nauka o výmluvnosti prosaické, básnické i řečnické se sbírkou příkladů. Novoč. bibl. číslo V. Druhé vydání. V Praze 1845. — Třetí vydání. V Praze 1846. V 8.
19. Vácsl. Vl. Tomka Děje mocnářství Rakouského. Malé encykl. nauk díl V. V Praze 1845, ve 12. za 40 kr.
20. Karla Vlad. Zapa Všeobecný zeměpis. Malé encykl. nauk díl VI. — Díl I. V Praze 1846, ve 12. za 1 zl. — Dílu II. sv. 1. V Praze 1847, za 45 kr. Dílu II. sv. 2. V Praze 1850.
21. Jana Slav. Tomíčka Doba prvního člověčenstva. Novoč. bibliothéky č. VI. V Praze 1846, v 8. za 48 kr.
22. Hlasové o potřebě jednoty spisovného jazyka pro Čechy, Moravany a Slováky. V Praze 1846, v 8. za 24 kr.
23. Jana Svatopl. Presla Všeobecný rostlinopis. Novoč. bibliothéky číslo VII. V Praze 1846, v 8. Dva díly, za 5 zl.
24. Vácsl. Březana Život Viléma z Rosenberka. Staroč. bibliothéky číslo II. V Praze 1847, v 8. za 1 zl.

Digitized by Google

25. Jos. Frant. Smetany Všeobecný dějepis občanský. Novoč. bibliot. č. VIII. V Praze 1846, v 8. za 4 zl.
26. Frant. Matouše Klácela Dobrověda. Malé encykl. nauk díl VII. V Praze 1847, v 12. za 45 kr.
27. V. Shakespeara Romeo a Julie. Přel. F. Doucha. V Praze 1847, v 8. za 30 kr.
28. Fr. Lad. Čelakovského spisů básnických knihy šestery. Novoč. bibliothéky č. IX. V Praze 1847, v 8. za 2 zl.
29. Jana Sv. Presla Počátkové rostlinosloví. Novoč. bibliot. č. XI. V Praze 1848, v 8. za 2 zl.
30. Fr. Pixy Klíč štěparský. Novoč. bibl. č. XI. V Praze 1848, v 8. za 48 kr.
31. Dějiny národu Českého v Čechách a v Moravě, dle původních pramenů vypravuje Fr. Palacký. Dílu I. částka 1. V Praze 1848, v 8. za 1 zl. 30 kr. — Dílu III. část 1. 1851. za 2 zl., částka 2. 1851. za 2 zl.
32. Josefa Jungmanna Historie literatury české aneb Soustavný přehled spisů českých s krátkou historií národu, osvícení a jazyka. Druhé vydání. V Praze 1849, v vel. 8. za 6 zl.
33. Vácsl. Vladiv. Tomka Děje university Pražské. Díl I. Novoč. bibliothéky č. XII. V Praze 1849, v 8. za 1 zl.
34. J. Amosa Komenského Didaktika. Navržení o obnovení škol, a přísloví. Staročeské bibliothéky č. III. V Praze 1849, v 8. za 1 zl.
35. Jana Slav. Tomíčka Děje Anglické země. Novoč. bibliot. č. XIII. V Praze 1849, v 8. za 1 zl. 20 kr.
36. F. S. Kodyma Naučení o živlech, jejich moci a vlastnostech. Díl I. Malé encykl. nauk díl VIII. V Praze 1849, v 8. za 1 zl. (Pomocí Matice.)
37. *K. Amerlinga Orbis pictus čili Svět v obrazích. V Praze 1852. V 8.
38. Tímto číslem znamenala se I. částka III. dílu Dějin p. Fr. Palackého.
39. Abrahama Norova Putování po Svaté zemi roku 1835. Podlé druhého vydání zčeštěné od P. Filipa Klimeše. Díl I. V Praze 1851, ve vel. 8. za 1 zl. 30 kr.
40. P. Virgilia Maróna spisy básnické. Z latiny přeložil K. Vinařický. V Praze 1851, v 8. za 2 zl.
41. Mudrosloví národu Slovanského ve příslovích. Uspořádal a vydal Fr. L. Čelakovský. Novoč. bibl. č. XIV. V Praze 1852, v 8. za 2 zl.
42. Rostlinnictví. Sepsal Daniel Sloboda. Malé encykl. nauk díl IX. V Praze 1852, v 12. za 2 zl.
43. Ig. J. Hanuše Rozbor filosofie Tomáše ze Štítného. Novočeské bibl. č. XV. V Praze 1852, v 8. za 1 zl. 30 kr.
44. F. M. Opize Seznam rostlin květeny české. Malé encyklopedie nauk č. I. V Praze 1852, v 12. za 40 kr.
45. *F. S. Kodyma Zdravověda. Malé enc. nauk č. XI. V Praze 1853. V 12.
46. L. Štúra O národních písních a pověstech slovanských. Novoč. bibl. č. XVI. V Praze 1853, v 8. za 40 kr.
47. Fr. L. Čelakovského Čtení o srovn. mluvnici slov. Novoč. bibl. č. XVII. V Praze 1853, v 8. za 1 zl. 40 kr.

Mapy:

Atlas zeměpisný zhotoven od V. Merklasa (vyšlo 10 map).
*Malý příruční atlas všech částí země, obsahující 27 listů. Pomocí K. Vlad. Zapa, zhotoven od V. Merklasa. (Vydán pomocí Matice.)
Mapa království Českého. Vydal Josef Jireček, kreslil a ryl Fr. Schönfelder z Feuersfeldu. (Pomocí Matice.)
Mapa království Českého. Ryl Václav Merklas.
Mapa okolí Pražského. Kreslil a ryl Fr. Schönfelder z Feuersfeldu.

Digitized by Google

Tisk F. Šíra.

Digitized by Google

Digitized by Google

Tisk Jaroslava Pospíšila.

Digitized by Google

STAROČESKÁ

BIBLIOTHÉKA

VYDÁVANÁ

NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.

ČÍSLO IV.

KRISTOFA HARANTA Z POLŽIC

CESTA DO ZEMĚ SVATÉ A DO EGYPTA.

DÍL II.

V PRAZE.
V KOMMISSÍ U FRANTIŠKA ŘIVNÁČE.

1855.

Digitized by Google

KRISTOFA HARANTA

Z POLŽIC A Z BEZDRUŽIC A NA PECCE atd.

CESTA

Z KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO DO BENÁTEK,

ODTUD DO ZEMĚ SVATÉ, ZEMĚ JUDSKÉ A DÁLE DO EGYPTA, A POTOM NA HORU OREB, SINAI A SV. KATEŘINY V PUSTÉ ARABII.

DÍL II.

Virtus 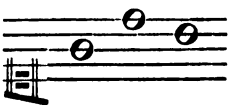 -cat.

Heslo Harantovo.

SPISŮ MUSEJNÍCH ČÍSLO XLVIII.

V PRAZE.

V KOMMISSÍ U FRANTIŠKA ŘIVNÁČE.

1855.

Digitized by Google

Digitized by Google

Druhý díl,

v němž se vypisuje cesta z Jerusaléma do Egypta a velikého města Kairu; odtud dále do Arabie pusté, k moři Červenému, k hoře Sinai, Oreb a svaté panny Kateřiny; a naposledy rozličných národův obyčejové, zlí i dobří, i také krajiny jejich mnohé, v nichž bydlejí.

Kapitola 1.

O vyjetí našem z města Jerusaléma až k městu Ráma.

Cedrenus, ačkoli krátce, však vlastně rozličné povahy spisovatelův a kněh jejich [1]) vypisuje těmito slovy: „Kdo knihy píše, činí to (prý) anebo proto, že sobě *commentarium*, totiž pamět věcí rozličných shromažďuje, aneb pro nějaký zvláštní úžitek, aneb někomu k vůli, aneb pro to oboje, a naposledy buďto z přinucení aneb jiným na ublížení.“ Aby pak někdo nemyslil, jakobych já tímto spisem svým ke všem položeným od *Cedrena* příčinám se přiznával, a zvláště podlé rozličnosti mnohých divných věcí, národův, zemí, řádův, měst, řek velikých, zvířat a potvor, o nichž v této knize mnohém více nežli v první vypisovati míním (jako *Terent. in Eun.* přivozuje osobu, o níž praví: *Plenus rimarum sum, hac atque illac perfluo*, aneb co doleji položil: *negat quis? nego; ait? ajo*), třebas ledajakés nedůvodné a vymyšlené věci zbytečně poznamenával; aneb co *chamæleon* zvířátko všech ba-

---

[1]) škrybentův a kněh spisovatelův.

Digitized by Google

rev vlastnosti, když se na ně posadí, tak já všech těch věcí rozličnost sobě samému, jakobych osobně povědom byl, sobě přivlastňoval: a protož čtenáři pobožnému přes úmysl můj, v předmluvě na první díl oznámený, ještě tuto dalšího jeho otevření předložiti pominouti nemohu:

Předně, že příběhův [1]) a věcí paměti hodných, cizích i domácích, netoliko doslýchám, ale sobě v pamět skládám a jimi svůj život řídím, k tomu se znám. Příkladu jiného byť nebylo, jej od včeliček přirozený mám, kteréž ač na rozličné kvítíčko připadají a z nich rozličné moci a podstaty sbírají, však vždy jednu a túž podstatu [2]), vlastnost a dobrotu medu mistrovsky udělají. Tak potřebí jednomu každému, v těchto posledních předivných časích věku tohoto, všelijakým dobrým věcem se učiti, rozličným povahám zvykati, jimi se spravovati, a z těch ctné, dobré a prospěšné zvolovati a sobě přivlastňovati; čehož potvrzuje *Demosth. in 17. proe.*: „Za povinnost mužův rozumných to mám, aby túž pilnost a prozřetelnost o věci své jako o cizí měli, a netoliko přívětiví ale i opatrní vidíni byli.“

Zisku ani úžitku žádného jiného nevyhledávám, nežli toho, o němž *Mimus* píše: *Beneficium dando accepit, qui digno dedit. Beneficium dignis ubi das, omnes obligas.* Španělové totéž v přísloví mají: *Beneficio quièn dio al digno dandolo, recebielo. Beneficios dando a los dignos, obligas a ti a todos;* totiž: „Kdo co vděčnému dal, již za to dobrodiní přijal. Když vděčným dobře děláš, všecky sobě zavazuješ.“ Nebo pobožnému čtenáři tuto svou práci obětujíc tím úmyslem to činím, aby pro ctnou dobrotu svou, tou sobě i jiným dobře prospíval; a protož ctností to čině, za to odplatu ctnosti vzdělání a dobročinnosti sobě pokládám.

Lásky a přízně, leč pravdou a upřímnou věrností, dosáhnouti se nestrojím, maje dosti na tom, co *Plautus in Amphitr.* pověděl: „Ctností má se přízeň vyhledávati, a ne pochlebenstvím; dosti každého času příznivcův [3]) má, kdo dobře činí, věříš-li těm, v kterýchž ta věc rukou jest.“ Obojího toho společně tak šetřím, totiž aby můj bližní spolu se mnou v historiích a příbězích mně stalých tím více se cvičil a příkladnějším učiněn byl. Nebo vedlé propovědění sv. Augustina všickni z počtu těch býti máme: *qui scribunt proficiendo, et scribendo proficiunt,* to jest: „píší prospívajíce, a psaním prospívají.“

---

[1]) historií. [2]) *substanciam.* [3]) ffedrovníkův.

Digitized by Google

Abych komu svým spisem ubližovati chtěl, toho se jako poctivý pán snažně vystříhám: špíše se mně toho dostane od mnohých, kteříž mně na zlou stranu vykládati budou; ale jak Pláto těší: „Lépe jest křivdu snésti, nežli ji učiniti“, na to málo dbáti budu; snad se jim naposledy steskne a přihodí, co *Mimus* svědčí: *Etiam qui faciunt, odio habent injuriam*, totiž: „I ti, kteříž křivdu činí, křivdy nenávidí.“ *Presto esta da arrepentirse el que juzga de ligero. Aun los que fazen injuria la aborescen;* čehož bych všem žádal [1]).

Naposledy maje dosti příčin tohoto druhého dílu buď dokonce zanechati, aneb jej běžně přeběhnouti, poznav, mimo počatý úmysl můj, první díl příliš prodloužený a pracný býti, a zvláště jsa za příčinou služby své dvorské a jiných zaneprázdnění k takovému spisování a vydávání kněh nespůsobný; přes to ohlédaje se na povědění *Seneky:* „Kolikrát co píšeš, věz, že tvých obyčejů a umění jistotu od sebe dáváš;“ kteréžto věci nyní, co *Mimus* poznamenal: *in judicando est criminosa celeritas*, to jest: „souditi lidé s útržkou spěšní jsou a s tím se více nežli s čím jiným obírají,“ a zvláště kdež se všem zachovati a ve všem dokonalým býti možné není; nýbrž jak svatý Jeroným píše, přihází se obyčejně, že „každého jeho vlastní psaní svodí, a od původa mnoho přehlídnuto bývá: avšak jako synové nezdární otci přece milí jsou, tak jednakaždá práce spisovateli svému se dobře líbí.“ *Menander* kratičce toho též dotekl: „Jiné souditi umíme, sami toho, co přehlídneme, nešetříme.“ *Del defecto de otro el sabio enmienda el suyo.* A jak *Demosthenes (Olynth. 3.)* kratčeji pověděl: *Facillimum est omnium sese decipere,* že nějsnáze sebe člověk oklamá. Avšak nadto nadevšecko od některých vzácných pánův mne k té práci probuzováním dohnán jsem, že jsem od svého předsevzetí ustoupiti a mimo sepsání příhod i míst putování mého v Egyptě, na poušti arabské atd. i jiné vypsání mnohých východních [2]) království, jako abyssinského, perského, španělského v Indii, tatarského a jiných východních zemí, obyčejův lidí v nich a mnohých věcí paměti hodných, vedlé tureckých zemí (kteréž že jsem vedlé *Gregoria Nazianzena* napomenutí: *Præclarum est mentem historiarum cognitione instructam habere,* tak jakž jsem se na to těch, kteříž se v těch zemích rodili a v nich obchody své vedli, a zvláště v Kairu a v Egyptě vyptal a sobě pro pamět poznamе-

[1]) vinšoval. [2]) orientalských.

Digitized by Google

nal) mimo vůli svou dotýkati musil. Snad mne proto k tomu měli, co *Isocrates* vypravuje, že „co neobyčejného jest, to nad jiné věci oblibováno bývá.“

Pročež k té práci s tím ohlášením přistupuji: že nic o své ujmě a z svého mozku nepíši, než to, nač jsem se, byv blíže těch všech krajin a s větším počtem lidí z těch krajin rodilých i odjinud, v nich živnost vedoucích, vyptati a s jinými hodnověrnými spisovateli [1]), kteříž o tom nemálo vypisují, srovnati mohl. Ač snad někdo co onen *Philemon* řekne, že „mnohé věci nepotřebné, zbytečné i také k víře nepodobné vypisuji.“ Nato já s *Plautem in Menœchinis* odpovídám: „Když mi se toliko líbí, byť pracné bylo, sobě v tom dosti činím.“ Poněvadž jest úmysl můj takový, abych svým dobrým pánům a přátelům to k vůli učinil a své milé vlasti posloužil, na tom dosti mám, podlé přísloví: *No estudies complazer a muchos, mas a quales*, „nehleď se všem zachovati, než toliko těm, kterýmž náleží.“ *Denegar se ala patria es padescer destierro*, „vlasti nechtíti posloužiti, jest se jí odepříti.“ Zase pak rozličné věci mysl občerstvují, jakž *Lucianus* pověděl: *Illud quod semper sui simile est, celeriter adferre satietatem. Ninguna cosa es alegre, sino laquela variedad farta.* Latině *Varietas delectat*, totiž „rozličnost přináší rozkoš.“ Spíše by se čtenáři stesklo věci běžné, jednostejné a známé čísti, nežli tak rozdílné avšak pravdivě stalé, jakž mimo mnohé osoby hodnověrné, kteříž mne v tom potvrzovali, i některých spisovatelů [2]) při každé věci dotknouti neopominu.

Naposledy aby věcí cizích známost jakákoli, zlá i dobrá, neměla prospívati, tomu na odpor, co jsem v předmluvě [3]) prvního dílu poznamenal, nepokládám, ale přitom zanechávám, a toho dokládám, co *Basilius*, řecký císař, v knížce κεφάλαια παραινετικὰ o úžitcích historií synu svému předkládá: „Nebuď tobě za obtížné v historiích se probíhati: nebo tam najdeš, co jsou jiní s velikou prácí sebrali; odtud poznáš i dobrých lidí ctnosti, i zlých nešlechetnosti, a těch se budeš vystříhati, jako oněch následovati. K tomu spatříš rozličné lidského života proměny a v něm všech věcí sem i tam přemítání, světa tohoto nestálost, království a panování náhlé pády.“ *Aura el hablar effecto, si hablamos honestas cosas*, totiž, že „řečmi prospíváme, když o poctivých věcech mluvíme.“

---

[1]) škribenty. [2]) škribentů. [3]) preffaci.

Digitized by Google

V prvním dílu bylo vypravováno, kterak strojíce se z Jerusaléma odjíti, *conventu* jsme almužny přes 120 dukátův dali a pomalu se rozžehnali, až i náš Lampert po receptu od *guardiana* přijatém, jakkoli se stavěl, jakoby nikam nemohl a shrbený obcházel, však přece s námi vypraviti se musel.

Již pak oznámím, že tu sobotu po památce svaté Lidmily, to jest 19. dne měsíce Září, když jsme se přihotovili, okolo času nešporního šel s námi *guardian* se vším *conventem* do kostela, a tam některé modlitby vyříkav, nám na cestu požehnání dával; a potom s každým obzvláštně i jeho mniši a pan *Antonio Donato* (kterýž tu pozůstal, aby jinou cestou skrze zemi galilejskou a Damašek do Tripoli, a odtud do vlasti své jeti mohl) se rozžehnal a nás propustil.

Nás tedy šest s sedmým mnichem řádu sv. Dominika, o němž jsem prvé zmínku učinil, vzavše každý svůj tlumok [1]), vyšli jsme před klášter, kdež nás turečtí *mucari*, totiž sedláci s osly čekali, a tu jsme se ještě jednou s *guardianem* a všemi jeho rozžehnali. Poté každý z nás osla svého za uzdu chytiti a skrze město tou cestou k bráně, skrze niž jsme do města vešli, vyvesti musil. *Vicarius* pak a jeden mnich vyprovázeli nás až za město na jakési pole, kdež jsme se společně pod olivovím (jehož tu mnoho bylo) zastavili a na trucelmana (slove také *dragoman*), kterýž za námi z Jerusaléma přijeti měl, očekávali.

Byl pak týž trucelman z Rámy, kterýž nás do země Svaté nejprvé uvedl, a proň jsme na svůj groš do Rámy poslati musili; kterýž po vyřízení svých věcí v Jerusalémě (neb ač pro nás tam přijel, však při té příležitosti svých věcí a prospěchů [2]) nepominul) na oslu k nám přijel, a my také hned na naše neohebné a dlouhouché podsedlníky [3]) jsme vsedali, a *vicaria*, rozžehnavše se s ním, opustili; sami pak ve jménu božím okolo dvou hodin před večerem k straně západní se obrátili.

I jeli jsme s počátku dosti dobrými cestami až do noci, a měli jsme lepší cestu, nežli když jsme nejprv do města z Rámy jeli, a touto jinou nás trucelman vedl, kteráž na levou stranu, a předešlá na pravou šla.

V noci napomenul nás trucelman, abychom tiše jeli a nerozprávěli, že blízko cesty jsou stráně skalnaté, na nichž Arabové jeskyně a boudy mají a v nich přebývají, tak aby, že tudy putu-

[1]) filec. [2]) fortelů. [3]) kleprlíky.

Digitized by Google

jeme, nezvěděli a nás neobloupili. Pročež s velikým strachem vespolek jsme jeli, až jsme těch strání minuli, na nichž jsme nemálo ohňův páliti viděli i psy štěkati slyšeli; což se stalo okolo čtvrté hodiny na noc.

Potom jsme mezi jakési vinice přijeli, kdež nám trucelman ssednouti kázal, a Turci oslům obrok dali. Mezi tím vběhli někteří do vinic a nám mnoho velikých hroznův dobrého vína přinesli, jehož jsme s chutí pojedli, a potom se na zemi položili a pospali. Sotva hodina minula, trucelman nás zase zbudil a vsedati velel; což když se stalo, bylo každému z nás divné, že jsme povrchu šaty vlhké a mokré, jakobychom zmokli, měli, a noc jasná beze všeho mračna byla. O čemž nám trucelman zprávu dal, že se stalo za příčinou tichého času, a že větru nebylo, a tehdáž že rosa hrubě padá a k zrůstu obilí, vína a jiných věcí velmi nápomocna jest; sice žeby všecko od denního horka vyhořelo a vyschlo.

Od toho místa jeli jsme zlými cestami pro vrchy, skály a rokle, kteréž se tu začaly, a trvaly až do hodiny přede dnem; kdyby byl měsíc nesvítil, byli bychom bez úrazu a většího nebezpečenství z nich nevyjeli.

Potom když se rozednilo, jeli jsme pěknými rovinami mezi rolím zdělaným a olívovými i jiného ovoce lesy, a tu jsme nejprvé viděli jakési husté bodlačí s velikými ostny [1]) co prostřední špendlíky, však tlusté a mocné, žeby skrz nejlepší šaty snadně prošly, a toho bylo místo plotu a trní podlé cesty plno; kterémužto když jsme se divili, že tak velice bodlavé a mocné jest, dal nám zprávu trucelman, že z takového Židé Kristu pánu korunu spletše, na hlavu vsadili a do kůže vtiskli. Kdež jsme se více ukrutnosti židovské podivili; neb tak špičaté a dlouhé ostny [2]), nejináč než jako hřebíky, těžkost a bolest velikou Kristu pánu učiniti musili. Od čehož podnes Vlaši tomu trní *Spina santa*, totiž „svaté trní“, Arabové *Alhansegi*, latině *Rhamnus* říkají. *Bellonius observ.* Toho bodlačí po těch cestách až do Gázy mnoho se nachází.

---

[1]) špici. [2]) špice.

Digitized by Google

Kapitola 2.

O přijetí k městu Ráma a odtud do města Gázy.

V neděli 20. dne měsíce Září přijeli jsme ranním jitrem po rovinách k městu Ráma, o němž jsem v prvním dílu psal; však do něho jsme nejeli, ale uhnuli se na levou ruku na jakés zorané pole, na němž mnoho olívoví stálo, půl míle vlaské od města, na kterémžto, že trucelman do města do domu svého za příčinou potřeb svých odjel, jsme s oslů dolů ssedli a na něho očekávali.

Někteří mezi tím procházeli jsme se pod tím olívovím, a viděli jsme zvířátek množství, kteréž někteří spisovatelé [1]) latině *Chamaeleon,* vlasky *Chameleonte* jmenují, veliké co veveřice (a některé něco větší), hubené po hřbetě, puchýřů plné co zemská žába, šeredné, šeré a názelené barvy, s ocasem dlouhým co německá myš, s hlavou velikou a s zuby ošklebenými, jakoby se smálo.

To zvířátko jest velmi směšné svým nahoru na štěpí i zase s nich dolů lezením, kterýchž jsem v těch i jiných potom místech až i v Egyptě začasté a mnoho vídal. Nebo na spůsob ještěrek na člověka patříc se zastavuje a proti němu divně kejkluje, se točí a probíhá, jakoby se z přítomnosti jeho radovalo. O němž píší, a nám také svědčili v těch zemích jednomyslně, že nic nejí ani nepije, ale od samého povětří a slunce že živo zůstává; a protož že se proti paprslkům slunečným ústy obracuje a jimi nejináč než jako nějakým pokrmem břicho své naplňuje a nadýmá. Má také tu vlastnost, že na kterou barvu aneb věc jakékoli barvy, buďto zelenou, červenou, modrou, bílou etc. se posadí, takovou na se vezme a na sobě ji míti bude; což někteří bázni jeho a jiní radosti přičítají.

Zvířátko toto hadům a jiným jedovatým živočichům jest velmi odporné, číhá a běhá ze všech stran, zdali by hada neb co jiného vidělo na slunci se sušiti a spáti; a když co spatří, hned vyleze a posadí se nad něj, a tehdáž vypustí dolů na hlavu jeho mok [2]) jedovatý, kterýž se jemu z úst co po nitce dolů táhne; když pak uhlídá, že dobře nad hlavou nesedí, poodsedne sobě rovněji, až je stihne [3]), od čehož vše brzy umříti musí; jakož jsme pak znamení toho dosti na množství hadích koží slečených, a některých dosti velikých, na dva i tři lokty dlouhých, viděli. *Andrea*

---

[1]) *authores.* [2]) *materii.* [3]) trefí.

Digitized by Google

Corsali nelle lettere. Giovan Lioni Africano della descrittione dell' Africa. Edoardo Lopez nella descrit. di Congo etc. A *Plinius lib. 28. cap. 8.* mnohem více o něm, a že se i v lékařství užívati může, vypisuje.

Když se již k polední schylovalo, trucelman k nám zase přijel a s sebou snídaní přinesl, totiž hus pečenou, vnitř místo jablek rýží dobře vycpanou, kteréž jsme velmi vděčni byli a k ní se na zem po turecku zasaditi nemeškali. Mezi tím trucelman hus na šat položiv, ji oběma rukama jak mohl trhal, a rýži na šat vysypal; potom nám svýma dobře zamaštěnýma rukama kredencoval a z ručky do ručky (jakž se říká) podával, a rýže po hrsti, až mu se skrze prsty trousila, každému z nás uděloval. Načež my nic nedbajíc, také sami bez nožův, bez lžic totéž činiti a tak jísti musili, vedlé přísloví: *Necessitas non habet legem,* že „potřeba žádného vyměření nemá"; a dobře nám chutnala [1]), lépe nežli jaký říkají: *Ori dulcescit faba frigida, quando famescit,* že „hlad jest dobrým kuchařem, třebas syrový bob osladí". Jakož pak když jsme se trucelmanovu trhání smáli, dal nám odpověd, že takové předkládání pokrmů jest nejstarší. A od toho času vzešlo: *Al buon tempo, quando se tagliava el sorgo con le scalle,* „za onoho zlatého věku, když se ječmen řebříky místo kosy sekával". Potom jsme se každý toliko po kraptě [2]) vína (neměvše ho více) napili a hned vzhůru byli a na cestu se obrátili, kterážto velmi rovná, pěkně zdělaná a úrodná byla, a tak trvala, až jsme se okolo západu slunce k jakési vsi, na ten čas Dutt neb Dutty řečené, přiblížili.

Za starodávna nedaleko té vsi, blíž moře prostředního, byl přístav [3]) a město řečené *Azotus* aneb *Asdod* (česky znamená milost ohně), jedno z pěti měst předních filistinských, v nichž obrové Enakym bydleli, kterýchž Jozue po dobytí města vyhladiti nemohl. Jozue 11, 13, 15.

V tom městě byl chrám modly *Dagon,* jejížto hlava, ruce před archou páně, kteráž tam od Filistinských vnešena byla, klesly a na zem padly. *Jud. 10.*

Blízko toho města Judas Machabejský od *Bacchida* a *Alcyma* zabit [4]) byl. *I. Mach. 9, 10, 11.* Potomně od Jonaty Machabejského dobyto a vypáleno bylo. *Ibid.* Tam také svatý Filip apoštol, byv od Ducha svatého pochopen, Krista pána kázal. *Actorum 8.*

---

[1]) šmakovala. [2]) trunečku. [3]) port. [4]) zamordován.

Digitized by Google

Když křesťané ty země drželi, byla v něm biskupská stolice, a *suffraganeus* Trevirský užívá titule biskupa z Azotu. *Hier. in lo. Hebr. Brocar. Vilhel. Tyr. 4. bel. c. 12.*

Těchto časův pobořené leží, z jehožto řícenin opodál od břehu mořského tato ves vystavena jest, pro bezpečnost před loupežníky mořskými a lepší vycházení na pole a rolí blízká. A jakož se prvé *Azdod* nazívalo, nyní málo rozdílněji Dutt se jmenuje.

Mimo tu ves Dutt jde silnice veliká z Asie menší a jiných zemí s ní mezujících, tak že co z těch království lidu po zemi do Mechy, Medyny, do Egypta a jiných dalších končin putuje a táhne, všickni tudy procházeti mohou, a vedlé soudu mého největší silnice v tureckém panství jest. Jakož pak odtud koliks málo honův do jedné turecké hospody (kteréž obyčejně při takových silnicích bývají) jsme přijeli a v ní přes noc zůstali.

Byla pak od našich hospod jak z strany stavení, tak i chování nás rozdílná. Stavení měla na spůsob čtverhraný všecko od kamene, zdi vysoké jako při zámcích, a v těch jedny toliko vrata, veliké jako brána při městě bývá. Vnitř vůkol těch zdí bylo loubí aneb klenutí, co v klášteřích ambitové, kteréž do dvoru [1]) čtverhraného otevřené stálo. Vrata byly železné, a toliko se závorou zastrkovaly. Hospodáře ani žádného člověka, kterýž by nás přivítal, ovšem pak něčím opatřil, tam jsme nenašli; nýbrž přijevše před vrata, je jsme otevřená našli a upřímo do dvoru [2]) vjeli, kdež sedláci aneb osláři své osly od nás vzali. Po té zavřeli jsme ty vrata na závoru, a sami místa, kde bychom noclehovati mohli, hledali. I ačkoli ten dvůr [3]) byl přes padesáte krokův zdélí a tolik zšíří, však na něm ani pod tím klenutím místa žádného, na němž by se poseděti a poležeti mohlo, nebylo: všudy lidských i hovadských nečistot plno bylo; nicméně chtěli-li jsme co jísti a pospati, semotam místa jsme sobě vybírali a uklizovali, a co jsme s sebou přivezli (totiž chleba a vody), toho požili a poté odpočinuli.

Nemohu toho pominouti, abych něco obšírněji o tureckých hospodách napsati neměl. V zemi turecké jest mnoho na silnicích takových hospod, netoliko při větších i menších městech, ale i v soukromí, na pouštích a krom lidí: však jedny nákladnější nežli druhé bývají, z nichž tato naše nejchatrnější byla. Nebo které jsou nákladné, ty tímto spůsobem vystaveny bývají, totižto: klenutí

[1]), [2]) placu. [3]) plac.

Digitized by Google

mají vůkol na spůsob suchých sklepův u nás, toliko že tam z té strany dveří do placu a dvora otevřené jest, a nad ním pavlač, při kteréž vůkol maličké komůrky jsou. Dolejší klenutí jest místo marštalí, pro opatření kupectví a ochránění hovad od dešťů, zimy etc. obyčejně z štukového kamene, pěknými mramory řemeslně ozdobené, a střechy olovem přikryté má, dvůr [1]) dlažený, a studnice neb čisterna ozdobná, jednomu každému ku pohodlí tam bývá.

Některé pak takto staveny bývají, totiž že toliko vysoká zeď a ohrada okolo velkého dvora [2]), a vnitř jiná nízká tří neb čtyř střevíc zvýší od země jde, a s tou nižší zároveň až k ohradní zdi rumem vyplněno jest, na kterémž místě lidé, a na nižším místě [3]) hovada s náklady zůstávají: však i na tom vyšším místě [4]) časem lidé pokoje užiti nemohou, proto že hovada a zvláště velbloudi dlouhými krky svými k nim dosahují, a když jedí, často jim bezděk přisluhují [5]); ač někteří z nich své koně a jiná hovada tomu učí, aby s nimi jedli i leželi, jako ti, kteří u nás psy domácí při stole chovají a trpí.

Slovou pak ty hospody všecky malé i veliké turecky *Seray, Caravanseray, Carvatscharas, Carabachara,* arabsky *Champ* neb *Kan.* Takové pak hospody stavěli a podnes stavějí císařové turečtí, bašové a jiní bohatí páni, a to nejvíce z těch příčin, že ve všech těch zemích hospod žádných není, v nichž by putující pohodlí užiti mohli; nebo velmi mnoho putují, důstojníci [6]) pro časté úřadův a míst měnění a se stěhování, vojáci pro ustavičné války v rozdílných krajinách, a lid obecný pro kupectví a rozličné obchody; a řídká města i vesnice jsou, do nichžby jako u nás každodenně dojíti mohli.

Nejvíce pak to z náboženství místo almužny činí. Nebo slib učiníc, že když *Meschit,* lázeň obecní, most kamenný, špitál aneb takovou hospodu vystavěti dá, má za to, že ti, ješto v takových místech jeho skutků dobrých poživou, jemu modlitbami svými a žádáním [7]) štěstí vše dobré v tomto životě i po smrti spůsobí; zvláště když jim nějaké nebezpečenství války, nemoci atd. nastává, takovým slibem sobě pomoci chtějí.

Jiní, kteříž dětí a přátel nemají, aby statek jejich roztrhán a od lidí rozebrán nebyl, raději po sobě památky dobré zanechati chtějí, a některé z těch jmenovaných kusův, anebo všecky

---

[1]) plac. [2]) placu. [3]), [4]) placu. [5]) kredencují. [6]) oficírové. [7]) vinšováním.

Digitized by Google

společně, totiž *Meschit* při hospodě a lázeň k tomu pro všecky putující vystavěti dají.

Však na tom nejvíce záleží, že k nim veliká nadání nařídí s jistými pravidly [1]), vedlé vůle dobrodince a velikosti důchodův nařízených, totižto že při některé takové hospodě všem putujícím, buď jich mnoho neb málo, za měsíc několikráte se tu zastavujícím, jísti a vyměřené opatření dávati, lázeň a přitom všecku povolnou službu darmo prokázati musejí, místem za tři dni, místem den, dva atd., a někdy, by člověk nechtěl chleba a jídla vařeného přijíti, tedy se ho doprosí a jej jako donutkají. Pročež nešetří žádných osob, buď on Turek, křesťan, Žid a kdokoli jiný, vyššího neb nižšího stavu. A také se žádný baše a jiný slavný pán turecký nenajde, kterýž by takové hospody minul a v ní zavděk nepřijal, má-li aspoň sám pro sebe lahůdky, tedy čeledi jeho a hovadům se dobře stane. Sami pak potřeby své s sebou vézti musejí, jako lžíce, misky, modraci a co jiného potřebují, neb jim tam nic než samého příbytku [2]) a jídla bez nádob propůjčují. Jaké pak krmě obyčejně dávají, také toho doložím. Nejprvé dávají kaši, buďto z *Trachana* neb *Bohurt* neb *Affcos*, anebo z *Riz*. *Trachana* a *Bohurt* jest věc z pšenice s kyselou smetanou smíchaná a spolu zvařená, potom na slunci sušená a rozdílným spůsobem strojená, podobně tomu co Vlaši *Maza* jmenují. Affkos, z latinského slova *Aphaca* vzaté, vaření, roste v Egyptě, a odtud se po lodích [3]) do všech zemí dodává. *Riz* jest rýže, vaření známé. Potom masa kus vařeného s polívkou, a někdy pečeného dávají, k tomu chleba a ovoce vedlé času v roce, že s nimi každý spokojen bývá; jakž více o tom *Augerius de Busbec. epist. Turcic.*, *Leuenclavius Turc. Chron.*, *Pet. Bellon. observ.* a jiní vypisují.

Jakož jsem pak málo výše toho doložil, že na větším díle takové hospody lidmi a hospodáři osazeny i důchody obdařeny jsou, tak také některé pusté stojí, tím toliko pohodlné, že se v nich lidé před loupežníky, deštěm atd. ve dne i v noci ochrániti mohou; a takové právo jest: které *Caravanna* neb tovaryšstvo tam se dostane, ti po sobě vrata zavrou, a žádných k sobě, byť jich ještě více bylo, leč z své dobré vůle nepustí. A taková tato naše neopatřená byla; tím jsme jí toliko užili, že jsme v ní před Araby, kteříž by na nás bezpochyby ve snách byli připadli, bezpeční byli. Avšak přece lotři, nemohouce k nám, v noci když

---

[1]) instrukcími. [2]) lozumentu. [3]) šiffích.

Digitized by Google

jsme leželi, kamení na nás přes zeď házeli; ale žádného z nás díka Bohu neuhodili. [1])

Dvacátého prvního dne téhož měsíce, v pondělí den svatého Matouše, jak se počalo rozednívati, na osly jsme vsedli a z hospody bez poděkování vyjeli, a odtud jeli k straně polední pěknými rovinami, než na větším díle písčitými; místem dosti blízko moře po pravé straně jsme měli.

Když jsme něco málo poodjeli, náš trucelman zastaviv nás omlouval se, že s námi za příčinou spravení sobě některých svých pilných věcí dále jeti nemůže, poroučeje nás jednomu z pěších k průvodu, a rozžehnav se s námi, zpátkem domů do Rámy se navrátil, a my naší cestou předse jeli.

Okolo tří hodin na den viděli jsme přes 20 Turků v poli řadem vedlé sebe na pěkných koních jeti, a každý při koni jednoho chrta na šmečce vedl, okolo nichž několik pěších s dlouhými ručnicemi šlo. Vidouce je zdaleka, lekli jsme se jich; ale poznavše, že na štvaní z Gázy vyjeli a nás pokojně minuli, zase jsme potěšeni byli. V tom letělo přes ně a nás několik trofů, a ti po straně nás blízko v poli zapadli; pročež naši pěší volali na ty jízdné [2]) a jim je ukazovali, načež dva z pěchoty s ručnicemi se odmísili a k těm trofům po kolenách dosti blízko dolezli i na ně vystřelili, ale žádného nezastřelili [3]), proto že podlé přísloví „velmi dobře v těch zemích s ručnicí pod vodou umějí“.

Nedaleko odtud na pravé ruce při moři viděli jsme řiceniny někdy slavného města Aškalonu, vykládá se na česko: strážce ohně, kteréž bylo jedno z pěti měst předních filistinských. Položení mělo při moři jako půl kruhu [4]), a tou příčinou znamenitý přístav a obchod [5]) tu byl. U toho města Samson těch 30 mužův zabil a jejich šaty aneb sukně těm, ješto pohádku jeho uhodli, daroval. *Jud. 14.*

Činí se o tom městě zmínka na mnohých místech starého zákona, jako *Jos. 13. 1. Reg. 6. Jud. c. 1. etc. 2. Reg. 1. Jerem. 25. Amos 1. Soph. 2. 1. Mac. 10.* Z toho města byl rodem onen Herodes, kterýž nemluvňátka zabiti [6]) dal, a v něm mimo jiné stavení slavný palác vystavěl. *Joseph. ant. 17.* Za času křesťanského držení byla v něm biskupská stolice, avšak pod správou stolice Betlémské zůstávala; bylo také hrabství, a pán toho města

[1]) netrefili. [2]) rejthary. [3]) netrefili. [4]) cirkle. [5]) port a handl. [6]) zmordovati.

Digitized by Google

sloul hrabě Aškalonitské. *Vilh. Tyr. II. bell. sac. 12. et 14. bell. 12. et 18. bell. 24.*

Podnes ještě tam viděti slavných paláců, věží atd. říceniny, a jest městečko Arabů, Židů a jiné luzy plné, ale v něm jsme nebyli, než minuli jsme ho.

Odtud nedaleko odjevše, měli jsme po stranách blízko cesty v polích pěkné zahrady s rozličným štěpím, mezi nimiž jsme dobrou chvíli jeli, a zvláště vedlé cesty mnoho fíkových stromů (vlasky *Figari di Faraone*, totiž Faraonový fík, latině *Sycomorus* řečený), větších nežli u nás vlaských ořechů stromoví, jsme viděli, o nichž níže ji při vypsání Egypta doloženo bude.

Okolo poledne viděli jsme město Gázu, a k němu se přiblíživše, napřed do města jednoho z pěších našich vyslali, aby k nám trucelmana toho města přivedl. Nebo v předních městech těch krajin trucelmanové jsou nařízeni, a ti jakž přezvědí, že přespolní křesťané před městem jsou, jim průvod [1]) do města od *Sangiachy* vyjednati musejí, sice žádný do města pod velikou pokutou nesmí.

Kapitola 3.

Příjezd do města Gázy, a co v něm předsevzato bylo.

Po malé chvíli přišel k nám trucelman, maje průvod [2]) od sanjiáka, a nás vlaskou řečí přivítal, a jak bychom se chovati měli, vyučoval. Po té nás do města uvedl a před námi šel, každý pak z nás svého osla za sebou vedl a tlumok [3]) na zádech nesl; až nás přivedl do jakéhosi domečku, kterýž měl býti hospodou neb špitálem poutníkův, ale u nás by sotva pastuší chalupou slouti mohl. Nebo v něm, jakkoli v malém počtu jsme byli, směstnati jsme se nemohli, nýbrž vně na malém dvorečku [4]) přes noc ležeti jsme musili.

Bydlel pak v té chalupě Řek jeden, a to ten, o němž jsem nahoře v prvním dílu 56. listu zmínku učinil, že na lodí [5]) *Silvestra* řečené, když od loupežníků vybojována byla, život svůj zachoval; a ten nám zprávu dostatečnou o všem učinil, nebo i vlasky mluviti uměl, pročež nám radou svou dobrou mnoho prospěl. Nebo radili jsme se s ním, kterou bychom cestou z Gázy do Egypta

---

[1]), [2]) gleit. [3]) filec. [4]) plácku. [5]) návi.

Digitized by Google

nejpříhodněji jeti mohli. I oznamoval nám o dvojí cestě, jedné po zemi a druhé po moři. Jak pak nebezpečná po zemi jest, pro Araby a pro zlé neúrodné písčité bez vody pustiny, obšírně vypravoval. K tomu že bychom se na ni v tak malém počtu vydati nemohli, lečby *Caravana*, totiž tovaryšstvo nějaké (o němž doleji více psáti budu) tam táhnoucí se nahodilo, a na ten čas že v Gáze o žádném neví, a třebas v několika nedělích že bychom se žádného nedočkali. A protož nám radil, abychom se po moři k Damiátě, nejbližšímu přístavu [1]) a městu egyptskému při zemi svaté, vypravili, a tím časněji na lodí v přístavu [2]) se vyptali. Kteréžto jeho poslední rady netoliko pro pospíchání naše, ale i pro nebezpečenství Arabův, následovati jsme umínili, vedlé přísloví: *Quando vedi el lupo, non cergar le soi pedage. Corazon que sabe temer, sabe guardar la vida. De ligero viene el peligro, que es menosprecciado.* „Když vlka vidíš, nehledej jeho šlepějí. Mysl, která se umí báti, umí život zachovati; nebo nejspíše z pohrdání přichází nebezpečenství.“

I vyptávali jsme se na lodí [3]), a s velikou radostí na jednu tureckou lodí *Caramusalu* řečenou se vyptali, kteráž jednomu Turku přináležela. S tím jsme dali jednati, zdali by nás s sebou do Damiáty vzíti chtěl, a velmi těžce to při něm obdrželi, že se nás vzíti uvolil, pro množství Turkův, Arabův a kupectví, jimiž svou lodí naloženou [4]) měl; ale naše peníze byli mu žádostivé, a víc se mu od nás, nežli by trojnásobně tolik Turkův bylo, dostalo.

Pročež starali jsme se, jak bychom s dotčeným patronem smluvili a potrav [5]) na lodí [6]) sobě najednali; a majíce toho mnicha řádu svatého *Dominica* v tovaryšstvu svém, kterýž tureckých zemí obyčejův a řeči dobře povědom byl, a abychom se jemu důvěřili, nás nabádal, uvoluje se, když mu něco peněz dáme, že všecko za nás rád chce spraviti, a svého dílu k tomu upřímně přiložiti neopomine; k čemuž od něho namluveni byvše, tak jsme učinili, a několik *cechinův* na zaplacení patronovi a spravení nám do lodí [7]) potrav jemu odevzdali. Kterýž s naším hospodářem Řekem k patronu šel, a co s ním smlouval, jiného nevíme než to, že vrátiv se stýskal sobě strany práce své v tak veliké horko, a žeby více nechtěl za nás choditi, pravě, že se dosti nebezpečně s Turkem patronem pro nás navadil

[1]) portu. [2]) šíf při portu. [3]) šíf. [4]) svůj šíf naladovaný. [5]) profantů. [6]) šíf. [7]) šífů.

Digitized by Google

a natáhal, tak že nemalé nebezpečenství pro nás vystáti musil; nicméně že přece rozšafně a v mírnosti s ním smluvil, totiž z devíti širokých tolarů, to jest u nich piastrů. I bylo nám toho mnicha, když tak naříkal, spočátku dosti líto; ale jakž jsme o sumě s patronem smluvené uslyšeli, náramně jsme se ulekli, a počali mnicha v domnění míti, že jest konečně svou osobu na naše peníze vychovati umínil. A však nechali jsme ho na ten čas při tom, chtějíce důkladně [1]) jeho upřímnosti zkusiti. *Non vien ingannato se non chi se fida*, totiž: „Kdo se komu dověří, ten nejspíše oklamán bývá.“

Když bylo patronu zaplaceno, dal se mnich do kupování potrav, a nakoupil něco málo kuřat, vajec, ovoce, chleba čerstvého, i dvakrát pečeného biskotu, a místo vína, kteréhož se v Gáze nemohlo dostati, několik džbánů vody spravil, a maje toho mnohem více za ty peníze, kteréž jsme mu dali, nakoupiti, nás ze všeho vypočítal, a tu nám již v patrné podezření přišel. *Ha dato le sue conditioni in nota.* Nebo nám vědomé bylo, jak se co v tom městě platí, i co patronu v slušnosti dáti měl, že jest sobě při nejmenším polovici toho zachovati musil; což tovaryšstvu velmi nelibé i stížné bylo. Nebo každý věděl, kde ho střevíc hnětl a že málo v měšcích bylo: mnoho v Jerusalémě vydání přišlo, mnoho na tak dalekou cestu, kterouž jsme před sebou měli, potřebí bylo. Pročež jsme poznali, že ho Jidáš měšcem uhodil, a my chtějíce se louži vyhnouti (když jsme Řeku nechtěli toho svěřiti) do bláta jsme upadli. *Havevamo da far con un barbier, che sapeva piu rader, che spender;* totiž: že jsme měli činiti s holičem [2]), který nás bez břitvy uměl holiti, ale neupřímně skupovati.

Z té příčiny tehdáž jsme přemýšleli, jak bychom ho zbýti a pěkně odbyti mohli: ale byl liškou podšitý, neměl mošny syty; uměl tak s námi zacházeti, že vol neb nevol s ním jsme dále táhnouti musili, a však jemu se v ničemž nesvěřili.

Mezi tím spatřovali jsme v městě, co se nám vidělo, jakožto v posledním a pomezním země svaté. Nebo jest podnes město dosti veliké, však ne tak ozdobené mnohými velikými a starožitnými staveními jako Jerusalém, a domy také obecné chatrnější jsou nežli v Jerusalémě. Zdí žádných nemá, toliko zámek neveliký, na malém vršku čtverhraně stavený a ohražený, v němž *Sangiach*

---

[1]) gruntovně. [2]) barvířem.

Digitized by Google

obydlí své má, kterýž vystavěl *Balduinus* král Jerusalémský. *Vilh. Tyr. 14. bel. sac. 12.*

Obyvatelé jeho jsou Turci, Řekové, Arabové a Židé. Od kupectví a všech potřeb ku pohodlí veliký dostatek v něm se nachází. Nebo zahrady a rolí mnohé mají, štěpí palmového granátových jablek, limounového atd. fíkového, olívového dostatek. Však palmy jsme malé viděli proti egyptským, za příčinou menšího horka nežli v Egyptě; pročež doleji o nich vypisovati budu.

A pro tu příčinu všecky *Caravany* do Egypta a Indie, a zase odtud do Asie, k tomu městu táhnouti obyčej mají, a v něm potřeby na daleké cesty, zvláště z té strany do Egypta a Arabie pusté, kdež žádného města ve dvanácti dnech cesty i více se nenachází, sobě přihotovují.

Slove pak těchto časův Gazera a Gazara, před lety sloulo Gáza, a židovsky *Aza,* na česko se vykládá „síla". Nebo bylo veliké a přední z pěti měst Filistinských, dobře zpevněné, od moře dobré půl druhé míle vlaské ležící.

Nejprvé to město Židé s hejtmanem svým Kalefem dobyli. *Jos. 10. 11. 12. 13. 15.* Tu také Samson železné brány města toho vzav na záda, na vrch blízko Hebronu odnesl. *Jud. 1.* Týž Samson potom byv jat, a oči vyloupané maje, v vězení samotížný mlýn táhnouti, a v domě jednom velikém před knížaty Filistinskými hráti musil; kdežto ujav dva sloupy, na nichž všecko stavení stálo, ty sloupy na knížata a všecken jiný lid porazil, tak že jich tehdáž do tří tisíc pobito bylo. *Jud. 6. 16.*

Proroci tomu městu veliké zkázy předpovídali, jakož pak Alexander veliký, veda válku proti Peršanům a dověděv se, že město Gáza lidem perským osazeno bylo, po dobytí Týru k němu přitáhl, a po dvou měsících od obležení je dobyl a z kořen[1]) vyvrátil, od čehož za dlouhý čas zpuštěné stálo. *Jos. 11. ant. 8.*

Potom za času Machabejských počalo se zase stavěti. *1. Mach. 7. 9. 13. 14. 15. etc.* A brzo tak hrubě zrostlo, že po kolikas málo letech, když je Alexander *Janneus* oblehl, celý rok před ním ležeti musil, a naposledy zradou jednoho hejtmana v městě jeho se zmocnil. *Jos. 13. ant. 19.*

Za časův Herodesa krále bylo pěkně spraveno, a císaři Římskému Oktaviánovi v moc přišlo, kterýž je od země Judské odcizil a k Syrské připojil. *Jos. 17. ant. 17.* Svatý Jeroným

[1]) gruntu.

Digitized by Google

připomíná *in loc. Heb.*, že za jeho časů velmi lidné bylo; a znáti z toho, když ho Alexander veliký dobyl, že jest v kostele modly *Apollinis* shromážděných do pěti set radních pánův jal a pobil [1]). *Jos. 13. ant. 19.* V tom městě *Sylvanus* mučedlnickou smrt s čtyřiciti tovaryši svými podstoupil, jakž o tom *Niceph. hist. Eccl. lib. 7. c. 16.* obšírně vypisuje.

Na ten čas nic starožitného tam neukazují, nežli řiceniny toho velikého domu, v němž Samson ty Filistinské zařítiti měl; a chtějí někteří, že tentýž dům byl chrám modly *Dagon. Brocard. itin. 7. Breid.*

Nyní se zase k své cestě navrátím. Oznámil nám patron, abychom se druhého dne ráno k moři najíti dali, že míní odjeti. Pročež v úterý po svatém Matouši 22. dne měsíce Září, okolo dvou hodin na den, přivedli nám sedláci osly; a rozžehnavše se s Řekem hospodářem naším, a jej almužnou spokojivše, šli jsme skrze město druhou stranou k západu slunce, a mezi zahradami vsedše na osly, jeli jsme na půldruhé míle vlaské velikými písky až k moři, kdež jsme se dověděli, že patron větru očekávaje dále jeti nemůže; pročež tu v tom písku v velikém horce od slunce po vrchu, a od písku pospodu, ten celý den a noc, s velikou naší těžkostí, ležeti jsme musili: však potěšeným srdcem, že se z těch zemí tak příhodně a brzo, vedlé žádosti naší [2]), máme odebrati. *Cor contento e schiavina in spalla:* „Mysl spokojená jest jakoby se dobře odíl.“ A kdo chce užiti sladkého, musí okusiti kyselého.

Tehdáž když jsme tu čekali, chodil jsem a ohlédal jsem se vůkol břehu pilně, a bylo mi divné, že jsem města někdy slavného a velikého Konstancia téměř žádných řícenin neviděl; souditi jináč nemohu, než že mořským pískem zanešené a do města Gázy odvezené býti musily. Nebo též město bylo tu u přístavu [3]) a sloulo *Majoma* neb *Majonia,* a za času Konstantina císaře, že v něm na větším díle křesťané byli, Konstancia nazvané bylo a osvobozeno, aby městu Gáza, v němž tehdáž všecko ještě pohané bydleli, poddané jako před tím nebylo.

Za času Juliána císaře bylo zase k Gáze připojeno a Gázou pomořskou nazváno. *Hieron. in ep. Paulae, et in vita Hilar. Hist. Trip. lib. 6. c. 4. Niceph. 10. hist. c. 4.*

---

[1]) pomordoval. [2]) vinše našeho. [3]) portu.

Digitized by Google

Kapitola 4.

O plavení se našem z země Svaté až do Egypta k městu Damiáta.

Téhož měsíce 23. dne, okolo dvou hodin na den, přijeli pro nás turečtí marináři k břehu na bárce, a nás k lodí [1]) *Caramusaly* opodál na moři kotvemi se zdržující přivezli. Když jsme se do ní dostali, uhlédali jsme ji plnou lidu tureckého a arabského, tolikéž jejich žen a dětí, že nám sotva patron místečko v ní vykázati mohl, a to bylo, coby tři osoby leže směstnati se mohly, a nás bylo sedm poutníkův: tu každý může souditi, jak jsme se z tak malého prostranství radovati mohli. Mněť jest prvé na mysli až do té chvíle leželo ono první s vojáky z Benátek plavení, a za obtížné jsem je sobě pokládal: ale tuto byl bych polovici takového pohodlí rád přijal a na něm přestal, a více jsem na ně nespomínal. *Un fatto desmentiga l' altro.*

Lodí [2]) *Caramusala* byla dosti veliká, však po vrchu nezabedněná a nepřikrytá jako lodí [3]) veliká. Měla tři veliké plachty a dvě bárky přivázané; marinářův na ní bylo do dvanácti, tak ošatěných pacholíkův, jako jsem o Arabech při vypsání hory *Quaranteny* v prvním dílu položil, totiž že byli nazí a bílí co cikáni: pravá cháska od Žamberka.

Mezi tím ten celý den na té lodí [4]) státi jsme musili a na vítr očekávali, dobrou vůli sobě činíc s potravami [5]) nakoupenými, za jiné nedržíce, nežli že se na druhý den do Damiáty dostaneme; a také abychom těm pohanům laskominy udělali, zhojna jsme sobě vedli, až jsme všecko do večera (krom něco biskotův) vytrávili.

Okolo druhé hodiny na noc rozkázal patron kotve vytáhnouti a všecky plachty spustiti, a tehdáž jsme se ve jmenu božím od země hnuli a tu celou noc dobrým větrem plavili.

Ráno 24. dne ještě jsme zemi Svatou viděli, proto že jsme se k polední straně jako vedlé země dávali. Potom se vítr obrátil k půlnoční straně a nás dále na moře vehnal, tak že jsme již o polednách země neviděli; a po té se vítr pomalu utišil, že jsme na jednom místě stáli. Před večerem povstal vítr k naší cestě příhodný, ale zas po některé hodině v noci až do rána se utišil.

---

[1]) šífu . . . zdržujícímu . . . něho . . . jej plný . . . ní. [2]) šíf . . . byl dosti veliký . . . ný . . . tý. [3]) náve . . . ní. [4]) tom šífě. [5]) s profanty.

Digitized by Google

Dvacátého pátého dne počal zas dobrý vítr váti až do nešporů, ale potom až do noci ticho bylo. Po půlnoci do rána pozdvihl se zase a drahně cesty nám ukrátil.

Dvacátého šestého dne od rána až do poledne ticho bylo, potom na ostatek toho dne a přes celou noc dobrý vítr byl.

Dvacátého sedmého dne, když svítati počalo, poručil patron plachty spustiti a svinouti, i jednu kotev do moře pustiti, proto že nás vítr blízko k zemi byl přihnal, kteráž nám byla po levé straně mezi východem a polednem; nám pak bylo velmi vděk, nejináč myslíce, nežli že již konec našeho plavení bude a ta země že Egyptem jest. Ale zmýlila nás naděje, neb jsme tu státi musili, až by nás jiný vítr nežli ten, jímž jsme dolů sjeli, na moře výš vynesl. Po hodině rozpustili jednu plachtu, a malým větříkem jsme se plavili; po té zas zastavili a kotev do moře vrhli, až do nešporu odpočívajíce. Potom jsme se plavili až do noci, a přes celou noc stáli.

Dvacátého osmého dne ráno na usvitě marináři vytáhše kotev, všecky plachty rozpustili; i plavili jsme se dobrým větrem. Když bylo okolo snídaní, zahlídli jsme věže od Damiáty. Pročež Turci a ta jiná chasa hlavy své obyčejem svým k zemi sklonili a modlitby své říkali; my poutníci také jsme pánu bohu z šťastného od těch bíd, v nichž jsme pod uši tehdáž vězeli, vysvobození děkovali. Nebo v pravdě větší jsem nouze v těch málo kolikas dnech mezi těmi pohany zkusil, nežli na vší předešlé i budoucí cestě. Místečko jsme těsné měli, ležeti jsme v něm nemohli, ale sotva jsme sedě spali. Smradu od nečistot lidských, zvláště od těch, kteříž moři nezvyklí, všecky útory slabé a průduchy otevřené měli, okolo nás ze všech stran nečistili a neřád dělali, tak žeby nebylo divu, aby sobě člověk byl všeho nezoškliviil a nemoci nedostal. Ale což bylo činiti, nežli trpěti. *Pacienza es el mejor remedio a qualquier dolor.*

A jakož jsme prvního dne všecky potravy [1]) naše pojedli a je té chásce toliko ukázali, byli jsme zase perně od nich pomštěni. Nebo nerci-li jídla žádného, krom biskotů, ale za dva dni ani nápitku [2]) vody jsme neměli, z každého napití [3]) Turkův jsme prositi musili; někdy jí nám dali, a to smradlavé, které sami nechtěli, a někdy i té nám uděliti se zbraňovali, že jsme, jak Vlaši říkají: *El muro al seco, d'uno che magna senza bevere,* „bez

[1]) profanty. [2]) trunečku. [3]) truňku.

Digitized by Google

vápna na sucho stavěti musili.“ Pročež jsme se jim zase dosti v zuby nahleděli, vedlé přísloví: *Tu guardi per dritto, come fanno le occhе le verze*, totiž: „přímo, co husi na zelí, na ně hleděli,“ a našemu nákupčímu [1]) z takového nás opatření dobře na zuby žehnali. Ty biskoty nám někdy k lepší zvůli pomohli, když jsme je za několik [2]) cibulí aneb něco jiného vyměnili [3]), tak že jsme je tehdáž za zvláštní lahůdky jedli, a mála [4]) vody s zahražením nosu pro její smrad se napili, majíc v čas nouze dobře zaživací žalúdek: *bon budello*, *cioé a deggiuno*.

Tehdáž jsme bolestí žaludka často trápeni byli, i za pravé dali, co onen *Diphilus apud Gregorium Gyraldum* o ní píše:

Ventre verecundum minus est nil, nil mage ventre
Importunum, is vel mediis in luctibus urget
Et memores jubet esse sui, cogitque jubendo.

Nic nestydatějšího nad břich není,
Nic nevhodnějšího, neb se vždy mění;
A jak u prostřed bolestí nás rmútí,
Tak v každý čas pamět na se mít nutí.
Byť mu se pak chtěl kdo časem opříti,
Chtěj, nechtěj musí svůj poklis uzříti;
Byť jej pak chtěl i zavázati časem,
Však musí bezděk v stranu vrci pasem.

K tomu ti lotrovští marináři nelitostivě s námi zacházeli, a obzvláštně v noci někdy ledačíms na zapřenou na nás hodili, nohami po nás šlapali, námi jako psy strkali; a jedné noci vylezl jeden z nich nahoru do koše a naschvále na nás veliký skřipec, jakéhož u nás k stavení a jiným potřebám užívají, do několika liber ztíži spustil, tak že mezi nás upadl a mého hřbetu zasáhl [5]), a však božím řízením žádného škodně neuhodil [6]); pročež jsem zkřikl a více se lekl toho nebezpečenství, z něhož mne pán bůh vytrhl. Neb jest věc jistá, že koho by byl udeřil [7]), bylby tu na místě zůstati aneb o některý úd přijíti musil. Ale jakž se říká: máš-li škodu, o posměch se nestarej, to též ti lotři prokazovali: toliko se nám smáli a posměšným na nás *Christiano* voláním nám utrhali, že ačkoli jsme v strachu a moci jich byli, dosti jsme na sobě znáti dávali, že bychom se jim zase, kdyby nás více bylo, uměli

[1]) einkauferovi. [2]) pár. [3]) vyfrejmarčili. [4]) truňk. [5]) štrejchoval. [6]) netrefil. [7]) trefil.

Digitized by Google

odplatiti. *Pacienza muchas vezes injuriada, torna se enira.* Ale o tom nechť jest za dosti povědíno.

Když bylo okolo poledne, přijeli jsme do přístavu [1]), a tu hned jeden marinářský lotr chodil v lodí [2]) s červeným kloboučkem a vybíral ode všech napořád na zpropitné. Ale byli bychom raději lotrům místo poděkování po dobrém pohlavku dali, aneb jak vlasky říkají: *Te recommando a' griffe de gallo, cioè al diavolo,* je všem čertům poručili. Nicméně přece se mne jeden pacholek dožádal, abych od něho list vzal k jeho bratru v ostrově Maltě zajatému, a pokudž bych sám tam nejel, abych jej po někom odeslal; což jsem přece lotru k vůli učinil.

Mezi tím viděli jsme v přístavu [3]) státi mnoho *Caramusalů,* a z nich i do nich kupecké zboží nakládati [4]), z nichžto jeden k nám vstříc upřímo vyjel, a patron z něho nás se ptal, kteří bychom se co nejdříve do Damiáty vypraviti chtěli, abychom k němu vystoupili, že nás tam dovezti chce. My poutníci majíce za to, že naše *Caramusala* v přístavu [5]) zůstane, nemeškali jsme z naší lodí [6]) vystoupiti a do jeho jsme vešli.

Když se pak s námi k břehu připlavil (což se brzo stalo, nebo nebylo daleko), přistavil k jednomu pramenu řeky *Nilu,* toliko jediné ve všem Egyptě, kteráž tu do moře padá, a nás pobízel, abychom na břeh vystoupili, že nás dále vézti nemíní, chtěje od nás míti záplatu, že nás nedovezl.

Tožť jsme poznali, že nás ten Turek podvedl; pročež nechtěli jsme mu nic dáti, až by nás prvé do Damiáty doplavil, a nejvíce náš mnich, uměje řeč jejich, za nás mluvil a s tím Turkem se hádal, podvod jeho mu vyčítaje; až Turek vyhledal v lodí [7]) kej a přiběhl, na nás napřáhaje a nás bíti chtěje; pročež mnich ulevil a od řeči jako Turek od kyje upustil. Naposledy chtěli-li jsme pokoj míti, vždy jsme se po několika maidyních složiti a jemu zaplatiti musili.

Tak tedy znovu jsme lodí jednali, kteráž by nás do města Damiáty dovezla. Bylo jich tu dostatek a rozličných: některé malé co naše rybářské lodky, než že širší byly; jiné okrouhlé, široké a tak krátké byly, že se téměř s šířkou srovnávaly, a ty měly plachty čtverhrané a malé, toliko pro vožení některých potřeb od jednoho města k druhému po Nilu; na kterýchž jsme se pustiti nechtěli, ale dali jsme se na největší lodí, jimiž se po Nilu plaví.

---

[1]) portu. [2]) šífu. [3]) portu. [4]) ladovati. [5]) portu. [6]) našeho šífu. [7]) šífu.

Digitized by Google

Ty měly některé jednu, některé dvě plachty, jazykem jejich *Dzierma* nazvané, vesla také měly. Jsou nízké, okrouhlé, však dosti veliké, jakéž jsem na řece *Padus* ve Vlaších viděl; na nichž se, když jest pěkný čas, i na moře některou míli pustí, tak jako ve Vlaších z Pádu po moři do Benátek se plavívají. Nikdež jsem tak nízkých lodí jako při Nilu neviděl, proto že břehy nízké má a voda zároveň s břehem jde; neb by jim tak na nízký, jako u nás na vysoký břeh, z nízké lodí vystoupiti těžko bylo. A že vůkol Nilu žádných vrchů, ani téměř ve vší zemi Egyptské není, pro tu příčinu mohou se po všem Nilu svobodně s plachtami plaviti, bez mnohého proti vodě, když jedou, vesly tahání.

Také jsem se tu ohlídal a diviti musil pěknému položení, úrodě a stromoví při začátku země Egyptské, proti spůsobu jiných krajin, kteréž při moři, a kdež do něho vody veliké vpadají, hrubě písčité aneb skalnaté bývají. Nebo tuto hned při samém břehu všecko se jako živé býti zdálo, jakž pak o hojnosti té vší země doleji vypisovati budu.

Řeka Nilus v tom místě vpadala do moře, zšíři našeho Labe u Litoměřic; však není v tom místě celá řeka, než toliko jeden díl její, jakýchž ještě mimo tento šest rozdílných do moře vpadá, a slovou latině jmeny vlastními takto: *Pelusiacum ostium*, jináč *Damiatae, Taniticum, Mendesicum, Pharniticum, Sebenniticum, Belbiticum* a *Canopicum*, jináč *Heracleoticum;* a však mimo první a poslední pramen jinými se neplaví, proto že malé, mělké, a ne tak městy i vesnicemi osazené jsou.

Egypští těchto časův nejmenují nežli dotčené dva jmeny obzvláštními, totiž *Pelusiacum*, kterýž teče při straně východní a Damiáty, *Garbie*, a *Canopicum*, kterýž teče při straně polední a Alexandrii, nazývají *Scharguye*, pro rozdíl spěšný ve všelijakých potřebách. *Propert. lib. 2. Ovid. Met. lib. 5. Claud. in Ruff. lib. 1. Paling. Leone. Virg. 6. Aeneid.* ti všickni připomínají sedm pramenů řeky Nilu.

Také jsem se tomu divil, že velmi daleko do moře svou kalnou vodou barvila, a to několik vlaských mil, i sladkost svou zachovává; a jakž jsem tam zajisté zpraven, že plavci, když na moři zabloudí, buďto chtíce k straně *Garbie* jeti k druhé se dostanou, a zase naproti tomu k straně *Scharguye* místo *Garbie;* tehdy jsouce daleko v moři a nemohouce země viděti (neb jakž jsem výš dotekl, země pro nízkost a roviny její daleko na moři neuhlídá), barvou vody, jednoho i druhého toku rozdílnou, a však

Digitized by Google

obojí kalnou, se spravují a své lodí ku přístavům [1]), k nimž přistati chtějí, za času napravují.

A tak my smluvivše do Damiáty, plavili jsme se na té lodí *Dzierma* proti vodě nahoru, a po levé ruce něco opodál od Nilu blíž přístavu [2]) viděli jsme pevnůstku nevelikou čtverhranou, tureckými vojáky [3]) osazenou, pro obranu přístavu [4]) i města Damiáty a jiných vyšších měst. Nebo v té pevnosti zdaleka spatřiti mohou lodí ku přístavu [5]) se plavící; a mají k tomu vycvičené holuby, kterýmž, když co potřebí hejtmanu do Damiáty Sangiachovi napsati, k jich nohám cedulku přiváží a je pustí, kteříž bez meškání v brzkém času, kdež náleží, do Damiáty přiletí a sobě tu cedulku vzíti dají, a zase do pevnosti se navrátí. O čemž jsem netoliko na místě slyšel, ale i u jistých spisovatelův [6]) čítal, že se ten obyčej po všem Egyptě před několika sty lety zachovával, ano i svýma vlastníma očima v Damiátě takového holuba přiletěti a cedulku mu od nohy odvázati jsem viděl; a totéž v Alexandrii z druhé strany Egypta podnes činí, jakž o tom doleji oznámeno bude. A svědčí totéž ti, kteříž Indie a země východní [7]) vypisují: jako *Gaspar Balbi. etc. nell. viagg. delle Indie Orientali*, že z *Ormus* do *Balsari*, a z *Balsari* do *Bagdetu*, a zase zpátkem, kupci holuby k svým faktorům aneb tovaryšům vysílají, uvážíce jim listy pod křídla; kdežto z *Ormus* do *Balsari* dvamecítma dní cesty, z *Balsari* do *Bagdetu* třiceti osm dní po vodě jest, že za jeden den takoví holubi do jednoho z těch měst doletí.

Leží ta pevnost na deset mil vlaských od Damiáty. Potom nic obzvláštního, krom lesů palmových, nevidouce, přijeli jsme dobrým větrem okolo dvou hodin před večerem k městu Damiátě.

Kapitola 5.

Jak jsme se do Damiáty dostali, co v něm předse brali, a přitom vypsání téhož města.

Když jsme k břehu toho města přijeli, nesměli jsme z lodí vystoupiti, až jsme *viceconsulovi* krále franckého, kterýž se

---

[1]) šífy k portům. [2]) portu. [3]) soldáty. [4]) portu. [5]) šífy k portu. [6]) auorův. [7]) orientálské.

Digitized by Google

v tom městě zdržuje, náš příjezd v známost uvesti dali. Kterýžto nemeškal po malé chvíli sám k nám a pro nás přijíti, a velmi přívětivě nás přivítav, do příbytku svého skrze město vedl.

A však nejprvé skrze jakýsi starý dům jsme šli, v němž mnoho Turkův bylo; před nimiž jsme tlumoky [1]) naše na zem položiti a jim je k otvírání a přehledávání dáti musili. Však nic nám z nich nevzali, ale nás propustili [2]); kromě jeden z nich dobře oděný a snad i z důstojníkův [3]), ten když vyložili z karnýře jednoho našeho poutníka křížky a páteře v Jerusalémě koupené (jakž v první knize o tom doloženo), velmi se nad nimi jako užasl a hněvem pohnul a zlořečil v jazyku svém, až i naposledy na ně při přítomnosti naší plil; a my jsme jemu nic proto říci, ani se na odpor proti němu postaviti nesměli. A však podivili jsme se té jeho nevážnosti, že mimo obyčej jiných Turkův tento sám těch věcí nic sobě nevážil. Nebo jiné jsem Turky viděl, kteříž na takové věci laskavi jsou (krom křížkův a obrázkův, o čemž doleji položím) a poutníkům je rádi berou, aby je sami na hrdle neb na rukou nosili a po nich své páteře říkali: však přitom po každém zrnu své *Subana hala*, totiž: „Bože obrať se ke mně hříšnému," přivěsí, a tu modlitbu stokrát, pokaždé vedlé páteřů, říkají.

Odtud nás *viceconsul* vedl upřímo do svého příbytku, v kterémž samotný s svým služebníkem bydlel, a sotva sám pro sebe komoru v něm měl od země jedné podlahy zvýši, a nám pod ní dole v síni, kdež jsme jedli i ležeti musili, vykázal.

Aby pak každý věděl, kdo jest ten *viceconsul*, věděti sluší, že někteří křesťanští mocnářové [4]), kteří s Turkem ustavičný pokoj mají a obchody [5]) své vedou, jako král francký a Benátčané, v některých předních tureckých městech, jako v Konstantinopoli, v Tripoli, v Halepu, v Kairu, v Alexandrii a jinde, vyslané své mají; a ti, poněvadž tam za příčinou pokoje činění, aneb pro jiné brzké některých věcí vyřízení, po němž by se s odpovědí domů vrátili, nejsou jako *Ambassatores*, *Oratores*, anebo poslové a legáti, neužívají také těch jmen, ale *Consules*, totiž starostové [6]) nazváni bývají. Kteřížto v dotčených místech řádně své sídlo [7]) mají, k tomu jsouce nařízeni, aby mezi křesťanskými kupci, kteříž tam na mnoze pro obchody [8]) své dojíždějí, řád, pokoj a všecko dobré zachovali; když by se co od Turkův jim přihodilo, buďto

[1]) filce. [2]) pasirovali. [3]) officírův. [4]) potentátové. [5]) handle. [6]) purgmistři. [7]) *ordinarie* svou residenci. [8]) handle.

Digitized by Google

žeby se nová cla a jiné nové neobyčejné věci na ně ukládali, mimo smlouvy a privilegia mezi jich mocnáři [1]) smluvená a utvrzená, buďto žeby jim kdo z lidu tureckého ubližoval, ti *Consules* povinni jsou o to se domlouvati a svým vrchnostem, jest-li že by se jim to nenapravilo, o tom věděti dáti mají.

Jsou pak u Turkův u vážnosti, a od tureckých císařův mnohými obzvláštnostmi obdařeni. Od své vrchnosti a kupeckých obchodův mají poctivé vychování, tak že místy veliký dvůr vedou, své stráže [2]) turecké, totiž některého Janičara, vždycky při sobě mají, kteříž jich v domích hlídati, a po ulicech před nimi jdouce provázeti, a před zběří tureckou, jako před bašemi místo [3]) dělati musejí. K tomu veliké komonstvo kupců křesťanských slavně a v pěkných hedbávných šatech připravených za nimi jde a jim velikou podstatu při těch národech činí, tak že se dobře o nich říci může: *onza di stato, libra d'oro,* totiž, že „ouřad nemýlí."

K těm pak dvoum vrchností křesťanských starostům [4]) přiznávají a přivinují se jiní národové, jako k Benátskému ze všeho jejich panství poddaní, Raguští atd.; k franskému Němci, Nizozemci [5]), Angličané, z města Genue, Florencie, z Luky atd. kupci a poutníci, kteříž všickni svého starosty [6]) poslušni býti musejí.

Pro lepší pak jurisdikcí a zachování řádu mají sobě od Turkův oddané domy veliké, řečené *Fondiques*, jakoby u nás v Praze Kotce byly, a ty místa dosti nákladné tak od starodávna vystavené jsou; v těch *consul* a kupci i s zbožím a krámy bydlejí, zavírajíce se v noci a stráž [7]) majíce, jakž potom níže něco o nich dotknu.

Abych pak o našem *viceconsulovi* oznámil: ten byl tu v Damiátě *consula* z *Cairu* místodržící a nařízený; a však poněvadž tam *Fondiquy* a obchodů [8]) valných křesťané nevedli, také malé vychování a podstatu měl, a spíše křesťanských poutníkův, z Jerusaléma obyčejně tudy do Egypta putujících, hospodářem, a pro skupování rýže a jiných některých věcí, Alexandrinských křesťanův jednatelem [9]) nazývati se může.

My tedy k takovému člověku se dostavše, vděčni jsme toho byli, že nás k sobě přijal, s námi vlasky mluviti uměl, a přitom dobrý a upřímný člověk byl, rád a ochotně ve všem se nám propůjčoval.

---

[1]) potentáty. [2]) *guardie.* [3]) plac. [4]) purgmistrům. [5]) Nyderlanti. [6]) purgmistra. [7]) vartu. [8]) handlů. [9]) faktorem.

Digitized by Google

Přede vším pak byvše po cestě od hladu zemdlení, ptali jsme se na víno, a od něho přezvěděli, že ho ve všem městě najíti a ovšem dostati možné není; a však že pro svůj nápitek [1]) dobrého vína z ostrova Cypru něco málo má, kteréhož že nám rád chce udčliti, dokud postačí. Přijavše tu jeho dobrou vůli a skutek s poděkováním, prosili jsme ho za brzkou večeři, s kterouž také dlouho nemeškal, ale po malé chvíli dal nám pečených i vařených kuřat, ryb a vaření v hojnosti, a k tomu toho dobrého vína, tak že jsme sobě tu zase dobře po předešlé nouzi naší nahradili, jakž se v přísloví říká: dobrá vůle koláče jí, zlá hlavu tepe, a řídký pivo pí. Pročež také někteří z tovaryšstva sobě povolili a veseli byli, *di viso sereno;* až když dobře pozdě bylo, prostřevše sobě modraci a houně na zem a někteří na stolice (neb jsme tu na stolicích za stolem po křesťansku seděli) na odpočinutí jsme se odebrali.

Náš pak Lampert ten obyčej míval, že když dobrého vína dopadl, ním se rád podnapil [2]), a po té rozličné písně v svém nizozemském [3]) jazyku pobožné i světské zpívával, podlé přísloví: *l'acqua fa male, il vin fa cantare,* „víno zbuzuje k zpěvu a voda k hněvu;“ čehož tehdáž také neobmeškal, jak jsme svíčku zhasili a se utišili, dal se nám do zpívání hlasem, a my se mu zticha smáli poslouchajíce ho. Mnich pak, snad že s chutí povečeřel, tím více snem obtížen byl, *chi ben cena, ben dorme,* nemohl ho snésti, ale okřikl ho vlasky: *Lamperto taci,* „Lamperte mlč.“ Pročež Lampert nedozpívav verše začatého umlkl, neb se ho bál. V tom jeden z tovaryšstva, neměv veliké chuti k mnichu, zvolal na Lamperta: *Lamperto canta,* totiž: „Lamperte zpívej.“ Takž Lampert maje zástupce, a že ho posilovali, *che gl'i facevan spalle,* začal tím hlasitěji zpívati. Mnich proti tomu zase ho okřikl, aby mlčel. Lampert uposlechl ho. Ale po té hned zase byl k zpívání ponoukán, i dal se teprv právě do zpívání; až mnich vida, že ho hrubě za kápi (jakž říkáme) táhne, vztýčil se z ležení vzhůru a na Lamperta s hurtem a křikem, aby ho bil, pospíchal. Někteří z tovaryšstva poznavše to, nemeškali Lampertovi na pomoc [4]) přispěti a proti mnichu se postaviti. I potkali se po tmě s mnichem, a místo vlaského přísloví: *una parola tocco l'altra,* že „jedna řeč druhou stíhá,“ tak že tuto jedna pěst druhou potkávala. Nebo mnich vida, že žertů není, jsa osoba vysoká, dlou-

[1]) truňk. [2]) podroušil. [3]) niederlandském. [4]) retuňk.

Digitized by Google

hých ramen a silného oschlého těla, udatně sobě počínal, bil, pral okolo sebe, jako by dvěma kordy v hromadě [1]) šermoval, a zase z tovaryšstva po tmě často místo mnicha v sobě byli, podlé přísloví: *Chi vade notte, trova spesso delle botte,* „kdo se v noci toulá, často buchty dostává.“ Až *viceconsul* slyše tu pranici, neb nad námi ležel, přiběhl s světlem dolů všecken zděšený mezi nás, prose pro boha, abychom sobě pokojně počínali, tak že jsme my ostatní, ješto jsme se té hře dívali, jemu jich rozvesti napomáhali. Ale mnich jsa hněvem rozpálený, nemohl se spokojiti, nýbrž ještě k tomu na ulici vyběhl, volal, křičel, aby mu Turci na pomoc přispěli, že ho loupí a mordují; ale nemohl se tak rychle žádného dovolati, proto že pozdě a v první usnutí bylo, a *viceconsul* ho s mou pomocí, k našemu velikému štěstí, do domu násilně vtrhl; nebo by sebe i nás třebas do věčného vězení aneb u velikou pokutu peněžitou byl přivedl. Pánu bohu buď chvála z ochrany jeho svaté! Tu po velikém křiku sotva jsme toho mnicha spokojili a té pranici konec učinili; neb byl tak zapálený, žeby byl nedbal všecka nebezpečenství podstoupiti, ješto ač dílu svého dostal, však on vždy více nebohému Lampertovi, vytrhv mu po levé straně téměř polovici jeho vousův na bradě, a některým jiným ublížil, tak že jest z toho žertu dosti mnoho strachu přišlo. *Il molto, el poco, rompe il gioco.* Naposledy jsme se všickni upokojili.

Dvacátého devátého dne měsíce Září, to bylo v úterý den svatého Michala archanděla, hned jak jsme vstali, tovaryšstvo se radilo, jak by toho mnicha pozbyli, jakožto nerovné spřeže; a zase strany *excommunikací* (vyobcování z církve), kterouž v té šarvátce také hrozil a své odporníky do klatby dal, že jsou na pomazaného a *Clerica* rukama sáhnouti směli, jakž o tom mnoho v právích duchovních *c. si quis suadente 17. q. 4. juncto c. non dubium, et c. veniens, et c. ad eminentiam, c. cum illorum, c. religioso et c. de sentent. excom. tit. lib. 6.* vyměřeno jest.

I ač jsou mnohé příčiny měli, aby na tu jeho excommunikací nedbali, jako předně, že jest té moci neměl a osobě své vedlé zákonu [2]), kterýmž se toho dovoluje, přivlastňovati nemohl, *c. corripiantur 24. q. 3. c. visis 16. q. 2. glossa in c. nemo episcopus, 3. q. 1. dicti tit. c. cum ab ecclesiarum, de off. c. ord. Hostiens. ibid.* atd. ačkoli tedy to tichým duchem mohlo pomi-

[1]) houfě, [2]) kánonu.

Digitized by Google

nuto býti, nicméně přece jsem tovaryšstvo k tomu měl, aby se s mnichem smířili a to v zapomenutí uvedli. *La olvidenza es el remedio de las injurias.* Jakož jsem také s mnichem do některých ulic na procházku vyšel a jeho napomínal, aby se s tovaryšstvem spokojil, že mu to k dobrému bude, a že oni spíše bez něho, nežli on bez nich v těchto nepřátelských zemích budou moci býti. *Olvidar lo que sabes, algunas vezes trae provecho,* „v zapomenutí uvedení některých věcí že úžitečné bývá.“ Čemuž mnich neodporoval, ale hned se ke mně omlouval, abych nemyslil, aby on mne v excommunikací své mínil, že on se mnou dobře spokojen jest; a že jest svého dobře pomstil, a jim to rád odpouští. A v tom mi plnou hrst vousů [1]) nebohého Lamperta ukázal, kteréž ve spodkách [2]) schované měl, jimž jsme se dosti nasmáli.

V tom přišel čas snídaní, a my sobě dali třiceti vajec sazených na velké pánvi připraviti; pročež vedl jsem mnicha s sebou k stolu, a on chtěje s námi jídla účasten býti, dal požehnání všem, a po té zase jsme spolu veseli byli; však někteří s mnichem mluviti nechtěli.

Po obědě na žádost naši zjednal nám *viceconsul Dziermu,* kteráž by nás do *Bulako* města a přístavu [3]) blízko Kairu dovezla, a smluvil od jedné osoby po *cechinu* Benátském.

Mnich vida, že se to bez něho jednalo, a také mu oznámeno bylo, aby se jak může opatřil, že ho s sebou míti nechtějí, velmi nerád tomu byl; a nemoha sám nic pěknými slovy spraviti, vždy jinde přímluvy hledal, vedlé toho: *Meglio se vince la cosa per il conseglio, che per l'ira,* zdali by mohl co pokorou a dobrou radou, spíše nežli hněvem získati. Nebo vyjednal sobě přímluvu od *Sangiacha* toho města, kterýž k nám vyslal osoby jisté, žádaje nás, poněvadž jsme mnicha s sebou přivedli, abychom jej zase odtud odvedli, nechceme-li dále, toliko do *Cairu.* A však když tovaryšstvo poníženou omluvu svou učinilo, že sobě slíbili, aby ho v tovaryšstvu netrpěli, žádajíce ho, aby jich při tom zanechal, na té odpovědi přestal a mnichu se spokojiti poručil, tak že jest nás prázen býti musil; a my sobě přísloví toho potvrdili, kteréž napomíná, varovati se příliš zdravých krmí, příliš velikého štěstí a příliš dobrých lidí; aneb jak jiní říkají: *Dio te guardi da cingue F: Fame, Fumo, Fiume, Frate, Femine.*

---

[1]) fousů. [2]) v galiotech. [3]) portu.

Digitized by Google

Dne 30. a posledního měsíce Září, čekajíce na našeho plavce až se shotoví, procházeli jsme se po městě, kteréž jest starodávní a sloulo někdy *Pelusium* od *Pelea* otce *Achillesa,* jináč *Eliopolis* od *Elia Pertinace,* kterýž je vystavěti měl.

Bylo před lety dvojí zdí cihelnou a dvojími příkopy obehnané a opevněné, tak že když léta 1246 král francký Ludvík, příjmím Svatý, přitáhv do země Svaté, aby Jerusalém a křesťany vysvobodil [1]), pustil se do Egypta po vojsku [2]) k tomuto městu nejprvé, a přes celý rok je oblehl a útokem [3]) ho dobyti nemohl; ale když pohané bezpečně sobě v něm počínali a hodujíce spali, tehdáž s svým obmyslem [4]) jednu bránu dobyl a města s velikým bohatstvím a loupeží dostal.

Ale nedlouho užil toho vítězství. Nebo chtěje upřímo k městu *Cairu* táhnouti, zdržoval se příliš na cestě, až čas přišel, že řeka *Nilus* z břehu vystoupila a zemi vůkol zatopila. O čemž král Ludvík nevěda, lidu svého časně opatřiti nemohl, tak že jest všecko ležení vojska jeho v vodě stálo, pastev a potrav nemělo a zpátkem do Damiáty, ani z Damiáty k nim přitáhnouti možné nebylo. A v tom žoldán egyptský s lidem velikým na něj přitáhl a jemu na sucho vystoupiti bránil, až i pro vlhkost místa mor v ležení nastal, tak že chtěl-li jest král dokonalého zahynutí ujíti, musil se žoldánovi i s lidem svým poddati, však s takovými výminkami: že má do Damiáty i s lidem propuštěn býti a města se vším příslušenstvím žoldánovi postoupiti, a přes to všecko osm tisíc liber zlata *ranzionu,* totiž výplaty položiti. Čemuž král i žoldán potom zadosti učinili. *Chron. de temporibus aetatibusque mundi. Joh. Titius. Gvagninius. Inventaire du Jan de Serres.*

Nyní samým položením, že v rovině a při vodě *Nilu* leží, pevné jest; ale zdí nemá, než co domové pořád stavení zavírají. Položení jeho jest obdloužní od strany půlnoční až k polední a jako půl měsíce nakřivené, kudyž hlavní tok Nilu mimo samé město teče, a jest od jednoho rohu k druhému asi míle vlaská a zšíři na půl míle se táhne. Stavené jest na větším díle z cihel na slunci pálených, pro nedostatek kamení; ulice nečisté a pusté má, avšak proti tomu obyvatelé města toho znamenitou zvůli a kratochvil mají, proto že při něm množství rozkošných zahrad jest, do nichž ze všech stran z Nilu vodu pouštějí a v nich od limounových, citronových, pomorančových, granatových, fíkových, olívo-

[1]) retoval. [2]) armádě. [3]) šturmem. [4]) fortelem.

Digitized by Google

vých, palmových, kassiových štěpí, od cukrových třtí a rajského stromoví veliký dostatek mají. Vaření všelijakého hojnost jiným zemím dodávají, zvláště pak rýže, o kteréž nám *viceconsul* vypravoval, že se jí z toho města do roka za million aneb desetkrát sto tisíc vyveze, avšak ne jakoby tu zrostla, ale z okolních měst a vésnic že se do něho přiváží a dodává.

V tom městě jest také znamenitá hojnost od množství dobrých ryb z Nilu i z moře. Nebo ač jako u nás s mnohými přípravami, totiž měchy, košíky [1]), víchy, čeřeny atd. nic neumějí aniž o nich co vědí, však ledajakous malou sítkou aneb udicí znamenitých ryb dostatek chytají. A viděl jsem to v městě Damiátě i jinde výš po Nilu, že ledakdos přivázal na provázek kus hřebíku špičatého a k němu kus chleba, a hodiv to do vody velmi brzo dobrou a velkou rybu vytahoval, jakoby ji na nejlepší udici chytiti mohl. A mohl bych říci, že tato řeka nad jiné v světě na ryby nejhojnější jest, a to z příčiny její tučnosti a kalnosti, o níž doleji potom psáti budu. *Athen.* starý spisovatel [2]) *lib. 7. cap. 29.* dobrotu i velikost ryb z Nilu vypisuje.

Ještě toho dne, nejsouce úmyslu Lamperta našeho dále s námi vésti, smluvili jsme s *viceconsulem*, aby mu do ostrova Cypru dopomohl [3]), aby mohl odtud do Benátek se dostati. A tehdáž hned na jednu *Caramusalu* se vyptav, jej na ni opatřil [4]); a my zaplativše co od plavení přišlo, i co tu s námi protrávil, ještě jsme mu na cestu my sami dva, totiž pan Černín a já, s potřebu peněz udělili a připsání k otci *Gvardiánovi* do Cypru učinili, aby mu všecky naše věci u něho zanechané, totiž truhly, modraci a jiné věci od šatstva vydal a jemu propustil.

V pravdě nerádi jsme ho pozbyli, pro jeho kratochvilné a veselé posuňky, jichž bychom byli na poušti Sinai k obveselení našemu dobře potřebovali, nebyvše nežli samotní, pan Černín a já; nebo:

Un bon compagno per la via te porta a cavallo;
Un cattivo non t' aiuta, ma te far tirar la caretta.
Dobrý tovaryš na cestě jest za vozík, věz zajistě;
Máš-li zlého, k tomu lháře, jest jakoby s ním táhl v káře.

Po vyřízení toho nakoupili jsme sobě za laciné peníze potrav [5]) od vajec, slepic, ryb pečených i vařených, chleba, biskotů, kromě vína, kteréž jsme v hospodě naší všecko vypili a ještě

[1]) korbelíky. [2]) author. [3]) ho . . . fedroval. [4]) šikoval. [5]) profantův.

Digitized by Google

před odjezdem počali vodu z Nilu píti. Po té jsme se rozžehnali s *viceconsulem* a jej pěkně spokojili, mnicha a Lamperta s ním v městě zanechali a sami v pěti osobách se k lodí vypravili, kdež jsme přes noc čekajíce na dobrý vítr odpočívati musili, ale velmi málo spali, pro k víře nepodobné ryb se házení, metání, o lodí naši otírání, že jsme se někdy lekati musili; a tu jsem také u toho města delfíny viděl, o nichž v první knize psáno jest.

Kapitola 6.

Kterak jsme z Damiáty odjeli a do města *Cairu* přijeli.

Prvního dne měsíce Října, to bylo ve čtvrtek po svatém Michalu Archandělu, ráno když se počalo rozednívati, byli jsme hotovi odjeti, ale že vítr teprva dvě hodiny na den se ztužil, dříve jsme neodtrhli. Patron lodí naší byl z Egypta se dvěma pacholky, kteříž slovou snědí neb bílí mouřeninové, tak jakoby žlutou barvu v komíně očadil, pro rozdíl Nigritův a právě černých mouřeninův, o nichž doleji poznamenáno bude.

Dzierma byla u prostřed rohožemi pro slunečnou horkost přistřena, kteréž tam přes celý den trvá a svítí, v létě i v zimě; a protož tam nikdy neprší, a když drobet sprchne, za zlé znamení a budoucí neštěstí vší zemi té pokládají. Jakž to i *Herodotus* svědčí, že jednoho času v *Thebis* městě nad *Cairem* drobet sprchlo, a hned potom *Cambyses* král perský krále egyptského zabil [1]) a zemi jeho sobě podmanil. V Alexandrii a Damiátě, že blízko moře a zemí studenějších leží, často pršívá, ale toliko samý déšť, nebo sníh a kroupy nikdy tam neprší.

S těmi Egyptčany nic jsme mluviti neuměli, toliko co ukazováním rukama jim jsme návěští dávali: *parlavano á cegno*. Nebo řeč mají od Turkův rozdílnou, totiž arabskou, aneb jak jiní jmenují mouřeninskou, však ne tak vlastní jako před lety, kteráž skrze přestěhování se do té země, pro úrodu její, mouřeninův a Arabův v času válek dokonce v zapomenutí přišla.

Když potom *Dziermu* odvázal, táhl ji vesly na druhou stranu břehu, aby mohl větru nadjeti; a poté když rozpustil plachtu,

---

[1]) zamordoval.

Digitized by Google

počali jsme ve jmenu božím jeti proti vodě Nilu dosti prudce, že jsme brzo město Damiátu z očí ztratili.

I jeli jsme mezi krajinami velmi úrodnými, na nichž jsme množství dobytka rozličného pasoucího se viděli, rákosí cukrového, stromoví rozdílného, zvláště palmového, fíkového hned lesy, obilí dozralého, rýže, pšenice turecké atd., již tehdáž podruhé toho roku zrostlého, velikou hojnost, jakéž jsem nikdy prvé neviděl. A jsou tu také dobří zahradníci okolo Nilu, jakž je *Athen.* připomíná, a druhou příčinu mimo zavlažování z Nilu takovému zrůstu přidává, totiž povětří mírné a zemi i úrodám příjemné, o němž doleji položím.

Poněvadž se již o palmě nejednou zmínka učinila, také tuto o ní krátce doložím. Jest strom spanilý a obyčejně do dvacíti loket vysoký, roste nahoru v jednom toliko pařezu, kůru má šupinovatou a tvrdou, a teprv nahoře nejvýše ratolesti dlouhé z sebe pouští, kteréž na podzim co rákosí dolů padají, jež také u nás suché vídáváme. Ovoce nese v hromadě, sotva čtyry neb šest chomáčů na jednom stromě, a jakoby hrozny veliké visely, sladké, chutí i barvou fíkům nápodobné, však vnitř s peckou obdloužnou, kteréž fík nemá; a zespod visí pod listím ovoce u velikosti prostředních uherských švestek a dvojí barvy, žluté a nahřebíčkové, jako u nás špendlíky a švestky od sebe se dělící.

Slove to ovoce latině *dactylus*, česky daktyle, a egyptsky, když jest čerstvé *bellan*, a suché *tamar*; strom palmový slove *dachel*, jináč *machla* aneb *nachal*.

Jest pak strom tento dvojího přirození aneb pohlaví, totiž samec a samice. Samice nikdy ovoce nenese, leč podlé samce vštípená bývá, a všudy vesměs obojí strom státi musí, sice není-li samce, tedy nikdy nenese ovoce samice, aneb jináč jako lékařstvím nějakým jí se pomáhati musí.

Pročež Egyptčané berou listí od samce a to kladou neb strkají mezi její listí, a zase prach mezi listím a kůrou samce zanešený. Item květ od samce sypí na samici a tak ji rodnou činí. *Levinus Lemnius de occult. nat. mirac. lib. 4. c. 10.* nazívá ty povahy palmy *affectum Venereum*, totiž Venušinou náchylností, jakoby byliny anebo stromoví život a smysl měly; jakž o tom pěkně disputuje *Steph. Theupolus academ. contempl. lib. 9. c. 2.* a *Plotinus Enead. 3.*

Také tuto vlastnost divnou má, že se nedá žádné tíži tak snadně snížiti a skloniti, tak že čím víc jej dolů táhneš a naň na-

Digitized by Google

kladeš, tím více se pozdvihuje a nahoru pne; pročež od starodávna byla za příklad ctnosti a trpělivosti nepřemožené a za znamení vítězství se jí užívalo. *Gellius 3. lib. cap. 6.*

Palma v těchto zemích neroste, ale v Syrii, Egyptě a v Africe a zemích východních u velikém množství se nachází; ač místem ve Vlaších a Hišpanii se štěpuje, však ovoce nenese a snadno vyhyne.

Není užitečnějšího stromu nad palmu. Nebo předně dlouhý kmen hodí se na stavení a všelijaké potřeby; ratolesti na rozličné nádobí, a zvláště jedno z něho dělají *cuffaz* řečené; z listí lůže, rohože, koše, a místem, jako v království *Congo* a jiných východní [1]) Indie zemích, znamenité drahé tkaniny [2]), totiž zlatohlavy, axamity, damašky atd. dělají, a to tímto spůsobem, že z nich nitky vytahují a je suší a spravují, a těch místo hedbávných nitek při tkání jmenovaných látek [3]) užívají, jakž to *Edoardo Lopez: Viaggio nelle Indie Orient.* a jiní svědčí.

Item, z kůry od kořene provazy lyčené dělají, ovoce pak každému vědomý úžitek, když ho zakusí, dává, a i v těchto zemích u kupcův dostati se ho může.

Jací by pak účinkové a moci palmy i ovoce jejího byly, o tom viz *Plin. lib. 13. c. 4, et lib. 23. c. 5. Diosc. lib. 1. c. 150. Galen. de alim. facult. c. 26. Theofr. lib. 1. c. 2. et lib. 3. c. 5. Herbar. Mathioli et Consolo d' Oviedo nell' san. mario dell' Indie occidentali,* kterýžto osmeré pokolení palmy v Indiích západních [4]) vyčítá. Jak by se v těchto studených zemích sázeti a chovati mohla, pěkně o tom vypisuje *Olivier du Pradel, dens le theatre d' agriculture,* kdež o všelijakých neobyčejných stromích a bylinách, štípení a spravování jich vyučuje; a vedlé toho do jiné knihy: *La maison rustique, de chaltes Estienne,* také nahlídnouti se může.

Obyvatelé egyptští, když to ovoce na podzim dozralé česati chtějí, bez řebříků na stromy lezou, proto že tak vysokých žádných nemají. Užívají pak místo řebříku provazu dosti tlustého, kterýž okolo štěpu kolem co obruč obváží, však prostranně, aby mohli mezi ten provaz a štěp prolezti. Když pak kdo nahoru lezti chce, přitiskne se k stromu, a toho provazu díl pod páždí sobě dá, tak že životem mezi provazem a stromem bude; a poté maje košík na hřbetě přivázaný, nahoru rukama a nohama lehce co

---

[1]) orientalské. [2]) cejgy. [3]) cejgův. [4]) okcidentalských.

Digitized by Google

opice leze, vždy toho provazu jako obruče, povyleza trochu nahoru, za sebou potahuje; a jest-li žeby ustal aneb rukama se zdržeti nemohl, na ten provaz hřbetem spolehne a se ztuží, že může poodpočinouti, až vyleze, proto že kůra štěpu, jak nahoru hladká, tak dolů pro špičaté šupiny jako sukovitá jest, tím lépe se zdržeti a zase hladčeji nahoru podávati se může; a tam dotčeným spůsobem na týž provaz se spoléhaje, oběma rukama ovoce do koše trhati a dolů po provázku v koši spouštěti musí.

Jest také jiný strom nám divný a tam obyčejný, totiž kterýž kmen sotva na sedm neb osm pídí vysoký nad zemí má a potom listí místo větví nahoru, sedm i osm pídí dlouhé a dvě i více široké a tří neb čtyr prstův po hřbetě tlusté, se vystřelují. V létě to listí opadá a na zimu samý kmen toliko zůstává. Ovoce nese jako okurky veliké, a vnitř taková jadýrka má, však žlutší barvy, a jakousi kožkou jest obtažené jako fík, kteráž se musí, když se jísti má, co s fíku stáhnouti, a roste na stromě u prostřed toho listí, že se sotva spatřiti může; veliké množství pospolu jako palma zrn svých má, a těch chomáčův přes 15 sotva na jednom stromě nevyrostává.

Ovoce to jest libější nežli fík, a růžovou vodou polité znamenitě žízeň zapuzuje; a tu vlastnost má, že kde se koli a na kolik kusův rozkrojí, všudy vnitř kříž, podobu [1]) ukřižování Krista Pána v sobě má a nese, odkudž od některých vlasky *pomo del Paradiso,* totiž „rajské jablko“ nazvané jest, jakoby z toho pokolení jablek býti mělo, jehož Adam první otec náš zakusiv v hřích upadl, totiž z stromu vědění dobrého i zlého; a na znamení tehdejšího božího předpovědění, o vysvobození lidského pokolení skrze smrt kříže, že jest od toho času křížem vnitř znamenáno bylo a tak až podnes zůstává. *Joh. á Nedder c. 6. lib. Formicarius 4.* píše, že podobné ovoce v království Granátském v Hišpanii se nachází, kteréž kde je koli načneš neb nařežeš, všudy obraz kříže [2]) v sobě má. Egyptsky slove *maus, musa,* aneb *moris,* štěp slove *daracht moris,* a jinde indiánský fík, o němž píší *Garsias de horto in arom. hist. lib. 11. cap. 10. Giovan Lioni Afric. della descrit. del' Africa. Avicen. lib. 2. c. 491. Rhasis lib. 3. c. 20. Serapio c. 84.*

Mnozí o tom smýšlejí, žeby to ovoce mělo býti takové, o jakémž se v čtvrtých knihách Mojžíšových v třinácté kapitole zmínka

[1]) figuru. [2]) *crucifixu.*

Digitized by Google

děje, těmito slovy: „Potom přišli až do údolí Eškol, a tu uřezali ratolest s hroznem jedním jahodek plným, a nesli jej na sochoře dva.“ Nebo často se nahodí [1]) tak veliký hrozen toho ovoce, že s únos býti může, zvláště kdež tak velké bývají, že v jednom přes dvě stě zrn pospolu srostlých jest. Jakž *Johan Hugo de Lintschott* v knize vypsání východních [2]) Indií svědčí, že nejednou takový hrozen od dvou na sochoře v dar nositi viděl *(cap. 11.)*.

Když bylo po západu slunce, přistali jsme s naší lodí k břehu jedné veliké vsi a tu přes noc v lodí zůstali, dosti s velikým strachem, aby nás Arabi a Egyptčané v noci nepřepadli a neobloupili. Nebo nebezpečné jest pro jejich loupeže netoliko v noci na místě státi, ale i předse jeti, že dobře umějí plovati a tak lehce se k lodím přikradou, že často lodí, zvláště když všickni spí, zlezou a co nejvíce mohou, s sebou poberou a s tím do vody se spustíc uplynou; a někdy když se jim jednou podaří, podruhé přijdou, lodí [3]) se dohoní a ji zloupí. Když někdy vidí, žeby se plavících zmocniti mohli, tehdy je pobijí [4]) a po vůli své s věcmi jejich nakládají. Pročež kteří s svou lodí bezpečni býti chtějí, nakoupí knotů neb doutnáků [5]) ručničných, a těch v noci roznícených vůkol lodí [6]) nastrkají, aby se zdaleka zdálo, jakoby tolik ručnic při sobě měli; a mají-li jednu ručnici, tou velmi dobře a často umějí stříleti a strašiti, a tak nejspíše projedou. Však přece někdy ti loupežníci tejně se k lodí pouštějí, a zvláště když tmavá noc bývá; a kdyby byli prozrazeni, že se pod vodu pohřížiti mohou, podlé přísloví: *da boscho é da riviera*, „praví lesní a vodní lidé“.

Ale my díka pánu bohu před nimi jsme pokoj měli, a druhého dne téhož měsíce ráno dobrým větrem jsme se plavili, a to přes celý den a potom i celou noc velmi prudce a rozkošně při pěkných březích, všelijakými úrodami osazených a okrášlených.

Třetího dne téhož měsíce tentýž vítr dobře nám k naší cestě sloužil, a toho dne mimo jiné veliké nesnáze [7]), žízně i horka jsme pociťovali.

I ačkoli voda velmi kalná a hlinovatá přes celý rok jest, však velmi dobrá a chutná ku pití bývá, a co jsme jí až přes příliš do sebe lili, nic nám neuškodila, toliko že nás obměkčovala a projímala [8]). Proti čemuž obyvatelé egyptští, aby ustavičně po ní neběhali, užívají prostředku [9]), jímžto vodu z Nilu pěknou, či-

---

[1]) trefí. [2]) orientalských. [3]) šífu . . . jej. [4]) pomordují. [5]) cundštryku. [6]) šífu. [7]) *alteraci*. [8]) purgovala. [9]) fortele.

Digitized by Google

stou a zdravou činí; nebo mají veliké hliněné aneb kamenné nádoby, dole široké a nahoře co džbány úzké, v jedno aneb dvě vědra, ty plné vody kalné nalejí, a poté vezmouc pět neb šest hořkých mandlových jader, drobet nimi povrchu džbánu potrou, a ty mandly v hrsti stlačíc do vody vrhou, a rukama přes loket v vodě semotam chvíli míchají a točí, a tu vodu co nejvíce zkalí a státi nechají, až se co sklo pěkně učistí, a to ve třech neb čtyřech hodinách; kteroužto potom do jiných menších džbánův ulívají a ku potřebě z nich užívají.

Ta voda v pravdě nemůže se vychváliti pro svou dobrotu a zdraví. Nebo jakož každá voda po třech věcech se poznává, *Galen. lib. 1. de simpl. med. facult. c. 5.*, totiž po chuti [1]), barvě a vůni, tak i tato všecky ty vlastnosti v sobě má. Okušením [2]) jest chutná a sladká, barvy pěkné a čisté, a dosti také vonná jest, a to z té příčiny, že z dalekých a nejhorčejších krajin světa teče, kdežto od slunce dobře jako zdistillovaná a vyvařená, v neporušitelnosti své, nepřiměšujíc k sobě jiných řek a nezdravých vod, do Egypta přichází. A jakkoli kalná bývá, však se to z prudkosti toku jejího a vysokých spádův mezi velikými horami (jakž o tom níže psáti budu) stává, tak že v těsných údolích lehkou a černou zemí pohnouc, s sebou ji zanáší a dobře usaditi se nemůže; nic méně, když se to bláto odmísí, voda v své dobrotě přece zůstává.

Jakož také *medici* a lékaři to za pravidlo [3]) mají, že voda krve nedělá a nezažívá: však o této samé to jistí, že se v krev co víno obrací, a jakž obyvatelé egyptší a lékaři [4]) arabští za to mají, žeby od té chvíle, kdyžto pán bůh skrze Mojžíše Egypt ranami bil a vody v krev obrátil, tuto vlastnost nad jiné vody zachovati měla. Čehož skutek patrný jest viděti na tělích Egyptčanů při Nilu bydlících, kteříž proti jiným, totiž Arabům v pustých místech obývajícím, tlustější a krevnatější jsou.

Galenus tuto vodu z Nilu nade všecky jiné vody vychvaluje a dokládá, že plodné ženy činí, *lib. de aquæ bonit. Seneca natur. quæst.;* také dokládá, že netoliko zdravé a plodné, ale i nezdravé, kteréž od dávního času zatvrzené byly, zase zdravé činí. Což také *Avicenna primo can.* a *Aristoteles hist. anim.* svědčí, a množství lidu a dětí tam při Nilu toho potvrzuje.

Král egyptský *Ptolomeus Philadelphus*, toho jmena druhý, když dceru svou Berenici králi syrskému Antiochovi za manželku

---

[1]) koštování. [2]) koštováním. [3]) *reguli.* [4]) doktoři.

Digitized by Google

dal, vždycky do Syrie vodu z Nilu posílal, aby tu samu toliko jeho dcera pila, netoliko že jí z mládí doma u něho zvykla, ale i proto, aby matkou mnohých dítek býti mohla. *Polybius hist.* Podobný příklad *Herodotus lib. 1. hist.* o králi jednom perském přivozuje, že jest sobě z řeky *Choaspe*, mimo město *Susa* tekoucí, vodu bráti, a kamkoli táhl, třebas na sta mil, v nádobách velikých stříbrných a na vozích na vahách vysících, k tomu vařenou, za sebou voziti dal.

Že pak život obměkčuje, klade toho příčinu *Theophrastus lib. de aquis:* totiž že jest sanytrovatá od země egyptské, čímž s sebou a prudkostí svou stírá a táhne z střev, co zapopadne.

Okolo nešporu plavíce se viděli jsme zdaleka *Pyramides* u *Cairu*, a zdály se, jakoby nějací vrchové byli, o nichž doleji psáti budu. Naši plavci jakž je spatřili, hned tváří a těly svými na podlahu padli a modlitby neb *salutaci* své s radostí konali, že se tak blízko *Cairu* (ač ho ještě nebylo viděti) býti poznali.

Tu jsme také místy množství velikých ptákův co labutě na Nilu plovati viděli, a mají bílé peří a široké ploutve na nohách, a slove týž pták latině *onocrotalus;* má pak pod pysky veliké a tvrdé vole, do něhož co s kostmi nachytá, a když maso tam od kostí odpadne, to teprv do žaludku požře a kosti z toho volete zase vyvrže. *Plin. lib. 10. c. 47. Bellon. obs. 2. cap. 27.*

Naši pak plavci i jiní užívají toho volete, usušíc je a svážíc na koncích, místo korýtka, a ním vodu z lodí vylívají; a jakkoli u vodě leží, přece jako dřevo tuhé zůstane a dlouho nerozmokne.

Po hodině jak jsme *Pyramides* viděli, spatřili naši plavci nový měsíc na nebi; tu opět obrátivše tváře k měsíci, s divným natahováním těla modlitby své konali. Až když bylo v soumrak, přistavili jsme k jedné vsi, okolo pěti mil od *Cairu* ležící.

Na té vší cestě mnoho vesnic a měst nehražených, dosti velikých jsme minuli, a některé nám jmenovali, jako *Serou* a *Rascalis,* z jedné i z druhé strany břehu ležící, a ta od starodávna i posavad proti sobě u velikém nepřátelství trvají a sobě všelijak překážejí. Potom *Cherbni* a *Baramon* z té strany *Garbie* leží, *Tavilla* a *Cayarya* z druhé strany *Scharguye.* Po nich leží *Massun,* u něhož jeden pramen Nilu se začíná, jejž jmenují *Barzoguer.* Dále blíž *Cairu* leží *Callebo*, *Menie Canibri,* kteréž má na polovici cesty z Damiáty do *Cairu* býti. Potom jsou jiná města, jako *Spayty, Caracanya, Bulgaita*, *Abessus* a *Subrak*, naposledy *Bulako* a *Cair.*

Digitized by Google

Když jsme k té vsi přistavili, dával nám náš patron návěští, abychom vystoupili a do vsi šli, jmenujíc ji *Bulako*, jakoby smlouvě zadosti učinil a nás již tu kdež náleželo dovezl. I majíce my zprávu a povědomost, netoliko z čítání, ale i z zprávy od mnohých lidí, že *Bulako* při samém *Cairu* v jiném položení i s jiným stavením a přístavem [1]) leží, a toho jsme tu nic neviděli, nechtěli jsme mu věřiti, ale bojíce se oklamání, tu noc jsme z lodí vyjíti nechtěli, ale v ní odpočívali. On pak lotr v noci vystoupil a nám oslíky malé jednal, kteříž jak se rozednívalo, k břehu přivedeni byli; a tu teprva od obojích, plavců i oslářů, s křikem k tomu přinuceni jsme byli, že jsme musili věřiti, že se ta ves *Bulako* jmenuje: *Corvi con corvi, non se cavano mai gl' occhi*, „bodej kostka kostce nevadila" [2]). Tak dobře sobě napomáhali, že nás z lodí vyloudili, a hned z toho místa opodál od břehu odtrhli, abychom k nim nemohli, a my teprva poznali, že nás oklamali. Jakož jsme se potom příčiny toho doptali, že ti plavci byli z těch, ješto nesmějí do Buláku pocestné a kupectví, bez jistého dovolení a listu [3]) od vrchnosti své, plaviti, sice kdyby byli postiženi, v pokutu uloženou byli by upadli; pročež po záplatě odtud tím raněji odjeli, a my s těmi oslaři do *Cairu* znovu smlouvati a jim platiti jsme musili.

Poté jeli jsme skrze ves, z nížto vyjíždějíce přijeli jsme k vodě z Nilu vycházející a dlouhý kout činící, u kteréž jsme mnoho fíkův velikých, a pod nimi Židův a Turkův několik viděli, kteříž pod stínem na sedadlách k tomu připravených seděli.

K těm jak jsme se dostali, byli jsme zastaveni, a abychom clo dali, napomínáni; pročež musili jsme ssednouti a jim zprávu nejprvé dávati, kdo, co a odkud jsme; a mluvil k nám od nich jeden Žid španělskou řečí. Když jsme oznámili, že z Jerusaléma do *Cairu* a odtud dále na horu Sinai jeti chceme, velel nám, abychom naše věci, kteréž s sebou neseme, vykládali a z nich clo dali. My pak velice jsme prosili, aby nás k tomu vykládání neměli, že mimo obyčej jiných poutníkův nic s sebou neneseme, než toliko hliněné, kamenné a dřevěné věci, kteréžby nám dlouho rozvazovati, vykládati a těžce skládati přišly, a poněkud jsme Turky k naší žádosti naklonili, že nás při tom zanechati chtěli; ale ti zrádní Židé nikterakž tomu povoliti nechtěli, ale po dlouhém s Turky se o to hádání nás k tomu přivedli, že jsme všecko

[1]) portem. [2]) kostky nehyndrovala. [3]) šajnu.

Digitized by Google

do nejmenšího jim ukazovati a od osoby po širokém *piastru*, totiž tolaru, dáti musili. Při čemž věděti sluší, že proto Židé Turkům v té příčině odporovati nemohli, že to clo s nimi spolu od vrchnosti pronajaté měli, a jak oni Turkům, tak Turci jim u vybírání překážeti nesměli, o čemž doleji při zmínce o Židech více psáno bude.

Spravivše sobě zase naše věci, jeli jsme dále okolo tří honův, a tu jsme k velikým vodám z Nilu rozvodněného přijeli; skrze ty nebylo nám lze na těch oslících malých projeti, lečbychom byli chtěli pod samé krky v vodě seděti a naše všecky věci Jerusalémské zmáčeti. Viděli jsme tu množství lidu, do několika set Arabův, Turkův a Egyptčanův, kteříž po té silnici do *Cairu* a z *Cairu* jdouce, skrze tu vodu co slepí, toliko košili aneb suknici v rukou nad hlavou nesli a ven z vody bředli; kteří krátkého těla byli, ti splývati musili, a pro mnohé louže v těch místech ani se zase neoblékali, ale tak jeden před druhým nazí chodili, neostýchajíce se ani množství žen tudy s nimi putujících [1]). Avšak něco poctivěji nežli muži, v plundrách aneb gatích uherských, kteréž jim od pasu až do kůtkův šly, z modrého a bílého strakatého plátna dělaných, se procházely, leč kde přes pás voda šla, tu se od mužův odměšujíc, a kde stačiti nemohly, stranou nadcházejíc, ostatek šatů nad hlavu vytahovaly a se obnažovaly, z čehož očim stydlivým a nám všem velmi hanebné divadlo činily: *non le vorria veder depente*, „kterýchž by člověk nechtěl malovaných viděti,“ nejináč nežli jako bychom v Indiích a amerických zemích, kdež obojího pohlaví osoby bez studu nazí chodí a bydlejí, byli. O čemž *Don Pietro Martyre hist. del novuo mondo. Gonzalo Fernando d' Ouiedo hist. delle Indie Occidentali. Fernando Cortese relationi. Hieron. Benzone hist.* a jiní vypisují.

Mezi tím nadívavše se do vůle tomu brodu, nevěděli jsme sobě jaké rady dáti, nejvíce se o věci v našich tlumocích starajíce, až jsme viděli, že někteří vysoké arabské koně osedlané tu blízko drželi a na nich lidi za peníze přenášeli. Pročež nemeškali jsme s nimi jak mohli jednati, a po čtyrech mejdyních od koně, toliko aby nám přes tu louži na nich přejeti dali, smluvili, a tak jsme s tlumoky [2]) na zádech, však sedě svrchu v sedle zhůru nohami jako opice, když místem s námi plovati musili, na druhou stranu přejeli; kdež také naši osláři s osly svými vespolek pře-

---

[1]) vandrujících. [2]) filci.

Digitized by Google

plouli, a spůsobem jiných tehdejších na té silnici obchodníků nám na službu hleděli, že jsme jich někdy mezi tím množstvím toho nahého lidu, a co mravenců zhusta tudy semotam putujícího, tak nahých poznati nemohli bez *coram nobis*.

Jakž jsme málo dále poodjeli, hned jsme na jiné louže z Nilu před námi přišli, však malé, skrze něž jsme ani pěšky, leč po egyptsku, ani na oslích pro bahna nemohli, a tu koní žádných jako u první nebylo. Z té příčiny zjednali jsme sobě jinou jízdu, a to naše osláře, na jejichž hřbety vsedše, od nich přenášíni jsme byli, netoliko přes tu, ale i přes jiných několik louží, kterýchž na té cestě více bylo, a jak která veliká byla, po mejdynu, dvou aneb tří od osoby platiti jsme musili. Poslední louže ta nám zaneprázdnění učinila: *La coda é peggior á scortegar*, jakž „rádo neštěstí při konci zatrhne," tak se i nám stalo, když jsme uprostřed louže byli. Nebo ten, kterýž pana Černína nesl, klesl s ním v té louži, že se dosti hluboce do vody pohřížil a jeho šaty pokálel; pročež se pan Černín velice rozhněval, žeby mu byl rád na zamčenou dal *pax tecum sul mostazzo*. Se mnou také potkali se dva Turci pěkně odění a zutí do kolenou; ti zastavivše mého mezka dvounohého, mne za rameno pozadu chytili a do vody vtrhnouti chtěli, chtíce ode mne peníze míti; ale pěkně jsem jich odbýval, že jim nemám co dáti, a mezi tím vždy drže se hrdla svého nosiče, s nimi jsem tahanici měl, až nemohše nic ode mne dostati, strčili mnou i nosičem mým co mohli, tím úmyslem, aby nás po hlavě do té louže porazili; ale s pomocí boží, kteráž mne chránila, dobře můj nosič na nohách ostál, jako dobrý kůň, jak říkají v přísloví: *caval d' un fosso;* ač několik krokův vrávoral a se motal, však přece mne na sucho vynesl, začež jsem mu o jeden mejdyn více dáti musil. A již také čas byl těm častým vydáváním peněz konec učiniti; nebo v těch zemích povědění: *I dinari stanno sempre con la berretta in mano per tuor comiato*, že „peníze ustavičně klobouk v rukou drží, berouce od nás odpuštění," nad jiné krajiny pravdivé jest.

Když jsme se z těch louží co mouchy z pomyjí vypravili, dostali jsme se do pěkného a velmi lidného kraje, kdež jsme palmových a jiných stromů lesy vůkol nás viděli, v nichž lidu česajících daktyle a projíždějících se na pěkných koních velmi mnoho bylo; po čemž jsme znáti mohli, že nedaleko *Cair* město býti musí. Kteréžto, hned jak jsme z těch lesů vyjeli, před námi jsme uhlídali a k němu s radostí chvátali, i do něho a skrze ně, nesse-

Digitized by Google

dajíce s oslův jako jinde, pro velikost jeho a veliké množství prachu v ulicech, pěším nezvyklým nesnesitedlného, okolo poledního času přijeli; a měvše zprávy [1]) z Damiáty, kde a jak bychom se po *consulovi* krále franckého ptáti měli, téměř půl míle naší skrze město jsme jeli, nežli jsme k jeho příbytku [2]) přijeli a tu se zastavili.

Kapitola 7.

O příjezdu do města *Cairu* a co jsme v něm činili.

Když jsme se před dům *consula* dostali, šli jsme do něho a potkali jsme se s samým *consulem*, kterýž zvěděv, že tu jsou poutníci, nám vstříc vyšel a tu nás přívětivě řečí vlaskou vítal a do svého pokoje nahoru vedl. Až něco málo spolu porozprávěvše, jak jsme z Jerusaléma a potom z Damiáty od *viceconsula*, od něhož jsme jemu ledacos oznámiti měli, vypraveni byli, byl jemu čas obědu od služebníka oznámen, k kterémužto nás přátelsky zval a míti chtěl, i my toho také potřebovali.

Byl pak velice zdvořilý, učený a několik řečí povědomý pán, vedl sobě pansky, mnoho služebníkův měl a ve všech věcech skvostně a pořádně sobě počínal a jako jiný turecký pán v hedbávných šatech chodil.

Při jídle pěkná rozmlouvání a mysli obveselení s námi měl. Od krmí pak nákladných a mnohých, s dobrým vínem cyprským, tak silným, že ač jsme ho čtvrtý díl ke třem dílům vody přilívali, přece co nejsilnější uherské víno bylo, velmi dobře nás choval.

Po obědě důvěříce se témuž *consulovi*, oznámili jsme, odkud jsme. Čemuž se on velmi podivil, že v tak nebezpečné časy, pro válku J. M. C. pána našeho s Turky, mezi úhlavní nepřátely naše jsme se pustiti směli; pročež radil nám, jak bychom se v tom městě chovati měli, abychom vyzvědíni [3]) nebyli a do věčného vězení se nedostali, zvláště pak Židův se vystříhali a s nimi mnoho nemluvili, žeby nás po řeči nejspíše poznati mohli. Nebo ten národ, jest-li u nás chytrý a obmyslný, jest mezi Turky mnohem více, a to tím, že jsou Turky od přirození dosti sprostné, avšak

---

[1]) kundšafty. [2]) lozumentu. [3]) vyšpehováni.

Digitized by Google

lakomé, svým šejdům vycvičili, tak že všeho lotrovství a oklamání jako Židé beze všeho svědomí hledí. Nemají tam jako i u nás žádného dědictví ani pozemků [1]), ale šejdy a obchody [2]) se živí, a tak tam bohatí jsou, že nejpřednější cla a jiné důchody, buďto sami, aneb spolu s Turky, sobě k ruce najaté drží, za kteréž tureckému císaři, vedlé velikosti a malosti, v jisté termíny jistou sumu hotových peněz beze vší starosti Turkův dávají. A ačkoli jim uloženo jest, jak mnoho od čeho vybírati mají, však dobře umějí lidi přetahovati, že z toho veliký zisk a úžitek berou a dobře se mají. Obyčejně několik řečí umějí, by se v těch zemích nezrodili; jako ku př. když léta 1492 *Ferdinandus* a *Isabella* a po nich *Emanuel* a *Carolus V.* králové hišpanští do 144.000, a císařové Římští léta 1340 z svých zemí mnoho tisíc Židův vypověděli, kteříž táhli do Turek, a tam řečem navyklým své děti učili, že posavad mnozí dobře španělsky, vlasky a slovansky mluviti umějí. *(Cronica d' Hispagna M. Anton. Beuter cap. 1.)* Od kteréhožto času Turci řemesel mnohých a nástrojův válečných od děl, ručnic atd. strojení, k nenabyté škodě všeho křesťanstva dostali, tak že sám turecký císař tehdejší tato slova propověděl: že se diví veliké zpozdilosti králův křesťanských; jest-li že jsou nechtěli takového množství lidu židovského pobiti, že jich aspoň za chlapy k službám a pracem potřebným nezachovali, ale je raději k svému horšímu vyhnati, nežli k dobrému zdržeti chtěli.

Kupecké obchody [3]) od drahého kamení, zlata, stříbra a drahých tkanin [4]) nejvíce vedou, a převyšují v tom Turky a téměř i všecky východní [5]) kupce, jakož pak v *Cairu* nejbohatší krámy a sklepy mají.

Obírají se také s lékařstvím a hojením lidí, a jsou tam nejlepší lékaři a materialistové Židé; také není žádný křesťanský apatykář aneb materialista, kterýž by tolik *species* a všelijakých bylin v jednom krámě aneb v své moci jako oni měl, a to proto, že mají mnohé staré arabské psané i tištěné lékařské knihy a herbáře, kterýchž my v našich zemích nemáme; mají přes to jiných nám známých spisovatelův [6]) knihy, jako *Galeni*, *Hippocratis*, *Almansoris*, *Serapionis*, *Aristotelis*, *Platonis* a jiných v řeči turecké a arabské, z nichž mohou umění dobrého nabývati; a nacházejí se někteří mezi nimi, zvláště v Egyptě, kteříž dosti učení

---

[1]) gruntů. [2]) partytami a handly. [3]) handle. [4]) cejgův. [5]) orientálské. [6]) autorův.

Digitized by Google

jsou a vedlé pravidel [1]) lékařských v hojení se zachovávají a o tom disputovati dostatečně mohou.

Spravili sobě také dotčení Židé v Konstantinopoli tiskárnu [2]) aneb impressí, jíž sami Turci nemají; v té tisknou ve všelijakých jazycích knihy, jako vlasky, španělsky, řecky, latině a židovsky, a mohou je i v jiných řečech vydávati, krom v turecké a arabské, pro zápověd tureckou, jakoby ty dvě řeči svaté byly a oni jich hodni nebyli, aneb žeby je poškvrnili.

V tiskárně [3]) užívají křesťanův učených a od Turkův z zajetí vykoupených, s těmi jako s otroky nakládají a je i v svátek k robotě a dílu ženou.

Kupují také svobodně, jako jiní Turci, křesťanské děvčata, panny i ženy, a těch k dílům i k kuběnářství proti zákonu svému užívají a zase vedlé libosti prodávají; byť s některou několik dítek zplodili, když toliko svůj zisk vidí, přece takové odbudou.

Že pak u Turků v žádné vážnosti nejsou, kteříž s nimi ani jisti, ani z jich pokolení žen a kuběn sobě bráti nechtí, a pro rozdíl od jiných lidí místy žlutý tulbant, a jinde, jako v zemi Svaté a v Egyptě, červené vysoké klobouky na hlavě nositi musejí, všelijak pak křesťany zoškliviti, prozraditi a sebe zvelebiti hledí. Pročež umějí tisíc řemesel, jakby něco na křesťany vymysliti a je k vrchnosti donesti mohli, tak že každý křesťan, zvláště přespolní, jich se jako čerta vystříhá: ač jim Turci také ne tak lehce všemu (znajíc je prvé dobře) uvěří. A potud o těch zrádcích Židech nechť jest dosti povědíno.

Vyrozuměvše pak všelijakému dobrému zdání pana *consula*, také jsme ho žádali za dopomožení [4]) k hoře Sinai, abychom se tam co nejdříve vypraviti a odtud zase navrátiti mohli, dříve nežli bychom křesťanské lodí [5]), toho roku z Alexandrie odjeti mající, zmeškali.

I vypravoval nám o nebezpečenství té cesty, a zvláště o tehdejší Arabův s mnichy [6]) kláštera hory Sinai nevoli a nesvornosti, že tíž mnichové [7]) od Arabův obležení jsou a do kláštera ani z něho zase žádný nesmí. Pročež nám radil, abychom té cesty zanechali, ani se na *Caravanu* nebezpečili, že bychom se pro lodí [8]) křesťanské obmeškali. Tovaryšstvo jakž to uslyšelo, hned se někteří ohlásili, že tam jeti nechtějí, kromě my dva, pan Černín

---

[1]) regulí. [2]) drukárnu. [3]) impressí. [4]) fedruňk. [5]) šífy. [6]), [7]) *Caloyery*. [8]) náve.

Digitized by Google

a já, na rozmyšlenou jsme sobě vzali, až bychom se něco důkladněji [1]) na to vyptati mohli. A ačkoli jsme toho i od jiných doslýchali, jakby nám nebezpečné bylo v tak malém počtu mezi zástupy [2]) lotrův se pustiti, však nás vždy od předsevzetí našeho odvesti nemohli, abychom dostavše se tak daleko a jsouce hotovi, jakž říkají: *ha il piede in staffa*, ještě posledního toužení [3]) našeho vykonati neměli, podlé přísloví: *la asadia mucho aprovecha en las cosas dudosas*, totiž, že „v pochybných a nejistých příbězích opovážení činí zkušení“, a kdo se chřestu bojí, nechoď do lesa. Zvláště nemajíce se jaké ztráty peněz a statku obávati, a mohouce všech svých věcí v *Cairu* až do navrácení se zase nechati (nebo smrt nebéře, kdež nic není), protož na tom jsme my dva zůstali, že bychom sami jeti měli, přece se tam vypraviti chceme. A hned žádali jsme pana *consula*, aby nám dvěma tam dopomohl, že jsme se na to rozmyslili, abychom se přece na tu cestu vydali. Kterýžto vida náš úmysl stálý býti, zakázal se nám, že druhého dne s námi k patriarchovi řeckému, kterýž v *Cairu* bydlí, sjíti a vedlé zprávy neb rady jeho nám dále dopomoci [4]) chce. Což jsme s velikou radostí a vděčností přijali, jemu z obědu i z laskavé té jeho k nám neznámým náklonnosti poděkovali, a na ten čas od něho odpuštění vzali a do příbytku [5]) nám od něho vykázaného odešli.

Ten dům byl v jeho moci, a pro poutníky aneb kupce z národův k jeho správě náležejících (o nichž jsem výše doložil) jemu od Turkův i s druhým vedlé toho, v kterém sám bydlel, za peníze postoupený. Byl veliký, všecken z kamene stavený a z předu i z zadu do ulic z něho se hleděti mohlo.

Jsou pak i jiní domové v *Cairu* na ten spůsob, jako tento náš byl, staveni, totiž že o dvou i třech podlahách na výš staveni jsou a střechy žádné nemají, než toliko hlinou aneb vápnem povrchu obvrženi, a kteříž jsou přednější, ti olovem přikryti bývají; vnitř jsou komory vysoké a prostranné, ale v celém domě přes čtyry aneb pět jich se nenachází.

U prostřed domu jde jako komín naskrze od spodku až nad nejvyšší podlahu, po vrchu otevřený, obyčejně pěti neb šesti loket široký, netoliko proto, aby jim tudy světlo do vnitřka vcházelo, ale také aby vítr s hůry do spodku pronikati a chládek činiti mohl. Jakož pak všelijaká chlazení vymýšlejí, buďto že pokoje své kaž-

---

[1]) gruntovněji. [2]) houfy. [3]) vinše. [4]) nás dále fedrovati. [5]) lozumentu.

Digitized by Google

dého dne travou čerstvou potrušují aneb vodu čerstvou několikráte za den na zem lejí; ale mají také rádi u prostřed síně studnice neb čisterny, kteréž vodou napouštějí, aneb jí do nich nanesti dávají. Z těch se chládek po síni rozchází, při nichž oni rádi jedí i líhají. Oken málo mají, a ty jsou z barvených skel, tmavé a malé, neotvírají se, nežli jiné pod nimi nižší, kteréž toliko okenice dřevěné mají a nahoru co poklop se otvírají a podpírají. Lavic a stolů žádných tam neviděti, každý musí *(portar il scagno seco)* svou stolici přirozenou s sebou nositi.

Do takového tedy domu byli jsme uloženi [1]), v němžto místo obyvatelův mnoho opic, *bragonu*, mořských koček a jiných potvor, kteréž tam *consul* sobě chovati dal, s jedním, který jich hlídal, jsme našli a z počátku tomu rádi byli, domnívajíce se, že sobě jich kratochvílením a hrami v čas nešporní nejhorčejší a k odpočívání tam obyčejný, chvíle ukrátíme; ale nahražovaly nám to zase v noci rvaním a hryzením se spolu, s potvornými křiky po všem domě se rozlíhajícími, že nás dosti mrzely a k hněvu popouzely.

Přidal nám *consul* jednoho služebníka svého, kterýž naším nákupčím [2]) i kuchařem byl, a ten nás dobře od rozličného masa, ryb a ovocí choval, a chléb bílý pšeničný (neb tam žito neroste) nám dával, kterýž obyčejně křesťanští pekaři pekou, a to za mírné peníze, jako ku příkladu šedesáte čtyry čerstvé limouny za jeden mejdyn koupil, fíkův, daktylův hromady: kromě hrušek, jablek, švestek a vína v hrozních, čehož tam nemají, leč co odjinud a obyčejně z Damašku po vodě přivážejí a velmi draze prodávají, žeby za jedno prosté jablko několik limounů a jablek granátových rádi dali. Vína ku pití tehdáž jsme dostati nemohli, pro zápověd tuhou od baši *Cairs*kého, kterýž že byl z rodu a krevnosti Mahumeta proroka jejich, přísný řád [3]) nad zákony jeho držel, a sotva je panu *consulovi* míti dovolil. Však naposledy majíce k hoře Sinai vyjeti, přece jsme se ho u jednoho Řeka doptali a na cestu dosti draho koupili, však mezi tím vodu z Nilu pili. Když bylo k večeru, dobře jsme dvéře zavřeli a závorou zastrčili, nevěříce té zběři nevěrné v tak velikém městě, v kterémž by se jich žádná vrchnost doptati nemohla.

Ráno 5. dne téhož měsíce přišli jsme do domu *consula*, a on s námi vyšel k patriarchovi řeckému, kteréhož jsme však doma

[1]) lozirováni. [2]) einkaufrem. [3]) regiment.

Digitized by Google

nenašli, neb byl do Alexandrie přede dvěma dny odjel. Pročež žádali jsme jeho místodržícího, aby on jmenem principála svého nám připsání k arcibiskupu hory Sinai v klášteře panny Kateřiny pod horou Oreb dal, což on s ochotností učinil a řeckým jazykem napsal, žádaje jich, aby nás dobře chovali a co nejdříve zase zpátkem vypravili.

Vracujíce se s *consulem* domů, jelo proti nám na pěkně vypravených koních a v drahém šatstvu přistrojených Turků deset, kteřížto jakž nás dojížděli, hned proti nám v prudkém běhu hnali, nejináč než jakoby nás poraziti chtěli. Ale *consul* a my za ním časně jsme z cesty na stranu ke zdi domovní uskočili; kdež oni také v okamžení své koně před námi zastavili, a někteří semotam mimo nás je proháněli [1]) a objížděli, velmi šeredně na nás hledíce a ukrutné vzezření nám ukazujíce; až když uhlédali, že jim žádné příčiny nedáváme, od nás pryč odjeli. Když jsme se divili, že takové osobě, jako *consul* byl, to činiti směli, odpověděl *consul*, že mezi nimi byl jeden (kteréhož nám ukazoval, stáří okolo 17. neb 18. let, a dosti krásný), kteréhož baše *Cairský* zle užívá, a z té příčiny na něho laskav jsa, jemu ve všem povoluje [2]) a slavně jej chová; pročež že pro baši netoliko on, ale i jiní turečtí důstojníci [3]) ledacos jemu přehlídati musejí, ano že mu mnozí pochlebují, na službu hledí, a skrze něho bašovi se zachovati chtějí.

Nebo mezi těmi pohany člověk mnoho snášeti a mlčením přemáhati musí, vedlé přísloví: *Chi ode, vede e tace, vivera sempre in pace*, totiž „kdo slyší, vidí a mlčí, mnohých neštěstí uchází,“ lečby se všem zoškliviti chtěl, cožby se stalo, kdyby pro takové příčiny každodenní a lehké vrchnost svou i jejich zanášel.

Když jsme se zase navrátili, byl čas obědu, *consul* do svého a my do našeho příbytku [4]) k němu se rozešli. Tu jsme opět tovaryšstvo napomínali, aby se s námi přece vypravili; ale nemohli jsme při nich nic obdržeti, proto že zvolili radu: *e meglior esser confessore che martyre*, totiž „lépe býti vyznavači nežli mučedlníky.“

Po obědích šli jsme k *consulovi* a žádali jsme ho, aby nám tulmače a velbloudy zjednati poručil; což on na se přijal, a nám jednoho služebníka svého, mladého křesťana v *Cairu* rodilého a několika jazyků povědomého ukázal, že ho nám chce propůjčiti,

---

[1]) tumlovali. [2]) folkuje. [3]) oficírové. [4]) lozumentu.

Digitized by Google

aby s námi jel, kterýž pro nás a sebe tři velbloudy zjednati, a co potřebí bylo od potrav [1]) na cestu koupiti měl.

Po té vrátivše se do příbytku [2]), tu jsme s těmi potvorami, o nichž nahoře dotknuto, a vyhlídáním z oken na ulici čas ostatní toho dne strávili. Nebo jsme viděli veliký počet lodí malých i velikých jako *dziermy* po ulici na vodě se plaviti, kupectví voziti, i také na procházku semotam se voziti; a jak nám jistili, že tu v té ulici voda mnoho loket zhloubí jest, a ta teče skrze město *canaly* dělajíc, toliko toho času, když řeka *Nilus* velká bývá. Když pak slunce zapadlo, tu teprva jsme projíždějící se Turky na lodech spatřovali, pěkně připravené a křížem nohami složenými v kole sedící, mezi nimiž hromady rozličného a povětří svou libou vůní naplňujícího kvítí bylo, a pohlédajíce nahoru do oken, hudbou [3]), kterou s sebou vezli, sebe obveselovali s velikým svým zalibováním a naším tejným smíchem: jakoby svině pískala a osel bubnoval.

Také jsme toho dne i jiných, všelijakých věcí od lahůdek a ovocí, kteréž na lodech po ulicech města, kde *canaly* jsou, vozí, před domem dosti dostávali, toliko dvířkami, kteréž každý dům k vodě má, i náš pozadu měl, vyhlídali, a co jsme míti chtěli, ukázali. Kde pak vody není, tu nosí v nádobách všech věcí k víře nepodobnou hojnost.

Dne 6. téhož měsíce vstali jsme ráno vedlé námluvy naší, kterouž jsme před tím dnem s služebníkem pana *consula* a s budoucím naším tlumočníkem k hoře Sinai učinili, abychom na zámek *Cair*ský projeti se mohli.

Okolo hodiny na den přišel k nám dotčený tlumočník, a již-li bychom hotovi byli za chládku vyjeti, se dotazoval, a našed nás na sebe očekávající, vyšel s námi před dům, a tu toliko zavolal na mukary, kterýchž hned několik párů s osly se dostavilo [4]). Nebo tam v každé ulici oslů, mezkův a místem i koní osedlaných pohotově s těmi, kterýmž náležejí, přes celý den množství stojí, a oznámíc kam kdo chce po městě jeti, hned smluví a bez meškání jich užive: toliko aby, jako v Benátkách *gondole*, tak tu *homar*, totiž osla zavolal, hned jich mnoho jeden přes druhého k němu se hrnou, jej za šaty chytají, chtíc každý, aby na jeho hovado vsedl. Ač pak malí oslíkové jsou, však velmi pohodlní pro dobrý mimochod a lehké běhání, při nichž osláři je-

[1]) profantův. [2]) lozumentu. [3]) muzikou. [4]) presentovalo.

Digitized by Google

jich klusem pobíhati musejí; sedla mají dobrá i úzdy, lepší nežli v zemi Svaté, o nichž v první knize psáno stojí.

Pan Černín tehdy a já s naším novým tlumočníkem vybrali jsme pro nás tři dobré oslíky, a upřímo na nich k zámku jeli skrze dlouhé, pěkné a několikeré ulice, v nichž lidu rozličného množství veliké, coby ho napral, plno bylo; mezi nimižto naši osláři před námi běžíce hlasem křičeli: *Dahry, dahry!* to jest: „stranou“, aneb „ustupte!“ a místo [1]) nám ku projetí dělali, až jsme za město vyjeli, a tu hned k vrchu dosti vysokému, však nepříkrému, na němž zámek stojí, jeli. Když jsme před bránu přijeli, u ní jsme s oslíkův ssedli, je tu držeti poručili, až bychom se navrátili, a sami tři toliko do zámku vešli. A nejprvé dostali jsme se na veliký dvůr [2]), okolo něhož bylo veliké stavení, tak trvám že pro stráže [3]) a stáje [4]) pro koně. Na tom tehdáž mnoho velmi nákladně a pěkně od pobitých a krumplovaných zlatem a stříbrem uzd, sedel, přikryvadel [5]), peří a jiných věcí, přistrojených arabských vysokých koní, ježto služebníci drželi, bylo; nebo páni jejich při dvoře u baše v radě byli. Přes ten dvůr [6]) šli jsme bez překážky, a přišli k jiným nízkým sotva půldruhého lokte vysokým dveřům, chtíce skrze ty do hlavního dvoru [7]), tu kdež baše bydlel, vjíti. A v tom nenadále z těch dveří proti nám vystoupil jeden Žid, kterýž našeho *consula* tlumačem byl, a zastaviv se před dveřmi, na nás co zděšený hleděl, a poznav nás, žebychom v ochraně jeho patrona byli, bez meškání na nás s hurtem udeřil a s hněvem se dotazoval, kam bychom chtěli jíti? a maje odpovědíno, žebychom rádi dvůr a sídlo [8]) bašete spatřiti chtěli, a sami se na procházku vydali; takž on hned našemu vůdci velmi domlouval, že nás bez rady a vědomí pána svého tak všetečně do neštěstí uvesti směl, a abychom i hned, jest-li že nám naše svoboda milá jest, odtud pospíšili, dříve nežli by se Turci toho, že jsme tu byli, dověděli, žebychom sic vězení neušli. Nebo že tu chvíli při dvoře někteří zprávu dávají, že v městě Němci a vyzvědači [9]) jsou, kteříž před lety v tažení polním v Uhřích byli, a od těch jistých že jsou poznáni. Což my doslechše, mnohem spěšněji, nežli jsme tam vešli, sklopivše hlavy, ven z zámku, a poté pěšky dalekou cestou (strachem sebe necítíce) do příbytku [10]) jsme chvátali, a horkem velikým i strachem zemdleni sotva jsme ducha po-

---

[1]), [2]) plac. [3]) *Guardye.* [4]) marštale. [5]) dekův. [6]) plac. [7]) placu. [8]) residencí. [9]) špehéři. [10]) lozumentu.

Digitized by Google

padali, a teprv o dobrém poledni se navrátivše, dobře té rady: *Chi non ha cuore, habbia gambe,* „kdo nemá smělého srdce, měj rychlé nohy,“ uposlechli; a ani tomu Židu z výstrahy nepoděkovali, ani se na osly naše neohlédali, jichžto páni nezdráhali se na nich za námi jeti a od nás doma záplaty žádati.

Když se toho *consul* dověděl, také nám toho nechválil, nýbrž pověděl, žeby nám tam byl mohl skrze přátely a známé Turky dopomoci [1]), kdyby těch klevet nebylo; však na to místo nás novinou dobrou potěšil, totiž že se doptal *caravany,* kteráž ve třech neb čtyrech dnech k Červenému moři táhnouti má, s kterouž žebychom bezpečně jeti mohli. Pročež abychom mezi tím času užili, žádali jsme ho, aby nám vůdce přidal, který by nás do zahrady císaře tureckého, *Matharea* řečené, kde balsam roste, provodil, žebychom tam nazejtří sjeti chtěli.

Abych pak zámku mlčením nepominul, co jsem očitě v něm a při něm viděl a ostatek se vyptal, tuto krátce o tom poznamenám: že jest veliký, nákladný a veselý. Nebo leží na vrchu dosti vysokém, z něhož netoliko město, ale veliký díl Egypta spatřiti se může; v svém okršlku jako hrad Pražský s Hradčany míti může; vůkol jdou zdi, a okolo nich mnoho bašt a věží starodávních bez příkopův, více pohled [2]) dávající, nežli aby v čas války ostáti mohly. K bráně hlavní zámecké na vrch nahoru jsou stupně dlážené a na díle v skále vytesané, po nichž volněji nežli na hrad Pražský s hovady nákladem obtíženými [3]) jeti se může. Vnitř domové v prvním dvoře [4]) jsou pěkně a nákladně od mramoru a jiných barevných kamenův staveni, a jakž z jedné strany do dvora [5]) hlavní stavení bašovo viděti bylo, v tom okna, dvéře a některé jiné vikýře ve zdi dílem musaickým z malých kouskův perlových matek, ebenového dřeva, křišťálů, korálů, jaspisů, skel a mramoru obkládané a pozlacované byly; vnitř pak, jakž jsem slyšel, ku podivu nákladné a veliké patra [6]) má vůkol velmi prostranného a šestnásobně dvůr [7]) hradu Pražského před J. M. C. kuchyní převyšujícího dvora [8]). V těch patrech [9]) pokojové drahým kamením a zlatem nad míru ozdobeni jsou, zvláště jeden palác, z jehož stropu aby mohli Židé zlato a drahé kamení obloupiti, jednoho času 20.000 dukátů dáti chtěli, tak že se předešlých žoldánů ma-

---

[1]) nás . . . fedrovati. [2]) křtalt. [3]) ladovanými. [4]), [5]) placu. [6]) štoky. [7]) plac. [8]) placu. [9]) štocích.

Digitized by Google

maluckých, kteříž to všecko vystavěli, sláva a bohatství z toho samého poznati může.

V tom pak dvoře [1]) vnitřním jest místo neveliké, mřeží dřevěnou ohražené, v tom jest kámen místo sedadla, na němž Selim císař, když dobyl *Cairu*, nejprvé s koně sstoupiv se posaditi a té země jako panství svého se ujíti měl; od toho času to místo Turci ohradili a jako svaté u veliké vážnosti je mají.

V zámku není žádné vody studničné ani dešťové, ale jest studnice hluboká a široká, z skály pod samým zámkem při vrchu vytesaná, do níž se povlovně může dolů po schodech vytesaných (kteréž mají okolo pěti set stupňův) k vodě jíti; a ta voda vede se do ní po vodovodu [2]), totiž trubách kamenných, na vysokých prampouších přes tři sáhy nad zemí z štukového kamene vystavených, jichž do půl čtvrta sta jest, a jdou od zámku až k řece na půl míle malé české, kdežto od volův tažená, jistými koly a nástroji [3]) voda z Nilu do těch trub se podává a nalívá, a odtud do té cisterny přímo teče, z kteréžto zase jinými koly nahoru se vytahuje, a po trubách olověných a kamenných kde potřebí po zámku se rozděluje a vede.

Kapitola 8.

O výjezdu našem do zahrady císařské, kde balsam roste, a co jsme po navrácení se z ní v městě předsebrali.

Dne sedmého měsíce Října vstali jsme všickni z tovaryšstva přede dnem, kdež k nám jeničar od pana *consula* zjednaný přišel a nás do zahrady *Matharie* vésti měl, a vlasky i francouzsky mluviti uměl. Jeli jsme tehdy od příbytku [4]) skrze město na oslích, jeničar s mukary napřed a my za nimi.

Když jsme z města vyjeli, musili jsme přes jízdárnu velikou [5]) jeti, kdež Turci od starodávna sebe v rytířských činech cvičívali a ještě cvičívají, na němž jsme veliké pokušení od Turkův, kteříž proti nám koně rozbodovali, oštípy a šípy k nám směřovali, snášeti musili, a kdybychom byli jeničara s námi neměli (pro jejichž podstatu a moc ve všech tureckých panstvích před-

---

[1]) placu. [2]) *aquæductu*. [3]) instrumenty. [4]) lozumentu. [5]) tumiplac veliký.

Digitized by Google

nější i chatrnější Turci pokojně sobě počínati musejí), byli bychom se od nich s celou kůží nenavrátili.

Odtud jsme jeli podál od Nilu, majíc jej po levé ruce, až jsme do *Matharie*, jináč *Almathrie*, okolo pěti neb šesti mil vlaských přijeli, kdežto ves jest a v ní milohrad [1]) někdejších žoldánův, dosti veliký a nákladně vystavený, i také dům aneb hospoda pro poutníky, kteříž s hory Sinai skrze pouště do Egypta s *caravanou* přijíždějí. Nebo takové právo tam jest, že žádný Arab nesmí dále přes *Matharii* do *Cairu* kupectví ani lidí vézti, leč chce svá hovada propadnouti a sám se do vězení dostati; tak že ti, ješto přes pouště arabské vozy [2]) mají, tu v *Matharii* čekati a z *Cairu* sobě jiné zjednati musejí. Což pro nic jiného od starodávna nařízeno není, nežli že ta loupežnická, nepoddaná arabská chasa, kdyby se v hejnech [3]) svobodně do *Cairu* dostati měla, mnoho by zlého tam nastrojila, tak že tam o ně nic nestojí.

To místo leží v pěkném veselém položení, kdež jsme se nejprvé k jednomu kostelíku aneb kaple dostali, v nově a pěkně na spůsob [4]) vlaský vystavené, kterouž tehdejší náš *consul* francouzský na svůj groš rozšířiti a z gruntu obnoviti (neb na tom místě prvé jedna menší od pana Daniele Barbara *consula* Benátského léta 1553 vystavená byla) dal. Kterýžto že jest bez dovolení a vědomí vrchnosti to učinil (nemaje žádný křesťan té moci, netoliko aby měl kostel znovu vystavěti, ale ani ho bez povolení a záplaty za to obnoviti dáti nemůže), do dvou tisíc tolarů pokuty bašovi dáti musil, a sotva tou sumou většího nebezpečenství ušel, ačkoli ho před tím pokojně stavěti nechali a teprva po vystavení s ním o to činiti měli, a stavení ho stálo do 2000, jakž nám sám o tom oznamoval.

Do toho kostelíka všedše, v něm jsme čtverhranou kašnu z štukového kamene do země vyzděnou, do paždí člověka hlubokou a plnou vody čisté, čerstvé a ku pití pohodlné spatřili, jakož jsme ji pak s chutí pili. Tu vodu volové koly a korbelíky nahoru táhnou nedaleko odtud z jedné studýnky živé a pramenité vody, a kromě té ve vší zemi okolní egyptské se nenachází; odkudž po žlábcích kamenných do toho kostelíka se vede, a druhou stranou do též zahrady struhou teče a ji zavlažuje.

Viděli jsme také v tom kostele kámen zazděný a znamenaný, dvou pídí zšíři, o kterémž pravili, žeby měl býti ten, na němž

---

[1]) lusthauz. [2]) fůry. [3]) houfích. [4]) mustr.

Digitized by Google

panna Maria s děťátkem Kristem Pánem, když pro strach Herodesů do Egypta utekla a tu v tom místě bydlela, sedávati měla. Jakož pak o dotčené studýnce, z níž se voda vytahuje, pravili, žeby z ní vodu měla pívati a v ní plénky děťátka právati; ano že na modlitbu její, nebyvši tu žádná voda před tím, ten pramen se tu vyprýštiti měl, jakž tomu těch zemí křesťané nepochybně věří, a o tom *Breidenbach, Joh.* Tucher, Hans Werli von Zimber, v svých putováních píší. Ale aby rodička boží neměla míti hojnost vody ku pití, poněvadž od toho místa blízko řeka *Nilus* teče, šetřícím to položení zdá se věc k víře nepodobna býti: nýbrž že když tu jámu vykopali pro zavlažování zahrady, že se z Nilu tam voda táhla a táhne, patrně se poznává.

Odtud nás vedli k velikému fíkovému stromu, kterýž sám o sobě stojí a s několik sáhů v objetí jest. Na tom prý panna Maria plénky zavěšovala a sušívala. V témž stromě jde naskrze pařezu díra, jako rozpuklina, o níž jistili, že utíkajíc panna Maria před těmi, kteříž od Herodesa, aby ji honili, vysláni byli, k tomu fíku se dostala, a tak velmi ustala, že nikam dále nemohla, kterýž že se měl tak před ní rozpuknouti a ona že se v něm i s Josefem skryla; jakož pak kdo chce, krze něj naskrze pro památku leze. I z nás někteří jsme to učinili, a Turci lezou tolikéž, však z pověry, jakoby tím mnoho zlého budoucího ujíti měli; a visí na tom stromě ustavičně lampa hořící. My jsme ovoce jeho, proto že tehdáž zralé bylo, také zakusili.

Toho fíku ovoce není takové jako jiných, ale menší a hrubě trpké a nelibé, jakoby jablka planá proti štěpným jedl; jmenují se vlasky *fici di Faraon*, totiž Faraonové fíky. Strom slove latině *sycomorus*, egyptsky neb arabsky *giumez*, o kterémž výše doloženo. Přes celý rok plný ovoce bývá, a v roce do sedmi i osmikráte na něm dozrává, že se trhati může: však to jest divné, že ovoce jeho ne z ratolestí, ani z větviček, ale hned od dřeva a pařezu vychází a roste.

Jest pak strom ten v těch horkých a suchých zemích svým listím a stínem k největšímu pohodlí. Nebo listí má na spůsob moruší velmi hustě rostoucí, kteréž pohodlný chládek dává, tak že je v těch i jiných horkých zemích netoliko při domích ve dvořích svých, ale i v místech a na placích obecních, i v zahradách naschvále štěpují, aby se pod nimi chladiti a před horkem chrániti mohli. *Don Francisco Alvarez Viag. dell' Ethiopia cap. 38.* píše, že v království Abissynském tak velicí a širocí jsou, že v jednom

Digitized by Google

místě, *Chaxum* řečeném, v palácu královském na dvoře [1]) tak veliký vyrostl, že na jeho větvích podlaha kamenná udělaná, a na ní dvanácte stolic kamenných mistrovsky tesaných pro dvanácte soudcův postaveno jest, kdež oni lidu slyšení [2]) dávají a soudy vykonávají.

Od toho fíku šli jsme do pěkné štěpnice zdmi obhražené, do kteréž nás zahradník Turek pustil; v té jsme mnoho rozličného u nás drahého ovoce, jako indiánských ořechů, limounů, pomorančí atd. na stromích a jiných drahých bylin pěkně v zemi rozsazených růsti viděli.

Poněvadž jsem zmínku o indiánském ořechu učinil, něco tuto také o něm dotknu. Má kmen vysoký, palmovému stromu nápodobný; ovoce má na stromě visící pod listím, jako prostřední meloun aneb pštrosové vejce; povrchu má jakousi kůru tlustou (z níž v Indiích koudel a provazy dělají), v níž jest zavřený; pod tou kůrou škořepina jest tvrdá a v té jádro veliké jako husí vejce, dobré, sladké chuti a lepší nežli u nás vlaského ořechu. Z kůry dělají koflíky, jichž se nemálo v našich zemích nachází, a praví, žeby proti mrtvici [3]) dobře z nich píti bylo. O němž více vypisuje *Mathiol.* v herbáři a *Hugo de Lintschot.*

Při jedné straně k východu jest jiná zahrada, nevelikými zdmi obhražená; v té od několika set let stromovíčko drahého a ve všem světě vzácného balsamu roste, do kteréž nás zahradník na žádnou prosbu, ani sliby, ani na přímluvu jeničara pustiti nechtěl; než toho nám dovolil, že jsme ke dveřům té zahrádky, majícím v sobě plno děr okrouhlých, a co by pěst do nich vlézti mohla prostranných, naschvále k prohlídání udělaných, přistoupiti a tudy na to znamenité stromovíčko volně hleděti a dívati se mohli. Nebo bylo blízko dveří množství kříčků sotva lokte neb půldruhého vysokých, s ratolestmi jako husí pysk tlustými a listím zeleným, bazilice prostřední u nás nazvané bylině podobným. Dvakráte v roce nařezují se větvičky jeho u přítomnosti komissařův a lékařův tureckých, k tomu od baše vyslaných, a tehdáž, když kape z větvičky, bílou šťávu má; po některých dnech dostane oleje barvy názelené; potom bývá barvy nážluté a právě medové, a tu za mnoho let zachová a jí nezmění. Prodávají ho do křesťanstva v hojnosti a najde se i v Praze, netoliko ratolesti, ale i olej i šťáva jeho, v dobře spravených lékárnách [4]).

---

[1]) placu. [2]) audienci. [3]) šlaku. [4]) apatykách.

Digitized by Google

Aby pak každý vyrozuměti a tomu uvěřiti mohl, že se do našich zemí dostává, toto promluvení [1]) o něm položím z příčiny mnohých psaní, kteřížto jistí, žeby nikdež jinde na světě nežli v Egyptě, a to v dotčené zahradě býti a růsti neměl; ale že na omylu byli a jsou, níže z hodnověrných spisovatelů [2]) to prokázati chci.

Pošel pak ten omyl z některých starých spisovatelův [3]), jako *Theophrasta, Plinia, Solina, Serapiona, Dioscoride* atd., kteříž všickni psali, žeby se jinde nežli toliko v Judstvu nenacházel. Odkudž majíc novotnější tu posilu, dále se na to neptali; ale také do dalekých (jako nyní se děje) zemí nedojížděli, i po nich to též jistili; až když ho něco odtud do Egypta bylo přenešeno, psali o tom napořád, zvláště poutníci nábožní, žeby v samé té zahradě a nikdež jinde nebyl.

Proti čemuž jsou jistí důvodové, a na větším díle staří i novotní dějepiscové [4]) toho potvrzují (jimiž se každý spraviti může), že jest nikdy Židovská ani Egyptská země pravou a jedinou vlasti té drahé byliny býti nemohla. Nebo předně dotčení spisovatelé [5]), totiž *Theophrastus, Plinius* atd. sami dokládají, že jest se v zahradě neb ohradě královské s pilností choval, kdežto byliny přespolní a obzvláštní toliko se chovají: sice kdyby v té zemi se zploditi měl, všudy by ho těch časů hojnost byla.

Potom jest spisovatel [6]) jistý, *Josephus lib. 5. antiq.*, kterýž píše, že za času krále Šalomouna královna z Sáby nejprvé z Arabie úrodné neb šťastné bylinu balsamu darem králi s sebou přivezla, a z té že jest se potom rozplodil. Píší také *Diodorus Siculus lib. 2. hist.*, *Strabo 16. lib. Geogr.*, *Pausanias lib. 9.*, že balsam v Arabii šťastné a Sábě všech časův v hojnosti rostl. Naposledy zkušení mnoho tisíc lidu každoročně z *Cairu* a odjinud do Arabie putujícího, kteříž je tam u velikém množství růsti, ano v *Cairu* nejednou v té zahradě vyhynouti, jiné z Arabie přivezti a na to místo vsaditi viděli, toho všeho dostatečně potvrzuje. Jakož pak jistá věc jest, že tento nynější, kterýž jsme viděli, léta 1575 z poručení baše *Cairského* ve 40. štípcích přivezen jest.

A tak vedlé spisův mnohých i ústních potvrzování roste v Arabii *Felicis* aneb šťastné, nedaleko města *Mecchi* na jistých pahrbcích písčitých, ve mnoho tisících kříčcích. Před časy že tak

[1]) tento diskurs. [2]) authorů. [3]) škribentův. [4]) historikové. [5]) škribenti. [6]) author.

Digitized by Google

velikých obchodův [1]) do těchto zemí z oněch krajin nebylo, nešetřili ho a nerozplozovali sobě; ale nyní že z něho veliký úžitek mají, na mnoze jej štípí, však s dovolením knížete z *Mecchy*, kterýž slove u nich *seryph* a Turkům poddán není, však s nimi věčné příměří má, pro pout, kterouž oni do jeho zemí vykonávají, tak také že z rodu Mahometova jest a jako posvátného pokolení. Ten moc a právo štípení ho prodává pod jistý plat, však aby s jeho vědomím potom prodáván byl, tak že kdo ho z kupců koupiti chce, od něho dovolení míti musí. Pročež každého roku, když *caravana* z *Cairu* do 20. i 30. tisíc lidu pospolu na pout k Mahometovu hrobu do Mediny, a potom bytu jeho do *Mecchy* táhne, tam ho při cestě, kteráž mezi dotčenými pahrbky *Arafat* řečenými jde, dosti viděti mohou a s sebou do *Cairu* přivážejí, odkudž do našich zemí se dodává.

Každého pak roku posílá císař turecký *seriphovi* sukni zlatohlavovou, synům jeho, bratřím a nejbližším přátelům sto a padesáte tisíc dukátův darem, a serif jemu zase čtyry sta štuček indiánského nejtenčejšího kmentu, a balsamu tři neb čtyry libry odsílá; bašovi *Cairskému* jednu libru, a *hamiragovi* (kterýž hejtmanem té *caravany* bývá) půl libry.

Z těch tedy příčin může se ho v Egyptě s potřebu za peníze koupiti, a hrubě ho místo všelijakých jiných lékařství užívají, jako vnitř proti jedu a těžkostem nenadálým i jiným rozličným nedostatkům, a zevnitř na rány, úrazy atd., jakž to svědčí *Alpinus* doktor vznešený, kterýž v Egyptě několik let byl, *lib. de plantis Egypt. cap. 23.*, že za bytu svého tam jednoho Benátského kupce znal, jemuž v hlavě rána kamenem až do kosti od Turka učiněna byla, že se mu téměř v jednom dni po tom balsamu zhojila.

Také užívají ho proti bolesti očí, uší, kamenu, neplodnosti, mornímu nakažení a vráskům na tváři a jiným nedostatkům.

Ženy turecké a arabské bohatší, kteréž doma se zdržujíc krásné a bílé jsou, ty toho balsamu mnoho vypatlají, a to tímto spůsobem: Chodí často do lázně, a dobře se v ní zahřejíc maží se po těle tím balsamem, kde chtějí pěknou hladkou kůži míti, a přece po mazání hodinu neb půldruhé na suše a v horku zůstávají, ažby se do těla vtáhl a dobře vetřel, potom jdou domů, nesmáčejíce se do třetího dne ničímž ani otírajíce. Třetího dne jdou zase do lázně a maží se znovu předešlým spůsobem, a opět se ne-

[1]) handlův.

Digitized by Google

splakují ani v lázni ani doma, vždy třetího dne se znovu natírajíce, až do patnáctého dne počítajíc od začátku mazání. Potom před jinými věcmi namaží se olejem hořkých mandlův a poté zmyjí se vodou z bobů distillovanoů, a tak pěkné, hladké a právě hedbávné kůže dostanou.

Kdo chce více o něm věděti, k čemu a jak dobrý jest; item jak se má od nepravého [1]) s pravým a nepomíchaným rozeznati, o tom viz *Alpina* v traktátu zvláštním *de Balsamo dialog.* a *Bellonia lib. 2. obs. c. 39.*

Po spatření všech těch věcí, a davše zahradníku Turku na spropitné, obrátili jsme se zase do *Cairu,* kdež jsme něco málo po poledni se dostali a oběd hotový našli, k němuž jsme našeho jeničara pozvali a s ním veseli byli.

Po obědích přivedl před dům jakýsi Arab s pacholaty na řetězích opice *bracconi* řečené, velmi veliké, a když se postavily na samé zadní nohy, prostředního člověka zvýši a sílou každého převyšující; ty byly napřed co lvové chlupaté, a nazad holé s dlouhými ocasy, barvy šedivé jako popelice a velmi pěkné vyrovnané chlupy, jakoby je nejpěkněji sčesal, zvláště okolo tváře jakoby naschvální štíce vyhlazené měly, místa holá jako tvář atd., červené jakoby je tělnou barvou obarvil; měly náhubky přes tlamu, aby lidí nekousaly; kteréž divné kratochvíle provodily s menšími opicemi, s oslem a s psem, jednoho na druhém jezděním, skákáním, až i osel, na rozkaz jednoho Araba, s kloboučkem okolo, drže jej v ústech, chodil, a obcházeje všecky Turky a jiné tu přítomné, před žádným se nezastavil nežli přede mnou, aniž odšel, až jsem mu koliks mejdynů do jeho čapky uvrhl, že mi s podivením bylo, že to nejhloupější hovado od těch tupých lidí ledačemus vyučeno bylo, proti přísloví: *Ogn' uno á suo modo, et li aseni al anticha,* „všecky věci svůj spůsob mají, osel pak při svém starém spůsobu zůstává.“

Osmého dne téhož měsíce povědíno nám bylo, že baša z *Cairu,* kterýž přede dvěma měsíci s úřadu ssazen a ke dvoru do Konstantinopole povolán [2]) byl, toho dne z města jeti a na cestu se vydati má. Pročež pan Černín a já vyšli jsme z domu, abychom se na jeho odjezd podívati mohli, a jdouce chvíli skrz několik ulic, vešli jsme do jakési dlouhé ulice, v kteréž jsme již lidu na koních i jináč po obou stranách očekávajícího na bašu plno našli,

[1]) falešného. [2]) citován.

Digitized by Google

že jsme sotva prostředkem skrze ně projíti mohli, vždy šetříce, kde bychom na stranu za lid ustoupiti a pokojněji se dívati mohli; ale čím jsme dále šli, tim těsněji a více lidu bylo, anobrž že takovým spůsobem až k zámku mnoho lidu býti musí, souditi jsme mohli. A nedali nám nijakž mezi sebou státi, ani za ně jsme se protlačiti nemohli, jakkoli často jsme se o to pokoušeli; ale strkali námi semotam, zůřivě na nás hledíce, a jiní nám se posmívajíce, tak že jsme se zase zpátkem touž cestou, kterouž jsme pracně a s posměchem prvé šli, ještě s větší hanbou a nám noh podražováním i ušklebováním se na nás navrátiti musili, až jsme se do jakés malé uličky, v kteréž tak mnoho lidu jako v jiných nebylo, uhnuli, že jsme na stranu ustoupiti a ke zdem domu jednoho přijíti mohli.

Do té když jsme se s radostí dostali, pan Černín počal na předešlé nebezpečenství pozapomínati, *ha avanzato li piedi fuora delle scarpe;* a nepřestávaje na tom, že na zemi stoje v pokoji všecko spatřiti mohl, dal se v lezení na jednu mříži před oknem, od země člověka zvýši, na kteréž již prvé několik Turkův se drželo a stálo; mezi ty se přitiskl, a že mu to strpěli, počal jak říkají, výskati a se mně chlubiti, jaký prospěch [1]) přede mnou míti bude. Ale byla po malé chvíli *alegrezza di pan fresco,* totiž „radost z měkkého chleba," proto že přišed jakýs Turek, potáhl pana Černína za nohu, veleje mu dolů slézti, což on učiniti a Turku svého místa nechati a se mnou zároveň státi musil. Když jsme tu půl hodiny očekávali, počali vésti bašovy velbloudy a mezky, nesoucí truhly a věci jeho, pěknými barevnými přikryvadly [2]) přikryté, a bylo velbloudů do padesáti a mezků do čtyřicíti, vždy jeden po druhém kráčejíce. Za těmi jeli Turci po dvou [3]), drahým rouchem odění, na pěkně vypravených koních, okolo 120 osob. Za nimi šlo mnoho jeničarův s dlouhými ručnicemi po dvou, a bylo jich do mnoha set, kterýchž jsme přečísti nemohli. Po nich jelo šest jeničarův na koních, a za těmi sám baše v letech padesáti na znamenitém koni jel, maje na hlavě veliký zelený tulban, totiž zavití, proto že byl z rodu Mahometova; proti němuž Turci, když mimo ně jel, z oken vyhlídajíce hlavy své skláněli, a pacholata po ulicích křičeli a zpívali, tím jemu šťastnou cestu žádajíce [4]). On naproti tomu k oknům každé strany se obracel, a pravou ruku na prsy klada hlavu proti nim skloňoval, tím se

[1]) fortel. [2]) deky. [3]) páru. [4]) vinšujíce.

Digitized by Google

s nimi rozžehnávaje. Za ním jelo jiných šest jeničarův na koních; za těmi opět tlupa [1]) pěších jeničarův, až naposledy mnoho koní povodních bašových jízdní vedli a závěrek tlupy [2]) učinili.

Odtud jsme se do příbytku [3]) k jídlu obrátili, a na rozkázaní našeho vůdce, mouřenína arabského, ještě toho dne na cestu k hoře Sinai všecky potřeby shotoviti dáti i z města vyjeti jsme musili.

Kapitola 9.

O putování našem z města *Cairu* k Červenému moři, do pusté Arabie a na horu Sinai.

Dne osmého měsíce Října, shotovivše se na cestu, došli jsme k panu *consulovi*, a při rozžehnání se s ním jemu naše peníze a všecky věci k věrné ruce svěřili a schovati dali, nevzavše s sebou nežli po třech neb čtyrech dukátích, toliko pro dání z nich almužny v klášteře pod horou Oreb; kromě já bez vědomí všech, jakkoli mi praveno bylo, že se konečně na té cestě někde s Araby potkáme a od nich oloupeni budeme, přece jsem dvamecítma cikynův, totiž dukátův, v tlustém nebíleném plátně na spůsob opasku zašitých s sebou vzal, a tím jsem se přes levé rameno pod košili nejvýš opásal, mysle na to, kdyby se v nepřítomnosti naší *consulovi* od Turkův co přihodilo a naše věci k zmaření přišly, abych dokonce o všecko nepřišel. Pan *consul* povolal před sebe mouřenína Araba, velbloudníka našeho, jemu nás pilně poroučeje, aby nás v takovém spůsobu ve zdraví zase přivedl, a dav mu polovici smluvených peněz, druhý díl až do navrácení se za sebou zanechal.

Potom majíce oslíky zjednané, pan Černín, já a služebník pana *consula*, nám za tlumočníka na náš groš přidaný, okolo půl druhé hodiny před večerem, i s potravami od biskotů, chleba čerstvého, sýra a něco málo vína jsme se vypravili, a cestou do *Matharie* z počátku jeli, až jsme se nedojíždějíce tam na pravou ruku k východní straně uhnuli, od *Cairu* na čtyry míle vlaské vzdáli. Po levé straně viděli jsme nedaleko od nás ležení bašovo, kterýž toho dne, jakž dotčeno, z *Cairu* vytáhl, a mnoho pěkných stanův rozbitých, na spůsob nějakého nevelikého polního ležení

---

[1]) houf. [2]) houfu. [3]) lozumentu.

Digitized by Google

měl; kterýž toho úmyslu byl, aby na tom místě až do druhého neb třetího dne zůstal. My přece naší cestou jsme jeli, až v samý večer do arabského ležení, kde *caravana* naše byla a náš mouřenín své velbloudy měl, přijeli, okolo šesti mil vlaských od *Cairu;* kdež jsme vedlé stánku chatrného naše věci na hromadu složili, a sami okolo nich sobě večeři s sebou přivezenou vyložili, jedli a mouřenínu také něco udělili, a potom na modracích (majíc každý z nás jednu s sebou) obalíc se do nich až do rána odpočívali.

To ležení arabské bylo, v němž jim nejblíže *Cairu* bydleti dovoleno jest, a tu jsme viděli, že ženy, děti a všecko hospodářství, místo stánků aneb chalup, na holech do země vstrčených z tlustého plátna plachty aneb rákosy rozprostřené měly, a bylo jich množství tu bydlících, i náš mouřenín tu svůj byt, ženu i děti měl. A tak bych soudil, že to položení do dvou mil vlaských v sobě obsahovalo. Jaká v něm správa [1]) byla, vyrozumí se doleji, kdež o jejich životu a krajině obzvláštně vypisovati budu.

Devátého dne téhož měsíce, totiž v pátek den svatého Diviše, okolo dvou hodin sjížděla se na jisté místo před ležení *caravana,* s kterouž jsme jeti měli až do Suez města k moři Červenému, a shromáždilo se jí okolo 300 velbloudův, všecko obilím naložených [2]), pro opatření pevnosti a města Suez. My tedy nemeškali jsme své věci na naše tři velbloudy naložiti, a sami se po jednom na každého navrch posaditi a ven do pole vyjeti, kdež náš mouřenín před námi bosý v košili, pasem širokým přepásaný kráčel, a v ruce dlouhou hůl do dvou sáhů, na konci s železnou špicí nesl. Odtud jsme pomalu jeli až do dobrého poledne, a když se *caravana* zastavila, my také stranou dolů ssedli nedaleko od zátoky z Nilu vycházející, a tu jsme posnídali a vodou se na cestu opatřili. Mají pak tam místo soudkův, lahvic [3]) aneb jiných nádob kožené nádoby, sprosta z vytažených koží nevydělaných, tak jak je s hovada třebas ještě za tepla stáhnou; ty jináč nejsou připravené, nežli kde konce jsou, tu provázky zatažené mají, a vody do nich naberouce zaváží vrchní konec, a tak s srstí zevnitř obrácenou na velblouda přiváží.

Po půl hodině vypravili jsme se za *caravanou,* směřujíce k východní straně, a tu jsme již všudy po píscích a písčitých rovinách až do samého večera jeti začali. Kdež potom v píscích

---

[1]) Jaký . . . regiment. [2]) naladovaných. [3]) flaší.

Digitized by Google

jsme noclehovati musili, a sotva travičky uschlé nasbírati mohli pro maličký ohníček, jímž by sobě člověk mohl kaši ohříti, totiž mouky do vody nasypaje a to spolu zmíchaje, toliko málo pozahříti a tak místo lahůdky pojesti. Arabové pekli sobě chléb, o němž doleji psáti budu.

Dne desátého téhož měsíce, hodinu přede dnem, z stanoviště našeho nočního jsme vyjeli, a ten celý den trvajíce v nesmírném horku slunečném, po píscích zahřitých a prach horký z sebe vyrážejících ustavičně až do noci jeli a tolikéž v písčitých místech noclehovali.

Jedenáctého dne téhož měsíce hodinu přede dnem jsme vyjeli, a proti východu cestou se brali. Poznávajíce pak, že *caravana* ne tak spěšně táhne, jak bychom rádi chtěli, dali jsme s naším mouřenínem Arabem skrze tlumače jednati, aby se s námi z *caravany* vytrhl a napřed pospíšil, že mu mimo smlouvu rádi na spropitný přidati chceme; neb nám k cestě naší málo času zbývalo do odjezdu lodí neb náví křesťanských z Alexandrie. Což on rád uslyšel, a s námi samotnými, totiž třmi osobami a s tolika velbloudy napřed se pustil.

I jeli jsme velikými pustinami a písky, nic jiného nevidíce nežli nebe a zemi písčitou, tak že se nám spravedlivě stýskalo, a vedlé přísloví: *Chi aseni cazza, puttani mena, e corre per l' arena, non esce mai d' afano edi pena,* totiž „kdo žene osla, kurvu s sebou vede a po píscích putuje [1]), není bez různic a bez těžkostí," tak my netoliko vády a nebezpečenství, ale i práce těžké jsme zakusili. Abych pak o obojím něco dotekl: Když bylo okolo poledne, viděli jsme po levé ruce jakous tureckou pevnost v píscích, však od kamene čtverhraně vystavenou, na spůsob prostřední tvrze u nás, kteráž od města *Suez* do pěti mil vlaských leží. V té pevnosti chová Turek vojáky [2]) pěší i jízdné, a to pro přístav [3]) u *Suez*, a jest místo hradby [4]) zemi Egyptské z té strany od moře Červeného. Když jsme pevnosti minuli, vyšli proti nám tři Turci a nás zastavili, chtějíce abychom jim peníze dali. My jsme se jim vymlouvali, že žádných peněz nemáme a jako chudí že z almužny putujeme. Oni potom, abychom jim vína dali, že je u nás čijí; a dali se sami do štárání a kůže, v nichž voda byla, ohledávali, až vždy na džbán vína, kterýž rákosím opletený byl, přišli [5]), jejž jsme hned odvázati a jim ho podati musili. Ale ne-

[1]) vandruje. [2]) soldáty. [3]) port. [4]) bašty. [5]) trefili.

Digitized by Google

meškali se dlouho, pili jeden po druhém tak spěšně, že se do vůle, až víc nemohli, napili i zežrali, a poté s veselou a pokojnou myslí od nás odešli; však zisku nám na víně nechali podlé přísloví: *dal robar al restituir se quadagna trento per cento*, totiž „po loupeži navracováno bývá, když se co málo zanechá, jakoby úroku z jednoho sta třiceti přijal, tak vzácné bývá"; aneb naproti tomu, místo hlavní sumy když někdo toliko úrok s těžkostí dostává. Tak i tuto, když jsme se jináč nenadáli, nežli že je nám všecko vyžerou a v čas největší potřeby nás o ně připraví, byli jsme vděčni, že ho nám trošku zanechali, jakoby je nám darovali. O jiných nebezpečenstvích doleji oznámím.

Největší pak těžkost jsme nesli od horkosti toho písku, kterýž se nejmenší, jak vlastně latiníci *aura*, totiž libý větříček, jmenují, nahoru kopytami velbloudovými vyrážel, a na nás padal co jiný nejjemnější [1]) prach, že se nám zdálo, jakobychom v nějaké peci plné popela horkého byli.

Okolo nešporu jeli jsme nedaleko moře Červeného, však až k samému jsme nedojeli, jakož i města *Suez* na dvě míle vlaské stranou jsme nechali, a vždy moře před očima majíc až do noci jeli a tu se v pískách složili, a našemu mouřenínu, jak velbloudům jísti dával a je opatroval, se dívali: totiž složе s nich břemena (k čemuž oni klekneu, proto že jich žádný dosáhnouti nemůže), dal každému drobet bobu asi s půl klobouka, a píti jim nic nedal, tak že jak jsme z Egypta vyjeli, až do té chvíle nic nepili, a také jsme k žádné sladké vodě nepřijeli.

Dvanáctého dne toho měsíce vstali jsme tři hodiny přede dnem, a jeli jsme dávajíce se na pravou stranu, totiž mezi východ a poledne, majíce moře Červené po pravé ruce vzdáli od nás tří neb čtyř mil vlaských. Ta cesta naše nebyla obyčejná, jakž náš mouřenín pravil, a proto se stranou z silnice s námi vydal, abychom obloupeni nebyli; nebo věděl, že tu při silnici Arabové své stanoviště mají: což nás potom, když jsme zase zpátkem tou silnicí jeli, nechybilo.

Když se rozednívalo, přijeli jsme k jakýms loužem, kteréž slovou dvanácte studnic Mojžíšových, v nichžto černá voda byla a tak smradlavá, jako u nás při hnoji bývá. Tou vodou náš mouřenín nás od mnoha mílí těšil [2]), a že ní vaky [3]) naše kožené naplníme, naději dával [4]). Když pak nám oznámil, že to ta voda čerstvá jest,

[1]) nejsubtylnější. [2]) troštoval. [3]) pytle. [4]) těšil.

Digitized by Google

velmi jsme se lekli a jemu věřiti nechtěli. On pak netoliko nám o ní potvrzoval, ale ještě za svatou a velmi vzácnou vyhlašoval, že jsme hned soudili, že musí býti ta, o níž se zmínka činí v písmích starého zákona v druhých knihách Mojžíšových v kapitole 15. těmito slovy: „I přišli do Elim, kdež bylo dvanácte studnic vod a sedmdesáte palm, i rozbili tu stany při vodách.“ O nichž se také v čtvrtých knihách Mojžíšových v 33. kapitole připomíná.

Náš tedy mouřenín opravdově se k té vodě měl, velbloudy ní napojil, a to nejprvé na vší té cestě, a sám také s chutí z jedné se napil; potom se svlékl a do nejhlubší z nich, kteráž do půl kolenou zhloubi nebyla, se položil, aby se vychladil a svou cikánskou kůži obmyl; po kteréžto lázni také nádoby naše prázdné snímal a do té vody se zase navrátě, v ní se posadil, a nemaje čím jiným, do koží hrstí vody nabíral a do nich kalnou a svým šplícháním, když se v ní koupal, pohnutou nalíval a nám ku pití přichystával. Tu každý může toho považiti, jakou chuť jsme k takové vodě míti a jak se ní občerstvovati mohli: ješto mnohý čtenář, čta tuto řeč mou [1]) o ní, mohl by sobě ji zošklivíti. My však když jsme ten žert pravý býti poznali, na to jsme se oddati a ji teplou z těch nevydělávaných koží píti rádi musili, zpomínajíce na povědění: *Varonilmente suffre lo que la necesidad trae*, „abychom zmužilé srdce měli v tom, co nouze a potřeba dává.“ A nedivili jsme se Tatarům, o nichž se píše, že v čas potřeby koňům svým žílu zatnou, a teplou krev píti obyčej mají. *Nicetas Chron. lib.* 2. *de reb. Manuelis Imp. Niceph. Gregoras hist. Rom. lib.* 2. Nebo ta nikoli tak nesmrdí, ani pokažená nebývá, jako naše voda byla.

Pozdrževše se u těch nechutných louží za půl hodiny, jeli jsme odtud a začali viděti před námi hory a vrchy skalnaté a holé; k nimž když jsme se po některé hodině přiblížili, mezi ně jsme vjeli, a odtud až k hoře Sinai vždycky takové hory a vrchy skalnaté jsme měli; když pak noc byla, mezi skalím a pískem jsme odpočívali a leželi.

Dne třináctého téhož měsíce vyjeli jsme dvě hodiny přede dnem, a měli jsme velmi zlou cestu ten celý den, jako i ostatní k hoře Sinai, proto že jsme na větším díle s jedné hory a skály jednak dolů a zase hned nahoru, anebo v údolích úzkých a po stezkách ostrých velmi nebezpečně jeli, a nad námi hory na upadnutí visely, že strašlivé bylo ze všech stran na ně hleděti. Tu žádného

[1]) tento dyskurs můj.

Digitized by Google

stromoví ani trávy nebylo viděti, leč něco bodlavého a nehodného. Zoměplazů pak rozličných, hadů a ještěrek jedovatých množství bylo; a zvláště drakové velicí, a někteří s křídly létající, tam se zdržují, jakéž jsem vycpané v *Cairu* prodávati viděl.

Viděli jsme také po těch skalách běhati a skákati jakási velmi pěkná a milostná zvířátka, srstí nápodobná kamzíkům, však roky mají delší a rovnější nežli kamzíkové, a jsou něco menší i kretčejší, ale snad proto, že jich tam mnoho nehoní a neplaší; jsou k jídlu chutného masa, a jedl jsem je v Alexandrii. Slovou pak vlasky *Gaselli*, latině *Orix*.

Tou cestou bez zastávky [1]) až do noci jsme jeli, a když kdo jísti chtěl, vzal sobě kus biskotu z pytle a jeda pojídal, a na svém velbloudu svou láhev [2]) měl, z níž se té smradlavé vody do vůle napiti mohl. K tomu měl obyčej náš mouřenín, když se mu stýskalo jíti, že zastavil některého z velbloudův, kteréhož nejčerstvějšího býti poznal, a jemu návěští jistou řečí dav, k tomu ho že klekl přivedl, potom naň vlezl, a před námi ruce a nohy v hromadu před sebe co opice složе a zadek proti nám obrátě, se posadil. Po té dal se v zpívání, a to z obyčeje starodávního, o kterémžto někteří píší, že to činí Arabové, aby velbloudům tím ochotnější chůzi učinili, a že vedlé zpěvu, jak kdo rychle aneb nespěšně zpívá, velbloudy vycvičené mají, že tak spěšně aneb nespěšně kráčejí. *Bellon. lib. 2. obs. c. 5. 4.* Ale náš za časté oběma konci píšťaly pouštěl: *Cantava da due parte,* jakoby žáby kukaly; přes to jeho hřbet stýkal se s tváří naší, od něhož dosti smradu kozlového jsme pocítili, až nás v oči čpělo, a to tak trvalo hodinu, dvě i více, že se přísloví naplnilo: *Non semper violæ, nec semper lilia florent,* že ne vždycky fiala a lilium kvetne, aby se k němu vonělo.

Dne čtrnáctého téhož měsíce vstali jsme tři hodiny přede dnem, a opět ten celý den až do noci mezi vrchy a kamením bez odpočívání jeli, a potom mezi skalím jako dobří poustevníci [3]) spali.

Dne patnáctého vypravili jsme se o půl noci při měsíci, kterýž tehdáž plný byl a jasně svítil, pustinami a vrchy až do samého večera bez zastávky [4]) jsme jeli, a tu k jakési louži smradlavé vody se dostali, v níž mouřenín velbloudy napájel a nám jí do kozích koží nabral, a odtud s námi dále jel okolo míle vlaské,

---

[1]) stavuňku. [2]) flaši. [3]) *Eremitæ.* [4]) stavuňku.

Digitized by Google

pro strach Arabův, kteříž tu blízko té vody v jeskyních a rozsedlinách skály se zdržují, aby přijdouce pro vodu nám nějaké těžkosti neučinili.

Majíce pak po tak veliké cestě od půl noci až do samého večera trvající odpočívati, stala se nám překážka, že náš Arab nevěděl kam dále nás vésti, a dokonce ani po slunci ani po měsíci na dobrou cestu se vpraviti nemohl. Nebo na té vší cestě ani stezky, ovšem pak cesty, anobrž ani šlépějí, po nichž by se poznati mohlo, že tu lidé putovali aneb hovada chodily, znáti nebylo a nebývá, a to netoliko proto, že tam nemnoho putují, ale že písek tak jemný [1]) a lehký jest, že nercili od nejmenšího větříčku pohnut, ale často od nesmírného horka jako pozdvihován bývá, nímž se hned všecky šlépěje zanesou. Pročež obyvatelé těch pustin ve dne sluncem a v noci měsícem, strany cesty své, spraviti se hledí, a jiní poutníci *caravanami*, a kupci *compassem* jako na moři se řídí.

Z té příčiny nemálo jsme se ulekli nad tou nesprávou našeho vůdce, a veliký strach na nás přicházel, zvláště kdybychom zavedeni byli, abychom tu bídně hladem, jakž se to jiným poutníkům před námi přiházelo [2]), zahynouti nemusili, aneb abychom naschvále od toho lotra mezi ty loupežníky Araby uvedeni jako do léče do věčného zajetí, aneb k prodaji divokým národům vydáni nebyli. A zvláště dal se nám v podezření, když od nás v noci do hor odšel, tím úmyslem, aby některého Araba k ukázaní nám cesty pohledal; a my jináč nemyslili, nežli že tu své náhončí shledává, aby nás obloupili, a vždycky jsme se, jak se co nejméně chřestlo, lekali a pánu bohu poroučeli, a již všeho ožeteli, chtějíce raději hrdla svá ztratiti, nežli těm zhovadilým národům v moc a poddanost přijíti. Tak tedy majíce spáti, ani oka jsme zavříti nemohli; ač se pak po třech hodinách k nám s jedním Arabem zase navrátil, a při nás oba bezpečně se položíce spali: však předce jsme mu nevěřili, domnívajíce se, kdyžť jest jednoho našel, žeť jest jich také více shledati mohl, a snad že pro lepší vyzvědění [3]) nás tento s ním přišel. Až když bylo ráno 16. dne téhož měsíce, v pátek na svatého Havla, vidouce že se k cestě mají, a dvě hodiny přede dnem nás vyburcovali, tu jsme se poněkud v dobré naději ustavili, však nedokonale, obávajíce se, aby snad některého místa lstně [4]) neopanovali a nám cesty nezastoupili,

[1]) subtylný. [2]) trefovalo. [3]) vyšpehování. [4]) fortelně.

Digitized by Google

v kterémžto strachu jeli jsme největšími horami a nejhorší cestou až k nešporům; a tehdáž zahlídli jsme skrze údolí klášter svaté panny Kateřiny, kdež jsme teprv všeho strachu pozbyli, pánu bohu z jeho milostivé a božské ochrany a pomoci děkujíce, že se nám beze vší zlé příhody šťastně k tomu místu tak žádanému dopraviti dáti ráčil. A nepotřebujíce víc toho najatého Araba, a poznavše to, že nás dobře vedl a ochotný byl, dali jsme mu na dobré spropitné, a k tomu něco biskotův, neb byl hladovitý pacholek, a pokojně jsme ho od sebe propustili.

Po půl hodině dostali jsme se před klášter, a ssedše dolů s velbloudů, přede dveřmi naše věci jsme složili a na klášter zatloukli, žádajíce do něho puštěni býti. I vyhlídli k nám mniši řečtí kalojeři přes zdi dolův, a nás se vyptávali, kdo jsme a odkud jedeme atd., načež jim náš tlumočník zprávu dostatečnou dával, s tím doložením, že psaní od patriarchy z *Cairu* s sebou neseme, z něhož všemu vyrozuměti moci budou; oni pak nám naposledy takovou odpověd dali, abychom malé strpení měli, že jak se Arabové rozběhnou, nám rádi otevříti chtějí. Nebo v tom čase, co jsme tloukli a spolu mluvili, sběhlo se k nám mnoho Arabů s ženami a dětmi, a ti na nás zevlovali. Mniši pak jim nic nevěřili, proto že s nimi v nějakém nedorozumění byli, tak že málo dní před tím útok činili [1]) ke dveřům klášterním, a nemohouce jich pro sílu jejich (nebo závorami velikými dobře opatřené a železnými tlustými plechy obité byly) dobyti, chtěli je vypáliti. Ale že mniši vnitř hasili, nic dovesti nemohli, však znamení toho všeho patrné pozůstavili. Obávali se tehdy mniši, kdyby nám otevřeli, aby se oni s námi tam nevetřeli aneb dveří nezaskočili.

Ti pak Arabové odtud se také odjíti nestrojili, až v samý večer, nevím z jaké příčiny, přišli mezi ně dva jejich hejtmané, *capi* od nich nazvaní, kteříž všemi Araby okolo hory Sinai vládnou; ti když k nám přišli, byli od nás žádáni, aby ty jiné odtud vypravili, že na spropitné míti budou. Což oni nemeškali učiniti, a toliko něco málo v svém jazyku zkřikli, hned se to množství preč odtud bralo, že ti sami dva *capi* zůstali. Pročež nám mniši otevříti nemeškali a nás ochotně a přívětivě do kláštera přijali, s velikou naší radostí, že po tak velice těžké a nepřístupné cestě jako k dobrému přístavu [2]) jsme se dostali, a zvláště mimo obyčejné putování v těch zemích do 400 míli vlaských, našich 80

[1]) šturmovali. [2]) portu.

Digitized by Google

velkých z *Cairu*, co jiní ve dvanácti neb třinácti dnech sotva vykonati mohou, my v osmi dnech s pomocí boží, totiž od 8. dne měsíce Října až do 16. téhož měsíce jsme ve zdraví bohdá s dobrou pochvalou vyřídili, proti přísloví: *Veggiar alla luna, e dormir al sole, non fa ne pro, ne honore,* totiž: že „kdo při měsíci jezdí a na slunci spí, prospěchu ani cti žádné z toho nemívá;“ ješto jsme téměř vždycky při měsíci jeli, a nevyspavše se v noci, třebas v největší horko slunečné jedouc vyspati se musili. Z čehož pán bůh pochválen buď!

Kapitola 10.

O příjezdu našem do kláštera svaté panny Kateřiny pod horu Sinai, a co tam dále od nás předsevzato bylo.

Když jsme do kláštera skrze dvoje pevné dvéře vešli, kteréž na spůsob malých vrat veliké udělané byly, vyšli proti nám někteří mniši *caloieri*, a jeden z nich vlasky k nám mluvě, nás jmenem arcibiskupa svého vítal; a po té majíce sobě od nás poděkování učiněné, vedli nás jakýmisi schody nahoru, a tam nám příbytek [1]) náš vykázali, totiž komoru prázdnou, bez loží, stolů, lavic a jiných potřeb, toliko zídky jakési od kamene a cihel na slunci sušených, do paždí zvýši a pěti čtvrti lokte zšíři, při zdech přistavené pro líhání byly; ale ani slámy, ani modrací na nich nebylo.

Ten *caloier* byl nám k rozmlouvání přidaný a s námi se dobře snášel, a hladem, žízní a horkem zemdlené brzkou večeří těšil; s kteroužto že dlouho od nešporů až do večera prodlívali, jináče jsme nemyslili, nežli že tím lepší bude, a k ní jsme se s chutí chystali. Když pak čas večeře přišel a nám o tom oznámeno bylo, kdož jest raději a ochotněji k ní chvátal, jako my; pročež ukázali nám do *refectorium* svého, o některý stupeň nížeji, nežli naše komora byla, a my se tam za stůl zasadili, a k nám dva jiní *caloieři* přisedli, majíc každý z nás před sebou po talíři dřevěném a pecník chleba černého nevypeklého. První dání přinesli nám na míse bob syrový u vodě rozmočený, na spůsob u nás pučalky močené a neupražené, jakýž náš mouřenín svým

[1]) lozument.

Digitized by Google

velbloudům dával; toho zakusíc nemohli jsme pro jeho hořkost a odpornost jísti, a jakkoli nechutný chléb byl, raději jsme ho užívali a v ústech žvýkali, očekávajíce něco lepšího. Potom dali dvě konvice na stůl, k nimž jsme tím ochotněji sáhli, domnívajíce se, že v nich dobré víno najdeme, abychom po něm síly nabyli a sobě zase žaludky po té smradlavé vodě napravili; nebo tím méněji jsme ho z *Cairu* vzali, majíce za to, že ho tam konečně v hojnosti dostaneme: ale bylo husí víno, a o jiném nic věděti nechtěli. Druhou krmí přinesli jakési ryby syrové z Červeného moře, toliko že na slunci sušené byly, nápodobné těm, kteréž u nás matky boží ryby a jináč platýsy nazíváme. Můj tovaryš s tulmačem z velkého hladu jedli je s ochotností, a ukusovali jich velmi těžce, že sobě zuby vylámati mohli: ale já jsem jich ani okusiti [1]) nechtěl, nýbrž rozuměje tomu, že to poslední krmě byla, a počínali sklízeti s stolu, žádal jsem za kus sýra, abych tím: *Caseus et panis sunt optima fercula sanis*, totiž „sýrem a chlebem, nejlepšími a zdravými pokrmy“ zavřel. I přinesli ho malý kus, kteréhož jakž jsem okusil, jinačejší chuti a barvy mi se nezdál, nežli jako u nás mýdlo bývá, a podnes jej za takový mám. Na postolí [2]), místo ovoce, pozdrželi nás rozprávkou, až když jsme již vyvstati chtěli, poslal nám arcibiskup na přivítanou zvláštní poctu, totiž konvičku malou z daktylů páleného vína, a našemu z droždí pálenému nápodobného, toliko že tak silné nebylo.

Tu nám přidaný mnich dal přinesti *porcellanu*, a do ní málo toho páleného naliv, k tomu vody z konvice přilil a po té nám připil, a my jeden druhému, až jsme to pálené všecko vypili. A hned jsme poděkovavše z večeře odtud vyvstali, na tučnou polívku nenaříkajíce, zvláště já, kterýž jsem ani toho sýra užiti nemohl. Z čehož každý souditi může, jaký jsme nocleh s prázdným žaludkem míti mohli, podlé přísloví: *Chi va in letto senza cena, tutta la notte se remena*, totiž: „Kdo se s večeří chybívá, nepokojnou ten noc mívá.“

Sedmnáctého dne téhož měsíce ráno vstavše tím lehčejší, po cestě jsme odpočívali, a kostel, kaply a co v nich bylo, spatřovali; zvláště spatřili jsme množství jmen osob z rozličných národův, kteříž tam byli, a některých znaky [3]) vyryté, kreslené [4]) i malované po stěnách.

Potom pak žádali jsme *caloier*ův, poněvadž náš *intent* a přední

---

[1]) koštovati. [2]) *Pro secunda mensa.* [3]) erby. [4]) rejsované.

Digitized by Google

úmysl jest, abychom horu Sinai a jiná místa v písmích svatých vznešená i svatá spatřili, pro něž že jsme se na takovou nebezpečnou cestu vydali: z té příčiny aby nás vedlé obyčeje starobylého z prostředku jejich dva provedli, a dá-li pán bůh hned dne zejtřejšího taková místa nám volně ukázali. Oni zase nám odpověděli, že to arcibiskupu svému oznámiti chtějí; a po malé chvíli přišedše od něho, nám, abychom k němu přišli, že nás za to žádá, pověděli. K kterémuž jakž jsme přišli, místo jiného pozdravení a promluvení toliko nám ruky podal a zase od sebe propustil. Však potomně uradiv se s svými *caloiery*, dal nám oznámiti, že jim v čerstvé paměti zůstává, kterak s poutníky po místech svatých choditi povinni jsou; ale na ten čas že o tom dobře víme, i sami na díle toho povědomi jsme, v jaké oni neveli s Araby okolními zůstávají a pro ně z kláštera vyjíti nesmějí. Z té příčiny abychom jim nic zlého nepřáli, nýbrž poněvadž některé své náchlební a poplatní Araby u sebe v klášteře mají, z těch dva že nám přidají, a ti to vše, cožby *caloieři* mohli učiniti, nám dostatečně že ukáží.

Podlé čehož vidouce, že jináče býti nemohlo, na tom jejich zakázání jsme přestati musili, a již k času rannímu celý den (abychom tím volněji tu celou obyčejnou pout v témž dni vykonati mohli, ješto jiní před námi ji sotva ve dvou dnech vykonávali) zásobili jsme se chlebem, těmi suchými syrovými rybami a tím nechutným sýrem; vody jsme s sebou nevzali, proto že jsme ji tam dostati mohli, a tím časněji po takovém pankétu, jakýž jsme prvního dne měli, na odpočinutí se odebrali.

Kapitola 11.

O vyjití našem z kláštera svaté panny Kateřiny na horu Oreb, Sinai a horu svaté panny Kateřiny, a co jsme v těch místech paměti hodného spatřili.

V neděli po svatém Havle, to jest 18. dne měsíce Října, vyšli jsme my dva poutníci, náš trucelman a dva nám přidaní Arabové, tři hodiny přede dnem ven z kláštera, a byli jsme tiše a s strachem *caloieri*ů vypuštěni.

I počali jsme jíti k vrchu nahoru po levé ruce, Arabové napřed, po jakýchsi kamenných a širokých stupních, tak naschvíle

Digitized by Google

místem v skále vytesaných, místem položených po vší hoře Oreb od starodávna tak nazvané (po kteréž až na vrch té hory těch stupňův do některého sta jest, a jakž někteří počítají na tisíce, a zvláště Jan Tucher v knize putování svého do 7000 jich pokládá), a tak po tmě jdouce jináče jsme nemyslili, nežli že o nás žádný nezví a nás tak ráno Arabové se nenadějí. Ale že měli ostražité psy, kteříž hned zdaleka na nás štěkali, a páni jich naschvále blízko cesty na nás číhali a leželi, nemeškali k nám tři *capi* arabští (a to ti, ješto prvé příčinou byli nás do kláštera vpuštění) se připojiti, a že nás chrániti chtí před jinými svými Araby, nám připovídali. Kterýchžto sprvu jsme se ulekli a jich nevelmi vděčni byli, ale potomně poznavše k nám jich dobrý úmysl a platnost naši, byli jsme jim rádi; oni pak pro ten některý peníz tím ochotněji nám na službu hleděli, zvláště měvše toho již vnadu při našem vchodu do kláštera, a tak nás budoucně více užiti hleděli, dle přísloví: *El dia siguiente es discipulo del precedente*, to jest: „Den předcházející jest zkušením dne následujícího.“

Těmi tehdy stupni a v tom tovaryšstvu kráčejíce vždy nahoru s velikou těžkostí, netoliko pro mrákotu, kteráž mezi těmi horami měsíčné světlo nám zastiňovala, ale také pro mdlobu z náramného vedra, sotva jsme došli jedné studnice čerstvé, čisté a chutné vody. U té jsme se poobčerstvili, a od *caloier*ův, jak jest na tom místě pošla, po navrácení našem se vyptali; o čemž málo níže oznámím.

Potom jsme zase výše vstupovali a přišli k jedné kaple, na větším díle rozbořené, a nazvané vlasky *Capella della madonna sancta Maria apparita*, to jest, „kapla zjevení se panny Marie“. O kterémžto zjevení nám *caloier*i zprávu dávali, že se stalo, když jednoho času v klášteře svaté panny Kateřiny a vůkol něho tak mnoho hadův a žížal jedovatých bylo, že se pro ně z kláštera vystěhovati myslili, a před odchodem svým, chtíce ještě jako na odchodnou [1]) všecka místa svatá okolní schoditi a s nimi se rozžehnati, že jsou tam s processí se brali, a navracujíce se zase z té pouti k klášteru (aby z něho *reliquias*, totiž svatých a světic kostí, a jiné své věci vynesti mohli), v tom že se jim na místě jistém blahoslavená panna Maria ukázala, a aby v klášteře pokojně zůstávali, je napomínala, a že napotom od týchž žížal aneb hadů bědováni a trápeni nebudou, tím je bezpečila, a potom žeby před

[1]) *valete.*

Digitized by Google

nimi zmizeti měla. O čemž když *caloieři* pochybovali a mezi sebou rozjímali, jaké by to vidění bylo, dobré-li čili zlé? i oddali se na modlení; po jejichž potom modlitbě na důvod žeby na témž místě toho vidění voda čistá studená, nikdy tu před tím nebývalá, u prostřed nich se vyprýštila, a posavád zůstává studnice, o níž jsem málo výše zmínku učinil, že jsme k ní nejprvé přišli. Vedlé kteréhožto předpovědění když se ty žížaly ztratily a zmizely, že jsou na památku dotčenou kaplu vystavěti dali; ale od Arabův a Turkův, kteříž někdy valněji k hoře Sinai putovávali, nežli nyní, a u té studénky se chladívávali, ze zlosti pomalu rozbírána a kamení s vrchu dolů rozhazováno bylo.

Odtud šli jsme vždy výše až k jedné bráně, od jedné klousy z skály až k druhé sklenuté, však bez vrat; ale znáti bylo, že někdy zavírány bývaly, aby každý k místům těm nemohl, lečby těm, kdo toho moc měl, úplatek dal. O té nám zprávu dávali, že skrze ni žádný Žid nekřtěný projíti a proto ani na horu svatou dojíti nemůže. Toho mnohé příklady nám vypravovali; ano že jsou se mnozí Židé nacházeli, kteříž v oděvu poutnickém a pod zástěrou křesťanského jmena skrze ni s jinými křesťany projíti usilovali, ale (prý) nadarmo. Nebo musili se přiznati, omámeni jsouce strachem, že vídali kříž dřevěný přese všecka vrata zastavený, pro nějž jim nebylo možné projíti, než tu se zjevovati musili, že Židé jsouce, žádostivě ta svatá místa spatřiti chtěli. Pročež někteří že se u studénky dolejší pokřtiti dávali, a potom bez překážky tam docházívali. Jest-li žeť tak jest, v pravdě jisté znamení hněvu božího proti nim i v té částce znamenati by se mohlo, že pán bůh ani té památky tak slavných skutkův svých, jim někdy prokázaných na těch místech, příti neráčí; ješto jistá věc jest, když k jiným místům svým pamětným putovati mají, žeťby ovšem k hoře Sinai, na níž zákon jejich předkům vydán, bůh v moci své a zázracích vídán byl, u velikém počtu a často putovati se snažovali.

Od té brány šli jsme něco málo výše, vše po hoře Oreb, až jsme přišli na rovinu obdloužnou a nešírokou, a tu jsme teprva horu Sinai uzřeli; nebo z kláštera po vší cestě nahoru pro horu Oreb jí nebylo viděti. Po té rovině šli jsme k jakýmsi zdem nízkým a pustým, kdež žeby prvé kapla, Eliáše proroka nazvaná, býti měla; mezi ty zdi dvířkami malými jsme vešli a vnitř poznali po přehražených zídkách, že tři kapličky pospolu býti musily, a v jedné jest jeskyně malá, v níž Eliáš prorok bydlel. O němž toto se nachází v třetích knihách královských v 19. kapitole: Když

Digitized by Google

utíkal před Achaba krále manželkou Jezábel (kteráž se byla zařekla, že o jeho bezhrdlí státi chce, proto že příčinou byl pobití[1]) Baalových kněží na hoře *Carmel*), že přišel na poušť jednoho dne, a pod jalovcem se posadiv, žádal sobě toho, aby umřel, a po té že usnul v stínu jalovcovém. V túž chvíli anděl boží dotekl se ho a řekl jemu: „Vstaň a pojez!“ On pohleděv vůkol, a aj v hlavách jeho podpopelný chléb a nádoba vody, i pojedl a napil se a opět usnul zase. I navrátil se anděl podruhé, a dotekl se ho, řka jemu: „Vstaň a pojez, nebo dlouhá cesta nastává tobě.“ Kterýž když vstal, jedl a pil, i šel, posilniv se tím pokrmem, čtyřidceti dní a čtyřidceti nocí až na horu boží Oreb, a když tam přišel, bydlel v jeskyni. A aj, stala se k němu řeč hospodinova: „Co tu děláš, Eliáši?“ kterýž odpověděl: „Velice jsem horlil pro hospodina boha zástupův, nebo opustili smlouvu tvou synové Izraelští“ atd. Řekl bůh: „Výjdiž a stůj na hoře před hospodinem.“ A aj, hospodin šel tudy, a vítr veliký a silný podvracující hory a rozrážející skály před hospodinem, ale nebyl v tom větru hospodin; za tím větrem zemětřesení, ale nebyl v tom zemětřesení hospodin; a za zemětřesením oheň, ale nebyl v ohni hospodin; a za ohněm hlas tichý a temný. Jejž když uslyšel Eliáš, zavinul tvář svou pláštěm svým, a vyšed stál u dveří jeskyně. O čemž co s ním bůh mluvil, a kam mu odtud jíti velel, v též kapitole se nachází.

Od toho místa šli jsme po rovině až k vrchu Sinai, samotnému co homole, na kterýž jsme s velikou prácí po kameních a špičatých skalách lézti počali; však brzo spočátku ukazovali nám v kamení a samorostlé skále kopyto velbloudovo, vytlačené aneb vytesané, jakoby v hlíně vytisknuto bylo. O něm naši Arabové nám vypravovali, že jest odtud Mahomet po rozmlouvání s bohem svým do *Mecchy* jeti a stěhovati se strojil, a to na znamení a památku jeho tu někdejší přítomnosti od svého velblouda, na němž jeti měl, zanechal. A proto u veliké vážnosti od pohanův jest, i naši Arabové s velikou nábožností je líbali a svá čela o ně otírali. My jsme se ho ani nedotkli, ale šli jsme výše k vrchu nahoru, až jsme vždy po častém odpočívání na něj vylezli a tam na kamení se posadili; i slyšeli jsme nedaleko nás veliké dusání a kamení dolů s vrchu válení, že jsme se nad tím pozděsili; ale Arabové nám pravili, že zvěř *gazelly* před námi utíkají. V tom sprchl čistý čerstvý deštíček, kteréhož jsme ani nejmenší krůpě-

[1]) zamordování.

Digitized by Google

jičky, co jsme z Benátek vyjeli, na té vší cestě, až právě teprv tu, neviděli a neměli, kterýž však ani prachu nepromočil a dlouho netrval.

Na té hůře našli jsme čistou rovinku [1]), a na ní dvě kapličky, jednu křesťanskou a druhou tureckou mešitu k straně západní. Arabové měli klíče od naší kaply, při níž byli železné dvéře, a dali jim je *caloieři*, aby nám otevřeli; což nemeškali učiniti, a sami do své mešity k modlitbám vešli. My pak tak po tmě (nebo ještě nesvítalo) v naší jsme se modlili, a po té očekávali, ažby se rozednilo, pro lepší spatření míst na té hoře. Když den byl, viděli jsme v tom kostelíku plno jmen poutníkův hrudikou, uhlím napsaných, i jináče vyrytých, ale jiného nic obzvláštního v něm nebylo, nežli při levé straně zdi, když se do něho vchází, musí se lézti pod jakousi skálu dolů, jako do jeskyňky malé; v ní jest vytisknutý celý hřbet, hlava, ramena až do pasu, jakoby z hlíny forma byla udělaná. Když jsme tam slezli, kladli jsme naše hřbety do té formy, a dobře se shodovala [2]) každému z nás, velikému i malému jednostejně. Bylo nám praveno, žeby to místo býti mělo, o němž psáno stojí, když Mojžíš svatý žádal viděti slávu a tvář boží, že mu řekl hospodin: „To hle jest místo u mne, a staneš na skále, a když půjde sláva má, postavím tebe v rozsedlině skály, a zakryjiť tebe pravicí mou, a uzříš hřbet můj, než tváři mé viděti nebudeš.“ *Exod. cap. 34.* Mojžíš tehdy že jest tu podobu [3]) hřbetu svého, jak jest se přitisknouti musil z bázně pro tehdejší přítomnost boží, zůstavil.

Ten kostelík jest od kamene stavený a velmi veselý. Od toho jsme šli asi patnácte krokův k tureckému mešitu, při němž jsme našli jeskyňku pod zem jdoucí, jako nevelkou jámu, v níž prý Mojžíš čtyřidcet dní a čtyřidcet nocí postiti se měl, jakž opravdového jeho postu vypsání se najde v druhých knihách Mojžíšových v 24. a 34. kapitole.

Turci pak majíce Mojžíše za zvláštního proroka, odjali tu kaplu křesťanům, kteříž ji byli vystavěli, a k svému modlářství ji obrátili, v ní modlitby své konají, jináč nesmýšlejíce, než že tu Mahomet s Mojžíšem se shledal, a o zákon, jejž *Alcoran* jmenují (o němž doleji psáti budu), rozmlouval, jakoby spůsobem zákona božího na té hoře jim vydán byl. Odtud nevelmi daleko po straně byla čisterna, v kteréž jsme vodu čerstvou našli a z ní pili; jme-

[1]) čistý plácek . . . něm. [2]) trefovala. [3]) figuru.

Digitized by Google

nuje se čisterna Mojžíšova, že prý z ní, když často na hoře bývati musil, pijíval.

Ten vrch Sinai jest velmi vysoký, okrouhlý a nepřístupný, a jakž *Adrichom. in Pharan num. 92.* píše, že jest měl několik tisíc stupňův vytesaných aneb položených, kromě kde se volněji a rovněji chodilo, kdež žádných nebylo potřebí. Viděli jsme s něho moře Červené, však ne tak dobře, jako jsme je potom s vrchu svaté panny Kateřiny spatřili.

Na výšce vrchu toho, padesátého dne po vyjití synův Izraelských z Egypta, pán bůh zákon svůj v plameni a zvuku hrozném vydati a svým svatým prstem na dvou dckách kamenných vyryti jest ráčil. V tom lid Izraelský pod horou, když jest sobě stýskal po Mojžíšovi, že čtyřidcet dní a nocí na hoře ustavičně byl, domnívajíce se, že tam umříti musil, dali sobě tele zlaté slíti a tomu se modlili. Pročež Mojžíš dolů sešel, a horlivostí jsa popuzen, dcky, kteréž s sebou nesl, udeřiv jimi o zem, je rozrazil, tak že pro jiné na horu vstoupil, a tehdáž boha míjejícího se v slávě božské po zadu viděl, dcky jiné přijal, a odtud s jasnou tváří, na niž žádný z lidu patřiti nemohl, přišel, že jest musil zástěru přes tvář zavěsiti a mezi lidem tak obcovati; jakž o tom šířeji psáno stojí *Exod. 19. 20. 31. 32. 33. 34. cap. Levit. 7.*

U toho vrchu bydleli synové Izraelští celý rok a čtyry dni, v kterémžto času byl stánek, kněžstvo a všecka starého zákona *hierarchia* a správa světská nařízena [1]), o čemž celá kniha *Leviticus* a něco *Num.* a *Exod. Hieron. mans. 13.* vypravují.

Ten vrch někteří jmenují Oreb, chtíce slovo Sinai všem okolním horám, tak jako poušti Sin přivlastniti. *Exod. 19.* (Beschreibung der Walffarth zum heiligen Grab, Hans Werli von Zimber vnd ander Herrn atd. *anno* 1483, o čemž také *Hier. in loc. Hebr. Joseph. 2. antiq. 12.* píší.) Ale správa vůbec od starodávna dělí ty vrchy tím spůsobem, jakž jsou ode mne položeni, totiž Oreb, vedlé textu třetích kněh královských v 19. kapitole, kdež se zejmena klade jmeno Oreb, tu jako se Eliáš postil. A zase o Sinai na několika místech se dokládá: „u vrch hory“. *Exod. 24.* a *34.* Což patrně témě [2]) hory Sinai, daleko vrch Oreb převyšující, ukazuje a znamená. Tu horu Sinai pohané arabští a mouřeninští *Agar* aneb *Tur*, Weissenb. také *Turla* jmenují, jakž *Odoardo Barbosa neb summ. deb Ind. Orient.* svědčí.

---

[1]) regiment světský nařízený. [2]) špici.

Digitized by Google

Na té hůře Sinai byvše do slunce východu, líbilo se nám dobře; ale že jsme ještě mnoho schoditi měli, šli jsme zase dolů s druhé strany k západu, a to do mnohem hlubšího údolí nežli k rovině Oreb, kudy jsme na horu lezli, jakožto pod tou rovinou dobře nízko ležícího.

Tu každý může souditi, s jakou prácí nám to lezení přišlo po těch nebezpečných špicích a rozsedlinách skal, však s boží pomocí předce jsme dosti rychle dolů se dostali; v kterémžto údolí viděli jsme štěpnici několik honův dlouhou, však úzkou, dobře vysazenou rozličným dobrým a vzácným štěpím všelijakého ovoce, vůkol zdí ohraženou. Při ní viděli jsme říceniny kláštera, někdy dosti velikého, kterýž slove čtyřidceti mučedlníkův, *Quaranta padri*, a to proto, že prý pohané z města *Thor* při Červeném moři ležícího na tu poušť táhše, aby křesťany hubili a mordovali, mezi jinými že také na mnichy toho kláštera nenadále připadli, a pobili [1]) jich v počtu čtyřidcet, a od té doby že tu žádný nebydlel. Nyní jsou tam samy zdi bez krovův, a domky některé z hlíny a ze třtí splácané.

U toho kláštera skonává se hora Sinai a začíná se svaté panny Kateřiny hora, na kteroužto když jsme jíti počali, nechtělo se těm *capům* arabským s námi nahoru, ale šli od nás do zahrady, pravíce, že na nás dole očekávati budou; pročež aby naši Arabové z kláštera potrav [2]) zbytečně nenesli, nechali jsme jim všech v tlumoku [3]) svázaných, a toliko po malém kousku chleba k sobě jsme vzali, pravíce jim, že tu potom budeme snídati.

Tak tehdy dali jsme se v lezení nahoru, nejprvé dosti povlovně, ale potomně až nahoru, bylo-li jest na horu Sinai nebezpečně a příkře, byloť tuto mnohem hůře; a však poodlehčilo se nám v polovici, když jsme k jakési studýnce mezi rozsedlinou skal velmi nepřístupných se dostali, při níž jsme se (proto že velmi čerstvá byla pro nedocházení k ní slunečného horka a světla, mimo kterouž vodu na vší cestě jsme čerstvější nepili) posadili a poobčerstvili. Po té jsme jí sobě do malé kozí kůže nabrali a na cestě se ní ochlazovali. Od té studýnky hledíce k vrchu nahoru, bylo nám velmi strašlivo a téměř za nemožné nahoru se vydati.

Ale však předce když jsou jiní na ni mohli, také jsme se těšili, že i my na ni vylezeme. A protož velmi pracně povylezše

---

[1]) pomordovali. [2]) profantův. [3]) filci.

Digitized by Google

dosti vysoko na nějakou špici, s ní jsme nikam nemohli nežli zas dolů, a tu slezše jiné cesty hledati jsme musili; někdy jeden s pomocí a postrkováním jiných vylezl, a potom jiné zas nahoru k sobě za ruce pozdvihoval. A sumou žádné hory jsme tak nebezpečné neměli. A však vždy potom jsme se s pomocí boží nahoru beze škody dostali, k jedné malé čtverhrané a kamenné, sotva čtyř krokův široké a tolik dlouhé kapličce. Tu jsme našli otevřenou, aniž se kdy zavírá, a v ní nic jiného, nežli kámen široký z země vyrostlý, nápodobný kamenu hrobovému velikostí a spůsobou [1]), na němž byla vytesaná osoba ženská, jakoby v dlouhé hazuce byla, a dva anděli, z každé strany jeden, an ji za ramena drží.

O té podobě [2]) ženské oznamovali nám, že jest podobenství svaté panny Kateřiny mučedlnice. O kteréžto co se v historiích nachází, v krátkosti [3]) poznamenati chci.

Za času Maxencia císaře Římského byl jeden král Kostus manem císařovým; tomu a jiným všem mocnářům a knížatům svým císař poručil, aby se k němu do Alexandrie z jistých příčin, o něž se s nimi raditi měl, vypravili.

Tu král Kostus byv velmi laskav na královnu manželku svou, a dcerku jedinou, nechtěl bez nich k císaři na cestu se vydati, ale s nimi a s slavným svým dvorem do Alexandrie přijel, kdež od císaře ctěn a dobře chován byl; avšak po dobré chvíli při dvoře císařském život svůj dokonal.

Za živobytí pak svého, chtěje svou dcerku ve všem dobrém zvedenou míti, dal ji při takové tehdejší v Alexandrii příležitosti, kdež toho času nejpřednějších a nejučenějších lidí množství bylo, umění liternímu učiti. Kterážto panna tak jest nad povahu věku svého mladého, což jest ku podivu, mnoho prospěla, až všecko ženstvo [4]) při dvoře jak rozumností, tak krásou daleko převýšila.

Po smrti tedy krále otce jejího, vida ji císař tak umělou a šlechetnou, žádal královny mateře její, aby ji synu jeho zasnoubila. Což když matka dceři oznámila, nalezla ji v tom odpornou. Avšak nesmějíc císaři v hněv upadnouti, radila se s přátely, jakby císaře spokojiti mohla; až také doptavši se blízko Alexandrie na poušti jednoho svatého muže, o němž slyšela, že mnoho dobrého lidem radívá a šťastně, k němu se tejně s dcerou vypravila a svou žalost mu toužila. Ten pak člověk byl křesťan, a poznav je po-

[1]) formou. [2]) figuře. [3]) sumovně. [4]) všecken fraucimer.

Digitized by Google

hanského náboženství býti, dal se v vyučování jich víře křesťanské, tak že jsou v Krista pána ony obědvě uvěřily, a vrátivše se potom zas ke dvoru, tajně své služby křesťanské vykonávaly.

Po některém pak čase vydal se císař v tyranství a vraždění [1]) křesťanův, rozeslav příkazy [2]), aby všickni bohům neb modlám pohanským, pod ztracením svých hrdel, obětovali. Když tehdy mnoho pobožných křesťanův se našlo, kteříž ho v tom uposlechnouti nechtěli, poručil je rozličnými a ukrutnými smrtmi z světa sklízeti, tak že časem velicí zástupové [3]) křesťanův zahubeni bývali.

Jednoho pak času, když veliké množství křesťanův pro strach smrti s velikým zvukem od všelijakých nástrojův [4]) modlám obětovali, a svatá panna Kateřina to viděla, k císaři z paláce svého šla, a opováživši se života svého, jemu s pokorou tu jeho ukrutnost tupila a k milosrdenství ho nakloniti se snažovala. Ale davši jedna řeč druhou, a na vychvalování císaře své modloslužebnosti, když víru křesťanskou zjevně vyznávala a zvelebovala, že císař pro odpovídání jí mudrce nejučenější povolati, a jim s ní se hádati [5]) poručil; a když ona ty k mlčení přivedla, poručil z okolních krajin podobným spůsobem mudrce obeslati, a z těch ze všech padesáte jich vymísiv, o ten článek [6]) nejvíce, žeby nemožné bylo, aby bůh člověčenství přijíti a trpěti měl, se hádali, což jim ona písmy mudrcův [7]) a Sybill pohanských prorokyní dovozovala a provedla, že netoliko jí za pravé dali, ale i k víře křesťanské se obrátili. Pročež potomně od císaře ohněm udušeni a usmrceni byli; ona pak od císaře do vězení dána, v něm u víře křesťanské trvala, až i samu císařovou a množství jiných k víře křesťanské pobožným svým mluvením přivedla. Z té příčiny rozlítiv se císař proti ní v hněvu, smrtí jí hrozil, pokudžby modlám obětovati nechtěla; ale když ji tím stálejší býti poznal, dal čtyry kola železnými špicemi a pilami obité udělati, aby jimi tělo její pořezati a roztrhati mohli. Ale když k popravě přišlo, praví se, žeby anděl páně ta kola do zástupu [8]) lidu vtiskl a pustil, tak že jimi do 4000 lidu potlačeno a usmrceno bylo. Pročež císařovna k císaři přistoupila a z ukrutenství toho jej trestala, i křesťankou se býti vyznala; kteroužto on také jíti a na smrt vésti poručil, ale žoldnéři byvše od svaté panny Kateřiny u vězení k víře při-

[1]) mordování. [2]) mandáty. [3]) houfové. [4]) instrumentů. [5]) proti ní dysputovati. [6]) artikul. [7]) filozofův. [8]) houfu.

Digitized by Google

vedeni, zpečovali se to učiniti, tak že se hněv císařův tím více rozpaloval. Kterýžto všem dotčeným i svaté panně Kateřině hlavy stínati dal, a to se hned vykonalo s velikým vzíváním a oslavováním pána boha, že jim té koruny mučedlnické společně popříti ráčil.

Odtud žeby hned její tělo svaté mělo se ztratiti a od andělů na horu Sinai do dvaceti dní cesty vzdáli nešeno a tam pochováno býti mělo, jakž o tom obšírněji *Peregrinus de sanctis serm. 70. Passionale Jacobi de Vorag. legenda 67.* a v knize *dormi secure serm. 66.* item *Discipulus, Joh. Heroldt serm. 44.* a jiní vypisují.

Potom po třech stech letech od smrti její, když v těch zemích křesťané se rozmnožili a všudy vůkol v Arabii skalnaté a na poušti *eremitae* neb poustenníci bydleli, a tehdáž ten klášter pod horou Oreb vystavený byl, zjeveno měl sobě opat kláštera toho, aby těla panny Kateřiny hledal na hůře, a nalezna do kláštera přenesl. Což když on za sen měl a učiniti toho obmeškával, že sobě podruhé i potřetí měl o tom navrhováno, až se na to oddal, a se vším konventem s processí na vrch hory putoval; a tu žeby se s nimi potkati měl mnich, jehož neznali, ale po oděvu za jednoho z své řeholy jej drželi, kterýž jim to místo pod kamenem oznámeným ukázal, a po té se od nich ztratil, nechav jich, aby tělo svaté panny Kateřiny do kláštera snésti a tam je v truhle chovati mohli, odkudž podnes klášter, ješto předešle Sinai sloul, nyní svaté panny Kateřiny nazván jest. A co toho více kaloierové naši nám o divích a zázracích jejích i jiných příbězích vypravovali, pro krátkost pomíjím; kdo chce o jejích divích něco více čísti, může *Discipulum de tempt. serm. 44. de sanctis et legend. 209. Jacobi de Vorag.* nahlednouti.

Na té hoře byli jsme okolo dobré hodiny, a bylo nám na ní veselo a chladno, kdež jsme posnídali po kusu chleba a té vody z koží se napili. Potom jsme se ohlédli a viděli jsme dále a lépe všecko, nežli s hory Sinai, proto že tato hora o drahný kus vyšší a mezi všemi horami pouště skalnaté Arabie nejvyšší jest, a všecky z ní přehlídnouti se mohou. Tu jsme viděli moře Červené, a jak se točilo na spůsob luku dlouhého, zdálo se býti blízko, však dobrých dvou dní cesty odtud stojí. Viděli jsme také položení města a přístavu [1]) slavného *Thor*, blízko *Aethiopiae*, tak nazvaného,

[1]) portu.

Digitized by Google

o němž doleji psáno bude. Viděti bylo k straně polední poušť a vrchy, na nichž klášter svatého Antonína a Makaria od starodávna jest, a posavád tam křesťané kaloiery, Armeniáni a Maroniti, bydlejí, o níž doleji bude dotknuto.

Ku vlasti [1]) pak, totiž k straně západní hledíce, hned jsme dolů pospíšiti usilovali, a tu jsme nejprvé zpátkem domů se vraceti počali. Pročež tím ochotněji jsme dolů lezli, ač s hrůzou velikou, nejvíce pro velikou hlubokost dolů, do kteréžto jsme hleděti musili s strachem, aby se nám hlava netočila, čehož lezouc nahoru obávati se nám nebylo potřebí.

Potom jsme se dostali k čisterně vody čisté a chladné, z kteréž jsme se napájeli, a ta slove studnice panny Kateřiny. Od té jsme přišli doleji zase k té pramenité studýnce, z níž jsme sobě nahoru jdouce do koží vody nabrali. Tu vůkol místy viděli jsme mnoho křoví. Z toho dříví, praví, žeby ona hůl Mojžíšova, kterouž on také veliké divy a zázraky činil a jí po cestě putování synův izraelských užíval, uřezaná býti měla; jest hmota [2]) tvrdá, velmi sukovatá a těžká. Dřeva toho já jsem s sebou hůlku do vlasti naší přinesl. Řekové mnoho o jeho moci a úžitcích, zvláště při ženách těhotných, že když k porodu pracují a tu hůl v ruce drží, lehčeji rodí, povídali; ale já jsem ho v ničemž nezkusil.

Jdouce od toho místa dolů, nacházeli jsme mnoho rozličně a velmi divně vyrývaných kamení od bylin, kvítí, stromoví, zvířat atd., jakoby na nich naschvál malováno bylo, kteréhož jsme sobě něco na cestu nasbírali; toho jsem i já také do vlasti s sebou něco přivezl.

V hodinu první po poledni dostali jsme se zase do výš jmenované zahrady a štěpnice, a v té jsme se s našimi vůdci Araby shledali. Ta pak štěpnice kláštera svaté panny Kateřiny jest mnichům k svobodnému užívání propuštěná, toliko že jsou každého roku povinni na dvou neb na třech velbloudích, jak se kdy buď mnoho neb málo urodí, do *Cairu* ovoce z ní na zámek odeslati, a to proto, že v ní stromoví rozličného a nad jiné chutného ovoce a zvláště pro divy, za starého zákona v těch místech zjevované, Turkům vzácného roste. V té zahradě jsme se zasadili pod fíkový strom, nedaleko vody pramenité, kteráž se nadržovala v připravené tu vodárně, z níž když sucho bývá, do štěpnice ji spouštěti a zavlažovati mohou, sice by suchem všecko vyhořelo

[1]) K patrií. [2]) materie.

Digitized by Google

a žádného ovoce nebylo. Pan Černín s tulmačem a s Araby dal se do jedení suchých ryb a sýra, až z toho obého nic nenechali, a já jsem toliko chlebem pozaložil; a chtěje se napiti z potůčku (kterýž jsme z té vodárny do štěpnice spustili) byl jsem smradem a puchem nechutným té vody zaražen, div že jsem neomdlel, a chtěje zvěděti toho příčinu, pohleděl jsem přes hráz do vodárny, i poznal jsem, že to bylo z příčiny množství jakýchsi velkých žlutých pomřelých a po vodě svrchu, též pod vodou zůstalých kobylek, až vody pro ně nebylo viděti. Těch kobylek bylo toho roku množství veliké v Arabii, a po skalách hor svatých i po cestě zvlášť v noci místem jich dosti zhusta se prolétalo; a byly holemé, nebo když nám někdy o tvář zavadily, zdálo se nejináč, než jakoby kamínky malými házel. V těch pak místech bylo jich plno umrlých, že neměly co žráti, a toho roku netoliko všecko ovoce, ale i listí v té štěpnici požraly, tak že ubozí mniši, co by za malý peníz stálo, jí neužili, ano i nám ani té vody pro jejich smrad dostati se nemohlo; pročež jsme toho dosti litovali, že jsme žádné vody dotčených studýnek na hůře s sebou dolů nepřinesli, a z žízně veliké přáli [1]) jsme sobě chuť a žaludek sv. Arsenia, o němž se píše, že bydleje na poušti košíky z palmových listí pletával, a z nádoby té, v níž to listí močíval, tu vodu smradlavou, všecku jeskyni jeho týmž smradem naplňující, vždycky pijíval. Ta voda se mu snadno zsmradívala tímto dvojím spůsobem: jedno z šťávy toho listí, druhé, že on vždycky na to jiné vody přilíval a nikdy do konce vyliti a vyčistiti jí nedal, říkaje, že jakož když při dvoře císaře Theodozia v službě slavné byl, drahou vůní a pížmem své věci naplňovával, tak že tehdáž té vody smradem to zase nahražovati musí, aby pamatujíc na bídu svou a čině pokání, smradu pekelného zbaven býti mohl. *Vit. Patr. lib. 2. c. 89.*

Poodpočinuvše v té štěpnici, vyšli jsme z ní k západní straně, majíce horu Oreb s pravé strany, až jsme štěpnice minuli, odkudž nedaleko vedlé cesty po pravé ruce přišli jsme k jednomu vysokému všeokrouhlému, samo o sobě stojícímu kamenu, na spůsob malé skalky; do toho byly čáry od spodku při zemi až nahoru dlouhé, zdýli Pražského lokte a na šíř dvou prstů vytesané, a těch bylo dvanácte, přes něž jako žlábek úzký jiná dlouhá čára byla. O tom kamenu dávali zprávu, že to ten jest, na nějž Mojžíš

[1]) vinšovali.

Digitized by Google

holí udeřil a těch dvanácte čár v něm udělal, z nichž z jedné každé obzvláštně voda tekla, na znamení dvanáctera pokolení izraelského, o čemž v druhých knihách Mojžíšových v 17. kapitole psáno stojí. Na ten kámen vylezv nahoru chtěl jsem ho kus uraziti, ale nebylo možné, proto že tvrdý byl a co skřemen oblátkový hladký.

Od toho kamene šli jsme podlé hory Oreb po rovině rovnou cestou proti západu za některé hony, až jsme přišli mezi stany a obydlí Arabův, kteříž tu mezi skalím v jeskyňkách někdejších poustenníkův a svatých otcův křesťanských přebývají, a to mezi rozsedlinami pod samým nebem, toliko jen že pro slunečnou horkost rohožemi, sukny a ledajakýmis hadry, aneb tím, co tak kdy poutníkům v tom vůkolí mocí pobrali, povrchu místo střešky se přikryli, kdež s dětmi a s ženami, co v doupatech myši, nahromadě bydleli. Skrze ty musili jsme projíti, a kdybychom byli těch *capů* arabských s sebou neměli, byli by nám tak pokojného průchodu nedopustili. Nebo vyběhše v zástupích [1]) z těch svých skrýší, na nás co sovy oči vyvalili, patrně znáti dávajíce, že k nám choutku nemalou měli, ale pro strach svých vrchních nic proti nám předse bráti nesměli.

Dále se berouce přišli jsme na konec hory Oreb, kteráž tou stranou, vedlé níž jsme šli, na dýl se táhla, a tu jsme spatřili údolí široké a pískovaté, kteréž se táhne ve čtyřech ramenách neb úžlabích do hor a pustin skalnatých mnohonácte mil zdýli, a křížem jedno proti druhému se začíná; ale my jsme se obraceli do údolí na pravou ruku k straně půlnoční, kdežto sotva půl hodiny pošedše přišli jsme na místo, na němž ukazovali, že synové izraelští nemohše se Mojžíše s hůry Sinai dočekati, tele zlaté sobě slili a je ctíce za boha okolo něho tancovali, jakž o tom šíře v druhých knihách Mojžíšových v 32. kapitole se nachází. V tom údolí předse kráčejíce obcházeli jsme horu Oreb a k straně východní se obraceli, až jsme na cestu, po níž jsme do kláštera z *Cairu* přijeli, dopadli [2]) a brzo potom při západu slunce velice unaveni a od chůze zemdleni před klášter přišli; do něhož však pro strach Arabův, jichž jsme tu zástup [3]) našli, puštěni jsme nebyli, až právě teprv v samý soumrak, když se oni odtud rozběhli, do něho jsme vešli. Tomu našemu v jednom dni se navrácení divili se mniši, a při nás to dobře viděli, že jsme nezaháleli,

[1]) houfích. [2]) trefili. [3]) houf.

Digitized by Google

anobrž co jiní vždycky ve dvou dnech vykonávali, to že jsme my za jeden den skoncovali. Nebo obyčejně první den na horu Oreb a Sinai až do již jmenované štěpnice klášterní přicházívají a tu přes noc zůstávají, na druhý den teprva na horu svaté panny Kateřiny docházejí, až zase do štěpnice, odkudž potomně ostatek cesty na velbloudích až do kláštera dojíždějí.

Kapitola 12.

Vypsání kláštera svaté panny Kateřiny, co jsme v něm působili a jak jsme se na cestu strojili.

V tu chvíli, co jsme před klášterem stáli, připravili nám večeři, podobnou oné první, jakž jsme se tam dostali, kterouž jsme my bez mnohého na dotázky na nás činěné odpovídání (vedlé přísloví: *Inanis venter non audit verba libenter*, totiž: „žaludek jsa hladovitý, nemá slov kdy poslouchati“) za vděk přijíti musili a bezděk jedli. Zatím jsme mouřenínu našemu vzkázali po trucelmanovi, aby tím raněji pohotově byl, že míníme odjeti. Také jsme *caloier*ův žádali, aby nám tím dříveji tělo svaté panny Kateřiny ukázali, což slíbili učiniti, a v tom jsme šli na odpočinutí.

Ráno 19. dne téhož měsíce, to bylo v pondělí po svatém Havle, vzbudili nás *caloier*ové tři hodiny přede dnem, a jak jsme se přistrojili, vedli nás do svého velkého kostela, a tu v řeckém jazyku mši zpívali, a to na tom oltáři, na kterémž tělo svaté panny Kateřiny pochováno bylo, v straně kůru, když se jde do kostela, po pravé ruce. Po dokonání mše, maje každý v rukou hořící svíci, šli jsme s processí do kaply, kteráž jest na levé straně kůru, když se vchází do kostela; před tou, dříve nežli jsme do ní vešli, s noh svých jsme obuv szuli a bosi tam kráčeli. Tu po mnohém řečí řeckou slov říkání a divně konaných ceremoniích povídali nám, žeby to místo té kaply bylo, na němž se bůh v ohnivém kři Mojžíšovi ukázal a k sobě přistoupiti nedal, lečby s noh obuv szul, mluvíc o něm, žeby to místo země svatá byla, jakž o tom více psáno jest v druhých knihách Mojžíšových v 3. kapitole.

Pomodlivše se tam, vyšli jsme zase ven a šli jsme k oltáři již jmenovanému, na němž mši sloužili; tu s novými ceremoniemi a zpěvy vytáhli jakousi přihradu po straně oltáře, v kteréž leželo

Digitized by Google

tělo svaté panny Kateřiny. Po dlouhém zpívání před tou příhradou teprva po dvou [1]) *caloie*rové jedni po druhých s častým klaněním a v prsy se bitím přistupovali a hlavu její líbali, jináče se jí nedotýkajíce, a po té šli zpátkem s týmž klaněním vždy s obrácenou tváří k ní, a jak opodál od ní odešli, zase se navraceli a hlavu její políbili a týmž spůsobem zpět kráčeli, i potřetí to též učinili, a po té stranou se postavili a jiným dvěma [2]) přístup dali, až i na nás přišlo, jichž jsme v tom obyčeji jejich následovati se nezdráhali. Po vykonání toho dali jsme oběti [3]) po dvou cikyních Benátských do medenice, kteráž tu naschvál od nich postavena byla, a těmi jsme je za všecky pocty jejich odbyli. A v tom jsme zase bez ceremonií k samé příhradě přistoupili a sobě volně na tělo té boží mučedlnice pohleděli.

I viděli jsme samu o sobě hlavu, jak sťatá byla, od těla oddělenou, kůži na ní černou, jak po tváři tak jinde po hlavě bez vlasův, oči zavřené, tvář obdlouženou měla; nosu, úst téměř znáti nebylo. Ruka levá bez mála do půl lokte v celosti a s kůží i s nehty zůstává. Okolo ní bylo pěkných červených a velikých korálův nemálo jednonásobně navázaných, a na prstech s drahým kamením několik prstenů, ostatek pak těla jejího samé kosti byly a pořád na dýl v té příhradě ležely. O té ruce levé povídali nám, že byla jednoho času odtud vzatá a do Persie zavezená, ale že pro jisté zázraky pro ni stalé, i pro jiné zlé přišlé na ty, kteříž ji odtud odvezli, zase navrácena býti musila. Nám pak na památku a za svátost udělili drobet bavlny, kterouž byla hlava obkladená, a tu jsme s sebou do vlasti přivezti chtěli; ale když jsme byli od Arabův zase zpátkem jedouce obloupeni, ta bavlna také podlé jiných věcí nám se ztratila. Píší nahoře dotčení spisovatelé, kteréž při vypsání života svaté panny Kateřiny jsem přivozoval, a svědčí to vedlé nich i *Cæs. Heisterbachensis lib. 8. cap. 83. hist.*, žeby z kostí jejích olej vonný měl časem tekávati, anebo co pot na nich se vyrážeti a proti mnohým neduhům a nemocem dobrý býti; ale tam jsem toho nic neslyšel ani neviděl, tak smýšlím, kdyby co toho kdy se bylo stalo, žeby *caloie*rové, mimo to dosti pověrní, nám o tom vypravovati byli neopominuli.

Po vykonání našich modliteb vyšli jsme z kostela, kterýž jest pěkně od kamene vystavený a plný malování příběhův [4]) svatých, a tu hned na cestu se strojíce, co nám něco málo chleba na ce-

---

[1]) páru. [2]) jinému páru. [3]) oféry. [4]) historií.

Digitized by Google

stu dali, a biskoty z *Cairu* přivezené, kterýchž nám několik zbylo, i naše jiné věci jsme složili, a zvláště vody do koží nabrali; též co nám z lásky arcibiskup daroval, totiž malou nádobku z tykví pálené vody, kterouž jsme se chladiti a občerstvovati měli, rozžehnali jsme se se všemi *caloiery*, a v tom co nejtišeji vyšli z kláštera, zavřevše oni dvéře po nás, jináče jsme se nenadáli, nežli že hned vsednem a pojedeme. Ale nenašli jsme tu žádného; až po dobré chvíli, když již den nastal, přišel náš mouřenín s některými Araby k nám a stěžoval sobě do těch Arabův přítomných, že jemu jeho velbloudy zajali a propustiti jich nechtějí. My chtějíce vyrozuměti, z jaké příčiny naše velbloudy zadržují, ptali jsme se jich skrze tulmače; i oznámili, že ten mouřenín neměl toho práva a takové svobody, aby měl a mohl poutníky do jejich *reviru* a končin na svých velbloudích voditi, proto že jim ty země náležejí, že oni sami z nich úžitek bráti a míti chtí, a protož že jest je jako v kontrabantu propadl. Tu se teprva křik začal, náš mouřenín jim odporoval, a oni ještě více křičeli, že chtíce my konec takového hašteření [1]) viděti, dali jsme je za to pěkně žádati, aby nás nezdržovali, že máme sobě v *Cairu* dovoleno moci jeho užívati. Proti tomu oni po dlouhém křiku dali se slyšeti, abychom vedlé jejich práva na jejich velbloudích, kteréž nám přivedou, jeli, a tomu mouřenínu jeho že chtějí prázdné propustiti, a my abychom s nimi znovu až do *Cairu* za cestu smlouvali. Tu jsme opět jiné zaneprázdnění měli, prvé jsme dosti draze smluvili v *Cairu*, a těmto abychom dvojnásob [2]) platiti měli, bylo nám to obtížné; pročež myslili jsme sobě, že kdyby ti lotři jaká hovada měli, žeby je dobře časně přivedli a nám o tom včerejšího dne něco říkali (neb mezi nimi výš oznámení dva *capi* byli). I poručili jsme jim oznámiti, aby nám hned svá hovada přivedli, že s nimi smluviti chceme, však že dříve viděti je musíme, abychom vedlé hodnosti jich platili. Což oni uslyšavše, velmi od předsevzetí svého ulevili, a my to poznavše, počali jsme se již také proti nim zpurně stavěti a vždy je napomínati, aby nás nemeškali, ale hned co mají přivedli, vědouce přísloví: *Il villano fa carezze a chi lo ponge, e minaccia achi lo onge*, totiž: „Více-li se chlapci modlíš, tím ho více na se dráždíš.“ Tedy oni dali za odpověd, že nám chtí naše propustiti, abychom je od nich vyplatili; a my vidouce že od toho posledního podání neupustí, vedlé

[1]) hadrování. [2]) duplem.

Digitized by Google

přísloví: *Meglio e dar la lana, che la pegora,* totiž „lépejiť jest vlnu dáti, nežli celé ovce zbýti,“ smlouvali jsme s nimi až do jednoho cikynu, kterýž jsme jim dali a zato naše velbloudy přijali. Pak byla-li jest s naším mouřenínem a nimi jaká o to námluva, nevím: sic jest věc jistá, že vespolek tak dobří byli, že na nich kůže (jakž říkáme) praskati mohla, a bylo rozuměti, že sobě tak nenáviděli, jako když pes psu blechy vybírá.

Abych pak kláštera vypsání neopomíjel, věděti náleží, že klášter svaté panny Kateřiny leží pod horou Oreb, zdmi pevnými jest ohražený, a jakž *Adrichom. in Pharan num. 92* svědčí, že jej císař *Justinian* založil i vystavěti dal. Zdi jsou tak vysoké, že v něm pro ně žádných domův před klášterem viděti nelze, dvéře dvoje dobře opatřené, a mohlo by se v něm v čas potřeby i proti střelbě odporovati. Vnitř jest mnoho domečkův z hlíny a z kamení naplískaných. Osob řeckých *caloier*ův, řádu aneb *regule* svatého Bazilia, tehdáž (prý) bylo do osmdesáti, a co jich tam již zemřelo, přes deset tisíc pokládali; mizerně a chudě živi jsou, sýra, másla, masa nejedí, vína nepijí, jen toliko ryby, vaření a ovoce jedí. Kteréžto však věci dodávají se jim odjinud, od spolu jednomyslných a téhož náboženství křesťanův; nebo patriarcha z *Cairu* každého roku podlé strážných *caravanu,* kteráž jim obilí, mouku a egyptské vaření přináší, dodává. Tentýž ode všech řeckého náboženství, v jakkoli dalekých končinách, almužny a pomoci na to sbírá, a tu v *Cairu* jim potřeby v hojnosti skupuje. Tolikéž obyvatelé z města *Elthor* a jiní okolo Červeného moře ryby na slunci sušené jim posílají. Nebo tam za mnoho hned mil nic neroste, co by k vyživení bylo, kromě zahrady napřed jmenované, v níž sobě vařeníčko, jmenovitě hrách, bob, saláty a něco tomu podobného málo mezi štěpím sázejí, ale i to jim na větším díle kobylky aneb Arabové požerou a roznosí. Přes to pak všecko musejí přes sto Arabův z rok do roka den po dni s ženami i dětmi jejich vychovávati, kteříž vyslípáním takovým od nich to míti chtějí, že (prý) tu bydlejí v jejich zemi, nemajíce k ní práva jako oni Arabi v ní zrození, a protož že jim za to plat ten a jakýkoli jiný uložený dávati povinni jsou. Ti bydlejí tu vůkol a blízko kláštera v jeskyních a ledajakýchsi skrýších, každý den přicházejíce pro svůj úplatek, kterýž se jim z kláštera vydává, jmenovitě jednomu každému buďto mírku nařízenou a smluvenou mouky pšeničné neb samé pšenice, buďto v jisté míře pecník chleba, a to dolů skrze okno po provaze v nádobě naschvál k tomu připra-

Digitized by Google

vené. A že téměř přes celý den s tím pouštěním práce bývá, jsou k tomu jisté osoby z jich prostředku nařízené, kteréž nic jiného nedělají, nežli těm Arabům toliko potravy [1]) spouštějí, a coby který z nich vedlé toho kdy žádal a mimo to, což mu náleží, potřeboval, to aby vyřizovali; jakož jsem pak toho byl tehdáž přítomen, že na žádost některých jehly a niti dolů spouštěti musili: jináče pro nejmenší věc a špatné příčiny začnou s mnichy různici a nevoli, že častokrát ubozí mniši nevědí co činiti, aby je spokojili, a pokaždé s nimi příměří a nové i těžší nežli prvé byly články [2]) smlouvati musejí. Pročež jak toho zprávu dávali *caloie*rové, že již nejednou myslili z kláštera se vystěhovati a dokonce ho prázdni býti, však že pokaždé, když Arabové viděli, že mniši nežertují, zase je, aby zůstali, naprosili, jim mnoho slibujíce, potom však málo toho plníce. Zajisté kdyby tu *caloie*rů nebylo, i oni by se tu déle zdržovati nemohli, lečby chtěli hladem zemříti.

Kromě těch v skalích bydlících Arabův vychovávají ještě jiné v klášteře, a ti jim za stravu ve všem posluhují a jako chlapi jejich jsou, jež oni takto stravují: totiž nalejí jim do velikého škopku ledajakýchs matlanin od šupin bobových, a málo něco bobu mezi tím, drobtů chlebových a co tak jiného od vaření zbude a *caloie*rům se nehodí; okolo takové krmě zasadí se na zem (ne tak jako Turci sedají, totiž podobně jako u nás krejčí na pracovně [3]), kteříž nohy křížem přeloží před sebe; ale onino kleknouce na kolena, tak na ně se posadí, že paty zadu vystrčené a vzhůru obrácené mají, jakýž spůsob v sedění všickni Arabi zachovávají) a po té berou hrstí, až jim zase skrze prsty piští aneb se trousí, anebo majíce kus chleba, tím nabírají místo lžíce, však bez pokálení a zmáčení všech prstů to nebývá. V pravdě u nuzného člověka u nás mají se psi lépeji, ano chrtům neb vohaříkům při dvořích úpravněji tluč a kusy chleba se dávají, nežli těm lidem, a kdyby takovou pesskou našich psů stravu měli, za hody [4]) by sobě to pokládali; a může se o těch všech Arabích říci: *Spalle d' asinello, bocca di porcello, orechie di mercante,* totiž: že jsou „mocného hřbetu a k dílu co osel, ústy že se rovnají svinim a ušima kupcům“ na doslýchání a pozorování, kde by co vyzvěděti [5]) mohli.

Na zavírku kapitoly této výpis z originálu v řeckém jazyku sepsaného *testimonium,* to jest vysvědčení spečetěného, nám od

---

[1]) profanty. [2]) artykule. [3]) verštatě. [4]) pankéty. [5]) vyšpehovati.

Digitized by Google

arcibiskupa toho kláštera z nás jednomu každému obzvláštně daného, přiložiti jsem dal, v českém výkladu takto [1]:

Všechněm pobožným křesťanům pozdravení.

Známo budiž vám vůbec, že přítomný tento urozený pán, pan Kristof Harant z Polžic atd., Čech rozený, k nám jest tím pobožným úmyslem přišel, aby spatřiti i také vážně poctiti mohl ta slavná samého boha tu na onen čas putování místa na svaté hoře Sinai, kdežto Mojžíšovi bůh na sebe patřícímu svaté dsky zákona do rukou vydávati ráčil. Item, kdež také to převeliké tajemství onoho kře ohněm hořícího avšak neshořujícího se ukázalo. Kdež tolikéž to strápené, mučedlnické, vonné a svaté tělo veliké té mučedlnice nejosvícenější literního umění mistryně panny Kateřiny jest pochováno. Item, kdež se také bylo množství jiných divných zázrakův, o nichž v písmích svatých jest zapsáno, dálo. Protož svrchu oznámený pan Kristof atd. ta svatá místa všecka poklonou náležitou i také pozdravením jich poctiv, a maje úmysl zase se do vlasti své navracovati, od nás jest tohoto listu (pro jemu toho, co jest tak koli v skutku u nás spatřil, uvěření a pravdy potvrzení) se vší ponížeností žádal, kterýž jemu vlastní naší rukou podepsaný a větší pečetí kláštera našeho spečetěný dán jest.

Stalo se léta M. D. XCVIII. měsíce Října dne XVIII. Z Egypta.

Ponížený arcibiskup Vavřinec, a nejvyšší na svaté hoře Sinai a Orebě.

Kapitola 13.

O navrácení se našem z poutě hory Sinai a svaté panny Kateřiny do města *Cairu*.

Devatenáctého dne měsíce Října, jak jsou nám Arabové naše velbloudy zase navrátili, tak jsme se hned odtud hnuli, a to okolo třetí neb čtvrté hodiny na den. V kteréžto chvíli přijel k nám jeden Arab, sedě na dromedáři, kterýž se s námi strojil a počal až do *Cairu* jeti, a nás jinou neobyčejnou a lepší cestou vésti připovídal; což také začal dokazovati, až jsme toho vděčni byli a k tomu pro lepší bezpečnost na větší počet jsme spoléhali.

A však tuto především dotknu o dromedáři, totiž co a jaký

[1] slovo od slova takto.

Digitized by Google

jest, o němž píše *Ludovico Barthemia Itiner. cap. 10.*, že jest z pokolení velbloudův a jako jiný velbloud, však velmi rychlé zvíře; o jehožto rychlosti přivozuje příklad *Giovan Maria Angiolello cap. 6.*, že léta 1473, když císař turecký proti *Usuncassanovi* králi perskému s válečnou mocí táhl, v *Armenii* do ležení jeho jedenácte osob na tolika dromedářích přijelo, a ti od krále z Syt dary přinesli; byli na těch dromedářích dotčení muži netoliko přivázáni, ale okolo života a ledví úvazky bílými jako ručníky obvázáni, proto žeby byli jináč na nich oseděti nemohli pro prudkost běhu jejich a na nich se otřásání. Kteřížto dodavše dary před stanem císaře tureckého nemohli dolů ssednouti, ale dostavše hned tehdáž odpovědi, zase jeli tak prudce, že jako v okamžení z očí patřících na ně zmizeli; to však za pravdu jistili, že v šesti hodinách devadesáte mil ujeli. Což jest-li že vlaské míle spisovatel [1]) mínil, učinilo by našich osmnáct mil, a tři míle přišly by za hodinu ujeti; jest-li že pak o jiných mílích krom vlaských psal, tehdy věc podobná není. *Flavius Vopis. in vita Aurel. Imp.* připomíná o královně *Zenobii*, když od císaře *Aureliana* přemožena byla, že jest na dromedáři utíkala, aniž by ji byl kdo dohoniti mohl, kdyby se byla v tlupě [2]) jízdných císařských neoctla a tu byla jata.

Nyní pak k cestě naší zase se navrátím. Ten Arab jel s námi na tom dromedáři, na kterýž bych byl velmi rád vsedl (proto že jest můj velbloud byl hrubě zhnětený) a prosil jsem toho lotrasa, aby mi toho dovolil, že mu rád až do *Cairu* od cesty platiti chci. Ale nechtě k ničemuž svoliti, vždy mi odkládal, že jest k tomu ještě dosti času; po té uhlédaje svou chvíli se zastavil, pravě, že něco málo na stranu od nás poodjeti a některé své věci nedaleko odtud na horách mezi jinými Araby s sebou do *Cairu* vzíti musí; my abychom předse svou cestou jeli i potom nocovali, on že k nám v noci v jisté místo, kteréž našemu mouřenínu jmenoval, přijeti chce, a po té do jakéhos jiného údolí na pravou ruku od nás se uhnul. My toho nevšímajíce, jeli jsme naší cestou nevelmi daleko, a viděvše večer před sebou, umínili jsme mezi skalím a na píscích tu noc stráviti, a tu ssedše a pojedše na spaní jsme se oddali.

V úterý po svatém Havle, to bylo 20. dne měsíce Října, ráno okolo tří hodin přede dnem, probudiv se ze sna, slyšel jsem na-

---

[1]) *author.* [2]) houfu.

Digitized by Google

šeho mouřenína (kterýž od nás obyčejně s velbloudy okolo šedesáte krokův nocoval) s někým mluviti, a jináče jsem nemyslil, nežli že ten Arab musí býti, jenž k nám zase na dromedáři přijeti měl. A však když hlas a to volání se rozmáhalo, vstýčil jsem se vzhůru a viděl jsem, an náš mouřenín jde proti tomu hlasu; tedy já abych zvěděti mohl, co by to bylo, vzbudil jsem pana Černína a našeho tulmače, aby se zeptal, co by to volání znamenalo. Což když náš tulmač učinil, uslyšel od mouřenína tu odpověd: abychom my se spokojili, že nebude dobře s námi, proto že jsou lotři před rukama. Náš pak mouřenín na jejich volání ohlásil se jim, domnívaje se, že dotčený Arab na dromedáři nás hledal, sic jináč byl by se jim neozval, a oni by byli nás třebas chybili. Ale když viděl, že jest jich několik a že jsou zbraněmi zásobeni, šel jim vstříc a prosil jich, aby nám nic neubližovali. A v té chvíli i my jsme je při měsíčném světle spatřili, a než jsme málo slov mezi sebou, co bychom měli předsevzíti, promluvili, v tom oni nás také shlédli, a i hned osm silných pacholkův s oštipci arabskými, s luky a místo šavle s dlouhými připásanými noži tureckými (jakoby u nás mohly býti tulichy) proti nám se vyskytlo, mezi nimiž byl také jeden *capo* jejich s dlouhou ručnicí, k nám ní naměřujíc, a ti všickni společně zbraněmi svýma, na nás obrácenýma, proti nám úprkem běželi a doběhše nás obskočili. Tu my nemohouce uteci a zbraně při sobě žádné neměvše, jako ovčičky k zabití povolně jsme se dávali, a stoje já zpředu, pan Černín za mnou, byl jsem od čtyř obklíčen, kteřížto nože své dobyté, jakoby mi krk zařezati chtěli, k křtánu mému přičiněli a za obě ramena mne tuze drželi. Když pak uznali, že nic v rukou od zbraní nemáme, aniž se brániti strojíme, tu se dali do makání a přehledávání našich šatův na nás, od spodku až do vrchu hlavy všecko přetřásali, peněz hledajíce. Tak já nevida zbytí, pomyslil jsem sobě, že dám-li něco dobrovolně, tím je spokojím; i vzal jsem z kapsy měšec malý na řeménku přivázaný, v němž jsem jeden *cechin* na zlatě a drobné mince na mejdyních, co by za tolar stálo, měl, ty jsem jim dal ochotně: ale to jim rovně tak vzácno bylo, jako jedno bobové zrno lvu lítému a hladovitému v hrdlo vrci. A takž to nimi nic nepohnulo, nýbrž sobě teprv zachutnali, myslíce, že jsou na pravé přišli [1]). Protož jako vzteklí dali se do svláčení mých šatů, chytivše mne jeden za jeden ru-

[1]) trefili.

Digitized by Google

káv, druhý za druhý, tak nelitostivě mnou trhali, nejináče než jakoby mne křížem roztáhnouti chtěli. Po strhnutí se mne sukně, když viděli, že jsem sprostné plátěné šátky na sobě měl, tou měrou se mne to stáhli a k tomu mne, abych se na zem posadil, přinutili, a tu jeden za jeden střevíc, druhý za druhý, nerozvázavše řemínků, po písku a kamení mnou tahajíce vláčeli, až jsem všeho s sebe do košile pozbyl. Na tom nepřestali, ale zdvihše vzhůru košili, ji mně přes hlavu přetáhli; že pak byla pevně okolo krku zavázaná a rukama jsem dobře držel v rukávích, nemohli mi ji stáhnouti; ale mezi tím krk můj trpěti musil, nebo mne zaň tak hrubě táhli, až praštěl, a obnaženým tělem mým semotam trhali, tak že jsem jináč nesoudil, než že tu již o hrdlo a život přijdu. V tom maje na sebe pamět, aby, kdyby se mne košili strhli, na ramenu levém v plátěném pasu 22 *cechinův* zašitých nenašli, právě v té táhanici stáhl jsem pravou rukou ten pás po ruce dolů až do pěsti, a v té jsem ty peníze zavřené držel; a v tom oni na mně košili roztrhše, na stranu ode mne odešli, a šaty mé na hromadu snášejíce, je přehledávali. Já pak ten pás s dukáty vrhl jsem stranou do písku a nohou zahrabal, a místo kamenem znamenav, odtud odšel, a stál nemaje nitky na svém těle, až mouřenín náš, spatřiv mne v takovém spůsobu, uvrhl na mne jakousi žíněnou bílou plachtu a tou mne odíl. I ohlédaje se po mých tovaryších, uzřel jsem pana Černína a tulmače v galiotech a v košilích, a že jich jako mne nesvláčeli; i šel jsem k nim a s nimi se na ty lotry díval, jak naše věci na hromadu skládali a zásoby [1]) od biskotů, ryb suchých brali a sobě osobovali. A byli zrádci tak hladovití, že se nejprvé do žrádla dali, aniž vyčkati mohli, až by prvé svou žádost lakomou v přehledávání šatův provedli, ješto sic jinák tak jsou na peníze lakotní, žeby se stěžkem zdržeti mohli, jakž se v přísloví mluví: *El scorticaria un pedochio, per haver la pelle,* totiž aby „vši i z kůže svléci a její kůže užiti“ neměli žádostivi býti. Potom když se již nažrali, teprv se do štárání dali a všudy peněz hledali, ale nenašli, nežli co by se jim k ošívání za krk hodilo, a hodných pro ně něco živých dukátův, kteříž v těch zemích o mnoho vážnější jsou nežli u nás, a slovou Faraonové vši, a jsou tak veliké, co u nás malé semenečné zrno; kteréžto když se hovadům do kůže vežerou, musejí je dřívkem aneb koštíšťkem k tomu připraveným oddrapovati.

---

[1]) profanty.

Digitized by Google

Mezi tím ptal se mne pan Černín, také-li jsem o peníze zašité v dotčeném pasu přišel? Odpověděl jsem mu, že o všecky. On lekv se šel k tulmačovi, a že mi všecky peníze pobrali, jemu oznámil. Ten pověděl mouřenínu, a mouřenín se zarmoutil a šel k těm lotrům, velmi žalostivě a snažně jich prosil, aby mi mé peníze, nechtějí-li zúplna, aspoň ňáký díl vrátili, že se nebudu moci domů, nemaje nač, dopraviti. Oni uslyševše tu řeč, vstýčili se vespolek a běželi mezi nás, dotazujíce se, kdo z nás takové peníze měl? a když na mne ukázáno bylo, obstoupili mne a tázali se, kde jsem je měl? Já nevěda co se to dálo, jináč jsem nesoudil, nežli že o mých penězích zvěděli, až jsem srozuměl, že z toho mého na bílo [1]) mluvení ten omyl povstal; protož ukazoval jsem na nohu, žeby tu měly býti odvázány a vzaty. Pročež oni pořád ke mně přistupovali a každý mne za nohu bral, ohledávajíce ji, jakoby na ní poznati mohli, kde se děly; potom hledali, kudy znamenali, že mnou zem umítali, až jsem se starati počal, aby tou příčinou zakopaných peněz mých opravdově nenašli. Ale chvála bohu, nic najíti nemohli. Z té příčiny nemohli se spokojiti, nýbrž jak říkáme v přísloví: *El fa come la gatta, che mangia e si rognisce*, jako „kočka, když žere, vrčí, aby jí toho zase nevzali“, tak tito na sebe vrčeli a mezi sebou se na ně vyptávali. Až jejich *capo* shlučil je do kola, a jednoho po druhém se dotazoval a s hurtem se jich vyptával, zdali by ty peníze kdo z nich měl? Ale žádný se znáti nemohl, a každý odpíral, tak že ten *capo* jednak od nich ke mně, vždy se dotazujíc, v čem a jak byly opatřeny, jednak ode mne k nim běhaje, dosti činiti měl; já zatím pilně hledaje, jakobych se spravedlivě o ně staral, co nejdál od toho místa, kde byly, obcházel jsem. Naposledy přišel *capo* a nám na konec oznámil, abychom pravdu pověděli, měli-li jsme takové peníze mezi sebou a kam se poděly; má-li je někdo mezi námi, abychom je časně vydali, že jinak, nestane-li se toho, abychom věděli, že vydada on přísahu svým Arabům, a oni se nepřizhají, že musíme sami vinni býti a jisté smrti očekávati. I rozuměje já, že žertu nebude, dal jsem oznámiti, aby mi za zlé neměl, že se můj tovaryš, od něhož ta řeč pošla, přeslechl, že jsem já nemínil jiných peněz, nežli kteréž mi s měšcem vzali, ani jsem jaké jiné měl; a čeho jsem neměl, k tomu se přiznati a ovšem pak dáti nemohu. Tak ten *capo* zavolal na své tovaryše a jim oznámil, že s nimi spokojen

[1]) foch.

Digitized by Google

jest, aby se v domnění neměli, a co jsem já dal oznámiti, to jim vypravoval. Náš pak mouřenín dal se jich do prošení, aby nám šaty naše navrátili a něco potrav [1]) udělili, oznamujíc jim, že jsme chudí křesťané z panství císaře tureckého, a k tomu že mnoho platů a daní dávati musíme. I navrátili nám každému sukni dlouhou a plátenku jednonásobní, a mně galioty; jiné věci všecky, od košilí, šátků a drobných rozličných věcí, také přikryvadla [2]), kterýmiž jsme se odívali, sobě nechali. Anobrž že nám sukně dlouhé dali, dosti se jich rukou a čel nebohý tlumočník náš nalízal a nalíbal, a to oni za největší pokoru a přátelství mají. Chleba pak a biskotův, co nám toliko za den nebo dva k trávení vystačiti mohlo, jsou zanechali, tak že kdybychom byli trošku mouky v pytlíku od mouřenína ukryté neměli, hladem bychom byli zemříti musili. Dobře *Menander* pověděl: *Haud molliuntur viscera improbi viri*, totiž, že „srdce nešlechetníka nelítostivé jest", a ten kdo nečije bolesti, nemá lítosti; jakož i Vlaši říkají: *Achi non duole, ben scortega*, „kohoť nikdy nic nebolí, tenť jiné rád s koží holí". A majíce již naše věci svázané a strojíce se od nás odjíti, přikazovali nám, abychom se k hoře Sinai do kláštera nevraceli, ani v *Cairu* na ně žalovali, ani co o tom, že jsme obloupeni byli, říkali: jinak bylo-liby, tehdy že kde nás dopadnou, nad námi se mstíti budou. Což jsme jim slíbiti musili, a poznali jsme, že jsou zrádci byli od hory Sinai, a ten, jak před tím dnem s námi jel, že náhončí jejich byl, aby na nás, kudy pojedem, pozor měl a do léči nás uvedl, ač jsme jeho tu s nimi neviděli. Ale věřili jsme pánu bohu, že bůhdá v ruce jejich podruhé nepřijdeme, ani se jich báti budeme; protož přišlo mi na mysl francouzské povědění:

Pour ung bon jour, on pour tic et pour tac,
Vous ne in' aurez plus dedans vostre sac.
Měrou víc nás jistě žádnou
Do klepet svých nedostanou.

Po tom tehdy našem neštěstí, kteréž na dobré tři hodiny trvalo, a po odjití od nás těch zrádcův počalo svítati, a my děkujíce pánu bohu, že jsme při životu jedenkaždý zachováni, strojili jsme se tím dřív odtud hnouti, však vždy se ještě obávajíce, aby snad sobě něco nezamyslili a vrátíce se na nás dokonce třebas nezabili [3]); protož jsme se tím ochotněji na cestu hotovili, na tom rádi s milostí, podlé přísloví: *Assai avanza, chi fortuna*

[1]) profantův. [2]) deky. [3]) nezamordovali.

Digitized by Google

passa, přestávajíce, že jsme s celou koží jich znikli. A já našed mé zahrabané peníze, dal jsem je našemu mouřenínu k schování, obávaje se, aby mi snad, kdybychom se podruhé do takového nebezpečenství dostali, vzaty nebyly.

I jeli jsme odtud k straně západní, však cestou, kteréž sám mouřenín náš povědom nebyl, ale samým položením po slunci se spravovati uměl. Tou cestou brali jsme se po horách skalnatých ten celý den bez zastávky [1]) až do soumraku, a v tom vidělo se nám poodpočinouti; tedy pojedše toho milého kus biskotu a trochu [2]) vody napivše se, a tím páleným (na něž Arabové nepřišli [3]) a nám ho nevzali) žaludky naše jsme posilňovali, po maličkém nápitku [4]) a zvláště k posledku ho požívajíce; a však špatně jsme spali, pro strach předešlé noci, jehož jsme tak brzo z myslí svých vyprázdniti nemohli, ano i to velice nás nepokojilo, abychom opět jiným lotrům v moc neupadli.

Potom dne 21. téhož měsíce vyjeli jsme hodinu přede dnem, a jedouce vždy mezi horami a po kamení, za tři téměř hodiny na den přijeli jsme k jakési studnici, v níž voda byla čtyř sáhů hluboko od svrchu dolů. Mouřenín náš navážil jí po provázku do jedné kůže, ta však velmi nechutná a slaná byla. Odtud jeli jsme až do západu slunce, vše naskrz po zlé cestě, až jsme se zastavili pro nocleh v jednom údolí na píscích.

Náš pak mouřenín, vida že jsme chleba neměli, pečoval o to, aby nás něčím jiným opatřil. I chodil po skalách a stráních, a kde jaké koření a travičku sprahlou od horka nalezl, tu vytrhl, a k nám na hromadu snášel. Čemuž my vyrozuměti nemohouce, ani se domysliti, co by on takového tím obmýšlel, jemu jsme se dívali, až jsme viděli, že nalil drobet vody do kůže, z kteréž velbloudy napájíval, a vzav z oznámené mouky, kterouž jsme schránili před Araby, a ta byla černá a nedobrá, jakoby polovici popela v ní bylo, té mouky nasypal trochu do té vody a to spolu míchal a klektal rukou, jakoby kvas zadělával; potom rozkřesal oheň a zapálil tu hromádku shledané trávy, kteráž jakž se jest zjala, hned pojednou shořela, dříve nežli sláma, o níž však toto přísloví jest: *Chi de paglia fogo fa, piglia fumo e altro non ha*, „kdo z slámy oheň dělá, dým jen po ní, nic víc, mívá;“ a tou měrou sotva jí co zůstalo, anobrž on i to hned pískem zahrabal, aby teplo zachoval. Což když učinil, z toho těsta dělil na

[1]) stavuňku. [2]) truňk. [3]) netrefili. [4]) trunečku.

Digitized by Google

kusy, a z každého kusu udělal koláčky dvou prstů ztloušti; a po té rozkutil zase ten písek teplý a na něj ty koláčky položil, a všecky znovu pískem přikryl, tak že jich nic nebylo viděti, kterýchž tak za chvíli, ažby se upekly, zanechal. Po malé pak chvíli, nemoha vyčkati času svého toho posvícení, vyňal jeden koláček z písku, a drže jej na jedné ruce, druhou naň poťukával; a když mu se viděl dosti upečený býti, protož všecky ven z písku vydobyl, a že nám koláčů napekl, se pochloubal, vždy svým jazykem: *Sid schobisch,* totiž: „dobrý chléb!“ říkaje, a abychom jedli, nám je rozdával. Ale my jak jsme ho kus utrhli, poznali jsme, že bylo syrové těsto, toliko že vůkol zevnitř jen pozatvrdlo, i neměli jsme k němu žádné chuti. On pak vida, že jsme ústy nad ním mlaskali, jináč se nedomníval, než že snad není slaný, anebo žeby k tomu ještě jiná lahůdka náležela. Protož odešel od nás a hledal po skalách semotam, až našel jakés hlíny kus; tu přinesv vložil do kůže a mezi ostatek rozmazaného těsta, po té z kůže přiliv vody do toho, rukou míchal a jíchu udělal, v kteréž i hned chléb svůj neb koláč omáčel a nám ji vychvaloval, až i prsty po ní lízal. My tehdy toho jsme nemeškali okusiti [1]), a s ním omáčejíce poznali jsme lepší a chutnější to těsto býti, a to z té příčiny, že bylo slané od té hlíny. Odkudž jsme soudili, že všudy po těch pustinách musí slaná země býti, a na větším díle slané vody jsme nacházeli, s velikou naší nelibostí. A tu jsme se divnému spůsobu těch nebohých lidí Arabův v stravování jich podiviti musili a jistě na to myslí přijíti: *Pobreza fuerza a los hombres esperimentar muchas cosas,* to jest: „Kdež nouze mívá své sídlo, tuť nemůž být dobré bydlo.“

Po té slavné večeři mínili jsme pospati; však měli-li jsme strach a nebezpečný sen předešlé noci, aby na nás ti zrádci aneb jim podobní nepřipadli, podobně měli jsme té noci a po ní ještě horší, a to tím, že jsme neměli do čeho se obaliti, jako jsme to prvé, dokud jsou nám modrací nepobrali, činili, tak že jsme se obávali, aby nám ještěrky, hadi a jiné jedovaté potvory, jejichž děr a skrýší všudy vůkol nás mnoho bylo, neuškodily; tam jsme vždy s lidmi měli činiti, tuto pak s nerozumnými hovady a živočichy, při nichž žádné lítosti a citelnosti není, musili jsme se potýkati.

Dvacátého druhého dne téhož měsíce vyjeli jsme čtyry hodiny přede dnem a jeli jsme pustým skalím až do poledne, v kte-

[1]) koštovati.

Digitized by Google

réžto chvíli sjíždějíce s jedné hory viděli jsme opodál moře Červené, z něhož se náš mouřenín velmi zradoval; neb teprva se upamatoval, a že jsme dobře jeli, poznal; a však vždy jsme jeli bez odpočívání až do noci, a měli jsme nocleh v píscích obyčejný.

Té noci měli jsme opět jinou překážku snu a odpočinutí našemu. Nebo majíce tu z tykví zachovalou láhev [1]) páleného, toho jsme ráno, než jsme vyjížděli, pro opatření se před denním horkem (neb chladícího přirození bylo), i večer, když jsme spáti měli, pro choutku a občerstvení po těch smradlavých a slaných vodách jen okušením [2]) požívali; a však po několikráte poznali jsme, že ho nám přes noc ubylo a láhev [3]) o mnoho lehčejší byla, nežli když jsme ji sobě v noci do hlav postavili, a ve dne jsme viděli, že na velbloudu visela a že k ní krom nás jiný žádný nemohl. Protož když se žádný z nás k té ztrátě znáti nechtěl, měli jsme v domnění mouřenína a tak tu noc na číhání se oddali, zdali bychom koho při skutku postihnouti mohli. Ale nemnoho chybilo; nebo když jsme tiše leželi, jako bychom spali, v tom shlédli jsme našeho mouřenína po břiše lézti až k samé láhvi [4]), kteráž nedaleko našich hlav stála, kteréžto on se chytiv spěšně a dobře do ní vlehl, tak že jsem již zkřiknouti aneb ho odstrčiti chtěl, vida an již téměř vyvažuje; a však jsem se toliko jako ve snách obracel, čímž jsem jej od vyvážení ostatku poodstrašil, tak že tím časněji od láhve [5]) té své bezuzdné huby odtrhl a zase zticha po břiše od nás odlezl. Což my spatřivše, ihned tu milou láhev [6]) mezi sebe pod šaty jsme postavili, tak že on ji víc nemohl viděti. Ale však skůro pozdě jsme to učinili, poněvadž již téměř mls byl vytažen, a my nebozí chtějíce na tom páleném do *Cairu* dosti míti, sotva jsme ho za dva dni měli, a právě jsme s ním z lotrů mezi lotry upadli, jakž v přísloví se mluví: *Da corsaro a corsaro, non se guadagn' altro che barille vode*, „kdo z lotrů na lotry přichází, tomu jmění tím víc uchází.“ Nebo jedni nám tlumoky [7]) se vším vzali, tento pak ostatku vytráviti pomáhal.

Dvacátého třetího dne téhož měsíce, vyjevše na tři hodiny přede dnem, jeli jsme bez přestání až do poledne, a tehdáž jsme se u Červeného moře zastavili, a tu s hor a skalí zase do rovin písčitých jsme se ubírali, abychom sobě něco chleba po arabsku

[1]) flašku. [2]) koštováním. [3]) flaška. [4]) flašce. [5]) flašky. [6]) flašku. [7]) filce.

Digitized by Google

napekli. I shledávali jsme trávu, až jsme jí tak s nevelké přehršlí shledali, a našeho mouřenína ostatek podlé výš psaného spůsobu spravovati nechali. Život náš tehdejší zajisté byl bídný a horší nežli jakých vojákův [1]), o nichž přísloví jest: *Vita di soldato, pan duro et vin guastato,* „nezdárný tvrdý chléb jísti, pokažené víno píti, vojácký jest život vésti.“ My bychom byli rádi na tvrdém dobře vypečeném a třebas jakkoli plesnivém chlebě a zvětralém víně přestali, kdybychom jen byli toho obého s potřebu měli: ale tuto jsme syrové a jako země černé, všecko pískem a prachem osypané a osolené těsto, též vodu smradlavou a slanou za vděk přijali, a všeho toho zažiti musili, jakž přísloví jest:

Esuriens stomachus fertur cocus optimus esse,
Nam facit insipidos persapuisse cibos.

Totiž: „Žaludek nejlép kuchaří,
Když se hladem povymoří;
Neb mu potom i nechutná
Krmě bývá dost pochotná.“

Z toho místa asi po hodině dále jsme jeli, a pravil nám mouřenín, že jest slýchal, když jest jiné křesťany tudy k hoře Sinai vodil, že jiní vůdcové tòho povědomí to za jistou věc pravili, že na tom místě synové izraelští moře Červené přešli a tu nejprvé mezi zdmi rozstoupilých vod z moře vyšli, a za nimi chvátaje s lidem svým král Farao že se tu v těch místech se všemi svými stopil, jakž o tom v druhých knihách Mojžíšových v 14. kapitole čteme.

K večeru pak pospíchali jsme k studnicem Mojžíšovým, o nichž nahoře dotknuto, abychom při nich neclehovali; ale právě v samý soumrak viděli jsme zdaleka při nich oheň páliti. Z té příčiny nesměli jsme k nim dojeti, soudíce, že nějaké ležení arabské při nich býti musilo, abychom opět mezi lotry neupadli, ale od těch opodál k jedné z těch dvanácti studnic a louží přijevše (neb pospolu blízko sebe nejsou, než některé na hony jedny od druhých), z ní jsme vody smradlavé do koží nabrali, a předse dále cestou naší jeli, blíže k *Sues* městu, až do tří hodin na noc, a tu v písku ostatní čas noční odpočívali.

Dvacátého čtvrtého dne téhož měsíce dvě hodiny přede dnem jsme vyjeli, a okolo času snídaní k městu *Sues* přijížděli. I jelo proti nám Turkův na koních do sedmi neb osmi osob z též pevnosti, z níž předešlé ti vojáci vystoupili, kteříž nám víno téměř všecko

[1]) soldátův.

Digitized by Google

vyžrali; a jakž nás uzřeli, zabodli své koně proti nám, naměřujíce přímo na nás ručnice dlouhé. Což když náš tlumočník viděl, chtěje spěšně s velblouda slézti, i spadl s něho, a na nás křičel, abychom rychle dole byli; my z leknutí dovedli jsme tolik co on, po hlavě dolů padajíce, a však vstavše postavili jsme se, k nám jich očekávajíce. Oni vidouce naši pokoru, a že jsme jim tu uctivost prokázali, nic nám neublížili, nežli objevše nás vůkol ptali se na víno, abychom jim je dali; po té vidouce, že jsme nic neměli, dovolili nám, abychom zase na velbloudy vsedli, a jeli podlé nás, dotazujíce se o našich příhodách na cestě, a náš tlumočník jim o všem, co jsme od těch Arabův pocítiti musili, oznámil; v čemž nás litovali a na ty lotry láli, a po té od nás napřed jeli.

My potom přijevše k městu okolo tří honův vzdáli, zastavili jsme se a poslali mouřenína s tlumočníkem, aby nám nějakých potrav nakoupili, a k tomu jsem jim jeden můj dukát, za nějž by kupovali, vypárati dovolil, jinak sic kdybychom byli tu sobě nic od jídla nekoupili, byli bychom pro hlad nevěděli co činiti. Pan Černín pak a já měli jsme zatím velbloudů hlídati; ale jakž od nás naši odešli, smluvili jsme se, abychom se v moři Červeném skoupali. A takž šel pan Černín nejprvé a sám se do vůle v něm zmyl, a jakž se zase vrátil, šel jsem já také, a poznal jsem, že velmi mělké kraje a daleko mělo, nebo dost opodál jíti jsem musil, nežli jsem do pasu vody došel, a dáleji nemohl, chtěje se brzo k tovaryši mému navrátiti.

Sotva jsem se z lázně vrátil, v tom přišli naši nákupčí [1]) a přinesli nám po skrovnu chleba a sýra, též chuti a dobroty mýdlové, jakož byl v klášteře svaté panny Kateřiny.

To město *Sues* leží při moři Červeném, sotva nevelikým městečkem u nás by slouti mohlo, neb v něm jest na mále domův a to z hlíny odpolu písčité a z palmového dříví vystavených, a na větším díle rybáři v něm bydlejí. Před lety sloulo *Arsinoe* od jmena dcery krále Filadelfa *Laga*, na jejížto památku král dal to město vystavěti, proto aby tu při něm moře Červeného přístav [2]) byl, z něhož by se mohlo až do Egypta na lodech ježditi, a tak dále až do Prostředzemního moře, o čemž doleji oznámím. *Batt. Ramusio, nell' disc. sopra li viag. delle spetierie.*

Bylo někdy to město veliké a lidné, pro kupecké obchody, do něhož někdy vodu z řeky Nilu v čas rozvodňování jeho po

[1]) einkaufer ové. [2]) port.

Digitized by Google

strouze vodívali, a tou všecky čisterny pod domy naplňovali, ale toho nynějších časův ničehož se nenachází. Nebo ani obilí, ani vaření, ani ovoce nemají, všecko se jim z *Cairu* po velbloudích dodávati musí; vodu pak z nahoře dotčených studnic Mojžíšových okolo šesti mil vlaských od města vzdáli berou a pijí, a jiné nemají, tak žeby tam žádný nebydlel, kdyby nebylo pro přístav [1]), k němuž z Indie všelijaká kupectví po moři Červeném vozí, a pro bezpečnost jeho dotčená pevnůstka vystavená jest. V té císař turecký s velikým nákladem jeničary a jiné vojáky [2]) chová, a vedlé toho galejí nemálo z Konstantinopole tam dodává, a všecky jiné municí od děl a potřeb posílá a to s velikou nesnází; nebo z *Cairu* musejí se rozbité na velbloudích až do *Sues* nositi a tu se znova sbíjeti. Což vše děje se pro ostrach Portugalcův [3]), aby tudy do Egypta vpádu neučinili. *Viaggio di un Comito Veneziano*, jakž o tom níže podotknuto bude.

A když jsme z města potrav [4]) dostali, dali jsme se zas na cestu, a pojížděje jedli jsme s dobrou chutí, a napravovali sobě prvnější nouzi aspoň trochu vypečenějším chlebem, a místo té z hlíny omáčky, sýrem aneb raději mýdlem.

Když již večer přišel, dohonili jsme *caravanu* okolo 50 velbloudův, a byli v ní Turci, Arabi a mouřenínové vesměs, kteříž do *Sues* z *Cairu* potřeby a potravy [5]) donášeli a domů se prázdní vraceli. Ta se nedaleko od nás zastavila, a my tolikéž.

Maje pak já zhněteného velblouda, dal jsem skrze mouřenína našeho s jedním z *caravany* starým padouchem mouřenínem jednati, aby mi dovolil na svém některém velbloudu jeti, toliko přes noc, a smluviv z pěti mejdynův, když se asi po hodině *caravana* hnula, vsedl jsem i já na toho nájemného, kterýž ve všem hejně [6]) největší byl a nikdy jsem tak vysokého neviděl, a jel jsem přidržeje se toho starého lotra, vedlé obyčeje těch zemí, kdež každého pána velbloudové, kolikož jich koli má, jeden k druhému přivázáni jsou a pořád jeden za druhým kráčí.

Že pak *caravana* čerstvější hevada měla a našeho mouřenína velbloudové dlouhou cestou ustalí byli, předjela je, a daleko jsme pana Černína a mého tovaryšstva nechali, tak že jsem samotný mezi tou chasou jeti musil přes celou noc až do bílého dne. Tu celou noc byl jsem v strachu, boje se, jedno abychom

---

[1]) port. [2]) soldáty. [3]) Portugalesův. [4]) profantů. [5]) profanty. [6]) houfu.

Digitized by Google

daleko našich, mé peníze i potravy [1]) s sebou majících, nepředjeli, s nimiž kdybych se neměl až teprv v *Cairu* shledati, byl bych snad musil hladem mezi těmi lotry Mahumetány umříti; druhé, chtěje té starosti [2]) pozbyti, a vida že všickni dřímají, dal jsem se také do spaní: a v tom ten starý pes udeřil mne kyjem pozadu na hřbet, až jsem se sotva schytil, abych dolů neupadl, k němuž o to, proč by mne bil, domlouvati jsem se nesměl, nebo tu nebyl kdo by s ním tulmačil, a bublání jsem také zanechal, proto aby mi podruhé nepřidal, věda přísloví: *E mal star ala discretion delle bastonate de villani*, totiž: „Chámové když se rozlítí, nešetří nic míry v bití.“ Však poněkud jsem se domýšlel, že mi to učinil proto, že jsem ve spaní jednu nohu na jednu stranu víc než na druhou převěsil a nerovně seděl, tožť se on bál, abych mu hovado nezhnětl. Pročež teprva jsem toho litoval, že jsem se kdy mého tovaryšstva strhl, nerozsuzujíc jak bych budoucí jízdy s tou *caravanou* zažiti mohl, a zvláště kdybych byl nesměl pospati, jak jsem měl živ zůstati. Ta noc byla mi v pravdě dlouhá, k tomu převelmi tesklivá. Když se již pak rozednívati počínalo, zastavila se *caravana* pro hovad pokrmení, a v tom asi v dobré hodině dohonili nás naši a při mně se zastavili; tu já nemeškav k nim jsem se zas připojil a s radostí za jednu hodinu pospal. Mezi tím *caravana* svou cestou před námi jela a můj lotr starý s nimi, jemuž jsem přál [3]): *A casa del diavolo et tre miglia piu in la,* totiž: „aby jel za čertovu hospodu, by se měl tři míle dále za ni dostati.“

Potom vyjeli jsme odtud, a jeli mezi velikým smradem od mrch velbloudových, jichž všudy mnoho vedle cesty leželo, tak že jsme tu také i od zlého povětří pokušení měli, zvláště nočního času, když nic prvé toho zdaleka neshlédše, nevěděli jsme se jak před tím stříci, tak jakoby to ve dne spíš býti mohlo, když by člověk shlédna to mohl by ale nos zahraditi. A přes to obyčejně prudčeji v noci smrad se rozmáhal nežli ve dne.

Po té cestě do *Sues* viděli jsme mnoho tisíc orlův, místem, jak kde pastvu měli, na sta pospolu, vedlé řečí Páně u svatého Matouše v 24. kapitole: *Ubicunque fuerit corpus, ibi congregabuntur et aqvilæ,* to jest: „Kdežkoli bude tělo, tu se sletí i orlice.“

O polednách zastavil nás mouřenín, aby pokrmil velbloudů,

---

[1]) profanty. [2]) toho fresuňku. [3]) vinšoval.

Digitized by Google

tedy i my také po kusu chleba jsme pojedli. A když jsme zase cestou jéli, nedaleko odjevše viděli jsme v pískách pštrosa se procházejícího a krotkého, neb se nám tak stavěl, jakoby nás dočkati chtěl. Pročež pobídli jsme se s panem Černínem, abychom jej honili, mníce, že bychom jej uhoniti mohli. A protož slezše dolů s velbloudův, já jsem vzal mouřenínů oštipec, abych jej ním prohnal, a běželi jsme honem k němu. Tehdy on hleděl na nás svobodně sobě stoje, až jsme ho blízko byli; v tom počal znenáhla kráčeti před námi, a neběžel, než tak nás předkračoval, že jsme my naším běháním daleko za ním zůstali a poznali, že jest daremní naše předsevzetí, ješto kdyby byl měl běžeti, byl by tak prudce běžel, co by letěl. Tak my ustalí a horkem unavení zase zpátkem k velbloudům došedše, svou cestou jsme se brali.

Jest pak pštros pokolení ptačí a divoké zvíře, velké co by člověk prostřední rukou nad hlavu vysáhnouti mohl; nohy má holé a tlusté co holemé pachole v patnácti letech, na krku také peří nemá a pod břichem skoro nic, rovně jako husy podšklubané; tělo má tlusté, peří na křídlách a na ocase pěkné kadeřavé, bílé a černé, pro něž nemůže létati, toliko sobě nimi v běhu třepe [1]) a vítr nahání, tak že tuze co nejrychlejší kůň běží; na nohách má kopyta rozdvojená co jelen, jimiž, jakž někteří píší, když utíká, vyráží pozadu v běhu kamínky a prach, a tím často před myslivci se obhajuje; vedlé čehož někteří, *Diodo. Sic. lib. 2. cap. 10.* a jiní tomu chtějí, žeby ani mezi ptáky ani zvířata čtvernohá neměl přičítán býti, odkudž přísloví jest: *Le vostre parole hanno del struzzo, che non e ne bestia, ne ucello,* totiž, když někdo dvojího jazyku jest, říká se o něm, že „jest řečí tak jistých, co pštros ptákem neb čtvernohým zvířetem.“ Samice sází do desíti i víc vajec pospolu, velkých co koule patnácti i šestnácti liber ztíži železa, těch na hromadě v písku nechává; však tak hloupé a nepamětlivé zvíře jest, že i hned, když někam na pastvu jde, zapomene kde je položil, a hledá, až najde třebas jiného vejce, ty vysedí, a často ani svých ani cizích nenachází. Z těch vajec mladí od slunečného horka se vylíhnou a hned pojednou běhají, pokrmu sobě hledajíce. Tak hloupé také jest, že když hlavu buď do křoví neb trávy a jinam vstrčí, myslí, že ostatek těla dobře ukrytý zůstává, *Joh. Bapt. Porta, phisiogn. lib. 2. c. 1.*, a tou příčinou mnoho jich chytají. *Albertus Magnus* píše,

[1]) fochruje.

Digitized by Google

že železo zažívá, ovšem pak jiné tvrdé věci, jako kosti atd. Peří jeho známé jest v našich krajinách, a přede dvěma lety ráčil jest J. M. C. dvé [1]) živých v zahradě při hradě Pražském míti. Ale znáti bylo, že byli z mládí v domích vychováni, proto že nebyli tak velicí a pěkných peří, jako kteříž se na poušti v svobodě vychovávají, jakýž byl ten, kteréhož jsme honili.

V těch krajinách a jinde, kde se zdržují, jedí z nich maso; však slyšel jsem, že není chutné a dobré, nežli mozek jejich má býti vzácnou krmí, jakož svědčí *Lampridius in vita Heliogabali*, že za času starých Římských císařův císař *Heliogabalus* dal mezi jinými neobyčejnými a nákladnými krměmi i tu, že 600 hlav pštrosových k jídlu připravených na stůl a k hodům [2]) představiti dal, aby samé mozky z nich hosté jeho jedli.

Častokrát bývají velikého strachu příčinou kupcům a putujícím po poušti, zvláště když v hejnu [3]) chodí; nebo zdaleka se zdají býti jako nějaká jízda na koních, tak že se před nimi ohradí [4]), jako by hned od nich přikváčeni býti měli. Píše o nich *Gio. Lione 8. par. del' Africa,* a *Plinius lib. 10. cap. 1.* Latině slove *struthiocamelus.*

Mezi tím co jsme toho pštrosa honili, připojili se k nám tři Arabové, kteříž na velbloudu v truhle mrtvého Egyptčana do *Cairu* provázeli. O něm nám vypravovali, že byl bohatým kupcem v *Cairu*, a na pouti v *Mecchi* že umřel, pro něhož je všecky tři žena toho mrtvého poslala, aby jí ho k pohřbu přinesli. To tělo bylo viděti povrchu v truhle, neb nebyla zabedněná, a přes celý den slunce na ně svítilo, však nic nesmrdělo, nýbrž libou vůni vydávalo, proto že bylo balsamované.

Jeli jsme tehdy v tom tovaryšstvu přes ten celý den až do noci, ano předse do dobrých čtyř hodin na noc, až jsme s pomocí pána boha do ležení arabského a k příbytku mouřenína našeho přijeli a tomu rádi byli, že s námi domů pospíšil. A protož byvše unaveni a neměvše v jeho chaloupce co jiného pojesti, nežli co jsme s sebou chleba a sýra přinesli, dali jsme se tím dříve na odpočinutí, a teprva na vší cestě k hoře Sinai první bezpečné spání.

---

[1]) pár. [2]) pankétu. [3]) houfu. [4]) zašancují.

Digitized by Google

Kapitola 14.

O zemi Arabské a národu v ní [1]) přebývajícím.

Arabia, jináč Arab v hebrejském jazyku, jest krajina veliká, a všecky země v sobě obsahuje, kteréž jsou mezi Oceanem, totiž Velikým mořem, mezi Červeným mořem, mezi Perským mořem a mezi Židovskou a Egyptskou zemí. Obyčejně dělí se na tré, a tak trojí jest: Jedna Arabia pustá, kteráž od půlnoci mezuje s zemí Mezopotamií, na východ s Babylonskou, na poledne s Arabií šťastnou a na západ s Arabií skalnatou. Druhá Arabia skalnatá, od města hlavního *Petra*, totiž skála, jináč *Nabatæa* od *Nabajoth* syna Izmaele nazvaná. *Esai. 60. Ezech. 27.* Ta se začíná od půlnoci z té strany země Židovské, od poledne při moři Červeném, od východu při straně Arabie šťastné, od západu při zemi Egyptské. Třetí slove Arabia šťastná neb bohatá, v kteréž město a krajina *Saba* v písmích svatých leželo. Ta leží k půlnoci při dotčených dvou Arabiích, k polední při moři Velikém, k východu při moři Perském a k západu při moři Červeném. *Cestius, epitome orbis terr.*

Jsou pak dotčené dvě Arabie, totiž skalnatá a pustá, jedna od neúrodných skalí a hor, druhá od holých pískův tak vlastně nazvané.

Skalnatá obsahuje v sobě tato hlavní města, totiž *Mecchu* a *Medinu*, k nimž Mahometáni za příčinou náboženství svého každoročně putují, o čemž doleji připomenuto bude. Potom město *Thor* při moři Červeném ležící, ne tak pro svou velikost a množství lidu v něm, jako pro přístav [2]) a příležitost jeho vzácné i známé. Nebo jest jen jako u nás prostřední městečko, toliko že zámček chatrný něco větší a pevnější jest nežli u *Sues*, a to pro ochranu toho kraje při něm vystaven. Obyvatelé tam na větším díle jsou křesťané Maroniti, a mají tam svůj kostelík, v němž arabskou a armenskou řečí služby své konají. Byly v ní také za prvních let *Erupa, Sora, Choca* a *Salma.*

Pustá nemá žádného obzvláštního města, než toliko leckdes chalupy, jeskyně a stany Arabův v místech nejistých, jak se jim kde zlíbí. Před lety byly v ní města *Lysa, Lydia* a *Adra*, o nichž viz *Cosmogr. Petri Apiniani.* Jest pak tato téměř z těch tří nej-

---

[1]) něm. [2]) port.

Digitized by Google

větší, však nic jiného než holý písek, bez vody, bez stromoví a beze všech bylin zemských, až hrozno na ni hleděti, ovšem skrze ni putovati. *Hier. in epist. Paulæ.* Není tam žádné jisté cesty ani stezky, v pravdě jakž kdo téměř nohu z šlépěje vyvleče a málo poodjede, hned se pískem zavěje a zanese; ano také vítr přes jednu noc navěje písku na jednu hromadu tak mnoho, že bude co nějaká veliká hora, a zase hory přikryje pískem bílým, jako u nás sněhem, tak že jsem já jináč ponejprv nemyslil, než že jsou to sněhové hory, až mi tlumočník náš oznámil, že jsou od větru pískem přikryty; a na druhý neb třetí den viděl jsem též hory neb skalí bez toho písku, železné barvy, jakž pak tam ty skály všecky takové jsou. Od čehož slove ta poušť i jiné poušťě v skalnaté Arabii moře písčité, proto že jako v nějakém moři semotam vítr pískem zmítá. A jakož vlnobití na moři zatopuje lodí i lidí, tak toto co zastihne v své vichřici, to zasype a tak náhle a násilně přikryje, že pod ním udušeno býti musí. A když pak jest nejmenší větříček, tehdy tím pískem tak drobným, [1]) jakéhož my užíváme v sypacích hodinkách, a ještě drobnějším vzhůru jej vznášejíc chumelivá, odkudž potom rovně jako v čas mlhy u nás taková mrákota bývá, že tovaryš tovaryše přes něco málo krokův neuhlédá, a v takové mrákotě přihodí [2]) se někdy den, dva i víc putovati. Však toho prostředku [3]) lidé užívají v těch krajinách, když do Bagdetu a z té strany pusté Arabie táhnou, že mají na velbloudích po dvou truhlách, a v každé jeden čistě a volně seděti i v ní položiti se může; do těch truhel jsou okénka, aby skrze ně světlo do vnitřka šlo, a však zahražená. A takž tím spůsobem se opatrují před pískem, kterýž nejvíc očím škodí, a mnozí od něho o zrak přicházejí. Nicméně však přes to všecko musejí jako na moři kompasem [4]) a pravidlem [5]) se spravovati, a při jízdách svých neb karavanách lidí těch míst povědomých, jako na moři při loďstvech [6]) užívati; a jako na moři před bouří často kompas [7]) nic neprospívá, tak tuto když vichřice veliká jest, tedy je se vším i s kompasem [8]) zanese neb zasype. *Ludov. Roman. navigat. 1. cap. 14.* Mnoho lidí putujících tam hyne, a to od horka, žízně, písku a lotroviny.

Tu na té poušti zvláštní příhodu stalou vypisuje *Nicephorus 3. Eccl. hist. cap. 37*, kteréž tuto abych kratičce dotekl, za hodnou

---

[1]) subtylným. [2]) trefí. [3]) fortele. [4]) kompastem. [5]) cynozurou. [6]) armadách. [7]) kompast. [8]) kompastem.

Digitized by Google

věc býti jsem uznal. Totiž za panování Marka *Antonia* císaře jakýsi Žid přes tu poušť s křesťanskými kupci po svých potřebách putoval, a jsa od horka zemdlený upadl v nemoc, tak že o svém dalším živobytí pochybil. Tou tedy příčinou hnut jsa v svědomí, prosil svých tovaryšův, aby ho bez potěšení neodcházeli, alebrž nemůže-li jaké jiné pomoci býti, aspoň ho tu pokřtili, že rád chce křesťanem býti a umříti. Proti tomu oni když se omlouvali, že mezi nimi kněze není a k tomu žádné vody nemají, on však nepřestával jich tak vysoce žádati a prositi, až jsou se uvolili tu žádost jeho naplniti, a poradivše se, jak by to vykonati mohli, kázali mu se z šatů svléci, a po té naň po třikráte pískem sypali, ve jmeno Otce, i Syna i Ducha svatého, a jmeno křesťanské mu dali.

Toho tak divného a neslýchaného tou svátostí přisluhování následovalo skutečné jeho při zdraví polehčení a vší nemoci pozbytí, tak že jest i hned s nimi se bera, ochotněji a čerstvěji nad ně tu cestu vykonal; oni pak přijevše do Alexandrie také tu věc na biskupa tehdejšího, jmenem *Dionysia*, vznesli, žádajíce v tom jeho rady a potvrzení; kterýž uradiv se s staršími církve, dal jej podle ustanovení Krista pána pokřtiti, a ten nedostatek napravil.

V těch dvou Arabiích pán bůh při onom lidu izraelském mnohé a veliké divy činil, jakž toho knihy Mojžíšové plné jsou; obzvláštně pak jmenují se třidceti dvě místa, při kterýchž se synové izraelští zdržovali. Jmenují se také zvláštními jmeny nazvané pouště, jako *Pharan*, *Gen. 21. Num. 10. 13. 20. Deut. 1. 32. 28. 29. Elim*, *Exod. 15. Zin. Exod. 16. 17. Num. 13. 20. 26. 33. Deut. 32. Cades* a *Cadesbarne*, *Num. 13. 20. 16. Sur*, *Gen. 16. 19.* a jiné, kteréž všecky obšírně v skalnaté a pusté Arabii se obsahují, na nichž synové izraelští třiceti osm let bydleli, a v tom čase nic nesilí ani žali, ale měli manu a vodu od boha sobě dávanou v hojnosti, ani šaty jim nezetlely, ani obuví noh se nepotrhalo, a přes šestkráte sto tisíc mužův, kromě žen a dětí, tam zahynulých a pohřbených zůstalo, jakž o tom o všem místně vypravuje *Sulpit. Sev. Aquit. hist. sacra.*

Slouly ty oboje země před lety slovem řeckým *Eremus*, totiž pouště, a to z těch příčin, že když léta 252 za časův *Decia* a *Valeriana* i jiných potomních císařů Římských veliké a hrozné soužení a trápení nad křesťany ukrutně provozováno bylo, i byli mnozí horliví a o svá svědomí se starající muži, kteřížto aby snad buďto z křehkosti těla pro náramné muky, anebo pro rozkoš a sliby k zapření víry křesťanské přivedeni nebyli, opouštěli statky

Digitized by Google

a všecko své jmění, a ucházejíce toho nebezpečenství utíkali na pouště, mezi hory a kde věděli, že by před nepřátely svými sebou bezpečni býti mohli; tam sobě stánky, jeskyně a co kdo mohl stavěli, doupata v skalí lámali, řemesla svá všelijaká dělali; jiní zahrádky štípili a rolí vzdělávali, jak kterého místa příležitost byla. Potom pak ačkoli taková nebezpečenství přestala, však mnohým se ten život zlíbil a té samotnosti přivykli, že tam raději zůstávali a do svých vlastí, do měst ani k přátelům se nenavrátili. *Nicepk. lib. 8. c. 39. Sozom. lib. 1. c. 12.*

Takoví tehdy na poušti bydlící lidé slouli *Eremitae*, totiž od pouště nazvaní poustenníci, a ti byli trojí: Jedni slouli vlastně *Eremitae*, jináč *Anachoretae*, totiž ustupující z prostředku lidí na poušť. *Rabanus lib. 4. c. 6. de prop. ser. Pyamon apud Cassian. collat. 18. c. 4.* Druzí *Coenobitae*, totiž pospolu bydlící, jakoby česky řekl klášterníci; ti tolikéž na poušti bydlívali, však v klášteřích a v společnosti a v jistých místech. *Evagrius de Palest. monachis.* Třetí slouli *Remboth*, jakoby řekl opovržení, jináč *Sarabaitae*, oddělení, že se od jiných oddělovali a tři neb čtyři pospolu bydlívali v nejistých místech, živností všelijakých hledíce a obchody [1]) vedouce: však vše do spolku, sami svoji jsouce, dávali, a na to se vychovávali, žádnému nebyli poddáni ani koho poslušni. *Vincent. in spec. hist. c. 54. lib. 17. Cassian. Isido. de offic. Antonius tit. 15. parag. 2.* A z těch posledních povstali *Circumcelliones*, totiž tuláci, *Gyrovagi*, od jednoho města a místa k druhému putujíce a žebrotou se živíce, o nichž *Anton. tit. 15. c. 1. Isid. lib. de offic.* A byli tito vypověděni na sněmu Chalcedonském léta 453. *c. 4.*

V těch tehdy Arabiích bylo nerci-li na sta, ale na tisíce poustenníkův potomních časů, když se bylo zase křesťanstvo rozmohlo, jako za císaře Konstantina a jiných potomků jeho. Tehdáž zajisté kdo se bohu cele oddával, ten svět a marnosti jeho dokonce opouštěl. Jedni tedy pro světských marností vzdálení, bohu pak v čistotě a svatosti ustavičné sloužení na pouště se oddávali; jiní pak vidouce kacířstva rozmnožení, i aby se ním nenakažovali, raději na pouště ucházeli, jako svatí *Basilius, Nazianzenus, Augustinus, Hieronymus* a jiní. *Cassiod. tripar. hist. lib. 1. c. 11.* Někteří pro příklady předešlé a následování předkův svých, jiní pro pokrytství, jiní pro zahálku, jiní z zoufalství (o nichž přísloví:

[1]) handle.

Digitized by Google

desperatio facit monachum) vydávali se do těch pustin, a kde se komu líbilo, jak o kterém místě a tovaryšstvu slýchal (nebo mnohem známější věc byla tehdejším časům nežli našim), tam bydlel: ale však ne vždycky s pochvalou před bohem i církví, jakž o nich sv. Ambrož *apud Gratian. distin. 40. c. illud autem*, Řehoř papež *ead. dist. c. quaelibet*, *a glossa ibid. Epiphan. lib. 3. tom. 2. haeres. 80. Hilarius Pictav. Episc. expl. psal. 64. Hieron. in Paulae epita.* a jiní mnozí dějepisci [1]) církevní osvědčovali.

Prvního poustenníka praví byti Pavla z města Theby, kterýž že by léta 256 od 15 let věku svého do 113 let na poušti bydlel, žádných šatů na těle svém neměl, než jen rohož z listí palmového spletenou, jakž o něm obšírně *Marul. lib. 1. c. 9. Anton. tit. 16, c. 1. et 2. Hieronym. in vitis patrum, Alvarez Guerrero thes. Chr. relat. cap. 57.* vypisují. Po něm *Antonia, Hilariona, Amona, Macaria, Raphuntia, Apollonia* etc. za nejpřednější a nejstarší mají. *Sozom. c. Suidas. Hieronym.*, kteříž mnoho o jich životu a obcování píší. Já pak tuto něco o potomních některých a jiných zvláštnostech krátce dotknu.

Bathaeus poustenník tak se (prý) hrubě postíval, že z jeho zubův červi lezli. Jeden syrský chleba za 70 let neokusil [2]). *Sozom. lib. 6. c. 34. Alas* 80 let chleba nejedl. *Niceph. lib. 11. Acepsesma* 60 let v jeskyni své zavřený byl, aniž se dal viděti, ani s kým mluvíval, ale kdo mu co do jeskyně jísti hodil, to jedl a tím živ byl. *Theod. lib. 4. c. 28. Didimus* že 90 let samotný beze všeho lidského pohodlí bydlel a kořeny bylinné jídal. *Socr. lib. 4. c. 23. Maria* Egyptská, byvši někdy nevěstka zjevná a obecní, dala se na poušť pro pokání, 47 let samotná a beze všeho oděvu tam živa byla. *Paul. Diac. in vitis patr. Johannes* Egyptský 50 let v jeskyni na vysoké hoře zavřený zůstával, jen skrze okénko s lidmi mluvíval, a ponejprv když se tam dostal, tři léta stoje spával i jídal, a to vše pod jedním kamenem; v tom čase ani jednou nesedl, až mu potomně nohy otekly a se zahnojily, tak že nechtěl-li jest od noh počínaje shníti, musil sedávati. *Sozom. lib. 6. c. 34. Mikuláš* z Antiochie nic nemluvíval, toliko jen rukama návěští dával, nikdy se nesmál, a měl podobného v svých obyčejích *Dominica*, o nichž *Gerardus de Nazareth c. 37. 6.* Jiný *Dominicus* pancířovou košili na sobě a pouta na no-

[1]) historici. [2]) nekoštoval.

Digitized by Google

hách a rukou nosil, a každý den koštišťkem se mrskával, jakž o tom *Surius tom. 5. de vit. sanctorum* vypisuje. *Simeon*, ten na sloupě 40 loket vysokém bydlel třiceti let, nikdy dolů s něho nescházeje, a nerci-li komu jinému, ale ani své vlastní mateři se neukazujíc. Od něho původ vzali jiní, kteříž také na sloupích stávali a bydleli, a slouli *Stylitae* aneb *Columnellae*. *Evagr. lib. 1. c. 13. Surius tom. 1. de vit. sanct.*, z nichž se připomínají nejpřednější: *Daniel*, tomu, praví, že když jedné zimy v noci vítr kápi s těla strhl, že on nahý ostal na sloupě a sněhem tak opršel, jako by se v led obrátil. *Vincent. spr. hist. lib. 21. c. 51. et 52. Metaphrastes, Aloysius Lippomanes, Surius tom. 6. de vit. sanct.* Item *Alipius*, biskup Adrianopolský [1]), ten *70 let* na sloupě a na malé tabulce, na níž se posaditi, ovšem položiti nemohl, ustavičně stál, a pod sloupem s přístojícími mnichy a učedlníky svými žalmy zpíval dnem i nocí až do smrti. *Surius tom. 6. vit. sanct.* O těch a jiných mnohých lidech na poušti těla svá bědujících onde méně, onde zase více pamětí se nalézá, o nichž *Hieronym. in vitis Patrum, Bigae salutis* a jiné *legendy* obšírně vypisují. Kdo víc věděti chce o samotnosti a životu poustenníckém i o jeho rozdílu, aneb co o něm smýšlíno, jaké jemu obcování býti by mělo, a kterých lidí starého a nového zákona, i pohanských mudrců příkladův následovati aneb jich vystříhati se sluší, čti o tom spis *Franc. Petrarchae lib. 2. de vita solitaria.*

Ale za našich časův takového tam není žádného. Nebo místo poustenníkův přebývají v těch jeskyních a skrýších Arabové, kromě kde ještě který klášter v celosti zůstává, jako při hoře Sinai svaté panny Kateřiny, a na poušti Thebaitské za Červeným mořem proti *Thor* svatého *Macaria* klášterové, kdež posavad *caloierové* bydlejí; a o té poušti i s klášterem svatého *Macaria* mnoho se v knihách *de vitis Patrum* píše, kdež žádostivý čtenář bude sobě moci přečísti.

Zatím také mnoho nám *caloierové* kláštera svaté panny Kateřiny vypravovali a jistili, že by v tom okolku hory Sinai nějaký nevídaný klášter byl, ale že náhodou naň připadají [2]) a začasté Arabové (z nichž že tu mnoho povědomých toho, a to domácích nahotově jest) do něho přicházejí, tam s mnichy jídají a mnoho jich tam pospolu vídají. A co ho naschvále *caloierové* i Arabové k tomu najatí pilně hledali, však že nikdy ho naleznouti nemohli;

---

[1]) Adryanopolitanský. [2]) trefují.

Digitized by Google

než dávají zprávu, že zvonění a zvuk několika zvonů po horách se rozléhající slýchají. Mimo to že časem z prostředku svého jednoho aneb dva v okamžení ztracují, a však to jistívají někteří Arabové, že když do toho kláštera se dostávají, tam je poznávají mezi jinými i s nimi mluvívají; odkudž jináč souditi se nemůže, než že z jednoho kláštera do druhého přenášeni bývají. A mnoho jiných obzvláštností o tom klášteru rozprávějí, kteréž já tuto příčinou krátkosti vypouštím.

Také se podnes na těch pouštích arabských mana, pokrm nejjemnější [1]) nachází, a když jsem byl v klášteře svaté panny Kateřiny, přinesli ji nám Arabové, kterouž jsme také jedli, i na cestě místem jsme ji nacházeli. (Té maně podobná pršela při městě Jerichu, kdyžto Židé velikunoc drželi, léta od počátku světa 2453, 16. dne měsíce Máje.)

Jaká by to věc byla, píše se v písmích svatých *Exod. 16. 17.*, že byl pokrm, jenž z nejjemnější [2]) páry, horkem slunečným z země do povětří vytažené a tam horkem jako přepuštěné [3]) co nejlépeji se temperoval aneb připravoval, a nočním chladnem se stydna dolů na zem na kamení a na stromoví co rosa padal, a od lidu sbírán i požíván byl. Jest věc nábělelá v zrnkách co koriander, a chuti sladké co med, odkudž *mel roscidum* neb *aereum*, totiž med z rosy neb rosový a z povětří nazván jest.

Pokrm ten, kterýž jsme my jedli, byl velmi chutný a sladký. A však jakož těchto posledních časův všecky věci proměnu svou berouce, prvnější podstaty své pozbývají, tak i mana ta se pozměnila; než smýšlím, že za onoho zlatého věku zvláštním božím zázrakem jsouci, také lepší a chutnější býti mohla. *Galenus* píše, že za jeho času mnoho jí na hoře Libánu se nacházelo, a podnes svědčí to *Juan Huarte lib. Examen de ingenios parallas scientias cap. 12. etc.*, že se jinde i v Hišpanii zhusta nachází, a vypisuje mnoho o její účincích, jako i *Mesue lib. 2. kap. 16.*

Nacházejí se v těch Arabiích jednorožcové, o nichž píší *Breidenbach* a Hons Werli von Zimber v svých putováních, že je po horách viděli běhati, dokládajíce, že tak velicí byli co velbloudové; píše o nich *Plinius lib. 8. c. 21. Albertus, Arlunnus* a jiní, že jsou velice náchylní k pannám; a protož že často je myslivci takovým spůsobem chytají: přistrojí krásného mládence do panenských šatův a vonnými věcmi tělo jeho namaží, a v noci

[1]) nejsubtylnější. [2]) nejsubtylnější. [3]) zdystylované.

Digitized by Google

jej na místo, kdež obyčejně bývají, postaví, a sami zalezou naň pozor majíce. Jednorožec když zdaleka učije vůni libou a šaty ženské zahlídne, upřímo k mládenci jde, a jemu hlavu svou na nohy položí a tou vůní se sytí, až i usne; v tom když on tak spí, mívají onino návěští sobě dané od mládence, a přiskočíce sváží ho a roh jeho mu upilují, a pustí zase svobodného, anebo beze škody vezmou jej, kde chtí. Praví o něm, že jest srsti a postavy koňské, noh slonových a hlavy jelení, roh některý na půldruhého lokte, někdy delší, dvou loket, uprostřed čela vyrostlý nosí.

Jak jest pak koli, však jistá věc jest, že jsou na světě toho pokolení zvířata, a ta báseň, že by jich nebylo, a před potopou vedeni byvše do korábu, že by samice jakožto plachá do vody vskočiti a se utopiti měla, a od té doby toliko ten samotný na světě zůstati a časem svým zahynouti měl, jest jistě smyšlení. Nebo předně Job v 39. kapitole zmínku o něm činí: „Svolí-liž jednorožec, aby tobě sloužil? připřáhl-liž by provazem jednorožce k orání atd.“ *Lud. Barthema Itiner. c. 17.* svědčí to, že při kostele Mahometovém v městě *Meccha* viděl dva jednorožce v ohradě postavy jako hříbě jednoroční, a dokládá, že byli žoldánovi darováni od krále mouřenínského, jináč Abysinského. *Marco Polo lib. 3. c. 12.* praví, že jich na východ v království *Basma* dosti jest, vypisujíc je jiným spůsobem nežli předešlí, a to tak, že je připodobňuje srstí k bůvolu, nohami k slonu, a hned dokládá, že žádnou měrou koni podobni nejsou, ani se skrze osobu v panenské postavě chytají; nýbrž že jest zvíře pokojné a rohem svým žádnému neubližuje, ale místo toho, když se rozpálí, že kolemy strká, a koho porazí, toho teprva jazykem pere velmi tuze. Také v 2. knize kap. 43. píše, že v království *Mien*, item *lib. 3. c. 28.* že v království *Guzzerat* též se nalézají, jakž toho hojná svědectví máme, poněvadž mocnářové [1]) křesťanští, jako J. M. C., potom král hišpanský, francký, englický, polský, Benátčané i jiná knížata, celistvé, veliké a právě přirozené jich rohy po páru i více mají. Že pak na mále se jich dostává, není div pro veliké pustiny a nepřístupné hory, v nichž se oni zdržují, kamž nelze neb pro horka, neb pro nedostatek potrav a jiná nebezpečenství docházeti. Ač někteří smýšlejí, žeby místo jednorožců divocí oslové, *onagri* řečení (kteříž se tam také nacházejí), býti měli, a to pro roh, kterýž na čele vyrostlý mají; ale mýlí se, neb ten roh daleko

[1]) potentátové.

Digitized by Google

menší nežli jednorožcův, a toliko jedné pídi zdýli jest, a velmi tlustý, a srstí i velikostí od sebe rozdílní jsou; jakž *Victorius lib. 38. Var. lect. c. 1.* obšírněji o něm píší.

Arabia šťastná jest nazvaná od dobré a úrodné své země; nebo v ní mnohá, pěkná, možná a dobře vystavená města jsou, k tomu mnohé řeky a hojnost vod pramenitých, jimiž se zavlažuje a úrodnou činí, tak že v ní od všelijakého obilí, ovocí, kteréž dvakrát do roka roste i vyzrává, ano i žeň také dvakrát bývá; item, hovad, též zvířat rozličných; mimo to převelmi vonných věcí, jako myrry, kadidla, drahého kamení nad jiná všeliká království hojnost jest. Píše *Diod. Sic. lib. 2. c. 12.*, že i ta sama země vonnou páru z sebe vydává, a často že se taková hlína a země tu nachází, která nad míru libě voní, ano k stavení potřebována bývá. Dříví vonné a drahé místo jiného prostého pálí, kteréž by u nás u veliké vzácnosti bylo. Odtud pochází nejlepší ryzí zlato, kteréž samorostlé a vyčištěné nacházejí v kouskách jako žaludy, místy jako kaštany, tak že se z něho hned potřeby všelijaké dělati mohou. *Diod. lib. 2. c. 13. lib. 3. c. 3. Sabell. lib. 3. Ene. 1.*

Země ta dělí se na kraje zvláštní, a vedlé knížetství jistým rodům a pánům i jich poddaným náleží. Nebo na větším díle má své pány, a císař turecký nejmenší díl jí drží a s těmi příměří zachovává, též některým, aby proti němu nebyli, poplatek [1]) dává.

Měst v té zemi jest mnoho, dosti nákladně od kamene vystavených, zdmi, věžemi opatřených a pro kupecké obchody velmi vznešených. *Alexand. ab Alex. gen. die. lib. 5. c. 24.* píše, že před lety, místy v některých místech, v přednosti postavení lidé střechy své na domích pozlacovati, slonovými kostmi vykládati a drahým kamením okrašlovati dávali; čehož na ten čas nic již tam není, nebo vědí sic kam jinam a nač zlato v obchodích [2]) obraceti, zvláště těch časů, když se k nim Portugalští dostali a s nimi tarmarčí a kupčí.

Nejpřednější i nejbohatší město jest *Aden* a má dva přístavy pro lodí [3]); Turek je v své moci a dobře vojáky osazené má. Po něm jest *Zibith, Tartaque, Taqui, Lasa, Nazua, Bayla, Manta, Calhat, Zaqui* a jiná mnohá, o nichž více vypisují *delle zelati. univers. de Giov. Botero, lib. 2. Summ. di tutti li regni etc. Orientali etc.*

Sába město arabské nade všecka města toho království té

[1]) tribut. [2]) handlích. [3]) porty pro šífy.

Digitized by Google

Arabie šťastné se vychvaluje, jakož *Diodorus lib. 3. c. 3. Plin. lib. 6. c. 28.* píší, že za jich časův nádoby domovní všelijaké, ložní sloupy, stolečky, jež *tripodas* od tří noh tak byli nazívali, římsy nad okny, dveřmi a jiné potřeby domovní od zlata a stříbra, drahým kamením vysazované a obkládané mívali. To pak město, chtějí tomu, že tak velice hojné bylo od rozličných vonných věcí, totiž skořice, balsamu, myrry, kadidla, vonných palm, až se daleko po moři přes několik mil ta libá vůně větrem zanášela a tudy plavícím příjemná byla (*Diod. lib. 3. c. 3.*); než zase že někdy také těm obyvatelům tak škodlivá bývala, až od její prudkosti omdlívávali, a kdyby pryskyřicí aneb kozlovou bradou nebyli podkuřováni, že by mnozí od té silné vůně umříti musili. *Strabo lib. 16. Diod. lib. 3. c. 3.* Což jest-li že tak jest, tehdyť jest podobné i to, což se o jednom sedláku rozpráví, že když mimo jednu apatéku šel a z ní vůně ho zarazila, on omdlel a k sobě zas nepřišel po žádném vonných věcí užívání, až mu kdos trusem hnoje pod nosem natřel, od toho že zas okřál.

Proti tomu však nachází se *Don Fran. Alvarez*, *Viag. della Ætiopia cap. 37.*, kterýž projev ty země všecky, a jich dobře povědom jsa, ten proti obecnému smyslu světopisců [1]) píše, že město Sába nebylo a není v Arabii, nýbrž že bylo v zemi Mouřeninské, a že podnes zůstává i slove týmž jmenem. Ten pak spisovatel [2]) béře svůj základ z jedné knihy, kterouž (prý) v království *Chaxumo* v městě *Sabaim*, podnes tak řečeném, v jednom kostele křesťanův abyssinských týmž jazykem psanou viděl, a v té že se dokládá při začátku, že ta kniha nejprvé židovskou řečí sepsána, a potom teprva zase do jejich řeči přeložena byla. Začátek té knihy se vypravuje, kterak královna jmenem *Maqueda*, slyševši o moudrosti, slávě a stavení Šalomouna krále Judského, s velikým množstvím velbloudův, zlato a jiné drahé věci nesoucími, do Judstva se vypravila, a mnohem víc všeho o Šalomounovi pravdivého shledala, nežli jest v svých zemích z pověsti slyšela. Ta že by toho času, když v Jerusalémě byla, s králem Šalomounem manželsky obcovati a počavši s ním plod, potom po navrácení se domů časem svým syna, jmenem *Meilecha*, zploditi měla, a toho že potom k otci, aby spolu mezi jeho jinými syny vychován a v dobrém zveden byl, odeslala; jehož, když již svá léta měl a nad jiné sobě královsky a skvostně vésti chtěl, že král Šalomoun zase mateři jeho s komonstvem

[1]) *cosmografů.* [2]) *author.*

Digitized by Google

královským vypravil. Ten že po smrti mateře své kraloval, a potomci jeho, kteříž nyní králové Abyssinští aneb Mouřenínští slovou, až do těchto časův že by zůstávali, a v té knize od mnoha set let životové jejich vypsáni jsou; ano i titul králův Abyssinských to zřejmě ukazuje, když se píší a titulují podnes z pokolení Judova rodu Davidova a syny Šalomouna, z semene Jakoba atd., jakž toho více doleji doloženo bude. Také podnes při dvoře krále Abyssinského že se nalézají rodové a pokolení židovská z těch, kteříž tehdejšího věku od Šalomouna za přední rady a jiné dvorské důstojníky [1]) synu jeho přidáni a do jeho země propuštěni byli, a těch potomkové že v těch úřadech posloupně zůstávají i u veliké vážnosti je mají; jakž to týž *Alvarez cap. 138. ibid.* píšíc vypravuje. Těchto (prý) let město *Sabaim* s příslušející zemí k správě jednomu z krevních přátel krále Abyssinského, kterýž slove král *Tigremahon*, postoupeno jest. *Idem cap. 41.*

Navrátím se k Arabům. Národ ten arabský nejprvé pošel z Izmaele, z děvky Agar od Abrahama zplozeného (v 2. knihách Mojžíšových v 16. kapitole. *Josephus lib. 1. c. 21.*), a slouli před lety Agareni; však k tomu se znáti nechtěli, nýbrž Saraceny, jakoby z Sáry pravé manželky Abrahamové pošli, sami se nazívali. Byl národ všech časův divoký a bojovný, jakž o Izmaelovi sám bůh to prorokoval; a nemnoho cizím králům neb národům poddanosti dokázali, sotva za času Trajána císaře Římského pod mocí římskou a poplatníci jejich byli. *Eutropius brev. lib. 8. Cassiodorus.* Ač před tím přemoženi byli od Oktaviána císaře, však platu a daní dávati nechtěli. *Sext. Rufus.* Nejvíce s jízdou zacházeli a udatní rekové na koních byli (z jakýchž také i *Marcus Julius Philippus* císařem Římským učiněn jest. *Pompon. Lætus in vita ejus)*; nebo mají velmi rychlé koně a trvánlivé, a k tomu zvyklé jednomu toliko obroku za den, tak že na nich, jsouce sami trpěliví a těla tvrdého, mnoho zharcovati mohou.

V Arabii pusté a skalnaté napořád, v šťastné na větším díle v širém poli pod stany aneb v horách a jeskyních bydlejí, a obyčejně dělí se jmeny, totiž že ti, ješto v městech jsou, Mouřenínové, a kteříž krom měst, Arabové slovou. Ti pak Arabové tuláci nebydlejí na jednom místě, ale tak dlouho se na jednom zdržují, dokavadž jim jejich pastvy a vody dobytkům stačí a všeho tu nevypasou; potom hned dále táhnou s ženami, čeledí, s dobytky

[1]) officíry.

Digitized by Google

a se vším, co mají, a tak z rok do roka po tlupách [1]) sem i tam se trmácejí, a zvláště blízko silnic, jako k té straně *Eufrates* řeky, kudyž z Alepu, z Damašku, z Turek, aneb do Bagdetu, Balsary, Persie a Indie kupci jezdívají; a z druhé strany při moři Červeném, kudy *caravany* k Mahometovému hrobu do Mediny a do *Mecchy* a jinam táhnouti musejí. Tu všecko ustavení [2]) jejich jest, aby zjezdili co káně všecku zemi, hledajíce koho by s čím napadli, aby ho obloupili. Nebo sic potrav [3]), ani chleba pečeného, ani jiných věcí od jídla nemívají, leč co vyderou kupcům; než mlékem a masem živi jsou, a mnohý dokud živ chleba ani jiné jaké věci od pokrmů nám obyčejných nezakusí. Bohatství jejich jest míti množství koňův, velbloudův a jiných hovad; též od zbraní, jako oštipcův, šavlí neb bodáků [4]), terčí a lučišť: takové věci jeden po druhém dědí a v dědictví je prodávají aneb postupují [5]), rovně jako u nás se děje s pozemky [6]) a jinými zdědilými věcmi. Protož žádnému sousedu víry nedrží, nýbrž kde mohou, země a města blízká i daleká zjevně i zrádně v tlupách [7]) často i na tisíce přepadají, a co uchvátnou, tím se do vystačení živí, a sumou s koho jen mohou býti, žádného nešetří [8]) a nelitují.

Oděv jejich obyčejný rovně takový jest, jakýž u nás Cikánův; hlavu oholenou jako jiní Turci nosí, sukně bez rukávů, dlouhé do kolen bez otevření, kromě kudy hlavy prostrkují, a ty žiněné jsou aneb soukené; pod sukněmi nosí košili, u ní široké otevřené rukávy, jichž nezavazují, ale čím širší rukávy nesou, tím za nákladnější je mají; na to jsou opásáni ledajakýms širokým koženým pasem aneb rouchou, na níž bodák [9]) neb šavle zavěšena jest.

Obecní pak chasa jen v samé košili chodí a místem nazi, toliko ňákým hadrem s předu obestřeni bývají. Ženy jejich nosí gatě uherské z plátna bílého neb modrého, dlouhé až do kutkův, a majíce někam jíti, tedy jdou s tváří plátnem přikrytou, toliko díry v něm prodělávají, aby skrze ně hleděti mohly; a když se nejpěkněji ušperkovati chtějí, tehdy páteřů korálových, akštejnových a sklenných, a co k tomu podobného míti mohou, toho na tkanici [10]) naváží a pověsí sobě přes tváře po stranách vedlé uší, pídi zdýli, a to když se jim okolo tváři a očí čistě klátí a chřestá, tomu ony jsou velmi rády; a které s to býti mohou, ty sobě

---

[1]) houfích. [2]) datum. [3]) profantů. [4]) tulichů. [5]) profrejmarčí. [6]) grunty. [7]) houfích. [8]) nešanují. [9]) tulich. [10]) šňůru.

Digitized by Google

prsténků s drahým kamením najednají a na prsty nastrkají. Místo střevíc přednější mezi nimi obyčejně chlupatou kozí kůži okolo noh obvázanou nosívají, a jiné chudší bosy běhají. Anobrž také mezi nimi téměř napořád obojky [1]) mosazné aneb stříbrné, s jaké mohou které býti, na nohách nad kotníky mívají.

Vrchnosti mají rozličné; nebo někteří mají své jisté krále po rodech, jako ti, kteříž okolo *Eufrates* řeky bydlejí. Těch král jest mocný a možný, Turka se v ničemž nebojící, anobrž on sám ustavičně téměř proti Turku válčí, tak že Turek, chce-li aby kupce jeho svobodně přes pouště pusté Arabie propouštěl a zboží nepřejímal, dává jemu každoročně platu do 60.000 dukátův. Ten jako jiní Arabové v poli přebývá pod stany a mnoho tisíc Arabův při sobě chová, však každý se živí jak může. Na větším díle bydlí u řeky a průchodův [2]), kdežto veliká cla od kupectví béře a své poklady do některých pevností, jako *Jabar*, *Saphet* a jiných shromažďuje. Královské nádhery [3]) a dvoru žádného nevede, nežli prosté šaty hedbávné jedny neb dvoje mívá a ňáký obojek [4]) zlatý na hrdle; v jiných věcech téměř svým možným Arabům jest podoben.

Jiní potom nejsou žádnému jistému poddáni, nežli koho sobě za *capa* a vůdce z rodu starožitného zvolí, toho sobě vysoce váží; nebo když on někdy komu místo průvodu [5]) šavle zapůjčí aneb něco z svých zbraní, tedy jich sobě tak váží, jakoby on tu sám přítomen byl, a nic proti jeho poručení nečiní.

Jiní jsou dokonce bez vůdce a hlavy, a ti netoliko v Arabské zemi, ale i v jiných tureckého císaře okolních zemích, jako v Syrské, Židovské, Egyptské atd. zemi, kde se jim nahodí [6]), aneb dokud jich nevyženou, všudy se potulují [7]) a prolezou, a na kohoť něco majícího přijdou, všeť mu poberou, buď on Turek neb kdokoli, ani tomu neodpustí; a chtěl-li by některý baše proti nim co předse vzíti, neví který zástup [8]) viniti, proto že jich mnoho zástupův [9]) po různu jest, a který co zlého učiní, ten jinam odtáhne; anebo by se mstili, tak žeby napořád třebas všecky země turecké, z těch stran všudy beze všech pevností jako otevřené, plenili [10]) a hubili.

Ty i druhé všecky Araby ač jest se nejednou pokoušel císař Turecký pod svou moc přivesti, nikdy však toho dovesti nemohl; nebo tím samým jej umdleli, že do hor a pustin před ním

---

[1]) armpanty. [2]) passův. [3]) královského prachtu. [4]) halsband. [5]) glejtu. [6]) trefí. [7]) štrafují. [8]) houf. [9]) houfův. [10]) plundrovali.

Digitized by Google

odtáhli, kamž jeho lid za nimi pro hlad, žízeň, horko atd. nemohl dostačiti, a mezi tím onde i onde skrze vpády mnoho jemu lidu pobili [1]), tak že musí na ten čas jim jejich svobody nechati a s nimi v dobrém srozumění býti. A ten jejich rozdíl od jinud nepochází, nežli z veliké nesvornosti, kteráž mezi nimi jest, a vedlé toho, proto že hrubě daleko v cizích zemích roztrženě bydlejí. Nebo před některýma sty lety, dokud svého vrchního vůdce [2]) a krále měli, drželi se více pospolu a mnohé války vedli, i mnoho národův sobě podmanili, jako celou *Numidii*, *Barbarii*, a mnoho jiných království v Africe, až odtud i do Hišpanie se dostali, a několik set let království *Granata* v držení byli; ale ničehož nezdrželi, nebo všecky pevnosti těch zemí jim odňaté jsou, ale z hor a z krajův vytištěni nejsou, nebo nejvíce v nich se po tlupách [3]) toulají, nejinák než jako v své vlasti Arabii, a ze mzdy králům těch zemí slouží, anebo někteří dokonce v poddanost uvedeni jsou. O čemž mnoho píše *Giov. Lioni Afr. 1. parte dell'Africa.*

Těchto let že žádných válek v těch zemích za dlouhý čas nebylo, tím jest to, že nic pořádného začíti neumějí, leč kde koho množstvím přemohou, a po tatarsku utíkáním a zase se navrácením škodí; a na krádež jsou tak doskoční i opovážliví, žeby pro kus chleba do ohně skočili, a tak chytře a bystře s ní zacházeti umějí, žeby, jakž se říká, pod slepicí vejce, an by neučila, ukradli.

Za starodávna, zvláště za Římských a křesťanských císařův, byli milovníci umění mudrckého [4]), *Aristotele*, *Platona* a jiných sobě vážili, a podnes nejpřednější umění lékařského *spisovatelé* [5]) z jejich národu pošlí, zvláště tejných umění, jako cabalistských, thalmutických a hvězdářských, před rukama jsou. O nichž *Pic. Mirandula lib. 1. vanit. gent. etc. lib. 8. c. 6. in astrolog.*, item *Artis Cabal. Joh. Pistorii etc.* Jakož potom ti a takoví, když Mahomet mezi nimi povstal, mnohých básní a bludův příčinou byli, a mnozí z nich svým mudrováním tak mudrovali, až na větším díle Epikureové učiněni jsou a po mahometsku se obřezují, ač před Mahometem za času apoštolův příkladně Židův obřízky užívali. *D. Clemens lib. 8. ad Jacob. Frat. Domini.* A však v rymování se cvičí a v rytmích své činy na myslivosti, v bitvách provozované a milovánky [6]) vypisovati se snažují, jakž o tom *Leoni Africano sub. all.* vypravuje.

---

[1]) pomordovali. [2]) *generala.* [3]) houfích. [4]) filozovského. [5]) *Authores.* [6]) kreje.

Digitized by Google

Kapitola 15.

O Červeném aneb Rudém moři.

Červené aneb Rudé moře latině slove rozličnými jmeny, z jiných a jiných příčin, jako *Erythraeum*, od jmena krále *Erythraea* tak nazvané *(Curt. lib. 7. Plin. lib. 6. c. 22)*; jinak v písmích svatých moře Třtinovaté, *mare Carectosum*, židovsky *Jamsuph*; Červené od hor červených a barvy železné, kteréž červený mramor vydávají *(Hugo de Lintschot 2. parte c. 4. Ind. Orient.)*, aneb od země a písku červeného na dně, kteréhož však v těch místech u *Sues* jsem neviděl; nebo voda nikoli červená není, jakž se někteří domnívají, ale čistá a sklené barvy; ještě jmenuje se *Sinus Arabicus*, moře Arabské, proto že při Arabii leží a jako do země Arabské se táhne.

Velikost jeho vztahuje se na dýl, a to jakž *Lopez lib. 2. c. 10. desur. Reg. Congo.* na 1200 vlaských, učiní českých 240 mil; šířka pak místy na pět, patnáct a nejvíce dvacet mil se táhne. Počíná se nedaleko města Aden, totiž tu, kdež nejuzší vrchy z obou stran země Arabské á Afriky má, jako nějaké dvě bašty a brány, a slovou ti vrchové vlastními jmeny z té strany Arabie *Capo de Gvadafu*, jináč *Capo d'Ara*; z druhé strany Afriky *Capo Rosbet*. Od *Capo de Gvadafu* táhne se Arabská země až právě k *Sues*, z jedné polovice; z druhé strany od *Capo Rosbet* jest země Abyssinská, po ní Troglodytská a Egyptská až k *Sues*, kteréž na druhém konci proti těm horám a jako vratům leží.

Obsahuje v sobě, mimo mnohé jiné malé, tři hlavní ostrovy, na nichž lidé bydlejí: *Camaran*, *Delaque* a *Svaquem*. K tomu prvnímu ostrovu může se od počátku s všelijakými nákladem obtíženými lodími [1]) jeti bezpečně, ale odtud dále až k *Sues* nelze jinudy než prostředkem, kdežto, jakoby údolí neb příkop byl, nejhlouběji jde voda, však divně se točí; a velmi nebezpečně tu s malými a nehlubokými lodími [2]) jeti se musí, a to pro skalí a mělkost velikou; jinudy není možné projeti, nýbrž ani skrze ten příkop [3]) aneb prostředek, leč ve dne, není bezpečno jeti. Nebo v noci vrcholky [4]) skal a točenice viděti se nemohou, an dosti ve dne činiti mají, aby jich pilně šetřili.

---

[1]) naladovanými šífy. [2]) šífy. [3]) *canal.* [4]) špice.

Digitized by Google

Jest moře na ryby nehojné, tak že dost málo jich v něm chytají, a to z těch příčin, že nemá okolo sebe nikdež žádné řeky, která by do něho padala a s sebou ryby drobné vnášela; druhé že vůkol něho ani v něm žádné trávy dobré rybám k pastvě neroste, než toliko místem rákosí, kteréž k žádnému pohodlí a úžitku nejsou. A však jest vzácné pro korály, kteréž v něm rostou, a pro plavbu.

Korály v něm dobývají pěkné červené, bílé i strakaté, a místem co ruka tlusté, však vnitř duté, nerovné, zpukané a děravé; co se menších cinků a rohův neb proutkův dotýče, ty jsou celistvé, hladké a mocné ke všem potřebám. Protož těch velikých pařézkův nepotřebují nežli na okrašlování oken, dveří, truhel a jiných potřeb, netoliko při mešitích, špitálích, ale i při dvořích neb tvrzích [1]).

Plavby se užívá pro mnohá kupectví, kteráž z Indií východních od mnoha set mil po tom moři až do *Sues* se dodávaly; však jak jsem výš dotekl, že od jistých míst na větším díle na malých lodkách do *Sues* se vozily a vozí, a ty nejvíce z palmového dříví a listí spletené, provazy lýčenými svázané a hřebíky dřevěnými sbíjené jsou. Odkudž někteří spisovatelé [2]) tak smýšleli a psali, jakoby tam lidé proto žádných želez na lodech svých neužívali, že (prý) magnetových skalí v tom moři mnoho jest, kteréžby pro nejmenší kus železa lodí k sobě táhly a na kusy roztříštily. Ale v tom jsou se velmi omýlili; nebo tu se žádného magnetu nenachází, ač barvou hrubě všecky okolní skály magnetu nápodobné jsou a blyští se, jakoby je olejem namazal: raději sama pouhá chudoba a nedostatek dříví i železa k tomu je vede, že tak malé, z proutí a listí palmových spletené a svázané lodí, a ne z fošen tak jako jinde mají. K tomu není magnet takové moci, aby mohl pro kus železa lodí s nákladem [3]) přes moc větru a lidskou vesly pomoc k sobě přitahovati. Ale že se nikam ven z toho moře nepouštějí, proto že toliko k přístavům [4]) těm dojíždějí, do kterýchž veliké lodí [5]) mohou, a z nich kupectví berou; a přes to že jest to moře tiché pro svou úzkost a mělčinu, i nebezpečné pro skalí, nepotřebují jiných větších a nákladnějších lodí. Naposledy poráží se ten omyl skutkem, poněvadž císař Turecký do třidcíti galejí v *Sues* ustavičně má, a ty od železa dobře opatřeny jsou, těmi však bez překážky magnetu, ač pro skalí

[1]) forbercích. [2]) škrybenti. [3]) naladovanou. [4]) portům. [5]) velicí šífové.

Digitized by Google

velmi nebezpečně, vždy od jednoho konce k druhému každoročně projíždějí a se plaví.

O tom moři v písmích svatých činí se zmínka pro obzvláštní div a skutek boží, totiž převedení lidu Izraelského prostředkem toho moře, kdež se vody rozstoupily a byly jako zdi, po pravé i po levé straně, tak že lid suchou nohou na druhou stranu nad městem *Sues* (o čemž jsem nahoře zmínku učinil) přešel. Což vida král Farao a lid jeho vojenský, kteříž Izraele honili, když se také do něho pustili a projeti myslili, byli od vod zatopeni a do prostřed moře vraženi, tak že nezůstal z nich ani jeden, jakž se to obšírněji vypisuje v druhých knihách Mojžíšových v kapitole 14. a 15.

Připomíná to též jeden starožitný dějepisec [1]), *Berosus in Ascatade,* toho smyslu slovy: „Léta osmého *Ascatadis,* král Egyptský *Cancres* řečený, byv kouzly židovskými přemožen, zahynul v moři Rudém.“ Tuto čtenář pobožný nemusí se na tom zastavovati, že dokládá „kouzly Židův“, kdyžto nám jest z písem svatých povědomo, že mocí boží to se stalo, nebo ten jistý píše o tom jako neznaboh a pohan, neměv o tom skutku božím od jiných nežli od pohanův zprávu; a však proto jsem jej tu přiložil, aby vědomé bylo, že i pohanští spisovatelé [2]) strany zahynutí Faraona s písmy svatými se srovnávají, a ta věc že všemu světu tehdáž známa býti musila.

Měst, při nichž by přístavy [3]) byly, málo jest, pro nepřístupnost k břehům, a však nejpřednější pokládají se z té strany Arabie: *Sues, Thor, Zibith, Zidem, Adem,* z druhé strany *Svaquem, Erioco,* kteréžto všecky Turecký císař drží, kromě *Zidem,* neb přináleží k městu *Meccha,* kteréž od něho dne cesty vzdáli leží a svého vlastního pána má; a druhé, *Erioco,* to jest krále Abyssinského vlastní.

Bylo Rudé moře po všecka léta, jakž se v pamětech snáší, slovoutné pro obchody [4]) a dodávání po něm z Indií východních všelijakých drahých věcí a kupectví do Evropy, Afriky a na větším díle do Asie; nebo nebylo žádné jiné cesty před lety obyčejnější, jako skrze Egypt od Alexandrie po Nilu nahoru, až kudy se po zemi k moři Červenému vozilo, a zase od moře dolů po Nilu do Alexandrie, odkudž potomně na všecky strany světa do-

---

[1]) historik. [2]) *Authores.* [3]) porty. [4]) handle.

Digitized by Google

cházeli. Nebo nacházejí se předešlých císařův Římských mnohá v právích císařských *in Codice et Novellis constitutionibus*, o důchodech, clech atd. země Egyptské vyměření a poručení; obzvláštně pak císaře *Marca* a *Commoda*, z kterých by se věcí, a co ungeltu neb cla při moři Červeném platiti mělo, nařízení jest. Odkudž se poznati může, jaké jsou se znamenité věci na onen čas z Indií do Egypta dodávaly, jmenovitě: skořice, pepř dlouhý, pepř bílý, hřebiček, špikanard, *cassie, costus, xylocassie*, myrra, kadidlo, *cassia fistula, thymiama*, kadidlo skládané, zázvor, *ammoniacum, amamum, galgan, galbanum*, lazúr, dřínová houba, gummi, rajská zrna, skořicové dřevo, *carpesium*, tenické [1]) kmenty všelijakých barev, slonové kosti, ebenové dřevo, všelijaké drahé kamení, jako perly, diamanty, smaragdy, safíry, rubíny atd., hedbáví, šarlat a zvířata divná.

Těchto pak časův přes ty všecky vyčítané věci [2]) známé jsou i nám tyto věci z Indií pocházející, totiž: porcelány, muškátový květ, kůlky, *indigo* barva drahá, *myrabolanum*, *tamarimium*, *camphora, opium, amfion, bangue, ambra, rhabarbarum, manna, tamarindi, jaqua, turbith, cubeby, duriacon, iambos, mangas, ananas, samaca, bettele, arecca, sanguis draconis, vannanas* a jiných podobných ovocí, letkvaří, *aromatum etc.*, jež by dlouho bylo vyčítati, zvláště od pomorančí, citronů atd. v Evropě se nacházejících, jichž tam všech hojnost mají; tolikéž nám neznámých zvířat rozličných pokolení mnoho se z těch zemí vozí, o čemž *Hugo de Lintschot* v čtvrtém dílu o východní Indii obšírně vypisuje.

Z kteréhožto tak rozličných věcí poznamenání rozuměti se může, jak obyčejná i užitečná plavba po moři Rudém bývala. Nebo svědčí to mezi jinými spisovateli [3]) *Cicero* v jedné své řeči [4]), že za jeho časů král *Ptolomaeus Auleta*, otec královny *Cleopatry* poslední, měl z Egypta samého důchodu a platu ročního 12500 talentů neb hřiven, v naší sumě počítajíc, půl osma milionů zlata, ješto tehdejších časův nedobře bylo spravováno. Potom přišlo to království v moc Římanům, ti jsou ovšem lepší užitky z něho brali, jakž mnohá a častá v pravích o tom nařízení před rukama jsou. Posledních pak těchto časův, když z Římské moci žoldánům Egypt se dostal, ze všeho nemírné, nýbrž dvojnásobné [5]) daně a cla dávati musili, a kde za starodávna na tom moři sotva

[1]) subtylné. [2]) materie. [3]) autory. [4]) *oraci*. [5]) duplované.

Digitized by Google

patnácte neb dvaceti lodí [1]) pospolu bývalo, nyní velké armády semo tam se vídají.

Protož každý souditi může, jak veliká suma peněz žoldánům, a těchto nynějších let Turku se scházela a posavad schází. A kdyby překážky od Portugalcův [2]) nebylo, kteříž před některýma léty do Indií z Hišpanie začali jinou dalekou, neobyčejnou a velmi nebezpečnou cestou po moři *Oceanu* svými lodími [3]) dojížděti, a odtud sami sobě i pro jiná křesťanská království všecka těch zemí bohatství a kupectví nakládati [4]), ano také mimo to ani Turkům kupčiti [5]) v Indiích téměř v ničemž nedopouštějí, sami mnohá království tam opanovavše, a přes to všecko i po moři Červeném začasté vyjíždějíce [6]) i města plení [7]) a Turky všelijak sužují, o čemž v následující kapitole obšírněji toho doložím; takových řku překážek kdyby nebylo, nebylo by na důchod v světě bohatšího a jistějšího království, jako toto Egyptské.

Někteří staří Egyptští králové, znajíce takové toho moře příležitosti, chtěli moře Rudé s mořem Prostředzemním, a jiní s Nilem řekou spojiti, tak aby se z jednoho do druhého plaviti a tím volněji všelijaké věci do Egypta dodávati mohly. *Herodotus lib. 2.* píše, že král *Sesostris* začal od moře Rudého příkop k Nilu dělati, a ten čtyř dní cesty dýl v sobě obsahoval, a čelem [8]) byl, co by dvě lodí [9]) největší se minouti mohly; a však po ztracení při tom kopání a díle do 120.000 lidu, a jsa věštím duchem, aby toho zanechal, napomenut, od předsevzetí svého přestal a toho příkopu nedokonal. Darius král Perský tůtouž věc před sebe vzal, a dělal příkop široký 70 loket, a hluboký co mohla lodí [10]) nesoucí deset tisíc liber ztíži stačiti, ale nic nedovedl. Až po něm král *Ptolomaeus* udělal strouhu sto střevíců šíří, třidceti hlubokou a dlouhou 37 mil vlaských, do kteréž vody z moře napustil, a potud plaviti se mohlo; však když dokonati chtěl, porozuměl, že moře Rudé bylo o tři lokty vyšší nežli země Egyptská a Nilus, kteréžto kdyby se bylo mělo pustiti, bylo by netoliko řeku Nilu svou slaností nakazilo (nebo Nilus všemu Egyptu vláhu, úrodu i nápoj dává), alebrž všecken Egypt potopilo, a protož musil toho tolikéž tak nechati; jakž o tom *Plinius, Strabo, Basilius in 4. hom. Sex. dierum. Æneas Sylv. in Cosmogr. Batt. Ram. tom. 1. fol. 371.* dále vysvědčují. O královně Kleopatře píše *Plutarchus in vita*

---

[1]) šífů. [2]) Portugalezerův. [3]) svýma šífy. [4]) ladovati. [5]) handlovati. [6]) štrafujíce. [7]) plundrují. [8]) na špic. [9]) dva šífy. [10]) mohl šíf.

Digitized by Google

Antonii, že chtějíc oznámeným příčinám vyhnouti, dala se do kopání jiného příkopu, aby tu úžinu zemskou [1]) mezi mořem Rudým a Prostředzemním na 300 honův v sobě obsahující otevřela, žeby moře jedno jako druhé slané jsouc, tím bezpečnější průjezd dalo a Egyptu k žádné škodě nebylo. Ale měla překážku od Arabův, a potom brzo smrt její v to vkročila, tak že opět nic nebylo dokonáno. Příkopů těch ještě nedaleko od *Sues* i jinde po poušti dosti mnoho patrných znamení podnes jest, a to jsem já vše tak býti očitě spatřil.

Kapitola 16.

Zpráva [2]) o Indiích východních [3]), jaké jsou to země [4]), jak jsou se do nich Portugalští [5]) dostali a jak tam podnes hospodaří.

India jedním jmenem nazvaná jsou mnohá království a krajiny, kteráž od západu mezují s zeměmi *Parapomissad*skou, o níž *Plinius lib. 6. c. 20. 23.* *Arachosii*, o níž *Strabo lib. 11.* a *Ptolom. lib. 6. c. 20.*, a *Gedrosii*, jinak *Tarsis*, o níž *Sabellicus* zmínku činí.

Od půlnoci začíná se od hory *Imao*, kteráž jest díl vrchův *Caucasus* řečených; od východu stýká se s královstvím *China* a od poledne spojuje se s mořem *Oceanus*, kteréžto (jakž *Pomponius* píše) do šedesáte dní a nocí cesty po moři břehy indické smáčí a zalévá.

Nejvíce pak dělí se India na dvé: jedna jest z této strany řeky *Ganges* ležící, totiž od západu počínajíc až k řece *Ganges* se vztahující; druhá za řekou *Ganges*, totiž z oné strany řeky až k Chině dosahující, a vůbec [6]) všecky země mezi řekou *Indus* a *Ganges* ležící Indie slovou.

Ti národové a krajiny byli vždycky všech časův velmi vznešení, netoliko proto, že všelijakých umění a řemesel, kupectví a zboží pilni byli, ale také nikdy cizím králům a mocnářům [7]), krom jediného Alexandra Velikého, kterýž jen toliko skrze zemi jejich s lidem válečným projev a některé jejich krále přemohv, zase zpátkem odtáhl a jim vlády [8]) zanechal, o čemž *Quintus*

---

[1]) ten *istmum*, což jest říci úzkost země. [2]) dyskurs. [3]) orientálských. [4]) co jsou za země. [5]) Portugalezerové. [6]) summou. [7]) potentátům. [8]) regimentu.

Digitized by Google

Curtius a *Diodorus* píší, poddáni nebyli, tak že se neví, aby od počátku světa který národ býti mohl, ješto by svých svobod a řádův tak chvalitebně hájil a je zachoval, jako tento indiánský.

Národ jest a byl všech časův pohanský, a slavně vystavené kostely svým modlám, místy naše kostely nákladem, velikostí i lepostí [1]) převyšující, měl a má.

Toho národu lidé byli v svém pohanském náboženství nejvycvičenější mezi všemi národy, a to náboženství své tajívali, jiným ho v žádné příčině nezjevujíce. Věřili pak v jednoho boha, modl a obrazů v kostelích netrpěli, přirození všech věcí zpytování možných zpytovati se cvičívali; snažovávali se také věštím duchem uměti hádati atd., sami však žádného cizího tomu nevyučovali. Kněží svých od starodávna *brachmanes* řečených na tisíce mívali, kteřížto vším náboženstvím vládli a Pythagoritský život vedli; jakž o nich nemálo píší *Pic. Mirand. lib. 1. de van. gent. c. 2. etc. lib. 7. de rer. etc. praenot. c. 9. Philostr. in vita Apoll. Bardessanes Syrus.*

Ti *brachmanes* byli u veliké vážnosti jmíni; nebo po králích nejpřednější bývali, úřady vládli a za proroky je měli, kteřížto lidu tomu mnohé ceremonie a řády vynalezli, a což podivení hodné jest, přes dva tisíce let v své podstatě a posloupnosti zůstávali, tak že se podnes ještě v Indiích nacházejí a *bramanes* slovou; jakž to svědčí *Hugo de Lintschot lib. 2. Orient. Ind. c. 36. Odoardo Barbosa nell. somm. delle Indie*, kdežto mnoho o jejich náboženství vypisují.

I toto se tolikéž o nich nachází v historii církevní Eusebiově a u jiných spisovatelův [2]), že jest apoštol svatý Tomáš v Indiích evangelium kázal, a mnoho tam na víru křesťanskou obrátiv, návodem těch *brachmanů* mučedlnickou smrtí u nich život dokonal (ač sic *Dorothaeus Synopsi* svědčí, žeby svatý Bartoloměj v Indiích kázati měl); a podnes v těch zemích památky o svatém Tomášovi se nalézají, a to mezi křesťany těch krajin, kteříž do dnešního dne své náboženství tam konají a svobodně po všecky časy je vyznávali. Ti mají ještě mnohé paměti skutkův a divův od něho za živobytí jeho činěných, a nadto výše na památku jeho kostely jmenem jeho posvěcené, až i město svatého Tomáše, jináč *Meliapor* nazvané mají. V tom podnes jest kostel, v němžto kaplička dřevěná stojí, udělaná z toho dříví, kteréž za času svatého Tomáše zá-

[1]) mustry. [2]) autorův.

Digitized by Google

zračně k tomu obráceno bylo. Nebo že jest (prý) sv. Tomáš žádal při králi, aby mu dovolil kapličku vystavěti, v níž by kázati mohl, a král původem *Brachmanů* nejprv nechtěl tomu dovoliti; ale že potomně musil, kdyžto něco dříví velikého v jedné řece se zastavilo, tak že pro ně s žádnými lodími [1]) projížděti nemohli, kteréžto dříví že žádnou lidskou mocí, ani skrze spřež tří set slonův, jež král dal zapřáhnouti, z té řeky vyvleci se nemohlo, až je svatému Tomášovi dovolil vytáhnouti: ten že je svým pasem beze vší nesnáze na sucho vytáhl, a z něho tu kapličku vystavěti měl. *Hugo de Lintschot cap. 15. Orient. hist.*

V té tehdy kapličce jest hrob, a v něm zůstatky [2]) neb kosti svatého Tomáše ukazují, kteréž u veliké vážnosti chovají.

Dotčení křesťané indiánští své církevní služby a řády [3]) řeckým sic obyčejem, ale řečí chaldejskou konají, a mají své biskupy, z nichž jeden nedávno v Římě byl, a potvrzení služeb v náboženství jejich, pro bezpečenství před Portugalci [4]) obdržel; nebo oni od Portugalcův [5]) všemi obyčeji a obchody se dělí, a jim sebe v ničemž předčiti dáti nechtí, a protož pro snadnější rozdíl křesťany svatého Tomáše se jmenují. *Hugo de Lint. S. Giovan de Barros nell' historia.*

Ta země India slove jazykem jejich *Indestan*, od řeky *Indus*, kteroužto oni sobě za velmi svatou pokládají, proto že z ní zdaleka na poštovních [6]) koních vodu jinam sobě nositi dávají a ní těla svá obmývají, upřímě tak se nadějíce, že takovým jí se mytím své hříchy smývají; anobrž komu jen se toho může dostati, aby jsa velmi nemocen a obávaje se smrti, mohl se dáti donesti k té řece a nohy do ní s břehu vstrčiti, a tu tak umra jináč nemyslí, než že upřímo do nebe se dostane; a kdo nemůže živý k vodě té dostačiti, ten poručí po smrti své kosti neb tělo na prach spálené do té řeky metati, aby vždy tím spůsobem spasen byl. *S. Giov. de Barros.*

Obsahuje pak v sobě několikero království, z nichž nejpřednější jest *Malabar*, jehož král bydlí v městě *Calicut*, někdy nejpřednějším ve všech východních zemích, a to pro obchody [7]), cla aneb poplatky z lodí [8]), jichž tam veliké množství ze všech stran východních přijíždívalo, a král odtud největší důchod míval; ale

---

[1]) šífy. [2]) *reliquiae.* [3]) ceremonie. [4]) Portugalezery. [5]) Portugalezerův. [6]) poštyřských. [7]) handle. [8]) ungelty z šífův.

Digitized by Google

nyní že mu Španielové mnoho zemí odňali a obchody [1]) jinam obrátili, o mnoho chudší jest. *Osorius lib. 2.*

Abych pak k cíli, k němuž směřuji, přišel a o obchodu Portugalcův [2]) v těch zemích dostatečnou zprávu učinil, věděti sluší, že těchto let jmenují se Indií všecka království východní, kteráž Turku, Peršanu a Tatarskému chánu poddána nejsou; mezi kterýmižto stará Indie výš oznámená jedna *provincia* a kraj toliko jest. *S. Giov. de Barros* pěkně Asii na devět dílů vedlé položení zeměpisného a stupňův [3]) rozděluje, u něhož se o těch všech Indiích výborně vyrozuměti může. Item, *l'universale Fabrica del Mondo di M. Gio. Loren. d'Anania.*

O těch zemích a královstvích, o jejich vládě [4]), obyčejích, městech atd. bylo by mnoho psáti; toliko však kratičce dotknu, že jsou od starodávna vždycky dobrý řád i správu nejlepší, nerci-li mimo tyto naše, ale raději mimo všecky země na světě měly, obchody, kupectví [5]) znamenité vedly, řemesla důvtipná a všelijaká slavná u nás umění, nic našim zemím napřed nedadouce, provozovaly, a mnohých věcí u nás žádný by dělati nedovedl. Odkudž také za našich let to převelmi platné a téměř napořád všechněm lidem prospěšné tlačení kněh [6]) do našich krajin se dostalo, totiž léta 1450. *Sabel. En. 10.* Nástroj také děl odtudž k nám přišel léta 1354. *Munst. Stephan. Torcatulus, Barth. Tacius.* A jakž *Stumph. 13. Helv.* píše, že děla léta 1380 od jednoho *Bertholda* Švorce nalezena jsou, a před tím o nich v Evropě ani v Africe nevěděli: v Indiích pak měli je před tisíci lety. *Les essais du Montag. lib. 3.* Nebo když se tam nejprv Portugalští [7]) dostali, tedy v některém místě kusů děl na sta nalezli, a některé tak veliké, že sto volův jedno mělo co táhnouti. *Hugo de Lintschot.*

Netoliko pak děla, ale všelijaké jiné vojenské potřeby [8]) a zbraně mají, a to nejen k dobývání měst, ale i do pole k tažení; anobrž s tím se vším, s čímžkoli k nim Portugalští [9]), domnívajíce se jakoby u nich za divné býti mělo, přijeli, to oni za hřičky proti svým nástrojům pokládali a lepší své věci jim ukazovali, říkajíce o sobě, že všickni toliko jedním okem, oni pak sami že dvěma hledí. *Nicol. di Conti.*

Knihy v jazycích jejich rozličných a na pěkném papíru tištěné do křesťanstva se vozí; odkudž znáti se může, že ten národ

---

[1]) handle. [2]) Portugalezerův. [3]) geografického a gradu. [4]) regimentu. [5]) handle. [6]) impressi. [7]) Portugalezerové. [8]) munici. [9]) Portugalezerové.

Digitized by Google

z přirozené živlův mírnosti a dokonalosti ve všech věcech tělesných právě dokonalý jest. Města a domy pěkně vystavené mají, aniž my s těžkem bychom tomu věřili, co se píše o jejich nákladných palácích, o svršcích, nábytcích, klénotích a jiných věcech od bohatství, nádhernosti a rozkoši v nich, jež by zúplna vyčítati celá kniha nestačila. Viz o tom spis *Diversi avisi particolari del' Indie dalli Rev. Padri della Comp. di Giesu.*

Kupci místy mezi nimi jsou tak bohatí, že mnohý vlastních lodí má 30, 40 i víc v svém obchodu [1]), a časem všecky naloží [2]) rozličným zbožím, že obyčejně lodí [3]) s tím, co v ní [4]) jest, za 50.000 dukátův státi bude. *Nicolo di Conti narrat.*

Mají mezi sebou všelijaké řemeslníky a obchodníky rovně jako u nás; látek [5]) k šatstvu od zlatohlavu, stříbrohlavu a hedbáví více nežli u nás; potom od cukrovaného [6]), ovocí a pamlskův velikou hojnost, od ptactva, zvěři a všelijakých dobytkův pitomých i ryb dostatek, a toho všeho umějí velmi nádherně a úpravně s vonnými věcmi, zvláště pak ženské pohlaví, užívati.

Není zajisté chlipnějších žen na světě, které by více toho šetřily, jakby mužům pokrmy a jinými obmysly [7]) k rozkoši těla příčinu dávaly, jako v těch zemích; pročež také všudy tam nevěstek plno jest, a za žádný téměř hřích smilstva nemají, jakž toho plné historie jsou o těch věcech svědčící. A však manželky, zvláště vzácnější, tak svým manželům věrné jsou, že po smrti mužův svých na hranice, na nichž těla mrtvá na prach spalují, u přítomnosti přátel a známých, jimž k libosti ty manžely pojímaly, tu s nimi se rozžehnávajíce, při velikém zvuku hudby [8]) a s pochvalou všech přítomných, dobrovolně s radostí skákají a se s nimi za živa upalují. *M. Ant. Pigafetta Viag. Nicolo di Conti.*

Lidé ti v oděvu nejednostejný spůsob zachovávají: někteří odpolu nazí, jiní v jednoduchých sukních, jiní nákladně, jiní zas prostě chodí, nebo pro nesmírné horko nelze tam mnoho šatův na sobě nositi, o čemž by také bylo mnoho psáti.

Již pak tuto některá toliko přední království ze jmena položím. Nejpřednější a zvláštní v těch zemích království jmenuje se *China,* a to pro zahrady, řeky, rozličná ovoce i jiné lidskému srdci žádostivé věci, za nejrozkošnější a nejbohatší všeho světa se pokládá; a to dělí se na patnáctero království, v nichžto se

---

[1]) handli. [2]) naladuje [3]) šíf. [4]) něm. [5]) materii. [6]) konfektův. [7]) praktikami. [8]) muziky.

Digitized by Google

najde všech přes 440 pěkných a hražených měst, kromě městeček, tvrzí atd., jichž nesčíslný počet jest; obyvatelův pak do 70 millionů, kterýžto počet sotva by se ve vší Evropě shledati mohl. *Giovan di Barros. Odoardo Barbosa.* Všickni napořád, kdo rukama, nohama a jakým jiným údem vládnouti mohou, byť jednou rukou neb nohou bylo, pracovati musejí, a žádnému zaháleti, ovšem žebrati nedají, tak že v jednom městě *Cantan* do 4000 slepých, kteříž mlýny ručními mlíti musejí, pokládají, a tou příčinou všecka země na nejvýš dobře se vzdělává, a nikdež nic prázdno a zahálivo není. *Boterus.*

Z té příčiny není se čemu diviti, že v té zemi ani v jiných okolních nikdy moru nebývá, ani tak mnohých nemocí jako u nás, když to tak vše středmostí svou a zdravým povětřím i také ustavičným pracováním oni přemáhají. *Nicolo di Conti. Boterus.*

Krále mají své vlastní, kteříž v tom dobrém spůsobu a řádu [1]) již na dvà tisíce let panovali, a tak všecky věci, co se obchodův [2]) a důchodův dotýče, vedli, že každoročně do 120 millionů korun důchodů jemu se schází; o čemž, ač zdá se k víře nepodobná věc býti, však toho *Boterus lib. 2. par. 2.* příčiny přivozuje, že tak jest, a pojišťuje.

Píše *Pigafetta* o jednom slavném paláci a hradu toho krále v jednom městě (v němž od jedné brány až k druhé celý den se jeti musí), že má sedmery zdi vůkol, a při každé některý tisíc strážných [3]), kteříž se jednak ve dne, jednak v noci mění. Uvnitř že jest množství palácův, a mezi nimi čtyři královští, v nichž slyšení [4]) přespolním vyslancům [5]) dává; jeden že jest vnitř i zevnitř mědí pobitý, druhý stříbrem, třetí zlatem, čtvrtý perlami a drahým kamením krumplovaný a osazený. Zahrady pak a jiné věci k víře nepodobné že tam býti mají, jakž o tom o všem jiní mnozí odtud přijíždějíce vysvědčují. *Osorius lib. 11.* píše, že lid v Chině obojího pohlaví život a obcování vedou ku podobenství franckého a německého národu, totiž velmi pobožný a chvalitebný.

Po tomto království jest nejpřednější *Siam*, jináč *Menan* slove, jehožto král má devatero jiných království pod mocí svou; lidé v nich nejsou řádem a správou [6]) podobní, ani důvtipným obchody Chinenským rovní, než místy v některých pomořských městech dosti vlídní a vycvičení jsou v obchodích [7]) a potřebách vezdejších,

---

[1]) regimentu. [2]) handlův. [3]) *gvardie.* [4]) audienci. [5]) legátům. [6]) regimentm. [7]) handlích.

Digitized by Google

nejvíc však na urozenosti a starožitnostech rodu sobě zakládajíce, málo se jich na řemesla oddává, než každý chce zemanem býti. V tom království jest samých Arabův mahometského náboženství kupčících přes 25 tisíc.

Po něm jest *Udia*, v němž do 400.000 obyvatelův a sousedův býti, a do 200.000 lodí [1]) malých i velikých se nacházeti má, proto že jako Benátky u vodě leží, a 50 tisíc vybraných jonáků k boji to samo město vypraviti může. Král jejich má 6000 drabantův a 200 slonův při dvoře; k boji pak hotových má 3000 slonův, dva tisíce jízdných [2]) a 250.000 pěších, kterýmž z rok do roka plat a vychování dává, bez utiskování obyvatelův a poddaných. *Boterus* a *Som. delle Indie Orient.*

Po něm jest království *Pegu*, vším dobrým ve vší hojnosti oplývající, a zvláště výbornými porcellány, kteréž dělají tímto spůsobem: vezmouce trupel bílé hlíny vonné, s tou rozdělají na prach stlučené škořepiny, na mořském břehu sbírané, z jistých živočichův, a vaječné škořepiny přidadouce udělají, že bude jako těsto, a z toho potom učiní [3]) jakou chtějí nádobu, i všelijakými barvami je napouštějí, tak jako u nás skla. Kterouž, jak hotová jest, do země spěšně, aby se neztlačila, zasypí, a v zemi do 80 i do 100 let nechají. Že pak z nich žádný, kdo kterou zakopá, živobytím svým nedočká, protož vystavují jistá znamení, a při tom čas poznamenají, aby dědicové jejich nádoby takové potomně najíti mohli a vyzdvihli. Tím hle spůsobem rodičové potomky své jako nějakým podílem otcovským zachystávají, tak že potomci jejich takové nádoby třebas každého roku nacházívají, a nedostatku v nich žádného nemají; k jídlu pak a ku pití nejvíc jich potřebují, proto že žádného jedu v sobě netrpí, nýbrž neb jej vyrazí z sebe ven, anebo se rozpukne; z nich tedy píti a jísti bezpečno jest. *Odoar. Barbosa. Pigafetta.*

O jejich obyčejích, králi a věcech v těch zemích rostoucích vypisuje *Lodov. Barthema cap. 15. 16.* a *Somm. dell' Indie.* Po nich jest *Bengala*, *Aracan*, *Indostan*, *Orixa*, *Narsinga* jináč *Bisnagar*, všecko obzvláštní království mocná; zvlášť pak král z Narsinga, kterýž prý samého ženského pohlaví v službách užívá, a mnoho set panen, co nejpěknějších může vyhledati, při svém dvoře chová. Tolikéž když na vojnu táhne, několik tisíc jich povolá, a ty již na to plat jistý v čas pokoje i války berou, a mnohé

[1]) šífů. [2]) reitharův. [3]) formují.

Digitized by Google

z nich své manžely mají, však pro samu krásu jen k tomu obrané jsou, a jim odtud veliká čest se děje; nebojují pak ony s nepřátely, ale aby toliko svou přítomností tím více jonáků a mládeže po sobě na vojnu potáhly, kteříž by před nimi udatněji sobě počínali a od nich za milovníky oblibováni byli; jakož pak některá z nich nejen při dvoře, ale i na vojně sto i víc milovníkův má, a král často do pole s 700.000 lidu válečného vyjíždívá. *Pietro Alvarez, Oduardo Barbosa, Boterus.* Obzvláštně *Joh. Barros* píše o jednom tažení, že v něm 12.000 samých svodníků, a nevěstek obecných trojnásobní počet byl, kromě od krále žold majících. Střelby veliké několik kusův, a jiných válečných nástrojův k víře nepodobný počet.

Potom *Malipur, Coromandel, Cael, Pescaria, Malabar, Canara, Decam, Guzurat* jináč *Cambay*, jehožto král, jakž *P. Maffeo* píše, že jednoho času 150.000 jízdných [1]) a 500.000 pěchoty, 1000 kusů střelby, 500 vozů pro prachy a koule, 200 slonův proti velikému *Mogor* do pole vyvedl, a však poražen byl. Město v něm jest *Cambaya*, sto třidceti tisíc domů v sobě mající. *Boterus.* Také prý obyčej má král *Cambaye* jakési listí a koření jedovaté jísti a z mladosti jeho tak požívati, kteréž se mu potom v starším věku v pokrm obrací a jemu nic neškodí, ale jiné samým dechnutím neb plinutím na někoho škodlivě uráží i jistou smrt přináší, jakož to prý dělává, když koho umořiti chce, že naň toliko dechne. Praví také, že každou osobu ženskou, s kterou obcuje přes jednu noc, umoří, a na zejtří mrtvá od jeho duchu se nachází, pro kterouž příčinu vždycky v záloze 4000 panen v palácích svých chová a doplňuje. *Lodov. Barthema lib. 1. dell India c. 1. 2. Sommar. delle Indie Orient.*

Až potud jsem o nejpřednějších při moři toliko ležících zemích a královstvích Indiánských dotekl, o nichž by bylo mnoho psáti, též o jiných královstvích, kteráž za těmito jmenovanými dál do země leží. Item o ostrovích, jichž na tisíce někteří pokládají býti, a přední jsou: *Java, Japon, China, Moro, d'Amboino, Moluch, Borneo, Samatra, Zeilam, Diu* a jiní, z nichž někteří na několikero království se dělí. O čemž o všem zavru, co *Plinius* píše *lib. 6. cap. 19.*, že za onoho starého věku byli králové v Indiích, kteříž do 600.000 pěších, 30.000 jízdných [2]) a 9000 slonův na mzdě [3]) ustavičně chovali. Píše také, že Ale-

[1]) reitharů. [2]) reitharův. [3]) žoldu.

Digitized by Google

xander Veliký, když do Indie táhl, po samé řece *Indus* pět měsíců pořád se plavil, a každého dne 600 honův ujížděl, a však že *Ganges* řeka v též zemi mnohem delším tokem teče. Item pokládá 5000 měst hražených a 122 národů jazyků rozdílných a jiných věci paměti hodných, *cap. 17. 18. 20.* Podlé čehož rozuměti se může, když jsou Indiánové předešlých časův v takovém množství a slávě byli, že těchto nynějších let, když se všecko opravuje a množí, dobře k víře podobnější zpráva jest těch, kteříž o těch zemích neslýchané věci vypisují a vypravují.

Ale abych vypravovati začal, kterak jsou se do těch zemí Portugalští [1]) dostali, jak a co tam řídí, spravují, protož všeho jiného pomíjím; jest naděje, že žádostivý čtenář *Mendezium, Navig. Petro Alvarez, Vasco di Gama, Thom. Lopez Epist. di Mass. Transilvano. Relat. di Gio. Gaetan, Inform. dell' isola del Giapan*, a jiné mnohé bude sobě moci přečísti.

Když se psalo léta 1497 měsíce Července, král Emanuel v Portugallii (jest země a díl Hišpanie, ta tehdáž měla své vlastní krále, ale potom králi *Castillie* řečenému po příbuzenství připadla, ale na ten čas vší Hišpanie pánu a králi Hišpanskému náleží, a za jeden národ se pokládá s jinými Španěly) maje toho zprávu, a dočetv se ze světopiscův [2]), žeby se po moři do Indií mohlo dojeti, a vyslav skrze Egypt po zemi některé, kteříž by v Arabii a dále vůkol moře a spůsob plavení shlédli a vyzvěděli, vypravil s počátku 4 lodí [3]) s lidem válečným, aby toho šetřili, kterak by se přímo po moři do Indií projeti mohlo. Vůdce [4]) té výpravy vojenské [5]) sloul *Vascus Gama* stavu rytířského; ten drže se břehův Afrických vždycky na východ slunce táhl, až se dostal k horám převelmi velikým a na 6000 vlaských mil do moře od země se táhnoucím. Mimo ty maje se dále pustiti byl velmi přestrašen hroznými bouřkami větrův, dešťův, zimy, tmy a vln mořských, kteréž jistým časem (jako ku příkladu u nás na podzim) tak hrozné a strašlivé jsou, že tudy nelze žádným lodím [6]) projeti, a však obyčejně a přes celý rok dosti nebezpečné jsou, příčinou větrův, kteříž z obojí strany těch hor od země se srážejí do moře a ním tak násilně pohybují, že pamětníka není, aby se kdy kdo měl tudy dále pustiti, nýbrž každý odtud zpátkem se vracíval, domnívaje se zajisto tu konec světa býti. On pak *Gama* proti

[1]) Portugalezerové. [2]) z kosmograffův. [3]) šífy. [4]) hejtman. [5]) armády. [6]) šífům.

Digitized by Google

vůli všech svých marinářů pustil se s svými mezi to vlnobití, kteřížto za mnoho dní v těch bouřech se plavili, nevědouce nic kdy den neb noc byla, tak se životův svých opováživše toho nejvíc šetřili, aby zpátkem s hanbou od větrův domů hnáni nebyli; jakož se jim pak toho po mnohém nebezpečenství dostalo, že jsou s radostí projeli na tiché moře, kdež poznali, že ty hory za sebou měli, a po straně pěkné, úrodné země spatřili, k nimž se obrátili; však že v naději až dotud jeli, a v naději bázlivé každý podnes ty hory míjeti musí, nazval je nejprv *Promontorium bonæ spei*, vlasky *Capo di buona speranza*, totiž „předhoří [1]) dobré naděje". Tu nejvíce lodí [2]), a někdy celé výpravy vojenské [3]) v zkázu přicházejí, a to když se chybívají s pěkným počasím, kteréž tu řídké bývá. *Osorius lib. 1. Edoar. Lopez, dell' reg. Congo c. 8.*

Gama tehdy minuv to nebezpečné moře, držel se břehův a zastavoval se u mnoha měst a zemí, kdež místy mnohého přátelství užil, a vůbec [4]) tam všechněm s svými lodími [5]) a lidem divný byl, neb nikdá jim podobných na tom moři neviděli; až naposledy do Indií se dostal do Kalikut, kdež od krále slavně a s radostí byl přijat. Však nedlouho to trvalo, pro Araby a Mahometány, kteříž v tom městě u velikém množství z Turek a odjinud obchody [6]) vedli, a odtud do svých zemí koření a drahé kamení vozili; kteřížto obávajíce se, aby jich Portugalští [7]) neodstrčili a jim obchodů [8]) nepřetrhli, osočili je u krále, až i bouřku proti nim v městě stropili, v níž do 50 Portugalcův [9]) zahynulo. Pročež *Gama* byv na lodích [10]) svých, vypověděl králi pokoj a dal se do plenění lodí v přístavu [11]) Kalekutském, v nichž mnohá zboží nalezl a pobral, ostatek děly roztřískal a popálil, do města střílel a hojně škod za to králi nadělal; odkudž se potom hnul a k jednomu králi, poplatníku Kalekutského, se obrátil, kteréhož na to navedl, že jest od Kalekutského odpadl a s *Gamau* proti němu bojoval, o čemž by šíř vypravovati dlouho bylo. Naposledy však *Gama* naloživ [12]) své lodí drahými věcmi, jel zpátkem domů, a přijel ve zdraví se třmi lodími [13]) léta 1499, jehož domácí poctivě přivítali.

Potom léta 1500 vypravil král Emanuel jiných 13 lodí [14]), a na nich 1500 vojákův, s tím poručením, aby sobě tam pevnosti

---

[1]) špice hornatá. [2]) šífů. [3]) celé armády. [4]) summou. [5]) šífy. [6]) handle. [7]) Portugalezerové. [8]) handlů. [9]) Portugalezerův. [10]) šífích. [11]) plundrování šífů v portu. [12]) naladovav. [13]) šífů. [14]) šífy.

Digitized by Google

a byty spravovali; nejvyšším byl *Alvarus Capralis*. Ten šťastně jel až k těm horám dobré naděje, kdež jak se dostal, hned tmy a hroznými větry a bouřemi byl obklíčen, že dříve nežli je projel, čtyry lodí [1]) viděl vichřicí zachvácené a se všemi, což na nich bylo, potopené, tak že když projel, šest toliko lodí [2]) shledal, tři byly jinam zahnány a zpátkem se domů dostaly.

Těmi šesti lodími [3]) proti Kalekutskému králi válku vedli, až potomně jiných deset, potom pět léta 1502 z Portugallie, léta 1503 šest, a po ta léta pořád vždycky král po 10, 6, 4 a více i méně lodích [4]) do těch zemí vysílal, z nichž každého roku větší díl kupectvím naložených [5]) a s dobrým krále užitkem za všecken náklad, do Hišpanie se vracel.

Jiní pak, kteříž tam zůstávali pro obchody [6]) a přízeň, kterouž měli s některými králi, a zase pro snadnější odpor nepřátelským králům, všelijak o to usilovali, kterak by co nejvíce pevností v přátelských i nepřátelských zemích sobě vzdělali, však pod jiným a jiným zámyslem, totiž u jedněch pěkným a přátelským spůsobem, pro ochranu jich proti okolním králům, nepřátelům jejich, jako v *Cochim*, tu nejprvnější pevnost vystavěli proti králi Kalikutskému, a tak i jinde atd.; u druhých pak nepřátelskou mocí, jakožto u těch, jež mocně přemáhali, proto aby se více nepozdvihovali, nýbrž jim poplatky dávali [7]) a kupcům křesťanským z národu jejich nepřekáželi, jako v *Ormus* a jinde, což vše připomínati velmi obšírně by přišlo; a však toliko toho dotknu, že pomalu vždy větší a větší vojska [8]) král Emanuel do těch zemí posílal, jimiž jsou tam celá království válečně a vítězně obdrželi, a léta 1510 město *Goa* řečené, veliké, pevné, pěkné a téměř u prostřed těch pomořských Indií ležící, mocí a útokem [9]) dobyli, v němž nejpřednější sídlo pro místodržícího krále španělského zarazili. Nebo tak se hrubě v těch zemích v málo letech zsílili, města jiná mnohá a pevnosti národem svým zosázeli, že svého nejvyššího správce, jímž by se jiní správcové řídili [10]), míti museji, a ten slove *Vicerex*, totiž místodržící krále. Ten ve třech letech se mění a jiný na jeho místo vysílán bývá. Má svůj soud dvorský, kancelář a právní řízení, vše spůsobem krále Hišpanského; však když by se jaké znamenité věci dotýkalo, tedy do Hišpanie do tejné rady královské odvolání bráti [11]) se může. Též má své

[1]) šífy. [2]) šífů. [3]) šífy. [4]) šífích. [5]) naladovaných. [6]) handle. [7]) tributy platili. [8]) armády. [9]) šturmem. [10]) hejtmané spravovali. [11]) appellovati.

Digitized by Google

strážné [1]) a drabanty, dvořany, trubače, a vede královský dvůr; důchodův do roka několikráte sto tisíc, kromě darův, kteréž mu při přistupování k úřadu všickni králové, *vasallové* a smluvami dědičnými [2]) připojení, též správcové [3]) pevností a měst, úřadové a co vedlé jiných důchodův [4]) kupci a lidé poddaní na přivítanou a obnovení smluv dědičných [5]) a tak dále, od zlata, drahých kamení a j. dávají a odsílají.

Před některými časy *Patres Jesuitští* (kteříž netoliko tu v *Goa* ale i jinde v zemích pěkně vystavené kolleje mají) vyprosili sobě to na králi Hišpanském, aby jim a tak do kolleje jejich všecky královské pocty a darové od místodržících postupováni bývali; čehož mnoho let požívali, až léta 1584 jeden místodržící, *Don Luys de Layde*, nechtěl jim jich dopříti, ale co mu darováno bylo, to sobě zanechal, než s nesnází velikou to obdržel; což jiní do dnešního dne po něm činí.

V tom městě jako i v jiných Portugalských mají svobodu kupectví [6]) a obchody vésti jacíkoli národové: pohané, Indiánové, Arabové, Armenové, Peršané, Abyssinové, Židé a jiní mnozí, toliko když zjevně svého modlářství v městech zapověděných, a v nichž všecko křesťané bydlejí, jako aby mrtvých nepálili, se neoddávali atd. a těm podobných věcí nevykonávají, jinak sic zprudili by na sebe *inquisicí*, kteráž se tam dosti přísná drží.

Portugalští [7]), nemajíce na mnoze manželek z svých krajin, z poručení svých nejvyšších brali sobě rodilé ženy a panny v těch všech zemích, kde se jim nahodilo [8]) osaditi a bytem býti, a slovou podnes děti takových, totiž z otce Španěle neb Portugalce [9]) (nebo to dvoje jmeno již o jednom národu se míní) a matky Indiánky, *mestycos*, jakoby řekl cvikéři, a ti ješto od otce a matky Portugalské zplozeni jsou, slovou *castisos*, a však všickni jednostejně snědé a mouřenínské barvy jsou, vedlé přirození místa, kdež přebývají.

Vedou slavný život, od zlata a stříbra nádherný, čeledi od zajatých chlapův a chlapkyní co nejvíc mohou chovají, kteřížto dílem a řemesly rozličnými musejí pána a paní stravou vychovávati. Nebo sami za řemeslo své se stydí a všecko toliko páni slouti a býti chtějí, byť on krám řemeslnický držel, třebas mistrem uzdářem, ševcem, krejčím atd. byl, však chová své chlapy, a ráno

---

[1]) *guardie.* [2]) erbanuňky. [3]) hejtmané. [4]) financí. [5]) erbanuňkův. [6]) handle. [7]) Portugalezerové. [8]) trefilo. [9]) Portugalezera.

Digitized by Google

ukážíc jim, co mají dělati, sám se celý den procházeti bude pod řetězem, aneb na koni pod nebesy [1]) jako jiný pán, a v té nádheře [2]) třebas s hromadou [3]) služebníkův přijede k někomu, aby mu vzal míru na šaty, a když to vykoná, zase jako pán odjede. A vůbec [4]) všickni vespolek, i ti rozliční mistři řemesel, nejvíce se o to snažují, aby slavných titulův užívali, a od místodržícího samého aneb skrze někoho při dvoře v Hišpanii na list pod pečetí titul sobě koupili, buďto aby se psal *fidalgo da caza de roy nossa sennor*, totiž „dvořenínem královským", aneb *cavalliero fidalgo*, totiž „rytířem", byť se on jak živ zbroje nedotekl, aneb *mosos de camarado numero e de serviso*, to jest „královským komorníkem" a jinak; již pak tomu ať žádný do kaše nefouká, slovy hanebně odseká, však vedlé přísloví, „předce se sedlák se vším neumí skrýti, byť se i pod lavici schoval, však mu vždy boty vyhlídají", a jakž Vlaši říkají: *ha il cervello sopra la beretta*, že „má mozek neb rozum nad birétem".

Koho pak místodržící zvelebiti chce a slavnými tituly též důchody obdařiti, toho učiní správcem [5]), tomu lodí, dvě [6]) i více pod správu dá, a pod plat najme sto, dvě i víc neb méně těch *cavallier*ův, a jim vedlé titulův jejich mzdu [7]), a což náležitého jest, dá a zaplatí, jmena jejich všech do knihy neb register popíše, a to na tři neb šest měsícův, a vyšle je, aby proti nepřátelům bojovali. Ti vyjedouce jezdí po některých okolních městech přátelských, a častokrát třebas od toho, k kterému ponejprv přitáhnou, nikam se jinam nehnou; a když tři měsíce aneb jiný uložený čas přečkají, již právo zase mají se vrátiti tam, odkud vysláni byli. A navrátíce se, tu jakž nejvyšší, tak jiní jeho tovaryši slavných svědectví docházejí od místodržícího, jak jsou se rytířsky chovali, na královské armádě proti nepřátelům bojovali atd., tak jakž komu mnoho cti přeje aneb ji sobě kdo skrze dary vykoupí, tolik jí požije a nabude. Ta pak svědectví když do Hišpanie odešlí aneb sami přinesou, neřekl by žádný, v jaké tam vážnosti a poctivosti bývají, a mnozí tudy úřadů, jako hejtmanského, richtářského a jiných více nežli jeden, netoliko pro sebe, ale třebas pro dobrého přítele, jemuž by jej mohli prodati, nabývají. A vůbec [8]) tak velice cti a slávy žádostivi jsou, že učinil-li by jeden druhému poctivost na potkání zdaleka *beso las manos*, s poklonou a snětím

[1]) dekem. [2]) tom prachtu. [3]) houfem. [4]) summou. [5]) hejtmanem. [6]) lií, dva. [7]) žold. [8]) summou.

Digitized by Google

kloboukа až k zemi, a druhý by se tak nízko nesklonil aneb nesmekl; anebo když k druhému služebníka před sebou pošle s návěštím takovým, že ho navštíviti chce, a ten k němu do dveří domových s kloboukem v ruce držícím nevyjde, a jej do domu k sobě neuvede a na stolici pod nebesy [1]), neb na polštáři neposadí, s tím věčné nepřátelství míti bude, a mnohý všelijak přemýšleti a s přátely o to se snažiti bude, kterak by jej z tohoto světa sklídil, jako nejúhlavnějšího nepřítele svého.

Dále, jaký obyčej zachovávají při oddavcích, křtinách, hostinách [2]), do kostela chození, i po domích, jak nestoudného a chlipného života ženské pohlaví jest, jakých rozkoší v jídle i v šatstvu užívají, s jakými obmysly [3]) a chytrostmi k oklamání mužův zacházejí, o čemž již výš jest ponavrženo, jak horliví manželé jsou a jaký spůsob trestání všelijakých přestoupení u nich jest, též jaké nemoci a počasí tam bývají, jaké obchody vedou a mince neb míry své mají, o tom o všem, i více nežli položeno může býti, vypisují: *Hugo de Lintschot*, *Gotthard Arthus*, *Edoard Lopez*, *Thoma Lopez*, v knihách naschvále o těch a jiných národech vůbec vydaných.

Majíť pak Portugalští [4]) na ten čas přednost na moři indiánském, a páni většího dílu přístavův [5]) a měst pomořských jsou. Nebo počítajíc od začátku Indie, od města *Daman* až k městu *Goa*, kdež arcibiskupská stolice jest, učiní 65 mil, to všecko popořád Portugalští [6]) drží, a mnoho v tom položení pěkných měst a přístavův [7]), jako *Basayn*, *Chaul etc.* mají.

Od *Goa* začíná se krajina *Mulabar* od *Capo de Ramos*, kteréž od *Goa* 10 mil vzdáli jest, až do *Capo de Comarin*, učiní 108 mil; v tom vůkolí mají měst a pevností několik, jako *Onor* 10 mil od *Capo de Ramos*, *Barsalor* 15 mil od *Onor*, *Mangalor* 9 mil od *Barsalor*, *Cananor* 15 mil od *Mangalor*. Od *Cananor* jest toliko 8 mil do *Calicut*, kdež *Comoryn*, totiž král někdy nejpřednější v Indiích pomořských dvorem jest, a však na moři s nic nemůže býti, a chce-li, aby k jeho přístavům [8]) jezdili kupci, musí poplatek [9]) Portugalským [10]) dávati, a bez toho sotva pátý díl zemí svých drží. Z *Calicut* do *Cranganor* jest 10 mil, kdež Portugalští [11]) pevnost mají; odtud *Choin* 10 mil, kdež

---

[1]) dékem. [2]) pankétích. [3]) praktykám. [4]) Portugalezerové. [5]) portův. [6]) Portugalezerové. [7]) portův. [8]) portům. [9]) tribut. [10]) Portugalezerům. [11]) Portugalezerové.

Digitized by Google

také bydlí Portugalští [1]), a tu biskupská stolice jest; od *Cochin do Caulon* 12 mil, tu také pevnost mají, a odtud až k *Capo de Comorin* jestiť 20 mil. Dále se začíná *Choramandel* jináč *Narsinga* neb *Bisnagar* království, tu jest od *Negapatan* až do *Musulepatan* 90 mil, kdež mají několik pevností, a zvláště svatého Tomáše město.

Potom následuje království *Bengalen*, 12 mil zšíři při moři, až k řece *Ganges* dosahující, a po něm království *Bengala* na 50 mil zšíři, kdež Portugalští [2]) několik měst a přístavů [3]) drží, jako *Porto grando*, *Porto Pigveno etc.* Za tím jde království *Aragan*, *Pegu* a *Syan*, v kterýchžto několik měst mají v své moci, a tam svobodně obchody vedou [4]); ačkoli ty země své vlastní a mocné krále mají, však někteří poplatek [5]) dávají, a jiní z přízně jim všeho dovolují, zvláště v *Sian*, kdežto mají město veliké a znamenité pro všecky příležitosti, a v skutku nejpřednější kupecké město v těch zemích, buďto pro nakládání [6]) tu mnoho lodí [7]) všelijakými drahými věcmi, aneb pro blízkost k dojíždění odtud do *Chiny*, *Javy*, *Samatry etc.* Tu mají pevnost i také biskupskou stolici; a dobyli toho města s velikým krve prolitím týchž obyvatelův, v němž tehdáž našli 9000 kusův střelby veliké a jiných znamenitých věcí, jakž o všem *Osorius* dostatečně vypisuje.

Od *Malaca* začíná se *Capo singapura* až do *Capo Sinosure* 18 mil, odtud začínají se království *Pan* a *Patane*, kteráž na 80 mil zšíři jsou, až k samému království *China*, kteréž se vztahuje na 400 mil, kdež také Portugalští [8]) obchody vedou [9]); v *Machao* a *Canton etc.* však žádných pevností nemají, proto že král z *Chiny* proti nim příliš mocný jest a všech věcí vojenských dostatek má, a snad kdyby tak cizích zemí a království žádostiv byl, jako jsou Španělové, mohl by všecky z té strany španělského držení pod svou moc přivesti, ale přestává na svých 15 královstvích, kteráž jsou v jednom položení a obmezení od hor, řek a zdí, a jednoho národu, tak že za nedobytá příčinou takových znamenitých hranic se pokládají, a jako nějaké město hradbami [10]), tak tuto král zámky a pevnostmi ohraditi dal, o čemž tuto síříti nebudu.

Po Chině začíná se království Tatara Chána, o němž dalej dotknu. Proti těm jmenovaným zemím jsou mnozí ostrovové, v nichž veliká a mnohá království jsou: jako *Java*, *Sumatra*, *Japan etc.*,

---

[1]), [2]) Portugalezerové. [3]) portů. [4]) handlují. [5]) tribut. [6]) šíření. [7]) ladování. [8]) Portugalezerové. [9]) handlují. [10]) baštami.

Digitized by Google

kdež místy Portugalští [1]) obchody vedou [2]), místy páni jsou a jimi vládnou, jež by také všecky vyčítati dlouho bylo.

Ale já navrátím se zase tam, kde jsem počátek Indií položil. A protož tuto věděti již náleží, že mají Portugalští [3]) ještě jiné země a pevnosti blíže sem od města *Daman*. Nebo tu se začíná království *Cambaja* okolo 18 mil zšíři, a má svého krále možného a na všecky věci drahé bohatého; odtud 15 mil jest ostrov a město *Diu*, někdy krále z *Cambaja*, a nyní Portugalských [4]), kdež také pevnost nedobytou mají. Od *Diu* až k řece *Indus* do 70 mil, odtud 180 až k městu *Ormus* táhnou se mnohá, převelice úrodná, a všelijakých lidskému pohodlí podlé chuti [5]) a žádosti hojných potřeb výtosná království.

V *Ormus* mají Portugalští [6]) pevnost a obchod [7]) znamenitý, a tam obchod vedou [8]) Turci, Peršané, Tataři, Francouzové, Benátčané, Engličané a jiní mnozí národové, tak že ty dvě města *Ormus* a *Diu* nejpřednější jsou pro drahé kamení, perly, hedbáví, tkaniny [9]) zlatohlavové a stříbrohlavové, čalouny, vonné věci, cukroviny [10]) a všelijaké lahůdky ve všech Indiích.

Král země *Ormus* nebydlí v městě, proto že je Španělové opevnili, ale za městem a v jiných městech svých, však poplatek [11]) králi Španělskému [12]) dává, a Španělům v *Ormus* cla a jiné důchody vedlé jich vůle pustiti musil. Vybírá se pak tam znamenitý důchod od kupectví, kteréž z Turek, z Persie a z Evropy do Indií, a zas odtud zpátkem do Asie a Evropy se dodávají, tak že se Španělové nejvíce, po místodržení v *Goa*, o těchto dvou míst správcovství [13]) derou, pro veliké užitky a dary od mocnářův [14]) a kupcův jim náležející.

Aby se pak lépe vyrozuměti mohlo, jaký tam obchod [15]) z Evropy jest, protož sluší věděti, že každého roku do města Alepu v Syrii, tři dni cesty od Tripoli města, mnoho tisíc kupcův se sjíždí, a to ze všelijakých národův: Vlachův, Francouzův, Řekův, Nizozemcův [16]), Engličanův, Němcův a pohanův z tureckých zemí, a ti smlouvu s baší v Alepu učiní, co by mu dáti měli za průvod [17]) skrze turecké země až do města *Balsari*; a tak když smluví, jistý počet vedlé možnosti zástupu [18]), kterýž slove *ca-*

---

[1]) Portugalezerové. [2]) handlují. [3]) Portugalezerové. [4]) Portugalezerův. [5]) vinše. [6]) Portugalezerové. [7]) handl. [8]) handlují. [9]) ceigy. [10]) konfekty. [11]) tribut. [12]) hyšpanskému. [13]) hejtmanství. [14]) potentátův. [15]) handl. [16]) Nidrlenderův. [17]) gleit a průvod. [18]) houfu.

Digitized by Google

ravana jináč *gaffila*, totiž některé sto janičarův sobě přidané majíce, vyjedou před město do pole, a tu zvolí mezi sebou důstojníky [1]), nejinak než jako v ležení stráže [2]) drží; markytány [3]), kteříž za nimi všelijaké potravy [4]) vezou, s sebou mají, a všecky věci od kupectví, co do Indií vézti míní, také zbraně, stany a jiného nádobí na koně, dromedáře, velbloudy a mezky atd. naložíce [5]), vydají se na cestu po zemi skrze pouště veliké, tak že místy dvě neděle žádné vody nenacházejí, a to v Arabii pusté, potom skrze Mezopotamii, Assyrii atd. až do města *Bagdetu* 40 i 50 dní cesty přijíždějí. Do toho města z Halepu jezdí také po vodě Eufrates, k němuž u města *Bir* tři dni cesty od Halepu, a odtud po vodě mimo mnohá města veliká a starožitná do 40 dní cesty, a někdy do 2 měsícův, jak kdy voda veliká neb malá bývá, dojíždějí.

Bagdet město jest z řícenin někdy slavného města Babylonu v Chaldejské zemi vystaveno, však opodál od starého stanoviště, okolo půldruhého dne cesty.

O tom starém Babylonu mnohé divné věci vypravují, jako že u něho byly zdi 200 střevíců vysoké, 50 široké, sto bran mosazných; dále o zámku, o štěpnici a lesu na sloupích, mostu a jiných věcech, kteréž mezi sedmi divy světa pokládali, jakž je také *Plinius*, *Strabo*, *Q. Curtius* obšírně vypisují. Ale já toliko o chrámu dotknu, jejž *Herodotus lib. 1.* vypisuje. Chrám ten byl čtverhraný, zšíři i zdýli dvou honův; u toho byla věže při každé straně po jednom honu široká při základě [6]), a výška též jednoho honu, na té byla jiná užší, na té zase třetí, a tak až do sedmé; schody šly zevnitř vůkol, a všudy po stranách schodů stolice a odpočivadla udělaná, aby jdoucí nahoru odpočívati mohli. Nejvýš pak nahoře byla kapla, v níž lůžko a stůl zlatý byl, kdež ustavičně jedna osoba ženského pohlaví bydleti musila. V tom chrámě byly tři modly: *Jovis*, *Junonis* a *Opis*. *Jovis* byla 40 šlepějí vysoká z samého zlata 1000 Babylonských talentův, totiž centnéřů (*Budæus* na 800 korun počítá jeden), *Junonis* 800 centnéřů, *Opis* 1000 centnéřů, a před tou stáli dva lvové a několik hadův stříbrných, každý kus 30 centnéřův. Před těmi modlami stál stůl 40 střevíců dlouhý, 12 široký, 50 centnéřů stíži. Potom samo-

---

[1]) oficíry. [2]) varty. [3]) marketentéry. [4]) potravy neb profanty. [5]) nakládujíce. [6]) gruntu.

Digitized by Google

zlatých nádob, kadidlnic a jiných věcí při tom stálo oučtem [1]) do 1800 centnéřů vážících. *Diodorus lib. 1. c. 4.*

Při tom městě byla také věže *Nimrod*, kterouž synové lidští až do nebe vystavěti chtěli, a bůh zmátl jazyky vší země. *Genes. 11.* O kteréž mezi jinými svatý Jeronym *in com. in Daniel. cap. 1.* a *lib. 5. in Esai. c. 14.* píše, že jest byla čtyry tisíce krokův vysoká, však nedostavená.

Toho tak někdy slavného města nyní toliko řiceniny se nacházejí, velmi předivné od divných věží, zdí, kteréž ještě jako vrchové okolo roviny pískem zavaté znáti se mohou, i ta věže také, kteráž jako největší hora stojí obrostlá, a velmi zdaleka spatřiti se může, a doposavad znáti, že jest z cihel na slunci sušených a smolou místo vápna stavená; a táhnou se ty řiceniny toho města na půldruhého dne cesty, odkudž velikost jeho, jaké někdy bylo, jest znáti.

Bagdet nový jest pěkné a veliké město při řece *Tygris* proti Persii za pevnost, kdež Turek baši svého s mnohými vojáky chová, a je nevelmi dávno Peršanům se vší tou zemí odňal; nyní pak jistá zpráva dochází, že by zase Perský král to město s jinými okolními opanovati měl. Od *Bagdetu* po řece nejvíce plaví se kupci do *Balsary*, tureckého města, při moři Perském ležícího, kteréž tolikéž Turek Peršanům předešle odňal, ale nyní zase pod Perského mocí jest, a tu v *Balsary* své stanoviště mají a skládají, tak že kam kdo chce, odtud dále a bezpečně po moři se rozjíždějí, a zase když se zpátkem domů vraceti chtějí, v *Balsary* v jistý čas, totiž měsíce Dubna a Září, všickni se sjíždívají, odkudž až do *Halepu* v zástupích [2]) jedou, potom do Tripoli, a z Tripoli po moři do Konstantinopole, Alexandrie, do Evropy a do Afriky, a vůbec [3]) kamžkoli jednomu každému náleží, se rozjíždějí, a co s sebou přivezli, to jiným rozvožují.

V té straně často se pokoušeli Portugalští [4]) proti vodě Eufrates a Tygris nahoru do Turek vtrhnouti, ale pro prudkost řek a veliké skalí v nich nemohli velikými a těžce naloženými lodími [5]) projeti, po zemi pak snadno mohli, třebas tudy až do Syrie protáhnouti, a odtud dále atd., však k tomu nedostává se jim svornosti, aby některý tisíc lidu sebrali a něco na válečné nástroje naložili. Nebo v pravdě velmi špatně v té straně Turek jest opatřen a nemá tam žádných bezpečných pevností, krom některé dosti

[1]) summou. [2]) houfich. [3]) summou. [4]) Portugalezerové. [5]) naladovenymi šífy.

Digitized by Google

chatrné, a to na mále, jen proti samým Peršanům, o nichž ví, že se mnoho dobýváním [1]) a děly neobírají. To pak nejhorší jest nyní mezi Španěly těch zemí, že se všickni na lakomství a obchody [2]) vydali, a každý nejvyšší nehledí nežli do času krátkého jemu k vladařství uloženého se nahltati do vole a s plným měšcem domů vrátiti, tak že se při nich plní: *Se danno bene gl' offici, ma non se danno le discretioni*, „všelijaké v světě správy a úřady snadno jest dáti, než byť rozum a soud pravý mohl se správcům také dáti", aby věděli a znali, jakým by úmyslem chvalitebným od krále a pána svého do těch zemí vysíláni bývali, jmenovitě ne aby svého vlastního toliko hleděli, ale obecného a královského dobrého, kteréž by vůbec [3]) všemu křesťanstvu prospěšné bylo, kdyby ten cíl vladařův královských byl, aby v těch končinách všeho křesťanstva nejúhlavnějšímu nepříteli Turku škoditi hleděli, jemu země odnímali a k ruce svému králi dobývali, jakž jsou toho chvalitebně jejich předkové před sta lety v těch zemích dokazovali, od kteréž chvíle nic nepřibývá, nýbrž jak doleji oznámím, ubývá.

Turci pokoušeli se po několikráte na zbrojném lodstvu [4]) v té straně *Ormus* Španělům překážeti, i dříve nežli *Ormus* a *Diu* měli, ale byli na hlavu poraženi, pobiti [5]) a zvláště od *Almeidy* a *Albuquercia*, nejvyšších Hišpanských, kteříž po těch porážkách, neumějíce prvé na to mysliti, taková pevná a příležitá města *Diu* a *Ormus* mocí dobyli a dosáhli. Pročež Turci v té straně vol neb nevol pokoj zachovávati a Portugalským [6]) veliká cla a platy ze všech kupectví, kteréž buď do Indií vozí, aneb zase odtud vynášejí, dávati musejí; nebo jinudy projížděti, krom mimo ty pevnosti, nemohou a nesmějí. *Caspar Balbiriag. Osorius.*

Proti *Ormus* na druhé straně předhoří země, kteráž se jmenuje *Capo de Moncadon*, mezi kterýmžto a *Ormus* jde k *Balsaric* moře úzké, a slove *Sinus Persicus*, totiž moře Perské, proto že z jedné strany sebe Persii má a z druhé Arabii; a tu se začíná země Arabská, odkudž až k druhému předhoří té země při začátku moře Rudého, *Capo de Guardafum*, do tří set mil jest. Na tom Rudém moři poněkud ještě Turek panuje, a to za příčinou pevností dobře opatřených, jichž Portugalští [7]), ač se o některé pokoušeli, dostati nemohli, a Turek je na větším díle lstivě a pod přátelstvím

---

[1]) šturmováním. [2]) handle. [3]) summou. [4]) na armádě. [5]) pomordováni. [6]) Portugalezerům. [7]) Portugalezerové.

Digitized by Google

opanoval. Avšak často jsou se na tom moři spolu na lodích [1]) potýkali, a hned ještě za času žoldánův Egyptských, jako *Campsona etc.*; kdež ačkoli někdy vítězství obdrželi, však že Turci do pevností ujeli, pročež naši prázdní odtud vraceti se musili. Než podnes sic doskakují tam svými výpady [2]), pročež Turek v *Sues*, v *Thor*, v *Aden etc.* galery a jiné lodí [3]) s velikým nákladem chovati musí; anobrž kdyby to moře od přirození přístupné a tak hluboké bylo, aby po něm s velikými lodími [4]) svými naši až k *Sues* volně mohli projížděti, jest jistá věc, žeby bylo Turkům veta tu jaký díl země držeti, a snad i Egypt a země Svatá byla by zase v moci křesťanův. *Viagg. di un Comito Venetiano, dal Mar Rosso. Osorius.*

Ale jak jsem výše dotekl, sami svým lakomstvím a leností z rozkoší velikých pošlou, příčinu dali obyvatelům těch zemí Indiánských na větším díle, že když jsou před něco málo lety Holandčané [5]), jináč Stádové, o touž cestu se do těch zemí pokusili a tam dojeli, i u mnohých králův přátelsky přijati byli, tak že netoliko posavad v nemalém počtu lodí [6]) každoročně tam dojíždějí, a kupecké obchody [7]) do svých zemí, a odtud do našich, item do Dánské [8]), Švédské, Polské, Moskevské atd. zemí obracují, a tudy netoliko velmi hrubě důchody krále Španělského a všech zemí jeho zmenšili, ale také mnohá království v Indiích proti Španělům zbouřili, jako království *Candy*, *Sumatra*, *Bantam*, *Ternate*, *Patani*, *Achin*, *Mertecalo*, *Ior*, *Calicut* a jiná, kterážto nerci-li všelijaká kupectví Nizozemcům [9]) dobrovolně prodávají, ale z nich některá jim tam pevnosti vystavěti a se osaditi dovolili, z čehož co potomně pojde, čas budoucí to ukáže.

Titíž Holandčané [10]) pokoušeli se léta 1594 jinou cestou z druhé strany světa do Indií Východních [11]) po moři jeti, totiž kdež nyní stranou polední horky velikými okolo vší Afriky na 15000 vlaských mil až do *Goa*, a odtud do *Malaky* také 15000 mil jeti musejí, *Edoardo Lopez c. 8. lib. 2. reg. Congo.*, a tak k straně půlnoční studenými kraji, okolo *Norvegie*, Švédské, Moskevské, Tatarské země do *Cathay* a *Chiny*, o mnoho kratší cestou projeti mínili, ale pro nedostatek potrav [12]), lodí a moře zamrzlé

---

[1]) šífích. [2]) štráfy. [3]), [4]) šífy. [5]) Hollenderové. [6]) šífův. [7]) handle. [8]) Denemarku. [9]) Nidrlenderův. [10]) Hollenderové. [11]) orientálských. [12]) profantu.

Digitized by Google

na ten čas toliko až za Novou zemi [1]) se dostali a odtud domů vrátili. *Gerar. de Weer, Navig.*

Před lety, dokavad císařství Trebizondské stálo, jezdívali do Trebizondu města Benátčané, Genuenští a jiní přes moře Prostředzemní a moře Černé [2]), a tu zboží z Indií Východních [3]) skrze *Albanii* neb Georgiánskou zemi na moře Chvalinské [4]), a odtud po zemi nedaleko do Trebizondu dodávaných brali a do našich těchto krajin vozili; ale po Tureckém těch měst dobytí a záhubě z té plavby sešlo, a jakž jsem výš položil, z *Balsary* po řece *Euphrates* do *Halepu* se dodávají. A o té cesty otevření pokoušelo se jedno kníže Moskevské, skrze zemi *Permii* k řece *Varsiga*, k moři Půlnočnímu, po něm až k řece veliké Oby řečené, kdež jest konec zemí jeho a začátek země i moře Tatarského, odkudž dvou měsíců cesty do města hlavního *Cambalu* Tatara Chána jest; ale pro války, kteréž tehdáž s Tatary měl, toho předsevzetí zanechal. *Ramusio disc. Soprali viag. delle spetierie. Navig. di Sebast. Cabota.* A to potud o Indiích povědíno buď; kdo chce více věděti mimo výš přivozované spisovatele [5]), může přečísti *Urban. Calcet. descrip. Indiæ, Conr. Leonem, Giov. Empoli, And. Corsoli, Joseph. Ind. navig. Joh. Mettell. Joh. Gonsales de Mendoza, Lud. Rom. Navig.*

Na zavírku tohoto spisu mého o těch zemích východních [6]) a Indiánských doložím další položení z druhé strany země *Chiny*, kdo tam dále a jaké krajiny drží, abych tou prací všecken okršlek Azie po moři přeběhl a o něm oznámil.

Slove pak nejbližší země, kteráž po Chině doleji jde, *Cathay*, po ní *Zagathay*, a po té *Scythia* jináč *Tartaria*, kteráž jde až k zemi knížete Moskevského, a ty se opět dělí více nežli na dvanáctero království, o nichž šířiti tuto nemíním.

Mají také rozličné krále a knížata, jako v *Sarmacanda* městě, odkudž onen *Tamerlan* (kterýž desetkráte stotisíc lidu, ač *Matt. di Micheovo tract. 1. c. 8.* pokládá dvanáctekrát stotisíc) do Turek byl vtrhl, a císaře Tureckého *Bajazetha* živého jal a do zlaté klece uzavřev jeho k divadlu za sebou voziti dal. *Volater. in Geogr.* *Bacara* a *Cathay* a jiní, kteřížto všickni tomu v *Cathay* poddáni jsou a jemu poplatek [7]) dávají.

Ten pro rozdíl jiných sobě poddaných králův slove veliký

---

[1]) žemli. [2]) *Pontus Euxinus.* [3]) orientálských. [4]) *Caspium.* [5]) autory. [6]) orientálských. [7]) tribut.

Digitized by Google

chán, neb Tatar chán z *Cathay*, turecky *Ulu Cam*, totiž veliký císař, o jehož podstatnosti, síle, bohatství a řádu [1]) bylo by mnoho psáti nám k víře nepodobného. Nebo má znamenité úrodné země, v nichž všelijaké věci k životu našemu potřebné, jako zlato, stříbro, drahé kamení, koření, obilí, ovoce, tkaniny [2]) hedbávné a jiné věci ve vší hojnosti se nacházejí, a vůbec [3]) za nejbohatšího a nejpřednějšího mocnáře [4]) všeho světa se pokládá. Že pak tak málo o něm před lety v historiích se vědělo, toho byly [5]) příčinou daleké tam cesty, pro divoké národy a pustiny, skrze něž po zemi téměř nemožné z těchto krajin jest se tam dopraviti; ale nyní po moři obchody tam vedou Portugalští [6]) a jiní Evropští u velikém počtu, tak že se o jeho všem řádu [7]) a jiných znamenitých věcech mnohem více věděti může. Pro jehožto vždy ňáké vyrozumění položím vypsání jednoho města jeho v zemi řečené *Mangi*, v nížto samé do 1200 měst velikých a hražených jest; odkudž každý pozná, jaká sláva, řád a předivné věci v těch všech zemích býti musejí. To město vypisujíc *Marco Polo lib. 2. c. 6. 8. dei viag.* praví:

Jest město *Quinsai*, kteréž má v okršlku svém 100 mil vlaských, českých učiní 20. Leží při jednom jezeru, a skrze město veliká řeka teče, kteráž se na mnoho struh a příkopů velikých dělí, a přes město skrz několikeré ulice teče; mostů praví býti v něm 12000 malých i velikých. To město jest tím nejvíc tak rozšířené, že jsou v něm veliká náměstí [8]). Nebo ku příkladu, jedna ulice jde skrze město od jedné brány k druhé, v té po každých čtyřech mílích vlaských jest náměstí čtverhrané [9]), vůkolí dvě míle vlaské obsahující, a do každého náměstí [10]) může se po těch struhách na lodí [11]) jeti, kdež pro všelijaké sklady kupecké domy a kotce pěkné od kamene vystavené jsou. Na těch náměstích [12]) nachází se nad pomyšlení množství všelijakých potrav [13]) ku potřebě, pohodlí a rozkoši každého dne, a zvláště v trhové dny, tak že do 40 i 50 tisíc lidu na jednom náměstí [14]) počísti by se mohlo. Mnoho by bylo vypisovati o kupeckých krámích, řemeslnických a jiných obchodníkův, jimiž netoliko všecka náměstí [15]) jsou při domích zastavena [16]), ale téměř všecky ulice

---

[1]) regimentu. [2]) ceigy. [3]) sumou. [4]) potentátův. [5]) to bylo. [6]) handlují tam Portugalezerové. [7]) regimentu. [8]) veliké placi. [9]) plac čtverhraný. [10]) placu. [11]) šífu. [12]) placích. [13]) profantův. [14]) placu. [15]) všecky placi. [16]) zastaveni.

Digitized by Google

jich plny. *Pizarus hist. Pers. lib. 9. Lazar. Soranzius.* Jsou tam mnohé kolleje a školy, v nichž *filosofii* nejvíce vyučují, a zvláště *astrologii* aneb hvězdářství, až by se tam dobře na tisíce hvězdářův našlo. Při každém náměstí [1]) jsou radnice [2]), kdež se soudové držívají a všelicí neřádové přetrhují. Domy mají veliké, nákladné, na spůsob vlaských paláců vnitř i zevnitř, a při každém téměř zahrádka, v nichž s velikou rozkoší a zvůlí skvostně živi jsou, obzvláštně ženy, kteréž velmi krásné a bílé, nádherně přistrojené, a k cizím i domácím, beze vší překážky a horlivosti mužův svých, vlídné a přívětivé jsou. Po ulicích nachází se dosti koní a lodí, na nichž kdo se chce, mužského i ženského pohlaví, projeti a provezti dáti, může toho podlé své libosti za malý úplatek dovesti. V každé ulici města toho jest vystavená věž, vnitř i zevnitř klenutá od kamene, do nichž, když by kde hořelo, každý své věci vnésti a tam před ohněm zachovati může.

Stráže [3]) se drží silné na každém mostu, ve dne pět a v noci zas jiných pět ponocují, a po městě jich mnoho chodí, pro povyků přetrhování, a koho přes uloženou hodinu na ulici zastihnou, toho ráno na radnici [4]) postaví před pány; ve dne pak šetří povalečův a žebrákův, majíce pozor, jak kdo často po ulicech se toulá a s jakým obchodem zachází. Nebo kdo může pracovati, dají mu dílo; kdo nemůže údy svými vládnouti, toho vedou do chorobnic [5]) bohatě nadaných. A když v noci oheň vzejde, žádný z domu nesmí, leč v té ulici obyvatelé nejbližší a ponocní, jichž se hned sběhne některé sto i na tisíce, a ti nosí do těch věží, co mohou uchvátiti před ohněm, sic jiní by ztrestáni byli. Také v tom i v jiných všech městech chán veliký strážné a vojáky [6]) své chová, jichž se, kdyby je shloučil, na několikrát stotisíc shledati může, a těm z rok do roka platy dává; v tomto městě do 30.000 jich drží. Aby pak v čas bouře nějaké jedni druhé zachovati [7]) a k sobě přispěti mohli, jsou v jistých místech naschvál nanešení vrchové, na nichž mají boudy a stráže [8]) drží; a jest-li že v kterém úsadí [9]) co nebezpečného poznají, tedy na desku [10]) dřevěnou k tomu udělanou holí tlukou, že se k druhému vrchu rozléhá, a tím sobě návěští dávají a kde potřebí se sběhnou.

Čeledi pokládají býti v tom městě některé sto tisíc, jako i domův, a musí každý hospodář, když mu čeledi a dětí přibude

---

[1]) placu. [2]) rathouzové. [3]) varty. [4]) rathouz. [5]) špitálův. [6]) gardy a soldáty. [7]) retovati. [8]) varty. [9]) kvartýru. [10]) tabuli.

Digitized by Google

neb ubude, poznamenané, kdež uloženo jest, podobně i v hostinských domích, když by se kdo do města dostal aneb z města se odebral, dáti.

Vůkol toho jezera velmi divná a nákladná stavení a besedy [1]) jsou; a mezi jinými když kdo veselí neb jaké hody strojiti chce, tedy do některého z mnohých těch paláců při jezeře vystaveného vzkáže, na kolik osob a za jakou sumu přistrojiti mají, tehdy v čas uložený všeho hojnost od jídel, nábytkův, služby a jiných víře skoro odporných rozkoší a zvůle za dost lacino dostane, a jak dlouho chce, požívati může.

V témž městě jest zámek královský 10 mil vlaských v svém okršlku. V tom jsou rozliční palácové mramoroví, zlatem, stříbrem a malováním okrášlení: první jest pro přední pány a rady královské, potom pro dávání sluchu [2]), za tím pro vlastní byt krále a královny, a nejposléze pro ženstvo [3]). Všickni ti příbytkové [4]) jedni od druhých zdmi, zahradami a rybníky, v nichž množství ryb bývá, rozdělení jsou. V tom městě a zámku *Ulu Cam* nebývá ve mnoha letech jednou, ale bydlí obyčejně u města velikého *Cambalu* řečeného, o němž pomíjeje psáti, toliko o paláci krátce dotknu. Jest nejprvé zeď jedna vůkol, však čtverhraná, a každá strana 8 vlaských mil dlouhá, vůkol těch zdí hluboké příkopy plné vody. V té každé straně zdi jest brána, do níž jak se vejde, jest ulice do vnitřka do kola vystavená, v níž hlídači [5]) bydlejí. Potom přichází se k jiné zdi též čtverhrané a šest mil po každé straně dlouhé, a tu v každé zdi jest po třech branách. U těch pak obou zdí při každém rohu, a mezi těmi kraji u prostřed zdi jsou pěkní palácové, tak že vůkol těch dvou zdí 16 paláců stojí; a v těch chovají rozličné potřeby, jako v jednom koně a koňské úpravy neb odění [6]), v druhém zbrojničné věci [7]) od rozličných zbraní a střeliv [8]) lehkých, v třetím děla a k nim potřeby, a tak dále v jiných etc. Potom jest třetí zeď z každé strany čtyry míle obsahující, a vůkol té tolikéž osm paláců vystaveno jest, v nichž poklady a oděvy [9]) chánovy se chovají. Mezi těmi trojíma zdmi jsou louky, zahrady, lesy, rybníky, zvěř, ptactvo rozličné, až jest se čemu podiviti. V té třetí ohradě prostřed místa [10]) jest hlavní palác chánův, v němž jsou večeřadla [11]), komory a pokojové nad

---

[1]) lusthauzové. [2]) audiencí. [3]) fraucimer. [4]) lozumentové. [5]) vartýři. [6]) rystunky neb ceigy. [7]) ceughauzské materiae. [8]) municí. [9]) kvarderoby. [10]) placu. [11]) mazhauzy.

Digitized by Google

míru ozdobení, a z každé strany stupně mramorové rozličných barev do něho jdou. Tu se nemůže vypraviti, jaké bohatství v pokojích a slavné věci viděti se mohou, a vůbec [1]) není na světě podobného stavení, ani snad rovného bohatství v takové pospolnosti.

Chán když někam jede na procházku, vždycky má 12000 strážných [2]) na koních při sobě, kromě knížat a panstva s jich komonstvem, jichž v rozličných a nákladných oblecích [3]) do několika tisíc učiní.

Když na myslivost jezdí, tu mnoho tisíc samých myslivcův, psův, jestřábův a jiného ptactva, též mnoho leopardů a jiných zvířat s sebou vede, s nimiž dvůr, totiž panstvo a ženstvo všecko [4]) jede, a pod stany, jichž některé sto pospolu jest, některou neděli bydlí, vždy místa proměňujíc, jinam a jinam se projíždějí, někdy mezi vody, někdy mezi hory a lesy, a jinam s nesčíslným nákladem a s nevypravitedlnou slávou.

Důchodův stálých má do 23 millionův zlata, kteříž na jaký spůsob se mu scházejí, jaké vydání proti tomu má, jaký řád [5]) při lidu vojenském, item při správě politické zachovává; item o dvoru vedení, o náboženství a zemích pod moc jeho náležejících, obchodech a živnostech v nich poddaných jeho, vypisují *Marco Polo dei Viag. Montevilla dei Viaggi.*

Toho toliko na zavírku doložím, že ti Tataři, kteříž se do Uher dostávají, nejsou z těch východních [6]) Tatarův Katajských, ale jsou z Evropy, latině z *Sarmatiæ* a z *Scythiæ*, na díle Turku, něco knížeti Moskevskému, a ostatek velikému kánu, však pod správou svých zvláštních vrchností poddáni. Ti bydlejí v zemích pustých, neúrodných a nepřístupných pro zimu, pro vody a neúrodu. Protož jest národ divoký, bez náboženství, řádu dobrého a jiných dobrých věcí na lidi náležejících; nemají mnoho měst, nežli jako Arabi tak se po zemi semotam s dobytky a s čeledí toulají, a kdo jich potřebuje, tomu slouží. Pročež k Turkům na mzdu [7]) táhnou, vědouce že sobě v těch zemích blíže křesťanstva více nežli doma uloviti mohou; a také Turek jistý plat roční dává jednomu tatarskému knížeti, kterýž jest povinen Turku lidu tatarského s potřebu, však na mzdu [8]) vypraviti. Ti se dělí rozdílnými jmeny od Katajských, Bokarských a Sarmakandských, kteříž města a dobrý řád [9]) mají, totižto jednak Prekopitští, Rosanští [10]), Na-

---

[1]) summou. [2]) *guardii.* [3]) livrejích. [4]) fraucimer všecken. [5]) regimentu. [6]) orientálských. [7]), [8]) žold. [9]) regiment. [10]) Rosanezeřští.

Digitized by Google

gajenští, Kasachenští, Zanolenští a Turkomanští slovou a s oněmino malé obecenství mají; o nichž vypisují *Matth. di Micheovo tractato 1. 2. et 3. Aless. Gvagnino nella descr. della Sarmatia etc. Caterino Zen. nell Viag. Sigi. Baro de Herbersteino Legat. Hayton Armeno nell' Hist.* a jiní.

Kapitola 17.

O našem se navrácení do města *Cairu.*

Při konci kapitoly 13. bylo oznámeno, jakým jsme spůsobem do ležení arabského z cesty od hory Sinai přijeli; již pak nyní, kterak se s námi potom dálo, psáti budu.

Dne dvacátého šestého měsíce Října, to bylo v pondělí po svaté Voršile, přivstali jsme sobě za raní, a jakž svítalo, tehdy nemohše na těch velbloudích, na nichž jsme přijeli, nikam dále pro ustání jejich, šli jsme s naším mouřenínem pěšky do *Cairu,* až jsme okolo tří hodin na den do města a příbytku [1]) našeho ve zdraví přišli. Tu každý porozuměti může, že jest nás pan *consul* a všickni jeho rádi viděli. My pak po té naší dlouhé procházce nemeškali jsme sobě dobrý oběd dáti přistrojiti (neb jsme toho všickni napořád hned dobře potřebovali); než vína neměvše, vodu toliko z Nilu píti jsme musili, ale i ta nám tak vděčná a chutná byla, proti těm arabským, nečistým, smradlavým a slaným vodám, jakoby víno proti dobré vodě býti mohlo. Náš mouřenín byv obědem dobrým od nás chován, poděkování nám učinil, a mně mé cikýny, kteréž jsem mu na poušti k věrné ruce schovati dal, upřímně vrátil, a po té do svého obydlí odešel.

A takž tehdy tu cestu k hoře Sinai začavše 8. dne měsíce Října, vykonali jsme 26. téhož měsíce, to jest v 18 dnech, s velikým podivením pana *consula* a jiných, kteříž ji nikdy v těch horkých časích tak brzo od žádného vykonanou nepamatovali. V tom čase tovaryši a spolupoutníci naši, kteříž s námi z Jerusaléma přijeli, nás z *Cairu* odjeli do Alexandrie, nemyslíce abychom se pokud živi odtud vrátiti měli.

Dne dvacátého sedmého téhož měsíce, vyšedše ráno z příbytku [2]) a tulmač náš s námi, procházeli jsme se po městě, spa-

---

[1]), [2]) lozumentu.

Digitized by Google

třujíce onde i onde všecko; nač jsme jen přišli. A v tom viděli jsme také najímati vojáky na mzdu [1]) proti nám křesťanům do Uher; nebo chodilo tam několik osob Turkův, jakoby vůdcové [2]) byli, a před nimi jeden na malý buben jednou rukou bubnoval, a druhou rukou drže píšťalku v ústech, pískal; k těm kdož zapsán býti chtěl, přistoupil a s nimi chodil, než malý závdavek bral, jen kolikos mejdinů, a ti, kteříž se zapsati dávali, každý sobě pérko za tulbant vstrčil, na znamení toho, že jest vojákem, aby měl větší svobodu. Ale velmi jich málo se najímalo, a to proto, že předešlých let v velikých zástupích [3]) ven z země do Uher se vyvedli, a sotva z 15 jeden se domů vracel. Nebo nadáli se ponejprv, že v Uhřích tak dětinská vojna jest, jako u nich, kdež více nájezdy činí [4]) a loupeží hledí, nežli bitev, půtek [5]) a útokův [6]) při dobývání pevností. Protož poznavše že tam žertu není, a že tam takový zisk měli, jakoby na nedvědí kůži pili, nepříliš se tam táhli; majíce také, jakožto lidé z horkých zemí, tyto naše krajiny přirození svému odporné strany zimy, větrů a těžkých prací, jimž oni nezvykli, tak že jich málo koliks z té vší krajiny a z tak lidnatého města se našlo, kteříž se na tu vojnu vydávali, jakž o nich níže ji (nebo s námi do *Rosetty* táhli) dotčeno bude.

Po dobré zase chvíli vrátili jsme se do příbytku [7]) k obědu; po obědě na tom jsme se snesli, abychom, byvše po té cestě tak unaveni, uprášeni a velice zašpiněni, do lázně šli a se zmyli. A protož šli jsme s tulmačem naším k lázni od hospody naší nejbližší, kteráž však za několika ulicemi podál byla. K té když jsme přišli, ptal se zdaleka přede dveřmi tulmač, byl-li by kdo tam? I dána mu odpověd, že se myjí v ní ženy. Tedy šli jsme k jiné, a přiblíživše se k ní, dali jsme se ptáti, jaké by se tam pohlaví mylo? I bylo nám za odpověd dáno, že také ženy. Opět šli jsme k třetí, ale i tu pro ženy jsme přístupu neměli; potom k páté, šesté i více, ptajíce se vždy a hledajíce s velikou naší obtížností, po daleké té chůzi a ustání našem, příhodnosti k zmytí, a již jsme mínili zas do hospody se obrátiti; mezi tím však jsme na jednu vždy přišli [8]), v níž že by mužské pohlaví tehdáž bylo, zprávu jsme měli. Do té tehdy jsme vešli a přišli jsme místo sítě pod klenutí, na spůsob ambitů a loubí klášterských, kteréž vůkol dvorečku neb plácku neklenutého a otevřeného stálo, staří je

[1]) žold. [2]) hejtmané. [3]) houfích. [4]) štrafují. [5]) šermiclův. [6]) šturmův. [7]) lozumentu. [8]) trefili.

Digitized by Google

jmenovali latině *apodiarium.* Tu jsme viděli mnoho chasy turecké a pohanské, vždycky jednoho vedlé druhého, v obzvláštních udělaných do zdí výstupcích a poloklenutých, zpředu pak otevřených, na lavicích vyzděných zvýši do kolenou, rohožemi přistřených seděti, se obláčeti a jiné svláčeti. Na tom dvorečku [1]) byla pěkná z mramoru čtverhraně stavená kašna, do níž studená a čistá voda tekla, kterouž do lázně a jinam, kde potřebí bylo, brali a jí užívali.

I ohlédajíce se, kde bychom prázdné výstupky pro nás našli, v tom přišel k nám lazebník a vedl nás do jednoho prázdného, a tu nám místo rouchy po kusu modrého plátna, jímž bychom se zastřeli, vrhl, a k tomu malou medeničku mosaznou, v níž bychom vodu měli a z ní se splakovali, každému přinesl. Takž tehdy spravivše se, byli jsme od téhož lazebníka do lázně uvedeni, a naše aty, tak jako jiných všech, byly pilně hlídány od jisté osoby k tomu nařízené, kterýž sloul za starodávna *capsarius.* Tu jsme patřili znamenitou lázeň, vnitř prostrannou, naskrze klenutou a nákladně stavenou, dlážděnou rozličných barev mramorem, též i jinde o stěnách obkládanou. U prostřed klenutí v stropě bylo široké kno z pěkných skel, nímž samým světlo do lázně vcházelo. Lavice a svrchnice byly z hlazeného [2]) mramoru, na nichž mnoho du sedělo i po zemi leželo. Tolikéž vůkol té lázně byli výstupci den vedlé druhého, s dveřmi zavřenými, z těch do jednoho zebník nás uvedl, abychom bez překážky turecké sami v něm pokojem býti mohli; však za takové pohodlí musí se mu obzvláštně platiti, což se i nám učiniti dostalo. Ten výstupek byl ko nějaká kaplička a nákladně stavený, též lavice a podlaha ramorová v něm byla, a po jedné straně ve zdi byli tři mosazní pové: z jednoho tekla horká, z druhého vlažná, z třetího studená da s dostatkem, kterouž jsme sobě točili podlé naší libosti. To k nejdivněji nám bylo, že ani v tom výstupku, ani v veliké zni žádných kamen ani děr jsme neviděli, kudy tam horko šlo, však bylo velmi horko nejinak než jako u nás v dobře vytopené zni. Zatím když jsme se chvilku pozpotili a pohřili, přišel tenž lazebník, aby nám posloužil. A tu nás jednoho po druhém po em těle drbal, třel a otíral šatem přes ruce obaleným, jako u s ostrým a namydleným pytlíkem obyčej jest. Potom nám na m se položiti a roztáhnouti kázal, tu nás divně za ruce, za hy vzhůru táhl a třásl, jakoby z nás duši vytřásti chtěl, semo-

[1]) plácku. [2]) pulerovaného.

Digitized by Google

tam obracel a rukama po hřbetu tlačil a tiskl, až nás jedním kolenem naklekoval a se zapíral; což v pravdě nám nerci-li k smíchu podobné, ale víc strašlivé býti se zdálo, aby snad někomu kloubů aneb příhbí nepřetočil, neb kostí nepolámal, ač jest s námi milostivě nakládal, věda snad že jsme my takovému nelibému pohodlí nezvykli; nebo jiným nastoupí oběma nohama na záda a drže se rukama za ramena, nohama mu dolů po hřbetě se vozí a klouzá, a to též z předu po těle činí a po stranách, až všudy kosti praštějí; však jako tomu navyklým žádnému nic neuškodí, nýbrž jako u nás kdo se namůže, a jak říkáme, hřbetu zlámaného jest, se potáhne a zatřese, polehčení poznává, tak tuto také jakoby se jim klouby a kosti ponapravily, lépeji se mají a čerstvější bývají; ano i my jsme také spůsobilejší a ohbitější byli. Potom nás obmyl a po těle splákl, kromě hlav tak nechal; oni sic sobě hlavy zároveň s celým životem mývají, proto že je břitvou oholené nosí, a jich zvláštně nemyjí jako u nás; my tedy chtěli-li jsme špíny s hlav pozbyti, sami jsme je sobě zmýti musili.

Takový spůsob mytí a lázní ještě zachovávají Turci a jiní v těch zemích národové hned tam od času starých pohanův, kteřížto více z rozkoší, aby těla svá oleji a mastmi vonnými mazali a po vypocení se kůži natírali, nežli pro obmytí špíny, lázní mnoho užívali. Nebo hned nejprvé u asiatických národů nad jiné rozkošem oddaných pošly neb býti počaly lázně, a ty potom i do Evropy se dostaly, zvláště do Říma, kdež tehdáž stolice císařův Římských byla. Tu lázně byly staveny s nesmírným nákladem, jako nějaká městečka a hrady, v nichž byli lesové, rybníky, divné besídky [1]), hospody, a v těch všelijaké hry, kratochvíle a rozkoše až přespříliš provozovány byly, a co se jen od rozkoší vymysliti mohlo, mužskému i ženskému pohlaví, všeho toho se povolovalo, tak že tam velicí páni, aneb kdokoli chtěl na své peníze živ pobyl skvostně a je marně utratiti, ve dne i v noci tam bývávali. O čemž *Plin. in epist.*, *Spartianus*, *Lampridius*, *Julius Capitolinus*, *Bartl. Marlianus topog. urb. Romæ*, *Joh. Servilius de mir. antiq. oper.* a jiní vypisují, a lázně ty *thermas* jmenují.

Přes to však ještě i pro příčiny jiné Turci pilni jsou lázní a častého mytí. Nebo v zákoně jich zapovědíno jest do mešity jíti, anebo se doma modliti, dřív než by špína s těla byla smyta, anebo tělo, byť prvé čisté bylo, předce obmyti musejí, proto že

[1]) lusthauzy.

Digitized by Google

oni věří tomu, že tou vodou živelnou a splakováním zevnitřní špíny s těla tak hříchův svých vnitř pozbývají a se očišťují. Čemuž dávno před nimi i pohané věřili a to tak zachovávali, jakž jest tomu rozuměti z *Pausania lib. 2. Virg. lib. 2. Eneid. et 6. ibid.* Ženy pak jejich, ač vždycky uzavírané v domích jsou a nikam ven nerci-li vyjíti, ale ani vyhlédnouti nesmějí, však pod zámyslem náboženství a očišťování tím častěji do lázní chodí, aby tudy muže své oklamávaly, a někam jinam, jakž se které hodí [1]) a zlíbí třebas na milovánky [2]) ušinuly, anebo sprosta drobet se z domův projdouce, provětřily. Nebo muži vědouce, že žádné mužské pohlaví do lázně, v kteréž ženy jsou, nesmí jíti, ani tam jim kdo jiný krom ženského pohlaví přisluhuje, na to se bezpečí a nemyslí, aby se pod tím jaké lotrovství, jakovéž u nich zhusta se děje, konati mohlo. Jakož pak táž příčina byla, že jsme my se od jedné lázně k druhé toulati musili, poněvadž jest přísně a pod hrdlem zapovědíno do lázní, v kterých by se ženy myly, nevcházeti.

Slavné, bohaté paní mají své lázně v domích, v pěkných a rozkošných zahradách, nákladně pěkně vystavené, v těch se mývají a jedny druhé se k sobě s zástupy [3]) čeledí a kleštěncův i také děveček zoví, a od půl dne do druhého se myjíce, spolu kratochvilí, laškují a se zabývají.

Do obecních lázní obzvláštně rády chodívají, a tam často v zástupích [4]) se scházívají, aby jedna druhou odrbávala a myla; a takž vespolek v libých rozkošech oplývají, že když druhdy zvědí, v které lázni neb ulici pěkná osoba, buď že ona panna neb žena jest, pro tu naschvál jako jiné feny lezou, a zdaleka do lázně půjdou, aby se na ni podívaly, a jí mohou-li posluhovaly, nejináč jí na službu hledíce, než jakoby mužské pohlaví byly, jakovéž ženy k pohlaví svému zapálené a chlipné vypisují *Suidas* a *Martialis*, jmenujíce je *tribades*. Když do lázně jíti mají, připravují se co mohou do nejpěknějších šatův, a jedna děvečka nosí na hlavě nádobu, buď cínovou, stříbrnou aneb měděnou, v níž patuchy, čechlíky a jiné své šperky mají, a to vše přikryjí šatem [5]) hedbávným a tkanicemi aneb pasamány premovaným; jiná děvečka nosí koberec, na němž paní sedává; jiná nese košík neb truhličku, do něhož klénoty a jiné věci paní schovává, a tak dále.

Jestiť pak každému národu dovoleno do lázně choditi, a jedněm jako druhým rádi posluhují, a to za špatné peníze, a místem

---

[1]) trefí. [2]) freje. [3]) houfy. [4]) houfích. [5]) dekem.

Digitized by Google

jsou lázně nadané a své důchody mají, v nichž se znamenité pohodlí lidem činí a prokazuje, z nichž také jedny nad druhé nákladněji stavené jsou, a ta, v níž jsme byli, jedna z nejchatrnějších byla, a několik set jich v *Cairu* býti praví.

V Jerusalémě sic jsou také lázně, velmi pěkně vystavené a rozkošné, s mnohými pokoji a sklípky, avšak asiatské je převyšují.

V lázních tureckých dávají sobě muži břitvou brady a hlavy holiti, jinde pak po těle, jako i ženské pohlaví, žádných vlasův netrpí, nýbrž je sobě pokaždé, jak jim málo povyrostou, mastí jakousi, kterouž *rusma* jmenují, shánějí; tou když natrou mezi pocením se místa vlasatá, tehdy ní bez bolesti vlasy vytáhnou a setrou, jakoby jich nikdy nebylo, a tudy holého těla jsou. *Leon. Fioravanti del comp. dei secreti ration.* vypisuje *receptu* takové masti, též jak by se vlasy na obočích černiti měly, na čemž Turkyně mnoho zakládají a tím pyšnějí, *lib. 4. c. 13. 14. 15.* a v knize jiné *de Capricci medicinali cap. 88.* A vůbec [1]) nadevšecko jiné v lázni velmi tiše a uctivě se chovají, daleko jiným spůsobem, nežli kde mužské a ženské pohlaví vesměs v jedné lázni i v jedné vodě se mývají, jakž se to v Švýcařích, v Baden a *Vallis* i v Denemarku a jinde místy podnes děje. O *Valliských* píše *Casp. Collinus*, *Sedunus.* O Badenských vařích, jak sobě v nich mužské i ženské pohlaví nestoudně provozuje, *Poggius Florent. inter epist. En. Sylvii epist. 4. 2. 5.*

My potom po dobré půl druhé hodině, zmyvše se dobře, vyšli jsme z lázně k místu, kde jsme se svláčeli, a po té majíce pryč odjíti, kázali jsme se ptáti, co bychom od lázně měli dáti, a domnívajíce se, že mnoho budou od nás chtíti míti; a oni toliko dva mejdiny od osoby žádali, kteréž jsme jim s ochotností dali, a odtud v pokoji odešli.

Vracujíce se do hospody, potkali jsme se v jedné široké ulici s zástupem [2]) lidu proti nám jdoucího a velmi hlasitě křičícího, jehož jsme se ulekli; ale dal nám zprávu tulmač, že mrtvého k hrobu nesou, abychom s cesty na stranu ustoupili, což jsme hned zdaleka učinili. I šlo nejprv množství lidu napřed, za lidem tím kněží jejich před marami, křičíce jeden přes druhého co nejvíce mohli, zacpávajíce sobě oběma rukama uši, snad proto, aby se neohlušili vespolek; za nimi nesli máry na ramenou a tělo mrtvé v truhle, kteráž byla přikryta pokryvadlem [3]), a na jednom

[1]) summou. [2]) koufem. [3]) dekem.

Digitized by Google

konci v hlavách tulbant turecký postaven byl. Za marami šlo množství žen s zakrytými tvářemi, však ne bez pláče a křiku hlasitého, naposledy lidu obecní zástup [1]), ten zavíral a nás minul, odkudž jsme potomně bez překážky do hospody naší došli.

Dvacátého osmého dne, totiž ve středu na den svatých Šimona a Judy, přišel k nám ráno janičar, rodilý Francouz a poturčilý, s kterýmž jsme dali promluviti, aby nás za město k spatření pyramid a *mumií* vyprovodil; ten nám oznámil, že jest ven z města vysílal přezvěděti, mohli-li bychom pro vody a zátoky toho času z Nilu řeky jdoucí k ní dojeti, ale že zprávu má, že v některých místech mosty voda pobrala, tak že na ten čas tam se dostati nám možné nebylo; pročež musili jsme na tom předešlém jich s vrchu zámeckého spatřování bezděk přestati. Avšak vedlé toho zdaleka spatření i od jiných vzaté zprávy mohu tuto o nich poznamenati.

Měli ten obyčej Egyptčané (věříce o z mrtvých vzkříšení) těla mrtvých nepáliti jako Římané, ani do země pro v zem se obrácení jako Řekové pohřbovati, ale aby do vzkříšení trvánlivá učiněna byla, je balsamovali a natírali, buď balsamem aneb aloem, myrrou, smolou cedrovou, solí a co jiného k tomu náležitého měli, a jak kdo možný byl, mrtvého svého v šaty pěkné neb prosté obáleli, a v místo suché, jako do sklepův suchých, písku aneb truhel kamenných kladli, a takovým spůsobem nesčíslný počet těl mrtvých neporušených zachovali; a joště podnes mrtvé své v místa pustá, kamenitá, neúrodná a k ničemuž jinému nespůsobná kladou a schovávají, což také po všem tureckém panství od křesťanův i od Turkův se zachovává.

A protož v těch místech s strany polední přes řeku *Nilus* blízko od města *Cairu*, kdež se africké pustiny písčité začínají a z té strany Egypt neúrodný jest, tu jsou staří *Cairu* obyvatelé i nynější všickni místo pohřbům svých těl mrtvých obrali, sklepy v zemi vzdělali, jiní hroby ven z země, jiní desky [2]), věže a jiná nákladná stavení na památku a slávu rodů svých vystavěti dali, tak že se v tom místě několik set kamenných sloupů čtverhraných, jiných opět okrouhlých, a soch velikých, věží od spodku širokých a k vrchu kuželatých; item desk [3]) aneb hromady kamení narovnaných neb nakladených nachází, o nichž o všech dlouho by bylo psáti, toliko tuto něco o *pyramidech* dotknu.

---

[1]) houf. [2]) tabule. [3]) tabulí.

Digitized by Google

Ty věže tak jsou nazvané od řeckého slova *pyr*, totiž oheň, a to proto, že dole od spodku široce, k vrchu pak čím výše tím úže se stavěly, tak rovně jako každý oheň svým vrchem k úzku [1]) směřuje a se ztenčuje, tak tyto, aneb jako diamant špičatě k vrchu staveny byly a jsou.

Mezi jinými mnohými, kteréž se v těch místech a pískách nacházejí, nejpřednější tři pyramidy [2]) jsou, o nichž staří i novotní historikové mnoho vypisují, a mezi sedmi divy světa je pokládají. *Plinius lib. 36. c. 12. Herod. lib. 2.* a jiní staří historikové, jež *Plinius* vyčítá, mezi jinými věcmi toto o nich píší: že jest na nich dělalo čtyřikrát sto tisíc lidu, každého čtvrt léta jedno sto tisíc lidu kamení lámalo v Arabii skalnaté, a to přes pouště až k Nilu dodávali, a přes řeku na místo, kdež nyní stojí, a sedmdesáte osm let na těch třech stavěli, a na jedné největší 20 let. Na dělníky vynaloženo na samou cibuli, česnek, krom nádobí, dobytkův a jiných pokrmův, tisíc a osm set centnéřů, to jest tisíc tisíců a osmdesáte tisíc korun, jakž *Pierre Messiees div. Lecons, trois. patr. c. 32.* vypravují. A není divu, že jsou se králové tehdejší v taková díla a stavení měst, věží a pevností vydávali; nebo máme toho důvod z písem svatých, že jest Josef všecken lid Egyptský v otroctví a služebnost v čas drahoty sedm let trvající přivedl, tak že nechtěli-li jsou králové svého práva potratiti, vymýšleli na lid poddaný všelijaké a zbytečné roboty; a na samém lidu Israelském příklad máme, jichž tehdáž šestkrát stotisíc mužův bylo, krom žen a dětí, a den po dni k stavení robotovati musili, že jsou ovšem tehdáž také něco nového dělali, a skrze to od králův své vychování a stravu měli.

O největší a nejpřednější píše *Herodotus* a jiní historikové, že ji nějaký král *Chemmis* neb *Cheopis* vystavěti dal, a podnes v celosti zůstává, ačkoli na tři tisíce let stojí. Jest čtverhranná, a jakž *Diodorus* poznamenal, že každá strana při zemi tisíc šest set a osmdesát střevíců zšíři jest, a však *du Villamont es voyages lib. 3. c. 13.* měřiv ji před málo kolikas lety, každou stranu po 400 kročejů, a kročej po půl třetím střevíci počítajíc, pokládá jeden tisíc noh, vůkolí čtyři tisíce. *Boterus lib. 3.* píše, že něco více nežli půl míle vlaské při zemi v okršlku svém jest. Vysokou pokládá ji *Herodotus* 8 honův, hon 240 noh dlouhý, učinilo by 1920 noh zvýši; *Diodorus* 6 honův, učiní 1440 střevíců. Ale na-

[1]) špici. [2]) *Pyramides.*

Digitized by Google

votní spisovatelé [1]) počítají po stupních, kteréž od země až do vrchu vůkol a vůkol zevnitř jdou, jichž počítají 250 a každý 5 střevíců vysoký, střevíc pak 10 prstův dlouhý, což by učinilo 1250 střevícův. *Bellon. lib. 2. Pet. Martyre Milannese etc.* Kamení jest velmi tvrdé a veliké, a jakž *Pompon. Mela* pokládá, nejmenší kus 30 noh jest zšíři; avšak tehdejších časův neměli takových nástrojův a spůsobův [2]) k vyzdvihování kamení a jiných potřeb, jako nyní, tak že staří spisovatelé [3]) jináč nesoudí, nežli že jsou pracně rukama a sochory takové kamení od jednoho schodu neb stupně na druhý váleti a sázeti musili, což by se nyní našim dělníkům za nemožné býti zdálo.

Na vrchu [4]) nahoře, ač se nezdá, aby co bylo, však jest tam místo [5]) čtverhrané, a z každé strany pěti střevíců, a to z jednoho kusu kamene, což velmi divné jest na takovou výš tak veliký kámen vyzdvihnouti a vsaditi. Také jest jistá věc, že byť nejsilnější střelec z lučiště šíp, stoje nahoře, do povětří přímo vystřelil, nemůže spodku u základu [6]) přestřeliti, ale pokaždé šíp na stupně padne, z čehož se veliká šíř souditi může. A vůbec [7]) není a neměla by slouti věže, ale kamenným neb vystaveným vrchem, proto že také po vší zemi Egyptské se spatřují a nejináč nežli jako nějací vrchové býti se zdají. Při spodku jsou pahrbkové písčití, jimiž se základ [8]) zanáší a zasýpá, tak že mnohem hlouběji pod zemí jsou, nežli předešle byly. A to znáti z té díry, kterouž se dolů do vnitřka leze; nebo do ní se nyní vcházeti nemůže dveřmi při základě [9]) udělanými, proto že jsou velmi hluboko pískem zasuté, než oknem se tam lézti musí. Jsou pak vnitř komory z mramoru černého a strakatého vystaveny, a v jedné hrob z černého a jednoho kusu mramoru, jejž ten král, kterýž ji vystavěti dal, sobě ku pohřbu připravil.

Druhou pyramidu [10]) stavěl *Cephus,* bratr krále *Lhemnisa,* kteráž o mnoho menší i prostější jest. Spodek jest 625 střevíců na každé straně. Nemá žádných stupňův zevnitř ani vnitř, tak že se nahoru na ni nemůže jíti, a vnitř plně vystavená jest a není prázdná jako první. Jest čtverhraná a špičatá, žeby sotva jeden člověk na vrchu [11]) ostáti mohl, ješto na první přes padesáte osob volně státi může. A však mnoho stála krále toho, jehožto předek vydav se ze všech důchodův na stavení první, tento pak

---

[1]) *Authores.* [2]) fortelův. [3]) škribenti. [4]) špici. [5]) plac. [6]) gruntu. [7]) summou. [8]) grunt. [9]) gruntu. [10]) *Pyramidem.* [11]) špici.

Digitized by Google

aby vždy nějakým spůsobem peněz nabýval, jedinou dceru svou, a to velmi krásnou, k tomu přivedl, že jest za jistou mzdu peněz aneb počet vozův [1]) a kamení k té věži, svého těla jednomu každému propůjčovati musila, aby takovým prostředkem k vystavení jí otec její dostačiti mohl; o čemž *Herodotus lib. 2* píše.

Následuje třetí, kteráž nejmenší jest. O té píše *Herodotus*, že ji vystavěl král *Mycerinus*, syn bratra krále *Cophis*; ale větší počet, jako *Plinius* a jiní, přivlastňují to stavení nějaké *Rhodoppe* nevěstce [2]), kterážto byvši ponejprv s Ezopem v chudobě a otroctví služebném, skrze svou vlídnost, krásu a výmluvnost potomně tak vznešená nevěstka byla, že k ní těch časův králové, knížata a páni zdaleka na milovánky [3]) jezdili a za služby její bohatě jí platili; odkudž takového bohatství nabyla, že tuto, ač menší, však nákladnější na svůj groš vystavěti dala. *Plinius ibid.* Nebo od země na 22 noh zvýši jest vystavená z černého mramoru mouřeninského, *Basaltes* řečeného a velmi drahého, ostatek z bílého mramoru až do vrchu, a však od spodku až nahoru po všech stranách obrazy a podobami [4]) rozličných zvířat a znamení [5]) v ní vytesanými ozdobená, kteréž všecky jisté věci historické a paměti hodné znamenaly; jakéž obrazce [6]) egyptské vypisuje a vykládá *Orus* v knize *Hierogl.* Při každé straně obsahuje díl 363 střevícův; výš její neví se, proto že na ni nahoru tolikéž jako na druhou se nemůže jíti.

Naposledy jest také podivná věc v témž okolí [7]) a položení, totiž hlava a tvář jako člověčí s krkem proti *Cairu* obrácená, a velmi mistrovsky nos, oči, ústa, čelo, líce, uši a jiné vlastnosti hlavy vytesané má, že se čemu diviti, kterak to vše tak dlouhý čas v celosti trvati může. *Plinius* vypisuje tu hlavu a míru její, totiž že jest na výš 140 střevícův, a okršlek neb okrouhlost hlavy vůkol čela a židovin z předu i zadu 102 střevícův, a to vše jediný kus a celistvý mramor jest, tak že netoliko vytesání ale i přivezení tak velikého kamene ku podivu každému býti musí. *Mons. de Villamont lib. 3.* píše, že není nežli 92 střevíců vysoká.

Byla pak ta hlava hrobem krále *Amasis*, v níž pochován byl. *Plinius.* O kterémž králi píše se, že jest dal dům udělati z jednoho kusu kamene, kterýž zevnitř byl 21 loket dlouhý a 14 široký, 8 vysoký, a vytesané pokoje měl, kterýž 2000 lidu po tři léta dělalo. *Herodotus.* Někteří praví, že byla modla, a že někdy

[1]) fůr. [2]) *Cortisaně.* [3]) frej. [4]) figůrami. [5]) *charakterův.* [6]) figůry. [7]) *rovina.*

Digitized by Google

Egyptčanův bohem byla, z níž satan od slunce východu až do západu na dotázky odpovědi dával. Tolikéž o ní píše *Blase de Vinegere, es images de plattepeint. de Philostrate*, a dokládá, že neštěstí příčinou bývá tomu, kdo na ni na vrch hlavy leze a chodí; a příklad toho na jednom Francouzu tehdáž stalý přivozuje, že z všetečnosti, slyše o tom, nahoru vylezl, avšak jeda odtud zase do města *Cairu*, že jej kůň, na němž seděl, s sebe shodil a zabil.

Učiniv výše zmínku, kterak jsou předešlí obyvatelé *Cairu* v těch místech těla mrtvá pochovávali, vzal jsem toho dostatečnou zprávu, že v témž položení [1]) nedaleko městečka *Zaccara*, okolo půl druhé míle české od *Cairu*, jest vědoma díra zahražená prkny, kteráž se však písky zanáší, a pokaždé musí býti vyčišťována, když kdo skrze ni dolů chce jíti. Nebo když poutníci tam přijíždějí, z úplatku rádi je tam pustí. Kteroužto děrou přichází se pod zemí do mnohých a rozličných sklepův a komor v skále vytesaných, v některých že jsou dvéře kamenné, a v těch že se nachází do několika tisíc těl mrtvých balsamovaných a jináč mazaných, v šaty a plátna vonná obalených, kteráž že po starodávnu rozličně přistrojená jsou, s nehty pozlacenými a jináč barvenými; a ta v celosti zůstávají, krom že černá jsou a seschlá, a jako v komíně zudilá; vlasy jaké barvy byly, v celosti znáti, což jsem v *Cairu* v jednom krámě, kdež jich několik prodali do Benátek, vše očitě a bedlivě spatřil. Nebo věděti sluší, že je do Evropy vozí za veliké peníze, a hned na sta jedno kupujíce, však kradmo pro Turky, kteříž nám nepřejí tak vzácného lékařství, z nichž se strojiti může k nejtěžším nemocem. A jistě není dobře spravená ta apatéka, v níž by se vždy nějaký kus těla takového nenacházel.

Slovou pak těla taková balsamovaná a z těch zemí přivezená *mumiae* po latinsku, kteréž mimo jiné nemoci, obzvláštně pro vnitřní krve sražení, vředy, zlé povětří prospěšné jsou a velmi vzácné, jakž *Bellon. lib. 2. c. 4. 7.* píše, že král František první toho jmena Francký, když kam jel, vždycky kus té *mumie* a *rhabarbarum, terræ sigillatæ etc.* v krabici s sebou vozil, pro náhlou potřebu; jakož pak i J. M. C. celou takovou *mumii*, totiž celého člověka, míti ráčí, kteréhož když jsem viděl majícího červeně obarvené nehty, poznal jsem, že z Egypta přivezen býti musí.

---

[1]) *reviru.*

Digitized by Google

Staří jí také užívali, jakž *Galenus libro 2. de Dynamid. spur.* receptu z ní udělanou [1]) vypisuje.

Mimo dotčené místo nacházejí se ty mumie podnes ledakdes v tom položení pustém, v hrobích kamenných a sklípcích obzvláštních, i takto v holých píscích zahrabané [2]), a při některých prsteny, náušnice, náramky [3]) zlaté, a divné staré ozdoby se nacházejí, kteréž Turci potom kradmo prodají, anebo zase někam zahrabí. Píší také někteří věc divnou strany těch těl mrtvých v těch místech pohřbených, jako *Alvigi di Giov. nell. viag. Jacob Vormser etc.* Albrecht hrabě z Lowensteina v putováních svých a jiní, načež jsem se s pilností vyptal a to za jistou pravdu v *Cairu* sobě jsem praviti dal: že v těch místech každého roku jednou, a to měsíce Března, ten čtvrtek po neděli *Lætare*, od večera čtvrtku až do rána na sobotu, těla mrtvá, některá celá a obalená, některých ruce, nohy a tak dále z země vystupují a nad zemí se ukazují nepohnutedlně za některou hodinu, a potom jak patrně vynikají z země, tak zas do země sstupují a se tratí, s velikým podivením přístojícího množství lidu, kterýchž na tisíce k tomu času z *Cairu* tam chodí, jedni se tam modlí, jiní dívají, těch těl dotýkají, a jmenují ten čas z mrtvých vstání. Což božím-li či ďáblovým působením se děje, pobožnému čtenáři k uvážení toho zanechávám.

Kapitola 18.

O našem se po městě *Cairu* procházení, a co jsme v něm viděli; též krátké vypsání téhož města *Cairu*.

Nemohše tedy, jakž výš řečeno, k těm pyramidám [4]) ven z města pro vody vyjeti, i abychom času užili k jiným věcem, dali jsme se do procházení ulic a k spatřování všeho, co bychom jen mohli spatřiti. A nejprvé šli jsme skrze jednu přední ulici města, od brány *Nansre* až k bráně *Zuaila*, v níž nejpřednější kupci a páni bydlí; v té několik kollejí a škol vystavených jest, a nejpřednější *Gemelhazar* slove, kteráž má ročních důchodův čtyrykrát sto tisíc na vychování studentův a jejich potřeby, a tu se učí zákonu jejich, a čtou o tom doktorův svých mnohé knihy, divných básní plné, kdež někdo povycviče se něčemu, spíš bývá potřebo-

---

[1]) formovanou. [2]) zahrabaných. [3]) armpanty. [4]) *Pyramidum.*

Digitized by Google

ván k úřadům, nežli jiný nic neuměje; a zvláště z jiných měst, když potřebují soudce a správce v náboženství i v právích, jehož *cady* jmenují, tehdy když do takové školy vzkáží, bývají jim propuštěné osoby hodné, jako z nějakého *seminarium*, totiž zahrady.

Kostely také přední jsme viděli, z nichž každý na den 10 dukátův platu stálého má. Při jednom, kterýž na nejbližším náměstí [1]) proti zámku stojí, praví, že škola byla, v níž léta 1566 vyšed oheň, do 9000 exemplářův a kněh jiných a jiných, a to psaných, a do několika set zlatými neb stříbrnými puklami ozdobených shořelo; a ten kostel jest podnes na větším díle pobořený, bez střechy a podlahy povrchu, toliko jsou na něm zábradla [2]), a v okních mříže mosazné a železné, po čemž znáti, že jest znamenitá věc před časy býti musila, anobrž nejspíše od křesťanův za císařův Římských aneb Konstantinopolitánských vystaven býti musil.

Dál viděli jsme nemocnice [3]), z nichž některé [4]) mají do sta tisíc důchodův každoročně, a každého z jakéhokoli národu do nich bez osob šetření přijímají a hojná pohodlí jemu prokazují, i lékařství pilně dávají, a to darmo, tak že kdo se vyhojí, může odtud vyjíti, zaplatě prostým penízem *Deo gratias* *); pakli by tam umřel, tedy co při sobě měl, toho žádnému nevydávati tam za právo mají.

Potom jsme skrze nejedny kotce kupecké, jež oni *bazars* a Vlaši *fondiques* jmenují, se procházeli; v některých nic jiného než plátna a kmenty rozličné indiánské, persiánské, Alexandrinské a jiné se prodávaly; v jiném jsme viděli tkaniny [5]) hedbávné všelijaké, jakéž se vymysliti mohou, a jim podobných v těchto našich zemích nevídáme, nerci-li takového množství nemíváme; v jiných sama rozličných barev sukna, a nejvíc englická, florentská a francouzská; v jiných šamlaty a muchejry.

Potom jsme přišli k pěkně vystaveným kotcům, ze jmena *canelhalily*, a v těch na větším díle Peršané svá zboží měli od látek [6]), zlatohlavů, stříbrohlavů, čalounů a drahých kamení atd. i rozličných z Indií kupectví. Za kterýmižto hned stojí jiní krámové samých vonných věcí plní, jako *ambry*, pížma a co tomu podobného můž vymyšleno býti, v takovém množství, že kdo libru žádá koupiti, oni na sto liber ho nabízeti smějí.

---

[1]) placu. [2]) krancle. [3]) špitály. [4]) někteří. [5]) ceigy. [6]) materii.

*) t. zaplať pán bůh, neb děkuji pěkně.

Digitized by Google

Nejpřednější ze všech kotců viděli jsme, *kancala* slove, kdež nic jiného, nežli co zlatého, stříbrného, od drahých kamení a perel jest, se nenachází.

Jak pak koli mnohé obchody [1]) a u velikém množství aneb počtu v těch rozdílných kotcích a po různu po městě od rozličných národů se provozují a prodávají, však toho Turci pilně šetří, aby se ve všem každý spravedlivě choval a míry i váhy výsadné užíval; kdož by toho neučinil a shledán v tom byl, že nepravou [2]) váhou neb měrou prodával, ten bez milosti tímto spůsobem trestán bývá: totiž zavěsí mu na hrdlo veliký hliněný hrnec jako zvon, anebo opravdový zvon mají, vsadíc mu na hlavu čepici s vocásky, vede jej pacholík za provázek skrze nos jemu protažený, a jde před ním, a janičar jde vedlé něho tluka na ten zvonec holí, aby lidé slyšeli, že takového tudy z pokuty vedou. Potom pak když se s ním, jak kterému daleko a jisté místo uloženo, navodí, ještě mu peněžitou pokutu uloží, kterouž dáti musí.

Potom jsme šli skrze uličky, kdež v některých sami ševci prodávali, v jiných sami krejčí, všecko již na prodej udělané a shotovené věci, a tak po řemeslech jiných mnohých, až i kuchaři svou ulici mají, kdež maso skopové, velbloudové, bůvolové a jiných dobytkův, na mnoze pečené i vařené s jiným vařením, jako rejží, hrachem, bobem, jáhlami atd. přistrojené, item slepice, ryby a jiné věci prodávají; obzvláštně pak viděl jsem to svýma očima, že jsou skopce měli s tak velikými ocasy, že na nich samých tak mnoho masa bylo, co na největší skopové kýtě, jakož pak nám to jistili, že mnohý patnáct i dvacet liber, však s koží a vlnou, kterouž jest velmi obrostlý, váží, jakýchž beranův tam na mnoze živých jsem viděl, že dosti měli činiti ocas za sebou táhnouti.

Také jsme šli přes náměstí [3]), na nichž samo rozličné ovoce v hojnosti prodávali; item saláty a čerstvé byliny, netoliko v Egyptě rostlé, ale také z Syrie, z Cypru a od jinud po vodě přivezené, bez nedostatku; potom kde samé oleje, loje a jiné tučné věci prodávají; jinde kde mouku, chléb a koláče. Jiné náměstí [4]) jsme viděli, na němž válečné nástroje, oštípy, šípy, terče, šavle a jiné věci s dostatkem na prodej byly.

Nedaleko zámku jiné náměstí [5]) jest, na němž koně arabské a egyptské, velbloudy, mezky, osly a jiná potvorná zvířata pro-

---

[1]) handle. [2]) falešnou. [3]) placi. [4]), [5]) jiný plac.

Digitized by Google

dávali, nad kterýmižto jejich koňmi největší jsme zalíbení měli, a v pravdě nikdy jsem pěknějších a spanilejších koní tak pospolu a tak na mnoze neviděl. Nebo jsou vysocí, vytáhlí, silní, útlí [1]) a srsti lesknaté, tak že by s těžkem pěknější namalovati mohl; ovšem pak jsou rychlí, k tomu dobří a cviční, že by nad ty tuším pěknějších a lepších na světě býti nemohlo. O takových egyptských koních činí se zmínka v třetích knihách královských v 10. kap. těmito slovy: „Přivedli také Šalomounovi koně z Egypta a koupě rozličné, a vodívali spřež vozníkův z Egypta za šest set lotů stříbra; koně pak jednoho za sto a padesáte;“ což *Budæus de asse, lib. 4.* na šedesáte korun vykládá, tak že čtyry koně za 240 korun stály. Na těch koních také umějí výborně Kairští se projížděti a jimi hrdě sobě vésti [2]), okrášlíce je pěknými tkaninami a pokryvadly [3]), aneb jiným pěkným nádobím, a kdo téměř může s to býti, aby koně chovati mohl, ten musí ale jednoho, nemůže-li víc míti, a k sousedu třebas přes jednu ulici, ovšem pak dále, na něm jeti.

Nedaleko těch kotcův *kancali* řečených jest stranou ulice úzká, v níž jsme viděli mnoho mužského i ženského, mladého i starého pohlaví z rozličných národův, však nejvíce mouřenínův, v služebnost a otroctví prodávati, a byli všickni nazí beze všech šatův, kromě někteří měli kus hadru z předu zavěšeného. Tu jsme se dívali, jak některý kupec přišed, divně sobě některou osobu z nich natahoval, ohledával, jako jiné hovado, a odejda ten, jiný přišel totéž čině, a některému musili běhati, skákati, aby zvěděl, jsou-li čerstvého těla. Ti otroci na větším díle řetězy a provazy v hromadu svázáni, a vedlé mladosti, aneb starosti, umění a hodnosti se prodávali.

Pan Černín chtěl mermo jedno mouřenínské pachole koupiti, a sotva jsem jej z toho svedl, předkládaje mu příčinu nebezpečenství a pokuty, nemajíce té svobody sobě propůjčené, a také by je nám byli nepropustili v Alexandrii na lodí [4]); rovně jako koně, jakovéhož jsme velmi žádostivi byli koupiti, ale peněz jsme k tomu málo měli, a také, bychom byli svobodu sobě vyžádali, však nebyli bychom ho po moři tak lehce dopraviti mohli. Jiného všeho, jako kamení drahých, a zvláště pěkných a laciných rubínů, damounů, porcellán, kobercův a věcí indiánských mohli jsme hojně

[1]) subtilní. [2]) štolcirovati. [3]) ceigy a deky. [4]) šífy.

Digitized by Google

nakoupiti, kdybychom byli dostatek peněz měli, čehož nám velmi líto bylo.

Naprocházevše se až k nešpornímu času do libosti, obrátili jsme se do příbytku [1]) našeho, kdež jsme toho janičara Francouza, jejž jsme ráno pozvali, čekajícího na nás našli, a tak jsme spolu obědvali. Tu jsme rozličné věci rozprávěli, až se nám ten janičar dal do naříkání na svou bídu a neštěstí, od té doby co se poturčil a křesťanství se zhostil, litujíc toho s pláčem a pravě, že by se rád do vlasti své navrátil, a že v srdci věří v Krista pána; však poněvadž se v *Cairu* oženil, na ženu a děti laskav jest, že na ně nemůže zapomenouti ani je opustiti; a ledacos jiného promlouval, až jsme nad ním lítost měli, i zase pochybovali, aby snad toho, podlé tureckého obyčeje příčinu dávaje k ponuknutí nás něco proti víře pohanské mluviti, naschvál nečinil, a nás polapě u vrchnosti neosočil, jakž se to jiným mnohým a často k velikému zlému jejich přihodilo; ale my se pamatovali na povědění: *Chi ti fa piu carezze che non suole, o ingannato t' ha, o ingannar te voule,* totiž: „Kdo ti víc pochlebuje nežli žádáš, nebo tě chce oklamati, anebo tě již oklamal;“ jakož v té příčině Španělové moudře říkají: *Del enimigo no fabler as mal, mas piensa lo,* „aby o nepříteli toho, co myslí, nemluvil“, a zvláště v jeho zemi; a jsou tam obzvláštní vyzvědači [2]) a zrádci na to, aby přespolní kupce připochlebíc se k nim prozrazovali a je o všecko připravovali, neb z toho mají částku svou; a nejvíce Židé tam s tím zacházejí, před nimiž každému varovati se radím. Protož jsme jemu na taková naříkání nic neodpovídali, ale všelijak se do jiných řečí dávali; jako ku příkladu ptali jsme se ho, čím by to bylo, že na větším díle lid v *Cairu* tak hrubě nestatečného zraku jest a očí bolavých, ovšem pak velmi mnoho slepých se nachází? jakož pak i sám ten janičar velmi bolavé oči měl. Dal nám tu odpověď, že, poněvadž nečasto v *Cairu* pršívá a pro tu příčinu prachu tamže po ulicích jest, lid jízdný i pěší u velikém množství po ulicích chodící jej vzbuzují, tak že se přes celý den saditi nemůže, nýbrž vznáší se jsa velmi drobný [3]), náčerný co popel a semitrovitý (jako i všecka země při Nilu řece), pročež do očí, jako i vůbec po tváři a šatech padá, a zrak vyžírá a hubí. *Alpinas de rebus Ægypt.* pokládá příčinu zapáleného od slunečné horkosti přílišné a písku drobného [4]), kterýž se po ulicích tak hustě jako nějaká

[1]) lozumenta. [2]) špehéři. [3]) subtilný. [4]) subtilného.

Digitized by Google

mlha vznáší, a tou horkostí svou že zrak vypaluje a vysušuje. Ale já mimo ty příčiny také jejich lenosti a nečistotě přičítám jednu býti. Nebo viděl jsem to, že velicí Arabové a Egyptčané, jdouce po ulici, plné oči osazené budou míti muchami a komáry, však pro lenost neseženou jich, ani rukou k tváři nesáhnou, nežli někdy chtíce je jako přestrašiti, zachrochtají v své řeči, a otevřenými ústy zakřiknou, jmenujíce: *Roch!* načež mouchy neplaché a hladovité málo dbají. Anobrž i matky jsem viděl děti malé nositi před sebou na ramenou, a vidouc plno much okolo očí seděti, že nebylo lze očí dítěti viděti, však je z nich nesehnaly; z čehož soudím, že hned z mládí mouchy a těm podobné jedovaté žížaly jim oči nanečistí, obžerou a nakazí.

Nicméně aby poněkud prach smočovali po ulicích, jest několik tisíc velbloudův a oslův, na nichž vodu z Nilu po městě roznášejí a ji lidem netoliko prodávají, ale někteří z almužny, nadání a povinnosti do jistých nádob kamenných neb hliněných před domy vylévají, a tou potom několikráte za den ulice před domy, kupci před krámy a jinde vedlé libosti pokropují a prach smáčejí. Ale jest tak nesmírné horko, že v malé chvílce hned všecko zas vyschne, a také že ne všudy, zvlášť co opodál řeky leží, kde veliká náměstí [1]), kde říceniny a místa nemožná k polívání jsou, polívati se může, tak tehdy kde polito není, odtud se snadno prachem místo opodál mokré zanese a přikryje.

Dále s týmž janičarem také jsme nemálo o řádu [2]) tureckém v témž městě rozprávěli, kterak v něm a všeho Egypta správcím a místodržícím císaře Tureckého jest baše, a ten pod sebou sangiachův a hejtmanův měst a krajin má dvamecítma, kteříž co těžkého a zvláštního k rozsuzování se hodí [3]), k němu ukázati a k němu odvolávati se [4]) dovoliti musejí. Má přidaných 3000 janičarů pěších střelců, 4000 *spachi*ův jízdných, a ty po městech a městečkách onde i onde rozložené [5]) vychovává, a v čas potřeby v rychlosti shromážditi je může.

Důchodův co se schází každoročně, buďto z *Cairu* aneb ze všeho Egypta, důkladně [6]) jsem se vyptati nemohl; toliko to nám pravil, že z města *Cairu* mimo vydání do šestkrát stotisíc důkátův se schází, což jest ovšem dosti, když se soudí, jak veliké vydání na dvůr bašete, na nařízení předešlých králů mamalukských

---

[1]) veliké placi. [2]) regimentu. [3]) trefí. [4]) apellovati. [5]) rozlosované. [6]) gruntovně.

Digitized by Google

na rozličná záduší, item na zbrojníci [1]) moře Červeného, kteráž [2]) v *Cairu* při Nilu leží, a v ní [3]) lodí a jiné potřeby válečné den po dni dělají, udělané po kusích rozkladené na velbloudích tam přes pouště přenášejí, se potřebuje a přichází.

Když bylo po obědě, starali jsme se o příhodnost jízdy naší po vodě do Alexandrie, a posílali jsme k vodě, kteříž by nám lodí jednali, tak že očekávajíce na odpověd, ten den jsme v příbytku [4]) sedě strávili, a že toho dne ani druhého žádná lodí dolů nepojede, tím jsme zpraveni byli.

Dne dvacátého devátého téhož měsíce, vstavše ráno, vyšli jsme na procházku, a jakkoli ráno se nám zdálo, však již lidu bylo plno po ulicích. Nebo takový tam mají obyčej, že co kdo řiditi má, ráno před slunce východem, a večer po západu slunce vychází a to řídí; o polednách pak doma zůstává pro nesmírné horko, tak že mnohý co sobě v noci na snu utrhne, to sobě o polednách nahradí; a přes to jsouce lidé tam suchého mozku a přirození, nespí tak mnoho jako my v našich krajinách, kteříž pro studenější krajiny vlhčejšího jsme přirození, mozku těžšího a ospánlivějšího. A v pravdě jest věc víře odporná, jak veliké množství lidu po ulicích jízdného i pěšího viděti, a zvláště kdež město veliké jest, zdá se nám nepodobná věc, aby tak všudy plné a osazené lidem býti mělo. Já pak mohu to jistiti, že ta nejmenší ulice tak jest tam lidnatá, jako v Praze most, přes kterýž nevíc lidu za den chodí i jezdí; a jaké množství v jiných předních ulicích obchází, to k žádným Pražským ulicem rovnáno býti nemůže, a k víře řku nepodobná věc jest, že se skrze ně jdoucí sotva protlačiti může, a našinec ovšem často do jiných postranních uliček uchylovati a obcházeti musil, nemohouce projíti, a to ne bez mnohého posměchu, jak od pyšných neustupných Turkův, tak od jízdných pacholat, kteříž jedouce domů s koňmi ode dvora aneb od jinud, nám klobouky s hlav strhovali, aneb nám je na hlavách co čamrhou zatočili, což se pro nic jiného nedálo, nežli že veliké tlačení lidu a koní vespolek bylo, a tak jedni druhým na překážku byli.

Vedlé toho, ač jsem výše poznamenal, že každé řemeslo a obchody [5]) svá jistá místa po městě k prodaji mají, však přes to na tisíce osob po ulicích chodí přes celý den, kteříž všelijaké

---

[1]) zeughaus. [2]) kterýž. [3]) něm. [4]) lozumentu. [5]) handle.

Digitized by Google

věci na prodej nesí a tím se živí; nejvíce pak od potrav [1]), jichž Turci a těch zemí obyvatelé malé zásobení doma mívají, a raději sobě něco od masa neb jiného pokrmu kupují za hotový groš, nežli by se o to doma měli starati. Pročež chodíc jeden s tím, druhý s jiným, každý křičí a vyvolává to, co na prodej nese, nejináč než jako v Praze studený kovář kladivem na železo tluka zvoní, aby o něm, že tudy jde, v domích věděli.

Zase chodí mnozí po městě, kteříž jsou od bohatých k tomu na den aneb na téhodny za peníze najati, aby vodu, chléb neb jiné věci roznášeli a lidem z almužny a darmo jistou míru a váhu dávali; a to činí mnozí, že záduší své na živé a za živobytí svého obracejí, a zase takových dobrodiní mnozí bohatí, nerci-li chudí, na ulici požívati se nestydí, majíce takové věci a dary za posvěcené a lepší, nežli které doma v hojnosti mají.

A tu vodu v velikých kozlových kůžích chlupatých i jiných, a k tomu pozlacené nádoby, z kterýchž se pije, z almužny po městě roznášejí, a lidi, aby ji pili, téměř nutkají; kterouž jsme i my z nádoby a velikého horka (vidouce že se každému, kdož jen žádá, uděluje) také pili.

Z čehož se souditi může, že ačkoli téměř bez počtu lidí v tom městě jest, však potrav hojnost mají, tak že se není obávati, jakž to jinde v velikých městech bývá: *a boun hora in pescaria, e tardo in beccaria*, „časně aby šel na rybný trh, a pozdě do krámu“, kdo chce lacino koupiti; tu vždycky v mírnosti dostati se může, nebo vesnice, města a městečka všeho Egypta odevšad tam dodávají. A nejvíc obilím a drůbeží rozličnou se živí, jako holuby, slepicemi a kuřaty; a toho všeho mnohý veliká stáda chová. Ale není divu, neb jim to snadno přichází pro hojnost obilí, teplo a spůsob nasazování u nás nevídaný. Nebo mají pece naschvál dělané, do nichž nakladouce velbloudových lejn usušených, ty podpálí, kteréž z sebe tejný plamen dávají, nejináč nežli jako místy v Vestfalii a Flandrii drn a zemi „dorp“ jich jazykem řečenou, a těmi obloží tu pec, mezi něž mnoho set a třebas na tisíce vajec slepičích nakladou, a šetří mírný plamen a teplo těm vejcím dávati za některý den, až by se počínaly vyklubávati; a takž veliké hejno [2]) kuřátek se vylíhne, že jich častokrát počísti nemohou, ale hned je tak úhrnkem maličké na košíky měří, a jinému za laciné peníze prodají, anebo málem vychovají. Což u nich nic nového není,

[1]) profantův aneb potrav. [2]) houf.

Digitized by Google

nýbrž před mnoha sty lety, že to tak činívali, svědčí to *Aristoteles lib. 6. cap. 2. hist. animal*: „Ptačím na vejcích sedáním, aby se mladé vyléhaly, ten samého přirození spůsob jest; však ne jen tak toliko vejce se otvírají, ale také sama od sebe v zemi, jako v Egyptě jsouce zahrabána v hnoji, kuřátka zplozají; a v Syrakusu městě nějaký bumbal v truskách do země vajec nakladv, tak je dlouho zavlažoval, až by se v nich mladé zarodili; potom pak když se v ňákých teplých nádobách převařila, tedy vejce ta sama od sebe kuřátka vydala.“ Anebrž mnozí chodí po ulicích, kteříž pícky malé na kolečku aneb na zádech nosí, a v nich koláče, vaření a jiné věci od lahůdek jejich, zastavíce se před některým domem strojí, a teplé, jak kdo mnoho čeho chce, každému prodávají. Jakož pak takových semotam se trakujících a tulákův mnoho a často trescí, proto že se tito domnívají, že jsouce oni dnes v jednom místě, zítra se octnou v druhém, co pekou neb vaří a v jaké váze, to že se tak při nich, jako při těch, kteříž v kotcích sedí, neděje, ale často se mýlí a přehlídnou; pročež také jisté na ně pokuty ukládají. Když totiž pekaři chléb malý pekou, mezi dvě prkna krk jejich dají, co do nějaké klády, a nakladouc toho nevážného od něho napečeného chleba, vodí je po městě a klinkají zvoncemi na řetízkách visutými, aby to všem po ulicích povědomo bylo.

Mezi tím naším procházením přišli jsme k jednomu velikému *canalu* aneb příkopu, kterýž od Nilu téměř skrze všecko město jde a do něho voda vychází, z něho pak do jiných menších po městě, jímž se město čistí, svlažuje a občerstvuje; a však jaký jsem slyšel, že do roka tři měsíce bez vody a bahnité bývá, kdyžto Nilus hrubě odpadne. Ale tehdáž byla v něm vysoko voda, až se po mostech dřevěných i kamenných přes něj přecházelo, a do toho také příkop u příbytku [1]) našeho vcházel a raměno z něho byl. Při kteréžto straně a začátku příkopu viděli jsme několik čtverhraných domův z kamene a vysokých zdí bez krovův vystavených, do nichž žádných dveří dole nebylo, než nahoře vysoko okny se do nich lezti mohlo. O těch pravili, že jsou sýpky Tureckého císaře, do nichž baše každého roku mnoho tisíc stýcků obilí nakoupiti a nasypati musí, a v těch místech se tu chová pro vláhu, jíž se občerstvuje od spodku a tak hrubě nevyschne;

[1]) lozumentu.

Digitized by Google

jež často přemítati, a odtud do Konstantinopole a jiných míst, jako pomořských pevností atd. voziti dává.

Toho dne viděli jsme všelijaké kratochvíle od kejklířův a zvířat rozličných provozovati. Však mezi jinými věcmi měli osla, kterýž divné věci provozoval; když k němu vůdce jeho promluvil na hlas řka, že slyšel, kterak se má veliké stavení v městě stavěti, a že voláno jest, aby všickni oslové shledáni byli pro nošení vápna, kamení a co potřebí: to jakž ten osel uslyšel, hned jakoby ho mor [1]) porazil, na zem padl, a zdvihši nohy nahoru, očima zavřenýma ležel, jakoby mrtvý byl. Co ten vůdce jeho naříkal, že by svého milého osla ztratil; co ním hýbal, za nohy táhl, však nechtěl prohlédnouti; až jej také kyjem bil dosti hrubě, předce nehýbaje se ležel; až namluviv se ten Turek do vůle, dal se slyšeti těmito slovy: „Páni milí! vězte že zítra bohdá proti žoldánovi všecko množství vstříc slavně vyjeti má, a co nejpěknější paní na pěkných oslích pojedou, a těm oslům dají ječmene dobrého a vody z Nilu čerstvé“ — těch slov ještě dobře nedomluvil, schopil se ten jeho osel, a jakoby se také jedním pro paní [2]) hodil, divné skoky radostí velikou prokazoval. Však když opět jeho pán řekl, že jest žádán od svého souseda, aby svého osla pro jeho ženu starou a šerednou půjčil, kteráž také vyjeti se strojí, tu ten osel hned jednu nohu skřivil, jakoby na ní chromý byl a kulhal. Na to když se zeptal pán jeho: „Proč kulháš maje starou nésti? musíš ty na mladé laskav býti?“ kýval hlavou, jakoby toho posvědčoval; pročež vece k němu: „Ukažiž, která jest mladá v tom zástupu [3])?“ On chodil kolem, až k jedné dosti pěkně přistrojené přistoupil a hubou se jí dotýkal, z čehož veliký smích pošel. A podobných divných zvůlí; jako ptáčky mají, kteříž, když jim kdo okáže peníz, zdaleka letí k němu a vezmou jej mezi pysky a nesou svému pánu; a tu na místce budou cedulky, v nichž napsány jsou věci šťastné neb nešťastné přihoditi se mající, z kterýchžto cedulek vezmou jednu, a tu tomu, kdo jim dal peníz, donesou; kterouž otevrouc, co mu dobrého neb zlého předpovídá, na tom mnoho pověrně zakládati bude, jakoby to věrná pravda byla.

Také jsme jedno zvíře mezi jinými, nikdy u nás nevídané, viděli, kteréž latině *camelopardalin*, jakoby řekl na česko velbloud leopard slove. To zvíře má škvrny [4]) černé po srsti jako

[1]) šlak. [2]) fraucimer. [3]) houfu. [4]) fleky.

Digitized by Google

leopard, a dlouhý krk i hlavu co velbloud, a jak *Strabo lib. 16.* vypisuje, má přední nohy vysoké a zadní nízké o polovici. Velmi pěkné a spanilé zvíře jest a žádnému nic neublíží; a jest jistá věc, že z dvojího těch dvou pokolení, jichž obraz nese, pochází, a to v městech libických a afrických, kdež v pustinách řídko kde voda se nachází; pročež kde místem studénka jest, tam se všelijaká zvířata a zeměplazové k napájení scházejí, a tehdáž se často přihází[1]), že pokolení cizí s druhým se spojuje, odkudž rozličné potvory a stvoření pocházejí, jako i toto z velblouda a z leoparda. Slove arabsky *zurnapa. Galeot. Mart. de doctr. prom. c. 6.* píše, že za jeho času žoldán Egyptský takové zvíře nejprvé do Evropy a do Vlach poslal knížeti Florentskému *Laurentio Medicea.* A tentýž jmenuje je jináč *giraffa*; podlé čeho tak sluje, to v kapitole 8. vysvětluje.

Také viděli jsme jiný spůsob nežli u nás, místo kóry, vozu neb smyku, veliké sudy a baly[2]) kupectví neb čehokoli jiného nositi: totiž jak uznají co za tíž, která věc má mnoho aneb málo, s tu potřebu se osob najme, buďto deset, víc neb méně; ti se rozdělí na dvé, a vždycky k jednomu sochoru z předu dva a zadu dva se srovnávají. Pakli jest věc těžká, žeby ji ti čtyři na jednom sochoru přivázanou provazy, a nízko od země vyzdviženou unesti nemohli, přivezmou druhý sochor aneb třetí s nosiči jinými, a ti tak spolu velikou tíž unesou; však když nesou, přední jedni druhým ruce na ramena kladou, též i zadní jedni na druhé, a tak jako svázaní se přidržují a zvednouce nesou, nemohouce jedni před druhými vystupováním z řadu, shýbáním se a jináče klamův[3]) užívati.

Viděli jsme také zvíře z Indií přenešené, kteréž šupiny tvrdé po těle má co krokodil a na spůsob zbroje, jako náramky a jiné kusy, po těle má přirostlé; není větší nežli prase desíti aneb dvanácti nedělí, a dávali mu pšenici jísti. O něm zvláštní kapitolu napsal *Nicol. Monardes de med. ex Occid. Ind. delatis.*

Potom když čas byl obědu, vrátili jsme se do příbytku[4]) a poobědvali tím dříve; neb jsme zprávu měli, že jednoho mladého pána k obřízce povedou, pročež žádostivi jsme byli na jeho komonstvo se podívati. I šli jsme do ulice, kudy jeti měl, a tulmač s námi, kamž po chvíli valil se lid zástupem[5]), až nám těsno bylo; za tím lidem jelo mnoho tureckých pánův a bohatých kupcův Kairských na spanilých koních, nádherně a v drahých

[1]) trefuje. [2]) *balle.* [3]) fortelův. [4]) lozumentu. [5]) houfem.

Digitized by Google

šatech přistrojení, vše po dvou [1]); po těch jelo rozličných hudcův [2]), trubačův, bubeníkův, pískačův, gejdařův a jiných hudeb [3]). Za těmi šlo mnoho janičarův s holemi a ti cestu [4]) dělali; po té jelo pacholátko v 6 neb 7 letech stáří, v bílém stříbrohlavě a v bílém tulbantu aneb čepici, a to na bílém velmi pěkném koni sédící, na kterémž všecko nádobí co kment bílé, od hedbáví a divně stříbrem krumplované bylo; toho koně vedli dva, z každé strany jeden, za votěže uzdy, a vedlé těch šli jiní dva, každý nesa ratolest od stromu velikou, na níž rozličného kvítí a kytek mistrovsky a pěkně navěšeno bylo. Za tím pacholátkem jelo jiných několik po dvou [5]), však ne v jednostejné barvě, ale v rozdílných šatech, i srsti koňův ne jedné; za těmi jelo mnoho žen na pěkných a nákladně obestřených mezcích aneb oslích, kteréž divně křičíce zpívaly, nejináč než jakoby jazyků neměly, a skrze samý chřtán se nadíraly velmi nelibým hlasem, a ty byly mateře a příbuzné těch pacholat, a jiné k tovaryšstvu tomu pozvané ženy, kteréž všecky sedla, jako jiní muži, obkročily a tak jely, spanile sobě na těch hovadách počínajíce.

Jest pak ten obyčej netoliko v *Cairu*, ale i jinde v zemi Turecké, že když některého baši, sangiaka, aneb některého předního pána u nich syn obřezán býti má, jiní chudší měšťané a rodičové naschvál své děti k tomu chovají, aby s tím mladým pánem na týž den a v témž tovaryšstvu děti své obřezati dáti mohli, byť několik let čekati měli, a to proto samo, že sobě to za poctivost zvláštní a památku dětem svým pokládají, když povídají, kterého léta syn jejich obřezán jest, jmenujíce čas, když toho aneb onoho pána obřezali; kterýž také přijda k důstojnosti nějaké, takovým svým spolutovaryšům [6]) mimo jiné pomáhá [7]) a za účastníky svého musulmanství je má a drží.

Dne třidcátého téhož měsíce byla nám od pana *consula* oznámena dobrá novina, abychom se strojili, že toho dne k večeru některé lodí dolů do Rosetty pojedou, a jednu z těch že pro nás smluviti dal. Pročež ochotně a s radostí jsme se strojili, a tím časněji, rozžehnavše se s panem *consulem* a všemi známými, a zaplativše co jsme protrávili, s poděkováním z dobrého chování na cestu z *Cairu* se vydali. Nebo nám ten večer před tím pan *consul* oznamoval, kterak by o nás zhusta po městě i při dvoře

[1]) páru. [2]) muzikantův. [3]) muzik. [4]) plac. [5]) páru. [6]) takové své spolutovaryše. [7]) fedruje.

Digitized by Google

bašovém rozprávky procházely, a to takové, že bychom vyzvědači [1]) byli, radě nám co nejdříveji odtud povyhnouti, a nebudem-li moci míti příhodnosti, tedy aspoň z příbytku [2]) nevycházeti. Ale my nemeškali jsme vyjeti na oslátkách, s přidaným nám tulmačem a Židem, kteříž nás do Bulako (kdežto přístav [3]) a stanoviště pro lodí u *Cairu* jest) doprovoditi a s námi tu pobyti měli, až bychom se odtud poodplavili. Tuto pak dříveji nežli bych začátek jízdy dolů učinil, ještě stručné [4]) vypsání města *Cairu* doložím.

Cair aneb *Ceir* město, jináč *Alcair*, jakž *Laonicus hist.* vykládá, slove po arabsku Veliké město. Někteří je jmenují *Missir*, od starého jmena *Mizraim*, jímž všecka země Egyptská tak se jmenovala. Od starodávna sloulo *Memphis*, a bylo vystaveno před narozením Krista pána 1945 let. Dělí se na dvé, nejprvé starý *Cair*, jináč *Mifrulbetich* po arabsku nazvaný; potom nový *Cair*, jináč *El chahira* řečený, a předměstí Bulák, *Medin*, *Carafar* aneb *Massar*, *Bebzuaila*, *Gemethailon*, *Bebelloch*, kterážto všecka obzvláštně a dosti po různu leží a veliká města jsou, každé z nich některý tisíc domův v sobě mající; však samý nový *Cair*, toliko zdmi a branami ohražený jest a se časem zavírá, a při tom zámek na vrchu vysokém vystavený jest, o němž jsem již napřed zmínku učinil. Ta všecka města v rovině leží, v položení čtverhraném, více na dýl k řece Nilu, kteráž při Buláko [illegible] dosahuje, a jinými stranami na půl míle od města i více vzdálí s svými břehy se táhne, a z zámku výborně se spatřiti i postříleti mohou v čas války.

Okršlek všech spolu měst s předměstími soudím býti okolo čtyř neb pěti mílí českých, a kdyby pospolu ležely a mezi sebou na mnoho honův, místem na dobré čtvrt i více české míle, [illegible] městí [5]) a zahrad neměly, byly by mnohem menší, a soudím, že by sotva dvě Prahy převyšovaly. Avšak proto že malých a [illegible] domův tam nejvíce jest, vidí mi se, že by se jich třikráte i čtyrykráte více nežli v Praze našlo a shledalo. Jsou tam domové na díle z hlíny, jiní z kamene, dříví při nich dost málo, dvéře obyčejně nízké, sotva přes pás člověka přesahující, tak že se [illegible] shýbati musí ten, kdo do domu vchází, a to snad proto, aby každý vcházející té síni a v ní přístojícím vol neb nevol poklonu činiti musil; anebo pro lepší bezpečnost v čas války, aby s koně

[1]) špehéři. [2]) lozumentu. [3]) port. [4]) summovní. [5]) placu.

Digitized by Google

do domův a síní jízdní [1]) ani pěší, nakloňujíce se tak s zbraní tělem k zemi, vskakovati nemohli; od nichž snad pošlo to přísloví: *A casa mia non intraria, si tu non lighi la bestia à l' uscio,* to jest: „Do mého domu prvé nevkročuj mi, leč hovádko uvížeš přede dveřmi.“ Než kteří tam koně mívají, ti je v místech jiných při domích a zahradách chovají a do síně nevodí, proto že obyčejně sami v síni pro chládek bydlejí i líhají. Páni velicí pro svou důstojnost větší dvéře a vyšší při domích mají, a tím se zajisté od obecného lidu rozeznají. Také klíče domovní na větším díle dřevěné, rozličnými vzory [2]) dělané mají a jimi otvírají; podobně i zámků divného díla užívají.

Jaké pak množství lidu v něm jest, zdá se věc k víře nepodobná. Nebo ze všech těch zemí kupci a jiní obchodníci do Indií obchody [3]) vedoucí, opět kteří po Turecké zemi potravy [4]) z Egypta rozvážejí, též co se jich každého času (jakž doleji bude dotčeno) na pout do *Mechy* a Mediny odevšad jako včely k úlům se scházejí, a ze všeho Egypta obyvatelé hromadně [5]) se hrnou, tak že dobře všeho světa přední národové tam se nalézají, kteříž by se u velikém počtu vyčítati mohli; z samých křesťanských národův jsou tam Vlaši, Němci, Francouzové, Engličané, Řekové, Poláci, Uhři, Georgiáni, Abyssini, Nestoriáni, Goffiti, Armeniáni, Syriáni, a z jiných zemí k Kristu se přiznávající národové, kteříž tam několikeré kostely mají, a řecký patriarcha těch zemí tam bytem jest, a své náboženství bez překážky vykonávají. A k tomu ačkoli po všech stranách města ulice velmi lidnaté jsou, však kdyby ženské pohlaví, paní a děvečky, tak svobodně a často pro všecky potřeby z domů vycházeti měly jako u nás, zdálo by se v pravdě o mnoho lidnatější, nežli sic viděti jest. A však, jak jsem jistotně zpraven od křesťanů tam přebývajících i jiných osob toho povědomých, že téměř každého roku, anebo zajisto přes jeden rok, totiž ve dvou neb třech letech jednou, tam za 4, 5 aneb 6 měsíců nejdéle mor bývá, v němž do pětkrát stotisíc i víc lidu schází a umírává, a mimo to předce tam tak lidnato jest, jakoby žádný neumřel. Nebo tím bludem Turci všickni a pohané těch zemí jsou nakvašeni, že se žádný jakékoli nebezpečné a nakažující nemoci štítiti, ovšem strašiti neb ostýchati nemá, nýbrž že má na předzvědění boží tak cele spoléhati; byť i svou smrt jistou před očima viděl, však naprosto nikam neodchází, nýbrž tuze se drží toho

[1]) reithaři. [2]) mustry. [3]) handle. [4]) špíži. [5]) houfně.

Digitized by Google

přísloví: *Quel que debbe essere, non puo mancare*, že, „co na koho přijíti má, jeho nemine“, jakž o tom na svém místě doleji více se doloží. A takž jedni druhých se v čas moru neštítí, anobrž jakkoli kdo nakažen jest, k němu směle chodí, s ním obcují, šatů po umrlém užívají, je svobodně mezi jinými věcmi prodávají, a nikoli pro mor z domu, ovšem z města se nehýbají; odkudž pochází to, že mohouce za času nakažení morní přetrhnouti, rozšafností a šetřením se životy zachovati, však svévolně se do nebezpečenství dávajíce, jako hovada zhusta mrou a se kácejí. A však jakž někteří píší, jako Jan Geilrif, Jan Tucher, *Monsieur de Villamont* a jiní v svých putováních do těch zemí, že v tom městě 20.000 kostelův a far jest, a k té každé faře některá ulice malá anebo jedna velká přináleží, a při mnohé 1000, při některé 300, 200 až nejméň 100 osedlých že jest, a když mor přichází a při jedné faře toliko jedna osoba za den umře, že hned 20.000 osob učiní, za 30 pak dní že hned 600.000 a za některý měsíc na milliony přijde: tomu ničemuž já místa dáti nemohu; nebo nesoudím, aby tam 300 neb 400 mešitův a kapliček maličkých dohromady [1]) býti mělo a sotva více ulic, a však do 40.000 aneb 50.000 domův dobře tam jest i něco více; a kdyby toho tak na mnozé bylo, byl bych to také spatřiti mohl, rozuměje položení velikých měst jako i kdo jiný.

Obyvatelé města *Cairu* jsou lidé chytří, lstiví a obchodu kupeckým od všelijakých národův vycvičení, mnoho slibují, [illegible] plní; již jest přísloví to jako chléb každodenní obecné u nich: *Promettere non e dar, ma per matti contentar*, totiž: „může slíbit, neplniti, tak nemoudré podvoditi.“ A tak u nich: *Dal ditto al fatto el ce un gran tratto*, „od slibu k skutku dlouhými [illegible] důjdeš hony mnohými.“ Kdo u nich s pěkné šaty může býti, [illegible] se snaží, aby měl pěknou bílou košili, a přes ni něco kratší [illegible] lomán z aksamítu, karmazínu a jiné hedbávné látky [2]). Ženské [illegible] hlaví toť nepřispořuje, ale jako kde u nás rádo pěkně a nádherně se strojí [3]). Sukně nosí dlouhé rozličných barev, s knoflíky [illegible] brnými, zlatými aneb hedbávnými; rukávy mají úzké proti [illegible] kteréž pro chládek, aby jim do nich vítr váti mohl, široké [illegible] na hlavách drahým kamením a perlami, co nejdráž a nejpěkněji mohou, krumplované klobouky jakési vysoké co knížecí [illegible] po stranách pěkné peří, a drahým kamením ozdobené, s mnohými

[1]) summou. [2]) materie. [3]) fifluje.

Digitized by Google

obojky a náramky [1]) i mezi vlasy prosázenými perlami chodí, nejináč nežli jakoby nějaké kněžny byly; za nimiž tak doma v pokoji sedícími a spolu rozprávějícími při zdi děvečky stojíce, s složenými rukama na službu hledějí. Doma mají čistou zvůli, nebo tam jest mnoho kupcův a bohatých, kteřížto svým ženám nic dělati, ani vařiti aneb strojiti jídla, a to jak bohatý tak i chudý, nedají, proto že se ony tomu neučí, a že všecko od kuchařův po městě hotové kupují. Protož přistrojíce se v roucho nádherné, pižmem a balsamem se natrouce a namažíce, projíždějí se na malých oslích, pěknými pokryvkami [2]) přistřených; nebo jedou navštěvovat jedna druhou, a při každé z nich jdou pěšky některé děvečky Slovanky a některý kleštěnec, a tak se místo jiného domácího díla procházejí. Čehož v jiných tureckých zemích ne tak zvolně svým ženám jako v tom městě obyvatelé dopouštějí, a nevím, aby kde v Turcích ženy takové svobody užívaly a tak lhostejné a líné byly; musejíť jinde ženy koberce, čalouny a rozličné tkaniny [3]) a díla drahá místo svých mužův dělati a muže tím živiti. Ale stává se těmto Kairským vedlé přísloví: *Femine e galline per andar troppo fori se perdono.* Totiž:

„Ženy jsou jako slepice: vejdouce jen na ulice,
Hned se zmaří nebo ztratí, v cele domů zřídka vrátí.“

Uprostřed řeky Nilu proti starému *Cairu* jest ostrov *Michias*, totiž Míra nazvaný, pro míru, kteráž v něm postavená jest na jisté znamení z každého roku buďto hojnosti neb drahoty po vší zemi Egyptské, a to skrze menší neb větší té řeky se rozvodnění a země zanešení i zavlažení. Na tom ostrově jest některé sto domečků, a na konci [4]) pěkně vystavený palác, a při něm mešit vesele ležící, okolo nichž voda se obrůží. Na druhé straně a konci [5]) ostrova jest malá ohrada do zdi, v nížto uprostřed stojí studnice nepřikrytá a čtverbraná, okolo 18 loket hluboká, do níž jest z Nilu strouha pod zemí při dně udělaná, kudyž voda tam přichází a vpadá; uprostřed na dně stojí kamenný sloup, také 18 loket vysoký a na lokty znamenaný. Nebo když řeky přibývá, což se stává 17. Června [6]), tehdy vchází tam voda a vydýmá se tak jako na řece: první den na dva prsty, druhý na tři, až na 8, 15 i víc prstů, a tak dále až na lokty přichází. K tomu, aby jak jí mnoho přibývá, šetřili, jsou jisté osoby nařízené, kteříž každého dne přicházejí a spatřují, jak mnoho okolo sloupu vody přibylo;

[1]) halspanty a armpanty. [2]) deky. [3]) ceigy. [4]), [5]) špici. [6]) *Junii.*

Digitized by Google

potom povědí to jistým pacholatům v žlutých čepicích chodícím, ti to rozhlašují po městě všem všudy, a za to každý z radostné naděje a z štědroty, aby jim také štědře vody přibývalo, těm pacholatům něco peněz daruje, což oni svým vůdcům přinášejí a z toho dobrý zisk mají. Nebo mají to z jistého od několika set let zkušení: jest-li že Nilu přibude do patnácti loket, tedy že bude hojné a úrodné léto; pakli jen bude do 12 loket, aneb čím doleji a menší, tím také neúrodnější počasí znamenají. Zase naproti tomu, jest-li že dochází 18 loket, znamená veliké povodně a dlouho trvající vody; když přes 18 přejde, tehdy i veliké nebezpečenství na stavení v městech a vesnicích následuje, tak že všecken Egypt zatopí a tím dlouhým vod nad zemí stáním země také dlouho úrod nemůže vydávati, odkudž nemůže nežli veliká drahota povstati a od bahen povětří nakažené a mor atd. Proto v čas docházení těch 18 loket volají po městě a jinde k tomu nařízení, napomínajíce lid těmi slovy: „Lidé, lidé, poroučejte se pánu bohu, nebo voda dochází stavidel a bran do příkopův!“ Nad čímž se každý leká, almužny dává a modlení pilen jest. Proti tomu zas když vidí, v jak dobré míře vody přibylo, tehdy hned zřízení úředníci taxu a cenu [1]) všechněch věcí, jak by se toho celého roku prodávati měly, nařídí a vyhlásí; nebo vědí, jak mnoho země, které položení voda zatopí a zavlaží, a jaké množství úrod z nich bude; a tu se žádného krupobití, žádného vyhynutí, ani květu ublížení při obilí nestrachují, proto že toho tam nikdy nebývá, ale jak mnoho země zavlaží, tak mnoho vydá v zrůstu, a kde nezavlaží, tu nic neporoste.

Vody pak té každoroční a obyčejné pořád za 40 dní a nocí přibývá, a hned zas jiných 40 ubývá a uchází; což když se vykoná a to se pozná, že v dobré naději voda byla i opadla, ve třech měsících od začátku přibývání vody (kteráž někdy od Června měsíce až do Října neschází, a někdy skoro do půl léta; což bývá s velikou škodou vší země) po všem Egyptě veliká radost ode všech všudy bývá, a za celých sedm dní a nocí takovou štědrost boží budoucí, nic nedělajíce, posvěcují, že kdo od všemeslníků a jiných mnohých obchodníkův za celý rok vydělal a získal, to za těch sedm dní prohýří a promrhá, neohlédajíc se na to: *Un bon pasto e cento quai*, totiž: „jednou dobré vydá, a potom sté hoře.“ Obzvláštně pak v *Cairu* veliká radost a hru-

[1]) šacuňk.

Digitized by Google

tochvíle nevýmluvné se dějí. Mají do velikého příkopu, o němž jsem výš něco dotekl, při Nilu stavidlo; to otevrou s velikou slavností [1]), jakoby nějaké Římské *jubilæum* bylo, a tu voda naběhne po všech kanálích aneb příkopích do města, že se zdá město jako Benátky u vodě býti; a tehdáž každému se zechce po vodě voziti a plaviti na pěknými koberci ozdobených lodech, s hudbou [2]) a jinými nástroji. K tomu rozhazují cukrové [3]) a jiné věci z oken a z těch lodí [4]) mezi lidi, a to nejvíce v noci, tak že za těch sedm dní málo kdo v noci spí, všecko se toulá po městě, hoduje a kratochvíle podlé nejvyšší možnosti provozuje; tolikéž mnoho tisíc světel po ulicích, věžech a na lodích [5]) přes ty celé noci hoří, až bude co ve dne; a kdož by toho všeho s nimi nevykonával, nebyl by jmán za dobrého, aniž také se nemnoho kdo k tomu prositi dá, ale jakž může dopomůže, aby ním nescházelo. (Neboť sic lidé všickni raději k rozkošem a marnostem nežli od nich pospíchají.) Což vše odjinud nepochází, nežli od starých pohanských Egyptčanův, kteříž řeku *Nilus* za boha ctili; nebo jako on jim štědrý byl a štědrou naději kdy učinil, tak oni se štědře zas v žraní, pití a v jiné marnosti vydávali, znamení jistého své k němu vděčnosti tudy dokazujíce. O tom o všem vysvědčují staří spisovatelé [6]): *Strabo lib. ult. Plin. lib. 5. c. 9. Heliod. lib. 9. Æthiop. Giov. Lioni 8. parte etc.*

Kapitola 19.

Vypsání řeky Nilu, krokodilův, vodních koní a jiných věcí při tom.

Nilus řeka sprvu sloula *Očean*, a to z příčiny té, žeby z *Oceanu* moře svůj tok, ovšem pak zrůst bráti měla. *Diodorus Siculus lib. 1. c. 2.* Potom sloula Orelice, jakž ji *Homerus* tak jmenuje. *Ægypt. 4. Odys. Ennius* ji nazívá *Melon*; *Servius* γέον ἰλὺν, že černou a novou zemí zakaluje Egypt; pročež, jakž *Pausanias Arcad.* svědčí, z černého mramoru dělané modly jí jako bohu dělávali. Však nejbližší své jmeno táž řeka *Nilus* má od krále Nilea, kterýž někdy v těch zemích kraloval.

Staří všelijak se na to vynasnažovali, aby počátek a pramen řeky Nilu stihnouti mohli, ale však důkladně [7]) toho se doptati

---

[1]) ceremonií. [2]) muzikou. [3]) konfekty. [4]) šífů. [5]) šífích. [6]) skribenti. [7]) gruntovně.

Digitized by Google

nemohli. *Athen. lib. 8.* píše, že jeden král Egyptský, jmenem *Psammetiches*, dal mnoho pacholat z mládí chovati, některá toliko samými rybami, odpolu i docela syrovými, a ta při vodách musili přebývati; jiná dával na poušti, aby hlad a žízeň mohli snášeti a pustinám zvyknouti; kteráž potomně rozposílal po řece Nilu proti vodě nahoru až k počátku řeky, aby navrátíce se, jemu jistou zprávu o všem učinili: však nic toho zvěděti nemohl, proto že se z nich žádný nenavrátil. Juba, král Mouřeninský, dal až na druhou stranu k moři *Oceanu* schoditi, ale ani ten nemohl se počátku jejího doptati; o čemž *Plinius lib. 5. c. 9. Ptolomaus* pokládá, že pod horami *Lunæ* z jakýchsi dvou jezer vychází, což *Odoard Lopez*, kterýž tam byl, poráží tím, že v té straně toliko jedno jezero jest, a to mezi *Angola* a *Monomotapa* královstvími. A takž jiní staří všickni divně o řece té smýšleli, až na to přišli, aby nemohouce stihnouti původu jejího, ji za svatou řeku měli a ctili, jako *Ephorus*, *Hellanicus*, *Cadmus*, *Hecatæus Theopompus*, *Thucidides* a jiní. Ale za našeho věku, když jsou Portugalští [1]) přes to nebezpečenství mořské, *Capo de buona speranza*, mimo Horu dobré naděje se vydali a do těch zemí Mouřeninských se dostali, ti jsou důkladně [2]) to i jiné věci mnohé vyzvěděli a očitě spatřili. Jako předně *Franc. Alvarez*, ten léta 1520 ty země projel, s vyslaným krále Portugalského k velikému knězi Janovi Abyssinskému. *Viag. del Etiop.* Po něm *Edoard Lopez* léta 1575, ten se do těch zemí s kupci křesťanskými vydal. *Descrip. reg. Congo c. 10.* Svědčí tito a jiní mnozí z novotných spisovatelův [3]), že vychází z jezera jednoho *Zaire* nazvaného, mezi velikými horami, jmenem *Cafates*, ležícího, v království *Gojame* řečeném, a z toho teče na čtyry sta mil vlaských mezi hlubokými propastmi až do jiného jezera velikého, *Ecus*, totiž moře od obyvatelův tak nazvané, kteréž jest zšíři do dvou set vlaských mil, a národ *Anzyqueran* vůkol toho velikého kněze Jana bydlí. V tom jezeru jsou veliké ostrovy, a lidé v nich vtipu znamenitého; nebo stavení a domy kamenné spůsoby [4]) pěknými, míry, váhy a jiné potřeby tak jako my v našich zemích měli, dřív nežli se k nim Portugalští [5]) dostali. V tom jezeru nacházejí se krokodilové, syrenes a jiné potvory mořské.

Od toho jezera Nilus řeka jde na sedm set mil vlaských skrze zemi Mouřeninskou k ostrovu *Meroe* řečenému, a tu do ni

[1]) Portugalezerové. [2]) gruntovně. [3]) autorův. [4]) mustry. [5]) Portugalezerové.

Digitized by Google

padají jiné řeky, jako *Colues*, *Abagni*, *Saraboe* a jiné; a obcházejíc ten ostrov z obojí strany, spojuje se pod ním a padá do Egypta, zvláště v jednom místě, kdežto padá dolů s jedné skály vysoké s velikým hřmotem a bouří neslýchanou, kterouž několik vlaských mil jest slyšeti. Ten pád slove latině *Catadupa*, od vrchů v těch místech nazvaných, sic jináč vlastně každý takový spád *Cataracta* se jmenuje; jakovýž spád na Rýnu řece v Říši pod městem Konstancí u Šafhauzen města okolo čtvrt míle, kdež na dvanáct sáhů zvýši s jedné skály dolů padá, a zdaleka netoliko ten hřmot slyšeti, ale i vodu jako dým nahoru vystupovati a vystřikovati viděti jest, slove to místo Laufen. O tom, jak hrozný jest, *Philostrati de vita App. lib. 6.* slova doložím, kterýž tam naschvál pro spatření toho spádu putoval. Viděli prý nejprvnější spád řeky s vrchu a skály dolů padati; za tím patnácti honův; slyšeli jiný hroznější spád a uším nesnesitedlný, ještě jednou vyšší nežli první, totižto výš, s níž Nilus dolů padá, na osm honův; a břehy hor a skal vysokých všecky vymlené jsou, jako bezedný nějaký lom kamene, vnitř plný jeskyň, průtokův [1]) a jam, tak že se voda obráží všudy padajíc [2]) po skalách, a vnitř v těch vymlených skrýších až daleko dolů teče všecka pěnivá a bílá s tak velikým hřmotem, od kteréhožto mnoho lidí, kteříž tam blízko docházeli, ohlechlo. O tom jejím takovém spadání *Lucanus lib. 10.* kratičce píše a však vlastně:

— — — Sed cum lapsus abrupta viarum
Excepere tuos, et præcipites Cataractæ,
Ac nusquam vetitis ullas obsistere cautes
Indignaris aquis, spuma tunc astra lacessis,
Cuncta tremunt undis, ac multo murmure montis
Spumens invictis canescit fluctibus amnis.

Totiž básnicky [3]) k řece Nilu řeč svou čině, takto mluví:

Když ten svůj tok velmi prudký pouštíš mezi břehy úzký,
Odtud s vysokého skalí spád se prudce dolů valí,
Tuť žádné skalní propasti nemohou ti postačiti;
Pročež durdíš [4]) se a zpouzíš, až pěnami k nebi házíš,
Pro tvé tak hrozné ječení cítit jest všeho třesení;
Velké hory hřmějí silně, vlnobití hustě plyne,
O skalí se obrážeje, řeku pěnou oběluje.

Cesta tam jest velmi nebezpečná, pro divné přeludy a pří-

[1]) štol. [2]) padaje. [3]) poeticky. [4]) frnîš.

Digitized by Google

šery ďábelské, kteréž se tam ukazují, a k tomu pro veliké hory nepřístupná.

Od těch spádů za některý den cesty jest ostrov *Syene*, na němž město někdy slavné bylo, ale nyní sotvíčka ves zůstává; o tom městě psal *Plinius lib. 2. c. 72.*, že leží pod znamením raka, *sub tropico cancri*, na kteréž když slunce přišlo, že tak rovně nad městem stálo o polednách, že ani nejmenšího stínu, buďto okolo lidí aneb jakýchkoli jiných věcí, v něm nečinilo a nevydávalo. *Lucan. lib. 2. Umbras nusquam flectente Syene.*

Od toho ostrovu potom Nilus mezi roviny egyptské a do volné prostrannosti jako z vězení ňákého se dostává a vychází, až do moře Prostředzemního sedmery prameny, jakž jsem nahoře položil, vpadá.

Byla pak věc divná starým vypisovatelům a nezpytatedlná při Nilu, že každého roku mimo povahu jiných řek a potoků (čehož jsem také v první knize o Jordanu dotekl, však okolo času velikonočního za některý den povodně tam bývají, ne jako tuto na měsíce) v prostřed, ano také přese všecko léto velice se rozvodňuje, a to v jistý čas, v němž přichází i odchází, jakž o tom již nahoře dotčeno; nýbrž že to již od mnoha set let a snad od potopy světa bylo. Pročež v té krajině města a vesnice na pahrbcích nejvíce vzdělány a vystaveny jsou, tak aby v čas rozvodnění lidé sebou i s hovady bezpečni a zachováni býti mohli. Nebo přihází [1]) se, že někdy voda nenadále do nízkých míst vystoupí, kdež kdo rychle dobytků neopatří, voda je zatopuje. Ano v tom čase města a vesnice nejsou nežli co nějací ostrovové plní skal a kamení u vodě, nápodobně co v *Archipelago Cyclades* ostrovové, jichž do padesáti malých pospolu leží. *Plinius lib. 4. cap. 12. Hermolaus etc.* Tehdáž ani dobytka vyháněti nemohou na pastvy, ale jej pící doma chovati musejí, a sebe živiti tím, čím se kdo prvé zásobil. I tam by tehdáž nalezl takové lidi, zvláště lakomce bohaté, kteříž ve žni a v hojnosti nakupují toho, co by potom chudším v čas povodně podlé své vůle prodávali a je drahotou sužovali.

Jakož tehdy o původu té řeky Nilu nejednomyslní byli spisovatelé, tak ovšem o tom divném rozvodnění rozličná domněni u lidu bývaly. *Thales*, *Eudemenes*, *Lucret. lib. 6.* a jiní s nimi pokládali toho tu příčinu, že prý letní libí větrové, *Etesiæ* nazvané,

[1]) trefuje.

Digitized by Google

kteříž těch časův za 40 dní vějí (a to jsou u nás nejteplejší větrové ve dnech psích), ti že proti vodě Nilu od moře Prostředzemního vějí a vodu v Nilu zastavují, že ona zpátkem do země couvá a tak do moře nepadá. Ale to zdání není pravé z těch příčin, že když *Etesiæ* začínají váti, již tehdáž *Nilus* přestává růsti a počíná zas opadati. Potom bylo by to též při jiných řekách Afriky, kteréž v té straně proti větrům do moře vpadají, avšak se zpátečně nedmou. Dále řeka *Niger*, totiž Černá nazvaná, kteráž z druhé strany Egypta do moře *Oceanu* padá, a však z jedněch krajin jako *Nilus* pochází a v týchž časích se rozvodňuje, ta větry *Etesiæ* nemůže býti zadržována, proto že ji ženou do moře a nejdou proti ní; a takž jiná toho příčina býti musí. Naposledy byla by voda v Nilu čistá jakožto ustalá, a ne nad spůsob jiných časův tehdáž nejkalnější.

Anaxagoras Physicus, *Euripides* a jiní smýšleli, že v těch zemích za Egyptem skalnatých velicí sněhové býti musejí, kteříž v tom čase se rozpouštějí a takovou povodeň činí; což proti položení a přirození těch míst jest. Nebo ty země leží pod největšími horky, a žádné zimy, nerci-li sněhů, tam nemívají. *Democritus Abderita etc.* A řeka *Nilus* svým tokem přinášela by nějaké kusy ledu, aneb větrové studení by to v Egyptě z těch zemí přicházejíce svědčili; čehož však ničehož se neděje.

Euthimenes a kněží egyptští (jakž *Diodor. Sic.* svědčí) měli za to, že z *Oceanu* moře pocházejíc Nilus, když se toho času moře vydýmá, z něho takové vody do Nilu přicházejí, a snad z toho soudili, že jakž *Plinius 31. lib. 4. cap.* píše, pokolikráte Nilus slanou vodu měl; však to z jiné příčiny se státi mohlo, a nikoli z moře nepochází, neb jest věc vědoma a proti nahoře položenému původu.

Herodotus pokládá tuto příčinu, že slunce před velikými vodami Nilu právě nad těmi zeměmi stojí, a z vod do povětří vytahuje vlhkost a oblaky činí, kteréž vítr do jiných zemí zanáší a tam pršku působí; v tom pak času rozvodnění že slunce odchází od těch zemí, a nad Asií a Řeckou zemí stojí, když prý tolikéž řeky a vody vysušuje a malé činí, a tehdáž z Nilu vody neuchází, pročež na svém spůsobu zúplna a veliký jest, a jak horka přicházejí, tedy uchází a menší bývá. Ale kdyby slunce to činilo Nilu, také by totéž při jiných řekách v té straně působilo; ale nic se toho při jiných řekách pod větším horkem slunečným nestává, pročež není to žádná podstatná příčina. Což vše obšírně

Digitized by Google

Messer Hier. Fracastoro del cresc. del Nilo. Lucan. lib. 10. vypisujíc zamítá a poráží.

Za našich posledních časův, jakož jiné mnohé věci vynalezené jsou, tak tuto také, když se do těch zemí Portugalští [1]) dostali, ti té pochybnosti a nepovědomosti omyl napravili a pravou její příčinu [2]) vyjevili. Nebo svědčí to, že žádná jiná příčina těch rozvodnění není, jako veliké pršky, kteréž v těch mouřeninských krajinách tehdáž, když se u nich zima začíná (což přichází vedle našich časův z počátku Dubna měsíce, když se u nás začíná jaro) tak dlouho trvají, že se zdá věc k víře nepodobná. Nebo píše *Francis. Alvarez*, že tak hrubé přívaly těch časův tam viděl, jakoby, jakž se říká, lil; a jednoho času, když se u jednoho potoku procházel s některými svými tovaryši, že veliký hřmot zdaleka slyšel, až potomně viděl vodu se valiti v údolí, v němž tehdáž byl, zvýši dlouhého oštípu, a ta že kamení a jiné říceniny s sebou nesla, a v těch místech skalnatých takový hřmot vydávala, nejinak než jakoby hřímalo; a svědčí to, že každého roku, co tam byl šest let, zúplna celý měsíc i přes dva měsíce pršelo; a jsouce ty země skalnaté, té vody do sebe nepijí, nýbrž se splakuje, do údolí a potoků se shání, do velikých řek a jezer, kteréž potom mezi tím časem se rozvodňují, a odtud Nilus k půlnoci, *Niger* a *Zaire* řeky k západu skrz království *Congo* a *Guinea*, týmž spůsobem se rozvodňující, tekou a přicházejí. Což také *Edoar. Lopes des. lib. Congo cap. 10.* pojišťuje, a jiní těch zemí povědomí. Z jakých pak příčin těch časův tam tak veliké a dlouho trvající pršky bývají, to pěkně a obšírně vedlé přirozených a *fysických* příčin *Fracostoro* výš dotčený a *Batt. Ram. Sopra il crescer del Nilo* vypravují, a že jinde, jako v *Scythii* okolo hory *Caucasus* sněhové, v Indii okolo řeky *Idaspes* řečené, krupobití a dešťové také svými jistými časy dlouho trvávají.

Ta řeka *Nilus* jako druhá po pánu bohu vychovává Egypt. Nebo s těmi dešti a přívaly mnoho se země splakuje, a tokem prudkým skrze mnohá úrodná údolí jdoucí s sebou bahno a zemi černou hlinovatou zachvacuje, tak že v čas jejího se rozlívání po vůkolí egyptském zanáší tou zemí a zakaluje všecken svrchek země, co ho koli zasahuje a přikrývá, od níž úrodné roli, jakoby je nejlép zahnojil, učiněno bývá. Nebo sic všecken Egypt byl by neúrodný, poněvadž sám holopískovatý jest, a tu nic nevyrůstá,

[1]) Portugalezerové. [2]) pravý její grunt.

Digitized by Google

kde voda nezavlažuje, a když se tu, kde dochází, málo do země hrabe, tehdy písek zespod se nachází. Při tom také tuto jsem vyšetřil, že čím dál tím více země v těch krajinách voda nanáší; od čehož pochází to, že kde od některého sta let vysoko země nanesla, tam nedochází a nezavlažuje země, pročež tu neúrodná a pustá země zůstává. Což se již v skutku nachází nad *Cairem* za mnoho mil zdýli, kdež před lety prvé všudy Nilus docházel; jako v Tebaitském kraji, kdež město znamenité *Thebæ* nazvané, a někdy stolice Faraonův králův Egyptských, stálo při Nilu vystavené, v okršlku 140 honův obsahující, 100 bran mající, a jiných k víře téměř nepodobných obzvláštností, o nichž *Herod.* a jiní píší: to s mnohými jinými městy a městečky, pro neúrody skrze nedocházení k nim Nilu u nich vzešlé, k spuštění a dokonalé skáze přišlo. Vedlé čehož jistá věc jest, že čím dál tím méně země Egyptská se zavlažuje, a čím dál tím víc zanáší; a již ty země o mnoho tisíc tak mnoho lidu vyživiti nemohou, jako jsou předešle mohly; ano kdyby měl dlouho svět státi, neminulo by mnoho set let, žeby všecken Egypt třebas zanešen byl a spustl.

V té řece Nilu jsou rozličné ryby, jež by dlouho bylo vyčítati, některých však toliko potvor dotknu, jako předně krokodilův. To zvíře jest čtveronohé, dlouhé a nízké, šeredné, hrozné a škodlivé, některé 5, 6, 10 až i dvacet loket dlouhé i s ocasem, kterýž obyčejně tak dlouhý má, jak samo dlouhé jest; a tři dni před tím, nežli jsme do *Cairu* přijeli, pravili nám na cestě, že jsou jednoho krokodila živého tak hrubého do města přinesli, že jsou ho na dvou velbloudích svázaného nésti musili. Po hřbetě má tvrdé a kamenité šupiny, jichž žádnou mocí a zbraní nelze prosekati, prostřeliti ani probosti, než pod břichem jest měkké kůže, tu nerci-li železem, ale dřevem špičatým může se otevříti: vůbec [1]) jakoby veliká ještěrka mohla býti, takové vší postavy on jest. Ústa má veliká a zuby ostré, jazyku nemá, a mimo povahu jiných zvířat ne nižší a spodní dásní, ale hořejší hýbe a otvírá. *Plin. lib. 8. c. 14. 25. lib. 1. c. 37. Albertus.* Vedlé toho nad přirození zvířat čtveronohých nosí vejce a vysazuje, nemnoho větší nežli jako husí neb pávové, a ty na sucho vynáší v hnízdě naschvál zemí osypaném a daleko od vody, kdež by také voda toho roku nezatopovala, což on sobě velmi mírně a právě předzvídá, že jest se čemu podiviti; a potom z toho vejcete malého (kterýchž

[1]) summou.

Digitized by Google

pokaždé několik až i na desátky snese) také nad přirození jiných zvířat veliká potvora bývá. *Plutarchus.*

V noci v vodě bývá a ve dne na zemi pastvy hledá, však nejednostejně, nebo se časem ve dne také u vodě vídává. Zraku jest ostrého na zemi, ale u vodě tupého. *Herod.* Když koho honí a ten před ním utíká, velice smělá potvora jest; ale kdo mu se opře, proti němu běží, naň hází a křičí, nedoběhne na žádného, ale uteče. *Marcellinus.* Jest ukrutná potvora, lidi napořád i hovada, co uloviti může, žere a pohltá, a tak velikého hrdla jest, že holemé pachole, v pěti aneb šesti letech, pohltiti může; obyčejně pak ocasem poráží a potom zuby uchytí; zvláště kteříž se koupají aneb k vodě blízko jdou, tu za nohu aneb za ruku uchytí; někdy jezdce [1]) s koněm aneb oslem do vody vtrhne a sežere; někdy kdo se málo na vodu z lodí vyskytne, z lodí ho strhne. A často do vesnic v noci aneb ve dne běhají, a kde děti napadnou, je pošírají, jakož se pak kolikráte přihodí [2]), že když na ně vycházejí a některého chytíce vykuchají, dvé, tré, víc aneb méně dětí celistvých a za čerstva pozřených nacházejí. O něm jest přísloví: *Crocodili lachrymæ*, totiž „slzy aneb pláč krokodilův", protože maje smísti aneb požra člověka, pláče a slzy v hojnosti vypouští, jakoby ho litoval; kteréžto přísloví o lidech ošemetných, kteříž člověka vůči litují, a krom očí rádi by ho na lžíci vody utopili, aneb kteříž člověka pod jakoukoli zástěrou pobožnosti a křesťanské citedlnosti sužují atd. se mluví. Kousání jeho ač jest jedovaté, však po ničemž se lépe nezhojí, jako když kdo mnoho tunných ryb za některý den jí a co nejméň na ně pije, a jest v Egyptě mnoho lidí pokousaných a od nich pochromených; pro něž u vesnic a kde potřebí, aby svobodně do vody mohli a bezpečni byli, mají nadělaných plotův do vody, skrze něž nemohou krokodilové prolezti a překážeti.

Chytají je rozdílnými spůsoby. Předně jest krokodilů ten obyčej, že rád svou vlastní stezku mívá, kterou z vody na zem a tak dále na pastvu vybíhá, a tou přímo zase do vody. Z těch cest když kterou Egyptčané vyzvědí [3]), a že vně na pastvě jest, vědí, tedy udělají jámu, a tu přikryjí dřívím a pískem posypou, a potom když jej spatří, pokřik učiní, bubnují, perou a honí ho; on svou cestou utíká a do té jámy padne, a tu již od nich buď za živa svázán, aneb na místě zabit bývá. Nebo jest zvíře neohebné pro šupiny, kteréž na sobě má, že se nemůže obraceti a brániti, ani krkem

[1]) reithara. [2]) trefí. [3]) vyšpehují.

Digitized by Google

hýbati, a protož přímo co šíp běží. Potom na řetězy aneb tlusté provazy přivazují hák železný, na nějž nastrčí kus mršiny; on chtěje u vodě aneb krom vody hltavě to pochytiti, často na ten hák zavízne a tak se lapí. Jináč také lapán bývá od jistých obyvatelův ostrova *Tentyris*, kteříž od něho *Tentyrité* slovou. Ti jsou tak smělého srdce, že kde jen mohou krokodila shlédnouti, za ním se honí, u vodě za ním plovou, naň vsednou aneb skočí z lodí, a on chtěje po nich chňapati, tlamu a svrchní dásně otvírá; tu oni mívají kyje za pasem zastrčené, ten mu do úst příčkou vstrčí, že nemůž zuby zavříti, a z obou stran, levou i pravou rukou jej jako v uzdě drží, k břehu ženou, a jej neb sám jeden uhoní [1]) a zardousí, aneb jiní na pomoc přijdouce, kyjmi zabijí a dotlukou. Těch Tentyritů, jakožto svých úhlavních nepřátel, i hlasu jejich zdaleka se krokodilové bojí a před nimi utíkají, tak že častokráte pochytě loupež, jí na samé okřiknutí jejich odběhne; a jistá věc jest, že se žádný blízko ostrovu jejich nepřiblíží, nejináč než jakoby je zdaleka čili, tak před nimi prchají.

Mimo ty jsou i některá zvířata krokodilův přirození nepřátelé. Nebo má obyčej krokodil na lidi aneb hovada číhati při cestě v bahně a blátě, do něho se naschvál obale, aneb v písku se zahrabíc, tak že se zdáti bude, jakoby kus skály z bahna aneb písku vykoukal, a hledí na tudy jdoucí vyskočiti; v tom jeho číhání často se přihází, že usne, a ústa otevra po náramném horku hltá vítr. A v tom ptáček jakýs malý, jmenem *Trochilus*, v místech okolo vody pastvy hledající, naň přichází [2]), ten zdaleka vidí mu se červenati ústa vnitř, a mezi zuby kusy masa i červy a pihavky se mrdati; letí tedy k němu a vsedne mu do úst, vybíraje mezi zuby ty červy, což krokodilu spícímu i bdícímu velmi příjemno a libo jest, tak že tím lépe ústa otvírá a tvrději spí.

Item, jest opět jiné zvířátko *Ichneumon* řečené, to běhá semotam po poli i po domích po pastvě, a obzvláštně číhá na krokodily a po nich slídí [3]); to jakž spatří tím spůsobem krokodila spáti, přikrade se k němu a hbitě vskočí mu do hrdla a až do vnitřka k srdci, kteréž mu nemešká brzo sežrati, od čehož i hned krokodil semotam pro bolest běhaje umírá, a jakž umře, to zvíře zase vyběhne ústy jeho beze škody.

Povídají to také o krokodilu, že žádného střeva zadního nemá, nežli co nezažije, to zase ústy vypouští a tím spůsobem se vyprazdňuje.

---

[1]) upachtuje. [2]) trefuje. [3]) špehuje.

Digitized by Google

Delphin, aneb mořská svině, jest také nepřítel krokodilů, nebo dostává se z moře do Nilu, a když jej vidí, hledí chytrosti [1]) užiti, a maje špičatý a ostrý hřbet, ten zježí a rozepne jako ploutve, pustí se pod břicho krokodilovo, a těmi jej bode a ho probode a díru mu prořeže, že ho krev ujde a vody do těla naběhne, od čehož umírá. Také jiné zvíře *Stincus* řečené, a veliké některé co krokodil, jemuž hrubě nápodobné jest, však ne tak škodlivé a lidem násilí činící, to vždycky s ním bojuje. *Plinius lib. 28. c. 8.*

Maso krokodilův obyvatelé staří i mladí jedí, a vozí je na trh, jako u nás do Prahy jesetry a lososy, na váhu je prodávajíce.

Ačkoli mnozí tak mněli, jakoby se nikdež jinde krokodilové nenacházeli, jen toliko v Egyptě v té samé řece Nilu, ale jsou jistí svědkové, kteříž to vysvědčují, že se v jiných řekách podobní nacházejí a to v velikém počtu: jako v řece *Niger* a v jezeru *Zaire* v zemi Mouřeninské. *Lopez des. Congo.* Potom okolo ostrovu sv. Tomáše. *Navig. all Isola di S. Thoma.* Opět v království *Cananor. Odoard. Barbosa.* Item, v řece *Ganges. Giov. di Barros.* Opět okolo ostrovu *Goa. And. Corsali.* Zase v Indiích Západních. Také píše Petr Martyr, že se v zemi jmenem *Xaqueguara* nacházejí, a když utíkají aneb kde se zdržují, že libou pížmovou vůní kadí a po sobě zanechávají. Item v řece jedné krajiny *Cevola* nazvané. *Fern. Alarchon relat.*

Giov. Lioni. 9. parte del' l' Africa připomíná, že za časův Římanův a křesťanův, dokud oni ty země drželi, že jsou krokodilové tak ukrutní a škodliví nebyli, jako jsou za panování Mahometánův; a vedlé toho přirozuje *Meskudum delle cose nir. scoperte alli tempi mod.*, kterýž píše, že za panování *Humeth* syna *Taulona* byla nalezena v jednom chrámě pohanském v zemi vespod vedlé základů [2]) zakopaná podoba [3]) olověná veliká, nápodobná krokodilovi, na té že byly divné podoby [4]) a znamení [5]). Tu podobu [6]) ten jistý *Humeth*, nevěda co by znamenala, že dal rozdělati, a od té chvíle že ty potvory tak lidem i hovadům škodí. Ta tedy podoba [7]) nemusila nic jiného nežli čáry býti. Ačkoli pak toho dokládá, že pod Kairem dolů k moři žádnému nic krokodilové neubližují, krom toliko nad Kairem; však jest věc jistá, že všudy škodí a nikdež dobří nejsou.

Vídá se také v Nilu *Hyppopotamus*, po česku „vodní kůň“.

---

[1]) fortele. [2]) gruntů. [3]) figuru. [4]) figury. [5]) charaktery. [6]) figuru. [7]) figura.

Digitized by Google

Zvíře to jest čtvernohé, kopyta rozděleného co vůl, těla velikého, většího nežli bůvol aneb zubr, a více k těm hovadům některým postavou nežli koni podobný. Tlamu má pleskatou a širokou, ocas krátký, nápodobný svinskému; jinde po těle nemá srsti žádné, čnějí mu z huby velicí a lesknatí zubové, a svrchní pysk nahoru má obrácený jako divoký kanec; kůže na něm tak tvrdá, že jí, když uschne, nelze prosekati, nerci-li řezati se může [1]), leč se namočí, protož jí užívají na *rondelle*, pavezy, hemelíny a jiné rozličné potřeby; hlas jeho jest rovně takový jako kravské řvaní. Obcuje v vodě i na zemi, rovně jako krokodil; však obyčejně v noci na pastvu z vody vychází a na osení velikou škodu činí, a pasa se vždycky zpátkem k vodě postúpá, aby vždy blíž a blíž k vodě se přibližoval, a tím spíše před lidmi do vody uteci mohl. *Elianus.*

Ten kůň žere také lidi, když jich u vodě dostati může; jakož pak často přijda [2]) na malou lodku, na ni se vyskytna potopí ji i s lidmi. Zuby jeho jsou drahé, proto že dělají z nich rozličné věci a řezby; jakž *Pausanias Arcad.* píše, že viděl při jedné modle zlaté tvář z zubů koně vodního, místo slonové kosti.

Píší o tom zvířeti, že jest nejprvnější bylo, od něhož lidé vzali krve pouštění pro ujití nemocí. Nebo, prý, když se začasté přeplní a od toho lenivé a příliš tlusté učiněno bývá, tehdy vychází a hledá při břehu nalomeného a ostrého třtí, aneb při plotu najda dřevo ledajakés, o to se tak tuze tře a na ně tiskne, až sobě na noze jistou žílu probodne a krve do vůle vypustí; potom tu díru sobě blátem zamaže, a takovým spůsobem čerstvější bývá. *Plinius lib. 8. 20. 27. Massardus.*

Vypravují i to o něm, že když vyroste v svou dobu, tedy máteř svou od samce otce svého odloudí a jí se přidrží, a protož je za jedno nevděčné zvíře pokládají; jakož o něm to i jiné vypravuje *Joh. Pet. Valerianus Hieroglyph. lib. 29. Gesnerus, Aristot. lib. 2. cap. 7. animal.*

Takového zvířete J. M. C. ráčí míti kůži celistvou na hradě Pražském z Egypta přinešenou, kteréhož postava [3]) srovnává se s těmi, kteréž v Egyptě jsou.

Na závěrku této kapitoly tuto něco o zvířátku *Ichneumon* řečeném dotknu, proto že jsem o něm napřed zmínku učinil.

To zvířátko netoliko s krokodilem válčí, ale také s hady, jako s *Aspidem* jedovatým hadem (jehož smrtedlné uštknutí jest) a to

---

[1]) nemůž. [2]) trefíc. [3]) forma.

Digitized by Google

tímto spůsobem: válí se v blátě tuhém, a když se dobře zkálí, suší se zas na slunci, až na něm to bláto přischne a bude co kůra; potom válí se opět a osuší, což činí po několikráte, až bude bláta na sobě míti co nějakou zbroj; a když tak opatřeno jest, číhá na hady, a jak kterého napadne, nastavuje mu ocasu blátem připeklého; do toho had kouše a jedu napouští tak dlouho, až to zvíře čas svůj uhlédaje obrátí se a chytí hada za hlavu, a tu ho zahryze a sní. Žere pak všelijaké jiné zeměplazy a živočichy, jako ještěrky, pavouky, myši, žáby atd. Ptáky lapá co kočka, též kuřatům a slepicím druhdy neodpouští.

Jest něco větší nežli kočka, však kde kterou kočku postihnouti a popadnouti může, udáví ji; a jakkoli ústa velmi malá a špičatá má, však předce se rádo rve se vším, i s největším psem, a dá mu dosti hry.

Turci těch zemí chovají je v svých domích místo koček, nebo čistí jim domy před všelijakými žížalami a potvorami škodlivými; sedláci je nosí mladé na trh a prodávají, bývají kretci jako která kočka u nás. Slove vůbec myš Faraonova; více o něm píší *Bellon. lib. 2. c. 22. Nicander* a jiní.

Kapitola 20.

Kterak jsme se z města Buláko do Rosetty plavili, a odtud do Alexandrie dostali.

Bylo poněkud nahoře dotčeno, kterak jsme se do Buláko dostali, a odtud po Nilu dolů do Alexandrie plaviti mínili. Na tom tehdy se ustanovivše, šli jsme za předměstí Kairské, kdežto všech obchodnických lodí [1]) stanoviště jest; kdež také každého času množství rozličných a obyčejných na Nilu lodí se nachází, jakož jsme i my jich dostatek našli; a přijevše před večerem, k lodi jsme, již prvé na ní místo zamluvené majíce, a *dzierma* byla, pospíchali, a tu smluvivše i zaplativše napřed, což těm plavcům náleželo, rozžehnali jsme se s našimi tovaryši tehdejšími, totiž tulmačem a Židem, a sami v lodí zůstali, očekávajíce na čas plavení. Zatím pak zásobili jsme se také na cestu potravami [2]) od chleba, sýra, kuřat pečených a jinými věcmi nakoupenými.

---

[1]) handléřských šifů, [2]) profanty.

Digitized by Google

Strojilo se pak a bylo pohotově jiných lodí do jedenácti, na nichž se vedlé nás mnoho lidu plaviti hotovilo, z nichž netoliko na naší, ale i na jiných nejvíce byli Židé a egyptští vojáci, kteříž do Uher proti křesťanům táhli, však ne s tak veselou myslí, jako u nás naši vojáci [1]) proti nim; tuším více to dělali z mušení a nevyhnutedlné nouze, nežli z dobré vůle, rovně co v hřebeně zmatené vlasy zamáchají se a zadrhují, vedlé přísloví: *Tutti i groppi, vengono al pettine*, tak že tito podobně bezděk v to potaženi byli, rozumíno bylo.

Dne třidcátého prvního, posledního měsíce Října, to bylo v sobotu po svatých Šimona a Jůdy, asi tři hodiny přede dnem vyjelo nás okolo 13 lodí [2]) s naší velikou radostí, a tehdáž s pomocí plachet roztažených výborně jsme jeli, ale nedlouho, proto že potom dále ticho bylo a větru se nám nedostávalo, pročež sami vesly táhnouti jsme musili. A takž jedouce přijeli jsme nejprvé k jednomu městu pustému, kdež jen koliks chalup celých jest, tak jakž mi v Kairu o témž oznámeno bylo, totiž k svatého Makaria klášteru, kterýž někdy přeslavný a bohatý byl. Okolo toho nachází se to orlové kamení, jakéž i k nám přivážejí, a jest k mnohým věcem prospěšné. Odtud jsme mimo mnoho jiných vesnic a městeček se plavili, až nám tak celý den minul. Potom v soumrak přijeli jsme k jedné vsi, proti níž nedaleko jedno od druhého z té strany *Garbie*, totiž Damiáta, dvě města jmenem *Pharson* a *Foua*, kteréž před lety větší bylo nežli Kair a ještě po Kairu největší zůstává; a tu se začíná Delta ostrov tak nazvaný, proto že se tu Nilus řeka na dva hlavní díly dělí, a z těch potom doleji jiná jako nějaká ramena jdou, tak že jich, jakž jsem nahoře doložil, sedm do moře vpadá, a odtud též Nilus se na sedmero dělí.

Ty dvě hlavní ramena obsahují v sobě kraj veliký, dobře do pěti neb šesti set mil vlaských v svém vůkolí, a skrze ten kraj se rozvodňuje Nilus po příkopích naschvál nadělaných a zemi po všem Egyptu nejúrodnější činí; jakož pak z té příčiny nejvíce tam obyvatelův a měst i městeček jest. Ostrov ten slove Delta od řecké litery, proto že v takovém položení ta dvě ramena z Nilu a z třetí strany moře Prostředzemní jej takový činí, totiž na spůsob třiuhelníku [3]) △, jakž od starodávna a všech časův tak a nejináč vypisován byl. *Diod. lib. 1. c. 3. Hircius lib. 4. bel. Civ.*

V tom městě nad vrchním koncem [4]) toho kraje aneb ostrova

---

[1]) soldáti. [2]) šifův. [3]) triangle. [4]) špicí.

Digitized by Google

Delta odpočívali jsme při břehu do půl noci; mezi tím okolo třetí hodiny na noc začali Židé v naší lodi hřmot [1]), a učinivše pokřik chytali se některých zrzavých ručnic, jichž spolkem tři aneb čtyry měli, a z těch dali se do střílení dosti nemotorně a nespěšně, pro neumělost svou a bojácnost. Nebo třásli se strachem, volajíce, že vidí některé lodičky po vodě k nám se plaviti, a v těch že žádní jiní nejsou nežli loupežníci. Což sic tak bylo, že některé zdaleka bylo viděti, ale jakým úmyslem k nám směřovali, to nevím, ačkoli dost možné bylo jednu aneb dvě lodi ve snách přepadnouti, proto že jsme nestáli pohromadě a pospolně, ale jedni od druhých na hony vzdáli, a někteří předce jeli před námi. A kdyby bylo nač přišlo, byli by Židé tenčeji zpívali nežli onen, o němž přísloví jest: *Ha messo le piue in sacco*, „když píšťaly do pytle vstrčil.“ My tehdy nevidouce patrného nebezpečenství, a majíce Židy tak udatné hrdiny [2]), kteříž znamenitě pro obranu naši stříleli, totiž všecko vzhůru do povětří, tuším že nesměli k líci přiložiti, aby nemusili vedlé něho měřiti a někoho z druhých udeřiti [3]), aneb, což jest podobnějšího, že se báli, aby se sami svými ručnicemi od pohlavku neporáželi, majíce je nevyčištěné a nábojem nezkušené [4]); na něž my se dívajíce jistě od smíchu jsme se zdržeti nemohli, aniž do odjezdu zas oněchno usnouti pro křik a nepokojení se Židův nad tím nebezpečenstvím domnělým, nebo sic jim žertu nebylo žádného.

Prvního dne Listopadu, to bylo v neděli na den Všech Svatých, když bylo po půl noci, odtrhli jsme od toho místa a jeli jsme dosti prudce, až jsme vjeli do jednoho ramene, kteréž přímo do moře vede, a po levé straně nechali jsme jiného, vedoucího přímě do města Alexandrie, a však že jest rukou lidskou bylo udělané a toliko příkopem širokým jest, není obyčej tudy, aniž možné s lodími [5]) jezditi, proto že není tak hluboké jako hlavní a přirozené, kterýmž jsme jeli; jest zajisté ono proto udělané, aby tudy do Alexandrie sladká voda docházela a tam zahrady okolo města zavlažovala a čisterny v městě naplňovala, o čemž doleji oznámím. Tím tedy jedním velikým ramenem jeli jsme ten celý den bez přestání a jiného zvláštního nic neviděli, nežli vesnic a měst nehražených množství, a místy některého ptáka převelmi krásného s dlouhým ocasem, jakéhož k nám vycpaného i také někdy s peřím celistvého vozí, a místo peří se za kloboukem nosí, a ten slove rajský pták.

[1]) *Alarmo.* [2]) *Cavalliery.* [3]) trefiti. [4]) ladůňkem nesprubované. [5]) šífy.

Digitized by Google

Když pak již noc nastala, nezastavili jsme se, ale předce jeli až do půl noci, a v tom jame k městu *Raschid* aneb *Rasid* nazvanému připlouli a přistavili, a však do rána v lodi zůstávali.

Druhého dne téhož měsíce, jak se rozedaívalo, vystoupili jsme z lodi a s některými Židy do města, a potom do jednoho velikého domu, čtverhraný dvůr [1]) v sobě majícího, přišli, jehož stavení bylo vysoké, dosti pěkně a nad spůsob těch zemí vystavené. Ten dům byl *fendiqua*, totiž kotce aneb sklad kupeckých věcí křesťanům náležející, na němžto tehdáž plno balíkův [2]) na dvoře i v pokojích do křesťanstva přihotovených leželo, tak že jsme my sotva komůrku malou pro sebe dostali.

To město sloulo před léty latině *Canopus*, jmenem jakéhosi *Canaba* plavce krále Řeckého *Menala*, a po zboření Troje na lodstvu královském [3]) tam povětřím vypuzeného a od hada na smrt uštknutého, při jehožto hrobu to město od jeho tovaryšův na památku založeno bylo, a tam zanecháni jsou, kteříž se domů, totiž do Řecké země, vrátiti nebo nemohli aneb nechtěli. Nyní slove *Raschid* aneb *Rasid*, vlasky *Rosetta*. Leží z té strany Asie při Nilu, domy v něm dosti vysoké a nákladné; a že jest tam veliký sklad od kupectví, protož také mnoho jich tam bydlí, jakož pak i Benátčané tam svého místo*consula* chovají, jehož *bailum* jmenují, a ten v své moci měl onen dům kupecký výš oznámený. Anobrž ve všech těch městech předních, v nichž jsem byl, v každém mají Benátčané z svých domácích faktory, kteříž nejvíc toho šetří, aby časně domů psali, v kterém místě a která zboží platí neb neplatí; vedlé čehož oni vědí se jak spravovati, tak že dříve nežli jiní zvědí, na tito již s svým kupectvím tam jsou, a vedlé návěští a zprávy sobě dané ho odbývají, což jim k nemalému, ale velikému zisku jest. Ač město není zdmi obhraženo, však nedaleko odtud má malou pevnůstku pro ochranu, kdyby se nepřátelé po Nilu k městu dávali a škoditi chtěli. Jest v něm pěkný mešit, dvéře do něho jdou z náměstí [4]) a jiné od vody, odkudž stupněmi kamennými tam se chodí. Lázeň v tom městě jednu velice chválí a za nejpěknější i pro čerstvých vod hojnost za nejrozkošnější pokládají; jakož (prý) když císař Turecký Selim, Egypt sobě podmaniv, z Kairu do Alexandrie táhl, v ní se naschvále, slyše ji vychvalovati, zastavil a s některými předními pány myl, a ní dobře spokojen byl.

---

[1]) plac. [2]) palíkův. [3]) armádě královské. [4]) placu.

Digitized by Google

Obyvatelé v něm jsou jako v Kairu rozličných národův, o nichž již výš psáno, obchody [1]) vedou a řemesly se živí; také tam mnoho krámův po městě. Však domácí sousedé nejvíce stejí cukru vařením, pro nějž zvláštní domy mají, a pro reyže mlácení, kterouž vymlacují jakýmisi holemi [2]) samotepoucími, po jistých nástrojích [3]) k tomu připravených; a tak mlácenou v roce do několik tisíc korců [4]), všecku v tom samém kraji zrostlou, potom jinam prodávají. Město palmovím jako lesem nějakým obrostlé jest, jiného také ovoce tam hojnost bývá, dobytka velikého i malého bez nedostatku.

V tom městě ten celý den jsme strávili, a zatím sobě osly za městem na jednom předměstí, k Alexandrii jdouc, jednali při těch, kteříž sami právo mají lidi hovady do Alexandrie z Rosetty dopravovati [5]), a každému, kromě těch, kteříž by svá vlastní měli, mocně bráti.

Dne třetího téhož měsíce, to bylo v úterý po Všech Svatých, majíce projednané mezky, na nichž jsme jeti měli, také jsme se potravami [6]) opatřili a se dvěma Židy ven z města vyjeli. A však byli jsme u předměstí zastaveni od našich mezkářův za příčinou Židův našich, kteříž vedlé zchytralého obyčeje svého záplatou je oklamali, pročež nám tu na krátce všecky mezky vzali a nás na pěchotě nechati chtěli. Tehdy my rozumějíce tomu, mno pes na vlka přišel, a žeby se bez nás neporovnali, musili jsme se v to vložiti, a Židy, aby smlouvě zadosti učinili, napresili. A po té jsme asi hodinu na den jeli k té straně západní po pískách přes půl míle české až k břehům moře Prostředozemního. Tu jsme se vedlé moře obraceli, majíce je po pravé ruce, přímo k Alexandrii.

Potom když bylo okolo snídaní, přijel k nám jeden Arab na koni, chtěje na nás míti peníze; s tím se opět Židé dlouho hádali [7]), až jsme mu vždy koliks mejdinů pro pokoj a spěšnější naše jetí dali. Nebo při takové příčině právě to se plní: *Homo assaltato, mezzo preso*, totiž že „na koho taková chasa udeří, jakoby již z polovice zajatým byl,“ časně se raději poddávati potřebí jest. Jeli jsme pak mimo samé moře, a místem skrze vodu, až našim mezkům vlny o břich se obrážely a nás ostřikovaly.

Okolo poledne přijeli jsme k jednomu ramenu z Nilu po-

---

[1]) handle. [2]) knitly. [3]) instrumentích. [4]) strichů. [5]) fedrovati. [6]) profanty. [7]) hadrovali.

Digitized by Google

cházejícímu, a přes to jsme se dali na prámě převesti, nebo bylo veliké jako řeka Pražská, a za tím tu také z toho, co jsme s sebou nesli, posnídali. Od toho místa podávali jsme se pomalu a přímo do kraje, a moře v té straně daleko k městu Alexandrii obcházelo; tu jsme jeli mezi pěknými lesy palmovými a muzovými, a okolo nešporu spatřili jsme nad mořem pevnost tureckou, dobře vojáky [1]) osazenou, kteráž z té strany přístav [2]) Alexandrinský obraňovati může, od níž byli jsme na půl míle české; ale však my jeli jsme předce naší cestou v nesmírném horku a veliké mdlobě, až jsme v samý večer k městu Alexandrii a k bráně městské, kteráž vždycky zavřená bývá, a když lidé do města chtějí, teprva se otvírává, přijeli.

Ti dva Židé, kteříž s námi byli, volali na branného, a s ním mluvili, prosíce aby jejich známých Židů k nim povolal. Po chvíli tedy vyšli k nám někteří z těch Židův spolu s kolikasi Turky, kterýmžto zprávu jsme dáti musili, odkud jedeme, což oni zapsali i jmena naše; a dříve nežli nás do města pustili, těm Židům jakožto celným každý z nás po dukátu od osoby a Turkům tolikéž dáti jsme musili. Odtud jsme jeli jakousi dlouhou ulicí, a z té potom skrze jiné kratší, za dosti drahnou chvíli, až jsme přijeli k jedné *fondique* křesťanské, již národ franský a jiní k němu připojení drželi a *viceconsul* franský v ní vládl i bydlel; v té jsme s mezkův ssedli, a Židé s mezkáři mezi svou roveň od nás jeli.

O našem pak příjezdu bylo v té *Fondiqui* hned rozhlášeno, že poutníci přijeli, tak že se to doneslo i našich spolupoutníkův Jerusalémských, kteřížto vyjevše před námi z Kairu, ještě se tu zdržovali a na odjezd lodí [3]) očekávati musili. Ti hned s radostí velikou dolů sběhli a nás poznavše vítali, i do příbytku [4]) uvedli a možné pohodlí posluhováním nám činili. My pak tak jsme byli po cestě zemdleni, že jsme o nic, ani o jídlo nestáli, ale porozprávěje spolu, šli jsme hned na odpočinutí.

Na zejtří ráno, to bylo 4. dne téhož měsíce, k *viceconsulovi* (kterýž má obyčej, jak se přistrojí, ke mši do kaply, kteráž v tom domě dosti pěkná a prostranná jest, choditi) jsme pospíšili, abychom se jemu ukázali; kterýžto nás přátelsky přivítal a nám se na žádost naši vším možným zakázal, a bude-li možné v tom času do *Malty* aneb *Sicilie* na *caramusale* aneb jiné lodí [5]) se plaviti, že nám k tomu dopomůže, připověděl. Jakož pak potomně i toho

[1]) soldáty. [2]) port. [3]) náve. [4]) lozumentu. [5]) jiném šífu.

Digitized by Google

dne dal se v přístavu [1]) ptáti, jaké jsou lodí mimo Benátské lodí [2]) před rukama, ale ničehož se doptati nemohl; protož radil nám, abychom se projednali do některé Benátské lodí [3]), že bezpečněji bude pro loupežníky mořské, a jistší věc domů se vraceti. I abychom rady jeho k dobrému svému užili, šli jsme hned toho dne po obědích ven z města ku přístavu [4]), a na člunu [5]) jsme k lodím [6]) Benátským vyjeli, s kterýmiž pro mělkost přístavu [7]) k městu blíž přijeti nemohli, nýbrž u pevností, o nichž níže položím, stály.

Byly pak tři lodí [8]) toho času: lodí [9]) *Balbiana,* lodí [10]) *Vidaletta* a lodí [11]) *Balbiana nova.* Spatřivše ty všecky, vyptali jsme se, kterou z nich nejprvé naloží [12]) a s ní do křesťanstva odjedou. I bylo nám oznámeno, že naloží Balbianu; na tu tedy jsme se projednali, kteráž byla největší a nejprostrannější z těch tří, a hned s patronem cestu smluvili do Benátek, kterýž nám den odjezdu jmenoval, totiž dvanáctého dne téhož měsíce, tak že se nám v tom čase dostalo město volně spatřovati a jeho příležitost poznamenati.

Kapitola 21.

Vypsání města Alexandrie.

Alexandria, nyní po turecku *Scanderia* aneb *Ischenderia* řečené město, bylo nejprv od Alexandra krále Macedonského, jakž *Josephus* toho čas pokládá, před narozením Krista pána 320 let vystaveno, a na spůsob pavézy aneb štítu macedonského všecko v okršlku svém v sedmnácti dnech do 6000 krokův zdí z uhelníkového [13]) kamene obehnané a ohražené. *Just lib. 2.*

Bylo za starodávna veliké, na osmdesáte honův zdi okolo mající; avšak nesmýšlím, aby kdy bylo všecko zúplna vystaveno a domy vyplněno, pro předhoří (latině slove *promontorium Alexandriæ*) dosti příkré a skalnaté, kteréž k straně egyptské v ohradě města jest, a není na něm mnoho řícenin ani příkopů znáti. Pevné také bylo, netoliko pro zdi dobré, ale i svým bezpečným a místným položením; nebo z jedné strany mělo moře Prostředzemní, z druhé jezero *Mareotis,* nyní *Buschiara,* o němž *Strabo*

---

[1]) portu. [2]) návy. [3]) náve. [4]) k portu. [5]) bárce. [6]) k návem. [7]) portu. [8]), [9]), [10]), [11]) nave. [12]) naladují. [13]) kvadrátového.

Digitized by Google

lib. 17., z třetí pouště písčité a nepřístupné od kláštera svatého Makaria, kterýž až podnes trvá a řečtí mniši tam bydlí, nazvané, a z čtvrté Nil řeku a bahna z té strany veliká. Ale však nicméně to bylo předešlých let nejpřednější na světě kupecké město, pro přístav [1]) příležitý a bezpečný na moři. Nebo jakákoli nejdražší a nejvzácnější zboží v Indii rostou, ta všecka, jakž jsem výš doložil, přenášela se po Červeném moři do Egypta a do Alexandrie, a odtud do Syrie, Asie, Vlaské, Francké, Hišpanské, Německé atd. Africké atd. zemí. A všecky ty země, anobrž Asia, Evropa, Afrika, musily převeliká cla aneb mýta platiti městu Alexandrii, odkudž králové jeho nevypravitedlné užitky a důchody měli. A příčinou takového bohatství mezi příslovím tehdáž předek mělo ten, že říkávali: *Aurea Alexandria, Antiochia pulchra, Nicomedia speciosa*, „Alexandrie zlatá, Antiochie pěkná, Nikomedie krásná.“ *Herodianus* píše, že množstvím svých obyvatelův žádnému městu, kromě jedinému Římu, těch časův napřed nedalo. Pročež stavením pěkným velice se rozmohlo, tak že když císař *Octavianus Augustus*, kterýž za času narození Krista pána kraloval, toho města dobyv, a úmysl maje pro svého nepřítele *Antonia* je zkaziti, spatřiv je, pro tři však příčiny ho nezkazil: jedno, že tak krásně vystaveno bylo; druhé, že v něm tělo Alexandra krále pochováno bylo (nebo ačkoli umřel v Babyloně, zemi Chaldejské, však byl od onad do tohoto města přivezen a pohřben); třetí, že v něm tehdáž jeden učený mudřec [2]) *Arrius* řečený školu držel, učil a bydlel.

Leží to město v veselém položení, však neúrodném, v písčité a skalnaté půdě [3]), tak že se do něho odjinud potravy [4]) a *victualie* dodávati musejí; a kdyby toho jednoho ramene z Nilu v naschvál vzdělaném příkopu neměli, aniž by zahrad a věcí zahradních, kteréž tou příčinou dosti pěkné a mnohé jsou, neměli. Však v těch pustých místech roste vůkol bylina *harmala*, arabsky *kaly* řečená, kterouž pálí na popel, a ten prodávají do Benátek, z něhož tam nejčistší sklo dělají; také kaparů a jiných některých bylinných zrostlin tam velikou hojnost mívají.

Brány má čtyry: jedna jest k moři, druhá k Nilu a ta jest východní, třetí k poušti a ta jest západní, čtvrtá k jezeru k poledni; k těm jsou nařízení, kteříž cla od kupcův vybírají a všecky věci přeštarují a přehledávají, a mnohdykrát i do naha lidi svláčejí, aby jim nic na cle neušlo. Křesťané při moři bydlící vedou ob-

[1]) port. [2]) filosof. [3]) písčitém a skalnatém gruntu. [4]) potravy.

Digitized by Google

chody [1]) do města odevšad, a cokoli tam přivezou, z toho musejí desátý peníz dáti, i když zase odvezti chtějí. Turci dávají dvacátý peníz. Obojí když po zemi do *Cairu* něco vezou, nic nedávají.

To město nyní na větším díle pobořené a popleněné [2]) jest viděti, a (jakž historikové svědčí) největší zkázu vzalo od jednoho krále z Cypru, kterýž s pomocí jiných křesťanův táhl proti žoldánovi, chtěje krále Ludvíka Franckého u Damiáty zajatého pomstiti, to město oblehl a dobyl; však nemoha ho zdržeti, když od žoldána v něm obležen byl, je na nejvyšší vydrancoval a vypálil a odtud po moři do Cypru se vrátil, tak že od té doby v předešlý svůj spůsob přivedeno býti nemůže.

V městě na vrchu nejvýš stojí věže vysoká, na té se stráž [3]) drží, z níž aby vidouce zdaleka lodí na moři tam jeti, návěští dávali Turkům v pevnostech, aby se na hotově měli a přikvačeni od nějakých nepřátel nebyli. Zůstává ještě také palác starý a dosti někdy nákladný, o němž zprávu dávají, že byl Alexandru Velikého. Blízko toho jsou dva sloupové, každý z jednoho a celistvého kusu mramoru strakatého, a všudy na nich rozličné podoby [4]) a litery vytesané. Jeden stojí rovně postavený a celistvý, druhý poražený a na několik kusů přeražený, obadva do 100 střevíc vysocí. Slovou *obelisco*, proto že nejsou okrouhlí jako sloupové, ale zespod čtverhraní a širocí, na vrchu špičatí. Píše *Plinius lib. 36. c. 9.*, že jsou dva císařové Římští, *Augustus* a *Claudius*, dva sloupy odtud, každý 125 noh vysoký, do Říma přes moře odvezti dali. A však všecky ty sloup nad hrobem *Pompeja* (Římského knížete, kterýž s Juliem císařem válku vedl, jakž o něm *in Comm. Cæs. bell. civili*, že u Alexandrie zahynul, obšírně se vypisuje) postavený, a ještě podnes za městem na předhoří v celosti stojící, jednu míli vlaskou od města vzdáli, daleko převyšuje. O tom píše *Plinius*, že jej dal *Ptolomæus Philadelphus*, učiniv větší náklad na přivezení nežli na vytesání, v *Arsinoe* postaviti a po Nilu dolů od *Thebis* města vézti, jehož vysokost jest do 80 loket a na patnácte pídí vůkol tlustý. Sloup ten jest okrouhlý a hladce vytesaný; k tomu jsme naschvál vyšli ven z města, najavše sobě jednoho janičara, aby nás tam provodil, a v bráně také, že ji nám z té strany otevřeli, spropitné jsme dáti musili. Kterýž zdálo se nám, že bychom jej přehodili, ale když jsme házeli, sotva přes polovici na něj jsme dohoditi mohli.

---

[1]) handlují. [2]) zplundrované. [3]) varta. [4]) figury.

Digitized by Google

Nebo přes míru svou stojí ještě na čtverhrané římse, do dvou sáhů vysoké, a nahoře na vrchu [1]) jest druhá římsa. O těch všech sloupích mají mezi sebou Turci rozličné a směšné bajky [2]) a rozprávky, jichž pro krátkost pomíjím.

Přístav [3]) při městě jest okrouhlý co půl kola [4]), a před ním leží ostrov *Pharos* řečený, a jest jako obrana a pevnost toho města, velmi blízce zavírá ten přístav [5]) a má s obou stran úzké cesty aneb klauzy táhnoucí se od moře k městu, na nichž jest nebezpečné plavení, a to příčinou velikého skalí, kteréž z vody ční i pod vodou leží. Pročež také *Ptolomæus Philadelphus*, král Egyptský, dal na té straně, kudy se z Egypta do země Syrské plaví, na témž ostrově *Pharos* vystavěti velmi vysokou věži z bílého mramoru, a nařídil, aby na té věži každé noci veliký oheň dělali, pro návěští a výstrahu dání těm, kteříž by se po moři k městu plavili, aby do přístavu vjíti [6]) a nebezpečenstvím se vyhýbati mohli.

Na tom ostrově bylo domečků osmdesáte dva, pro 72 vykladače (o nichž doleji oznámím), aby z nich každý v jednom pokojně a bez překážek lidských študovati mohl; o těch, že ještě za jeho času ukazováni byli, svědčí to *Just. Philos. etc. Martyr admon. gentium.*

Královna Kleopatra Egyptská dala tu věž obnoviti a slavněji okrášliti, tak že za div mezi sedmery divy světa se pokládala; a po té jiné při přístavích [7]) věže *Pharos* slouly. Připojila také ten ostrov k městu velikým a mocným náspem, jako tarasem nějakým, dlouhým sedmi honův, kterýž skrze moře šel; ale nyní zemí z Nilu hrubě zanešen, tak že několik honův ten ostrov země bližší jest, a na něm žádná věže není, nežli něco málo rumu a kamení, a téměř není znáti, aby kdy od země vzdálen býti měl. Slove starý přístav [8]), do něhož, že mělký a zanečištěný jest, na malých a nízkých lodích obyvatelé z té strany Afriky vtrhují; odkudž ten omyl povstal, že někteří psali, jakoby do něho žádná křesťanská lodi vjeti nesměla pro zápověd. Ale nic toho není, než kdyby jen s svými vysokými lodími [9]) tam mohli, tak dobře by tam projížděli jako i jiní.

Nyní jest jiný nový a hlavní přístav [10]) za některé hony od města, tak že mezi městem a ním dosti veliké předměstí od chalup chatrných jest, v němž nejvíce Židé bydlí a turečtí vojáci [11]) pro

---

[1]) špici. [2]) fabule. [3]) port. [4]) cirkle. [5]) port. [6]) portu trefiti. [7]) portích. [8]) portus. [9]) šífy. [10]) port. [11]) soldáti.

Digitized by Google

pomoc přístavu [1]), aby brzo do pevnosti v čas potřeby přispěti mohli. Od břehu začíná se zeď dosti tlustá, přes ten cíp do moře *Pharos* vystavená, a jde se po ní až k pevnosti, kteráž na konci stojí, dvojí zdí, několika baštami a uprostřed dosti vysokou věží opatřena jest; a v té vždycky vojáci pro obranu zůstávají, a z města se jim potřeby, až i ta voda, dodává. Z druhé strany naproti té pevnosti stojí věž zdmi obehnaná, na té se tolikéž stráž [2]) drží; a prostředkem mezi těmi dvouma věžmi musí každá lodí [3]) do přístavu [4]) i ven z něho jeti, a zavírá se také řetězem železným, kterýž od pevnosti až k té věži dostačuje, tak že z něho ani do něho bez povolení posádky [5]) žádná lodí nemůže.

Od té věže jest mostek dřevěný pro zavření z té strany přístavu [6]) až k břehu a samé celnici, kteráž z kamene o dvoji půdě vystavena jest, a v té Židé bydlejí a clo vybírají, tak přísně všecky věci přehledávajíce, že toho nikdež jinde ve všem tureckém panství není; a často mnohé věci mocí poberou, mnohých obmyslů a přitom chytrostí užívajíce, jakby na některé věci, jichž bývají žádostivi, lapáka [7]) pustili anebo vždy něco vydřeli a utrhli, podlé přísloví: *El can rosega l' osso, per che non puo inglotire*, totiž „pes nemůž-li kosti pozříti, vždy ji aspoň ohloze.“

V těch pevnostech chovají holuby, a když mají návěští, že se lodí ku přístavu [8]) přibližuje, vyjedou na lodí opodál od přístavu [9]) naproti ní [10]) a ty holuby v kleci s sebou vezou; tu spatříce lodí a kdo jest v ní, i co jiného přes to potřebí, pustí jednoho neb dva holuby s cedulkou přivázanou k sangiakovi do města, aby časně o všem zprávu měl, o čemž nahoře již prvé zmínka byla učiněna.

Domy mají na spůsob Kairských bez střechy, a pro nesmírné horko u nich tam v noci léhají, aby nočního chládku požívali, a to jak v zimě tak v létě; a nemají tam loží ustlaných jako u nás, ani od dřeva pod nebesy a jináč postavených, ale z prosta na zemi koberec aneb houni prostrou a druhou se přiodějí; na těch a pod těmi tak libě spí, jako kdo u nás na dobré ustlané posteli. Pročež není divu, že jsou Egyptčané a z nich Alexandrinští nad jiné národy nejlepší hvězdáři byli, proto že léhajíce a vstávajíce, aneb v myšlénkách ležíce, vídali hvězdy běh zvěrokruhový [11]) vycházením i zacházením vykonávati, při nichž pravé bylo i to

---

[1]) retuňk portu. [2]) varta. [3]) každý síf. [4]) portu. [5]) *quardie.* [6]) porta. [7]) hurtíka. [8]) šíf k portu. [9]) portu. [10]) němu. [11]) *cursum Zodiacum.*

Digitized by Google

heslo: *La notte le madre di pensieri*, totiž „noční čas myšlénky sbírá.“

V tom městě mají svobodu křesťané větší nežli v kterém jiném z tureckých měst, a to proto, že největší obchod [1]) nimi stojí. Mohou tam, kdo chtí, z křesťanstva obchody vésti, krom Španělův, proto že jsou jim o některou tunu zlata důchodů z druhé strany Indií ujali a čím dál tím více obchodům [2]) jejich překážejí; to jak jim mílo musí býti, každý snadno poznati může. Náboženství své zjevně konati mohou a mají také svobodné své kostely *Latini*, Řekové a jiné východní [4]) řeholy. Však Jakobité a Řekové nejhlavnější kostel v své moci mají, při němž patriarchova [5]) stolice jest; a to ten kostel jest, v němž za starodávna tělo svatého Marka Evangelisty pochováno bylo, od čehož podnes u svatého Marka slove, kteréhožto tělo, tehdáž když onen král z Cypru to město vydrancoval [6]), Benátčané vyzdvihli a do Benátek odvezli, kteréž v kostele svatého Marka chovají.

Mají tam Benátčané, Genuenští, Raguzští, Florentští a jiní křesťanští národové své *consuly* a *baily*, kteříž na obzvláštních *fondiquach* (kotcích) bydlejí, a svých zemí neb měst kupectví tam zavírají a vypravují [7]); však největší a nejpěknější *fondiqua* jest Francouzův, v níž jsme příbytkem [8]) byli. Má při zemi plno klenutých pokojův aneb sklepův pro kupectví, na druhé půdě komor plno vůkol a vůkol jest; má čtyry patra [9]) a čtverhraně stojí, a nahoře kupci své byty mají. Bylo nás tehdáž mnoho pospolu, a všickni jsme svou stravu tam měli za dosti mírné peníze. U večer vrátný když zavříti chtěl bránu (kteráž jediná do toho domu jest), tloukl kyjem na jakési železo ve vratech, kteréž se daleko rozléhalo, aby, kdo kde po městě byl, časně se do příbytku [10]) svého vrátil, proto že v noci, když již zavře, žádného ani ven ani tam pustiti nesmí.

Místo procházky ve dne, nejvíce jsme se procházeli po těch *fondiquách* rozličných národův, obzvláštně pak indiánských, kteréž nejbohatší jsou, a v nich od drahých věcí, divných ptákův a rozličných živých zvířat dosti viděti jest. A přes ty fondiquy několik ulic plných krámův kupeckých jest, z čehož dosti znáti se dává, žeť jest někdy slavné a obchodů [11]) plné, dokud Španělové Indií nedostali, to město býti musilo. A však v tom našem se

---

[1]) handl. [2]) handle. [3]) handlům. [4]) orientálské. [5]) patriarchitská. [6]) zplundroval. [7]) fedrují. [8]) lozumentem. [9]) štoky. [10]) lozumentu. [11]). handlů.

Digitized by Google

procházení byli jsme přinuceni naše poutnické šaty svléci a na se suknice modré neb červené obleci, a místo klobouků okolo hlavy z strakatého bavlněného plátna obvinutí nositi, aby nás za poutníky neměli. Nebo jsme poznali skutečně, že poutníků neradi vidí, snad že jim málo užitků, nekupčíc [1]) v ničemž, přinášejí, aneb že je za vyzvědače [2]) mají; jakož pak přihodilo [3]) se, když jsme šli společně z brány ven k přístavu [4]), potkali nás někteří Turci, z nichž jeden udeřil jednoho z tovaryšstva mého pěstí zavřenou v tvář beze vší sobě dané příčiny, až hned upadl a jako umrlý na zemi ležel, byv prvé již nemálo nemocí zemdlený, a nedali mi ho zdvíhati ani křísiti, opřahajíce na mne jakýmisi sekerkami na dlouhých topořištích, jako nějakými bradaticemi [5]) uherskými; a v pravdě na té vší cestě odpornějšího lidu poutníkům neviděl jsem jako v tom městě.

Ukazují tam mezi jinými věcmi kapličku, v níž vězení svaté panny Kateřiny býti má, ale nyní Turci z ní *meschitu* udělali. Odňali také jiný kostel křesťanům, svatého Jana Křtitele řečený, v němž kámen býti má, na němž, vedlé obyčeje tehdejšího Římského, svatému Janu Křtiteli na poručení Herodesa krále hlava byla sťata. O tom praví, že se žádný Turek a jakýkoli jiný pohan naň posaditi nesmí, nechce-li žření a bolesti vnitřní míti, pročež jej Turci u veliké vážnosti mají.

Povětří tam nebývá zdravé, ač před lety schvalováno bylo, *Cæl. lib. 16. c. 3.* Někteří kladou toho příčinu, že od jezera *Mareotis* a bahen okolních vítr nezdravý a vlhký pochází, kterýž povětří zvláště času podzimního nakažuje; ale já s těmi smýšlím, kteříž tomu chtějí, že to musí býti z příčiny puchů a smradů tejných, kteříž ze sklepů pod každým domem vystupují. Nebo po všem městě pod každým domem jsou klenutí pod zemí, a na mramorových sloupích i římsách vzdělaná a na větším díle od souseda k sousedu prodělaná, pro tu příčinu, že nemají při městě ani za městem žádné vody sladké, ač by se snadno najíti mohla, zvláště při březích mořských, při nichž vždycky voda sladká se zdržuje, jakž toho též *Julius Cæsar Comm. de bel. Alexand.*, oblehv to město a vody pro vojsko hledaje, tím samým důvodem pokusil [6]), a nalezv hojnost vody sladké, tím se ujistil [7]). Do těch tehdy sklepův napouštějí vodu z ramene, kteréž z Nilu do města jde,

---

[1]) nehandlujíc. [2]) špehéře. [3]) trefilo. [4]) k portu. [5]) švancarkami. [6]) koštoval. [7]) toho zkusil.

Digitized by Google

a jmenuje se *caleg*, a když jí všudy plno naběhne, tedy zastaví každý při svém domě, že mu vody víc nevchází, a tu, když se mu tam ustojí, pije a přes celý rok jí užívá. Že pak nejprvé tam voda kalná přichází, a co se bláta v ní ustojí, to při dně zůstává, z toho ten smrad a puch, kterýž zlé povětří činí, pochází. Přes to také smradí se voda k posledku, a když čerstvou napouštějí, nevyčišťují těch sklepů od bláta a neřádů; pročež ta v nově přišlá nakazí se od staré, a v tělích lidských nakažení krve působí; odkudž to pochází, že nejvíce na zimnice palčivé a hlavní tam stůní, a zvláště kteří se nezdržují od ovoce čerstvého, kteréž tam velmi subtilné a vlhké roste.

Jiných věcí od jídla tam se vším dostatkem najde. Nebo ryb z moře, z jezera a z Nilu hojnost, a to výborných jest; od ptactva divokého i pitomého, zvěřiny *gazelli* a jiného dobytka v jistých ulicích a náměstích [1]) veliké hromady [2]) prodávati uhlédá. Od ovoce, obilí a vaření všelijakého hned znamenitý sklad jest, a to se dodává odtud do Turek, a nejvíce do Konstantinopole: však do křesťanstva nic od obilí nedají nakládati [3]) a přísně to zapovědíno jest. Před lety bylo vzácné plátno a kment Alexandrinský, o němž to přísloví ještě zůstává: *Ha chiera bionda, come lino d' Alexandria.* Vína, ač tam z Cypru, ze Vlach, z Kandie i Hišpanie vozívají a prodávají, však tehdáž my jsme ho dosti skrovně, a k tomu draze, sotva mohli dostati.

Za starého věku stkvěla se v tom městě svobodná a slavná umění. Nebo *Ptolomæus Philadelphus*, král Egyptský, vystavěl v tom městě znamenité školy, a na velké náklady a nadání muže učené tam choval, tak že za jeho věku nejpřednější na světě škola v něm se stkvěla. *Athen. lib. 4. c. 24. Strabo lib. 14. Amm. Marcell. lib. 22.* Také shromáždil tentýž král bibliotéku, totiž veliký sklad kněh, jakž *Vitruvius* pokládá, do sedmikráte stotisíc exemplářův jiných a jiných; *Zonaras tom. 1.* dvakrát stotisíc; *Gell. lib. 6. c. 17.* jedno sto sedmdesáte tisíc; a mohlo by se říci sumu kteroukoli z těch počtův, sumu převelikou, a těchto časův, kdyžto tiskařství [4]) povstalo a veliké množství kněh se míti může, shledati téměř nemožnou, a to ještě tehdejších časův vše psaných kněh, něco na pergaméně, něco na kozích kůžech, což jest ještě k většímu podivení. Mimo to výše Eleazar, nejvyšší kněz židovský, poslal mu na žádost jeho sedmdesáte a dva muže zběhlé v zákoně

[1]) placích. [2]) houfy. [3]) ladovati. [4]) impressí.

Digitized by Google

a jazycích, kteříž tu v městě Alexandrii zákon boží starý z řeči hebrejské do řecké přeložili a v knihovně [1]) královské složili. Za jakouž volnost jejich daroval *Philadelphus* do chrámu božího v Jerusalémě stůl z ryzího zlata udělaný, karbuňkuly, smaragdy a jiným drahým kamením bohatě ozdobený, dva veliké zlaté koflíky, a třidceti šálův též z čistého a dobrého zlata udělaných, s mnohými dary těm 72 vykladačům danými. Zatím dal sobě také biblí všecku na pergaméně zlatými literami a na 72 knihách zvláštních psáti; nebo z těch sedmdesáti dvou vykladačův biblí každý zvláště přeložil, a tak se spolu na výkladu srovnali, jakoby ji jeden z nich vyložil, ješto v tom všem času jedni od druhých odděleni byli a spolu ani mnoho ani málo mluviti nemohli; což vše, jakž historikové svědčí, do dvou tun zlata krále stálo. Viz o tom více *Joseph. 12. lib. antiq.* A byl ten král netoliko při té jedné knize zákona božího štědrý, ale čte se o něm, že za některou knihu na sta i na tisíce dával; jakož za jeden exemplář *tragoediarum Sophoclis, Euripidis* a *Æschyli* dal patnácte talentů stříbra, což učiní devět tisíc korun. *Galenus* a jiní to vysvědčují.

Léta pak před narozením Krista pána 45 přihodilo se v té válce, kterouž *Julius Cæsar* vedl proti Ptolomeovi, mladému králi Egyptskému, když některé lodí královské [2]) na moři v přístavu zapáleny byly [3]), že ten oheň také nějaký díl města zasáhl, a v jednom domě, v němž ty knihy chovány byly, všecky spálil, tak že tehdáž mnozí spisovatelé [4]) zhynuli, kteříž od té doby nikdy zase na světle nebyli, a mnohého by mnohý některým tisícem, by možné bylo, vyplatil.

Za panování křesťanského neumenšovala se umění literní v něm, nýbrž, jakž *Euseb. 2. lib. Ecc. hist.* svědčí, že evangelista páně svatý Marek v tom městě kázal a za několik let zůstával, a potom byla v něm stolice patriarchská, kteráž podnes mezi Řeky tam zůstává. Když se potom psalo léta od narození Syna božího 329, svatý *Athanasius* učiněn byl správcím a biskupem církve i školy Alexandrinské, kterýžto rouhavým kacířům Arianům mocně odpíral a to pěkné *Symbolum* aneb vyznání víry o Trojici svaté sepsal, kteréž se ještě podnes v církvi a v kostelích křesťanských zpívá a užívá, jež jmenujeme *Symbolum Athanasii.* A vůbec [5]) mnoho jiných svatých mužův, jako *Origenes, Didimus,*

---

[1]) bibliothece. [2]) někteří šifové královští. [3]) portu zapáleny byly. [4]) *Authores* a spisovatelé. [5]) summou.

Digitized by Google

Theophlius a jiní mučedlníci i vyznavači v tom městě přebývali a z něho pošli; ano i některá *concilia* a sněmové duchovní tam držáni [1]) byli, jako za časů císařův *Juliana*, *Joviniana* a *Arcadia*, jakž to v církevní historii nacházíme.

Lid v tom městě byl vždycky všech časův, a jest podnes velmi všetečný, k hrám, žertům, smíchům a posměšným utrháním náchylný; pročež za to kolikrát, když na sobě rovných nepřestali, ale o císaře, vrchnosti své se otírati pokoušeli, dobře utrpěli. Jako ku příkladu *Heliogabalus* řečený, jinak *Antoninus Caracalla*, Římský císař, dověděv se toho v Římě, že písničky o něm skládali a zpívali, i jiné posměšné ač pravdivé věci směle hlásali, naschvál do Alexandrie se vypravil, a stavěje se k nim vlídně, všecku jejich mládež na jedno náměstí [2]) povolati dal, s tím ohlášením, že z nich sobě k své tělesné stráži [3]) osoby hodné vybírati chce; což tehdejších časův věcí velmi vzácnou bylo, nebo z nich potomně k úřadům vyšším až i k císařství osoby se obíraly. Shromáždilo se tehdy osob několik tisíc, a co nejhladčeji mohli se vypravili, kteréž ten císař všecky vojsku svému obstoupiti a na tom místě pobiti [4]) a hned na témž zahrabati poručil, tak že jsou tu tehdáž ubozí Alexandrinští veliký zármutek za své posmíšky snésti musili. *Herodian. lib. 4.* Takž podobně i císaři *Vespesi*ánovi neodpustili, nýbrž v svých divadelních hrách [5]) divně osobu a skoupost jeho třepali, o čemž *Suetonius;* tak že přísloví o nich vzešlo takové: *Alexandrini derisores et dicaces*, totiž „Alexandrinští jsou posměvači a zváči.“ Nebo měli ten obyčej, že v jistých dnech někteří, kterýmž to dovoleno bylo, na káře po městě jezdili a kde chtěli se zastavovali, a co o kom věděli, to zpívali aneb vypravovali; byť i nejhorší skutek byl, se vším na jevo [6]) vyjeli, a o to se snažili, aby se na každého něco do toho času vyptali. *Suidas.*

---

[1]) držána. [2]) jeden plac. [3]) *quardii.* [4]) pomordovati. [5]) komediích. [6]) harc.

Digitized by Google

Kapitola 22.

Stručné [1]) vypsání vší země Egyptské.

Egypt království, jenž nyní *Elquibet* aneb *Elschebit* slove, jmenem krále jednoho tak nazvané (*Maneth. in supple. Berosi*), mezuje z strany východní s pouští při moři Červeném, od poledne s pouští *Barca* řečenou, proti půlnoci s mořem Prostředzemním, k západní straně s *Barbarií* aneb královstvím *Buggia*, předešle *Grecen* řečeným. Dýl jeho od moře Prostředzemního se táhne nahoru proti Nilu řece do půl páta sta vlaských mil, což učiní českých 90 mil. Šíř není větší nežli pokud jen *Nilus* zasahuje, místem jako nad Kairem sotva jednu neb dvě míle české; ale čím doleji k moři Prostředzemnímu se táhne, tím také víc se šíří, a nejvíc při moři, kdež se od Kairu okolo 12 mil českých *Nilus* nejprvé na dvé dělí, potom dvě míle doleji na čtyry díly, až potom na sedm ramen přichází, a činí tu šíř úrodnou spády svými do moře okolo 25 aneb 30 mil českých. Ta země od toho času, jakž Mahometánům v držení přišla, dělí se na tré: jeden díl začínající se od Kairu jde až k Rosettě, a jmenuje se *Errif*; kraj pak ten nad Kairem jmenuje se *Assahid*, a zase co od Kairu k té straně dolů k Damiátě se táhne, slove *Bechria*, jináč *Maremma*. Všickni tito krajové jsou převelice úrodní, tak že v nich země ani nevoří, ani hnojí, než toliko jakž voda z Nilu opadne, sejí a vsaté semeno jen zavláčejí, tedy roste všecko u veliké hojnosti; odkudž přísloví starodávní jest: *Sulcus Ægypti Libyæ arenas non curat*, totiž: „pluh egyptský nestojí o to, aby v píscích Libie vorati měl,“ jakoby mu se nestýskalo zaháleti v Egyptě, proto že se ho tam nepotřebuje; aneb jakž *Antiphilus* pokládá: *Fructibus contendimus, non stadiis*, že Egypt ne mnohým poplužím, ale úrodou šteluje s velikým královstvím *Libie*.

Kraj *Assahyd* jest nejúrodnější na obilí, vaření, dobytek, drůbež a len; *Erriph* na ovoce a rejži; *Maremma* na cukr; a v těch posledních dvou krajích jsou obyvatelé nejbohatší a nejvlídnější, pro mnohé obchody a kupectví [2]), kteréž s lidmi přespolními jakožto bližší moře mají.

Žeň tam bývá měsíce Dubna, a všecko obilí na poli, místo

[1]) summovní. [2]) handle.

Digitized by Google

obyčejného u nás vymlacování, tam osly, mezky, bůvoly a voly, ženouce je kolem po obilí v slámě nastlaném, na zemi vytlapují, tak že se sláma v drt a na drobné kousky poláme aneb semne a kopytami poseká, kterouž oni, když uznají, že dosti vyšlapaná jest, shrabí a vytřesou na hromady, a potom proti větru obilí vějí, a na čisto vyčistíce domů vezou. Tím spůsobem obilí svá, jakkoli mnohá, ve třech aneb čtyrech nedělích všecka vymlátí a domů svezou, nemajíce takové práce přes zimu aneb přes celý rok s mlácením, jako u nás. Což bychom u nás podobně dovesti mohli, kdyby tak stálí a pěkní bez dešťův časové zde jako tam u nich byli.

Národ Egyptský pošel od *Misraim* syna *Chus*, a to syna Chámova, kterýž byl syn Noe, a slove od okolních Arabův a jiných *Chibth*, od prvního (jakž za to tam mají) obyvatele a vladaře té země. Jakž z písem svatých máme toho svědectví, že to království za předešlých let mívalo své krále, kteříž se Faraonové nazívali a některé sto let kralovali, jakž mnohá znamení své slávy na pyramidech a městech pustých ku podivu potomkům zůstavili. Po těch na díle něco Peršanům, potom něco Alexandrovi Velikému toho království poddáno bylo, až po jeho smrti *Ptolomæové* v držení jeho přišli; těch několik po rodu jím vládli a znamenité věci provozovali, jakž toho dějepisy [1]) plné jsou; až potom Římané je sobě podmanili, a takž od Římských císařův spravováno bylo. Po těch opět, když Římská stolice do Konstantinopole přenešena byla, poddáno bylo císařům Řeckým. Těm mocí je vydřeli Mahometáni; jako nějaký *Hamar* syn *Hase*, biskup a nejvyšší nad Araby, a sloul kalifa, od něhož potomci jeho kalifové, za některé sto let v něm kralujíce, se jmenovali; až když poslední král křesťanský v Jerusalémě válku proti tehdejšímu kalifovi vedl a kalifu mocí převyšoval, tedy povolal kalifa na pomoc kníže z Mezopotamie, jináč z *Curtu*, *Saladina* řečeného, kterýž se nedal dlouho zváti, alebrž jim na pomoc proti křesťanům přišel, tak že poraziv křesťany u Jerusaléma i všecku Syrii sobě podmaniv, také sobě Egyptské království přivlastnil a kalifu zabil [2]), od něhož potomkové jeho soldánové slouli. A však rod jeho sotva půldruhého sta let trval, a naposledy zahynuli; pročež vojáci a vůdcové [3]) jeho přední zvolili sobě za krále z svého prostředku jednoho udatného vůdce [4]) *Piperis* nazvaného. Ten poněvadž byl rodilým křesťanem, ale odpadlcem od víry a zpohanilý, nařídil to, že k největším úřa-

[1]) historie. [2]) zamordoval. [3]) hejtmané. [4]) hejtmana.

Digitized by Google

dům a k královské stolici žádný jiný neměl a nemohl povolán býti, kdož by nebyl převrácencem a nejprv pokřtěným, potom na to obřezaným, a to proto, že takoví křesťané obyčejně tehdáž za otroky byli od nich kupováni, a pro chudobu, nouzi, bídu rozličnou mnoho snášeti a skrze to mnoho zkusiti zlého i dobrého musili, čímž že mnohých cností hrdinských [1]) nabývali, a tudy se hodnými k správě a vládě [2]) činili, a ti potom od toho času slouli Mammalukové. *Ant. Justinopolitano lib. 2. del Gentilhuomo.*

Tak tedy dotčení Mammalukové několik set let tou zemí vládli, až léta 1517 císař turecký Selimus, svítěziv nad *Tomumbejem*, posledním Mammaluckým králem, a Mammaluky na hlavu potřikráte poraziv, Egypt i všecky země jich sobě podmanil; a tak podnes turečtí císařové tam panují. Kdo více chceš o Mammalucích a jejich správě věděti, přečti sobě *Gio. Lioni 8. parte del l' Africa. Lodov. Barthema l' itin. cap. 6. 7. Leunclav. Tur. hist.*

Vidělo mi se tuto také při zavírce i toho dotknouti, jak jsou někteří králové *Ptolomæové* příkladem Faraonův slavná stavení na památku svou vzdělali, ale však ne tak stále, nebo nyní z nich ani jednoho není viděti. Jeden král *Maros* jináč *Menis* řečený, dal vystavěti bludiště [3]), to jest stavení veliké, a tak mnoho vchodův, cest a východův, pokojův a komor v sobě mající, že kdo do něho vešel, zabloudil, aniž odtud zase ven vyjíti mohl, leč po tkanici [4]) aneb po niti, kterouž tam jda za sebou vlekl, anebo když vůdce těch cest povědomý někoho vedl. Bylo pak v něm nejprv 12 velikých palácův v jednom zdmi ohražení. Ti palácové byli o dvou půdách: jedna byla pod zemí, druhá nad zemí, a z těch každá obsahovala v sobě 3500 pokojův, totiž večeřadla [5]), komory, kanceláře a pavlače; ve všech těch vždycky dvéře jedny proti druhým, a všecko to stavení, stěny i podlahy z čistého štukového kamene staveny byly, a však po zdech vytesáváním a podobami [6]) dílo divně okrášlené. Při těch palácích byly *pyramides* 40 loket vysoké a mnohými podobami [7]) ozdobené; v těch byly dvéře dolů pod zemi do spodního bludiště [8]), kteréž všecko stálo na sloupích velikých, a obsahovalo v sobě mnoho síní sloupových [9]), procházek, komor, obchodův, též chrámů všech bohův egyptských z bílého hlazeného [10]) mramoru vzdělaných, též mnohé modly a veliké obrazy králů; a když v něm dvéře některé otevřeli, tehdy dalo [11])

---

[1]) heroitských. [2]) regimentu. [3]) *labyrinth.* [4]) šňůře. [5]) mazhauzy. [6]), [7]) figurami. [8]) labyrinthu. [9]) ambitův. [10]) pulerovaného. [11]) dal.

Digitized by Google

od sebe takový zvuk, jakoby zahřmělo. Při tom bludišti [1]) bylo jezero veliké, naschvále pro kratochvíl jako rybník veliký udělané, 50 kroků zhloubi; v tom uprostřed stály dvě *pyramides*, každá nad vodu 50 kroků vystupovala, tak že sto kroků od základu [2]) vysoká byla. O čemž *Herodot.* a *Diodorus hist. Plinius lib.* 5. vypisují.

Potom *Ptolomæus Philadelphus* všecky ty krále slávou, bohatstvím a štědrostí převýšil. Nebo mimo jiné věci, jako stavení *tabernaculum* aneb besídky [3]), processí každoroční Bachovi ku poctivosti, o knihovně [4]), o pokojích, jaké jest je naschvál pro chování kněh vystavěti dal, o vojsku [5]) a množství lodí [6]) bylo by netoliko obšírně a mnoho, nýbrž k víře nepodobné vypisovati; ale však dotknu toliko dvou lodí, kterýchž on pro svou vlastní osobu k plavení, jedné na moři, druhé na řece Nilu užíval, a ty z těch dotčených věcí ještě nejchatrnější byly. Z těch tedy jedna na moři v přístavu [7]) Alexandrinském byla, a měla na spůsob galer 40 řadův vesel, dlouhá byla 280 loket a široká 38 loket, vysoká od spodku až do kranclů nejvyšší ponebí zpředu a zzadu 53 lokty, prostředkem 48; vesla po stranách byly dlouhá 38 loket, zadní 4 vesla byly loket 30. Ponebí aneb půd bylo 12 nad míru ozdobených, zpředu a zzadu při každé podlaze obrazy rozličných živočichův a zvířat, ostatek divnými řezbami vnitř i zevnitř mistrovsky spraveno. Těch, kteříž samými vesly táhli, bylo 4000 sluh a chasy lodnické [8]) aneb plavecké čtyry sta; vojákův na prostořích [9]) bývalo 2850 a pod veslářі na půdě jiný veliký zástup [10]) lidu státi a brániti se mohl. Druhá lodí na Nilu byla dlouhá na půl honu, téměř do 70 krokův aneb 317 střevíců, zšíři 30 loket, zvýši 40 loket. Na vrchu rozliční pokojové [11]) a vůkol dvoje pavlače, patery hony v okršlku obsahující, a to vše na sloupích, spodní okna zavřená měli, vyšší pak dokořán otevřená; sloupův nohy byly z cypřišového dřeva, zlatem a slonovou kostí ozdobené, a svrchní kus prostřední všecken zlatý. Nad pokoji [12]) a pavlači byla střecha též z cypřišového dřeva vyřezávaná a pozlacená. Při jídelně [13]) byla komora, v ní pět loží. Potom byla jiná komora, k níž se skrze úzkou pavláčku chodilo; v té pro ženstvo královské [14]) bylo devět loží, a při té jiná komora

---

[1]) labyrinthu. [2]) gruntu. [3]) lusthauzu. [4]) bibliothéce. [5]) armádě. [6]) šífův. [7]) portu. [8]) šífknechtské. [9]) placích. [10]) houf. [11]) mazhauzové. [12]) mazhauzy. [13]) tafel mazhauzu. [14]) fraucimer královský.

Digitized by Google

s pěti loži, naskrz drahými koberci [1]) ustlanými, a to bylo na jedné půdě; na svrchní byl chrám bohyně *Venus* klenutý, a obraz její z mramoru vytesaný; vedlé toho byla síň s pěti loži ustlanými, a po té několik jiných komor pěkně okrášlených. Na předním konci lodí [2]) dům *Bacchův* stál na sloupích pozlacených, střecha na spůsob Venušiného chrámu, řezbami a pozlátkou ozdobená, a při pravé straně toho domu byla jeskyně klenutá, všecka drahým kamením a zlatem vysazená, v té stáli obrazové králův a předkův jeho z toho rodu, vytesaní z kamene drahého, jenž slove *lychnis*, aneb z rubínu; a mnoho jiných na ostatních ponebích nákladných pokojův bylo. Strom u prostřed lodí největší byl 70 loket vysoký, plachty a provazové hedbávní, a vůbec [3]) svršky a jiné potřeby za nesčíslnou sumu stály a při té lodí [4]) byly.

Královna Egyptská *Cleopatra* poslední, kteráž se byla s Markem *Antoniem* Římským knížetem, milencem [5]) svým, kdo dražší kvas [6]) přistrojí, založila; však naproti tomu, co ten jistý *Antonius* slavně strojiti dal, ona toliko vzala šál zlatý, a do něho octa silného naliti dala, a nic víc na stůl na ten den strojení kvasu [7]) svého předložiti nedala. Potomně když *Antonius* za vyhranou sobě míti tušil, nevida jí ničehož více dáti předkládati, ona tedy teprva sňala perlu z náušnice při levém uchu, a tu dala do octa, v kterémž se ta perla rozpustila, a ona ji s octem vypila. Potom kázala naliti druhý šál octem, a chytila se druhé perly při druhém uchu, chtěvši ji Antoniovi podati místo krmě; ale *Antonius* ji chytil za ruku a prosil, aby tak veliké ztráty nečinila, že jí za vyhranou dává, proto že z těch jedna perla dražší byla, nežli náklad několikerých jeho kvasův [8]), a jakž pokládají historikové, ceněna [9]) byla těch let *centies sestertium*, totiž půltřetihokrát sto tisíc korun. *Plinius lib. 9. c. 35.*

Dotčená královna, vyjevši jednoho času vstříc témuž Antoniovi z svého království do *Cilicie*, několik set mil od Egypta, ačkoli v cizí zemi byla a vším tak jako doma vládnouti nemohla, nicméně však strojilą kvas [10]), na němž všecko zlaté nádobí a z drahého kamení udělané měla; též čalounů zlatem vytkávaných, vůkol stěn a na ložích prostřených (nebo tehdejších let všecko na lůžku malém a nízkém, při nízkém stolu stojícím, jí-

---

[1]) deky. [2]) přední špici šífu. [3]) summou. [4]) tom šífu. [5]) frejířem. [6]) pankét. [7]) pankétu. [8]) pankétův. [9]) šacována. [10]) pankét.

Digitized by Google

dali) a jiných drahých věcí velice mnoho tu bylo. Nad čímž když se *Antonius* a jeho vůdcové [1]) a jiní dvořané divili, ona zasmávši se k tomu, oznámila, že jim to všecko daruje, což také po dokonání toho kvasu [2]) od nich pobráno bylo. Druhého dne potom opět téhož Antonia s týmiž jeho pány pozvala, a tu je ještě mnohem lépeji a slavněji ctila. Nebo cokoli před koho představeno bylo, každému to darovala, tak že když odcházeli, za každým lůže, stoleček, koberce [3]), nádoby zlaté a koně s stříbrnými úpravami [4]), a k tomu jedno mouřeninské pachole svíci před každým nesoucí a svítící, nésti dala. Čtvrtého dne potom všecky ty kvasy [5]) předešlých dnův převýšila, tak že několik tisíc na skoupení kvítí vonného vydala, a tím na loket ztloušti po pokojích nasypati a pod tím sítí hustých natáhnouti dala, aby kvasitelové nad tím vším tím měkčeji a volněji choditi mohli, a snad aby sobě noh neohnětli. *Athen. lib. 4. cap. 7.* a jiní, kteříž více o slávě, skvostnosti a nákladných staveních králův Egyptských vypisují, jako *Budæus annot. Pand. Lazare de Baif de l' art navale, Mirac. mundi Domitii etc.*

Jaký palác vystavěla tatáž *Cleopatra*, vypisuje jej *Luc. lib. 8.* v těchto slovích:

„Sám ten palác byl jest jako nějaký chrám nákladně vystavený, jemuž podobný psotnější lidé posledního věku s těžkem vystavějí. V tom byl strop pozlaceným dílem vykládaný [6]), na něm se spatřovaly divné rozkoše, též trámové zlatem ztlusta obkládaní; zdi z štukoví nejpěknějšího mramoru, pěkně zbílené [7]), jasně se stkvěly, z něhož prospěšné perly, achatové a jiné rozmanité kamení se třpytilo; půda, po níž se vnitř chodilo, všecka onychinem podlážená; římsy z ebenového dřeva, při jezeru *Marcotis* zrostlého, veřejí vysokých nezakrývaly, nýbrž byly jako místo zábradel zcela udělané, a ne pro samu ozdobu [8]) toho paláců, ale jako věc obecní se užívaly; síně, ponebí, všudy naskrz kostmi slonovýma vykládané; dvéře hřbety od hlemýždův indických a smaragdem zhusta vysazované; lůžka drahými perlami a kamením jaspisovým okrášlená převelice se blyštěly, na nich ustlání aneb koberce [9]) divně květované, na větším díle z šarlatu Tyrského, některá pak zlatem protkávaná a všelijak ozdobená, tam vídána jsou.“

O tom národu Egyptském bylo by velmi mnoho vypravovati,

---

[1]) hejtmané. [2]) pankétu. [3]) deky. [4]) rystuňky. [5]) pankéty. [6]) taflovaný. [7]) vydynchované. [8]) samý křtalt. [9]) deky.

Digitized by Google

ale sumou oznamuji, že po všecky časy mezi okolními národy nejbystřejšího vtipu v obchodech a kupectvích [1]), též v mnohých zvláštních uměních přední původové byli, jako hudby [2]), zeměměřičství [3]), hvězdářství, počtářství [4]) a tejných zapověděných umění, čárů a pověr atd. Jakž o přirození a vlastnosti těl, smyslu a země jejich právě vypravuje *Juan Huarte* v knize *Examen de ingenios*.

Naposledy doložím o Cikáních, kteréžto Řekové *Attingan*, Vlaši *Zingari* jmenují. Ti ačkoliv u nás praví, že jsou z Egypta ňákého, a po světě že putovati musejí, proto že Krista pána s Marií pannou utíkajícího před Herodesem přijíti k sobě na hospodu nechtěli: však poznal jsem to, že tam v Egyptě rovně tak neznámí cizozemci, tuláci, hadači, lotři a čarodějníci jsou, jako u nás; ano po všem Tureckém království z místa na místo se toulají, a přes to v větším počtu, nežli u nás, v Kairu, v Alexandrii po všech náměstích [5]) se nacházejí, hádáním svým lidi šálíce.

O jejich původu spisovatelé [6]) nejednostejnou zprávu dávají. Nebo *Aventi. Ann. Bojor. lib. 7.* píše, že jsou z národu Tureckého a blízko od Uher, a ti že od Turkův místo vyzvědačův [7]) do našich zemí vysíláni bývají. Potom *Bon. Vulcanius Brugens. de lit. et lingua Getarum* píše, že jsou z země *Nubie* při Egyptu ležící pošli, a tak *Nubiani* slovou; a před několika sty lety že jsou pro náboženství křesťanské, aneb raději kacířské, z svých měst a vesnic vyhnáni byli, tak že odtud do Palestiny, Syrie, Asie, Thracie a pak až do našich zemí se dostali a všelijakými zlými obmysly se živí. Item, že z nich ještě někteří v svých sídlech podnes zůstávajíce za křesťany se vyhlašují, ale však žádných biskupův a správcův svých nemají, než beze všeho svědomí, jako jiní Arabové, živi jsou v pustinách v té straně k zemi císaře Mouřeninského. Tolikéž *Cranzius Saxon. lib. 11. cap.* 2. v těchto slovích je vypisuje: „Léta (prý) páně 1417 nejprvé byli vidíni při moři Německém lidé černí suchého těla, nečistí a zloději, zvláště ženy jich k tomu jsou nejbystřejší, Tataři tehdáž vůbec nazvaní. Ten lid, jakž z skušení znáti jest, pochází z tuláků a všudybylův, nikdež vlasti a země své nemajících, kteřížto po cestách se plodí; život vedou zahálčivý, vyživení svého v zlodějství a čarách aneb kouzlích vyhledávajíce; z jedné země do druhé putují, a zas v několika letech se k svým nenavracují; přijímají po cestách ženy, muže i pacho-

---

[1]) handle. [2]) muziky. [3]) geometriae. [4]) arithmetiky. [5]) placích. [6]) skribenti. [7]) špehéřův.

Digitized by Google

lata do spolku svého, jen kdekoli a jakéhokoli jazyku mohou; nejvíce pak nebohým sedlákům, když doma pro díla polní nejsou, krádeží škodí.“ Já se spisovatelem [1]) tím posledním se srovnávám, že to jest všelijaká ze všech zemí zběhlá chasa, z rozdílných jazykův shluklá, a ti se bezpochyby od původův, někdy pravých běhounův Egyptčanův a Nubiánův počali, ale od té doby v veliký počet rozmnožili, vedlé přísloví: *Chi prattica con lupi impara a hurlar*, „kdo mezi vlky obcuje, rovně jako oni vyje.“

Při tom se může i to říci, že každá země své domácí Cikány, totiž škůdce zemské má, kteříž z ní přes jednu aneb dvě krajiny dále nevycházejí, ale někdy od jednoho kraje do druhého se toulají. Ale onino z Egypta a jiných zemí tureckých proč by jiného do těchto našich zemí přes moře aneb po zemi tak nebezpečnými a dalekými cestami přicházeli, nesmýšlím, než že za příčinou vyzvědačstva [2]), poněvadž mají tam své lepší věci a živnosti. Nebo jedno řemeslem kovářským se živí, kdežto pícky malé s sebou vozí a jiné potřeby kovářské, a kdekoli přijdou [3]), všudy jich potřebují, zvláště proto, že umějí znamenité uhlí dlouho trvající páliti, potom železo tvrditi, protož každý k nim běží o dílo. Druhé, s čarami a hádáním a jiným šejdýřstvím více ty lidi velice pověrné oklamávají, nežli sic mezi křesťany.

Kapitola 23.

O putování mahumetánův do Mecchy a Mediny, měst v Arabii ležících, k hrobu Mahumetovu.

Jakož jsem toho nahoře dotekl, že se každého roku *caravana*, to jest množství lidu do Kairu shromažďuje, aby odtud do Mecchy putovali, a protož tuto míním o tom obšírnější zmínku učiniti. A poněvadž to putování předešle od Jana *Levenclavia* v knize jeho Turecké pořádně vypsané stojí, a s tím, co jsem se o té věci od lidí toho povědomých vyptal, výborně se nad jiné srovnává, vypsání teď téhož spisovatele [4]), kteréhož na tomto místě užil jsem a je z německé řeči na česko přeložené postavil, v těchto slovích:

Předně sluší věděti, že mahumetáni každoročně půst držívají, kterýž za jeden měsíc trvá, a takový měsíc někdy dříve, někdy

---

[1]) s autorem. [2]) špehéřstva. [3]) přivandrují. [4]) autora.

Digitized by Google

později v roce přichází, a v řeči jich jmenuje se ramasan, a jejich Velikánoc slove bairam. Dokudž tehdy ten jejich půst trvá, zatím všickni ti, kteříž do Mecchy jíti aneb jeti chtějí, v městě Kairu se shromažďují. Potom jakž se dvadceti dní toho bairamu naplní, strojí se karavana na cestu. Pročež věděti, že pro veliké a znamenité lidu shluknutí z Anatolie, z země Řecké, Barbarie anebo Afriky, příčinou té jízdy v zástupích [1]) velikých se zbíhá, a někteří tam za příčinou náboženství, někteří pro obchod a kupectví [2]), jiní z kratochvíle a pro ukrácení času táhnou. Když pak již některý den po jejich bairamu mine, spořádajíce [3]) se všickni čile na cestu, táhnou z města Kairu až za dvě míle vlaské na jedno místo jmenem Birka, tu očekávají správce [4]) svého nad karavanou.

Na tom místě jest jedno veliké jezero, kteréž voda z řeky Nilu tu vyvodí. K tomu jezeru oni pro napájení hovádek svých jezdívají. Nebo v té jízdě nachází se pospolu od mezkův, velbloudův a dromedářův do čtyřidcíti tisíc, a osob, kteréž se k té karavaně každého roku najíti dávají, bývá do padesáti tisíc, i někdy více anebo méně, podlé příhodnosti času. Může se také věděti i to, že v každých třech letech správce [5]), kterýž karavanu spravuje, bývá proměněn, a arabskou řečí slove *amir illahaggi*, což vyznamenává: vůdce [6]) aneb pán putování. Nebo ten jest vůdce a průvodce karavany, jemuž veliký pán k každičké té pouti osmnácte pytlíků dává, a v jednom každém pytlíku jest šest set pětmecítma dukátův na zlatě; a ty takové peníze nařízeny jsou na útraty a potřeby karavany, a podlé toho také aby se odtud potřebným poutníkům a pocestným almužna dávala.

Ten správce [7]) podlé svých služebníkův, kteříž za ním chodí a na službu mu hledí, má také čtyry čauše, kteříž mu k službě nařízeni jsou. K tomu, aby karavana tím bezpečnější byla, bráví s sebou čtyry sta vojákův, jmenovitě dvě stě špáhů, kteříž na dromedářích jezdí, aby tím rychlejší v čas nastalé potřeby byli, a dvě stě janičarů, kteříž na velbloudích jezdí. Špáhové a čaušové bývají stravováni na vůdců [8]) náklad, ale janičaři se sami stravují, neb jim z Kairu jejich opatření [9]) na vyživení dáváno [10]) bývá.

Špáhové mívají svého vůdce [11]), rovně jako nějakého místodržícího, a janičaři též jednoho, kteříž jim představeni jsou, a těmiť bývají spravováni a k tomu přidržováni, aby v řádu [12]) táhli

---

[1]) houfích. [2]) handle. [3]) zšikujíce. [4]) hejtmana. [5]), [6]), [7]) hejtman. [8]) hejtmanů. [9]) provision. [10]) dáván. [11]) hejtman. [12]) orduňku aneb řádu.

Digitized by Google

když jest toho potřeba; a těm jejich vůdcům [1]) nemůže žádný rozkazovati, než toliko sám vrchní správce [2]) nad karavanou. Mimo to správce [3]) ten veze s sebou osm pilotů, to jest cesty ukazatelů, jichžto ten úřad jest dědičný a připadá s otce na děti, a mají odtud svůj stálý a ustavičný důchod. A řečení pilotové jsou právě ti, kteříž zpředu jedou a jako karavanu táhnou, cestu jí ukazujíce, jakožto cesty povědomí. Spravují se pak času nočního po hvězdách nebeských, rovně tak jako lodaři [4]). Jest též obyčejné, že vždycky čtyry anebo pět mužů před sebou napřed posílají, kteříž hořící svazečky z dříví nosí, jenž nemalou světlost vydávají, pro uvarování někde z cesty sjití aneb pozblouzení. A jest-li kdy skrz neštěstí pochybí aneb zbloudí, tedy dává se jim mnoho ran kyjem zespod v paty, na bedlivější sebe potom pamatování.

Správce [5]) nad karavanou má svého pobočníka [6]), jemuž ustavičně patnácte špáhů hledí na službu, a toho pobočníka [7]) úřad jest, karavanu pořádati a z místa ní hýbati, kdykoli jest toho potřeba; tolikéž povinnost jeho vyhledává od něho to, aby on, když se pořád jede, někdy zpředu býval, někdy zas konec karavany se nacházel; item, někdy z jedné strany, někdy z druhé, aby vyzvěděl, kterak se na cestách a v zemi vůkol děje.

Veze s sebou také karavana šest kusů polní střelby na kolesách, a bývají k každé káře dva koně zapřažení. Takové střelby se užívá, aby tudy Arabové přestrašeni byli, a tolikéž k některým svátkům a kratochvilným veselím a hrám, kteréž se v Mecchě a na jiných místech obyčejně dějí.

Kupci, kteříž s karavanou táhnou, vozí s sebou na prodaj na díle hedbávné rouchy, na díle koraly a mosazné nádobí, a jiné všelijaké zboží; jiní obilí, reyži, bob a všelijaké potravy; a někteří prodávají svá zboží na cestě, jiní v Mecchu, tak že každý o to se snažuje, aby něco s sebou vezl, na čem by mohl zisk míti, poněvadž ze všeho zboží, kteréž se do země vozí, zhola žádného cla aneb mýta se neplatí, než co na lodích [8]) po moři vezeno bývá, z toho náležité jest deset ze sta složiti.

Začátek té jízdy.

V první sobotu, prvé než se karavana na cestu vydá, jede správce [9]) se všemi svými vůdci [10]) a místodržícími na zámek v Kairu

---

[1]) hejtmanům. [2]), [3]) hejtman. [4]) marynáři. [5]) hejtman. [6]), [7]) leitenanta. [8]) šífích. [9]) hejtman. [10]) hejtmany.

Digitized by Google

před baše, kterýž jednomu každému z nich daruje šaty; správcovy[1]) šaty jsou od zlatohlavu, jiné pak prostší; jakž jedenkaždý v vyšším anebo nižším stavu a povinnosti jest, tak se jim tolikéž šaty dávají. Dále odvozuje jim zřejmě v divánu, to jest v soudné světnici aneb audiencí, *chisnalti nabi*, což v arabské řeči tolik slove, jako prorocké šaty aneb roucho, a to jest z černého hedbáví udělané, v prostředku jeho jest pruh [2]) s zlatými literami, v nichž se následující slova obsahují: *La Illah Ille Alah*, *Muhamed resul Allah*, to jest: „Není více bohův, ale jeden bůh a *Muhamed* poslaný od boha.“

To roucho jest naschvál udělané pro malý domček, k zastření ho ním od vrchu až dolů, kterýž jest v Mecchu u prostřed mešity. Týž domček, praví, že jest od samého otce Abrahama vystavený, anebo od syna jeho Ismaele. Potom odevzdává jim dvéře naschvále udělané ke dveřům dotčeného domu Abrahamova, zcela a naskrze od čistého zlata a řemeslně udělané, a jest ovšem taková věc, kteráž mnoho stojí. Nadto odvozuje jeden příkrov aneb dek z zeleného aksamitu, napříč špičatě udělaný jako nějaká kuželka, okolo devíti pídí zvýši, zcela prošívaný čistým zlatem, a to dílo jest mistrovsky a subtilně uděláno. Toho příkrovu se užívá v prorockém městě Medině ku přikrytí hrobu jeho, kterýž jest vystaven jako nějaký okrouhlý sloup. Vedlé toho příkrovu vezou také s sebou mnoho jiného zlatohlavu, tolikéž i od hedbáví, však k okrášlení tím dotčeného hrobu. Když již ty věci odvedeny jim bývají, zůstáví baše na svém místě, a správce [3]) nad karavanou béře odpuštění od něho, uctivost mu čině a všem jeho úředníkům i vojákům; a po té jede odtud, a bývá provázen ode všeho lidu Kairského v tom pořádku rovně jako v nějaké processí, s nástroji hudebními [4]), troubením, zpíváním, křikem, vytím a nevypravitedlnými jinými ceremoniemi, kteréž by příliš dlouho bylo vyčítati. Zkrátka [5]), jedou tak od hradu až na konec města k jedné bráně, kteráž se *Bab Nascera* jmenuje. Za tou branou jest jeden kostel, v němž ony dotčená roucha a věci skládají a zanechávají dobře stráží ozbrojených a opatřených.

Tak mnoho drží o této ceremonii, že se ze všeho jejich okršlku lidé k ní sbíhají, až i ty těhotné ženy, a jiné mnohé, děti své na rukou nesouce. Nedopouští se také každému muži, aby se za svou ženu přimlouval, aby k tomu svátku jíti a na něj se dí-

[1]) hejtmanovy. [2]) štrych. [3]) hejtman. [4]) instrumenty. [5]) summou.

Digitized by Google

vati nemohla. Nebo jest-li by se on za to přimlouval, ona by měla moc v takové příčině dáti se s svým mužem rozloučiti a jiného sobě pojíti, jakoby tím muž její velikého hříchu se dopustil, tak to u nich těžce se váží.

Když se tehdy ta processí od hradu do kostela koná, všickni velbloudové, kteříž dotčená roucha nosí, bývají zlatohlavovými přikryvadly [1]) přistření, okolo nichž bývá mnoho zvonců a zvonečků, a když bývají sem i tam skrze ulice propuštění, spatřuje se lidí mnoho tisíc, kteřížto jedni přes druhé na ty šaty kvítí metají pěkné a rozmanité, i také vonnými vodami na ně kropí; jiní brávají pěkné lněné a hedbávné šátky, nimiž dosahují až k dotčeným šatům, aneb rouchou dotýkají se jich; potom vždycky těch šátků, jimiž jsou se toho roucha dotkli, sobě zanechávají a chovají je v největší vážnosti, rovně jako nějakou svátost.

Když již těch šatů aneb roucha v kostele tím spůsobem v bezpečné stráži a opatrování zanechávají, jakž výš oznámeno, vracejí se zase do města a zůstávají tu nejdéle za dvaceti dní; a potom jede správce [2]) sám toliko s svým lidem, a vezma ta roucha z toho kostela k sobě zase, veze je ven na výš jmenované místo Birka. Tu dává správce [3]) stan svůj s korouhví velikého pána, kteráž se zpředu na dvéřce toho stanu stavívá, rozbiti; potom tolikéž všecky stany svých vzácnějších lidí okolo stanu svého vůkol, a zůstává na tom místě za deset dní v tichém ležení a nic déle. Mezi tím dávají se tam najíti všickni ti lidé, kteříž s karavanou jeti chtějí do Mecchy. Vídati tam také i ženy se nacházeti, kteréž úmysl mají takovou pouť vykonati, a příbuzní přátelé jejich je provázívajíce jedou na pěkně osedlaných velbloudích, s provozováním takových kratochvílí, plesů [4]) a zatáčení, že kdo se na ně dívá, od smíchu se zdržeti nemůže.

Poslední tu noc, prvé než se karavana pryč odbere, drží se u prostřed karavany mnoho ceremonií a veselých her i kratochvílí, s některými zámky a mnohými jinými mistrovskými kusy od ohně. Janičaři pak zůstávají tehdáž vně okolo stanu správcova [5]), od nichž takový hlahol a provyskování jest slýchati, až se všudy vůkol po zemi rozléhá. Též také v noci čtyrykrát aneb šestkrát svou střelbu vypouštějí. Potom jak se rozednívá, vstávají; v tom trubači troubí, rovnají [6]) se do pořádku [7]) a na cestu vydávají.

---

[1]) deky. [2]), [3]) hejtman. [4]) tanců. [5]) hejtmanova. [6]) šikují. [7]) orduňku.

Digitized by Google

Kterého času karavana z místa se hýbá, a kdy zase odpočívá.

Věděti sluší, že z Kairu do Mecchy jest okolo třidcíti dnův cesty, a to skoro veliké. Nebo obyčej jest karavany silně předce jeti a málo odpočívati, a nejvíce ten a takový spůsob zachovává, že když jest již po dvou hodinách na noc, tedy až do východu slunce předce jede; potom odpočívá až do poledne, po poledni se znovu hýbá a jede až do večera; po té odpočívá za dvě hodině, a odpočina zase se na cestu vydává. A tak ten obyčej zachovává až do vykonání té jízdy, a nemění sobě toho pořádku, krom toliko na některých místech, o kterýchž svým časem dotčeno bude, jmenovitě, že někdy pro vodu za celý den anebo za půl druhého odpočívají. A činí to pro bezpečnější sebe i hovad zachování; nebo kdyby toho nečinili, tak dobře lid, jako hovada by mřeli a na místě zůstávali.

Jakým pořádkem karavana jezdí.

Když karavana jede, zachovává přitom spůsobu a pořádku, jakž se níže pokládá toto. Rozděluje se na tři zástupy [1]): první jest předního tažení, druhý prostředního tažení, třetí zadního tažení.

V předním tažení jde těch osm pilotů anebo cesty ukazovatelů napřed, při nichž jest také vždycky jeden čauš, kterýž při sobě má čtyry služebníky, každého s jedním karabáčem anebo oslovou čelistí v rukou. Nebo jakž začasté některý, buď on pak kdokoli, před řečené piloty ven vyběhne, porážejí ho k zemi, a tím spůsobem dávají mu napomenutí, že to tak dobře jim, jako i jiným k úžitku přichází. A tento čauš jest rovně jako správce [2]) nad předním tažením, a dokud se v noci jede, předsílají se ustavičně hořící svazečky napřed. Jest také v tom počtu toho předního tažení šest santonů, to jest duchovních lidí, jeden každý s svým červeným tulbantem. Ti bývají pokrmem a nápojem opatřeni i také vezeni na náklad správce [3]) nad karavanou; a mívají takoví santonové za obyčej to, že když karavana někde k dobré hospodě přijíždí, jakž ji oni uhlídají, veliký křik začínají velmi strašlivým a hrozným hlasem a těmito slovy: „Buďte veseli, buďte veseli, k žádané [4]) hospodě jsme přijeli!“ A potom všickni onačejší v tom tovaryšstvu dávají jim almužnu za přijatou dobrou novinu.

---

[1]) houfy. [2]) hejtman. [3]) hejtmana. [4]) vinšované.

Digitized by Google

V tom předním tažení skoro třetí díl lidu táhne, kteříž jsou při karavaně, a po zadu jede vždycky pětmecítma špáhů na dromedářích, výborně přistrojených a opatřených, jedenkaždý s svou šavlí, lučištěm, šipkami a střelami, a to se děje s dobrým rozmyslem, pro zloděje a loupežníky.

Za předním tažením asi čtvrt míle vlaské následuje prostřední tažení, a před tím vezou nejprvé těch šest kusů střelby, o nichž nahoře povědíno, při nichž jdou jich puškáři, za nimi patnácte špáhův, kteříž z lučišť střílejí. Potom jde správce špitálu, kterýž jest letitý a vážný člověk, a veze s sebou mnohá lékařství, též masti, cukry a nesčíslných mnoho jiných věcí ku posilnění a občerstvení nemocných. Vede s sebou také velbloudy, aby nemocní na nich jeli, kdyby již nijakž na svých hovádkách jeti nemohli. Pro toho správce špitálu jde toliko jeden velbloud, kterýž jest tak velice pěkné hovado, jakéž může kde vidíno anebo vyhledáno býti. Nebo oni ho s velikou pilností vyhledávati dávají, kterýž by právě největší a nejdokonalejší postavy mezi jinými všemi byl, kterýž by se v zemi velikého pána našel, a bývá všecken zlatohlavem a hedbávnými rouchami postřín. Ten velbloud nosí pěknou malou dřevěnou truhličku, na spůsob archy starého zákona udělanou; však toliko jest, jakž povědíno, z dřeva vytesaná a spravená bez zlata aneb něčeho jiného, což by koli nákladného býti mohlo, žeby mnoho stálo. V té truhlici leží alkoran, všecken naskrze velikými zlatými literami psaný a mezi dvěma prkny anebo tabulemi uncovým zlatem přivázaný; a ta truhlička, když cestou jedou, bývá toliko hedbávnou rouchou přikryta, ale když mají do Mecchy vjížděti, zlatohlavem ji přikrývají všudy, a naskrze drahým kamením vysazeným a okrášleným. A to také činí při vjíždění do města Mediny. Okolo toho velblouda, kterýž výš dotčenou truhličku nosí, bývá vždycky mnoho arabských zpěváků a hudců, kteříž se ustavičně jedni po druhých pořádají, a nikdy zpívati a na nástroje [1]) hráti nepřestávají. Za těmi chodívá jiných patnácte velice pěkných velbloudův, z nichž jeden každý nese jedny z těch šatův, o nichž nahoře zmínka učiněna, a jsou od vrchu až dolů hedbávnými rouchami postřeni. Potom opět jde jiných dvaceti velbloudů, kteříž amira illahaggi, to jest správce [2]) nad karavanou, peníze, šaty a jiné věci nesou. Potom následuje královská velikého pána korouhev, kterouž jeden na koni nese, a bývá pokaždé provázena od ředitele [3]) nové

[1]) instrumenta. [2]), [3]) hejtmana.

Digitized by Google

hudby [1]), a od pětmecítma špáhů, jenž z lučišť střílejí, spolu s jedním čaušem předním, kterýžto jejich vůdcem [2]) jest. A okolo těch divných tretův vůkol jedou lidé a velbloudi se vedou, kteřížto k vykonání té jízdy s karavanou nařízeni jsou.

Za těmi pak něco méně než za vlaskou míli vzdáli následuje zadní tažení, v kterémž na větším díle lidé jsou poustenníci anebo poutníci, a to jde tím, že kupci vždy a vždy příhodnosti hledají, pro mnohé příčiny, aby se napřed dostali, ale poutníci, kteříž málo mají co ztratiti, by pak po nich v zadním zástupu [3]) zůstávali, na tom přestávají.

Nejzáze jezdí vždycky jiných pětmecítma špáhův, dobře oděných a opatřených, spolu s jedním čaušem, kterýžto jejich vůdcem [4]) jest; item, čtyrydceti Arabův, vše z lučišť střílejících, pro bezpečnost zadního tažení. A poněvadž zadní tažení vždycky při břehu Červeného moře jede, jež sobě, když tam do Mecchy jedou, po pravé ruce mají, protož nařizují, aby dvě stě janičarů po levé straně bylo na tři zástupy [5]) rozdělených, dobře opatřených, na velbloudích jedoucích, z nichž jeden každý k druhému jest přivázán. Nebo po té straně všecko nebezpečenství záleží pro loupežníky, když z pravé strany, jakž dotčeno, není zhola nic nebezpečného čeho se strachovati aneb obávati, vidouce to, že jsou tu Červeným mořem ubezpečeni.

Správce [6]) nad karavanou vždycky okolo svého lidu vůkol jezdí, a nikdy na jistém místě nezůstává. Okolo něho ústavně jsou a na službu mu hledí jeden čauš s pětmecítma špáhy, zbraní dobře opatření, na dromedářích jedouce. Item, osm hudcův [7]), kteří violy v rukou nosí a bez přestání pískají, až do času odpočívání. Provázejí ho také až právě do jeho stanu, a jednostejně některé zpěvy a písně prozpěvují, ku poctivosti proroka Mahumeta. Jakž pak správce [8]) do svého stanu vejde, bývá povoleno všechněm těm, jenž ho provázeli a na službu hleděli, jednomu každému na místo jeho se obrátiti.

O obzvláštních a znamenitých věcech, kteréž se na té cestě nacházejí a spatřují.

Poněvadž na cestě do Mecchy nemnoho pamětihodných věcí se spatřuje, z příčiny té, že karavana velmi zřídka, nýbrž skoro

[1]) muziky. [2]) hejtmanem. [3]) houfu. [4]) hejtmanem. [5]) houfy. [6]) hejtman. [7]) muzikářův. [8]) hejtman.

Digitized by Google

nikdá pokojně neleží, aneb na bydlitelných a vystavených místech neodpočívá, kterýchž tam málo vídati, než vždycky v poli; protož toliko při vypisování této naší cesty o některých malých tvrzích aneb zámcích, kteříž se tu nacházejí, zmínku učiníme, a jsou téměř tito, jenž níže stojí: Agerunt, Nachel, Akba, Biritem aneb Muel a Eszlom. Z těch pěti zámků první dva opatrováni bývají od Mouřenínův, ostatní tři od Turkův, a stráž [1]) aneb osazení jich jest toliko osmi aneb nejvíce desíti osobami v jednom každém zámku, se čtyrma anebo pěti malými kusy střelby, jmenem šmerigli, kteříž sic k ničemuž neslouží, než aby vody sladké před Araby hájili, tak aby karavana, když by tam přijela, nalezla, čím by se posilnila.

První jest Agerut, jináč Sues, v kterémžto stanovišti vždycky pětmecítma galejí velikého pána nahotově jest, aby tu vůkolí moře na pozoru měli. Druhý zámek Nachel aneb Nákel leží od moře skoro jednoho dne cesty vzdáli. Zdi zámku Akba jsou založeny a stojí na břehu moře Červeného. Biritem aneb Muel jest podobným spůsobem vystavený, že rovně také moře do něho vchází. Eszlom jest více než jednoho dne cesty od moře vzdáli. Všickni ti zámci, jakž nahoře povědíno, nepostačili by jednomu stu oděncův.

Když pak již karavana od Birky jede až do Agerut, nenachází na cestě ani jedinké krůpěje vody k nápoji; tak tolikéž z Agerutu až do Nákelu, ani od Nákelu až do Akby žádné vody není. Ale od Akby do Biritem nachází se dvojí voda: jedna jmenem *Ajum el casap Magaraxiaibi*, což tolik jest, jako „hylina Jetrova Mojžíšového tchána.“ Nebo to jest to místo, o němž psáno jest v druhých knihách Mojžíšových v kapitole druhé, že jest Mojžíš před hněvem Faraonovým utekl, kterýž ho proto zahubiti mínil, žeby jednoho Egyptského zabiti [2]) měl, kterýž se s jedním Židem svadil. A bylo na tom místě před časy město Madiánské.

Jsou tam také ještě až podnes ty studnice, u kterýchž tehdáž Mojžíš seděl. A od toho místa nachází se potom více vod na cestě a začasté, ale však jsou nepříliš velmi dobré.

Též se věděti má, že na té cestě správce [3]) na třech místech do měšce [4]) sáhnouti musí, a present aneb dar od peněz, od šatstva a od tulbantů, tureckých kloboukův, některým arabským vůdcům [5]) aneb kápům dáti, aby mu svobodného a bezpečného

[1]) varta. [2]) zamordovati. [3]) hejtman. [4]) pytlíka. [5]) hejtman.

Digitized by Google

průchodu dopřáli, a nedopouštěli, aby jejich příbuzní karavaně škoditi usilovali; a ti vůdcové [1]) netoliko to nařiditi a zdržeti se zavazují, jakž povědíno, ale připovídají také těm v té karavaně, jest-li žeby obloupeni byli, tedy že se k tomu přičiniti chtějí, aby se jim jejich libé věci zase odvedly. Avšak mnohdykrát takové své štědré připovědi nezdržují; nebo karavana někdy velmi veliké škody a protivenství snáší, a kdo co svého ztratí, toho zase nedostává. Nebo ti škůdcové v těch místech ucházejí odtud na hory, kdež jich není možné zase vyhledati.

Když potom již karavana obyčejnou denní jízdou táhne, a mimo všecky svrchu jmenované zámky a jiná místa již propuštěna bývá, přijíždějí k jednomu městu, jemuž jmeno Gebir, a jest začátek a hranice země a království serifa z Mecchy. Když se tam přijede, vyjíždí správce města se vším lidem ven proti karavaně, aby ji přivítal, s takovým slavným a veselým výskáním, že toho vymluviti nelze, pročež tu karavana za celý den zůstává a pokojně odpočívá.

To místo má nad hojnost mnoho čerstvých, čistých studničných vod, kteréž z nejvyšších vrchův dolů spadají a tekou. Podlé toho mají mnoho daktilů a masa; ale obzvláštně ženy jsou laciné, kteréž rády mužům ku pohodlí bývají. Protož tu hladovití a žízniví poutníci a pocestní mají zvolnou příhodnost, aby se dobře poobčerstvili. Říkají také mahumetáni, když se s týmiž ženami spojují a občerstvují, že břemeno s sebe skládají a bývají od svých hříchů osvobozeni, i veliké nábožnosti k pouti jejich docházejí.

Po tom velikém odpolu zbořeném a ssutém stavení, kteréž se tam spatřuje, může se snadno rozuměti, že jest to před časy znamenité město bylo; ale poněvadž více zlodějů a loupežníků, nežli poctivých lidí tam bydlí, tím spuštěno jest.

Když lidé té karavany tak občerstveni bývají a sobě odpočinou, strojí se na druhý den zase na cestu, a nejprvnější paměti hodné místo, kdež přijíždějí, slove Beed Rihonim. Tu roste nízké křovíčko, balsam vynášející, a prvé než se tam přijede, ukazuje se daleké a veliké za vlaskou míli pole, ze všech stran velice vysokými a neúrodnými horami otočené, na kterémž před časy prorok Mahumet, podlé svědectví jeho alkoránu, silný a krvavý boj vedl s některými křesťany v té zemi, a s jinými okolními obyvateli, kteříž jsou se proti jeho náboženství postavovati a je-

[1]) hejtmané.

Digitized by Google

mu odporni býti chtěli; tolikéž žeby v dotčené bitvě od křesťanův přemožen býti měl a lid jeho téměř všecken poražen a pobit [1]). Když se tehdy v takovém neštěstí viděl, že jest se i hned na modlení oddal, a svědčí alkoran, že bůh maje spolu čitedlnost s milým svým přítelem a prorokem, jej vyslyšel a nesčíslných mnoho tisíc andělův k němu poslal, podlé nichž jest on se znova s nepřátely bil, a tak že jest potom vždy svítězil nad těmi všemi proti sobě předešle bojujícími. Z příčiny té karavana každého roku na památku té bitvy a boje tu na tom místě veliký oheň dělá, a přes jednu noc s náramným veselím a radováním tu se zdržuje. Povídají také, že se na těch vrších ještě i nyní ustavičně na malý buben bubnování slýchá, dokud karavana mimo ně jede, a že se to děje od andělův, na znamení toho obzvláštního vítězství, kteréhož bůh proroku jejich propůjčil. Ale já bych snáze věřil, že se to od zemského člověka, než od nebeského anděla bubnuje, a to proto, aby poutníci, kdyby se mezi tudy tažením nic neslyšelo, třebas nábožnosti nepotratili.

Na zejtří ráno, jakž slunce vzejde, jede karavana do Beed Rihonim, a myjí se na tom místě všickni spolu od hlavy až do noh, tak rovně muži jako ženy; potom se do svých obyčejných šatů neobláčejí, než opasují se jen okolo hanby lněnou rouchou, jazykem jich řečenou *fota*, a nosí z bílého barchanu náramek; a ti všickni, kteříž pěšky do Mecchy jíti mohou, jdou tam tak v tom habitu aneb oděvu. Nebo za to u sebe pokládají, že kteříž v takovém habitu tam přicházejí, více zásluhy než jiní docházejí. Kteříž pak toho vykonati nemohou, činí místo toho slib, aby při vrchu odpustkův skopce obětovali. A když se tak umyjí, potom se žádnému více nedopouští blechy aneb vši rukama bíti, mnohem méně nehty se drbati dotud, dokudž by své slušné a povinné modlitby na výš dotčené hoře odpustkův nevyříkali a nevykonali. Pročež také u nich to vídati, že i hned potom dřívko při sobě nosí, naschvále na spůsob měsíce udělané, v jejich řeči *archa cašujic* řečené, kterýmž se po plecích drbají.

Tak naposledy karavana ustavičnou jízdou přichází až na dvě míle vlaské od Mecchy, tu odpočívá přes noc. Následujícího jitra, i hned jakž se rozednívá, rovná [2]) se do pořádku [3]) se vší tou slávou a nádherností, jakž možné jest vypraviti, a tak jede do Mecchy. Když se již k městu přibližuje, serif z města svého

[1]) pomordován. [2]) šikuje. [3]) orduňku.

Digitized by Google

ven vyjíždí s komonstvem svým, okolo něhož nesčíslný počet lidu jde a jede, jej provázejíc; tu konají divné ceremonie a slavnosti s velikým křikem. A když z města vyjedou, co by mohl z lučiště dostřeliti, potkávají se na jednom pěkném poli, kdež nevýmlavně mnoho stanův rozbito bývá, a v prostřed mezi nimi stává veliký stan správce [1]) nad karavanou, kterýž ihned, jakž k serifovi přichází a vespolek se pozdraví, s koně svého ssedá a s serifem do toho stanu vchází. Potom serif aneb král z Mecchy zhošťuje se toho a odevzdává je řečenému správci [2]), jemuž také podlé toho plnou moc a dovolení dává rozkazovati, spravovati a k spravedlnosti dopomáhati, dokud se s tovaryšstvem svým v městě Mecchy zdržovati bude.

Proti tomu správce [3]) nad poutí, na odměnu důstojenství serifova sobě postoupeného, daruje mu zlatohlavové šaty, kteréž za mnoho stojí, s některými klénoty a k tomu podobnými věcmi. Potom posazují se na kobercích a jiných věcech z koží udělaných, a spolu hodují aneb kvasí.

Potom vstávají s některými jich vzácnějšími osobami, a ty šaty aneb roucho, i ty zlaté dvéře, o nichž svrchu povědíno, s sebou berou, a jedou tak do města, a hned upřímo do kostela, mívajíce s sebou velmi málo lidí, vcházejí tam; kdežto vejdouce, spůsobují i hned to, aby staré roucho z domečku neb kaplice Abrahamovy dolů sňato bylo a na místo starého nové vkládají. To pak staré roucho zůstává kleštěncům, ustanoveným služebníkům téhož kostela. Potom bývá od nich prodáváno poutníkům, jeden kousek aneb flek za čtyry aneb pět dukátův, a ten se pokládá za velmi blahoslaveného, kdo toliko nejmenší fliček odtud dostati může, a váží sobě toho rovně jako nějaké svátosti. Říkávají také, že kdyby se to některému člověku, ješto by k smrti pracoval a s tímto světem loučiti se měl, pod hlavu podložilo, ten žeby tudy všech hříchův shlazení a dokonalých odpustků za svá přečinění nabýval. Podobně tolikéž odnímají staré dvéře a na místo jich postavují ty nové dvéře, a staré dávány bývají serifovi. Potom říkají své modlitby, podlé vykonávání některých obyčejných slavností [4]). A serif potom zůstává v městě, a správce [5]) nad poutí obracuje se zase ven k svému stanu.

---

[1]) hejtmana. [2]) hejtmanu. [3]) hejtman. [4]) ceremonií. [5]) hejtman.

Digitized by Google

O serifovi králi v Mecchy.

Serif ten, chtějí tomu, žeby pojíti měl z proroka Mahumeta podlé linie mateřské, jmenovitě z Fatmy dcery Mahumetovy a z Ali zetě jeho, kterýž dotčenou Fatmu měl za manželku. Nebo ten prorok neměl žádného syna aneb pohlaví mužského dědice, kromě toliko tu jednu dceru, z níž ten serifů rod pochází, v němž vždycky na nejstaršího syna podlé pořádné posloupnosti království Mecchy obyčejně připadá, kteréžto každoročně králi svému půl millionu zlata anebo něco málo více na důchodích vynáší; a takoví lidé, kteříž se za krevní přátely a příbuzné toho rodu vydávají a drží, a již jich nesčíslně mnoho jest, dávají sobě sami jmeno *emir*, a tudy chtějí páni nazíváni býti. Nosí zelené šaty, anebo při nejmenším zelený klobouk, slove tulbant, aneb obálku, aby od jiných lidí byli rozeznáni. Nedopouštějí také, aby kdo z křesťanův, kteříž v jejich zemi bydlí aneb obchod vedou, zelené jaké šaty nosili, ani co zeleného na těle svém měli. Nebo říkají, že nenáleží, aby křesťané (jež oni *gauri* nazívají) nápodobnou barvu nositi měli, kteréž veliký přítel a prorok boží Mahumet k oděvu svému požíval.

O městě Mecchu.

Město Meccha v arabské řeči jmenuje se Maccha, jakoby řekl „obydlí“. Obsaženo a obhraženo jest velmi vysokými vrchy; položení jeho jest neúrodné, ačkoli leží mezi horami na rovině. V tom městě jsou některé rozkošné zahrady, v nichž převeliká hojnost fíkův se obrozuje, též vinných hroznů, jablek a melounů množství veliké roste. Vody také má dosti, ale málo chleba. Není žádnou okrouhlou zdí obsažené, a okolek jeho drží v sobě okolo pěti mil vlaských. Domové v něm jsou dosti ozdobní a pevní, nebo jsou skoro na vlaský spůsob [1]) vystaveni. Palác serifů jest velmi pěkný, subtilně vystavený a milý.

Ženy toho města mají obzvláštní dar ten, že jsou milostné a přívětivé, po těle barvy olejové, krásných očí, přirození horkého, než větší díl mezi nimi jest nevěstek [2]). Muži pak jsou k smilstvu velice náchylní, tomu proklatému a hanebnému hříchu, a toho sobě tak rovně oni, jako i ženy velmi málo váží, a to pro jeho takou příhodnost a zvolnost. Po vykonání takového hříchu utíkají se k studénce *Zun Zun* jazykem jich řečené, kterouž téměř hned

[1]) mustr. [2]) rufek.

Digitized by Google

před sebou mají. Nebo praví, když se tou vodou obmývají, že bývají ode všech hříchův očištěni, buďte oni jakkoli velicí.

U prostřed města jest ten veliký kostel mešit, spolu s Abrahamovým domem, jenž v prostředku toho kostela stojí, a ten kostel žeby vystaven byl toho času, když ještě prorok Mahumet živ byl. Jestiť pak čtverhranatý a tak veliký, že okršlek jeho na dvě míle vlaské se vztahuje, to jest každá z těch čtyr stran na půl míle. Udělaný jest jako nějaký klášter; nebo v prostředku, rovně jako v síních sloupových [1]) má samý o sobě dvůr [2]) pod nebem nepřikrytý, na němž výš dotčený dům Abrahamů stojí. Sloupové síně, kteréž [3]) okolo toho dvoru [4]) jdou vůkol, jsou také na čtyry cesty rozděleny [5]). Meze, nimiž se každá cesta jedna od druhé odděluje, spraveny jsou s některými mramorovými a některými kamennými a vápennými sloupy. A ten znamenitý mešit má devadesáte devět bran, a věží pět téměř takových, jakéž u nás jsou zvonice, na kterýchž talismanlarové aneb turečtí kněží obyčejně lid do kostela svolávají. Poutníci aneb pocestní, kteříž příležitosti stanů míti nemohou, právě na tom místě v zástupích [6]) sobě příbytky [7]) osobují, a pro velikou nábožnost muži s ženami vespolek se směšují a líhají, tak že mešit, jejž za dům modlitební míti chtějí, často v horší místo se obrací než v mordéřské zálohy.

O Abrahamovém domu.

Dům Abrahamů jest též čtverhraný, všecken a naskrze z kamení šedivého vystavený, dvadcíti kročejů zvýši, čtyřidcíti kročejů v okršlku. Z jedné strany toho domu jest ve zdi jeden kámen pídi zdýši a půl pídi zšíři, o kterémžto kamenu praví, že jest prvé, než ten dům vystaven byl, s nebe spadl, a že jest podlé toho hlas slyšán, kterýž pravil: na které místo ten kámen upadne, tu že se dům boží vystaví, v kterémžto božím domě hříšníci budou vyslyšáni. Při tom také praví, když jest ten kámen s nebe spadl, že jest nebyl černý, než všecken jako sníh bílý; ale že jsa od tak mnoha hříšných úst tak začasté líbán, tím černý učiněn jest. Nebo všickni poutníci a pocestní musejí jej líbati; a říkají mahumetáni, kdyby toho neučinili, žeby hříchy své s sebou zase domů přinesli.

Dvéře toho domu jsou malé, skoro jako nějaké staré okénko,

---

[1]) ambitích. [2]) plac. [3]) ambiti, kteříž. [4]) placu. [5]) rozděleni. [6]) houfích. [7]) lozumenty.

Digitized by Google

tak vysoko od země, co by člověk rukama dosáhnouti mohl, tak že se ovšem nepřístupně a nesnadně tam vchází. Ale prvé než se tam vejde, jest viděti zevnitř při tom domě sloupů třidceti a jeden, vše z mědi slitých, a stojí na čtvercích [1]) z červeného a zeleného kamene. A skrze ty sloupy není sice provlečeno než toliko mosazný drát, kterýž od jednoho sloupu k druhému dosahuje, na němž mnoho rozžhatých lamp visí; a ty měděné sloupy sultán Soliman, toho nynějšího Tureckého císaře sultána Murata děd, udělati dal. Když se již těžce, jakž výš dotčeno, do těch dvířec vejde, nacházejí se při vchodu dva mramoroví sloupové z aloesového dřeva udělaní, nehrubě tlustí, mouřeninským plátnem přistření, od mnoha nesčíslných barev udělaní, a ti sloupové pohodlní jsou ku podepření krytby [2]) aneb altánu, ale však dosti pracně, sotva se to spatřiti může, poněvadž nemnoho světla tam vchází a také tam velmi smrdutě zapáchá.

Vně za těmi dveřmi na pět kročejův odtud jest ta studénka, o níž výše povědíno, *Zun Zun* řečená; a to má býti posvěcená studénka, kterouž jest anděl páně Agar dívce Abrahamové ukázal, když jest všudy vůkol vody hledati chodila, aby ní syna svého Ismaele napojila.

O obřadech [3]) poutníkův.

Při začátku tohoto našeho historického přeběhnutí napovědíno jest, že mahumetáni dvojí velikonoční svátek v roce drží. Jednomu říkají velikánoc *Ramazána*, to jest, kteráž se za příčinou postu drží, a ta jest právě hod beránka, poněvadž karavana, jakž třidceti dní pomíjí, na cestu se strojí do Mecchy. Druhou jmenují Skopcovou velikounoc, poněvadž jedenkaždý zavázán jest, kdo jen s to může býti, aby tehdáž skopce obětoval. A ta velikánoc v řeči jejich slove také *Eutzug Bairam*, to jest menší velikánoc. Nápodobně jakž karavana z Alkairu ve třidcíti dnech po velikénoci, jmenem *Biguc Bairam*, preč odjíždí, tak ještě tam přijíždí pět aneb šest dní před malou velikounocí, tak aby poutníci čas měli před tím svátkem své povinné modlitby a řády [4]) vykonati; a to jsou téměř tyto, jmenovitě: že se oddělují od karavany a dávají se některým cesty ukazatelům vésti, kteříž toho místa jsou povědomi, a tak jich dvadcet aneb třidcet pospolu, podlé jich

[1]) kvadrátích. [2]) terrazzy. [3]) ceremoniích. [4]) ceremonie.

Digitized by Google

libosti, do města chodí, a když tam vejdou, jednostejně jdou po jedné ulici, kteráž pomalu čím dále tím výše nahoru se táhne, až na konec na jedno vysoké místo přicházejí, kdež jest brána, na níž ze všech stran na kamení mramorovém psáno stojí: *Bab el salema*, což v arabské řeči vyznamenává: „brána zdraví". A z toho místa spatřují veliký kostel mešit, v němž dům Abrahamů stojí. Jakž jej tedy spatří, všickni společně sklánějíce se proti němu, začínají mu uctivost činiti a říkati podvakráte tato slova: *Salema lech ja resul alla*, to jest: „Pokoj nad tebou ty vyslaný boží!" Když to pozdravení vykonají, jdou předce po též cestě a nalézají po pravé ruce klenutý oblouk [1]), po němž vstupují pět stupňů nahoru, a tu jest veliký prostor [2]), všudy a naskrze kamením vydlážděný; potom sstupují tolikéž stupňů zase dolů, jak mnoho nahoru vystupují, a jdou předce dále, co by z lučiště vystřeliti mohl, i nacházejí tu jiný oblouk [3]), nápodobný prvnímu; a tu cestu od jednoho oblouku [4]) k druhému vykonávají po sedmkráte a breptají vždy a vždy některé své modlitby. A toho obřadu [5]) od nich se užívá k připomenutí té smutné a žalostivé chůze, kterouž jest zarmoucená Agar, když nadarmo vody hledala, aby synu svému píti dala, konala. Když ten obřad bývá vykonán [6]), jdou poutníci do kostela mešitu, strojíce se do domu Abrahamova, obejdou sedmkrát okolo něho a říkají jednostejně tato slova: „Toto jest ten dům boží a Abrahama služebníka jeho." To když učiní, jdou tam, aby ten výš dotčený černý kámen líbali. Potom se nacházeti dávají k studýnce *Zun Zun*, myjí se v ní od hlavy až do noh ve všech šatech a obuví svém, a říkají: *Tobah allah, tobah allah*, což jest: „Odpusť ó bože, odpusť ó bože!" Pijí také tu vodu, kteráž velice odporná, zlá a smradlavá jest. A když se tak umyjí a napijí, obrací se potom každý do svého příbytku [7]). A ten řád [8]) jeden každý jest zavázán a povinen při nejmenším jednou vykonati; kteří pak žádostivi jsou před jinými do ráje přijíti, ti to každodenně jednou dělají, dokavadž na tom místě karavana v upokojení zůstává.

---

[1]) prampouch. [2]) placu. [3]) prampouch. [4]) prampouchu. [5]) té ceremonie. [6]) ta ceremonie bývá vykonána. [7]) lozumentu. [8]) tu ceremonii.

Digitized by Google

Co karavana dělá, když poodpočine.

Když karavana pět dní pořád vně krom města Mecchy leží, vyvstává správce [1]) právě té noci před večerem [2]) jejich velikonoci se vším svým tovaryšstvem, a jede předce až k hoře odpustkův, kterouž oni *Giabal Araffata* jmenují. Ta hora leží patnácte mil vlaských od Mecchy, a v polovici cesty jest jedno místo jmenem *Mina*, kteréžto slovo vyznamenává „stanoviště“, a nehrubě daleko odtud jsou čtyři pilíři, o nichž něco více níže oznámíme. A tuto nejprvé dotkneme o hoře odpustkův, kteráž mnohem snázeji pahrbkem než horou jmenována býti může, poněvadž jest nízká, malá, milostná a rozkošná. Okršlek její jest až na dvě míle vlaské, a jest okrouhlá, obsažená tak pěknou rovinou, jakáž se kdy lidskýma očima spatřiti může. Nápodobně také ta rovina ze všech stran jest otočená tak velikými vrchy, jakýchž nikdež není vídati, tak že jistotně to místo jest jedno z nejpěknějších příležitostí na světě, a vlastně se viděti dává, jakoby přirození všecko své umění k spravení toho tak pěkného a rozkošného místa vynaložilo.

Pod tou horou odpustkův, z té strany proti městu Mecchu, prýští se mnoho pramenův čisté čerstvé studničné vody, nejináč než jako křišťál, a ta jest nad míru zdravá, a spadá dolů do některých naschvále k tomu udělaných nádob; tu se občerstvují a umývají lidé a napájejí hovada. A chtějí tomu mahumetáni, že jsou Adam a Eva, když od anděla z ráje zemského vyhnáni byli, právě na ten vršek odpustků k bydlení přišli, a že řízením božským jeden od druhého zabloudil, a za čtyrydceti let jeden od druhého oddělený zůstával a mezi tím vždycky jeden druhého hledal. Naposledy, když jsou se zase spolu shledali, že jsou tu velice radostnou slavnost drželi, a z obzvláštního plesání, že jest zase jeden druhého nalezl, na vrchu té malé hory malý domček vystavěli, kterýž se až do dnešního dne jmenuje *Beith Adam*, to jest: „dům Adamův“.

O třech karavanách.

Na tentýž den, když karavana z Alkairu se na to místo dostává, přijíždějí tam také jiné dvě karavany, jmenovitě z Damašku a z Indie. Týmž spůsobem shlukují se tam také vespolek všickni sousedé v těch místech a končinách až od desíti dnův cesty, tak

[1]) hejtman. [2]) vigilií.

Digitized by Google

že se tam jednoho času přes dvakráte stotisíc osob a více než třikráte stotisíc mezkův, velbloudův, dromedářův atd. spatřuje.

Když se již to troje tovaryšstvo jednoho času pospolu shledá aneb shromáždí, rovnají [1]) se právě té noci, kdyžto svátek velikonoční nastává, ti tři zástupové [2]), jako nějaké veliké vojska, v pořádku [3]) tříhraném, obklíčí aneb obsáhnou tu horu v prostřed mezi sebou, a tu celou noc neslyší se nic jiného než veliké i ruční střelby vystřelování, uměle spravených ohnivých strojů [4]) od tisícnásobných kusův, podlé všelijakých zpěvův, hudeckého [5]) pískání, křiků, hluků a veselé slavnosti.

Potom když velikonoční den před rukama jest, vydávají se všickni napořád na odpočinutí a v mlčení, a toho dne nic jiného nedělají, než jen oběti a modlitby své k bohu vykonávají. Hned pak jakž se soumrak přibližuje, ti všickni, kteříž mají na čem jeti, vsedají a jedou k hoře, co nejblíž mohou; kteří nemají na čem jeti, přibližují se pěšky, jeden každý podlé své největší možnosti: však přední místo vždycky správci [6]) nad karavanou z Alkairu dávají, druhé tomu z Damašku, o jehož karavaně vypisuje *Lodovic. Barthema Itinerario*, třetí tomu z Indie. Když pak již všickni tak na koně aneb jiná svá hovada vsednou a pohotově bývají, tu potom spatřuje se jeden z výš jmenovaných santonů aneb lidí duchovních z toho velikého množství přijížděti, sedící na jednom dosti dobře vyšlechtilém velbloudu. Ten se přibližuje k vrchu, vstupuje pět stupňů nahoru naschvále k tomu udělaných, a když jeden každý umlkne, tedy on obrací se k lidu, a činí jim krátké kázaní spůsobem níže psaným.

O kázaní.

Suma a podstata vší řeči toho kázaní jest tato, že vypravuje, jak veliké a znamenité dobrodiní bůh mahumetskému lidu prokázal prostředkováním svého milého přítele a příjemného proroka Mahumeta, poněvadž jest jej vyprostil od služebnosti hřícha a od modlářství toho, v kterémž jsou předešle vězeli; a kterak jest témuž lidu dal dům Abrahamův, jehožto prostředkováním vyslýcháni býti by mohli, a nápodobně tu horu odpustkův, jejímž by prostředkem milosti dosáhnouti mohli a odpuštění všech svých hříchův. Dále potom zmínku činí, kterak by milosrdný, dobrotivý bůh, od něhož všickni dobří darové pocházejí, Abrahamovi tajné radě své poručil

[1]) šikují. [2]) houfové. [3]) orduňku. [4]) mustrů. [5]) muzického. [6]) hejtmanu.

Digitized by Google

měl, aby mu dům v městě Mecchy vystavěl, v kterémž by domě potomci jeho boha vzívati a od něho vyslýcháni býti mohli. A když se ten rozkaz stal, že jsou se všeho světa hory do Mecchy sběhly, s činěním pomoci od kamení k vystavení tohoto svatého domu Abrahamova, kromě tohoto nuzného a nízkého vršku, kterýž se pro chudobu nemohl tak jakž náleželo zachovati; nad čímž velice se rmoutiv a touže, že jest za třidceti let pořád hořce plakal. Ta léta když pominula, že jest bůh věčný příčinou toho zarmouceného vršku k spoluútrpnosti pohnouti se dal a řekl: „Přestaň plakati, má dcero, nebo tvůj hořký pláč došel jest k mým uším, a já to chci spůsobiti, aby všickni ti, kteříž přicházeti budou k navštěvování domu Abrahamova, odpuštění hříchův svých nedostávali, leč by prvé k učinění tobě poctivosti a k držení na tomto místě nejsvětějšího velikonočního svátku, kterýž jsem já lidu mému skrze ústa přítele a proroka mého Mahumeta slaviti rozkázal, přišli.“ Když již to všecko tím spůsobem přednese, napomíná jich k milování boha, k modlitbám a almužnám.

Když bývá po kázaní a slunce schází, nedělají nic více, než jen tři modlitby zříkají: první za serifa, druhou za velikého pána Tureckého spolu s jeho vojenským lidem, třetí za všecken lid. A když bývá po těch modlitbách, křičí všickni jedním hlasem: *Amin ja allah, amin ja allah!* to jest: „Tak se to staň ó bože!“ Na to když požehnání od santona přijmou, líbají tu horu odpustkův a navracují se zase touž cestou, kterouž jsou přišli, na to místo, o němž v jejich tam příchodu připomenuto bylo. A v tom navracování se po též cestě navštěvují, ale však při konci té roviny, ty výš dotčené čtyry pilíře, jmenovitě po každé straně cesty dva. Praví, že jest zapotřebí, aby jeden každý prostředkem skrze ně šel; nebo jest-li by kdo někdy ven mimo ně se vyšinul, že všecko potratí, čeho jest na té pouti došel a nabyl. Nesmí se také žádný hned od hory odpustkův, až by řečené pilíře minul, zpátkem obraceti; nebo jest-li by se obrátil, že zase znova těmi hříchy, kterýchž jest na svaté hoře odpustkův zanechal, obtížen bude.

Když mimo ty pilíře projíždí, jeden každý jízdný ssedá dolů a hledá v písčitém poli až do padesáti neb šedesáti malých kamínků, a když je shromáždí a někdy do šátku zaobalí, nese je s sebou až k výš jmenovanému místu Mina. Tu zůstávají pět dní pořád, poněvadž při témž času svobodný výroční trh [1]) tu se

[1]) jarmark.

Digitized by Google

držívá, kdež zhola žádného mýta ani cla dávati není potřebí ani čeho jiného kde komu. A na tom místě jsou jimi tři pilířové, ne pospolu, než na rozdílných místech postaveni, kteříž vedlé svědectví učení proroka jich, tři úkazy, nimiž jest se ďábel Abrahamovi a Ismaelovi synu jeho ukázal, vyznamenávají. Nebo u nich Isák docela se nepřipomíná, rovně jakoby nikdá na světě nebyl. Pročež říkají, že tehdáž, když jest bůh Abrahamovi věrnému svému služebníku poručil, aby prvorozeného syna svého Ismaele obětoval, a starý Abraham již na cestě byl, aby vůle páně uposlechl, že jest se s ním pekelný ďábel v spůsobu člověka potkal a ptal se ho, kam by chtěl jíti? Na to odpověděl Abraham, že jde syna svého Ismaele obětovati, poněvadž jest mu to bůh přikázal. Tu že ďábel i hned vzkřikl a řekl: O jak jsi ty nerozumný stařec! bůh tobě v starosti tvé skrze zázračný skutek dal syna, v němž mají požehnáni býti všickni lidé, a ty věříš daremným a marným snům, a chceš toho zahubiti, kteréhož jsi sobě tak dlouhý čas žádal [1])? Ale Abraham že jest ho od sebe zahnal, a svou cestou předce šel. Jakž ďábel uzřel, že při otci nic spůsobiti nemůže, přiblížil se k synu a řekl: Ismaeli, víš-li co ty mezi jinými věcmi na světě máš? Dí pacholík: Co pak mám? Na to ďábel odpověděl: Máš bláznivého a nerozumného otce, kterýž o to přemýšlí, kterak by tě zabil [2]). Proč? dí Ismael. Proto, řekl ďábel, že praví, že by mu to bůh přikázal. Tehdy jakž to Ismael uslyšel, že jest vzal kámen, aby ním ďábla od sebe zahnal, a tato slova pověděl: *Auzu billahi minal Šaitan il ragini*, totiž: „Já se bráním tomu bídnému škodlivému ďáblu s bohem,“ jakoby říci chtěl: božského rozkazu poslouchati a proti ďáblu vší mocí se brániti každý musí.

Ale nechť se zase k svému předsevzetí navrátím. Protož pravím, že poutníci, když na tom místě zůstávají, každého dne ty tři pilíře navštěvovati chodí, a ty malé kamínky, kteréž jsou málo před tím sebrali, rozdělují tak, aby každého dne některý z nich na jeden každý pilíř vhoditi mohli. Mezi tím házením říkají a opakují ustavičně tatáž slova, kteráž jest Ismael proti ďáblu říkal, když mu kámen mezi oči hodil a tak jej od sebe zahnal.

Potom za půl míle vlaské od dotčeného místa jest jeden vrch, o němž oni vypravují, žeby to ten vrch býti měl, na nějž jest Abraham šel, aby syna svého obětoval, jakž výš dotčeno. Na tom vrchu jest veliká studnice, kamž poutníci vstupují, aby tam mo-

[1]) vinšoval. [2]) zamordoval.

Digitized by Google

dlitby své říkali. Tu spatřuje se jeden veliký kámen od přirození rozpuklý. Oni pak praví, že jest Ismael, když jest se otec Abraham strojil a hotovil, aby jej obětoval, nůž jeden do rukou vzal, aby skusil, bude-li dobře krájeti, a tak že jest ho právě na tom kamenu chtěl skusiti, a žeby jej měl na dva díly rozpoltiti.

Zatím když těch pět dní pomíjí, hýbá se správce [1]) té karavany se vším svým tovaryšstvem, a obrací se zase do Mecchy, leží tu ještě za pět dní pokojně. Pročež když oni tu odpočívají, my tedy o městu aneb stanovišti Červeného moře nějakou zprávu čtenáři tuto učiníme.

O městě Zidem aneb Zidu.

Z Mecchy do Zidem jest za dva dny krátké cesty, a poněvadž se v těch zemích, obzvláštně v horké časy roku, ve dne nemůže příhodně jeti pro palčivé slunce, lidé tam v týchž zemích dělají z noci den a ze dne noc. Když již v soumrak z Mecchy vyjíždějí, bývají na ráno, prvé než slunce vzejde, na polovici cesty, kdež potom některá dosti příhodná bydlení a hospody dobré jsou; žen ochotných také dosti, kteréž nebohým poutníkům rády se v pohodlí propůjčují. A by třebas v druhý večer odtud se pryč hnuli, na ráno bývají v městě Zidu.

To město vystaveno jest na břehu Červeného moře, proti zemi jest okrouhlou zdí ohražené s některými věžemi, ale ty zdi jsou již starostí sešlé a spuštěné. Proti moři jest otevřené beze všech zdí. Totéž město Zidem má tři brány, na každé straně aneb na rohu jest jedna, a třetí právě v prostřed proti zemi, a jmenuje se Mecchanská brána; a podlé té stává šest anebo sedm Turků na stráži [2]) na jedné z těch oznámených starých věží, a mají při sobě čtyry kusy děl polních. Na jednom rohu toho města jest dvojí zeď proti zemi, a mezi oběma zdmi stojí jeden kostel. Potom proti moři, kdež městské zdi k vodě dosahují, udělali v nově rovně jako nějakou baštu, a tu pětmecítma kusů vystavěli nejpěknější a nejlepší střelby, jakáž by se na světě najíti mohla, a to velmi dobře opatřené. Item, dáleji ven k moři stojí na poslední staré věži pět jiných dobrých kusů, s třidcíti muži tu na stráži [3]). Na druhé straně města při konci té okrouhlé zdi založili v nově okrouhlé náspy [4]), dosti dobře a podlé bystrého vtipu udě-

[1]) hejtman. [2]), [3]) vartě. [4]) valy.

Digitized by Google

lané; tu ke stráži [1]) nařízen jest jeden sanzak s půldruhého sta Turkův, s jich střelbou a všelijakou jinou zbraní, velmi dobře opatřených. To všecko jest od nich naschvále tak přistrojeno a opatřeno pro ostrach Portugalských [2]) aneb Španělův. A kdyby stanoviště aneb přístav dobrý byl, bylo by to vše daremné a bezpotřebné. Ale dotčené stanoviště nemohlo by ničemnější ani horší býti; nebo jest plné skalí a nehluboké, tak že tam lodí přijížděti nemohou, než musejí při nejmenším deset mil vlaských odtud zastavovati. K tomu stanovišti každoročně třidceti aneb čtyrydceti naložených lodí [3]) s krámským kořením a jiným drahým zbožím přijíždí, odkudž se každoročního důchodu do půl druhého sta tisíc dukátů schází, a polovice náleží velikému pánu, ostatek serifovi zůstává. Jináče sic zvláštního nic v městě Židu se nenachází.

O putování do Mediny.

Potom strojí se karavana na cestu do Mediny, a táhne rovně tou první silnicí zase nazpátek, odkudž přichází, až se do Beed Rihonim, kdež balsam roste, jakž dotčeno, dostává. Odtud odsílají předce všecko, čeho do Mediny nepotřebují, na místo slove Jambo, aby tu pokojně leželo, spolu s těmi poutníky, kteříž jsou Medinu prvé viděli a nejsou žádostivi více ji ohledati. Také se ti na to místo Jambo vydávají, aby tam na karavanu očekávali.

V Medině nacházejí se ustavičně dobré hospody, mnoho čerstvých vod a veliká hojnost daktilův. Když se k tomu městu přibližují, patnácte mil vlaských vzdáli přichází se k jedné hoře, od nich *Jabal el Salema* jmenované, to jest „hora zdraví“, od kteréž se počíná město a pohřeb Mahumetů spatřovati. Tu hned ssedají všickni dolů na znamení uctivosti, vstupují pěšky na horu výš jmenovanou s takovým křikem, že by se do nebe vznésti mohli, ukazují tisícnásobné posuňky rukami a říkají tato slova: *Salatu va Salema allaica ja nabi alla. Salatu va Salema allaica ja habib alla.* V arabské řeči vyznamenává: „Modlitba a zdraví buď nad tebou, ty milovaný od boha.“ Když to pozdravení vykonají, táhnou předce znova tak dlouho, až toho večera ležení sobě oberou, tři vlaské míle od Mediny.

Na druhý den ráno povstává správce [4]) s karavanou svou na pout, a jakž se k městu přibližuje, spatřuje se správce města

[1]) k vartě. [2]) Portugalezerův. [3]) naladovaných šífů. [4]) hejtman.

Digitized by Google

jmenem serifovým ven vyjížděti, okolo něhož a s nímž bývá množství lidu jej provázejícího, aby takové tovaryšstvo přivítali. Rozbíjejí své stany v prostředku na jednom velmi pěkném rovném poli a se tu pokládají.

O městu Medině.

Medina jest město neveliké a tak starožitné, že v něm již málo co takového jest viděti; okršlek jeho vztahuje se téměř na dvě míle vlaské. Není v něm nic více, než jeden starý chatrný zámek, dosti nestatečný, jedním agou asi s padesáti kusy střelby, ale nehrubě dobré, osazený. Domové toho města jsou pěkní a dost čistí, z kamene a vápna vystaveni, a u prostřed v tom městě jest kostel, kterýž jest čtverhraný, ale ne tak veliký jako ten v Mecchu, však mnohem pěknější, mnohem nákladněji a lépeji vystavený a veselejší na pohledění.

V jednom z těch rohů jest kuba aneb kapla na čtyrech velikých sloupích aneb pilířích vystavená s klenutím, kteréž jest téměř pod dlážděním, jenž všecky čtyry vespolek svazuje a stahuje. Tu kuba jest tak vysoká, že daleko kostel převyšuje; jest olovem přikrytá, při samém vrchu všecka pozlacená, kdež potom na špici jest půl měsíce. Vnitř dláždění jest všecko zlatem položeno, velice uměle a důkladně uděláno. Zespod vůkol a vůkol jsou velmi mocní stupňové z železa udělaní, na spůsob listí, a do polovice těch pilířů zvýši: tam v prostředku jich tělo mrtvé Mahumetovo jest pohřbeno, ale nevisí v povětří v železné truhle, kterouž magnes k sobě táhne a zdržuje, jakž mnozí o tom zmínku činí, kteříž nic nevědí a však žváti chtějí. Neb jsou oni nad jeho mrtvým tělem vystavěli hrob z kamene barvy popelaté, a půl druhého lokte zvýši nad tím hrobem udělali ještě druhou kubu, kteráž jest z dříví a čtverhraná, rovně jako nějaký sloup. Potom zavěšují všudy okolo toho hrobu hedbávnou záslonu, kteráž zbraňuje, aby ti, kteříž vně jsou, toho hrobu viděti ani očima spatřiti nemohli. Nedaleko od toho hrobu, avšak vnitř v kostele, jsou ještě jiní dva hrobové, suknem zeleným přistření: v jednom z nich leží pohřbená Fatma, dcera Mahumetova, v druhém muž její Ali.

K hrobu Mahumetovu nařízeno jest padesáte evnuchů aneb kleštěnců, všecko skoro bílých a šedivých, z národu Abyssinského a Mouřeninského, a jinému sic žádnému se nedovoluje a nedopouští tam vcházeti, než toliko třem šedivým z nejstarších a nejvzácnějších kleštěncův, a ti mohou každého dne dvakráte tam

Digitized by Google

vcházeti, jmenovitě ráno a u večer, aby lampy rozžhali a jiné služby vykonali. Jiní všickni kleštěnci nařízeni jsou do kostela a k těm dvěma pohřbům vně, jmenovitě Fatmy a Ali, kdež jeden každý moc má tam vcházeti a jich se podlé své libosti dotýkati a prstů z nábožnosti nabrati, jakž pak toho velmi mnoho obyčej mají činiti.

Jaký jest spůsob vně a za městem Medinou.

Vně za městem na všech stranách jsou velmi pěkné zahrady, mnoho živých a pramenitých studnic, v nichž voda jest nad míru čerstvá. Item, nesčíslně mnoho vykopaných studnic, dostatek všelijakého ovoce, a dobrá příležitost od zavoctělých krmí, tak že to místo jest právě dosti utěšené a rozkošné.

Město Medina má tři brány. Za tou jednou branou jest špitál, vystavený ve jmenu Kasachy, jmenované Rusky, jenž byla sultána Solimana, tohoto sultána Murata děda, manželka. Dotčený špitál není zvláštní věc taková, aby se o něm mnoho vypisovati mělo, než toliko že jest dosti dobře vystavený a má bohaté důchody; živí a vychovává mnoho chudých lidí.

Za jednu vlaskou míli od města jest koliks málo domův, mezi nimiž jest také jeden, o němž oni povídají, že by v tom domě prorok někdy bydleti měl, drží jej také za jeho dům. Jest nesčíslným množstvím palmového stromoví obsazen, mezi nimiž jsou dva, kteříž od jednoho kmene pocházejí, velmi vysocí a vespolek stočení jako kotevní provaz, a ten, praví, že jest sám prorok vlastníma rukama v hromadu svinul a stočil. Protož oni ty daktile sbírají a shromažďují, a posílají je až do Konstantinopole samému velikému pánu v dar a říkají, že jsou od těch šťastných a požehnaných užitkův prorokových.

Na straně při těch palmách vypryšťuje se velice pěkná studénka světlé a čisté vody, kteráž se vodotokem aneb trubami do města Mediny vede. Tu také při tom jest malý kostelík s třemi místy aneb sedadly, kteréž oni za svaté a za velikou nábožnost drží. První místo, na kterémž jest prorok, jakž oni praví, když boha poznal, první modlitbu vykonal. Druhé, kde obyčej míval choditi, když svatý dům Abrahamův viděti chtěl. Oznamují, že jest měl obyčej tu tiše stávati, a když na všecky vrchy, kteříž jsou mezi Medinou a Mecchou, pohleděl, že jsou se otvírali různo od vrchu až dolů, aby je viděti mohl. A když jest je pak spatřil, že jsou se pojednou zase v hromadu zavírali jako prvé. Třetí místo

Digitized by Google

jest v prostředku dotčeného kostelíka, kdež jest hrob čtverhraný, z kamene a vápna udělaný a plný písku. Praví, že jest tu ta šťastná velbloudice pohřbena, na kteréž prorok vždycky obyčej měl jezdívati.

Z druhé strany toho města jsou někteří jiní pohřbové svatých mahumetánských, a jeden každý z nich má jednu kubu aneb kapličku na čtyrech sloupích. Mezi jinými jsou tři, v nichž ti tři prorokovi tovaryši byli pohřbeni, jmenovitě Abubakar, Osman a Omar, a všickni od poutníkův rovně jako svatá místa navštěvováni bývají.

Odvozování šatstva aneb příkrovu k hrobu.

Jakž karavana téměř v třetí hodinu na den do Mediny přijíždí a až do večera odpočívá, vyvstává správce [1]) se vším svým komonstvem a jinými poutníky s takovou slávou a důstojností, jakouž kdy možné jest činiti. Nese s sebou to šatstvo aneb příkrov, rovně jako špičatý sloup udělaný, s mnohými jinými šaty tak od zlatohlavu jako od hedbáví, a jede tak prostředkem města, až přijedou do mešitu kostela. Potom nejprvé svou modlitbu říká a ukazuje se při kubě prorokové, kdež řečení kleštěnci pohotově stojí a na něj očekávají. Když správce [2]) již tam přijde, odvozuje předně šatstvo aneb roucho ku pohřbu proroka, a někteří kleštěnci vcházejí tam a odnímají pryč starý příkrov, a na to místo nesou nový; spalují ten starý, a rozdělují mezi sebou zlato, kteréž v něm bylo. Potom jim správce [3]) odevzdává jiné šaty aneb příkrovy, k okrase kostela mešitu; a tu se potom spatřuje, že vždy jeden před druhým podávají: tento rouchy, jiný něco jiného, a kleštěnci dotýkají se tím hrobu Mahumetova, a poutníci potom chovají to jako nějaké ostatky aneb svátosti s největší nábožností.

Když se to vykoná, správce [4]) ještě dva dni v Medině pokojně leží, tak aby poutníci s nábožností své obřady [5]) zouplna vykonati mohli. Potom odjíždí preč do Jambo, od kteréhožto místa za dobré jednoho dne cesty vzdáli přijíždějí k jednomu velice příkrému vrchu, na nějž se jináče vjíti nemůže, než toliko skrze jednu úzkou a těsnou stezku, od starodávna *Porta ferrea*, totiž „brána železná“ jmenovanou. O té bráně povídají mahumetáni, že jednoho času, když za Alim tovaryšem a zetěm prorokovým mnozí křesťané pospíchali, a on k tomu vrchu přišel a žádné již rady

[1]), [2]), [3]), [4]), hejtman. [5]) ceremonie.

Digitized by Google

při sobě víc neznamenal, kterak by se před nimi zachovati mohl, i vytrhl svou šavli a na dotčený vrch sekal a bil, až potom, prý, řízením božským ten vrch tím spůsobem se otevřel, tak že potom tu ustavičně ta cesta a průchodiště zůstalo; tolikéž že jest tehdáž Ali puštěn naskrze na druhou stranu, a tak tudy před nepřátely svými ostál.

Může se oznámiti i to, že tento Ali u Peršanů jest u větší vzácnosti a vážnosti než Mahumet. Praví oni, že jest tento více divných věcí dovedl, nežli onen, protož ho drží za tovaryše božího.

Abych pak z uložení a předsevzetí svého nevystupoval, pravím, že když správce [1]) nad karavanou ještě jiné dva dni odpočine, hýbá se odtud a táhne předce do Alkairu; a když k Eslonu přijíždí, nachází tu jednoho správce [2]) asi s šedesáti koňmi, kteříž tam přijíždějí, aby všelijakých posilnění výš dotčenému správci [3]) nad karavanou dovezli, i také něco od pokrmův a nápojův poutníkům prodali. Potom odtud odjíždí a přijíždí k Bire, dvě francouzské míle od Alkairu vzdáli. Na tom místě hofmistra bašete z Alkairu nachází se vším jízdným zástupem [4]), kteříž tam přijíždějí, aby jej znamenitým a důkladným kvasem [5]), strojeným na náklad toho bašete pro jmenovaného správce [6]) a všecky dvořany jeho, přivítali. Když se již drobet posilní a občerství, povstává a jede na zámek v Alkairu, aby bašeti ruce líbal. Kterýžto když jej s velikou slavností a veselým provyskováním přivítá, na znamení příznivého a přátelského mínění drahým zlatohlavem ho odívá; on pak z výš dotčené truhlice alkoran vytahuje a velí jej bašeti políbiti, a potom jej zase v jeho místo schová.

Jsou někteří, kteříž chtějí mluviti, že jakž oni brzo do Kairu přijíždějí, tedy toho pěkného velblouda, kterýž alkoran nesl, zabíjejí a snědí; ale toho tak není, nebo oni by ho pro všecko všeho světa zlato a zboží nezabili: však potud sic pravda jest, pokudž by se sám od sebe zvrátil, že oni toho tehdáž za šťastného pokládají, kterýž by toliko maličký kousek k snědění ho odtud dostati mohl.

Po vykonání té pouti každý se z Kairu vrací domů po zástupích [7]) a s praporci, prozpěvujíce rozličné písně na čest Mahumeta svého, a když do měst přicházejí, položí se na náměstí [8]) a tu po domích aneb po ulicech žebří; neb sice jim rádi almužnu sami lidé, jako nějakým svatým lidem, udělují a donášejí. A když

---

[1]) hejtman. [2]) hejtmana. [3]) hejtmanu. [4]) houfem. [5]) pankétem. [6]) hejtmana. [7]) houfích. [8]) plac.

Digitized by Google

se zase odtud hnouti mají, pomodlíce se společně jinam táhnou, až do země vlasti své se dostanou. Nicméně na sta se jich nachází, kteříž nic jiného nedělají, nežli potom semotam po krajinách se toulají, a za svaté lidi, proto že v Mecchu byli, se vydávají, pod pokrytstvím mnohé lotrovství provozujíce, o čemž by mnoho psáti bylo. A ti ten úžitek té poutě mají.

Nacházejí se také mezi nimi tak horliví poutníci, že dostanouce se do Mediny a Mecchy, a po spatření tam věcí náležitých, i aby se více nezprznili skrze zrak hledíce na jiné věci zemské, a jakž oni praví hříšné, hned na místě sobě obě oči vybodou aneb vodou vřelou vypaří, aby slepí byli, tak že od jiného vedeni býti musejí: což se bláznům dobře děje, jsouce na duši slepí, aby očima zevnitřníma také nic nehleděli. Z těch jsou-li kteří bohatí, domů se dovezti dadouce, doma jako *emeriti supererogatorie* všech hříchův se vystříhají; jiní, kteří chudí jsou, po krajinách žebříce se toulají a u veliké vážnosti jsou, jakýchž jsem mnoho sám viděl.

A tak čtenář pobožný z vypsání té poutě do Mecchy vyrozuměti může, jak my křesťané pánu bohu našemu za pravé jeho vůle svaté poznání vysoce děkovati povinni jsme, a že v takových bludích s mahumetány a jinými zaslepenými nevězíme, z toho se těšiti máme. Mimo tohoto autora píší o pouti do Mecchy *Chalcocondylas lib. 3. Bart. Georgievicz de tur. morib.* a jiní.

Kapitola 24.

O náboženství egyptském a jich sousedův Arabův, anobrž úhrnkem o tureckém.

Jsou toho plné historie a paměti, kterak jest národ aneb ten lid Egyptský, a spolu s ním okolní Arabský, vždycky po všecky časy nejpověrnější a modlářský byl. Nebo ať mlčím o časích před příštím na svět Krista pána, jak jsou voly, kozly, kočky, psy, vlky, krokodily, ptactvo a jiné tvory za bohy ctili a je vzívali; o tom může sobě žádostivý čtenář *Ruffin. lib. 2. c. 23. Plutarch. de Iside, Herod. lib. 2. Macrob. lib. 1. Saturn. c. 17. Diod. lib. 1. cap. 6. 7.* a jiné, kteříž o tom mnoho vypisují, přečísti; a však jak jsou se za křesťanského věku chovali a chovají, tuto oznámiti chci.

Svatý Jeronym *in vit. Patrum*, item *ad Sabinianum* píše, že za času křesťanského nad nimi panování, dokud tam všecko

Digitized by Google

křesťané byli, vždycky nad jiné křesťanské církve něco obzvláštního do církví svých uvozovali: jako že nejprvé smyslili roucha lněná a sukně s kápěmi, hlavu s pleší ostříhanou, oltářní ozdoby, kněžské mnohé obřady [1]), zpěvy, modlitby, mnohá a častá v kostelích klekání, řeholy mnichův a jeptišek, jimž nejprvé vlasy stříhati začali, a jiné věci, kteréž všecky od nich mezi jiné křesťany se dostaly; jakž toho též *Maginus* a *Clemens Alexand.* pojišťují. Potom oni vždycky nejspíše kacířstva a pověry vynášeli, až také tím nejhorším a od světa začátku nebývalým, však nyní již nejmocnějším jedem mahumetánským téměř všeho světa nejhlavnější království a země napojili a naplnili, a v tom podnes netoliko trvají, ale vždy více mnohým novotným rouháním se rozmáhají. Nebo hned při začátku té víry proklaté mahumetánské po smrti Mahumeta začaly sekty nové, kdežto mnoho učitelův zákona alkoránu a jeho vykladačův mezi nimi povstalo, tak že v brzkých letech bylo jich na sta, jedenkaždý z nich své učedlníky a následovníky majíce, vespolek se nesrovnávali; nebo *Chi mal intende, peggio responde*, totiž „kdo čemu dobře nesrozumí, hůřeji propoví.“ Až potom jeden z rodu Mahumeta, jmenem *Al Caliph*, sněm svolal a knihy, kteréž o alkoránu co psaly, v své zemi snésti poručil, a tu nařídil některé přední muže, aby z těch všech kněh jádro a smysl učení obšírnějšího, nežli v alkoránu stojí, vybrali. Jakž se to vykonalo, a ty nařízené osoby do šesti kněh všecko obsáhly, tedy dal spáliti a do vody vmetati všecky jiné ostatní knihy, a ty šesteré poručil Luna jmenovati, kteréž po alkoránu u veliké vážnosti zůstávají.

Na tom Kalifovém ustanovení nepřestal Hali, jiný příbuzný Mahumetův. Nebo ten mnoho jiných smyslův a učení nastrojil a onoho nechal; tou příčinou potáhv po sobě lidu množství, dal se do Persie, kdež po časích své náboženství bludné tak mocně vkořenil, že je podnes Peršané drží, a Turci proti tomu Kalifova učení následují a sobě odporní jsou, jedni druhé za kacíře vyhlašujíce a potupujíce; o čemž obšírněji vypisují *Paulo Angelo nel libello contra lo Alcorano. Anton. Geufræus aulæ Turc. lib. 5. Confutation de la secte de Mahom. par Lope d' Obregon. Bellon. observ. lib. 3. Simoneta de Alcorano.*

Nynějšího času mimo ty dotčené hlavní dvě pověrné a bludné sekty v Egyptě ještě jiných mnoho se nachází, jako *Emozaidi*, o nichž *Giov. di Barros nell' hist.* zmínku činí, *Hashari, Malichi*

[1]) ceremonie.

Digitized by Google

a jiní, jichž do 72 a jinde do 162 *Giov. Lioni parte* 8. pokládá. Po těch se jmenují a k těm se přiznávají, kteréhokoli z těch učení následují.

Mimo ty jsou původové Egyptčané s svými Araby, že také řeholy jako duchovních lidí mezi nimi a od nich po všem mahumetánském panství povstaly a podnes trvají, z kterýchž však tyto čtvery nejpřednější jsou, jmenovitě: *Geomalieri* aneb *Jomaileri*, *Calenderi*, *Dervisi* a Torlakové.

Jomaileri, ti se vydávají na to, aby po světě putovali a mnoho spatřili, a čím více sobě poznamenají příhod a zemí, v nichž byli, tím slavnější jsou. Obyčejně řemesla umějí, jimiž se živí, když je nouze k starosti dohání; nebo dokud mladí jsou, tehdy se jen sem i tam loudají a nejvíce milovánek [1]) aneb lotrovství hledí, proto že ženy vidouce je přespolní, je také za tajnější a jako ptáky odletující mají, nebojíc se, aby jich lotrovství, neznajíce žádného, vyjeviti měli; a zase mnohá z nábožnosti jakožto k duchovním se zachovati hledí a za dobrý skutek to pokládá. Chodí svobodně po domích a nosí knihu, z níž lidem písničky milostné [2]) a ledajakés posuňky zpívají, od čehož slovou v turecké řeči bratří milosti aneb milostní [3]) tovaryši.

Kalenderové naproti prvním zachovávají čistotu a život útrpný vedou, čtou lidem z knihy, kterouž jejich původ sepsal o cnostném životu mnohé chvalitebné věci, a na dokázání toho mají kroužky železné aneb stříbrné, někteří na půl libry, jiní celé libry i víc stíži, kteréž skrze hanbu obřízky prostrčené nosí a vol neb nevol čistotu zachovati musejí.

Dervisové, ti život hovadský a sodomský vedou, po všem těle holení a nazí, krom že se jednou koží ovčí aneb kozlovou opásati a přiodíti mohou. Těm se všelijaká lotrovství přehlídají; nebo loupí, vraždí [4]), s hovady i lidmi obcují, vše pod zástěrou náboženství, jakoby to z vnuknutí ducha božího činili, obzvláštně pak pro lepší výmluvy zpáchaného lotrovství žerou mašlach, jináč *maslar* nazvané koření (o němž doleji dotknu), skrze kteréhožto moc a sílu tak zapáleni bývají, že se necítí, jako vzteklí se řeží, pálí a bodou, tak že mezi kůží šavle, čekany, kopí a jiné braně zavěšují, podkovy, hřebíky za kůži bijí, a jiné ukrutnosti na těle s ohavností a okrvavením provozujíce, jakoby to z veliké horlivosti k bohu a zvláštním darem, kteréhož jiní nemají, činili a pro-

---

[1]) frejův. [2]) frejířské. [3]) frejovní. [4]) mordují.

Digitized by Google

vozovati mohli. Potom však, když je síla toho koření pomine a bolesti čijí, jináče poznávají.

Ti byli jednoho času od Mahumeta císaře, kteréhož jeden z nich zabiti usiloval, ze všech jeho zemí vypověděni a několik tisíc z nich pobito [1]) bylo, však naposledy zase na milost od potomních císařů přijati jsou; o čemž *Marinus Barletius de vita Scanderbergi*, *Cuspinianus*, *Andreas Thevetus* a jiní oznamují.

Torlákové nejsou lepšího života a obcování nežli Dervisové, a však místo zazžení ducha řezáním a nečitedlnosti své bolesti na těle oddávají se na hádání a lidem předpovídání; což někdy podlé kouzlů a čertova návěští uhadují [2]), pročež od lidí sprostných a zvláště žen u veliké vážnosti jsou. Toulají se po městech a vesnicích několik osob spolu, a toho nejvíc šetří, aby mezi sebou jednoho za vůdce a jako otce ctili před lidmi; a když do města se dostávají, tu ten otec jejich dává se v předpovídání o budoucím dobrém toho města a velikém štěstí, kteréž u vidění viděl, že je potkati má; a zase když vidí, že se k němu neštědře mají, tedy jakoby u vytržení ducha byl, padne a chvíli leží, okolo něhož učedlníci jeho něco brebentují, jakoby se modlili, až zase k sobě přichází, a v tom někdy naříká, že se tomu městu a obyvatelům jeho zle díti má, prose svých učedlníkův, aby ho odtud tím dříve vyvedli, tak aby v hněvu božím zachváceni nebyli. Zatím pak jeho synáčkové, tomu vycvičeni, k němu se přimlouvají, aby se za ty obyvatele modlil, s nímž také i oni sami, jakoby se hned modlili, se stavějí, tak že ti obyvatelé někdy zas dobrou novinu, totiž že hněv boží proti městu roznícený minul, obdrží: a podstata [3]) toho jest, aby jim tím hojněji lid slepý nosil a daroval, jakožto svým orodovníkům; a vůbec [4]) neslýchané pokrytství a lotrovství páchají, jakož pak z jejich ctnostného oděvu, jejž z divokých zvěří, lvův, nedvědův atd. koží udělaný nosí, poznati se může. O těch a jiných řeholách a šejdýřích pohanských viz *Nicol. Nocolai peregr. Anton. Menavii hist. Turc. La genealogie du grand Turcq. Hist. de Sarac. orig. morib. religione et nequitia. Schiltperger hist. Turc.*

A jakož jsem napřed něco o Mahumetovi a náboženství jeho dotekl, tak i tuto uznal jsem za potřebné býti, také o jeho původu a artikulích učení jeho, kteréhož nejvíc v Egyptě nabyl, jakožto z okolní sousedské země pošlý, něco připomenouti.

---

[1]) pomordováno. [2]) trefují. [3]) datum. [4]) sumou.

Digitized by Google

Měl Mahomet otce Araba jmenem *Abdela*, matku Ismahelkyni. Narodil se léta po Kristu pánu 592, od kteréhož Arabové začátek počtu svého, jejž *hegiram* nazívají, berou *(Cedren. in Chron. Vincent. spec. lib. 24. c. 4. Blond. dec. 1. lib. 6.)*, ač *Sigibertus* pokládá, žeby se léta 630 naroditi měl, *Lucidus 621*, *Robert. Cetenensis 606*; a však se jich více s prvním počtem srovnává. Otec jeho i matka byli chudí, protož po smrti otce dostal se na službu k jednomu kupci bohatému z Mecchy; ten jej vychoval z dětinství a pomalu jej k obchodu [1]) vedl, neb byl vtipný lotras. *Egnatius lib. 3. c. 4. Fulgos. 3. c. 4.* Když již vyrostl, svěřoval mu faktorství svá některá a posílal ho s kupectvím do Egypta, Syrie a okolních zemí, tak že vycvičiv jej měl ho za předního svého služebníka a všecky věci své mu svěřoval. *Antoninus tit. 13. cap. 2. par.* 2. píše, že dříve nežli se za proroka vydával (což se státi mohlo, když pánu svému po světě faktořil), že jest se dostal do Hišpanie, a tu že jej svatý *Isidorus* spatřil a na jeho obličeji vedlé tvářnosti [2]) poznal, že měl církvi boží a lidu jeho protivným a škodlivým býti; pročež poručil ho hledati a jíti, kterýž však byv napomenut od ďábla, odtud povyvázl.

Potom umřel pán jeho, po kteréhožto smrti vidouc [3]) vdova, že nad toho Mahometa správnějšího mezi její čeledí ani mezi sousedy nebylo, i aby vždy toho obchodu [4]) nepozbyla, vzala jej sobě za muže a z něho bohatého pána v těch zemích učinila; kterýž dosáhv bohatství velikého, vydal se v zahálku, rozkoše a pýchu, a kamž sám předešle do zemí cizích jezdil, tam na svém místě jiné služebníky vysílal. Mezi tím všelijak ho pýcha podněcovala, a vida se předního v tom městě býti, o to pečoval, jak by výše lézti a něčeho více se zmocniti mohl. Na nějž se místně shoduje [5]) vlaské přísloví: *Ogni cosa se fa sopportar, excetto el buon tempo*, totiž že se všecko snáze snese, nežli těla zvůle a štěstí, a jakž u nás říkáme, že „sytá svině s věchtem hrává.“ Pročež vydal se do divných pletich [6]), choval dráby a lotry, kteříž tejně v pustinách arabských se zdržovali, a lidi, zvláště kupce, vraždili [7]), je obírali a s ním se o loupež dělili. Nadto vida lid toho města a krajiny okolní hloupý a pověrný, a že ledajakés lháře přijímali, i aby o něm smýšlení také dobré a zvláštní měli, ujal se kněžství, podlé něhož divné a neobyčejné

[1]) handli. [2]) *Phisiognomiæ.* [3]) vida. [4]) handle. [5]) trefuje. [6]) praktik. [7]) mordovali.

Digitized by Google

obřady [1]) v domě svém s čeládkou konal a dále je mezi jiné vtrušoval, vždy se více smyslu tělesnému a příjemnému, žádostem těla skláněje: *Magnava gli santi et cagava li diavoli*, totiž: „svaté požíral a čerty vysazoval.“ Nebo co v obchodích [2]) a obcováních s křesťany, též i s Židy o jejich náboženství slýchal a s nimi rozmlouval, to sobě rozjímaje, k tvárnému, pochopitedlnému a rozpustilému náboženství přivlastňoval; až potom dopadl jakéhosi mnicha *Sergia* (kterýž byl z kláštera v Konstantinopoli vypovědín) kacířstvím Nestoriánským nakaženého, a Jana Antiochenského, kacířství Ariánského plného, též přitom některé Židy thalmutisty aneb rabíny, s těmi se radil a je u sebe tejně přechovával, tím úmyslem, vida že mu se v jeho předsevzetí dobře vedlo, aby jemu něco sepsali, a na čem by jednou stále se ustrnouti a co lidu přednášeti měl a věděl, v jeho mysli utvrdili. Ale oni právě *l' han messo questo pulese nel' orecchia*, „vsadili mu blechu do uší,“ totiž ještě mnohem více zpletli [3]) a znepokojili. *Zonaras tom. 3. Paul. Diac. lib. 18. rer. Rom. Vincent. lib. 23.* Ti tehdy sepsali knihu řečenou Alkorán, to jest na česko: „nový zákon aneb čtení“, v kteréžto obsáhli všecka rouhání židovská a největších křesťanských kacířů, aby tou příčinou Židy i křesťany k svému náboženství sloviti a přivesti mohli. Nebo zachovávají obřízku židovskou, však v třinácti letech pachole u nich obyčejně se obřezuje, u Židů pak v osmi dnech. Ten zákon svinské maso i jiné některé pokrmy podlé obyčeje židovského zapověděl, a jiné mnohé jejich řády [4]), očišťování se atd. v sobě zdržuje; trojici svatou zapírá s kacířem *Sabelliem*, *Hermogenem*; Krista pána božství s Ariem, *Eumonianem*, *Photianem*; ducha svatého s Macedoniem; zapírá Krista pána ukřižování a smrt, pravě, že jest jiná osoba v tvárnosti a podobenství Krista pána od Židů ukřižována byla, příkladem kacířův *Marcionitů*, *Cerdoniasů*, *Manichaeův*, kteříž učili, že Kristus pán neměl pravého těla, nežli *phantasma*, to jest podobu těla. A takž křivý [5]) ten prorok anděla Gabriele rozprávky a duchův zjevení sobě všech věcí ohlašoval, příkladem Carpocratu kacíře; umění a vědomost všech věcí sobě přivlastňoval, jako *Aetius*; manželek množství, co jich kdo může vychovati, jako *Nicolaité* dopustil, jakož jich sám s kuběnami do 40 měl, což *Gigas* svědčí, a sám Mahomet o sobě toho v svém zákoně dokládá, že jest dostal síly desíti mužův a prorokův, a jakž *Vincent.*

[1]) ceremonie. [2]) handlech. [3]) ztrubovali. [4]) ceremonie. [5]) falešný.

Digitized by Google

spec. hist. lib. 24. pokládá, že 40 mužův; též že v budoucím věku se ženiti, mnoho žen míti, s nimi bez plození dětí býti, a rozkoše na věky požívati spůsobem Epikurův budou. *Nic. Clenard. lib. 1. Epist.* Všeliké zlé i dobré skutky nevyhnutedlnému uložení a přinucení božímu přičítal, a tudy boží přikázaní, zákony lidské, kteréž k ostříhání všem lidem vůbec vydány jsou a ne některým toliko, vyvracujíc, boha původa zlého činí, ješto jest ním ďábel, a zlému, jakoby od toho, komu uloženo jest, beze vší překážky státi se musilo, bránu otvírá a svobodu pouští: jakž tomu před ním kacíři nejedni učili, kteréž *Epiphan. in cat. hæret.*, *Philastrius*, též *Alfon. à Castro adver. hæres.* vyčítají.

Vůbec [1]) jak svatokrádežně, křivě [2]) a lživě text i smysl starého a nového zákona přivodí a převracuje, jak plný básní, odporův, bláznovství, nespravedlivostí, lží proti rozumu a smyslu lidskému ten zákon Mahumetův jest, bylo by obšírno psáti; protož uznávaje, žeby to více k politování, smíchu a času maření, nežli k podstatě a platnosti jaké bylo, toho pomíjím; pobožný čtenář může sobě o všech jeho bludích ty, kteříž o tom obšírně píší, čísti, jako předně *Cantacuzenus* císař Konstantinopolitánský *lib. contra fidem Mahumet.* (o kterémžto císaři zmínku činí *Appendix S. Aurelii Victoris*, *Volaterra. lib. 23.*), *Bibliander apolog. super Alcoran*, proti Alkoránu kněze Bartoloměje Dvorského, tištěná léta 1542 v Starém městě Pražském; *Mahom. legis confut. in speculo historiali*, *Fortalitium fidei*, *Dionys. Carthusianus contra Sarrac. etc.* Toliko jen Alkoránu jich tuto titul doložím, jejž spisovatelé [3]) těmito slovy pokládají: *Præcipuus error omnium errorum, fex universarum haeresium, in qua omnium diabolicarum sectarum reliquiæ, quæ post adventum Salvatoris ortæ sunt, veluti in unam cloacam confluxerunt*, to jest: „Zvláštní blud všechněch bludův, všelijakých kacířství droždí, do něhož jsou se všickni ostatkové ďábelských sekt, po příchodu Kristovu vzešlých, právě hned jako do jednoho prevítu zběhli.“ A však vždy největší svatost svou a dobré skutky zakládají v tom, [ne] aby mnoho o víře své a náboženství věděli, o němž hádati se jest přísně zapovědíno, a poručeno, aby šavlí disputovali proti křesťanům a ne slovy; odkudž přísloví u nás pošlo: „přišel k řeči, co Turek k šavli,“ což u nich slepotu a velikou zhovadilost v náboženství působí; ale aby často do svých mešitův chodili k modlení, kteréž kaž-

[1]) summou. [2]) falešně. [3]) skribenti.

Digitized by Google

dého dne pětkráte, totiž ráno v svitání, tři hodiny po východu slunce, o polednách, o nešpořích a při západu slunce vykonávají, a to tímto spůsobem: umývají se po tváři, ruce, nohy a hanbu vodou čerstvou, při každém kostele v kašně tekoucí; po té jdou do kostela a třikráte hlavu až k zemi skloní, a po té stoje breptají některé modlitby a s svým knězem je říkají nahlas s křikem nemalým, zemi začasté líbajíce; až po vykonání toho na zemi, po níž koberců plno prostříno jest, se posadí a kázaní kněze svého poslouchají, kterýž jim něco o Mahumetovi, o jeho činech, a některého jiného řeholníka, o němž dobré smýšlení mají, porozpráví, načež dá jim požehnání, a navrátí se každý domů.

Takovou směsicí, tělu a smyslu zhovadilému příjemnou a pochopitedlnou, jako i mnohými čáry a kouzly, kteréž provodil, lid těch zemí boha neznající, nad jeho štěstím a bohatstvím se užasující po sobě potáhl a čím dál tím víc vnadil, že jsou se mu mnozí poddávali, a aby je spravoval, dobrovolně se ho přidrželi. Až potom okolo léta 620, za panování císaře Římského *Heraclia*, v Konstantinopoli stolici svou majícího, kterýžto veda válku těžkou a po několik let s králem Perským, užíval pomoci lidu nájemného arabského, a konec té války šťastný učiniv, propustil ten lid, a žádného žoldu aneb odměny za jich pomoc jim nedal, anobrž je psy jmenovav tak jako psy odstrčil a od svého vojska odmísil; z kterýchžto příčin jsouce od něho tak posměšně odbyti, a nejvíce že sobě ty země úrodné zamilovali, jak se domů dostali, měli vůdce své původy, že se proti císaři zbouřili a postavili, a ještě po sobě jiné potáhli, tak že jich nemalé vojsko se shledalo. *Male invitar l' asino alle nozze, per che qui paga de le calcagne*, totiž: „není dobře osla na veselí zváti, platí nohou.“ Což vida Mahumet, nemeškal svých pletich [1]), darův, slibův, čárův a jiných zlých prostředkův užívati, až ten lid ponukl, že jej za svého vůdci vystavili a přijali, a jeho původem okolní země, jako Syrii, Palestinu, Arabii, sobě podmaňovali, tak že jim císař ani potomci jeho odolati nemohli; a tak vždy pomalu se sílivše a rostouce, naposledy tak se již velice rozmohli, že těchto časů (bůh bohu žel!) je za našimi hřbety, anobrž skoro na hrdle máme, a s velikou škodou trpěti a snášeti musíme.

Takové tedy měl štěstí Mahumet, a všecka mu vůle, jakoby boží a svatá byla, u toho zhovadilého lidu procházela a platila za

[1]) praktik.

Digitized by Google

do smrti, umřev padoucí nemocí náhle a na takového nešlechetného zlosyna spravedlivým soudem božím přišlou, jakž *Johan. de oppido, Chroni. Sarracenorum etc.* a jiní svědčí.

Po jeho pak smrti kdo po něm správu [1]) držel, jaký rod po něm pošel, a jaké štěstí aneb neštěstí jeho potomkové měli, to viz při historicích mnoho o jeho původu a národu vypisujících, jako jsou: *Lazarus Sorancius lib. Ottomannus, Hist. universale del Orig. etc. imp. di Turchi, da Fr. Sansovino. Vasco dia Stanco, Catarino Zenone, Mathaeus Orbatius, Nicol. Secundinus de Orig. Turc.* Odkudž snadně souditi se může: *chi da gatta nasce, sourizi piglia,* že jakož „co se z kočky rodí, myši lapá," tak z toho proklatého plemene lepších nežli původ pojíti nemohlo a nepošlo. A však žezlo [2]) jeho rodu odňato od Otomana prvního krále z národu Tureckého; a ti, kteří podnes z jeho příbuzenství jsou, ač se jich na tisíce k tomu přiznává (však nemyslím, aby v skutku byli), u veliké vážnosti jsou jmíni a zvláštní barvu zelenou za vlastní mají, kteréž žádný jiný vyššího aneb nižšího stavu nesmí užívati pod pokutou a skutečným trestáním; a ti ještě nejvíce nad zákonem Mahumetovým ruku drží, a na větším díle jako nějací duchovní a proročtí lidé pošmourný a nábožný život vedou.

Potom náboženství své zakládají na dobrých skutcích, v udělování almužny lidem chudým i bohatým, stavením špitálův, hospod, mostův, lázní, mešitův, vody vedením do kašen a studnic k dobrému obecnému atd. Také všelikou účinnost hovadům prokazovanou pokládají býti spasení zasluživtedlnou; mnohý krmí a chová psy, jiný kočky a jiná zvířata, jiný ptáky atd. vše z almužny; jiný kupuje ptáky od ptáčníkův a ty z skutku milosrdenství do svobody pouští, aby ulétali. A vůbec [3]) co se tak povrchně k oku na schloubu a k pochvale díti může, ničehož toho nezanedbávají: ale co se tejného lotrovství, vraždy, oklamání, pýchy, nečistoty, lakomství, obžerství a jiných hříchův dotýče, když jich lidé toliko nevidí, oni jich za hříchy nemají, smýšlejíce, že to vše vodou obmyjí a spláknou, když se modliti mají; jakž mnozí z křesťanův říkají: *Peccato celato, mezzo perdonato,* totiž „hřích zatajený odpolu jest odpuštěný; však *fan conto senza l' hosto,* zjeví se jim to příliš pozdě, že ve tmě, jakž říkají, bez hospodáře počítali. O tom mimo svrchu a níže položené, *Luigi Bassano de 1.*

---

[1]) regimentu. [2]) *sceptrum.* [3]) summou.

Digitized by Google

costumi et modi de la vita de Turchi, *Ludovici Vartomanni Bolognese*, *Marti. a Baumgarten peregrinat.*, *Conradus Leo* a jiní.

Nahoře jsem zmínku učinil o mašlaku, o tom tedy něco obšírněji tuto doložím. Dělají jej z máku zvláštního, kterýž toliko v Kappadocii, *Morea* a v okolní Řecké zemi roste a slove latině *opium*; z toho sbírají v jistém čase mízu aneb šťávu, kteráž z makovičky zelené, když ji zespod toliko povrchu drobet raní, jako mléko kape, a tu do nějaké nádoby sbírají, a vysušíce ji v stínu, syrečků z ní nadělají a potom lidem prodávají. Toho užívají netoliko po všem tureckém panství lidé, ale i v Persii, Indii, též v Evropě Poláci, Bulgaři, Valaši, Uhři a jiní s Turky mezující křesťané. Nebo zakládají sobě na něm mnoho, proto že je z myšlení všelijakých vyráží, jakoby se ním ožírali, fantazie a sny rozličné působí, dělá je smělé, totiž po všem těle je zapaluje, jak ho kdo mnoho aneb málo pojednou sní, že třebas sebe nečijí a jako bez smyslu a rozumu, dokud je síla toho mašlachu nemine, bývají; a jest přísloví u nich: „Jedl jsi mašlach,“ jakoby řekl: „blázníš“, aneb jakž u nás říkají: „jsi ožralý, vyspi se.“ Proč když mají na vojnu táhnouti, každý se tím mašlachem opatří především jiným, a to proto, aby jsa ním zapálený, nebál se nepřítele a nebezpečenství, nýbrž jako vzteklý došel ke všemu, a přišla-li by smrt, aby bez bolesti aneb čitedlnosti umřel, přijď pak duše kam přijď. Protož jest nebezpečno s ním zacházeti, aniž se má do života dávati, leč v nesnesitedlné bolesti a dlouhém nespaní; však přidávají doktoři u nás jisté k němu opravy, kteréž jeho moc velikou mírnější činí. Jakož pak i Turci jej s některými věcmi míchají a jedí, však přes to, že mu od mladosti navyklí jsou, tak hrubě jim neškodí, a téměř pro zdraví zachování bez něho býti nemohou (jakž toho posvědčuje o lidech jemu zvyklých J. M. C. životní doktor, pan *Godefridus Steghius*, *arte medica lib. 14. cap. 1.*), rovně jako u nás kdo ožralství přivykne, častěji se v něm kochá a bez něho zdráv nebývá. Vypisují o tom mašlachu *Dioscorides* a jiní doktoři lékařští, též historikové *Mon. de Villamont lib. 2. Pet. Bellonius obs. lib. 3. cap. 15.*

Doložím také krátce o spůsobu, jakýž při ženění zachovávají. Předně jest již z nadepsaného nejednoho poznamenání vědomé, že se velmi těžce ženské pohlaví u nich spatřiti, ovšem s nimi mluviti a seznámiti může. Protož kdo sobě ženu pojíti chce a o některé, že pěkná jest, zprávu má, obchází tak dlouho

Digitized by Google

okolo toho domu, kde ona bydlí, aneb může-li jí co po někomi z čeládky vzkázati, aby ji mohl na altáně aneb na půdě u nich bez střechy spatřiti; nebo tam obyčejně panny i ženy [1]) u večer pro občerstvení, modlení aneb tanec beze všech zástěr přes tvář bývají.

Když tehdy svou milenku svrchu na domě spatří, aby tedy dokázal toho, že na ni laskav jest, zdvihá hlavu a chytí se za kůži na chřtánu a udrápne se aneb uřeže, aby se okrvavil, tím chtěje dokázati, že chce jejím otrokem býti až do krve vylití aneb do smrti (nebo u nich jest největší pokora ta, když jeden druhému se za chlapa ohlašuje a zakazuje); proti tomu ona, jest-li že státi a naň se dívati nepřestane, aneb že svou ruku proti němu políbí, tedy jemu dobrou naději učiní. Potom oba šetří příležitosti tejně sebě vzkazovati, aneb když do lázně neb plakati na hroby vycházejí, spolu třebas několika [2]) slovy aneb návěštím ladajakýms se ubezpečiti. A to se i v zlých příčinách mezi cizoložnicemi a cizoložníky děje.

Potom vyhledává toho při otci aneb přátelích jejích, kteřížto jest-li k tomu povolí, především smlouvají s ním, co jim chce za ni dáti, a často se přihází [3]), že jak bohatý ženich jest, některý tisíc dukátů dáti musí, tak že chudý otec, má-li pěkné dcery, vdáváním je obohatiti může, a dřív nežli dceru od sebe odevzdá, takových peněz dochází. Na ty svadební smlouvy zůví jmenem matky nevěsty aneb jejím příbuzné i jiné paní a panny k jistému dni do domu nevěsty, k kterémužto přistrojí ženich hostinu od cukrových věcí [4]) a rozličných labodných krmí; ty, jest-li že tak možný jest, na stříbrných šálích pěkně s vyšívanými rouchami po pacholátkách a s trubači i hudbou [5]) nevěstě do domu odešle, a to tam pozvané paní a panny [6]) stráví, a po té každá domů odejde. Na zejtří vrátí se k určité hodině každá k nevěstě, a s tou rozličné kratochvíle, zpěvy, hudby [7]) tance až do noci provozují. Po té svlekou nevěstu z šatův a vedou ji do lázně aneb do vany, tu ji myjí, a po lázni maží jakýmsi těstem měkkým co mastí, *chna* aneb *cna* u nich řečenou; tím jí natírají nehty u noh i u rukou, paty, kotníky až do kolenou, a to na spůsob květů a ozdob [8]) rozličných; též vlasy na hlavě a cokoli natíráno býti má. Když se potom asi v půl hodině spláknae, tedy ona vše co zlato žluté míti

[1]) fraucimer. [2]) pár. [3]) trefuje. [4]) pankét od konfektův. [5]) muzikou. [6]) pozvaný fraucimer. [7]) muziky. [8]) cugů.

Digitized by Google

bude, což oni za okrasu velikou mají, a každá žena tak se šlechtiti obyčej mívá; a trvá ta barva bez proměny do 3 i 4 neděli, že se ničímž smýti nemůže. Při tom všecky pozvané palec svůj u pravé ruky sobě také namaží, na znamení, že jsou svatebnice a pozvané. Potom vyjdouce z lázně, jsou vesely, jedí a pijí, až kohouti po půl noci odkokrhají, teprva spat a na odpočinutí se odbírají, a dříve nic.

Na zejtří pak jakž slunce vzejde, shromáždí se okolo nevěsty a tu rozličně mezi sebou žertují [1]), všelijaké kratochvíle provozujíce, až čas přijde, že vyslaný ženichův pro nevěstu před rukama bývá. Nebo toho dne sezve ženich své známé a příbuzné, a ti co nejslavněji mohou, na koních přijedou před jeho dům, a tu se ženicha otazují, chce-li aby pro nevěstu jeli a jemu ji přivedli? začež on jich prosí, a nejbližšího svého přítele za vůdce a družbu nařídí. Po té po dvou se slávou [2]) jedou a pro nevěstu koně s sebou vedou, též mezky a osly pro truhly a věci nevěstiny. Před dům nevěsty když přijedou, ssedne družba s koně a žádá, aby mu nevěstu vydali, jehož však dříve, nežli dary ženám odvede, do domu nepustí; což když vykoná, nevěstu mu odevzdají, kterouž on z domu vede a na kůň vsadí, okolo níž na bidlách záslony [3]) čtyři mládenci nesou a ji všecku i s koněm pod sedlo přikryjí, že jí žádný na ulici viděti nemůže. Za ní jedou všecky ženy pozvané, a zpívají po ulici hlasem až k domu ženicha, před kterýmžto ssedají s koní a postavují se řadem vůkol domu a ženicha přede dveřmi stojícího a jim za přátelství prokázané děkujícího; zatím jde proti nevěstě některý kročej a jí s koně dolů pomáhá a podlé sebe mezi dvéře všecku zakrytou postavuje, až by hosté se pryč rozjeli, kdež oni, jakž dary ženichovi na medenici, kteráž vedlé něho stojí, odevzdadí, dlouho se nemeškají. A tu jest veselí konec, ženich s nevěstou do domu se vede a ji v správu manželskou přijímá, kterážto musí s jinými kuběnami jeho, jichž může každý jak mnoho chce chovati, vše zavděk přijíti a nad jiné se nevypínati. Nebo byť byla dcera císaře Tureckého, bude rovná jiným jeho ženinám a musí se s nimi srovnati; a zase, když se muži znelíbí, od něho se odebrati musí a za jiného se vdáti může, neb jest u nich nestálá mysl. Však jest-li že bez viny, totiž že se cizoložstva a nějakého neposlušenství nedopustila, tedy muž jí tak snadně odbyti nemůže, a zvlášť jest-li bohatá;

[1]) kunštují. [2]) páru s triumfem. [3]) firhaňky.

Digitized by Google

pakli jí vždy muž nechce míti, však jí neodbude dříve, než až jí její věci, které s sebou přivezla, navrátí; což také tehdáž muž vydati povinen jest, když ženě své v čas výroční k modlitbám, ani k hrobům na plakání mrtvých příbuzných, a pro některé jiné výminky vycházeti zbraňuje, a ona z těch příčin s ním rozloučena býti žádá a právo má. Sic z chudších manželů, když se kdo cizoložstva dopustí, obžaluje muž ženu a žena muže u soudce, jejž *cadi* jmenují; ten je ztrestati dá tím spůsobem, že muže cizoložníka zpátkem tváří po ocasu hovada vsadí a žaludek dobytčí nevymytý na hlavu mu naruby obrácený překlopí, místo uzdy ocas do rukou dají, a tak jej po městě vodí. Týmž spůsobem ženu: té otočí střeva okolo hlavy, jakoby klobásy byly, a podobnou měrou zpátkem posazenou po městě vodí, z ní posměchy a divadlo mají. Jest-li že se pak krádeže aneb nějakého jiného výstupku dopustí, tu povolaje soudce, a vyslyšíc žalobu proti ní, a jak za spravedlivé uzná, kolik ran a bití karabáčem vytrpěti by měla, tolik vypoví, a hned přede všemi na soudu při přítomnosti své poručí ji některým svým sluhám vzíti a hotovými zaplatiti, což oni *carabazzada* jmenují. O čemž viz obšírněji *Anton. Menavio hist. Tur.* a napřed položené spisovatele [1]).

Kapitola 25.

Stručné [1]) vypsání země Mouřeninské, jináč Abyssinské.

V první knize, kdež jsem rozdílných národův náboženství, v městě Jerusalémě při hrobu božím vykonávané, vypisoval, pominul jsem o Abyssiních psáti, proto že jsem je až k této kapitole podložil; výš pak proto, že při zemi Egyptu leží, zmínka o nich učiněna býti musila: ale tuto již zcela o tom národu a zemi v kapitole této vypisovati jsem umínil.

Země Mouřeninská od starodávna slove latině *Æthiopia*, nyní obyčejně *Abyssinia*, a národ ten *Æthiopes* aneb *Abyssini*, totiž Mouřeninové, kteříž od velikého horka nejčernější a nejopálenější mimo jiné lidi na světě jsou. Leží ta země v Africe a mezuje k straně východní od začátku bran moře Červeného při *Oceanu*

---

[1]) autory. [2]) summovní.

Digitized by Google

až k *Suaquem* městu tureckému k Egyptu náležejícímu; však tu toliko jediný přístav [1]) *Ercoco* řečený drží, ostatní někteří králové Mouřeninští a pohanští, však na díle Turku poddaní, v své moci mají, a Turci před padesáti lety některé jejich přístavy [2]) opanovali. K straně půlnoční leží Egypt a *Nubia* poušť; k straně polední moře *Oceanus*, však nedochází moře, ale leží mezi tím několikerá království svobodná, jako *Mon hemuge*, *Adel etc.*; k straně západní pouště a hory Afriky, k té straně *Libiæ*. *Damianus* a *Goes*.

Někteří historikové, jako *Horat. Malaguecius*, *Marc. Ant. Sabellicus* a jiní vyčítají do 60 království, nad nimiž žeby měl král Abyssinský panovati, a za nejmocnějšího na světě jej pokládají; což však těchto časův, když tam Španělové dojíždějí a obchod provozují [3]), jináče se nachází, že toliko země hořejší *Æthiopie* jemu náleží, a vůkolí do 4000 mil prostředních českých obsahují. *Edoard Lopez c. 10. descr. Congo.* Však nic méně král ten předce tím titulem, jakéhož před lety, pokudž všecky v něm obsažené země držel, užíval, se chlubí a píše; nejprvé jmeno křtěné napřed postavuje, potom slovo od slova takto: „Když jsem království a žezlo [4]) přijal, vzal jsem jmeno David, jsa od boha milovaný, sloupem víry, z pokolení Judova, syn Davida, syn Šalomouna, syn sloupu Sionu z semene Jakoba, syn z rukou Marie, syn Naha přirozeným zplozením; císař vyšší i nižší Mouřeninské země, mnohých velikých království král, *Noa*, *Caffate*, *Fastigar*, *Angote*, *Brex*, *Baaliganze*, *Adea*, *Vangue*, *Goiame*, kdež se *Nilus* začíná, *Amara*, *Baguamedri*, *Ambea*, *Vagne*, *Tigremahon*, *Sabaim*, odkudž pošla královna Sába, *Barnagages*; naposledy pán až do Nubie k samému Egyptu, a jiných mnohých zemí, kterýchž tuto nepočítám atd.“ Až potud titul jeho.

Ta země jest úrodná, žita, ječmene, pšenice, vaření rozličného, ovoce, pomorančí, citronů, limounů atd., medu, cukru hojnost a dostatek se v ní rodí; vaří pivo z ječmene; víno mají, však musí míti na ně od císaře dovolení; zvířat, slonů, koní, mezků, jelenů a jiných pitomých i divokých hovad; zlata, stříbra, mědi, železa a jiných kovů, toho všeho dostatek u nich jest, ale neumějí s tím zacházeti, aniž takových příprav k dobývání a roztápění [5]) mají jako u nás; pročež všecko povrchně a odpolu vyhledávají a dělají, ano tak hloupí jsou, že neumějí ptáků lapati a ryb loviti, než co zastřelí a rukama polapí, to jest jejich. *Thomas Junta.*

---

[1]) port. [2]) porty. [3]) handlují. [4]) *sceptrum*. [5]) šmelcování.

Digitized by Google

Paulus Polus. Daně a platy králi svému dávají z úžitku země, jak jim co kde přináší: kde zlato mají, dávají zlato; kde pastvy a lesy pro dobytek, tu dobytek; kde sůl, tu sůl, a tak dále o jiných zrostech zemských; a není žádný bohatý ani chudý, veliký aneb malý osvobozený, každý jest přímo [1]) císaři poddán; není tam stavův vyšších aneb nižších, všickni jsou sobě rovni v poslušenství a poddanosti, a není žádného rozdílu osob, mimo [2]) úřady, a k těm přicházejí skrze hrdinské činy a vzácné služby králům prokazované.

Dvoje léto a dvojí zimu mají, kteréžto ne zimou aneb teplem rozeznávají, ale samými prškami a jasným časem. Povětří a krupobití, kteréž by škodilo na úrodách, tam nebývá: však naproti tomu mívají tam kobylky veliké a v tak velikém množství, že celé krajiny vyžírají a v tak velikých hejnách [3]) létají, že když se usadí, na několik mílí zemi přikryjí a osadí, od nichž každého roku znamenitou škodu snášejí. Mince žádné nemají, a rázu žádného na zlato aneb stříbro nebijí, toliko kusů zlata čtverhraných na loty, víc neb méně, užívají.

Země jest prostředně lidná. Měst málo mají, a ta všecka nehražená jsou jako vesnice, jichž tam mnoho jest; největší město okolo 2000 domův má, a ti jsou prostě staveni. Než kostelův slavných, velikých a nákladně stavených, jak na vrších tak i v údolích veliké množství jest, a dělí se na kláštery, fary i kaply jako u nás; a mají-li u nás důchody a platy nadané, mají u nich ještě větší; a mnichů, řehol mnoho tisíc, kteříž nad sebou nejvyššího biskupa mají, *Abna* řečeného, tím se spravují, a ten vším jako papež vládne. Nejvíce lidu se drží a nachází při dvoře císaře, aneb jakž jej obyčejně nazívají: *presbyter Johannes*, totiž „kněz Jan“, kterýž vždycky pod stany bydlí a všecken jeho dvůr s ním, tak že několik mil v okršlku obsahují; náměstí [4]), ulice a jiné věci pro obecná potřeby všecky tak pořádně se nacházejí, že každý z nich, jakoby v městě bylo, ví kde co najíti. Ačkoli často z místa na místo kněz Jan s dvorem se hýbá a s ním všickni se stěhují, však tomu již zvykli, nic jim stížné není a dobrému řádu nepřekáží; hned vše postaví jako na předešlém místě, z kterého se stěhovali, nejináč nežli jako ležení vojenské. Na velbloudích a mezcích přenášejí stany a své hospodářství, jichž do 50.000 pokládají, kromě koní, kterýchž hrubě šetří pro potřebu v čas války.

---

[1]) *immediate.* [2]) kromě. [3]) houfích. [4]) placi.

Digitized by Google

Když se hnouti má, vyšle napřed stan svůj jeden hedbávný bílý na znamení, že se tu osaditi míní; a tu se hned všecko k tomu místu stěhuje, však každý ví jak daleko od vůkolí stanu, tak že v brzkých dnech tábor osadí.

Potom když se sám na cestu vypraví, tu hned napřed jedou úředníci [1]) jeho dvorští, a pokaždé o polednách a k večeru, kde by zástavu [2]) míti měl, zastavují se a jeho, až přijede, očekávají (neb někdy 5, 6 i více dní cesty daleko se stěhuje), až k tomu bílému stanu přijíždějí; tu stany ostatní knížete svého rozbijí, pro kněžnu, pro přední úředníky [3]), pro kostel, kuchyni, šatnici [4]) a jiné dvorské potřeby, a každé stany, jak kteří k sobě přináležejí, pospolu přistaví a čalouny rozličnými z bavlny aneb hedbáví jako zdí obtáhnou a obmezí, vůkol pak všeho dvoru plot z dříví opletou aneb koberci obtáhnou na míli i dáleji. Po té nesou na hlavách lidé, jichž několik tisíc bývá, šaty, tkaniny [5]), klénoty, zlato a jiné drahé věci v košících na zámky zamčených; při těch jest nařízená stráž [6]), a komu nenáleží, žádný se k tomu zástupu [7]) jako i k prvnímu přimísiti nesmí pod hrdlem. Za nimi v některé míli jede na koni aneb na bílém mezku kníže, zlatou korunu na hlavě maje a kříž zlatý v rukou, za záslonami [8]) pěknými; tak podobně také kněžna, kteréž žádný, leč třikrát v roce na slavnosti, viděti nemůže. Před nimi vedou mnoho pěkně připravených koní a mezků, mnoho jede pánův a rad tejných, kněží a co jiných jemu a kněžně přisluhujících pacholíkův urozených [9]) a panen: však z těch ho žádný nemůže viděti, nežli koliks málo osob, kteří s ním za záslonou [10]) jeho jdou; nebo ani ti, kteří záslony [11]) nesou, ho viděti nemohou. Stráže [12]) pak některý tisíc osob vůkol na míli jedou po tlupách [13]), a žádnému blízko k té tlupě knížecí [14]) přiblížiti se nedají. Zkrátka [15]) u veliké slávě a cti jest mezi tím nebohým lidem, nemenší tolikéž moc svou nad nimi má; nebo tak jsou jemu poddáni, by komu třebas kázal, aby se sám zahubil, tedy na pouhý rozkaz jeho neobmeškà toho učiniti, a tak veliký pán jako chudý v jeho moci jest a v ničemž se mu protiviti nesmí, nýbrž jako boha ho poslouchají, a spíše přísahu pod jeho jmenem nežli božím vyplní. Šířeji o jeho řádu a obyčeji při dvoře a správě neb vládě [16]) a jiných věcech vypisovati bylo

---

[1]) oficírové. [2]) stavuňk. [3]) oficíry. [4]) *quarderobu*. [5]) ceigy. [6]) *quardie*. [7]) houfu. [8]) firhaňky. [9]) edlknabův. [10]) firhaňkem. [11]) firhaňky. [12]) *quardie*. [13]) houfích. [14]) k tomu houfu knížecímu. [15]) summou. [16]) regimentu.

Digitized by Google

by dlouho; ale poněvadž již má cesta k konci svému pospíchá, také takové šíře ukrátím, a jen toliko o tom dvém, totiž o hoře divné a náboženství jich doložím.

Jest hora v jeho zemi v krajině *Angota* řečené, kteráž má vůkolí některý den cesty, ze všech stran skalí na spůsob zdí vysokých nepřístupné; toliko po třech cestách nebezpečných, branami a strážnými osazených a upevněných, tam vjíti se může. Jsou nahoře městečka, vesnice, potoky, lesové a jiní vrchové a údolí, a všecky vůbec [1]) příležitosti k životu vezdejšímu potřebné.

Na té hoře pro její bezpečnost všickni synové a krevní přátelé knížete bydleti, a pokud jsou živi, zůstávati musejí. Tam se spolu cvičí ve všem dobrém, tak aby, když by kníže umřel, z nich někdo k vládě [2]) hoditi se mohl, a tu nešetří toho, buď on synem aneb vnukem a jiným příbuzným knížete: když toliko jest z rodu toho a ctnostným, toho od země vyslaní odtud vyzdvihnou a za pána volí. A tou příčinou to království od mnoha set let při pokojném spravování zůstává, jeden přítel druhému nepřekáží, lidu po sobě nepotahuje, o bezhrdlí a korunu druhého nestojí, a tak mnohému krve prolití lidu i příbuzných, zhoubě země se uchází. Tam pak na té hoře se žení a vdávají a své vychování poctivé i zvůli mají, tak že ačkoli hlídáni bývají a dolů nikam nemohou, však nikoli se odtud sami od sebe nehýbají, aniž se zdráhají tam pospolu ve vší radosti a rozkoši přebývati. Nicméně aby vždy větší bezpečnost stolice královské byla, přes to všecko jest jakési údolí na též hoře, do něhož jediný přístup se nachází; tam jsou palácové a vesnice některé, a všecky jako na vší hůře příležitosti: tu nejbližší k koruně krevní přátely chovají a jich z toho údolí mezi jiné nepouštějí, tak že se není obávati, aby, ušel-li by který z něho, z druhého průchodu [3]) hory ujíti mohl.

Nahoře při vypsání země Arabské zmínku jsem učinil toho, že Mouřeninové, kteříž pod knězem Janem jsou, po dnešní den o tom vypravují, kterak by královna z Sáby, kteráž králi Šalomounovi dary přinesla, slouti měla *Maqueda*, a že od krále obtěžkána byla a syna z něho porodila Mejlecha jmenem, kterýž v Mouřeninské zemi po smrti královny mateře své kraloval, a potomky krále těch zemí až posavád zanechal, jakž z napřed psaného titule, kterýmž se chlubí, znáti se může. Protož od té doby pachovávají obřízku a obřezují netoliko pacholíky ale i děvečky, če-

[1]) summou. [2]) k regimentu. [3]) pasu.

Digitized by Google

hož však Židé nečinili; a však obřízku na ten čas nedrží za potřebnou, aby opuštěna býti nemohla, nežli z obyčeje, jakožto věc starodávního tajemství plnou.

Víru křesťanskou, praví, že přijali skrze kázaní svatého Matouše, jakž jim toho nasvědčuje *Dorotheus Synopsi*; a proto za křesťany se vydávají. Však křest dvojí mají, totiž křest vodou a křest ohně, ješto proti tomu čteme v skutcích apoštolských v kapitole 5., že svatý Filip apoštol komorníka *Candaces* královny Mouřeninské ne ohněm ale vodou pokřtil. Ale oni původ čtení svatého Matouše v 3. kapitole berou, kdež mluvení svatého Jana Křtitele přivozuje: „On“ prý „křtíti bude ohněm a duchem svatým.“ Item z skutkův apoštolských v kapitole první: „Jan křtil vodou, vy pak duchem svatým pokřtěni budete.“ Kteréžto řeči o Kristu pánu mluvené byly míněním takovým, že on sám bez přičinění lidského křtíti bude duchem svatým, ohněm pravým, srdce a mysl lidskou zapalujícím; což také na den letnic, když duch svatý v ohnivých jazycích na apoštoly sstoupil, se viditedlně naplnilo, a podnes u vnitřnostech vroucností k bohu v poznání víry pravé, lásky a naděje atd. rozněcujíc, to své svaté dílo koná.

Spůsob pak ohnivého křtu takový zachovávají: mají olej *achalecynte* řečený, v tom omačují rafiji, a nakladouce na to kadidla, zapalují, a nechávají některé krůpěje dolů spadnouti, kteréž kůži zaškvrknou, a předce jakéhosi znamení na jich černé kůži nechají; což po třikráte ve jmeno Trojice svaté opětují. Nejedí také žádných pokrmův Židům v starém zákoně zapověděných, a světí sobotu jako Židé, místo neděle křesťanské.

Vodou křtí děti, když jsou 40 dní stáří, avšak každého roku, dokud živi jsou, křest opětují na jistý den, kdežto v každé krajině rybníky k tomu připravené mají, a tu se shromáždíc lidu množství, do naha se svléci musejí a do vody vstupují, kdež je kněz znovu křtí s jistými slavnostmi [1]); což i kníže jejich se vším svým dvorem, v místě zvláštním záslonami [2]) zastřeném, zachovává.

O duchu svatém velice bloudí, nevěříce aby pocházel od syna, než toliko od otce. Svátostí pod obojí posluhují. O biřmování, posledním mazání nic nedrží.

Spůsob oddávání takový mají: před domem ženicha, a kde chce, před kostelem aneb v kostele, postaví lůže záslonami [3]) obestřené, kdež se ženich s nevěstou posadí; potom přichází kněz,

[1]) ceremonie. [2]), [3]) firhaňky.

Digitized by Google

zpívá Alleluja a některé jiné verše, a po dokonání zpěvu ustřihne ženichovi drobet vlasů s hlavy a nevěstě též, a ženichovy, omočíc je v medu a víně, posadí na místo vystřižené nevěstě na hlavu, a zase nevěstiny ženichovi; po té jim oběma pokropí hlavy vodou vonnou a svěcenou, a odtud se domů s veselím a radostí doprovázejí. Rozloučení dovolují z ledajakýchs špatných příčin, když toliko uloženou sumu manželé složí. Kněžím manželstvo dovolují, jakož pak i patriarchové jejich někteří manželky mívali, však spůsobem Řekův, umře-li jim manželka, tedy druhé nepojímají.

V jiných artikulích víry na větším díle s Řeky drží a též učení mají. Kdo více o tom národu věděti chce, ten sobě může čísti *Don Franc. Alvarez Viag. nell Etiopia, Ludov. Rom. navig. Æthiopiæ.*

Kapitola 26.

O plavení se zpátkem z Alexandrie do Benátek.

Dne jedenáctého měsíce Listopadu, ve středu na den svatého Martina, vzkázal nám patron lodí [1]) Balbiány, abychom k večeru časně do lodí [2]) přišli a ve dne naše věci snésti dali; protož hotovili jsme se na cestu potravy [3]) sobě kupovati, zvláště těch gazellů zvířat, o nichž jsem nahoře zmínku učinil, sami na živě koupivše, je zařezali, z kůže vytáhli a rozsekali, a nasolivše do tunek kladli, a tak se jimi a vodou čerstvou do soudků zásobiti kledělí. A z toho ze všeho, jako i z papouškův, z mořských koček a některých jiných věcí, musili jsme při přístavu [4]) Turkům a Židům zvláštní clo platiti.

Rozžehnavše se s panem *viceconsulem* a zaplativše co jsme protrávili, s chvátáním jsme k lodí [5]) pospíchali, radujíce se, že se zase do milé naší vlasti bráti máme, a bylo okolo nešporu, když jsme k lodí [6]) přistavili na lodce malé. Tu nám patron místo k líhání velmi chatrné podlé opačiny [7]), kde nemocní marináři obyčejně líhají, ukázal, kterémuž jsme velmi nerádi byli, a však zavděk přijíti jsme musili; byli bychom rádi s vojáky [8]), s kterýmiž jsme do země Svaté jeli, zavděk přijali a směnili [9]), takovou hle tehdáž volnost jsme měli!

---

[1]), [2]) náve. [3]) profanty. [4]) portu. [5]), [6]) návi. [7]) *tymonu.* [8]) soldáty. [9]) frejmarčili.

Digitized by Google

Po malé chvíli přijelo na jedné lodí několik Turkův k naší lodí [1]) a do ní vlezli, patron je uctivě přivítal. Ti jistí Turci přehledávali všecky věci po všech půdách, zdali by co zapověděného pryč vézti shledali, pročež by ty věci nám obstavili a k přejetí jich uvedli; slovou ti jistí celní a úředníci *la circa*. Když se dosti na lodí [2]) naštárali, zasadili se za tabuli, kterouž pro ně vedlé obyčeje patron plnou cukrového [3]) na šálích a s vínem ve džbáních připravil, a tu dobře svá volata cpali [4]); až čas svůj viděli, rozžehnali se s patronem, štěstí jemu přejíce [5]), jinam odtud lodí [6]) jiných ještě několik slíditi se odebrali. Nebo jak naše tak některé jiné lodí [7]) odtud pospíchaly, za příčinou obyčeje, kterýž se zachovává v Alexandrii, jmenovitě že která lodí [8]) neodtrhne do patnáctého dne měsíce Listopadu, již potom musí přes zimu v přístavu [9]) zůstati a na jaro očekávati: snad že by pro bouře, kteréž po tom času jisté na moři bývají, také jisté zahynutí přicházelo.

Dvanáctého dne, to bylo ve čtvrtek po svatém Martině, očekávajíce na dobrý a příhodný vítr v přístavu [10]), jeho jsme se dočkati nemohli, tak že naposledy patron byl přinucen, chtěl-li jest na vysoké moře vyjeti, do dvanácti lodí zjednati, na nichž lidé vesly za provazy přivázanou lodí [11]) naši z přístavu [12]) táhli a ji sotva vytáhli; což když se stalo, hned počal větřík mírný a nám k cestě sloužící váti, proti němuž patron poručil plachty spustiti a roztáhnouti, a to se dálo okolo jedné hodiny po polední, že jsme se tím spůsobem dosti dobře od Egypta odbírali a ve třech hodinách Alexandrii z očí ztratili. Trval pak ten dobrý vítr celý den a noc, až i na druhý den, to jest třináctého dne téhož měsíce i noci následující, tak že jsme nic jiného neviděli nežli moře a nebe, však dosti veseli byli pro tovaryšstvo dvou jiných lodí [13]), kteréž s námi z Alexandrie vyjely: jedna sloula *Balbiana nova* a druhá *Vidaleta*, a přes to jedna turecká, kteráž do Konstantinopole jeti se strojila, a všecky byly na větším díle kořením naložené [14]).

Čtrnáctého dne téhož měsíce ráno obrátil se vítr a vál nám stranou, pročež musili jsme vyhybovati [15]) a šnejdrem s naváženou lodí na jednu stranu jeti, což trvalo až do noci; po té se utišil.

Patnáctého dne dvě hodiny přede dnem strhl se veliký vítr,

---

[1]), [2]) návi. [3]) konfektův. [4]) špihovali. [5]) vinšujíce. [6]) návi. [7]), [8]) náve. [9]), [10]) portu. [11]) návi. [12]) portu. [13]) náve. [14]) naladované. [15]) lavirovati.

Digitized by Google

až jsme musili všecky plachty krom jedné spustiti, a předce jsme přes ten den a noc následující dosti prudce jeli.

Šestnáctého dne téhož měsíce měli jsme zas dobrý vítr, ten byl opět celý den a noc; k večeru před slunce západem viděli jsme zdaleka jako skrze mhu nějaké vrchy a hory, o nichž soudili, že země Kandie býti musily, a protož se jak patron, tak marináři vespolek zradovali, a my nad to výše, že jsme již zase nejprvé zemi křesťanskou spatřili, a z těch barbarských a hovadných krajin od pána boha vysvobozeni byli. A bylo všem ku podivu, že jsme tu cestu v tom čase podzimku tak šťastně a brzo vykonali; nebo z nich toho, aby se jim kdy to tak přihodilo [1]), žádný nepamatoval, nýbrž obyčejně že musili při nejmenším 30, někdy 40 i více dní cesty míti, a častokrát konce ostrova leč až z jara dojeti nemohli.

Dne sedmnáctého žádného jsme téměř větru neměli, který by nám na naší cestě prospěšný byl; moře také ještě od předešlého větru zbouřené bylo, po kterémž vždy plavíce se, tak jsme s lodí [2]) naší velice zmítáni byli, že mnozí z nás velikého nechutenství žaludka pocitovati musili.

Dne osmnáctého opět na moři bylo ticho, a vlny mořské byly se upokojily. Toho utišení příčinou skoro ten den na jednom místě státi jsme musili; než před večerem potom počal libý větříček váti, tak že jsme naší cesty dobře tolik urazili, co jsme jí před tím obmeškali, a ten větřík trval nám tu celou noc.

Dne devatenáctého ještě tentýž vítr předce nám sloužil, však toliko až do snídaní, potom utichl, pročež jsme my opět ostatek toho dne cesty své skoro nic neujeli; sic ostrov Kandii jsme vždycky před sebou viděli, ale však k němu přijeti nemohli.

Dne dvadcátého po půl noci počal váti neveliký větřík, však jakž den byl, zase utichl, až potom teprv k samému večeru zase se obnovil, kterýž my rádi majíce, vždy jsme ním drobet pojížděli, ale k ostrovu jsme nijakž dostačiti nemohli.

Dne dvadcátého prvního na ráno strhl se veliký a prudký vítr od půlnoci, právě proti nám vějící, a ten nás podál zpátkem zahnal; o polednách však zase se nám dobrý vítr obrátil, tak že jsme se již k ostrovu Kandii připlavili a do přístavu [3]) vjeli, kdežto se dostavše, pánu bohu jsme z té šťastné a brzké cesty čest a chválu srdečnou vzdávali, za jiné u sebe nemajíce,

---

[1]) trefilo. [2]) návi. [3]) portu.

Digitized by Google

než že jsouce již v křesťanské zemi, jsme jako doma. A v tom lodí [1]) *Vidaleta*, kteráž byla s námi od Alexandrinského přístavu [2]) vyjela, a kterouž jsme byli před některým dnem z očí ztratili a jí více neviděli, tatáž asi po hodině za námi do téhož přístavu [3]) přijela. Zatím po malé chvíli opět jeden koráb [4]) Benátský jmenem *Barton*, kterýž se z ostrovu Cypru plavil, k nám tolikéž do přístavu [5]) vtrhl, kterýžto koráb [6]) i ta lodí [7]) příčinou zlých větrův se do toho přístavu [8]) sehnaly.

Dne dvadcátého druhého lodí [9]) *Balbiana nova*, kteráž před naší lodí [10]) výskok míti chtěla, a již před námi o den cesty napřed byla, již vítr zase zpátkem zahnal, ta spolu s jinou lodí [11]) Benátskou, jmenem *Liona*, z Tripoli zase zpátkem k Benátkům jedoucí, k nám se do téhož přístavu [12]) dostala. Na té lodí [13]) *Liona*, mimo naši naději, našli jsme našeho tovaryše poutníku pana Antonia Donáta, jenž byl od nás v Jerusalémě před sebe jinou cestu vzal, o níž napřed oznámeno; ten nás a my jeho s radostí jsme uhlédali, anobrž na žádost jeho (nebo velmi rád s námi na naší lodí [14]) do Benátek se doplaviti chtěl) to jsme mu objednali, že jest se k nám přestěhoval a s námi v tovaryšstvu až do Benátek jel, vypravujíc nám, že jakž jsou z Tripoli vyjeli, čtyrydceti dní na moři byli, než jsou k ostrovu Kandii přijeli, a jest téměř jedna a táž rovnost cesty, jakž oni vyjeli z Tripoli a my z Alexandrie. Za těmi lodími [15]) také připlavil se k nám do téhož přístavu [16]) jeden koráb [17]) francouzský z Marsilie, jmenem *Sieta*, ten se strojil do Alexandrie; a tak nás tu patery ti zlí větrové do jednoho a téhož přístavu [18]) vehnali, kdež jsme za několik dní zůstávali, majíce lodí [19]) na kotvy zavěšené, a příhodných větrů očekávati musili.

Přístav [20]) ten jest přístav [21]) divný, a velmi nebezpečno do něho vjížděti i zase ven vyjížděti. Nebo jest velikým skalím a vrchy obmezený, a kudy se do něho vjíždí, tu jest uzíčko, a zkrátka [22]) takový jest, jakoby hned naschvál byl k tomu udělán, a jest hrubý, jako nějaké neveliké jezero. Když moře jest zbouřené, tedy v tom přístavu [23]) jest vždycky ticho, a to proto, že leží mezi vrchy a větrové do něho nemohou. Při tom přístavu [24]) není žádného městečka ani vsi, ani jakých domečků, a protož také tu

---

[1]) náve. [2]), [3]) portu. [4]) šif. [5]) portu. [6]) šif. [7]) náve. [8]) portu. [9]) náve. [10]), [11]) návi. [12]) portu. [13]), [14]) návi. [15]) návema. [16]) portu. [17]) šif. [18]) portu. [19]) náve. [20]), [21]) port. [22]) summou. [23]), [24]) portu.

Digitized by Google

se nic koupiti nenajde; z jakéž příčiny my jsme se tu hubeně stravovali, kdyžto nám odnikudž nic nebylo přinášíno, a musili jsme tu s velikou naší teskností od 21. dne měsíce Listopadu až do 7. dne Prosince na lepší vítr očekávati, nebo pro zlé větry, kteříž ustavičně od západu váli, dále jsme se plaviti nemohli. Na mne pak právě toho času pán bůh zimnici těžkou dopustiti ráčil, kteráž mne velice trápila, proti níž nebylo lze v lodí [1]) pohodlí nějakého užiti; a protož mi moji spolutovaryši netušili, abych měl do Benátek za živa dojeti.

Dne 7. měsíce Prosince, to bylo v pondělí po svatém Mikuláši, patron náš vida ano vál dobrý vítr k naší cestě, protož ráno hned okolo snídaní poručil pacholkům z moře kotve vytáhnouti a přední plachty roztáhnouti, a k přednímu konci lodí [2]) velikou bárku na provaz přivěsiti a marinářským pacholkům ven z přístavu lodí [3]) vesly táhnouti; odkudž když jsme vytrhli na veliké moře, tedy patron poručil roztáhnouti všecky plachty, a takž jsme se s dobrým větrem ten celý den plavili a vždy po pravé ruce ostrov Kandii viděli. Ten vítr dobrý trval nám celou noc až do rána.

Dne 8. téhož měsíce, v úterý den početí panny Marie, ráno vítr se utišil, potom však okolo snídaní zase pomalu váti počal, a v tom rovně již jsme byli ostrov Kandii z očí našich ztratili a žádné země více neviděli, než toliko nebe a moře. Když se pak přiblížilo k večeru, a bylo okolo hodiny na noc, tedy v nenadále rychle ztrhlo se tak hrozné a strašlivé povětří, déšť, blýskání, hřímání a hromobití, a k tomu vítr přeukrutný nás přikváčil, že marináři naši s velikou nesnází, bázní a strachem sotva jsou velikou plachtu dolů spustili, a byť se zajisté byli o malou chvílku obmeškali, byla by se asi lodí [4]) převrhla. Nebo jistě byla taková hrozná bouře, až lodí [5]) praštěla, jakoby se hned na kusy roztřískati měla; vlny mořské tolikéž se vyrážely až nahoru do lodí [6]), tak že jsme my s hůry i z důly na větším díle všickni naskrze promokli. Patron s svými pomocníky a pacholky marinářskými s velikým křikem semotam z jedné podlahy na druhou běhali, a provazy, jedním sem, druhým tam táhali, aby se lodí [7]) škoda nestala a s námi snad utonouti nemusila. Ta bouře tak trvala za dobré dvě hodiny, a zahnala naši lodí [8]) daleko cestou na levo k Barbarii; potom se pomalu ten vítr, déšť i blýskání utišilo, a

[1]) návi. [2]) náve. [3]) portu návi. [4]), [5]), [6]) náve. [7]), [8]) návi.

Digitized by Google

však dokonce se až do rána nespokojilo; mezi tím moře od pohnutí z toho větru předce se celou noc bouřilo a lodí [1]) naši ustavičně semotam zmítalo, a nám všem napořád velikou nelibost v mysli i v žaludku působilo.

Dne devátého téhož měsíce neměli jsme docela [2]) žádného větru, však moře předce se ještě pomalu pohybovalo a ještě dokonce nebylo spokojilo, pročež jsme my s lodí [3]) na jednom místě státi a tu se houpati musili; zatím marináři naši v lodí [4]) neřády, jichž se v té bouři převracováním a něco rozrážením nadělalo, zase sklízeli, též vodu, kteráž byla napršela a do lodí [5]) vlny vrážely, vylévali; až potom okolo poledne, když počal zase větřík váti, tedy patron rozkázal plachty roztáhnouti, a takž jsme se pomalu plavili cestou svou ten celý den i noc.

Dne 10. ráno vítr vál jednak sem, jednak tam, tak že jsme my cesty naší málo urazili; než o polednách vítr se zase polepšil, jímž jsme jeli až k samému večeru; potom se vždy víc a víc sílil a moře pomalu se též zdvíhati a bouřiti počalo, tak že okolo druhé hodiny na noc stala se opět veliká bouře, tak že jsme všecky plachty dolů spustiti musili, a ta trvala (ač o polovici tak veliká nebyla jako první) přes tu celou noc až do svitání, kteráž nás podobně jako onano dosti daleko na levo zahnala.

Dne 11., když slunce vycházelo a vítr i bouře se pomalu ukládati a na moři ticho býti počalo, tedy patron poručil zase plachty natáhnouti, a takž tichým větříčkem jsme se zase plavili. O nešpořích zas počal váti tužší vítr, kterýmž jsme ostatek toho dne i přes celou noc dobře cesty urazili, a to, co jsme stranou zajížděti musili, zase sobě nahradili.

Dne 12. ráno vítr se upokojil, a my prohlédše z lodí [6]), po pravé straně velmi zdaleka spatřili jsme hory a vrchy od země Řecké, kteréž se jmenují *Morea* aneb *Peloponesus*, o nichž jest v prvním dílu zmínka. O polednách vítr se zase zdvíhati a příkře váti počal, tak jakoby bouře býti chtěla; k nešporům vítr čím dál tím víc a víc se rozmáhal a moře bouřil. V tom patron poručil spustiti všecky plachty a my se pánu bohu poručili, nebo se velmi zamrakovalo a nebeská obloha černými oblaky se povlačovala, a pomalu pršeti počalo, odkudž potom k večeru veliká bouře povstala, ale však dlouho netrvala, pročež té noci daleko jsme cesty neujeli.

---

[1]) návi. [2]) summou. [3]), [4]) návi [5]) náve. [6]) návy.

Digitized by Google

Dne 13. téhož měsíce Prosince, v neděli po početí panny Marie, ke dni vítr se opět bouřil, a ten celý den i noc tuze vál. V těch místech po stranách viděli jsme ostrůvky v moři ležící, o kterýchž již napřed v prvním dílu zmínka a jich vypsání jest.

Dne 14. týž vítr předce trval, však ne tak příliš prudce vál, jímž jsme naši cestou pomalu vždy jeli. Než se mnou se mezi tím nejhůře dálo; nebo jsem byl převelice mdlý a nemocný, proto že mne zimnice má ukrutně trápila, tak že jsem každé hodiny smrti na sebe očekával, a naděje žádné o mém do vlasti své se zase navrácení neměl. Nicméně jiným všem také v lodí [1]) se stýskalo, a všickni společně žádostivi jsme byli k ostrovu Zante přistaviti, nebo jsme již ani vody čerstvé, ani potrav [2]) neměli; ale větrové nám na překážku byli. Ten vítr sloužil nám až do nešporu, potom zase se utišil. O půl noci opět se ztrhl vítr, a ten dosti prudce vál, a trval až do rána.

Dne 15. ráno uhlédali jsme zdaleka ostrov Zante před námi, nad čímž jsme se velmi zradovali, domnívajíce se, že k němu přistavíme; ale že vítr nám byl odporný, nikoli jsme k němu připlouti nemohli, jakžkoli jsme o to přes celý den pracovali a se všelijak snažovali, však ani do rána nás to nepotkalo.

Dne 16. týž vítr ještě předce trval. Patron lodí [3]) vida, že svůj čas tu maří a obmeškává, rozkázal plachty vytáhnouti, kteréž před tím byl dal spustiti, a takž tím větrem postranním, kterýžto lodí [4]) z jedné strany nahýbal, až se mohlo rukou z lodí [5]) vody z moře dosáhnouti, od ostrovu Zante mimo naši vůli pryč bráti jsme se musili a velikou nouzi pro nedostatek potrav [6]) a vody čerstvé snášeli; a tak ten den se plavíce, po pravé ruce jsme vždy zdaleka ostrov Zante až do noci viděli.

Dne 17. před svitáním počal váti dobrý vítr a k naší cestě velmi příhodný, jímž jsme dosti dobře ujížděli; před večerem potom zahlédli jsme před sebou opodál hory a vrchy od ostrovu Korfu, a tak ten vítr trval nám za ostatek toho dne, ano i přes celou noc.

Dne 18. přede dnem žádného větru nebylo, po němž ohlédajíce se po pravé straně ostrov Korfu jsme viděli; ale okolo poledne zase počal váti vítr dosti příjemný a dobrý; po tom my plavíce se poznenáhlu, ostrov Korfu jsme minuli. K večeru pak

---

[1]) návi. [2]) profantův. [3]) náve. [4]) návu. [5]) náve. [6]) profantů.

Digitized by Google

zas jsme jej z očí ztratili, než po pravé ruce viděli jsme kraj země, kteráž slove *Albania*; dále naše plavení bylo tu celou noc.

Dne 19. opět příhodný a jistě plavení našemu prospěšný vítr jsme měli a zemi *Albaniam* jednostejně sobě po pravé straně viděli, od kteréžto také potom nedaleko jsme byli. Zase však k večeru, když se již připozdívalo a den se nachyloval, vítr se mocnil a moře nepokojilo, tak že asi okolo půl druhé hodiny na noc velice hrubě se počínalo blýskati a hrozné povětří býti; pročež náš patron rychle rozkázal plachty dolů spustiti a je v chundel svinouti. Mezi tím moře se všecko zdvihlo a vydulo, vlny též velmi veliké vzhůru k nebi sebou zmítaly. Opět po malé chvíli náramný příval z oblakův se dolů do moře lil, tak že se zdálo nejinak, než že moře vzhůru do oblaků vstupuje a oblakové tolikéž do moře padají, aneb jakoby se jedno s druhým smísiti mělo. Taková zajisté bouře, hluk, hrůza a strach na tom moři byl, že téměř (jak říkáme) soudného dne dosti bylo; myť jsme jináč nemyslili, než že již tu všickni utoneme a zhyneme. Táž hrozná a strašlivá bouře trvala až přes půl noci; přes ten všecken čas v pravdě my jsme všickni skroušeným srdcem ustavičně na modlitbách svatých trvali a plnili ono přísloví: *Chi vol inparare á orare, vadi per mare*, totiž: „Kdo bývá na moři, neumí-li, naučí se modliti.“ A to naše modlení nebylot jistě daremní; nebo všemohoucí pán bůh nás ze všeho toho nebezpečenství vysvoboditi ráčil, jehož jmeno buď oslaveno na věky.

Dne 20., v neděli po Moudrosti boží, přede dnem moře se bylo poutišilo. Když pak již den byl, odporný ten vítr proměnil se v dobrý a vál ten celý den i noc, tak že jsme my se zase výborně plaviti mohli; a ten den jsme několik ostrovů malých po obou stranách v moři viděli, o kterýchž také již nahoře jest doloženo.

Dne 21., v pondělí den svatého Tomáše apoštola páně, ráno tentýž dobrý vítr nám sloužil, po němž my se plavíce viděli jsme na pravé straně díl země Slovanské a díl Dalmátské; tolikéž jejich hory vysoké, na kterýchž již mnoho sněhů leželo. A zima velmi sychravá byla, proti níž jsme my velmi chudě, totiž chatrnými šátky plátěnými toliko zásobeni a oblečeni byli. A v skutku tak jest, že jakož v zemi Svaté a jinde převeliké horko jsme snésti musili, tak tuto proti tomu ukrutnou zimou trápeni jsme byli, a vůbec [1]) nikdež žádné rozkoše neměli, nýbrž ze všech stran

[1]) summou.

Digitized by Google

rozličná bědování a úzkosti všelijaké vol neb nevol trpělivě snášeti musili. Potom pak zas okolo nešporů vítr se nám proměnil a proti nám váti počal; ale patron poručil plachty spustiti, pročež sem i tam po moři jsme se trmáceli a vždy podlé nejvyšší naší možnosti se bránili, abychom se zase zpátkem dávati nemusili.

Dne 22. po půl noci ten zlý vítr přestal a utichl. Když pak zasvitávalo, jiný lepší zase drobet váti počal, a toho jsme opět k cesty naší něco uraženi použili.

Dne 23. dvě hodiny přede dnem měli jsme zas vítr studený a tuhý. Nebo opět protivná bouře na moři se dála, ale hodinu potom na den to se všecko utišilo, tak že jsme my povlovným nám vějícím větříčkem se cestou svou plaviti mohli.

Dne 24. téhož měsíce Prosince, na štědrý den ráno, měli jsme dost příhodný vítr, kterýmž jsme se ustavičně plavili, a mezi plavením okolo snídaní již jsme viděli z pravé strany zemi a hory *Histria*, na kterýchž též plno sněhů bylo, a my velikou zimu snášeti musili; po levé pak straně ničehož jsme neviděli, než jen nebe a moře. Tím větrem plavili jsme se ustavičně, až jsme před samým večerem šťastně přistavili k zemi *Histria*, k městu a přístavu [1]), jenž slove *Citta Nova*, kteréžto pánům Benátčanům náleží; tu podlé dávních našich žádostí srdnatých z lodí [2]) s radostí a díků vzdáváním pánu bohu na zem vystoupivše, do města jsme vešli a do hospody se brali. To město od Benátek vzdáli jest 100 mil vlaských, a našich českých dvadceti.

Dne 25. téhož měsíce, v pátek na den hodu slavného narození Krista pána, ráno šli jsme do kostela k službám božím. Než já pro velikou mdlobu a nemoc svou sotva jsem se s tovaryšstvem svým do něho dokulhal. A navrátivše se zase z kostela, v hospodě jsme až do večera odpočívali. Nebo nám bylo oznámeno, že lodí [3]) naše teprva po některém dni se do Benátek poplaví; však jest-li že bychom chtěli, že jeden malý koráb [4]) k večeru do Benátek se poplaví, že bychom mohli s ním jeti, k čemuž jsme rádi přivolili a naše věci ještě před večerem zase svázali i v hospodě zaplatili, po té k moři šli a do toho korábu [5]) se uložili [6]). Ve dvě hodiny na noc přišel k nám *scrivan nave*, totiž písař naší lodí [7]) (nebo ten byl proto napřed do Benátek jel, aby oznámil, že lodí [8]) přijela) a někteří více lodníci [9]) s ním vstoupili do té lodí, kterážto měla dvě plachty, a byla bedněná a dobře

[1]) portu. [2]), [3]) náve. [4]) šíf. [5]) šífu. [6]) lozirovali. [7]), [8]) náve. [9]) šífaři.

Digitized by Google

opatřená jako lodí veliká [1]), a tak jsme my ve jmeno boží jeli tu celou noc s dobrým větrem až do rána.

Dne 26., v sobotu na den svatého Štěpána mučedlníka božího, ráno ještě nám předce trval ten dobrý vítr. Okolo pak dvou hodin na den již jsme věži svatého Marka v Benátkách uhlédali, po malé chvíli i město; z čehož jsme se velmi radovali a pána boha velebili, že nám strastnou tu cestu v tak brzkém čase ráčil pomoci šťastně vykonati. Zatím okolo dobrého poledne do Benátek k náměstí [2]) svatého Marka s naší lodí jsme přistavili, ale však z lodí jsme nesměli, až náš písař lodí [3]) dobře vyzpovídán byl, zdali bychom z povětří morového jeli; a to vyptávání tak dlouho trvalo, že jsme my v té lodí až do noci zůstávati musili. Tu jsme nic co pojesti neměli, aniž žádných peněz od nás bráti nechtěli, aby nám něco k pojedení nakoupili, obávali se od peněz nakažení; naposledy nám hrozili, že musíme do nemocnice [4]) a tam 40 dní zůstávati, až naposledy v samý soumrak teprv bylo nám dovoleno, abychom z lodí vystoupili, a každý, kde se mu líbí, svobodně šli. A takž my s radostí a potěšením vystoupivše z té lodí, každý vzav svůj tlumoček [5]) na záda, šli jsme do hospody k Bílému lvu, kde jsme předešle tudy jevše příbytkem [6]) byli.

Do též tedy hospody se dostavše, pánu bohu našemu z takové lásky, milosti a ochrany jeho svaté, nám na vší té cestě dobrotivě prokázané, srdečně jsme děkovali, ano i za to, že jakož do bezpečného přede všemi tolika mořskými bouřemi i do posledního také té cesty přístavu [7]) při Benátkách nám se šťastně dopraviti, tak tolikéž všech strastí, nouze, nebezpečenství, hladu, žízně a jiných úzkostí ráčil dáti zniknouti. Nebo, nechť o jiném pomlčím, ale toliko nouze v potravách [8]) obecné tovaryšstva našeho i mé vlastní dotknu.

My zajisté nakoupili jsme sobě potrav [9]), dle zdání našeho, dostatek; ale když na to přišlo, že jsme mimo naši naději a vůli déle na moři trvali, tu jsme věru po skrovnu těch všech potřeb užívati musili, totiž po mudrcku [10]) sotva odpolu se najídati, aneb zakoušením toliko pokrmů a nápoje žaludky své pokojiti. Mimo to pak, dokudž jsme ještě v Alexandrii byli, namluvil nás jeden z tovaryšstva našeho, abychom patronovi na stravování nedávali, anobrž sami sobě potřeb nakoupíce, jemu to k opatrování svěřili, že

---

[1]) náve. [2]) placu. [3]) náve. [4]) lazaretu. [5]) fileček. [6]) lozumentem. [7]) portu. [8]) profantích. [9]) profantův. [10]) filozovsku.

Digitized by Google

on nám netoliko všecko vydávati, ale také strojiti chce a bude, tak že tudy o mnoho sobě přispoříme. Ale když nám toho potom největší potřeba byla, milý kuchyňský [1]) nám se rozstonal a z toho jeho kuchaření sešlo, tak že jsme na větším díle bez vařených a pečených pokrmův živi býti musili, leč nám někdy patron co z lásky udělil, což velmi zřídka a to po skrovnu činil, a nám tím jen laskominy vzbuzoval.

Má nouze vlastní byla tato: že jsem se v Alexandrii, kupujíc s jinými zároveň potravy [2]), z peněz vydal, a na všecku tak dalekou domů pozůstávající cestu nezůstalo mi nic peněz, než toliko jediný široký tolar; na nějž jak jsem volně vesel býti, a jaké pohodlí, zvlášť v nemoci své, kterouž jsem byl od pána boha navštíven, sobě činiti mohl, každý dobrý souditi může. Přišloť jest mi právě na ono přísloví, abych řekl: *Io ho messo la borsa grande, nella piccola*, to jest: „z velkého měšce malý jsem měl.“ A jsa bez peněz co osekaný na cestě tak daleké, nevěděl jsem sobě jaké jiné lepší rady dáti, nežli milosti boží vždycky se poroučeti: a ta sama mne skrze všecka ta i nebezpečenství hrdla, i bídy, nouze, hlad, žízeň, horko, zimu atd. provedla a šťastně do zemí našich křesťanských zase přivedla, s velikým mým potěšením, na kteréžto dokud živ bůhdá vděčně rád vzpomínati budu a milosti té božské děkovati. Již pak jiným mladším podobnou žádost a mysl k projetí těch i jiných dalších zemí poroučím. Ale sic aby z všetečnosti a nějakého kvapného úmyslu do těch a takových zemí, strastí, nebezpečenství a bíd plných, se vydati a pustiti měli, žádnému dobrému neradím, aby snad, muse tam častěji se potkávati s stýskalem nežli s výskalem, bycha potom nežádal [3]) sobě viděti; než tam se ho nelze doptati. Pročež aniž já tam podruhé víc jezditi se nestrojím, a konečně, jak v přísloví říkáme: *Non ci retornaria á pigliar un occhio, se gli l' havesse lasciato*, totiž: „a bych tam byl jednoho oka mého zapomněl, s těžkem bych tam zase pro ně jeti svolil.“ Ale když všemohoucí a věčný pán bůh z svého milosrdenství velikého mně cestu takovou vykonati, a do této mé vlasti milé navrátiti mi se dáti ráčil, z toho jeho velebnosti božské jakožto bohu věčnému a nesmrtedlnému, v trůj osobách nám zjevenému, však v božství jedinému, budiž věčná chvála a čest vzdávána na věky věkův amen.

---

[1]) kuchlmistr. [2]) profanty. [3]) nevinšoval.

Digitized by Google

Spisovatelé, kteříž se se mnou v vypravování věci v této knize obsažených srovnávají, jsou tito:

A.

Abbas Urspergensis hist.
Abbas super jus canon.
Abr. Ortelius.
Achil. Gassarus.
Acta conc. Mantuani.
Acta conc. Constantiensis.
Acta Apostolorum.
Adrichomius theatro terræ Sanctæ.
Aggæus proph.
Alber. Leander.
Albertus Magnus.
Alber. com. de Levenstein.
Albericus Vesputius.
Almanser.
Aless. Guaguino descrit. della Sarmatia.
Alexan. ab Alex. genial. dier.
Alexandri itinerarium.
Alexan. comit. Palat. pereg.
Aloisius Lippomanes.
Alphon. à Castro advers. hæres.
D. Alpinus de plantis, balsamo et medicam. Ægyptiorum.
Alvarez Guerrero.
Alvigi di Giov. nell viaggio.
D. Ambrosius orat. fun. imp. Theodosii.
Ambrosio Contarini viaggio.
Amos proph.
Ammianus Marcellinus hist.
Anaxagoras physicus.
Andrea Corsali.
Andras Thevetus.
Angelus annot. de insul. Adriat.
Angel. hist.
Annales reipub. Basiliensis.
Annas Alexiados.
Antiphilus.
S. Antonius hist.
Antonius Sabellicus hist. Venet.
Antonius Geufræus aulæ Turcicæ.
Ant. Torquemade Jardin de flores curiosas.
M. Ant. Pigafetta viagg.
Ant. Justinopolit. lib. del gentilhuomo.
Antonius episcopus.
Ant. Menavio hist. Turcicæ.
Apocalyp.
Apollonides epigram.
Apollon. Rhodius.
Appianus.
Aristoteles rhetoric. et politicor. hist. animal.
Arlunnus.
Athenæus.
D. Augustinus in Johannem.
Auger. de Busbec. epist. Turcicæ.
Aulus Gellius.
Aventi. ann. Bojorum.
Avicenna.
Aurelii Victoris appendix.
Authen. novell.

B.

Ballæus Centur.
Bardassanes Syrus.
Barnus.
Barthol. Georgievicz de Turc. moribus.
Barth. Marlianus Topog. urbis Romæ.
Bartholo. Tacius.
Blase de Vinegere imag. de platte-peinture du Philostrate.
Basilius Cæs. κεφάλη παραινετικά.
Basilius episc. homil.
Battista Ramusio delle navig. et descript. delle speciérie.
Beda martyrologium, et de natura rerum.
Bernh. Girandus hist.
Berosus hist.
Betleh. in descript. loc. pass. Chr.

Digitized by Google

Breidenbach peregr.
Breviarium Romanum.
Bibliander apolog. sup. Alcoranum.
Bigæ Salutis.
Bodinus de republ.
Boetius.
Bojor. annal.
Blondus hist.
Bonfinius hist.
Bon. Vulcanius de literis et lingua Getarum.
Bordonius de insulis.
Boterus.
Brocardus itinerar.
Budæus annot. pandect. et de asse.
Brugensis.

C.

Cantica Salom.
Cantacuz. cæs. Const. contra fid. Mahumeti.
Capricci medicinali.
Chalcocondylas.
Casp. Collinus Sedunus.
Cassianus.
Cassiodorus Trip. hist.
Catorino Zenone nell viag.
Cedrenus chron.
Cælius.
Censu. orient. ecc. Stan. Socolovii.
Cæsar. comm. de bello Alexand.
Cæs. Heisterbachensis hist.
Cestius epit. orb. terr.
Cicero Philipp. epist.
Circhherr peregrin.
Codex Justiniani.
Codex Theodosianus.
Confessio Gennadæ patriar. Constantinopolit.
Confut. de la secte de Mahomet.
Concilium Nicænum.
Conradus Leo.
Constitutiones Saxonicæ.
Constit. Friderici Cæsaris.
Continuatio belli sacri.
Conzolo d Oviedo nell somm. del Indie.
Chrysostomus.
Christ. Columbus.
Claudius Paradinus.
Claudius in Rufinum.
D. Clemens ad Jacobum frat. Domini.
Clemens Alexandr.
Cranzius hist.
Chronicon de temporib. et mundi ætatibus.
Carion. Chron.
Cuspinianus.

D.

Daniel proph.
Damia. á Goes.
Dares Phrygius.
Decreta Gratiani.
Decretales Gregorii.
Delle cose notabili.
Democr. Abderita.
Demosth. Olynth.
Descr. reg. Congo.
Deuteronomion.
Dictys Cretensis.
Didacus Covarruvias oper.
Digesta pandectarum.
Diodorus Siculus hist.
Diogenes Laertius.
Dionisius poeta.
Dionisius hist.
Dionisius Carthus. contra Sarac.
Dioscorides.
Diodorus Alexand. episc.
Discipulus de tempore.
Diversi avisi delli patri della comp. di Giesu.
Domicii miracula mundi.
Dominicus Niger.
Donato Gianotti lib. dell repub. di Venetia.
Donatus Bassius.
Dormi securè, sermones.
Dorotheus synopsi.

E.

Ecclesiastes.
Edoard. Lopez viag. nel Indie Orient. et nella descript. di Congo.
Egisippus.
Egnatius exemplor.
Ælianus Var. hist.
Æmilius.
Æneas Sylvius epist. et cosmogra.
Ennius poeta.
Epimenydes poeta.
Epiphanius catal. hæret.
Ephorus lib. de rebusp. Europæ.
Erasmus apophtegmatum.
Esaias propheta.
Æschines orator.
Evagrius de Palæst. monachis.
Eudemenes.
Euripides.

Digitized by Google

Eusebius hist. eccles. in vita Constantini.
Eutropii historici chronicon.
Exodus.
Ezechiel propheta.

F.

Fachsius different. jur.
Fasciculus temporum.
Flavius Vopiscus hist.
Florus epitome Livii.
Francisco Sansovino hist. univers. del orig. é imperio di Turchi.
Franciscus Modius.
Franc. Alvar. viag. del Etiopia.
Franc. Petrarcha de vita solitaria.
Fretellus descript. terræ S.
Fernando Cortese relationi.
Fern. Alarchon relat.
Fortalitium fidei.
Fulgosius.
Funccius comm. in chronol. et hist.

G.

Gabriel Simeon symbola.
Gadmus hist.
Galeat. Marl. de doctrina promiscua.
Galenus de aquæ bonit., de simplici med. facult., de aliment. facult., de dynami. spur.
Garzias de hortis.
Gaspar Balbi viagg.
Guaguinius.
Genebrardus.
Genesis.
Georgius Alexander Venetus.
Gerardus de Nazareth.
Gerard. de Veer. navigat.
Gesnerus.
Gregorius Nazianzenus.
Gregorius Turonensis.
Gregorius Giraldus.
Gregorius hist. Rom.
Gigas.
Giovan. Thoma Minado. delle guerre.
Giovan Maria Angiolello breve narrat.
Giovan Lioni Afr.
S. Gio. de Barros nell histor.
Giovan Botero delle relat. universali.
Giovan Lorenc. d Anania l universale fabrica del mondo.
Giovan Gaetan relat.
Giovan Empoli.
Girolamo Bardi delle cose notab. della citta di Venetia.
Guicciardinus hist. Belg.
Guido papæ.
Guilhelmus Durandus libro de amictu rationale divin. offic.
Godefr. Steghius de arte medica.
Glossa juris canonici.
Gonzalo Fernando d'Oviedo dell Indie Occident.
Gothard Arthus.

H.

Hans Werli von Zimber.
Hayton Armeno hist.
Hecatæus Theop.
Hellanicus.
Heliodorus Ethiopicorum.
Henricus Pantaleon.
Heraclides in polit. Tyrhenorum.
Herbarium Mathioli.
Herodotus hist.
Herodianus hist.
Hermolaus.
Hilarius Pictav. episc.
Hieron. Fracastoro del crescer de Nilo.
D. Hieronymus de locis Hebræis.
" epitaphium Paulæ.
" adversus Vigilantium.
" in Jonam.
" in Genesin.
" Paralipomenon.
" in Esaiam. Ezechiel.
" catalogus ecclesiast. scriptorum.
" in Marcum Evangel.
" vitae Patrum.
" super acta Apostolorum.
" epist. ad Lucinium.
" contra errores Joh.
" episcopi Hieros.
Hieron. Benzone hist.
Hippocrates.
Hircius.
Hist. de Saracen. origine et moribus.
Historia tripartita.
Historia exaltationis S. Crucis.
Homerus Iliad.
Horatius.
Horatius Malagguccius.
Horolanus.
Hostiensis.

I.

Informat. dell isola de Giapan.
Inventaire de France du mons. Serres.
Isidorus de officio.

Digitized by Google

J.

Jacob Vormserus peregrin.
Jacob Fontanus de bello Rhodio.
Jacob de Maguntia.
Jacob de Vorag. in Lombard. hist.
Jacob de Vitriaco hist. Hierosol.
Jeremias proph.
Jesaias proph.
Jodocus á Meggen.
Joel proph.
Johann Baptista Morus hist.
„ Gerson de potest. eccles.
„ Schvallart peregrin.
„ Damascenus.
„ Paschasius descript. ter. S.
„ Montevilla.
„ episcopus Hierosol.
„ de Oppido chron. Saracenorum.
„ Thom. Minadous hist.
„ Boëmus.
„ Baptista poeta physiogn.
„ Petrus Valerianus hieroglyph.
„ Ticius.
„ á Nedder, Formicarium.
„ Hugo à Lintschot rer. Ind.
„ Tucher peregr.
„ Heroldt sermones.
„ Pistorius, artis caballisticæ.
„ Barros.
„ Metellus.
„ Consal. de Mendoza.
„ Servilius de mir. antiq. operum.
„ Geylryff.
„ de linguar. tract., de censib.
„ Ecclesiast.
„ Andr. super jus canon.
„ de Torquemade Hexameron.
Josaffo Barbaro gentil nel viag.
Josephus Indi. navig.
Josephus antiquitatum et belli Judaici, Judai. hist.
Josuæ lib.
Jovius hist.
Juao Húarte de los Ingenois.
Judicum liber.
Julii Paschas.
Julius Capitolinus hist.
Julius Africanus.
Justinus hist.
Justinus philosoph. et martyr.

L.

Lactancius.
La genealogie du grand Turcq.
Lampridius hist.
Lancellottus.
Landrecht sachsisch.
Laonicus hist. de reb. Turc.
Lazarus Soranzius.
Laz. de Baif del art navale.
Legenda patrum.
Leges XII. tabularum.
Lemnius de occult. nat. miraculis.
Leo Afer hist.
Leonh. Fioravanti de composit. dei secreti.
Leon. Rauvolff peregrin.
Les Esais du Montagne.
Levenclavius hist. Musulman.
Leviticus.
Lycosthenes.
Liranus.
Livius hist. Rom.
Lonicerus Turc. hist.
Lope d Obregon. confut. de la secte du Mahumed.
Lucas evangelista.
Lucanus poëta.
Lucianus.
Lucidus.
Lucretius.
Ludov. Vartomanno Bolognese.
Ludov. Romanus navig.
Ludov. Barthemia itinerar.
Lúigi Bassano de costumi di Tur.

M.

Macab. libri.
Macrobius Saturn.
Maginus.
la Maison Rustique.
Maneth. supplem. Berosi.
Marcus evangelista.
Marc. Ant. Beute. cronica d Hispagna.
Marco Polo delle cose de Tartari.
Marinus Barletius de vita Scanderbegi.
Marinus Scotus.
Marius Mantua. Bonavitus each. rer. sing.
Marilanus antiquit. Romanorum.
Marulus.
Martialis.
Martinus á Baumgar. pereg.
Massardus.
Massimiliano Transylvano epist.
Massæus chronicon.
Matthæus Brunnus tract. cession. ben.
Matth. evangelista.
Matth. Parisiensis.

Digitized by Google

Matth. Beroaldus chronicon.
Math. de Micheovo.
Matth. Orbatius.
M. Attilius Serranus de 7. urb. ecc.
Melampodes.
Menander.
Menavius.
Mendezius navig.
Mensa philosoph. liber.
Mercurius Trimegistus.
Meshudus delle cose mirabili scoperte.
Mesue.
Metaphrastes.
Micheas proph.
Mons. de Villamont, es vigages.
Munsterus cosmograph.
Musæus.

N.

Natalis de comitibus.
Nauclerus hist.
Navig. all isola di S. Thoma.
Nehemiæ libri.
D. Neugebaur tract. de peregri.
Nicephorus hist. eccl.
Nicephorus Gregoras hist.
Nicander.
Nicetas hist.
Nicetas chron.
Nicol. d Conti narration.
Nicol. Clenardus epistol.
Nicol. et Matth. Paulini hist.
Nicol. Monardes de medic. India del.
Nicol. Nicolai peregrin.
Nicol. Secundinus de origine Turc.
Numeri lib.

O.

Odoardo Barbosa nel. sommario del Indie.
Olivier du Pradel, theatre de l agriculture.
Onuphrii chronicon, et de 7. urb. eccle.
Orosus.
Orus.
Orpheus.
Osorius hist.
Otto Frisingensis hist.
Ottomannus liber.
Ovidius fasto., de arte amandi, Metamorph.
Oza.

P.

Pagninus interp. Hebr.
Palingenius poëta.
Palmerius chronicon.
Pand. Lazare d Baif.
Panvinius.
Papa Pius V. descript. Asiæ.
Paralipomenon.
Passionale Jaco. de Voragine.
Paschasii itinera.
Paulus Merula geograph.
„ Castrensis jurisconsultus.
„ Nolanus epist.
„ Æmilius.
„ apostolus.
„ diaconus in vitis Patrum et hist.
„ Angelo contra lo Alcorano.
„ Polus.
„ Venet. hist.
Pausanias Arcad.
Pietro Maffeo.
Peregrinus de Sanctis.
Persius.
Petro Martyre Milan. del novo mondo.
Pietro Alvarez.
Petri Apiani cosmogr.
Petrus Cieza rerum Indicarum.
Petr de natalib. in catal. Sanct.
Petrus Bellonius observat.
Picus Mirandula vanit. gentium, in astrol. et de rerum prænotio.
Pierre Mesiees diverses lecons.
Pyamon.
Pizarus hist. Persicæ.
Philastrius.
Philemon.
Philip. Bergomensis hist.
Philippus Pingonius arborem gentil. princ. Sabaudiæ.
Philostrates in vita Apoll.
Poggius Florentinus.
Polybius hist.
Polydorus Vergilius de inventio. rerum et Anglicæ histor.
Publius Syrus.
Platina in vitis pontif. Romanorum.
Plato de legib.
Plinius junior.
Plinius hist. naturalis et epistol.
Photinus Enead.
Plutarchus histor.
„ vitas animalium.
„ de dignita. adulat.

Digitized by Google

Plutarchus convivalium quæstion.
„ in vita Antonii.
„ de Iside.
Pomponius Mela.
Pomponius Lætus hist.
Pontus Heuterus Burgundic. rerum.
Procopius hist.
Propertius poëta.
Ptolomæus.
Putování Kabátníka.

Q.

Quintus Curtius.

R.

Rabanus.
Rhasis.
Ranulphus polichronicon.
Raphael Volaterranus.
Regum libri.
Relat. di Gio. Batt. Ramusio.
Richardus sup. jus canonum.
Robertus Cetenensis.
Rudolphus Kircherr.
Ruffinus in Eusebii hist. eccles.
Rupertus.
Ruth liber.

S.

Saligniacus descrip. terræ Sanctæ.
Salomon rex.
Salustius hist.
Samuelis libri.
Sansovino dell origine de cavalieri.
Samuelis libri.
Saxo hist.
Spartianus hist.
Strabo geographiæ.
Sebast. Cabota navig.
Sedunus.
Seneca.
Serapion.
Serranus de 7. urbis eccles.
Servius.
Sextus Rufus.
Speculum historiale Mahumet. leg. confut.
Stephanus de Grumpenberk pereg.
Stephano Guazzo convivi. Casalinum.
Steph. Teupolus academ. contemplat.
Stephanus Torculatus.
Suetonius Tranquillus.
Suetonius hist.
Sigberus.
Sigibertus.
Sigism. b. de Heberstein in legatione.
Sigonius hist.
Silius poëta.
Simoneta de Alcorano.
Symposiorum liber.
Synop. Basilicon.
Schiltperger hist. Turc.
Socinus regularum juris.
Socrates hist.
Solinus jureconsultus.
Sommario delle Indie.
Sommar. di tutti li regni Orientali.
Sophonias proph.
Sopra li viag. Ramusio.
Sozomenus hist. eccles.
Suidas.
Sulpitius Seve. antiquit.
Summarium rer. Orient.
Surius hist. sac.
Stumphius in Helvet. hist.

T.

Tacitus de bello Judaico.
Thales.
Thalmuth in Judaicis decadib.
Thebanot. statur.
Theodoretus hist.
Theodosius imperator.
Theod. Gaza de mensibus.
Theophrastus.
Terentius comoed.
Tibullus ad Messalam.
Tilius.
Titus Livius.
Tripart. historia.
Thrithemius chron.
Tobiae lib.
Thomas Lopez.
Thom. Junta.
Thucidides hist.
Turcica hist.

U.

Urban. Calcet. descript. Indiæ.
Urspergensis hist.

V.

Valerius Flaccus.
Valerius Maximus.
Varro.
Vasco di stanco.
Viag. del Ætiop.
Viagg. di un comito Venet. dal mar Rosso.

Digitized by Google

Victorius hist.
Vilhelmus Tirius belli sacri.
Vincentii speculum hist.
Virgilius.
Vitæ Patrum.
Vitriacus descrip. terræ S.
Vitruvius.
Volaterranus geogr.
Volfgang Waisenburg peregr.
Voldřicha Prefáta putování.

X.

Xenophon hist.

Z.

Zacharias proph.
Zasius jurisconsultus.
Zonaras hist.

Digitized by Google

Registrum aneb ukazovatel na obadva díly knihy této.

A.

Abraham kde bydlil. I. 201.
Absolonův hrob. I. 206.
Abyssinský král má do šedesatera království. II. 250.
Acepsesma poustevník. II. 109.
Acon město, jeho skvostnost a sláva přílišná. I. 85.
Administrator nynější mistrovství v Prusích, kdo? I. 251.
Adomin zámek, místo... I. 162.
Aelianus Adrianus císař proroctví Kristovo o Jerusalémské zkáze právě naplnil. I. 231.
Agar dívce studénka na poušti od anděla ukázána. II. 225.
„ dívky chůze smutné památka. II. 226.
Agarenův neb Saracenův obydlí. I. 84.
Alaricus, král Vizigotský. II. 13.
Alas poustevník chleba 80 let nejedl. II. 109.
Al Caliph Mahumed dal z Alkoranu jádro vybrati, kteréž v šestery knihy jest obsaženo. II. 238.
Alexander Veliký. I. 220.
„ město Gazu vyvrátil. II. 20.
„ šest set honů na vodě za den ujížděl. II. 132.
„ umřel a pochován v Alexandrii. II. 195.
Alexandrie město, velmi často tam pršívá. II. 35.
„ města vypsání. II. 194.
„ město někdy lidné a bohaté. II. 195.
„ dobyto od Augusta cís. ale nezkaženo. II. 195.
„ obchody valné má; látku skla Benátského vydává. II. 195.
„ domy tam mají bez střech. II. 198.
„ na poutníky křesťanské tam nevraží. II. 200.
„ obyvatelů povahy. II. 203.
Alexandrie, mládež tam zpokutována za posměch. II. 203.
Alipius biskup Adrianopolitánský. II. 110.
Alkoran. II. 242.
Almerich VI. král Jerusalémský. I. 235.
Almužna od nás konventu Jerusalémskému na odchodné dána. II. 9.
„ a záduší u Kairských. II. 167.
Aloes kde roste. I. 168.
Alpinus doktor vznešený. II. 59. 60.
Alvarus Capralis, nejvyšší nad armádou již druhou do Indií Východních. I. 134.
Amasis krále hrobem hlava z mramoru. II. 158.
Amedeus, kníže Sabaudský. I. 246.
Amurathes, císař Turecký, zeď Hexamilion dobyl a zbořil. I. 60.
„ pustil se do země Řecké. I. 271.
Ancona město, kterak papeži v moc přišlo. I. 49.
Anděl v zlaté zbroji kde Heliodora pohana na zem porazil. I. 154.
„ v jistý čas vodu v rybníce bravním zakaloval. I. 207.
„ čtyřma koly železnými do čtyř tisíc lidí pomačkal a usmrtil. II. 80.
Andělé, kde se apoštolům ukázali po na nebe vstoupení K. P. I. 139.
Andělský kostel. I. 195.
Andromeda, panna ukovaná. I. 97.
Anny S. kostel. I. 155.
Antenor jinou Troji u Benátek založil. I. 13.
Antioch zbořil chrám Zorobabelova stavení. I. 149.
Antonius kníže Římské, záletník Kleopatry. II. 208.
Apollova modla v Gaze. II. 21.
Apoštolé svatí, kde víru obecnou křesťanskou složili. I. 136.

Digitized by Google

Arabia, v pusté za 12 dní cesty žádného města se nenachází. II. 20.
„ jest trojí: pustá, skalnatá a šťastná. II. 105.
„ národ její pošel z Ismaele a jest národ šílený; nechtí slouti Agareni ale Saraceni. II. 115.
„ kde se začíná. II. 142.
Arabská baba kamení na nás chápala. I. 212.
Arcibiskup u S. panny Kateřiny na hoře Sinai jak nás přivítal. II. 72.
Archa úmluvy boží kde nejprv bývala. I. 105.
Arion zpěvák vznešený. I. 52.
Aristobulus. I. 220.
Armenia, meze její, i páni trojí. I. 281.
Armenové nenávidí Řekův. I. 282.
„ přijali víru křesťanskou. I. 282.
„ o očistci, zásluhách, ani o odpustcích nic nedrží. I. 283.
„ vánoc nesvětí, půst jejich. I. 283.
„ jich místa v zemi Svaté. I. 283.
Armenská města, oděv. I. 282.
Arnica, městečko v Cypru. I. 73.
Arsenal neb zbrojnice Benátská. I. 20.
S. Arsenius smradlavou vodu píval. II. 83.
Artaxerxes hejtman. I. 220.
Artikul největší disputování S. panny Kateřiny s mudráky Maxenciovými. II. 80.
Aseca město, u něhož s nebe kamení pršelo. I. 104.
Astaroth modle chrám vystaven. I. 139.
Aškalon, někdy slavné město. II. 16.
Athanasius bisknp, kdy za správce v Alexandrii nařízen. II. 202.
Athesis řeka u města Tridentu. I. 8.
Athos hora a vrchol její. I. 271.
Atila král Uherský. I. 13.
Azotus město obrův Enkim. II. 12.

B.

Baburim zámek a městečko. I. 161.
Babylon někdy slavné město, jaké bylo. II. 140.
Babylonské modly; věže Nimrod. II. 140. 141.
Bacchův dům II. 208.
Bagdet starý. II. 140.
„ nový, pevnost proti Persii. II. 141.
Bajazet císař Turecký, živý od Tamerlana krále Tatarského jat. II. 144.
Bajul neb consul Benátský, faktor. II. 191.
Baldvina krále Jerusalémského epitaphium. I. 126.
Baldvinů pět, vše křesťanských králův Jerusalémských. I. 235.
Balsam kde roste. I. 175. II. 200.
„ do Egypta přenešen. I. 175.
„ v Arabii šťastné zhojna roste; štípků jeho 40 do Kairu přivezeno; balsamu štípení právo serif prodává. II. 58.
„ jeho štípek královna z Sáby Šalomounovi králi s sebou přivezla. II. 58.
„ vzácného toho strůmku mnoho v Kairu; olej jeho odkud k nám přichází; roste i jinde, nejen v Egyptě. II. 58.
„ k čemu ho užívají; moc jeho hojitedlná; ženy turecké jak ho užívají; kde ho nejvíce. II. 59.
Balsary město Perské. II. 141.
Barcochab svůdce židovský. I. 231.
Basaltes, mouřeninský černý mramor. II. 158.
Baše Kairský v čas putování našeho z rodu Mahumeta a proroka jejich vládu držel. II. 49.
„ sodomář. II. 50.
„ ke dvoru císařovu zavolán. II. 60.
„ na jehož slavnou jízdu draze se nám bylo dívati. II. 61.
Bathaeus poustevník a jeho půst. II. 109.
Bavlna jak roste. I. 78.
Bavorské dolejší země počátek. I. 2.
Benátčané královnu chovali. I. 84.
Benátky město, jeho začátek. I. 13.
„ město nedobytelné. I. 15.
Benátského nového knížete spůsob. I. 27.
Bengala království v Indii. II. 130. 138.
Beránka kde Kristus P. jedl. I. 148
Betfaje co vyznamenává. I. 140.
Bethabara přívoz. I. 172.
Bethanie a vyznamenání její. I. 141.
Bethel město. I. 164.
Bethsur, hrad pevný. I. 197.
Betlém, nynější špatná ves. I. 200.
„ jeho položení. I. 198.
Betlémského kostela vypsání. I. 188.
Bibliotéka v Alexandrii. II. 201.
„ ohněm vojenským spálená. II. 202.

Digitized by Google

Biskupi někteří také časem i s obmysly zacházeti umějí. I. 50.
Biskupská stolice v Brixu a v Tridentu. I. 8.
Bitvy Mahometovy nejprvnější pole. II. 221.
Blechy a vši o Mahometské pouti jsou sebou nejbezpečnější. II. 221.
Blud o Duchu S. u Řekův. I. 227.
Bohatý měštěnín. I. 81.
Bohyně Venuše chrám na lodí. II. 208.
Bouře na moři veliká. I. 91. II. 259. 262.
Brachmanes kněži indiánští. II. 125.
Bran mnoho do chrámu Jerusal. I. 150.
Brána S. Štěpána. I. 134.
„ soudná v Jerusalémě. I. 144.
„ železná. I. 183.
„ skrze niž žádný Žid nemůže projíti. II. 74.
„ v Alexandrii ustavičně zavřená. II. 193.
Brány v Alexandrii čtyry. II. 195.
Breviáře pilní čtenáři. I. 275.
Brix, město v hrabství Tyrolském. I. 8.
Brundusium, město v Calabrii. I. 54.
Bumbal Syrakusanský vejce slepičí do země v truskách nasazuje. II. 168.
Buřičové města Jerusaléma. I. 222.
Bydliště synův Israelských za celý rok a čtyry dny. II. 77.
Byt a putování Krista P. na tomto světě. I. 221.

C.

Cajus Valerius poeta. I. 42.
Calicut, město v Indii. II. 126.
Cambala město, sídlo chána Tatarského. II. 144.
Cambaye města počet domův; král jeho s množstvím lidu poražen; koho chce, samým dchnutím na něj umořuje. II. 131.
„ království začátek. II. 139.
Cambyses, král Perský, Egyptského krále zavraždil. II. 35.
Camelopardalin, zvíře spanilé. II. 170.
Campo santo, svaté pole. I. 203.
Canal aneb příkop veliký. I. 15.
Cancres král Egyptský, jinak Farao, v Rudém moři potopen. II. 121.
Candaces, královny komorník, kde křtěn. I. 197.
Candia, město pevné. I. 70.
Cantacuzenus císař. I. 271.
Capové Arabští, z nichž dva hejtmané všemi Araby okolo hory Sinai vládnou. II. 69.
Capové byli naši zástupcové na Orebě. II. 73.
„ z rodu starožitného, jaká vážnost jich. II. 117.
Caramanni, národ starožitný. I. 284.
Caramusala loď. II. 22.
Caspium mare. I. 278.
Catadupa, spád vody se skály nesmírně zvučný. II. 179.
Catarakta, spád vody v Říši u Konstancí. II. 179.
Cathai království. I. 286.
Cedron potok. I. 134.
Cedrových XXVI stromův stáří přes tři tisíce let. I. 290.
Cenění všelijakých obchodů podlé úrody a neúrody. II. 176.
Cenobitae poustevníci. II. 108.
Cephalonia ostrov. I. 56.
Cephus král dcery své ze mzdy zle dal požívati, aby se mu jen peněz k stavění věže dostalo. II. 157.
Ceremonia při zasnubování moře knížeti Benátskému. I. 34.
Cesta naše k Jerusalému zlá, kamenitá a nebezpečná. I. 105.
„ k zajetí Krista P. I. 160.
„ kříže Kristova. I. 160.
„ z Turek do Indií východních. II. 139. 140.
„ naše k hoře Sinai začatá a vykonaná. II. 149.
Cicerona a manželky jeho pohřeb. I. 57.
Cikáni a původ jejich. II. 210.
Cikýn, Benátský dukát, uherský zlatý platí. I. 101.
Cilices na vpádu a loupeži. I. 284.
Circumcelliones poutníci. II. 108.
Církev řecká, v čem se s Římskou dělí. I. 277.
Cizoložníkův a cizoložnic trestání mezi Turky. II. 249.
Cla Židům i Turkům dáti jsme musili. II. 42. 193.
Clausa, pevnost země Tyrolské. I. 10.
Cochim, pevnost v Indii východní. II. 134.
Collegia a školy filosofské u Tatarův. II. 146.
Comorin, král někdy v Indiích pomořských nejpřednější, Portugalským poplatek dává. II. 137.
Concilium Tridentské. I. 8.

Digitized by Google

Concilia nejedna v Alexandrii držána. II. 203.
Confessí řecká Mahometovi, císaři Tureckému, podána. I. 277.
Consul a viceconsul kdo jsou. II. 28.
„ franský k nám byl přívětivý. II. 45.
„ francouzský pro ustavení v Kairu kaply od bašete pokutován. II. 55.
Convent kláštera S. Salvatora jindy na hoře Sion obýval. I. 110.
Corfu ostrov aneb Corcyra. I. 55.
Cti a slávy nesmírná žádost. II. 136. 137.
Cukr z Kandie aneb cukrkand. I. 69.
Curti aneb Carduci loupežní. I. 285.
Cypr ostrov, jeho položení. I. 78.
Cyprská země těla mrtvá teprv v sobě trpěti počala od Erica II. krále Dánského. I. 80.
Cyprských skvostnost. I. 86.
Cyprské kovy. I. 97.
Cypřiš kde zhojna roste. I. 69.

Č.

Částeční vypsání Jerusaléma. I. 224.
Čeleď v městě Quinsai a péče o ni. II. 146.
Červeného moře vypsání. II. 119.
Český národ i jazyk od národu Slovanského má svůj začátek. I. 56.
Čisterna Mojžíšova na hoře Sinai. II. 77.
Čisterny v novém Jerusalémě. I. 240.
Čistota bezděčná Kalenderův sektářův. II. 239.

D.

Dædalus krávu z dřeva živé podobnou udělal. I. 67.
Dagon modly chrám. II. 12.
Daktylů jaké česání. II. 37.
Dalekosť cesty z Kairu k hoře Sinai. II. 69. 70.
Damiaty města vypsání. II. 33.
Daniel poustevník. II. 110.
Darius král Perský. II. 123.
Darmo jísti a jaké krmě dávají. II. 15.
Darové jedni proti druhým každoroční cís. Tureckého a serifa knížete Mekkského. II. 59.
„ Ptolomea krále do Jerusaléma poslání. II. 202.
David král kde porazil Filistinské. I. 107.
„ Saulovi králi kus podolka uřezal. I. 176.
David král kde sedm kajících žalmů skládal. I. 180.
„ kde korunován. I. 187.
Davida krále palác. I. 181.
„ pohřeb. I. 181.
Debory, Rebečiny chůvy, hrob. I. 164.
Delfin rychlejší nad ptáky. I. 51.
„ jiné ryby rybářům naháněl. I. 53.
„ nepřítel krokodilů. II. 186.
Delta ostrov, jeho začátek. II. 189.
Derviserové sektáři mašlak žerou, po němž vztekouce se divně sami sebe katují. II. 239. 240.
Dešť králi Egyptskému smrt znamenal; v Egyptě nepršívá. II. 35.
„ první, co jsme z Benátek vyjeli, na hoře Sinai pršel. II 76.
Dědictví potomkům rodičové spůsobují. II. 130.
Děla Bartold Švorc v Evropě vymyslil; veliká a těžká v Indii. II. 127.
Děti cvikýři, totiž z rodičův dvojího národu. II. 135.
Didimus poustevník kořeny toliko bylinné jídal. II. 109.
Dinas svatý, neb Castel de latrone. I. 104.
Díry křížové v skále. I. 124.
Discurs aneb zpráva o pevnosti města Benátek. I. 14.
Div při rozeznání tří křížův. I. 120.
Divné postupování statku dlužníka. I. 40.
Dlužníky jak Římané trestávali. I. 41.
Dobrá vůle koláče jí, zlá hlavu tepe. II. 30.
Doktory, notarios, poetas laureatos, comites palatinos, kdo může titulovati. I. 253.
Domečkové na ostrově Pharos překladačům Zákona udělaní. II. 197.
Dominicus poustevník. II. 109.
Domy bez střech. I. 239.
Dopuštění boží na Židy. I. 232.
Drak s křídly. II. 67.
Driák dobrý z hada. I. 176.
Dromedář co jest, a v šesti hodinách 90 mil uběhne. II. 91.
Druhé nás do kostela hrobu božího puštění. I. 209.
Drusové svobodný národ, udatný; ačkoliv nemohli od císařův Tureckých přemoženi býti, však je potom vždy baše Kairský pod jistý poplatek Turkům svábil. I. 289.

Digitized by Google

Drusové s církví Římskou se spojili. I. 290.
Dříví čtveré, z něhož kříž Kristu P. dělán. I. 208.
Dsky zákona Mojžíš kde rozrazil. II. 77.
Dub v údolí Mambre. I. 201.
Duch S. kde na apoštoly seslán. I. 180.
Důchod královský každoroční v Chinu. II. 129.
„ znamenitý od kupectví v Ormus. II. 139.
Důchodové knížete Benátského. I. 27.
„ Benátčanův. I. 33.
„ prelátův v Limisu. I. 98.
„ roční krále Ptolomea Auleta z samého Egypta. II. 122.
„ stálí chana Tatarského. II. 148.
„ bašete z samého Kairu. II. 166.
Dům Maří Magdaleny. I. 141.
„ Šimona malomocného. I. 142.
„ Lazarův. I. 142.
„ boháče hodovného. I. 144.
„ Pilátův soudní. I. 147.
„ Herodesův. I. 148.
„ S. Jana Křtitele. I. 169.
„ Kaifášův kde stál. I. 178.
„ neb kostel panny Marie, kterýž Turci u veliké vážnosti mají. I. 180.
„ Annáše biskupa. I. 182.
„ S. Tomáše. I. 183.
„ Zebedeův. I. 184.
„ Marie, matky S. Jana, z LXX jednoho. I. 184.
„ Abakuka proroka. I. 187.
„ S. Simeona. I. 187.
„ patriarchy Jakoba. I. 187.
„ Filistinských zařícených od Samsona. II. 21.
„ z jednoho kusu kamene udělaný. II. 158.
„ Abrahamův v městě Mekce. II. 224.
Důstojnost papežskou a církev Římskou Řekové proč potupují. I. 277.
Dva hratři o království se nesnadili. I. 83.
Dvéře do kostela hrobu božího. I. 115.
„ z samé skály. I. 212.
Dvoje léto, dvoje zima v roce v Abyssinii. II. 251.

E.

Ebzan, soudce Israelský. I. 199.
Eccus moře. II. 178.
Edwardus III. král Anglický. I. 245.
Egyptská země, její úrody. II. 204.
„ lid v ní s Araby nejpověrnější; bohové jeho. II. 237.
„ vláhy jí vždy čím déle ubývá. II. 183.
„ její vypsání; rolí tam nevoří ani hnojí, jen sejí a zavlakují. II. 204.
Egyptského království mistrné a nestálé štěstí. II. 205.
„ národu řeč. II. 35.
Egyptský král poslední Tomumbejus. II. 206.
Egyptští králové chtěli vody Rudého moře a Nilu v jedno spojiti. II. 123.
„ řeku Nil za boha měli. II. 177.
Ehud třetí soudce israelský. I. 216.
Eleazar, nejvyšší kněz židovský, poslal z Jerusaléma králi Ptolomeovi do Alexandrie 72 vykladačův učených. II. 201.
Eliáš prorok. I. 164.
„ přešel s Eliseem Jordan suchou nohou. I. 171.
„ jeho kostel. I. 187.
„ jeho kapla na Orebě. II. 74.
Elimas čarodějník od S. Pavla oslepen. I. 80.
Elimelech odkud byl. I. 199.
Eliseova studnice. I. 165.
Emaus města a zámku položení. I. 106.
Emmanuel, král Portugalský, nejprv do Indií skrze Arabii lid svůj vypravil. II. 132.
Engady, beránkova studnice. I. 175.
Ephron, hora a město. I. 104.
Epiphanius S. v Salamis byl biskupem. I. 81.
Epitaphia králův Jerusal. I. 126.
Eremus, eremitae. II. 107. 108.
Ericus II. král Dánský, do Jerusaléma putujíc, v Cypru umřel. I. 80.
Eroge hora u Jerusaléma. I. 202.
Etesiæ, libí letní větrové, kde škodní. II. 180. 181.
Eunuchů padesát Abyssinianův u hrobu Mahumeta lživého proroka, a z nich tři jen nejstarší dvakrát za den mohou do něho vcházeti. II. 233.
Evangelium v jaké vážnosti mají Armenové. I. 283.
Evsebia S. hrob. I. 194.
Evstachie a Pavly S. hrob. I. 193.
Examen u brány Jerusalémské. I. 108.

Digitized by Google

Exemplář tragoediarum Sophoclis, Euripidis a Aeschyli, jak drahý byl. II. 202.
Extract řádu tovaryšstva rytířův hrobu božího v Jerusalémě. I. 253.

F.

Falier Marin kníže Benátský sťat. I. 16.
Falšířův mince v Turcích mnoho a pokutování jich. I. 293.
Faraonový fík. II. 17.
Ferdinand arcikníže Rakouský v Inspruku pochován. I. 7.
Ferrara město krásné. I. 44.
Fík přes celý rok ovoce z dřeva a pařezu, a ne z větvíček vydávající. II. 56.
„ v němž se panna Maria skryla a plénky na něm sušila. II. 56.
Fíkový strom, na němž podlaha kamenná. II. 57.
Fíku Jidášova uschlého místo. I. 143.
Filip apoštol kde kázal. II. 12.
Filipina v Inspruku pochována. I. 7.
Florus vladař Židův potrestal. I. 147.
Fondiqua, totiž kotce, v městě Raschid. II. 191.
Fondiques aneb kotce veliké. II. 29.
Forma kaply Kalvarie. I. 124.
„ hřbetu Mojžíšova do skály vytištěna. II. 76.
Franciscus Alvarez projel země Mouřeninské. II. 178.
Francouzské kotce v Alexandrii nejpěknější. II. 199.
Franský král a Benátčané v kterých městech tureckých své poslance mají. II. 28.
František I. král Franský mumii při sobě vždy míval. II. 159.
Františkáni bosáci nic Turkům neplatí. I. 208.
Fridrich Barbarossa císař ponejprvé kníže České králem a České knížectví královstvím učinil. I. 33.
„ utopil se. I. 284.
Fulko IV. král Jerusalémský. I. 235.

G.

Gabaon město kněžské. I. 107.
Galera vyzvědačská. I. 53.
Galgala. I. 163.
Gamaliel, učitel Š. Pavla. I. 180.
Gaza město, obyvatelé jeho a v něm zámek Baldvina krále. II. 19.
Gazelly pěkná zvířátka jsme viděli. II. 67.
Georgiáni křesťané, jich klášter. I. 208.
„ jich národ a víra. I. 278.
„ jich vrchnost. I. 278.
„ jsou národ divoký; skrze ženu k víře křesťanské přivedeni; roucho, mše, svátosti, křest a náboženství jejich. I. 279.
„ jich pouť do Jerusaléma. I. 280.
Gethsemane ves. I. 156.
Gihon hora v prostřed světa stojí. I. 186.
Goa město slavné v Indii východní. II. 134.
Gotfrid de Bullion v Inspruku pochován. I. 7.
„ král Jerusalémský první z křesťanského náboženství. I. 234.
„ zemi svatou na čtvero knížetství rozdělil. I. 235.
„ umřel na červenou nemoc. I. 235.
Gvardian Jerusalémský nás vítal. I. 109.
„ k svatým místům u hrobu božího jak bychom se chovati měli, nás napomínal. I. 116.
„ Lamperta zdravého trpkým receptem hojil. I. 215.
„ dával nám na odchodné požehnání. II. 9.

H.

Haceldemach pole poutníkův. I. 203.
Had Tyrus. I. 176.
Hadači turečtí. II. 240.
Hadův mnoho. I. 73.
„ a žížal jedovatých na Orebě mnoho. II. 73.
Halepo město v Syrii, v něm sjezd kupcův. II. 140.
Hall město pěkně vystavené. I. 3.
Hay město. I. 164.
Hebron město co vyznamenává. I. 200.
Hejtmanství zištné a Španělům žádostivé. II. 139.
Helena krásná žena, pro niž město Troja jest zkaženo, její vlast. I. 60.
„ máteř Konstantina císaře. I. 119.
„ co vystavěla v zemi Svaté. I. 120.
Heliogabalus císař pomstil posměchu svého nad Alexandrínskými měšťany. II. 203.

Digitized by Google

Heliogabalus císař dal šest set hlav pštrosových k hostině připraviti. II. 104.
Heraclius císař nemohl projeti branou Jerusalémskou. I. 153.
„ přemohl Kosroesa krále Perského. I. 233.
Herodes Aškalonitský. I. 221.
„ vrah nemluvňátek, z Aškalonu rodem. II. 16.
„ jeho palác. I. 183.
Heřman Černín můj spolupoutník. I. 2.
Hilarius S. a S. Manna. I. 81.
Historia neb příběh o císaři Maximilianovi prvním. I. 6.
„ o dítěti křesťanském od Židův Tridentských ukrutně trýzněném. I. 9.
„ Starého i Nového zákona z hadích kaménkův vysazená. I. 16.
„ o papeži a císaři. I. 33.
„ o delfinu. I. 52.
„ o S. panně Kateřině. II. 79.
Hišpanští králové z zemí svých Židy hnali. II. 46.
Hlad veliký v Jerusalémě. I. 222.
„ jest dobrý kuchař. II. 12.
„ nás velmi sužoval. II. 99.
Hlava člověčí řemeslně vytesaná na věži aneb pyramidě v Kairu. II. 158.
„ modly někdejších Egyptčanův, z níž satan dával odpovědi. II. 159.
Hod narození Krista pána Arabové i Mouřenínové slaví. I. 190.
Holubi mnoho mil listy nosí. II. 27.
„ chovají se i v pevnostech Alexandrinských pro donášení cedulek k sangiakovi. II. 198.
Hora Olivetská. I. 135.
„ Phasga. I. 229.
„ kde koráb Noelův stojí. I. 281.
„ Sion, její klášter. I. 179.
„ Sion v stálosti nepohnutelné zůstává, vyznamenání její. I. 194.
„ S. panny Kateřiny. II. 78.
„ odpustkův v Mekce. II. 227.
„ na níž dědicové království Abyssinského vždy zůstávati a odtud povolání sebe k vládě očekávati musejí. II. 253.
„ v krajině Angota veliká. II. 253.
Hory nad námi strašlivé. II. 66.
„ drakův s křídly. II. 67.
„ ze všeho světa, krom jediného malého vršku, do Mekky k vystavení domu Abrahamova se sběhly. II. 229.
Horko veliké okolo Jericha. I. 176.
Hospoda turecká a vypsání jiných. II. 13.
„ v městě Gaze. II. 17.
„ naše v Kairu a opatření. II. 49.
Hospodin kde se Mojžíšovi ve kři ohněm hořícím ráčil ukázati. II. 85.
Hostina v Candii conventu od nás strojená. I. 63.
Hradu Sionu pevnost. I. 217.
Hrách kamenný. I. 187.
Hrob Kristu pánu v Cypru v městě Nicosia u S. Sofie dělán. I. 82.
„ S. Jiří. I. 99.
„ boží nalezen. I. 119.
„ boží. I. 127. 128.
„ králův křesťanských v Jerusalémě. I. 125.
„ Lazarův. I. 141.
„ S. Josefa. I. 157.
„ S. Anny a S. Joachima. I. 157.
„ blahoslavené panny Marie. I. 157.
„ Kristův, jeho kámen. I. 179.
„ Rachel, manželky Jakubovy. I. 188.
„ S. Jeronyma. I. 194.
„ krále Manassesa a Josafata. I. 206.
„ okroublý jako sloup. II. 214.
Hrobové Římanův. I. 54.
„ starých králův Judských. I. 212.
Hrozen z údolí Eškol na sochoře mezi syny Israelské nešený. II. 39.
Hry opičí a oslové kratochvilné. II. 60.
Humeth syn Taulonův rozdělal olověnou podobu krokodila. II. 186.
Hůra vrchu druhého Kristova pokušení. I. 163.
Hus rejží vycpaná. II. 12.
Hvězdáři nejzkušenější Egyptčané a po nich Alexandrinští. II. 198.
Hymnus aneb píseň zpívaná u hrobu božího. I. 116.

Ch.

Chameleon zvířátko větrem a sluncem živo. II. 11.
Chan Tatarský, jeho království počátek. II. 138.
„ má se za nejpřednějšího mocnáře světského. II. 145.
Chemmis neb Cleopis krále pohřeb. II. 156.

Digitized by Google

China království v Indii nejbohatší a nejrozkošnější. II. 128.
„ království její patnáctero, král její mocnější nad Španěly. II. 138.
„ její druhá strana. II. 144.
Chládek v Kairu jak sobě spůsobují. II. 48. 49.
Chléb S. Jana z čeho. I. 79.
Chlév narození Kristova. I. 191.
Chrám nákladný Venušin. I. 80.
„ Herodesův. I. 150.
Chrámu Jerusalémského nynější spůsob. I. 153.
Chudá panna od Benátčanův bohatým věnem opatřená. I. 84.
Chudý spolupoutník. I. 77.
Chůze k Jordánu, za niž dáno sto dukátův. I. 159.
Chůze naší počátek na horu Oreb. II. 72.
Chvála města Jerusaléma. I. 216.

I.

Iberi aneb Georgiani, národ starožitný; země jejich jaká. I. 278.
Ichneumon zvířátko, krokodilův vrah. II. 185.
„ jeho popsání. II. 188.
Impressí k nám z Indií pošla. II. 127.
Indiánské kotce v Alexandrii nejbohatší. II. 199.
Indiánských starých králů počet vojska ustavičného. II. 131.
Indií východních meze, a jak se dělí. II. 124.
„ obyvatelé jsou svobod svých stálí obhájcové. Náboženství jejich. II. 124. 125.
„ vláda správná. II. 127.
„ manželek věrnost. II. 128.
Inquisitores Benátští aneb rada veliká. I. 26.
Inspruk město a sídlo arciknížete Ferdinanda. I. 5.
Isaiáš prorok kde pilou přetřín. I. 205.
Isáka patriarchy Mahumetáni vůbec v ničemž nepřipomínají. II. 230.
Ismael veliký kámen na dvé nožem pojednou rozpoltil. II. 231.
„ jeho kaménky Mahumetáni kde na své pověrné pouti sbírávají. II. 229.
Israelité kde moře přešli. II. 99.
„ jich bydlení na poušti. II. 107.

J.

Jablko zlaté drahé. I. 81.
Jacobité, národ rozličný, ohněm děti křtí. I. 291.
Jaffa aneb Joppen město. I. 97.
Jakub král Cyprský chudou pannu z Benátek za královnu sobě pojal. I. 83.
Jakub Veliký sťat. I. 178.
„ patriarcha. I. 196.
Jakubův žebřík. I. 164.
„ nocleh černý s Liou nevěstou jemu podvrhlou. I. 288.
Jan Ostrovec, dvořenín biskupa Kandienského. I. 63.
Jana Křtitele studium aneb učení. I. 165.
„ obydlí. I. 169.
„ stětí. I. 173.
Janičarovo nám srdečné toužení nad svou tureckou bídou a křesťanství se zbavením. II. 164.
Jebuzejských obydlí někdejší. I. 181.
Jednatelé národů v Alexandrii. II. 199.
Jednorožcové velmi náchylní k pannám. II. 111.
„ jich chytání; v Basma podnes jich dosti. II. 112.
Jeremiáše proroka jáma, v níž knihu pláče svého složil. I. 230.
Jericho město. I. 167.
Jeronym S. kde pokání činil. I. 176.
Jerusalém z Nobe jest viděti. I. 107.
„ od krále Melchisedecha založen. I. 216.
„ jeho králové pořád kralující. I. 217.
„ jeho králové poslední. I. 221.
„ jeho vyvrácení poslední. I. 222.
„ jak dlouho po svém vyvrácení pustý zůstával. I. 231.
„ nový Aelia sloul. I. 232.
„ jeho král první z křesťanského náboženství. I. 234.
Jeskyně sedmi ospalcův. I. 80.
„ v skále vytesaná. I. 156.
„ prvního pokušení K. P. I. 163.
„ dvojitá. I. 201.
Jeskyňka postu Mojžíšova. II. 76.
Jesličky Krista Pána. I. 193.
Jezero moře Adriatického u Benátek. I. 13.
„ Pilátova utopení v Švýcařích. I. 146.

Digitized by Google

Jezero strašlivé aneb Ústa pekelná. I. 174.
„ krokodilův, syrenův a jiných potvor. II. 178.
„ v Egyptě naschvál udělané. II. 207.
Jidáš kde se oběsil, tu nyní Židé svůj hřbitov mají. I. 143.
„ kde Krista pána zradil. I. 158.
Jiří S. kde stat. I. 99.
Jití naše k hoře Olivetské. I. 134.
Jízda kněžská do Jerusaléma na oslu, ustanovení její. I. 257.
„ slavná bašete z Kairu k cís. Tureckému. II. 61.
„ naše skrze veliké pouště k hoře Sinai. II. 66.
„ aneb karavana mahumetanská, jejího na cestu se vydávání začátek a další rozvinutí. II. 213.
„ Mahumetánů pro nevěstu. II. 248.
Jízdárna v Kairu. II. 54.
Jmena příchozích v Benátkách poznamenávají. I. 12.
„ pouští bydlení Israelitů. II. 107.
Johannes Egyptský, poustenník, stoje spával. II. 109.
Jomaileři duchovníci nečistí. II. 239.
Jonáše proroka od tváři páně utíkání. I. 97.
Joppen nynější. I. 98.
Jordan řeka. I. 169.
„ její dlouhost. I. 170.
Josafat slovo co vyznamenává. I. 134.
Josef z Arimatie. I. 102.
Juba král Mouřeninský chtěl řeky Nilu počátek vystihnouti, ale nemohl. II. 178.
Judovo sceptrum odjato. I. 221.
Judské království Octavianus císař třem synům Aškalonitovým na tré rozdělil. I. 221.
Judský král nejprvnější z cizího národu. I. 221.
Julian císař odpadlík Židům zase k stavění chrámu napomáhal. I. 152. 232.
Julius Caesar zhoubce bibliotéky Alexandrinské. II. 202.
Justinianus cís. dal vystavěti klášter S. p. Kateřiny pod horou Oreb. II. 88.

K.

Kacířstva a pověr nejvíc pošlo z Egypta. II. 238.
Kair město, stolův ani lavic tam žádných nemají. II. 49.
Kair, někdejších žoldánův Egyptských sídlo. II. 53. 54.
„ mají tam bohaté nemocnice. II. 161.
„ zřídka tam prší. II. 164.
„ musejí tam prach po ulici polévati. II. 165.
„ obecný lid tam tak švárný jest, že sobě z očí much neshánějí. II. 165.
„ cís. Turecký má tam sýpky. II. 168.
„ obyčej tam slavných úřadův docházení. II. 171.
„ města toho vypsání. II. 172.
„ zámků i klíčů dřevěných tam užívají. II. 173.
„ národové jací se tam nalézají. II. 173.
„ o hojnosti i drahotě roční tam přezvídají. II. 175.
„ obyvatelé rozvodnění Nilova hrubě se bojí. II. 176.
Kairská škola, nejpřednější roční důchodové její. II. 160.
Kairští obyvatelé; prach vyžírá jim zrak. II. 164.
„ potřeby své za rána zařizují. II. 166.
„ povahy jejich. II. 166. 174.
„ cení časně všecky obchody podlé úrody i neúrody. II. 176.
„ štědrosti boží nevážně užívají. II. 176.
Kalef hejtman s Židy ponejprv Gazy dobyl. II. 20.
Kalendář starý v Kandii drží. I. 62.
Kalifa žoldán Egyptský. I. 233.
Kalojeři, mniši řečtí, rukama pracují. I. 274.
„ žádných suchých dní nedrží. I. 276.
„ povinni poutníky provázeti na místa svatá. II. 72.
„ jsou mniši řádu S. Basilia; musejí Araby vychovávati. II. 88.
Kámen u dveří hrobu božího. I. 128.
„ na němž anděl páně Mariím se ukázal. I. 128.
„ na němž Kristus pán seděl. I. 141. 161.
„ pokušení Kristova. I. 163.
„ panny Marie. II. 55.
„ vysoký okrouhlý, na němž 12 žlábečkův holí Mojžíšovou uděláno. II. 84.

Digitized by Google

Kámen S. Jana stětí, na němž se žádný pohan nesmí posaditi. II. 200.
„ s nebe spadlý a hlas o něm. II. 224.
Kaménky s pěknými figurami. II. 82.
Kamenů XII. synů Israelských. I. 164.
Kapla S. Petra v Jafě. I. 97.
„ panny Marie. I. 116.
„ metání losu o roucho páně. I. 117.
„ S. Heleny. I. 117. 121.
„ posmívání Kristova. I. 121.
„ Krista pána ukřižování. I. 122.
„ Isáka obětování. I. 122.
„ místa popravního Golgatha. I. 122.
„ panny Marie a S. Jana. I. 125.
„ zjevení se panny Marie na Orebě. II. 73.
„ S. panny Kateřiny. II. 79.
„ hrobu božího. I. 114.
Kaplička Jakobitů u hrobu božího. I. 128.
„ Abrahamova aneb raději Ismaelova. II. 214.
Kaply kostela hrobu božího, jich přirovnání k kaplám kostela hradu Pražského. I. 131.
„ dvě na vrchu hory Sinai, jedna křesťanská, druhá turecká. II. 76.
Karavana naše sjížděla se u Matharie. II. 62.
„ Suezská. II. 101.
„ kupecká u Halepu. II. 141.
„ poutníkův mahumetanských z Kairu do Mekky; její se z místa hnutí i odpočívání, pořádek a rozdíl. II. 216.
„ paterá její zástava na cestě. II. 219.
„ odpočinouc co dál činí. II. 227.
„ tří jich spolu se v jedno stržení. II. 228.
Kateřina S. panna, v Salamis rodilá. I. 81.
„ kapla její v Betlémě. I. 190.
„ jiná její kapla. I. 198.
Kaucas hora vysoká. I. 278.
Kázaní na mahumetanské pouti. II. 228.
Kázeň přísná Abyssinského císaře. II. 252.
Klášter v Kandii. I. 62.
„ v Arnice. I. 73.
„ S. Salvatora v Jerusalémě, nemá žádných důchodův. I. 109.
„ S. Salvatora, kdežto náboženství svobodného Turci křesťanům přejí. I. 113.
Klášter S. kříže. I. 207.
„ 40 mučedlníkův. II. 78.
„ S. Antonia a Makaria. II. 82.
„ S. panny Kateřiny; jeho vypsání. II. 85. 88.
„ nevědomý. II. 110.
Kleopatra královna. II. 123.
„ předrahou perlu v octě milovníku svému připila. II. 208.
„ hostiny nákladné strojívala. II. 208. 209.
Klobouk sto tisíc dukátův ceněn. I. 18.
Kněz Jan Veliký u prostřed národu Anzuqueran v Mouřeninských zemích; dvůr pod stany jaký vede. II. 178.
„ kněžnu jeho jen třikrát do roka vídat. II. 252.
Knížete Benátského úřad. I. 25.
Kobylek žlutých mnoho a jakou škodu v Arabii dělaly. II. 83.
Koček mnoho v klášteře chováno, zvoncem je k jídlu svolávali. I. 73.
Komárův mnoho. I. 75.
Konstantin císař první mocnář křesťanský. I. 119.
Konstantinopolis ztraceno. I. 272.
Koňové pozlacení, uměle z mosazi slití. I. 17.
„ arabští a egyptští přepěkní. II. 163.
„ mnoho jich na pastvě. I. 282.
Kopstein pevnost země Tyrolské. I. 2.
Korec jeden obilí sto korcův vydával. I. 286.
Koroptvi veliké. I. 70.
Kosroes král Perský. I. 233.
Kostel S. Marka v Benátkách. I. 16.
„ hrobu božího. I. 113.
„ a kapla na hoře Olivetské. I. 138.
„ svatých andělův. I. 182.
Kostelíček S. Heleny s třemi kříži. I. 83.
Kostelík u milohrádku Kairského, v něm kašna. II. 55.
„ Mahumetův a tří sedadel jeho svatých. II. 234.
Kostelům a farám v Kairu plat stálý. II. 161.
Kostelův a far v Kairu počet. II. 174.
Kostus král. II. 79.
Kotce Kairské, kdo a co v nich prodávají. II. 161.

Digitized by Google

Kotce francké v Alexandrii. II. 193.
Koupání naše v moři Červeném. II. 100.
Kozy, z jichž srsti šamlat dělají. I. 79.
Krádež smělá a chytrá. I. 19.
„ divná v lodi naší. I. 72.
Králové Abyssinští píší se z pokolení Judova. II. 115.
„ jak dlouho v Chinu panovali. II. 129.
Královna Cyprská z Benátek rodilá. I. 83.
Kratochvíl s volem. I. 36.
Kristus kam obrácen byl vise na kříži. I. 123.
„ kde se nejprv po z mrtvých vstání matce své ukázal. I. 129.
„ kde na nebe s hory Olivetské vstoupil. I. 134.
„ kde učil učedlníky modlitbě svaté. I. 136.
„ kde se krví potil. I. 156.
„ kde byl pokřtěn. I. 169.
Krmě v Kairských kuchyních na prodaj. II. 162.
Krmí příliš zdravých, přílišného štěstí, příliš dobrých lidí varovati se sluší. II. 32.
Krokodil zvíře hrozné, čtvernohé. II. 183.
„ jaké jeho vejce. II. 183.
„ zadního střeva nemá. II. 185.
Krokodilové spůsobem trojím lapáni bývají. II. 185.
„ v kterých zemích a mořích jsou. II. 186.
„ úhlavní jich nepřátelé z lidí, z ptactva a z mořských zvířat. II. 185. 186.
Krůpěje krve Kristovy. I. 147.
Křest u Řekův jaký. I. 276.
„ dvojí u Abyssinův. II. 254.
Křesťané otroci Židův v Konstantinopoli. II. 47.
„ mezi Turky trpělivostí stojí. II. 50.
„ v Indiích posavad jsou. II. 125.
„ mají v Alexandrii svobodu větší než v kterém z měst tureckých. II. 199.
Kříž S., místo jeho. I. 117.
„ nalezen. I. 119.
„ dřevěný císaře Maximiliana. I. 7.
Křížové processí původ. I. 145.
Křoví, z jakéhož Mojžíšova hůl byla. II. 82.
Kuchař slavný prostě dobré krmě strojil. I. 4.
Kůň vodní kde se nachází; zubové jeho drazí; krev pouští. II. 187.
Kupci indianští bohatí. II. 128.
Kupců mnoho každého roku se sjíždí do města Halepu v Syrii. II. 140.
„ s nepravou váhou zacházejících trestání. II. 162.
Kupující náš nevěrně nám hospodařil. II. 19.
Kůr kostela hrobu božího. I. 132.
Kuřat veliká hojnost, až je na košíky měřívají. II. 167.
Kusy kříže Kristova. I. 120.
„ smolné z Mrtvého moře vyplývají. I. 175.
Kyjem z dřímání svého byl jsem buzen. II. 102.

L.

Labyrint v Kretě. I. 67.
„ egyptský. II. 206.
Láhve naše pro nápoj byly z kozích koží nevydělaných. II. 63.
Lampert poutník co nám nesvedl. I. 72. 77.
„ jsa zdráv dělal se nemocným. I. 214.
„ podnapiv se opět dal se v zpívání. II. 30.
„ v šarvátce vousů pozbyl. II. 32.
„ poslední naše jeho opatření. II. 34.
Landshut při řece Isr. I. 2.
Laurentius Celsa, kníže Benátský. I. 27.
Lávka, z nížto sloup kříže Krista pána udělán. 1. 135.
Lázeň v Raschit městě vzácná. II. 191.
Lázně v Kairu jsou velmi nákladně vystavěné, kdež jsme se také i zmyli. II. 151.
„ obojího pohlaví vesměs se mývajícího. II. 154.
Lázní původ z národů asiatských. II. 152.
Lesové palmoví a musoví za Raschitem. II. 193.
Lež Mahumetanův o obětování Abrahamovu Ismuele. II. 230.
Libánská hora, její bezpečnost. I. 288.
„ její stromoví jest cedroví. I. 290.
Libánský patriarcha v jaké vážnosti jest u svých arcibiskupův a biskupův I. 290.
Libánských křesťanův posty. I. 290.

*

Digitized by Google

Libánští široké pásy nosí. I. 287.
„ jiné křesťany milují. I. 290.
Lid válečný z těchto zemí do země Svaté pro vymožení jí z moci pohanské se vypravil. I. 234.
„ egyptský jest nestydatý. II. 43.
Lidé lesní a vodní. II. 39.
„ v Kairu na prodaji. II. 163.
Limiso městečko, přístav do země S. I. 89.
Lithostratos co vyznamenává. I. 145.
Liturgie a mše Řekův jaké. I. 276.
Livius historik kdy se stkvěl. I. 42.
Loď naše a počet osob v ní. I. 48.
„ vybojovaná. I. 56.
„ surianská, vypsání její. I. 88.
Lodi, na nichž se po Nilu plavívají. II. 25.
„ tři našli jsme u Alexandrie. II. 194.
„ dvě neb milohrádek dvůj na moři krále Ptolomea Filadelfa nesmírně nákladný. II. 207.
„ a korábův slídníci nás nezmeškali. II. 256.
Losové Benátští. I. 26.
Lotova jeskyně. I. 176.
Lotr po pravici Kristu pánu ukřižovaný, kde loupíval. I. 104.
Lovu svinského směšná kratochvíle. I. 36.
Ludvík král Francký Joppen vzal. I. 98.
„ přijmím Svatý. II. 33.
„ Damiatu dobyl, ale brzíčko ho zas pozbyl. II. 33.
Luz město. I. 164.
Lůza tatarská šesterá. II. 148. 149.
Lyčené provazy z kůr palmových dělají. II. 37.
Lydda někdy slavné město v zemi Svaté I. 99.

M.

Mahomet kde se s Mojžíšem shledal. II. 76.
„ prorok. II. 223.
„ jeho pohřeb. II. 233.
„ strom jeho palmový. II. 234.
„ jeho rodičové, též narození. II. 241.
„ jsa od vojska za vůdci vystaven, které země nejprv Herakliovi cís. odňal. II. 244.
Mahomet náhle scepceněl padúcí nemocí. II. 245.
Mahometáni začali poplatek bráti z hrobu božího. I. 234.
„ jich půst, putování do Mekky. II. 211.
„ tři modlitby na pouti říkávají. II. 229.
„ jich putování do Mediny. II. 232.
„ jich hora zdraví, modlitba u ní. II. 232.
Macherunt zámek. I. 172.
Malabar nejpěknější království Indiánské. II. 126.
Malvazí dobré odkud pochází. I. 68.
Mammeluk, křtěný a obřezaný pohan. II. 206.
Mangi země Tatarova, má mnoho měst. II. 145.
Manna kde Israelitům pršeti přestala. I. 163.
„ kteráž se dosavad na pouštích arabských nachází. II. 111.
Manželstvo kněžím jedno i druhé Řekové trpí, třetího nedopouštějí. I. 276.
Maqueda, královna Sabská, odkud ku králi Šalomounovi přijela. II. 114.
„ syn její Mejlech. II. 114. 253.
Marcus Antonius Bragadinus, vladař Benátský, v Cypru za živa odřín. I. 85.
Marek, S. v Alexandrii kázával. II. 202.
„ tělo jeho v Benátkách chovají. II. 199.
Maria panna odkud se na Krista pána na popravu vedeného dívala. I. 145.
„ kde se narodila. I. 155.
„ Egyptská, poustennice. II. 109.
Mariná ři novměsíce ctí. II. 41.
„ podvedli nás. II. 42.
Maron kacíř; Maroniti dvojí. I. 288.
Maros, jinak Menis, král Egyptský. II. 206.
Masfa město. I. 105.
Mašlak co jest a z čeho jej dělají, moc jeho. II. 246.
Matěj svatý kde na apoštolství volen. I. 179.
Matematického umění Egyptčané původem. II. 210.

Digitized by Google

Matka své vlastní dítě snědla. I. 222.
Maxencius cís. Římský. II. 79.
Maximilian I. dal v Inspruku slavnou radnici vystavěti. I. 5. 7.
Medina město, prvé Madiána sloulo. II. 219.
„ vypsání jeho. II. 233.
Mekka město a vypsání jeho. II. 223.
Meroe ostrov v Mouřeninské zemi. II. 178.
Měst Sodomských pět. I. 174.
„ v Indii suma jest 5000 a to vše hražených. II. 132.
„ ani vsí nesmějí než na pahrbcích stavěti pro rozvodňování Nilu. II. 180.
Města Sodomská, kterážto opálená ještě z částky mohou se v vodě spatřiti. I. 175.
„ v Turecké říši nejpěknější. I. 286.
„ při řece Nilu. II. 41.
„ šťastné Arabie. II. 113.
„ s přístavy u Rudého moře. II. 121.
„ a domy pěkné v Indii mají. II. 128.
„ a městečka mnohá za Kairem bez vod. II. 183.
Město Benátky, jeho velikost. I. 16.
„ Jerusalém, obležení jeho a chrámu zkáza. I. 150.
„ čtyř mužův. I. 200.
„ turecké Suez nejnuznější. II. 101.
„ a krajina Sába v šťastné Arabii. II. 105.
„ a chrám S. Tomáše v Indii. II. 125.
Mešná roucha v Egyptě vymyslili. II. 238.
Mezky nám chtěli v Raschitu bráti. II. 192.
Mikuláš poustenník nemluvíval. II. 109.
Milí z Čech do Jerusaléma po zemi i po vodě jest. I. 108.
Milohrad žoldánův někdejších. II. 55.
Mince, jakou rádi berou Turci. I. 293.
„ v Cypru až do Jerusaléma. I. 293.
Minos, syn krále Jupitera. I. 67.
Minotaurus půl vola a půl člověka. I. 67.
Míra pasu, jímž ženy i muže měřívali. I. 280.
Místa posledních Krista pána činův. I. 110.
Místa svatá některá jak zohavena byla. I. 118.
„ svatá v klášteře hory Sion. I. 179.
Místo, kdež blahoslavená p. Maria s S. Janem stála. I. 115.
„ kde Kristus pan mazán byl po smrti. I. 127.
„ kde se Kristus pán po vzkříšení Maří Magdaleně ukázal. I. 129.
„ kde se Kristus p. k ženám plačícím obrátil. I. 144.
„ narození Krista pána. I. 192.
„ do něhož jsme přijíti nemohli. I. 201.
„ na něž Mojžíš, zabiv Egyptského, utekl. II. 219.
Mistrovské tlučení pánve. I. 4.
Mlaďátek kapla. I. 193.
Mnich byl by se v Jordáně utopil. I. 171.
„ tak nám vzácný byl, že jsme ho rádi chtěli zbýti; klátbu v šarvátce vydával. II. 31.
Modlení naše na lodi v sobotu. I. 51.
Modon pevnost. I. 59.
Mojžíš kde pochován. I. 173.
Mojžíšových dvanáct studnic. II. 65.
Monarchie třetí začátek. I. 271.
Mons crucis. I. 83.
„ diaboli. I. 163.
Montis Calvariae kapla. I. 122.
Mor, kde jeho nebývá. II. 129.
„ častý v Kairu bývá a lidu málo ubývá. II. 173.
Moře Červené s hory S. panny Kateřiny dobře jsme viděli. II. 81.
„ písčité bez vody. II. 106.
„ Perské. II. 142.
„ Mrtvé. I. 173.
Moskevského knížete zemí konec. II. 144.
Mostek Heleny císařovny nad Cedronem. I. 135.
Mouřenin náš jakou vodou nás zachystával. II. 66.
„ chléb nám na poušti po arabsku pekl. II. 96.
Mouřeniné víru křesťanskou od S. Matouše přijali. II. 254.
„ svátosti pod obojí užívají; spůsob jich při manželství; kněžím u nich manželstvo svobodné. II. 254. 255.
Mouřeninské země vypsání. II. 249.
„ jakých zrostlin v ní hojnost. II. 250.

Digitized by Google

Mouřeninské země obyvatelé mince žádné nebijí. II. 251.
Mrtvá těla balsamovaná v celosti zůstávající v pyramidě u Kairu. II. 159.
Mrtvých těl údové měsíce Března ze země se vyskytují a zase tratí. II. 160.
Mumie turecké aneb pohřby v Egyptě. II. 155.
„ jsou dobré lékařství i proti nejtěžším nemocem. II. 159.
Municí a zbraně všelijaké v Indii nejlepší. II. 127.
Musa strom, vypsání jeho, též ovoce. II. 38.
Muži Kretenští sodomářská pacholátka sobě chovají a mnohé tudy zahubují. I. 65.
Mycerinus král a věž jeho. II. 158.
Mysl, kteráž se umí báti, umí život zachovati. II. 18.
„ spokojená jest jako člověk dobře oditý. II. 21.
Myslivost chána Tatarského. II. 148.
Myši veliké. I. 91.
„ veliké na lodích, jako i v domích bývají. I. 92.

N.

Náboženství Syriánův. I. 287.
„ mahometanské chlubné. II. 245.
Namlouvání turecké k manželství. II. 247.
Nápis utrpení aneb viny K. p. I. 123.
Národ Benátský odkud pošel. I. 13.
„ Egyptský, jeho původ. II. 205.
Národové mašlaku užívající. II. 246.
Národův 122 jazykův rozdílných v Indii. II. 132.
Narození K. p. kapla. I. 190. 191.
Narsinga království v Indii, jehož král samého ženského pohlaví v službách užívá. II. 131.
Násilné nás loupení. II. 93.
Navis ecclesiæ, lodí církve. I. 189.
Navracování naše z pouti S. hory Sinai. II. 90.
„ jiné do města Kairu. II. 149.
Nebe a moře toliko viděti. II. 259.
Nebezpečenství naše první veliké, jakž jsme se na moře vydali. I. 47.
„ v koupání. I. 49.
„ u Kandie. I. 61.
„ od loupežníkův. II. 92.
Nebezpečenství na moři u předhoří Dobré naděje. II. 132.
„ naše v Kairu. II. 172.
„ na velikém moři, kteréž nám všechněm k veliké bázni a strachu bylo. II. 259.
Nebezpečné jití s hory Quaranteny. I. 165.
Neděle Květné ceremonie. I. 257.
Nedostatek služeb božích. I. 265.
Nechutenství žaludka veliké spůsobilo nám mořské zmítání lodí. I. 89.
Nejkřesťanštějšího jmena odkud se může dojíti. I. 254.
Nejmenší hřích bližního okrásti. I. 287.
Nejprvší Krista pána po z mrtvých vstání se ukázání. I. 178.
Nero císař poslední zkázu na Jerusalém uvedl. I. 222.
Neřád v kostele hrobu božího. I. 130.
Nesnadné k Jordánu přicházení. I. 158.
Nesnáz o placení za jednoho z našich bez peněz. I. 114.
Nestorius kacíř. I. 284.
Nesvornost Řekův počátek neštěstí. I. 270.
Nešpor slavný v Ferrarii držán. I. 44.
„ slavný v Kandii. I. 62.
Neumělost kalojerův, mnichů řeckých. I. 274.
Nevěsta mahumetanská a jak s ní zacházejí. II. 247. 248.
Nic nevhodnějšího a nestydatějšího nad břich. II. 24.
Nicosia město vinohradné. I. 82.
Niger řeka černá z druhé strany Egypta. II. 181.
Nikodemův hrob. I. 180.
Nil řeka. I. 186.
„ na sedm dílův se dělí. II. 26.
„ Ludvíka krále Franckého u Damiaty velice soužila. II. 33.
„ vypsání její. II. 177.
„ každého roku v prostřed léta i přes celé léto velice se rozvodňuje. II. 180.
„ příčinou pršek v mouřeninských krajinách s počátku zimy jich. II. 182.
Nimosina někdy pěkné město. I. 82.
Ninive město kde bylo. I. 285.
Nobe město prorocké aneb kněžské, v němž David král u biskupa Abimelecha chleby posvátné a meč Goliášův přijal. I. 107.
Nocleh náš v píscích nezvolný. II. 64.

Digitized by Google

Nocleh náš od potvor strašlivý. II. 97.
Noelův koráb kde osákl. I. 163.
Nouze naše převeliká na lodí. II. 23.
Nový Jerusalém založen. I. 232.

O.

Obchodníci v Ormus městě judském. II. 139.
Obchodové a kupectví někdejší u Rudého moře. II. 121. 122.
Obilí mlácení na polích v Egyptě. II. 205.
Oblakové vodní z Nilu pocházející jisté krajiny zavlažují. II. 181.
Obležení města Jerusaléma od Vespasiana. I. 222.
Oboží černé Turkyním vzácné. II. 154.
Obraz Livia v Padui. I. 42.
„ Venušin z slonových kostí. I. 80.
Obrazové předků domu Rakouského. I. 7.
Obrazy svatých baše Temešvarský z kostela vyházel a Uhry srovnal. I. 266.
Obřady mahumetanských poutníkův. II. 225.
„ klášterní rozličné z Egypta pošly. II. 238.
Obřezování Krista p. kapla. I. 189.
Obřízka synův Israelských. I. 163.
„ tureckého mladého pána. II. 170.
Obyčej ku poznání práv příjemný. I. 66.
„ aneb ceremonia poutníkům noh mytí v conventu Jerusal. I. 109.
„ vrchnosti Georgianské. I. 280.
Octavianus Augustus proč nechtěl zkaziti města Alexandrie. II. 195.
O čem se píše v druhém dílu knihy této. II. 7.
Oddavky mouřeninské. II. 254.
Oděv krásné paní turecké. II. 174.
Odpor kláthě mnichově činěný. II. 31.
Odpustkové v zemi Svaté. I. 214.
Odrbávání v lázních tureckých libé. II. 151.
Odvozování roucha aneb příkrovu k hrobu Mahometovu. II. 235.
Oheň svatý. I. 205.
Okna chrámu Jerusalémského. I. 133.
Olej z kostí S. panny Kateřiny velice vonný a hojitelný, časem tekává. II. 86.
Omyl o balsamě, odkud pošel. II. 58.
Onokratulus pták s velikým voletem. II. 41.
Opatrnosti jaké jsem užil, maje se bráti z Kairu do pusté Arabie. II. 62.
„ před pískem jaké užívají. II. 106.
Orel střelce šípem jeho vlastním na smrt ranil. I. 65.
Orlů mnoho tisíc jsme viděli. II. 102.
Origenes, Didimus, Theolus SS. z Alexandrie pošli. II. 202.
Ormus město v Indii Východní. II. 134.
„ jehož král dává Španělům poplatek. II. 139.
Ortel Pilátů proti Kristu p. I. 145. 146.
Ořechu indiánského strom. II. 57.
Oslová hra kratochvilná v Kairu. II. 169.
Ostrov Morea, velikost jeho. I. 59.
„ Cerico aneb Porphyris. I. 60.
„ Cirigoto pustý. I. 60.
„ Candia. I. 61.
„ „ jeho položení. I. 64.
„ Creta Centapolis sloul. I. 66.
„ Casso a Scarpanto. I. 72.
„ míry u Kairu v prostřed Nilu. II. 175.
Ostrovové přednější království Indiánských. II. 131.
Otcové Jesuitští v Goe pocty místodržícího na králi Španělském vyprosili, ale zas o ně přišli. II. 135.
Ovoce okolo Rámy. I. 103.
„ na pustinách Sodomských. I. 174.
„ dvoje jednoroční v Egyptě jsme viděli. II. 36.
„ v království Granátském kříž nese. II. 39.

P.

Padua město. I. 39.
„ matka Benátek. I. 39.
Palác a hrad slavný v Chinu. II. 129.
„ starý krále Alexandra. II. 196.
„ Kleopatry královny. II. 209.
Palma pevnost znamenitá. I. 14.
„ strom, vypsání její a divná její vlastnost. II. 36.
„ její úžitek. II. 37.
„ pokolení její osmero. II. 37.
„ v každém ukrojeném kusu kříž Krista pána ukazuje. II. 39.
Palmoví jako lesů mnoho. II. 193.
Památka nalezení S. kříže. I. 120.
Paphos město, nyní Baffo. I. 80.
Pasiphaë královna s býkem se spojila. I. 67.

Digitized by Google

Pasování nás na rytířstvo hrobu božího. I. 209.
„ spůsob. I. 241.
Patria totiž vlast Krista pána. I. 199.
Patriarcha co jest. I. 25.
„ jeho místodržící dal nám na horu Sinai k arcibiskupu připsání. II. 50.
„ řecký v Kairu sídlí. II. 173.
Paulus Patavinus Dr. v právích. I. 42.
Pavel S. v chrámě Venušiném kázal. I. 81.
Pavlače kostela Benátského. I. 16.
Pegu království hojné v Indii. II. 130.
Pekařů pro malý chléb trestání. II. 168.
Pelagia svatá kde byla. I. 136.
Penízem Deogratias od hospody platí. II. 161.
Perský král jeden vodu k pití všudy za sebou dával voziti. II. 41.
Peršané víc sobě Ali než Mahometa váží. II. 236.
„ učení Alovo oblíbili a dosavad drží. II. 238.
Pes nemůže-li kosti pozřiti, vždy ji ale ohloze. II. 198.
Petr svatý kde Krista pána zapřel. I. 179.
Petra S. skrýš. I. 230.
Petrus Eremita a Volckmar na cestě hynou. I. 234.
Pevnost turecká. II. 27.
„ jiná u Suez. II. 65.
Pharos ostrov obrana Alexandrie. II. 197.
Piláta odkud smyslí rodem býti. I. 146.
Piperis vůdce vojska, po žoldánech Egyptských králem. II. 205.
Plac před kostelem hrobu božího. I. 114.
Pláč ženský nad mrtvými v Candii. I. 71.
„ Arménův nad mrtvými. I. 283.
Plat Turkům v Rámě. I. 101.
„ Turkům za pouštění křesťanův k hrobu božímu. I. 114. 266.
Plavení naše k lodí. I. 47.
„ naše od Cypru k Jaffě. I. 87.
„ nebezpečné na Nilu. II. 39.
Pocta Joppenského hejtmana. I. 95.
Počet, lidu v Benátkách. I. 35.
„ mnichů v klášteře S. Salvatora. I. 111.
Počet lidu k svátkům do Jerusaléma chodícího. I. 223.
„ obyvatelův, dvořanův i vojáků krále Udianského. II. 130.
Podoba hrobu božího. I. 129.
„ velbloudova kopyta, za zvláštnost u pohanův i Arabův. II. 75.
„ olověná krokodila v chrámě pohanském. II. 186.
Pohané ctí kostel Betlémský. I. 190.
Pohodlí naše v příchodu do Jerusaléma. I. 109.
„ naše a dobrá zvůle u vicekonsula. II. 30.
Pohřbové některých českých pánů v kaplách S. Víta na hradě Pražském. I. 131.
Pohřeb Adama, Abrahama, Isáka a Jakoba. I. 200.
Poklad S. Marka. I. 18.
„ v hrobě Davida krále. I. 181.
Pokorou a dobrou radou více se získá nežli hněvem. II. 32.
Pokřik v lodí naší v noci Židé začali. II. 190.
Pokuta modlářství. I. 204.
„ za podvedení Turkův. I. 208.
Pompejus hejtman. I. 220.
„ hrobu jeho sloup. II. 197.
Porážka Turkův od Jana de Austria. I. 85.
Porcelány kde a jak dělají. II. 130.
Port u Jaffy. I. 93.
Porta ferrea, totiž brána železná. II. 235.
Portugalští při nejprvnějším svém do Indií příjezdu osočeni a hubeni. II. 133.
„ mohou apellovati z Indií do Španěl. II. 134.
„ kde sobě nejprvnější pevnosti a pod jakým zámyslem vzdělali. II. 134.
„ kterak se v Indiích zosázeli; život jejich tam. II. 135.
„ titule veliké sobě kupují. II. 136.
„ mají přednost na moři Indiánském; pevnosti a krajiny jejich. II. 137.
„ kudy Turkům usilovali škoditi. II. 141.
„ království jejich nepřátelská. II. 143.
Posloupnost v Jerusalémě jiných králův křesťanských. I. 235.
Potůček, z něhož David král skřemeni vybíral a z těch jedním Goliáše zabil. I. 105.

Digitized by Google

Potvorný plod odkud pochází. II. 170.
Potýkání naše s Turky v louži. II. 44.
Poustenníci nejprvnější. II. 109.
Poustennického života přísnosti a obzvláštnost některých poustenníkův. II. 109.
Poušť S. Jana Křtitele. I. 169.
Poutníci dva utopili se v Limisu. I. 90.
„ my ubozí nesměli jsme bez průvodního listu z lodě vystoupiti. I. 95.
„ mahumetanští nesmějí se zpět ohlédnouti. II. 229.
„ někteří se naschvál z nábožnosti oslepují. II. 237.
„ kde jich nejvíce hyne. II. 106.
Poutnická hospoda v Rámě. I. 100.
Poutnické potřeby k hrobu božímu. I. 130.
Povaha moře Mrtvého. I. 174.
Povětří v Alexandrii nezdravé. II. 200.
Pozdravení Turkům od nás učiněné. II. 100.
Práva na zahradě v Padui. I. 43.
„ mořského kde jsme nejdřív okusili. I. 50.
Presbyter Johannes, cís. Mouřeninský. II. 251.
Privilegia patriarchův. I. 25.
Processí naše slavné na den těla božího v Ferrari. I. 44.
„ v klášteře Jerusal. I. 110.
„ v Betlémě. I. 190. 198.
„ u S. panny Kateřiny. II. 85.
Projížďka naše na zámek Kairský, za tou nebezpečenství veliké. II. 52.
Promontorium bonae spei, totiž předhoří dobré naděje. II. 133.
Pře spravedlivá násilí trpí. I. 34.
Předních míst města Jerusaléma vypsání. I. 238.
Přelstění ve válce platnější než síla. II. 33.
Převláčení naše v Alexandrii do jiného habitu. II. 200.
Přibytek náš v klášteře S. panny Kateřiny. II. 70.
Příčina tažení křesťanského proti Turkům. I. 267.
„ bludů Armenianských. I. 283.
Příčiny podmanění tureckého křesťanův. I. 267.
„ poustenníků se na poušť vydávání. II. 108.
„ života poustennického někteří z svatých otců neschvalovali. II. 109.
Příčiny ztracení zemí Syrie, Palestiny, Arabie. II. 244.
Příhoda směšná. I. 11.
„ nešťastná bosáka našeho. I. 161.
Příjezd náš do Benátek. I. 12.
„ k městu Damiátě. II. 27.
„ do Kairu. II. 45.
„ do kláštera S. panny Kateřiny. II. 69.
Příkop vodní od Nilu do Kairu. II. 168.
Příležitost hovádek k projížďce po Kairu. II. 51.
Přísaha u Arménův. I. 282.
Přísloví o Kretenských a jiném trojím národu. I. 15.
Přístav divný a nebezpečný. II. 258.
Přístrachové na poušti. II. 68.
Přívoz na arabských koních. II. 43.
Přízeň se má cností vyhledávati a ne pochlebenstvím. II. 6.
Psammeticches, král Egyptský, chtěl řeky Nilu počátek vystihnouti. II. 178.
Pštros, jaký on pták. II. 103.
Pštrosa chtěli jsme uhoniti. II. 103.
Pštrosových vajec váha; samice jak jich mnoho vysází; mozek jejich vzácná krmě. II. 104.
Ptáčkové k penízi sletují a jej berou. II. 169.
Pták kozidojka. I. 70.
Ptolomaeus král Egyptský. I. 220.
„ Philadelphus král dceři své do Syrie vodu z Nilu ku pití posílával. II. 40.
„ král Egyptský, horlivý milovník zákona božího, na knihy štědře nakládal.. II. 202.
Poslové Libánských mnichův. I. 290.
Půst čtvrtý Řekův. I. 276.
Pustin obyvatelé čím se spravují. II. 68.
Putování horlivost k místům svatým I. 46.
„ z Kairu k Červenému moři. II. 62.
Původ a rozličnost rytířův všelijakých v křesťanstvu. I. 244.
Pyramidy Kairské odkud viděti. II. 41.
„ jaký spůsob jejich. II. 156.
„ tři zvláštní, dlouho a nákladně stavěné. II. 156.

Digitized by Google

Q.

Quardie chána Tatarského při resisidencí, též bydla tatarského opatrnost. II. 146.
„ chánovy projížďky. II. 148.
„ úřad vzácný býval. II. 203.
Quinsai stolice velikého chána Tatarského. I. 286.
„ města velikost v zemi Mangi. II. 145.
Quintus Asconius řečník. I. 42.
Quiriacus Žid řád rytířův křižovníkův praví žeby měl nejprv vyzdvihnouti. I. 120.

R.

Radagasus král Gothský. I. 13.
Radám královským úřad se dává ale ne rozum. II. 142.
Radnice Benátská. I. 16.
Radost a kratochvíle s ceremoniemi v Kairu. II. 177.
Ragusium město v Slavonii. I. 56.
Rajské jablko, palma. II. 39.
Rajský pták kde se vídá. II. 190.
Rama město. I. 99. 101.
Ramasan postní měsíc Mahometanův. II. 212.
Regiment aneb správa Benátská. I. 22.
Reyže hojnost. II. 192.
Rhodoppe vznešená nevěstka a věž její. II. 158.
Robota v soli; rozprávka o též soli. I. 76.
Rodičové naši první z ráje vyhnaní, kde se nejprv octli. II. 227.
Rodové a pokolení židovská podnes při dvoře králův Abyssinských jsou. II. 115.
Roucha Veroniky. I. 144.
„ mešního na Libánu neužívají. I. 290.
Roucho prorocké Mahumetanův k pouti. II. 214.
Rozdíl vrchů, hor okolo Sinai. II. 77.
Rozenhaim. I. 2.
Rozina Alžběta, dcerka má, vodou Jordánkou pokřtěna. I. 172.
Rozlučování manželstva snadné za peníze. II. 255.
Rozpuklina skály. I. 124.
Rudé moře, skutek boží při něm stalý. II. 121.
„ na němž ještě poněkud Turek panuje. II. 142.
Rukavic okolo Jericha nebezpečno nositi. I. 176.
Rusma mast turecká, jíž všelikou srst aneb vlasy s těla shánějí. II. 154.
Růže z Jericha. I. 167.
Ryb v Nilu hojnost; snadné jich chytání. II. 34.
Ryby s křídly. I. 61.
„ na slunci sušené k jídlu nám dané. II. 71.
Rybník Betsabe. I. 182.
„ Bravní. I. 206.
Rytíř Maltezský jak se tajil. I. 74.
Rytíři v nově pasovaní conventu Jerusalémskému hostinu strojili. I. 210.
„ hrobu božího. I. 241. 249.
„ podvazku. I. 245.
„ rouna zlatého a původ jejich. I. 246.
„ zvěstování panny Marie. I. 246.
„ S. Michala archanděla. I. 247.
„ obojku; hvězdy třem králům zjevené. I. 247.
„ Maltezští. I. 248.
„ Templářští. I. 249.
„ blahoslavené panny Marie. I. 250.
„ S. Jakuba a jiní. I. 251.
Rytířstva u Římanův počátek. I. 244.
Rytířstvo kolikeré. I. 274.

Ř.

Řád místo lichvy v Padui. I. 40.
„ výborný strany bylin. I. 43.
„ rytířův zlatého rouna v největší slávě a podstatě zůstává. I. 247.
Řecká země jak se dělí. I. 269.
Řecké víno kde a jak roste. I. 58.
Řeči jaké tisknou Židé v Konstantinopoli; turecké a arabské tisknouti nesmějí. II. 47.
Řehol mnišských v Ethiopii na tisíce. II. 251.
Řeholy rozličné v Alexandrii v náboženství svobodu mají. II. 199.
Řekové a Vlaši na ostrově Zante bydlejí. I. 48.
„ mají v držení kůr hrobu božího. I. 132.
„ od koho pošli a jak prvé slouli. I. 268.
„ chvála jejich. I. 269.
„ jak se jim dálo po smrti Alexandra krále, jak Turkům v moc přišli. I. 271.
„ vína skrovně užívají. I. 272.
„ jich nynější spůsob. I. 272.
„ náboženství jejich nejrozšířenější. I. 273.
„ patriarchové jich čtyři. I. 273.

Digitized by Google

Řekové škol žádných pro mládež nemají. I. 275.
„ smilstvo kněžské trescí. I. 276.
„ hudby neumějí. I. 277.
Řeky v Arragonii jaké. I. 278.
„ armenské. I. 281.
„ do Nilu padající. II. 179.

S.

Sába město arabské znamenité. II. 113. 114.
Salamis, nyní Famagusta, přístav. I. 81.
Salem město Melchisedechovo. I. 107.
Samson brány železné u města Gazy vzal a kam odnesl. II. 20.
„ kde 30 mužů zabil. II. 60.
Samuel prorok, vlast jeho. I. 102.
„ soudy kde držíval. I. 105.
Sangiach správce Rámy. I. 101.
Santonové, totiž kněží, radují se dobré hospodě. II. 216.
Saraceni Syrskou a Židovskou zemi sobě podmanili a ji okolo půl páta sta let v moci měli. I. 233.
„ doktorů jejich smysl o vodě Nilově. II. 40.
„ nemnoho do Kairu pro zápověď smějí. II. 55.
„ ležení jejich před Matharií. II. 63.
„ dobývali kláštera S. panny Kateřiny. II. 69.
„ velbloudy nám zajali. II. 87.
„ někteří jsou otroci kalojerův, u nich strava. II. 89.
„ loupili nás. II. 93.
„ mrtvého Egyptčana do Kairu v rakvi na velbloudu provázeli. II. 104.
„ jedni jich přebývají v poli, druzí v městech. II. 115.
„ žádnému sousedu víry nedrží. II. 116.
„ loupeží jsou živi. II. 116.
„ mužů a žen jejich oděv. II. 116.
„ jich bohatství. II. 116.
„ luzy jejich Turci se bojí. II. 117.
„ král jejich ustavičně v poli přebývá; prázden jest vší nádhernosti. II. 117.
„ před lety mocni byli. II. 118.
„ v Siam království Indiánském jsou Mahumetova náboženství. II. 130.
„ jich zvláštní čtyry sekty. II. 239.
Sedláku nemocnému z vůně lékárnické trus hnoje nejzdravější. II. 114.
Sekera železná na vrch vody se vznesla. I. 171.
Sekty Jerusamlémské pokojné vespolek. I. 266.
„ egyptské, jich množství. II. 239.
Selim cís. Turecký kdy sobě Egypt podmanil. II. 206.
Semei kde házel kamením na Davida krále. I. 161.
Seriph kníže Mekkské z rodu Mahumetova. II. 59. 223.
„ výjezd jeho proti karavaně mahumetské. II. 221.
Sesostris král Egyptský začal dělati příkop k Nilu, ale nedokonal. II. 123.
Severus C. Pertinax. I. 232.
Siam království v Indii. II. 129.
Simeon stařec Krista pána na ruce vzal. I. 154.
„ poustenník. II. 110.
Síň Šalomounova, nyní z ní kostel panny Marie. I. 154.
Sjezd putování mahumetského. II. 212.
Skála hlinovatá. I. 197.
Sklepové, do nichž Turci poutníky zavírali. I. 98.
Sklípek před hrobem božím. I. 127.
„ hrobu božího. I. 128.
Skopcové a berani i jich ocasové hrubí. II. 162.
Skrýše panny Marie. I. 197.
Skutkové K. p. na hoře Olivetské. I. 138.
Slavní dva palácové. I. 181.
Slepý od K. p. uzdraven. I. 205.
Slídění našeho zloděje. II. 98.
Sloup spravedlnosti. I. 17.
„ bičování K. p. I. 116.
„ solný Lotovy ženy. I. 176.
Sloupů mramorových XXXII. I. 189.
Slunce kde žádného stínu při ničemž nepůsobí. II. 180.
Smluv svadebních mahumetanských hody. II. 247.
Smrad od mrch velbloudových. II. 102.
Smrtí nám od loupežníků hroženo. II. 94.
Sněhové ustaviční okolo Insprukských hor. I. 5.
„ u Tridentu celoroční. I. 8.
Sníh a kroupy v Alexandrii nepršívají. II. 35.
Sochot města řiceniny. I. 105.
Sokolů hojnost v Aragonii. I. 278.

Digitized by Google

Soldánové Egyptští někdy mocní byli. I. 83.
Soliman cís. Turecký dal Jerusalém zdí obehnati. I. 238.
„ nechtěl žádného k cizímu náboženství nutiti. I. 266.
Solon mudřec kde rodilý. I. 81.
Soudná stolice. I. 148.
Soudný den kde smyslí míti býti. I. 134.
Spina santa, totiž svaté trní. II. 10.
Správa o klášteru hory Sion. I. 110.
Správce Jerusalémský. I. 240.
„ poutníků mahumetanských bašeti v Alkairu ruce líbává a za to pěknou sukni mívá. II. 236.
Spůsob mince ražení. I. 3.
„ kláštera Betlémského. I. 200.
„ modlení v kostele. I. 265.
Staří hody aneb kvasy společné potupovali. I. 210.
Stavení kláštera S. Salvatora. I. 111.
Stincus zvíře nepřítel krokodilův. II. 186.
Stolice proroka mahumetanského a vážnost její. I. 100.
„ arcibiskupa armenského. I. 282.
„ králův Israelských kde byla. I. 293.
„ arcibiskupská v Goa. II. 137.
„ biskupská v Choin. II. 137.
„ biskupská v Kochině. II. 138.
„ patriaršská v Alexandrii. II. 202.
Strappacorda, mírné trestání. I. 17.
Straubing město při Dunaji. I. 2.
Strom, k němuž Kristus pán měl býti přivázán. I. 182.
„ samec a samice. II. 36.
„ u prostřed lodí 70 loket zvýši. II. 208.
Strop cypřišový. I. 62.
Střelci dobří na ostrově Kretě. I. 65.
Studénka napájení Kristova s učedlníky. I. 177.
„ pramenitá ve všem Egyptě jediná, též studénka p. Marie. II. 55. 56.
Studně čerstvá na Orebě. II. 73.
Studnice v moři. I. 37.
„ hojitedlná. I. 106.
„ Gihon. I. 182.
„ Gihon u Betléma. I. 186.
„ Rogel a kámen Zoeleth; studnice Siloe u vážnosti od pohanův. I. 204.
„ nákladná a hluboká. II. 54.
Stupňů na horu Oreb sedm tisíc. II. 73.
Suez město někdy Lage dcery krále Philadelpha. II. 100.
Sůl z vody jak se dělá. I. 75.
„ její vaření v Hallu městě. I. 4.
Susa stolice starých Perských králův. I. 282.
Svadební smlouvy Arménův. I. 282.
Svátku povýšení S. kříže původ. I. 153.
Svátosti oltářní pod obojí Syriáni jakož i Řekové užívají. I. 287.
Svěc mnoho potřeba k processí u hrobu božího. I. 113.
Svláčení a bičování Krista pána. I. 148.
Svoboda študentův v Padui. I. 43.
„ národův v Goe k vedení obchodův. II. 135.
Svolávání do kostelův jaké. I. 265.
Syene ostrov, někdy slavné město. II. 180.
Sylvanus mučedlník usmrcen. II. 21.
Symbolum Athanasii v Alexandrii složeno. II. 202.
Syn za otce pouť konal. I. 77.
Synové Israelští do země zaslíbené přišli. I. 163.
„ nohou suchou Jordan přešli. I. 171.
Sýr chutný jako u nás mýdlo. II. 71.
Syriani, města, vrchové a obyčeje jejich. I. 286.

Š.

Šalomoun král kde korunován a co tím znamenáno. I. 186.
Šalomounův chrám a kdy byl zkažen. I. 149.
„ jaký nynější. I. 152.
Šatův zelených v Mekce nedají křesťanům nositi. II. 223.
Šetrnosti nemírná žádost. II. 136. 137.
Škola někdy v světě nejpřednější. II. 201.
Školy Eliáše a Elisea prorokův. I. 165.
Šlépěje Krista pána na hoře Olivetské. I. 138.
Španělové do zemí Indiánských kdy se dostali; co a jak tam řídí. II. 132.
Španělského krále v Indiích nejpřednější sídlo pro místodržícího. II. 134.
Štědrost Benátčanův. I. 33.
Štěpána S. brána; kde ukamenován; obraz jeho na kamenu vyrytý. I. 155.
„ jeho hrob. I. 180.
Štěpnice kláštera S. p. Kateřiny. II. 82.
Švac město. I. 2.

Digitized by Google

T.

Tabita vdova. I. 98.
Tanec a rozličné kratochvíle v Benátkách. I. 35.
Tarsus město v Asii menší. I. 284.
Tataři žížnice koňům žílu zatínají a teplou krev pijí. II. 66.
„ nočních povyků netrpí; v čas ohně jak se spravují. II. 146.
„ ženy jejich jsou krásné, bílé a nádherné. II. 146.
„ jací se do Uher a zemí těchto dostávají. II. 148.
Tatou zvíře a jeho popsání. II. 170.
Tažení častá císařův křesťanských k dobývání země Sv. I. 236.
Teplice zdravé v Armenii. I. 282.
Terebinth strom panny Marie odpočívání. I. 186.
Terpentýnu odkud k nám vozí. I. 104.
Těla S. panny Kateřiny vypsání. II. 86.
Tělo mrtvé v 24. hodinách zpráchniví. I. 203.
Tentirité ostrova obyvatelé. II. 183.
Thebae někdy stolice Faraonův, králů Egyptských. II. 183.
Thewerdanck, kniha cís. Maximiliana prvního. I. 5.
Titul chlubný krále Mouřeninského. II. 250.
Titulové slavní po přízni se dávají. II. 136.
Titus Livius přední historik. I. 42.
Tomáš S. v Indiích kázával. II. 125.
Torlakové sektáři, hadači a šejdíři. II. 240.
Toulky z pouti přišlým milé. II. 237.
Toužení Nonia biskupa pobožného na vyzdobenou láryni. I. 137.
Tovaryš dobrý na cestě jest jako vozík. II. 34.
Tovaryši mé cesty. I. 46.
Trebizond císařství již není. II. 144.
Trestání zločinců v Jerusalémě. I. 240.
„ pro krádež a cizoložstvo mezi Turky. II. 249.
Trident město na pomezí Benátském. I. 8.
Trochilus ptáček, krokodilův nepřítel. II. 185.
Trucelman co jest. I. 74.
„ jest řádu dela Centura. I. 96.
„ Jerusalémský nám vstříc vyšel. I. 108.
Trucelmanové jakou mají povinnost. II. 17.
Tří králů studnice. I. 187.
„ králů kapla. I. 189.
„ králové kde Kristu pánu dary obětovali. I. 192.
Turci vzali Nicosii a Famagostu. I. 84.
„ nelítostiví. I. 90.
„ tažení jich poslední do země S.; plat prvé vybírají než k hrobu božímu pustí. I. 114.
„ poutníky v jistý čas k hrobu božímu skrze kostel pouštějí a tam zapečeťují. I. 115.
„ chtějí na soudu božím nejprvnější býti a proto se v údolí Josafat pohřbují. I. 134.
„ majíce od křesťanův plat nepřekážejí jim v náboženství. I. 264.
„ berou křesťanům syny k poturčení. I. 266.
„ jak s námi na lodi nakládali. II. 24.
„ na páteře modlitby říkali. II. 28.
„ žen ani souložnic židovských nejímají. II. 47.
„ vína našeho okusili, až ho málo nám zůstalo. II. 65.
„ mají Mojžíše za zvláštního proroka; smýšlení jejich o Alkoranu. II. 76.
„ nemohli Španělům v Ormus odolati; musí s nimi pokoj míti, cla ze všech kupectví dávati. II. 142.
„ pověra jejich o smytí hříchův v lázních. II. 153.
„ jak o z mrtvých vstání soudí. II. 160.
„ Kalifovo učení drží. II. 238.
„ pětkrát za den do kostela chodí; jak se k tomu strojí. II. 244.
„ zásluhy jejich. II. 245.
„ ptáky kupují a do povětří pouštějí z almužny. II. 245.
Turecká nevážnost ku křesťanům. II. 50.
Turecké projížďky po vodě. II. 51.
„ ženy balsamem se líčí. II. 59.
„ ženy proč rády do lázní chodí. II. 153.
„ ženy bohaté do svých lázní s klešťenci chodí a se zabývají. II. 153.
„ ženy nic nedělají, jen se zdobí aneb procházejí. II. 175.
Tureckého pohřbu spůsob. II. 154.
„ učení hlavní a krátký obsah. II. 242.
„ zákona titul. II. 243.

Digitized by Google

Turecký císař divil se židovskému vyhnání z křesťanstva. II. 46.
„ císař dává také poplatek jiným mocnářům. II. 113.
„ císař není sebou bezpečen. II. 141.
„ půst celého měsíce. II. 211. 212.

U.

Uctivost Turkům jaká se na cestě činiti musí. I. 185.
Učedlníci páně kde spali. I. 157.
„ kde v čas utrpení jeho se skryli. I. 204.
Učení Nestoriovo kde panuje. I. 285.
„ tajné a nezjevované. I. 291.
Učitelové, Sergius mnich atd. tovaryši Mahumetovi tři. II. 242.
Údolí Josafat. I. 134.
„ Achor. I. 167.
„ Benhinnom modly Moloch, kdežto Židé děti své na prach pálívali. I. 204.
Ucho Malchovi S. Petr kde uťal. I. 158.
Úkladu jsme se báli od janičara. II. 164.
Ulice klenuté. I. 239.
„ Kairské těsné nám byly v procházení. II. 166.
Universitas aneb akademie slavná. I. 41.
Urban papež II. držel concilium v Francii o pomoc do země S. I. 234.
Úroda země S. I. 292.
Úřadové Benátčanův. I. 24. 27.
Uši Židům nechtícím se dáti křtíti cís. Konstantin Veliký kázal zuřezati. I. 232.
Uvedení nás do Jerusaléma. I. 108.
Úzkost má náramná přes celou noc mezi Mahumetany. II. 102.
Užitek čítání historií. II. 8.

V.

Váda s Araby o velbloudy. II. 87.
„ vladařů krále Španělského zlá a škodlivá všemu křesťanstvu. II. 141.
Vajec nasazování u nás neslýchané. II. 167.
Vallis Raphaim, totiž údolí obrů. I. 105.
Vánoce kdy slavívají v zemi Řecké. I. 277.
Vascus Gama, vůdce loďstva portugalského, ponejprv se pustil do Indií. II. 132.
Večeře páně jaký spůsob u Řeků. I. 276.
„ naše na hoře Sinai. II. 70. 71.
Velbloud nejpěknější nosí na pouť Alkoran. II. 217.
Velbloudice v kostele pohřbena. II. 235.
Velbloudí maso svaté. II. 236.
Velbloudové k zpěvu choditi naučení. II. 67.
Velikánoc Israelitův první. I. 163.
„ mahumetská dvojí. II. 225.
Veliké trýznění Krista pána. I. 119.
Velikého pátku ceremonia neb obřad. I. 258.
Venus bohyně pohanská jak ctěna byla. I. 79.
Ves pastýřův Betlémských. I. 195.
Vespasian a Titus od vojska v Judstvu na císařství volení. I. 222.
Věci a potřeby poutnické v Benátkách jsme sobě hotovili. I. 45.
„ svaté kam se z chrámu Jerusalémského poděly. I. 151.
„ kteréž poutníci domů z země S. s sebou vozí neb přinášejí. I. 213.
Věr a sekt křesťanských v Jerusalémě rozdíl. I. 264.
Věřící nejprv křesťané nazváni. I. 287.
Větru kde nebývá. I. 274.
Vězení Kristova kapla. I. 117.
„ a stětí S. Jana Křtitele příčina. I. 173.
„ S. Petra. I. 184.
„ S. panny Kateřiny v Alexandrii. II. 200.
Věže tři, obzvláštnost jejich. I. 2.
„ kostela Benátského. I. 17.
„ pro stráž na moři. I. 59.
„ Gihon. I. 186.
„ stáda. I. 196.
Via Appia. I. 54.
Vicarius z kláštera Jerusalémského s trucelmanem proti nám za město vyšel. I. 108.
Viceconsul pranice pokojí mezi Lampertem, mnichem a tovaryšstvem. II. 31.
„ francký v Alexandrii přívětivě nás přivítal. II. 193.
Vicerex krále Španělského, jaký dvůr vede v Indiích Východních. II. 134.
Vichřice písková zasuje, co zastihne. II. 106.

Digitized by Google

Vína v Kandii nejsladší. I. 69.
Vinice znamenitá a zrní její. I. 69.
Víno konventu Jerusalémskému přichází draze kupovati. I. 113.
„ při člověku devateru moc působí. I. 214.
Vinum Pramnium, malvazí nejlepší. I. 68.
Víra se nikdy nemění, byť se pak časové jakkoli měnili. I. 294.
Vláda bašete Kairského. II. 165.
Vladařové Montis crucis. I. 83.
„ po zkáze židovské v zemi jich od Tita zanecháni. I. 231.
Vlast Kleofáše Emaus. I. 106.
Vlastní vyměření cesty jímání a ukřižování Krista pána. I. 159.
Vlna mořská nám kolmo vzhůru loď vyzdvihla. I. 94.
Voda Jordánská trvánlivá. I. 171.
„ z jezera Sodomského jaká. I. 174.
„ panny Marie. I. 196.
„ prodajná se ztratila. I. 205.
„ hojitelná. I. 207.
„ z Nilu kalná a dobrá; jak ji čistí. II. 40.
„ z Nilu neplodným ženám k plodu užitečná. II. 40.
„ krve nepůsobí aniž zažívá. II. 40.
„ u Indiánův svatá. II. 126.
Vodu ku pití jak sobě od břehův mořských v Alexandrii do sklepů pracně napouštějí. II. 201.
Vody od pršek veliké a dlouho trvající. II. 182.
Vojákův tureckých obyčej. II. 150.
Volení knížete Benátského. I. 25.
Vrch Quarantena, totiž pokušení Kristova. I. 162.
„ pohoršení. I. 205.
Vrchnost ostrovu Kandie jaká bývala a jaká nyní jest. I. 69.
Vrchův a hor Jerusalémských vyznamenání. I. 294.
Vršek u Mekky třicet let pořád plakal. II. 229.
Všecko se snáze snese, krom těla zvůle a štěstí. II. 241.
Vůdce poutníkův mahumetanských. II. 212.
Vůně libá z šlépějí Kristových. I. 139.
Východní králové a knížata žádali našich mocnářův za pomoc proti Turku. I. 267.
Vyjetí naše z Jerusaléma. II. 9.
Vyjetí naše z města Damiaty. II. 35.
Výjezd náš z Kandie. I. 63.
„ z Jerusaléma k Jerichu a jiným S. místům. I. 160.
Vypsání kostela hrobu božího. I. 131.
Výsost Moloch modle vystavená. I. 135.
Vystavění Jerusaléma od Zorobabele. I. 220.
Vystoupení naše z moře na zemi Svatou. I. 96.
Výstraha nám užitečná dána. II. 45.
Vysvědčení v čas morového povětří poutníkům ve Vlaších potřebná. I. 10.
„ poutníkům a rytířům hrobu božího jaké se dává. I. 262.
„ nám dané na S. hoře Sinai a Orebě. II. 90.
Výška vrchu, na němž Hospodin zákon svůj vydávati ráčil. II. 77.
Výtok mistrovský na moři. I. 38.

X.

Xerxes král Perský, nešťastný voják. I. 270.

Z.

Začátek vypravování o naší cestě další. II. 9.
Záduší turecké. II. 14.
Zahalečův a žebráků v Chinu netrpí. II. 129.
Zahrada lékařův. I. 42.
Zahrady rozkošné v Kandii. I. 69.
Zachea bohatého dům. I. 168.
Zajetí Babylonské. I. 219.
Základ o strojení hostiny. II. 208.
Zákon starý kde ponejprv překládán. II. 197. 202.
Zámek v Kairu nákladně vystavěný. II. 53.
„ krále Tatarského deset mil vlašských veliký. II. 147.
Zante ostrov a vypsání jeho. I. 57.
Zásoby naše na pouť. I. 114.
Zázrak na Židech při stavění chrámu. I. 152.
Zázrakové předcházející obležení a zkázu města Jerusaléma. I. 224.
Zbrojnice znamenitá arciknížat Rakouských. I. 7.
Zeleného čtvrtku ceremonia u hrobu božího. I. 257.
Země Morea a vypsání její. I. 59.
„ Benátčanům poddané. I. 75.

Digitized by Google

Země těl mrtvých někdy netrpěla. I. 80.
„ Medská nyní Servan slove. I. 278.
„ Iberie položení. I. 278.
„ Svatá; její jmena, meze. I. 291.
„ S. jest právě u prostřed světa; nejsvětějších osob vlastí a hrobem. I. 292.
„ S., její velikost, úroda. I. 292.
„ S., dělení její. I. 292.
„ S. kolik měst královských a biskupských měla; jaký počet lidu branného. I. 293.
„ skalnaté vod do sebe nepijí. II. 182.
Zemi Svatou odkud jsme nejprv spatřili. I. 93.
Zenobia královna na dromedáři utíkala. II. 91.
Zidem město a jeho vypsání. II. 231.
Zimy ani sněhu nebývá v zemích za Egyptem. II. 181.
Zjevení opatu Orebskému. II. 81.
Zlaté tele sléváno. II. 84.
Zlato ryzí nejlepší kde roste. II. 113.
Zorobabel jiný chrám Jerusalémský vystavěl. I. 149.
Zvláštních deset divů při chrámu Jerusalémském před zkázou vídaných. I. 230.
Zvonců žádných v zemi S. nevídat ani slýchat. I. 112.
„ sami kalojeři hory Athos užívají. I. 278.
Zvony tři u kláštera Libánského a nikdež jinde na panství tureckém. I. 290.
Zvůle bývalá v lázních asiatských a potom v Římských, obojích Saracenské zemi rovných. II. 152.

Ž.

Žalář S. Petra. I. 183.
Žen těkavých a cti jejich ztráta snadná. II. 175.
Ženy krásné v Kretě. I. 65.
„ jedovatější než hadi. I. 70.
„ v Syrii jak se chovají. I. 287.
Ženy laciné mezi poutníky Mahumetany. II. 220.
Ženské pohlaví v Cypru úlisné. I. 79.
Ženského pohlaví na vojně víc než mužského. II. 131.
Ženstvo chána Tatarského všecko s ním na myslivost jezdívá. II. 148.
Žeň brzo po velikonoci v zemi S. bývá. I. 170.
„ v Egyptě Dubna měsíce. II. 204.
Žid donucen jsa, vypravuje Heleně císařové o místu hrobu božího. I. 119.
„ pískem na poušti Arabské okřtěn. II. 107.
Židé proč z Tridentu vyhnáni. I. 10.
„ bouřili se proti Pilátovi. I. 147.
„ chtěli zase chrám stavěti. I. 151.
„ pána Krista z mostku do vody shodili. I. 160.
„ na císařství Heraclia, též v Francii a Hišpanii musili se dáti křtíti. I. 233.
„ byli k nám ukrutnější nežli Turci. II. 42.
„ jsou vyzvědači křesťanův v Kairu. II. 45.
„ z křesťanstva vyhnaní mnohého zlého v Turcích křesťanům příčinou jsou. II. 46.
„ mnoho tisíc jich vypovědíno z zemí cís. Římských. II. 46.
„ obchod jejich v Kairu i jinde; s uměním lékařským zacházejí; dětik řesťanské kupují a k čemu. II. 46. 47.
„ u Turků nejsou váženi. II. 47.
„ tiskárnu svou mají v Konstantinopoli. II. 47.
„ v Konstantinopoli žlutý tulpant a v zemi S. červený vysoký klobouk nositi musejí. II. 47.
Židovského národu úhlavní nepřátelé. I. 287.
Žoldán Egyptský zemi S. opanoval. I. 236.
„ Ludvíka krále Franckého u Damiaty náramně soužil. II. 33.
Žoldánův původ. II. 205.

Digitized by Google

(Z originalu v archivu musejním.)

Neyjasnieyssi, NeynePržemožienieyssi, Welikomoczný Ržimský Czýsaržj, Vherský A Czieský & Kralj &, Pane Pane muy Neymilostiwieyssj.

Na Wassi Czýsaržskau milost Ponižienie wznassim, Kterak wykonaw sPomoczý Božj Dalekau a nebezPečžnau Czestu a Putowanij do Země Swate, do Jeruzalema, též do Egipta, Welikeho Miesta *Cairu*, Potom do *Arabiæ*, Khorže *Synai* a *Orebu*, Vmyslu sem Wedle *Diarium* Pržihod mých na té Czestě wystałých, take wyPsani mist Swatých, A od Kržestianů Nábožně žadostiwých, Knižku zwlasstnj wuobecz na Swietlo, w Jazyku Czeskem a Němeczkem Sepsanau a již na Wietssim Dile shotowenau Wydati, a tauž Praczy mau, Wedle hotowosti Služeb mých Poddaných Wassi Czysaržske milosti *Offerowati* a dedykowatj.

Awssak Neymilostiwieyssi Czysarži, Poněwadž Kdyžby Dotčiena Knižka ma wuobecz wydana byla, negedniby se nasslj, Kteržižby Obmyslně bez Wiedomi meho, takowau Praczy mau Pro Zysk swuy, nessetržicze mnohých zwlasstnosti, *requisit* a *Circumstantij*, Kterýchž Pržitom Zachowati ZaPotržebi gest, na Sskodu též *Impresij* Kdež se tiskne, a na ni welikey naklad wede, *Imprimowati* vsylowalj, Protož se Kwassi Czýsaržske milosti wewssi Poniženosti vtikam, a Poddaně Prosým, Že mne wte Pržiczinie, milostiwým Poručenim Wassi Czýsaržske milosti, y take *Impresij* tu, milostiwie a dostateczně OPatržiti raczite. Tak aby Ziadný giný Pod Ziadným Wymyssleným SPuosobem, též Knižky na Potom bez wuole me zase *Imprimowati* a tisknauti, yakž sam, tak ani Skrze gineho, buďto w Kralowstwj Czeskem, aneho w giných Zemich Wassj Czýsaržske milosti, a Ste Ržisse Kržestianske, bez Wedomi a Powoleni meho, Pod Pokutau ProPadeni Wassi Czýsaržske milosti gedne, a *Impresij* me druhe Polowicze wssech tiech tisstienych Kněh, nedawal a dati nemohl. Czož wsse Prži SPrawedliwe Wassi Czýsaržske milosti *Resolutij* Zuostawugj A Wassi Czýsaržske milosti sebe w milostiwau Ochranu Ponizienie Poručena Cžinim.

Wassi Czýsaržske milosti

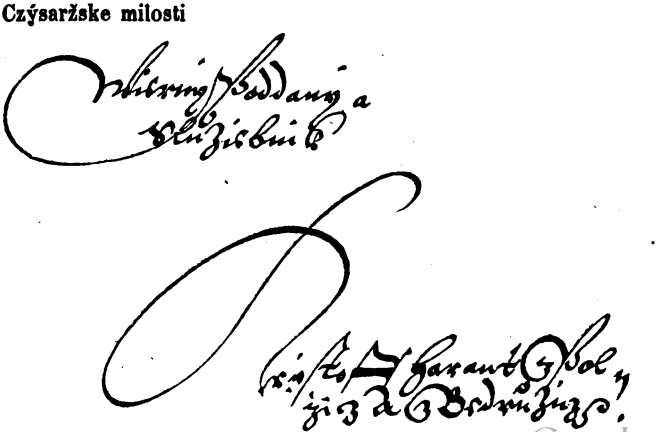

Digitized by Google

(Záhlaví.)

Neyjasnieyssimu NeynePržemožienieyssimu, A Welikomocznemu Ržimskemu Czýsarži, Vherskemu a Cžieskemu & Kralj & Panu Panu Memu Neymilostiwieyssimu Poniżiena Supplikaczy,

Odemne,

Krystoffa Haranta z
Polžicz A z Bedružicz &.

(Vyřízení té žádosti, jakož na témž záhlaví poznamenáno jest.)

Fiat privilegium, ut petitur, de non reimprimendo illo libello in regno Bohemiæ et incorporatis provinciis, na papirže.

26. Nov. 1607.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google